

ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΤΟΥ ΑΚΡΟΠΟΛΙΤΟΥ *

ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΛΟΓΟΘΕΤΟΥ **

ΧΡΟΝΙΚΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΗ

GEORGII ACROPOLITÆ

ANNALES

A CAPTA ANNO CHRISTI MCCIV A LATINIS CPOLI USQUE AD EAMDEM ANNO
MCCLXI A MICHAËLE PALÆOLOGO RECUPERATAM.

(Leone Allatio interprete.)

[P. 1] Τὸ τῆς ἱστορίας (1-3) χρήσιμον ¹ καὶ πρὸς ἡμῶν οἱ συγγραψάμενοι διορίσαντο, καὶ ἄνω 1-3 Historiæ commoda, qui res gestas ante nos scripsere, oratione complexi sunt; alia nos ab¹ Inscriptio: Πόνημα χρονικὸν ἡμιτέλης D. ἡ παρούσα χρονικὴ συγγραφή τοῦ μεγάλου λογοθέτου τοῦ Ἀκροπολίτου ἐστίν, ὅς ἐκτίσθη καὶ τὸ μοναστήριον τῆς ἀγίας τοῦ Χριστοῦ ἀναστάσεως. Περιέχει δὲ τὰ μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἕως τῆς βασιλείας τοῦ βασιλέως Μιχαὴλ τοῦ Παλαιολόγου A. Proœmium tale habet D: Τὸ τῆς ἱστορίας χρήσιμον καὶ οἱ πρὸς ἡμῶν συγγραψάμενοι διορίσαντο, καὶ ἄνω

Theodori Dousæ et Leonis Allatû notæ.

Plurima hic sunt, benevole lector, cum in sermone tum in argumento libri, quæ virum etiam πῶν ἱστορα remorari possint, ex utriusque nimirum insolentia. Insolentes in sermone voces, res plurimum adstrusæ. Difficultatis illius in causa sunt antiquitas, novitas, peregrinitas. Quæ tria sermoni vitium, rei obscuritatem adferre solent. Sermoni vitium a vocibus vulgaribus et a sæculi phrasibus accedit; rem obscurat historiæ varietas, quæ et non parum hic distorta est et implexa. Sane accuratorem temporum et rerum distinctionem desidero. Sed quemadmodum illo ævo omnium rerum et imperii confusio erat distractioque et quasi chaos quoddam nationum, ita etiam existimo hanc historiam. Quæ tamen ne semper cum lineis certaret et optimum pabulum blattis præberet, manum admovi extergendis illis sordibus et obscuritatibus explicandis. Quod si non omnia, quorum equidem imparem me fuisse libens profiteor, aliquid me tamen assecutum spero. Quæ me fefellerunt in tanta obscuritate, excusabit facile quisquis humanus est. Prodit itaque (quod felix faustumque sit et utile reipublicæ litterariæ) mea opera studioque nunc primum ex pulvere situque erutus et vindicatus Georgius Logothetes, auctor nequam aspernandus et meliore (Hercules!) fato dignissimus, qui rebus gestis quas memoriæ prodit non interfuit solummodo, sed plerumque et præfuit; quod non obscure alibi ipsemet indicat. Quid pluribus opus est? Quantis suo ævo habitus sit, ostendit qui eum propius novit, maximi nominis et dignitatis vir Gregorius Cyprius, præclaro illo et pene invidendo elogio, quod operi præfiximus (a). Ut laceam titulum logothetæ quæ summa fuit apud Græcos imperatores dignitas; de qua mox infra quædam dicturi sumus. DOUSÆ.

* Tit. ΛΟΓΟΘΕΤΟΥ]. Logothetes auctoris nomen

proprium possit videri. Sed est officii palatini nomen; unde haud scio an nomen proprium, quamvis pereunte officio, in familia permanserit. Quæ autem fuerint logothetæ partes apud imperatorem, ex Europalate seu Georgio Codino petas licebit, ejus exstat elegantissimus et accuratissimus de officiis palatii politani et Magnæ Ecclesiæ libellus. Vide et Joannis Meursii Glossarium Græco-Barbarum, ex quo disces variis fuisse dignitatibus nomen hoc appositum. Erat e palatinis (ut ecclesiasticos præteream)

(1-3.) Veteres fere omnes ac recentiores historici id ex animo accurarunt, ut ante alia lectoribus historiæ, et præcipue quam ipsi tum scriberent, utilitatem miro verborum apparatu proponentes, ei quasi illice blanda æque ac impulsoria legentium animis plectis, ad sui lectionem vehementius inflammarent; utilitate enim videntur omnia probare; ideoque non incongrue Ovidius, II de Ponto,

*Ipse decor recti, facti si præmia desint,
Non movet; et gratis pœnitet esse probum.
Nil nisi quod prodest, charum est. En detrahe menti
Spem fructus avidæ, nemo petendus erit.
At reditus jam quisque suos amat, et sibi, quid sit
Utile sollicitis computat articulis.*

Idque cum alii fuscè abundanterque peregerunt, ait hic auctor nolle se nunc eadem iterare, ne videatur eandem cantilenam canere. Nec alia ratione suam exorsis est historiam Polybius. Proœmium hoc in seio editum est a compilatore, licet fere omnia in eandem sententiam efferantur, quem edidit Dousa, ut quilibet ex se animadvertet. Nos tamen codicem nacti absolutiorem, præfationem illam in compilatione exhibuimus, quam ex eo exscripsimus. Fere eandem cum hac nostra. ALLATIUS.

(a) Extat inter alia scripta Gregorii seu Georgii tom. CXL. EDIT. PATROL. PATROL. GR. CXL

illis quæ ipsis in mentem venire non suggesserimus: A εκείνοις ἐπὶ λέγειν εἰπεῖν, ταῦτ' ἂν καὶ ἡμεῖς εἰπεῖν ἔχομεν. τί γὰρ ἂν καὶ εὔροιμεν καινότερον νόημα τῶν τῶν ἱστορησάντων καὶ σύμπαν καλὸν τῆς ἱστορίας ἐκείνοι εἶχον ἂν εἰπεῖν ἀπὸ τῶν προχθέντων ἀναμαθόντες, ταῦτα ἡμεῖς νῦν προχθόντες ἐροῦμεν, τῶν ἱστορικῶν συγγραμμάτων ὡς ἐνὸν τὸν στυλὸν ἔχομεν, καθὰ μεμητάι τοῦ καλοῦ τῆς ἱστορίας ἐθέλοντες ἐπακοῦειν. Καινότερον τῶν προχθέντων προχθέντων πραγμάτων καὶ μήτι ἐτι οὐδενὶ συγγραφῇ παραδεδωμένων καινότερον συμβαίνει πως γενέσθαι καὶ τὸ ἀφελίμον· ἐκείνα γὰρ νῦν διειρησάμεθα ἢ χυθῆν καὶ πολυτροπῶς πολλοὶ ἐπιμαρτυροῦντες ἐκλεξάμενοι καὶ ἀναμαθόντες τὴν ἀλήθειαν τῶν πεπραγμένων. Οἱ μὲν οὖν τῶν συγγραφέων αὐτῶν ἄλλος πεποιήται τὴν ἀρχὴν, ἢ ἀπὸ τῆς γενέσεως τοῦ παντός ἀρχάμενοι, ἢ ἀπὸ ἀξιολόγου ἀρχῆς, ὡς Περσῶν, Ἑλλήνων, Ῥωμαίων ἢ καὶ ἄλλων, ἕκαστος πρὸς τὸν σκοπὸν ἐκείνου τὸ οἰκείου ἐξυφαινομένου σύγγραμμα. Ἡμεῖς δ' οὐχ οὕτω τὰ τῆς συγγραφῆς ἡμεῶν ἔσται, ταῦτα μὲν ὡς πολλοὶς συγγραμμένα, ταῦτα δὲ ὅτι πρὸς ἀλλήλους ἀντιλεγόμενα, μὴ καὶ ἡμεῖς ἀντιμαχῆς τυχεύτες τὴν ἀλήθειαν ἀδικήσωμεν, ὡς οἱ παραχαρακταὶ ἢ οἱ τὰ βασιλικά κέρματα λυμαινόμενοι. Οὔτε γοῦν ἀφανῆ τινα καὶ πολυχρόνια ἀσάφεια ἔχοντα συγγράφειν ἐπιχειρήσωμεν, οὔτε πρὸς χάριν ἢ ἀπέχθειαν ἢ φθόνον, ἢ ἄλλων τῶν συσκιαζόντων τὴν ἀλήθειαν καὶ πιθανῶς ἢ καὶ διαλεκτικῶς ἄλλα ἂν ἄλλων ἀναπλαττόντων, ἢ καὶ τὰ μὲν ὑπὸ ἄλλοις θαυμαστά μὲν ἀλλ' οὐ πιστὰ τῇ φύσει ἀναπλαττόντων, ἢ καὶ τὰ μικρὰ μεγαλυνόντων ἢ καὶ τὰ μεγάλα σμικρυνόντων τῇ πανδήμῳ ῥητορικῇ, ἀλλὰ φιλαλήθως τὰ ἐμφανῆ καὶ ἐπὶ τοῖς χρόνοις κτεῖν ἡμῶν πεπραγμένα, ἔς ὃν ἅπαντα μὲν ἀπὸ τῶν ἀκριβῶς εἰδῶτων ἠκούσαμεν καὶ πεπληροφόρημεθα, ἄλλα δὲ καὶ ἀπὸ σημειωμάτων σπουδαιοτέρων, ἄλλα δὲ καὶ εἶδόμεν καὶ ἐνωτίσθημεν, νέα εἰπεῖν καὶ πρόσφατα, ἐν οἷς ἀλήθεια γυμνῶς ἀναγράφεται, ὡς ἐπὶ στήλης ἢ ἀνθοῖας καὶ τὰ βασιλικά ἀπεικονίσματα τῆς μνήμης χάριν ἐπὶ στηλῶν ἢ ζωγραφούμενα ἢ πλαττόμενα ἢ ἐγγλυφόμενα, ἀνά τε τοὺς πολυανδρείους τύπους καὶ φόρους καὶ συνέλευσις τετεχνουργημένα, ἀνεστηλωμένα τε καὶ ἰσχυρῶς ἐνιδρυμένα. Ἀρχὴ δὲ ἡμῶν γενέσθαι τοῦ παρόντος συγγραμματος τῆς ἱστορίας ἁλωσις Λατίνων ἢ τῆς πασῶν μὲν πόλεων εὐτυχιστάτης, προκαθημένης καὶ βασιλίδος, τῆς Κωνσταντινου (ἔ) τοῦ Βύζαντος ποτὲ, νῦν δὲ δυστυχιστάτης, ὡς ἐμφυλίας

Theodori Dousæ et Leonis Allatii notæ.

eam) ὁ λογοθέτης τοῦ γενικοῦ, id est ararii. Erat ei ὁ τῶν οἰκειακῶν, qui alias κοινάτωρ. Erant præterea ὁ τοῦ δρόμου, τοῦ στρατιωτικοῦ, τῶν ἀγγέλων, τῶν σεκρέτων, qui postremus Nicetæ Choniatæ in Manuele Comneno, lib. vii, etiam καγκελλῆσιος dicitur. Inter omnes autem excellebat ὁ μέγας λογοθέτης, ejusque munus circa mandata bullasque imperatoris et alia (quæ functio quaestoris est) occupari. Quæ cum singula diligentissime ab amico illo nostro præstantissimo explicata sint et notata, supervacuum esse dixi ea hic repetere, cum ad salietatem illine haurire quisque possit. Quædam etiam haud protrita suppeditabit summus jureconsultus Iac. Cujacius ad lib. x Codicis Justiniani tit. 30, qui est *De discussoribus*, id est, l. C. interprete, *logothetis: et discussores aut esse veluti cognitores et disceptatores rationum fiscalium ab aliis tractatarum vel etiam rationum publicarum*. Novella Valentini De indulg. reliq. refert *discussores in provinciis plerumque proficisci ambitione et suffragio potius quam merito vel electione certa, et ingressos statim expetere cohortales atque etiam scholares*. Exhibet ibidem vir summus, leg. iv ex lib. lvi *Basilicon* quæ exsulabat. Cujus capita præcipua hæc sunt: *Non mitti in provincias discussorem sine auctoritate principis; discussis apocham sacram vel a discussore dari; sumptus solatiaque discussorem sive logotheten habere publico, nihil capere a collatoribus*. Discussor in Novella Valentini s. d., *inspector* vocatur; sed frequentius *λογοθέτης* dicitur. Procopius, lib. ii *De bello Gothico*: *Ἦν δὲ Ἀλέξανδρος τις ἐν Βύζαντι τῶν δημοσίων ἐφεστῶν λογισμῶν· λογοθέτην εἰληνίζοντες τὸν τιμὴν ταύτην καλοῦσι Ῥωμαῖοι*. In vetustis Glossariis *discussor* alias redditur *κοινάτωρ στρατιωτικῆς*, alias *λογοθέτης*. Quo autem munere ex iis omnibus noster Georgius functus sit, haud satis mihi haecenus compertum est. Quare illud medium relinquo. erudito lectori investigandum. Discutionem itidem doctioribus relinquo unde *Acropolis* dicatur. *Acropolis* Libyæ urbs et Æthiæ apud Stephanum Et no-graphum. Ibericæ Asiaticæ etiam urbs Daoni, lib. xxxvii. diversæ aliæ item *Aeropoles*. *Acropolis* quoque arx Atheniensium: Athenæ enim in tres partes sive regiones distinctæ olim et divisæ, *Acropolin*, *Astu* et *Piræeum portum*: Hinc non nemo fortassis salis putet constate auctorem hunc fuisse Athenis natum, Aliis aliter videbitur. Dousa.

(4) Τῆς Κωνσταντινου. Cpolis et ab aliis scriptoribus, antequam caperetur a Latinis, id est Italis,

Gallis et Belgis, πόλις πόλεων καὶ βασιλέων ἐστία, felix ante alias et regina urbium dicta, est, nomenque propter excellentiam Urbis et Novæ Romæ meruit. Nam Byzantium vetus nomen nemo paulo humanior ignorat, situmque ejus, nempe ad Eosporum Thracium, imperii Occidentis quondam (et etiamnum hodie, si sita Turcorum tyrannidem nominare liceat) caput. Hæc augusta et regia urbs, veteris Romæ (quæ et septicolis uti hæc ἐπτάκοπος Græcis) æmula, mundi miraculum, orbis epitome ac rerum dominatum temporis in flore suo non immerito Martialis versibus compellari potuit:

*Terrarum dea gentiumque Roma,
Cui par est nihil et nihil secundum.*

Enimvero hoc Judæus scriptor testatur. Benjamin (inquam) Tudelensis in *Itinerario* suo, ubi se Cpolim venisse et inter alia urbis admiranda vidisse Blachernas ad litus maris, opus imp. Eusebianis, scribit: *eo, inquit, loco vidi res narratu incredibiles. Deferuntur enim in illud palatium quotannis tributa, quibus turres implentur coccinea purpureaque veste et auro ita ut nullibi terrarum par structure atque divitiarum exemplum inveniri possit. Afirmatur autem ipsius solius civitatis vectigal, ex foris portu ac mercatorum tributu collectum, ad viginti millia aureorum in singulos dies accedere*. Vixit hic auctor ante 400 et quod excurrit annos. Nicetas Choniates non uno in loco nobilissimam hanc urbem mire prædicat, sortemque ejus jam a Latinis captæ deplorat: vide imprimis elogium urbis in Alexio Duca Murzuflo. Habet in *κειμηλίῳ* suis Bonaventura Vulcanius V. C. optime de litteris Græcis meritis, Gregorii Cyprii patriarchæ Cpolitani descriptionem et encomium illius urbis. Emmanuelis præterea Chrysoloræ epistolæ, quibus veterem et Novam Romam inter se accuratissime comparat. Exstantque vulgo Petri Gili de topographia Cpoleos et de illius antiquitatibus doctissimi commentarii, uti et de Bosporo Thracio. Imaginem vero hujus amplissimæ civitatis videre qui volet, adeat in academiæ Lugduno-Batavæ bibliothecam, ubi Turcica Cpolis in tabula 11 circiter pedes oblonga manu Melchioris Loricii felicissime delineata visitur. De eadem non pauca etiam in epistolis et itinerariis suis memorie produnt amplissimus Augerius Busbequus et ornatissimus frater meus Georgius Dousa qui annis superioribus, dum vita Deusque sinebant, Cpoli cum esset, ex Georgii Cantacuzeni,

ρίας αποφηναιμένων ἐν τοῖς σφετέροις συγγράμμασι ; τάχα δὲ ὁ πλέον ἐκείνων ἐν τοῖς νῦν προκειμέ-
νοις ἡμῖν λέξεν ἄξιον, τοῦτο γὰρ ἂν τῆς ἡμετέρας
κακοῖς ἐτυχεύσῃς καὶ πράγμασι γειτονικῶς κατὰ εἰπεῖν κυκλομερῶς καὶ ἄπανταχόθεν πολιορκηθείσης, ἵνα
τὴν ταύτης χάραν (ii) εἰπῶ τὴν κομύεσσαν καὶ χαρίτων συμμάχας τὰς παντοίας κλινουσι, καὶ διαμεριζονται

darunt, inauditum aut cuiquam novum allere-
mus ? Verum quod 4 in re proposita dictu dignum
a nobis censetur, id scriptioni nostræ præponemus,

Theodori Dousæ et Leonis Allatii notæ.

viri magni et imperatorio stemmate oriundi, biblio-
thecæ mss. codicibus sic satis instructæ servitute Ge-
orgium logothetam nostrum redemit ; ejus primæ
editioni, lector, si æquum te ac faventem sensero,
communicabo tibi post non visas hæcenus et a
multis expetitas Joannis Zonaræ epistolæ theolo-
gicas, rarum mihi que charum opus. Quibus et alia
fortasse succedent, reliqua mihi adhuc ex libris
iuss., quos secum P. M. frater meus Cpoli advexit.
Cæterum viri illustris Hesychii Milesii elegantissimus
libellus *De rebus patriis Cpoleos*, quem receas amicus
noster Joannes Meursius Græce et Latine primus vul-
gavit nostique eruditissimis illustravit, non est sane
prætereundus, quinimo ambabus manibus amplec-
tendus. Videatur etiam hic eodem titulo conscriptum
opusculum elegans Georgii Codini, origines Cpolitana
complectans, quod frater meus Georgius Heidel-
bergæ olim in linguam Latinam ex Græco transtulit,
et postea ab amicis ibidem typis descriptum est,
iterato deinde editum notisque eruditissimis au-
ctum opera ejusdem Meursii. Dousæ. — Cpolis lau-
des et encomia passim ubique prostant ; in ejus
laudibus Græci fere omnes et Byzantini præcipue
multiloquaces merito habiti sunt, et garrisse adeo
ut neque caput neque pes sermonis unquam com-
paruerit. In tantam urbis felicitatem addam et ego
nonnulla, quæ quia non edita et rara, ideo græ-
tiora curioso lectori accedent. Aimonius Sophista
Orat. Eucharist. in Iulianum imperatorem inter
alia : Σε δε οὐδέ νῆσον, οὐδέ τινα πόλιν, ἅς οὕτω κληῦ-
σιν ἄνθρωποι, ἀλλ' ἡπειρον ὄλεν ὀλίγου θείν πόλιν ποιήσασαν,
τίς ποιητῆς ἢ λογοσυνθετῆρος οὐκ ἂν εὐκρίτως ὑμνήσειεν ; θαυμά-
ζομέν σου καὶ τὰ λοιπὰ πάντα Σὺ μὲν γὰρ Εὐρώπης
ἀρχῆ, σὺ δὲ καὶ πέρας καθέστηκας, σὺ δὲ καὶ Ἀσίας τὴν
ἴσην μοῖραν κεκλήρωσαι. Σοὶ μὲν Πόντος κῆρασι ἰστα-
ται, ἐκ σοῦ δὲ Αἰγαῖος γενναται. Σὺ δὲ καὶ γείτων ὁ μέ-
γας Βόσπορος, πορθμὸς πάσης μὲν ποιήσεως πάντων ἢ
λόγων ἀγώνισμα, ὡσπερ οἶμαι καὶ προμαντευόμενος ὡς καὶ
διογενῶν βασιλείων φύσιν κάλποις τοῖς ἑαυτοῦ τιθηνήσαιο
λέγεται γὰρ Ἰὼ τὴν Ἰνάχου κρίσαι Διὸς εἰς βουν ἐκ παρ-
θένου τὴν ἑαυτῆς φύσιν αμείψασαν ὑξασθαι τε ταύτην
τὴν θάλασσαν καὶ δοῦναι τῷ πορθμῷ κλήσιν τῆς τότε
τύχης τὸ σύμβολον. Τὰ δὲ σὺν μεγέθους ἢ κάλλος τίς ἂν ἢ
μεγέθει λόγων ἢ κάλλει κατὰ τὴν ἄξιαν ὑμνήσειεν ; Ἀρξά-
μην γὰρ ἐκ μέσου, etc. Constantinus Porphyrogeneta
oral de transl. reliquiarum divi Joannis Chry-
sostomi ; Καὶ καυχῆσθως στέφανος τῆς ὑποδεξαμένης μεγα-
λοπόλεως. Οὐ γὰρ ἔδει τὴν τοσούτοις εὐθηνυμένην καλοῖς
καὶ τοσούτοις ἐναγλαΐζομένην ἀγάλλασιν ἀρετῆς οἷον ἡκρω-
τηριάσθαι περὶ τὸ καιριώτερον καὶ τὸν οἰκίαν περιηρη-
σθαι κόσμον. Εἰ καὶ τέκνα πολιτείας εὐγενούς τε καὶ φιλο-
σέμου, τῆς εὐδαίμονος πόλεως εὐτυχέστατα θεόμματα,
καὶ γεννήματα τῆς τιμῆς τὰ τίμια λόγοις καὶ πανδή-
μοις ἐσοταῖς τε καὶ πανηγύρεσιν. Constantinus Manasses
lib. ii *Odyperiæ* ;

πόλεων ἡγεμονίς αὐτῆ ἤγε τῷ πάσας μὲν παντα-
χου τῆς παντοδαπῆς καλλονῶν εἶδέναι ὑπεραίρου πάντας
εἰς εὐφροσύνην κινεῖ, οὐδὲν δὲ ἤττον ἐξ τῶν ἡμῶν ἰσχυρῶν τὴν
ἀρχὴν οὐκιστὴν καὶ ἀρχηγέτην τὸν οὐκιστὴν ἐν
βασιλεύσει, τὴν κομητῆα κωσθεσίας Ἑλλήσι καὶ
βαρβάροις καταβάλλομενον ἐπιγράψασθαι, εὐμείρησε
δὲ τοῖς κορυφαῖοις τῶν ἀποσταλῶν ἰσχυρῶν μὲν χεῖρα φιλο-
ξενον, ὁδὸν δὲ σὺν ἰσχυρῶν τῷ θεῷ τομῆν κερύγματι, ἐν-
ταῦθα μάλιστα τοῦ Βυζαντίου, ἐνθ' ὃ νῦν ἐπαινούμενος τὸ
στάδιον αὐτῶν τῶν ἀθλῶν ἐπήξατο. Αὐχεῖ δ' ἐνταῦθεν μακ-
τόρον μῆτρο καὶ προφῶς ὀνομάζεσθαι, ἢ πᾶσα μὲν γῆ καὶ
θάλασσα ὑπῆκος, πᾶσα δὲ ἡπειρος καὶ γῆ νησιώτις παν-
ταχόθεν ὡς ἀπὸ κύκλου ῥέπει πρὸς κέντρον βασιλείας ἐπα-
μένην νεύμασιν, ἀρ' ἢ σοφία καὶ δικαιοσύνη πᾶσα πᾶσαις
πηγάσει ψυχῆς. Πάντων δὲ προκτείνω ἐσμός θεμιστεύε-
ται, τὰ μὲν ἐς ψυχὴν ἐν θεοῦ μοῖρα, τὰ δ' ἐκτὸς ἐν τάξει
πατρὸς εὐφροσύνης τεταγμένης, καὶ ὡς ἔπος εἰπεῖν ἀπὸ κοινῆς
χρημάτων ἅπασιν τοῖς ἀμπίστοις τελούσης. Ἦν εἰ τις
κοινητῶν θαυμάζων ἐπύχων, εἴτα πρὸς τοῖς ἄλλοις ἐγκω-
μίαις καὶ θεόμητρον ἐτόλμασε προσερεῖν καλῶν τῶν
ἴλιον δεδωμῆσθαι μυθεύεται, μάλιστα ἂν ἐτυχε τῆς ἄξιαν,
ἢς ἀγορῆς τε καὶ μαρτύρων ἐστίας καὶ ναῶν κάλλη, καὶ
περιούλοισ, καὶ τ' ἄλλα τοῦ παντός εἶδος κόσμου καὶ μεγέ-
θους ὑπὸ τῆ φύσεως καὶ τέχνης κεκοσμημένα, τίς ἂν εἴη,
εἰ μὴ στόματα θεῶν καὶ γλώσσας καθ' ὅσον ἐπύχων,
δύνατο καταλέγειν ; Ὅπως μὲν τὰ κατὰ τὴν χώραν γεωρ-
γίας κοπρῶν, καὶ τῶν τε ὑπαρχόντων ἐπικοσμίας καὶ
ἐτέρων κτήσιν παντοδαπῶν ἀδωαῖ, ἐν ἢ παιδῶν τροφαί
καὶ παιδεία κατὰ νόμον Χριστιανῶν πατρῶν, καὶ
ξένων ὑποδοχαί, καὶ θεραπείαι ἀνδρῶν κωρῶν κατὰ τὰς
θαυμασίας μάλιστα διατάξεις τῶν ἱερῶν μυθεῖται, ἐν ἢ
παντοδαπῆ δὲ ἔτους τῶν ὡρῶν πορτοδοί ἐρταί τε καὶ
πανηγύρεις καὶ θυμηθῆαι φερούσαι τινα τοῖς πένησι ψυ-
χαγωγίαν. Ἐπι δ' ἐκκλησιαί καὶ νόμοι καὶ δικαστήρια,
καὶ ὅσα δὴ καθ' ἕκαστον ἐν πόλεσιν ἐτέραις ἐστὶν ἰδεῖν,
ἐνταῦθα εὐροί τις πάνθ' ἑμοῦ τὰ παντῶν γῆς σπασια.
Ἔστ' εὐκρίναι τῆνθε τὴν πόλιν καιρη τινι τῆς γῆς ἐργα-
στηρίῳ, μάλιστα δ' ἐνταῦθα ἐστὶ τὸ κοινὸν ἀνθρώπων ἐμπό-
ριον καὶ ἡ κοινὴ τῶν ἐν γῆ φησμένων ἀδικασίς. Πρὸς ἢν
ἀγεται πάνθ' ὅσα πολλαχόθεν τὰς ὡραῖς φερεται, τὰ μὲν
ἐκ τῆς πέρας ἡπειροῦ τὰ δ' ἐκ θαλάττης, τὰ δ' ἐκ τῶν ἀνω
καὶ κάτω Μουσῶν, τὰ δ' ἐκ τῆς Σκυθῶν ἐρημίας παραδῶ-
ξως εἰπεῖν, καὶ θειαιπύρας τοῦ τῶν Ἀμαζόνων πεδίου.
Καὶ ὡς ἔπος εἰπεῖν πάντα πανταχόθεν, τὰ μὲν δὲ οὐκ ἀ-
δαν, τὰ δὲ δὲ ὄχημάτων, τὰ δὲ τρόποις παντοδαποῖς,
ὡς εἰς κοινὸν καταγωγῶν συράκι, ὡσπερ τοὺς πύλαμους
ὄρωμεν ἀτομῶτως συνιόντας εἰς θάλατταν. Ἐνθ' ἰδεῖν ἐπ-
τεν, ὡς οὐκ ἀλλοθι τοὺς οὐχ ἤττον κτήρασιν ἐργεῖται ἢ
ναυτικῶς ἐπύχωντας. Του γὰρ μὲν λιμένος, θέσιν τε καὶ
κάλλος καὶ μέγεθος, καὶ ὡς εὐ μὲν τῶν ὄρωμῶν καὶ
νεωρίων, εὐ δὲ νεωποικῶν ἔχει καὶ τῆς ἄλλης κακοῦ
κενῆς καὶ χρεῖας καὶ τῆς ἐξ ἄκρων εἰς ἄνα διαβά-
σεως, ἢσθ' ὀλοκλήρου ὡς ἡκεθῶς θάλατταν εἶδειναι,
μὴ λιμένα καλεῖν, ἐνθ' εὐχερῆς μὲν ὁ ἐκπλοῦς, εὐχε-
ρίατος

Ἡ γῆ Βυζαντίς, ὡ πόλις τρισόλβια,
Ὀφθαλμὸς τῆς γῆς, κόσμος τῆς οἰκουμένης,
Θηλαυγὲς ἄστρον, τοῦ κάτω κόσμου λύχνος,
Ἐν σοὶ γεννομένη καὶ κατατρυφήσατμί σου
Σὺ καὶ περιθάλλοις με καὶ διεξέχοις
Καὶ μητρικῶν σῶν ἀγκαλιῶν μὴ χωρίζαις.

Auctor Vitæ Joannis Acacii : Ἦνεγκε μὲν ἢ πασῶν

(ii) Ἰνα τὴν ταύτης χάραν. Hæc tota periodus
luxata est et distorta : sensus quidem commodus
inde elici potest, sed verba corrupta sunt. Cujus
loci medicinam, ut et aliorum quamplurimorum in
hoc libello, in aliud tempus differre et felicioribus
ingeniis relinquere quam tricas neclere Tellenas
consultius putamus. Dousæ.

φείν χάριν ἔστι τὸν συγγράφοντα, ἀλλ' ἱστορίας
μῶνον χάριν καὶ τοῦ μὴ λήθης βυβλῆ, ἣν ὁ χρόνος
οὔτε γεννᾷ, παρὰδοξῆναι τὰ ὑπὸ τίνων γεγενημένα,
εἴτ' ἀγαθὰ εἴτε φαῦλα τυγχάνουσιν. Ἀρχὴ δὲ ἡμῶν
γεγέσθαι ἢ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἄλωσις, οὕτω
ἐν εἶναι τῶν ἔθνων ὃ μὴ ταύτην ἐγγνώρισεν.

β. Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ * (7) ἀδελφοῦ τελοῦ
τος τοῦ προδεδωκυμένου Ἰσαακίου, Ἀγγέλων
καὶ ἀμφοῖν ὀνομαζομένων (8), τὰ τε τῶν Ῥω-
μαίων (9) τότε διθύνοντος σκῆπτρα, οἱ ἔξ Ἰταλίας
κατὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐξεστράτευσαν. Ἢ
δὲ αἰτία τοιαύτη. Κατέβαλε μὲν (10) τῆς ἀρχῆς τῶν
τῶν Ἀγγέλων τὰ D.

Theodori Dousæ et Leonis Allatii nota.

(7) Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ. Res gestas Alexii et
Isaacii Angelorum fratrum, et quomodo Isaacium
Alexius imperio pepulerit obrecaveritque, fuse pro-
sequitur Choniata in Alexio et Isaacio, quem vide.
ALL.

(8) Ἀγγέλων καὶ ἀμφοῖν ὀνομαζομένων. Hinc Ἀγγέλων-
μοι κασίγνητοι, ἀδελφοὶ nuncupantur a Choniata lib.
iii in Alexio Comneno; et alibi sæpius Ἀγγελωνυμία,
ALL.

(9) Ῥωμαίων. Romanorum appellatione accipit,
quemadmodum et multi alii ejus ævi scriptores,
Cpolitanos Græcos. Et Romania pro imperio Ori-
entali in usu est, quia imperii caput Cpolis Nova Roma
appellata est. Roma utique duplex statuitur in
constitutionibus imperialibus, una vetus Italica,
altera nova, id est Cpolis, quam veteris et antiquæ
Romæ prærogativa lætari imp. voluerunt, l. vi
C. De sacrosanct. Eccles.; l. xl. C. De episco. et cler.;
l. iv. De operib. public.; l. ult. C. In quib. caus.
pign; l. lult., De temporibus in integ. Zonaras alique
infinit auctores eum Ῥώμην dicunt, Cpolim inte-
lligunt. Quod notum est. Dousa.

(10) Κατέβαλε μὲν. Accidit id anno Domini 1195
Imperasse autem Isaacium Nicetas ait annos
9, menses 7. Post quem Orientis 58 imperator factus,
Cæsar Alexius III Angelus Pius Felix Augustus,
qui imperavit annos 8, menses 3, dies 10 Venit in
Italiam Alexius (puer forte duodecim annorum)
imp., Isaacii Angeli, cæci et captivi ac imperio de-
jecti, filius; auxilii a Latinis sive Occidentalibus con-
tra tyrannidem Alexii patris petendi causa, anno
1201. Romanæ sedis tum pontifex erat summus-
que antistes Innocentius III. De tota hac re inter
alios videndus Nicetas et Vincentius Bellovacensis,
Spéc. histor. lib. xxx, cap. 64, quo in loco Vin-
centius patrem pueri Comnenas prodigiose vocat,
itemque cap. 90 et 91 Thursath, et cap. 101 Thursac.
Peccavit nempe ipse aut librarii ejus propter
imperitiam linguæ Græcæ vulgaris. Scribendum Kur
Isac, Κύρ Ἰσαάκ. Idem mendum est apud veterem
chronographum regium, magistrum Rigordum
Gothum, De gestis Philippi Augusti Francorum
regi, ad annum 1201, ubi legitur Conzerac. Quia
imo in ipsis epistolis Balduini imp. et II. comitis
Sancti Pauli, apud Godefridum Colon. S. Pantaleonis
monachum ad annum 1201, ubi Tirsachius scriptum est.
Non minus imperite apud Antoninum archiepisc. Florent.
legitur vol. III, tit. 19, c. 2, § 1, Chovean pro κύρ Ἀγγέλος.
Truncata hujuscemodi vocabula multa posterioribus
Græcis usitata. Τὸ κύρ pro κύρος aut κύριος, dominus.
propriis nominibus præponi solitum, Martino Grusio
in Turco-Græcia et Joanni Meursio in Glossario
Græco-barbaro notatum. Anthos, qui liber est
linguæ vulgaris Græcæ; Ἐθελουσαν εἰς αὐτὸ τότε ὁ
κύρ Κωνσταντῖνος ὁ Παλαιολόγος. Sic κυρά pro κυρία,

irrepiit, obruantur, scribenda historia est. Narra-
tionis nobis principium sit Cpolis expugnatio, ur-
bis sane conspicua omnibusque nota, et ejus
nomen in humano genere nemo est qui non teneat.
τοι περιφανῆς καὶ γνωρῖμος οὕσα σύμπασιν ὡς μηδὲ

6 2. Alexio Comneno, Isaacii, qui ante impe-
rium rexerat, fratre, (utriusque Angelo nomen fuit)
Romani imperii sceptrum tenente, Itali Cpolim ducto
agmine invaserunt. Expeditionis causa hæc fuit :
Alexius Isaacium fratrem imperio spoliatum ob-
cecat, indeque Romanorum dominatum occupat :

domina dicebant. Atque hinc Jacobus Phillippus
Bergomas liberandus ab insigni hallucinatione, aut
mendo? Lib. xii Chronici, ubi de Montisferrati
marchionatus primordiis circa annum 985 agit
ejusque marchiones recenset, ait Emmanuelem
Cpolitano imp. Reinerio Montisferratensi uxorem
dedisse filiam suam nomine Curamarium, Atqui
Nicetæ lib. vi, scribitur Maria Emmanuelis F. col-
locata fuisse marchioni Montisferrati, imberbi ad
huc adolescentulo ipsa tricesimum ætatis annum
jam egressa. Ergo Curamaria hæc est Κυρά Μαρία,
domina Maria, unde ignobili et inauditum illud
nomen detortum. Et quod monstrosius, ex hæc
Curamaria alii Cunariam fabricarunt pudendo er-
rore. Sed hujuscemodi hallucinationibus plurimi
neoterici vulgo implicantur, qui ad hoc exemplum
castigandi sunt. Sed hæc obiter monuisse sufficiat.
Ad historiam quod attinet, legendi præter Nice-
tam, Rigordum, Godefridum, S. Pantaleonis mo-
nachum Colon., in Annalibus ad annum 1203, quos
dixi, ex recentioribus Blondus Flavius Decad. 2,
lib. vi, et De Gestis Venetorum, M. Antonius Sabel-
licus, Histor. Venet. lib. viii., Platina, in Vita In-
nocentii III : Paulus Æmilius, Histor. Gal. lib. vi.,
et Petrus Justinianus Venet. Multa ibi de naviga-
tione Latinorum sive Occidentalium cum Alexio
puero Cpolim versus, de Alexii impii fuga, de ur-
bis expugnatione et Murzuffi tyranni de Tauri col-
lumna præcipatione, de obitu imp. Isaacii et
filii Alexii, de imp. Balduino Flandro; quæ circa
annum 1202 et 1204 peracta sunt. Expugnatam au-
tem urbem invenio, ea parte qua regia est et tem-
plum S. Sophiæ, duabus navibus colligatis et ad
murum admotis, Paradiso et Peregrina nominatis,
apud Vincentium, lib. xxx, cap. 91, ex epistola
(ut videtur) ipsius Balduini imp. Exstant quippe
de hoc bello duæ epistolæ satis prolixæ apud Ar-
noldum Lubecensem Chron. Selavor., lib. vi, cap.
19 et 20. Scribitur in una de prospera Cpolim na-
vigatione, de imperatore superato, de imp. Isaacio
custodia educto, de illustris filii ejus. Alexii in ec-
clesia S. Sophiæ coronatione, de gratitudine ejus
erga Latinos, et alia. Item in altera imp. Alexium
perfidia Græcorum seductum, ne promissa faceret,
a Murzuffo Duca necatum, et latera costasque ejus;
clava ferrea confractas esse; nec multo post do-
minum Isaacium, a quo filius dicebatur fuisse se-
ductus, diem clausisse extremum, Murzuffum oc-
cupasse tyrannidem. Inde 5 Idus Aprilis, sexta
feria, Latinos navali prælio infeliciter cum Græcis
dimicasse: sed pridie Idus, secunda feria post
passionem Domini, conscensis muris in urbem ir-
ruisse; imperatorem, qui non procul a muris ste-
terit intentoriis armatus, conspecto hoste statim
fugisse; Latinos magna cæde facta urbem invasisse.
Postridie Murzuffum iterum repugnantem victum
esse; tum plenam victoriam Latinis obtigisse, et

sed Isaacii filius e priore illi uxore susceptus, A tum primum e pueris excedens. facinus patralium in parentem ægre ferens, fugam meditatus Romam appulit, et ad pedes pontificis provolutus impenseque exorans acriter ad ulciscendas paternas injurias incumberebat. Sors tunc ut complures in Italiam, non ex Italia modo, sed ex ditione Gallica, aliique ex aliis locis (nec deerant Veneti) in unum convenirent, eo nomine ut Hierusalem, ubi Dominicum erat sepulcrum, suo accessu in libertatem vindicarent. Eos in eundem locum coe-

^a ὁ προσηρμένος Ἀλέξιος om. D. ^b καὶ ἦν — ἀρχῆς om. D. ^c ἐκ — ἀμείβων om. D. ^d προσρίπτει, πατρικὴν ἐκδίκησιν ἐπιζητῶν, omissis reliquis D. ^e τῶν Ἰταλῶν om. D. ^f ἕτεροι add. D.

Theodori Dousæ et Leonis Allatii notæ.

inestimabilem prædam abactam equorum, auri, argenti, gemmarum et pretiosarum vestium. Si inter singulos (inquit) victoriam partiamur, quilibet ex nostris non pauciores quam centum obsedit et vicit. Nobis non victoriam usurpamus: « A Domino est factum istud; et est mirabile in oculis nostris. » Addit a certis delectis diebus Dominica Misericordias Domini imperatorem electum esse, sequentique Dominica jubilate Deo ingenti omnium applausu sublimatum. Ibidem hoc titulo, usus, *Baldwinus Dei gratia fidelissimus imperator Cpolititanus, a Deo coronatus, Romaniarum* (ita apud Arnoldum est legendum) *moderator et semper Augustus, Flandrensis et Hennegoriensis comes.* Has epistolas legere volenti in mundo est Arnoldus Lubecensis abbas, continuator Helmoldi Sclavorum chronographi, ipso lib. vi fine. Prior inscripta est *excellentissimo Dn. Othoni, Dei gratia Romanorum regi et semper Augusto*; posterior inscribitur *universis Christi fidelibus, archiepiscopis, episcopis et abbatibus, primoribus, præpositis, decanis, cæterisque ecclesiarum prælatis ecclesiasticisque personis baronibus, militibus, sarziantis omnique populo Christiano.* Atque eadem hæc representatur etiam in Annalibus Godofridi monachi, seu missa Adolfo Coloniensi archiepiscopo. Conferant quibus otium et iudicio est. In utraque opera eam restituant. Legitur ibidem et alia epistola, quam Henricus (qui aliis Hugo) Sancti Pauli comes Henrico duci de Lovanio, id est Brabantiae, misit. Quam vide; et plura si voles, adhibe Guntherum monachum cenobii Parisiensis in Alsacia, qui historiam hanc captæ Cpolicos ex ore Martini abbatis sui, qui expugnationi et victorie interfuit, fuisse descripsit, editam nuper ex membranæ ab Henrico Camisio Noviomago I. C. antiquæ lectionis tomo V, part. II. Dousæ.

(11) Φυγὴν τε μηχανησάμενος. Alexius obcecatus Isaacii filius, ab Alexio patre a custodia eductus, libertate et licentia utens, quidquid aliter narret Blondus Decad. II, lib. II, Alexium contra prolostratorem exiturum ad Democraniam sequitur. Is, nec abnuente patre, cum Pisano quodam de fuga consilio inito, ubi navigandi opportunitatem captasset, ad Hellesponti Anioniam fertur, et Athyræ commorans per scapham navis ad navem grandem pervehitur. Conatus in eo capiendi Alexii patri frustra omnes fuere: nam ille coma in orbem rasa et Latina veste induta, et in turba magna obversans, inquisitores latuit. Choniata in Alexio Comneno, lib. III, p. 710, 12, Alexii in custodiendo Isaacio fratre obcecato negligentiam non sine periculo notat. Quid ergo negatur Blondus Histor. decad. II, libro VI? *Frater erat Alexius ætate minor, cum quo indulgentissime agebat, adeo ut nihil sibi ad summam administrationis præter imperatorium dæsserit nomen; cumque a Turcis sua temeritate captum imperator magna vi pecuniæ impensa, redemerat. Qui pessimo vir ingenio præssimum indulgentissimumque fratrem dolo captum*

ἀδελφὸν Ἰσαάκιον ὁ προσηρμένος Ἀλέξιος ^b καὶ οἱ τὰς ὄψεις ἐπάρωσε, καὶ ἦν τὸ ἀπὸ τοῦδε τῆς τῶν Ἰωμαιῶν κρατήσας ἀρχῆς ^c ὑπῆρχε δὲ τῷ Ἰσαακίῳ σὺς ἐκ τῆς προτέρας αὐτοῦ γυναικὸς γεννηθείς, τὸν μείρακα ἤδη ἀμείβων ^d, ὅς θύσανασχετῆσας τῷ τοῦ πατρὸς παρουσίᾳ τὴν φυγὴν τε μηχανησάμενος (11) ἐπὶ τὴν Ἰωνίην χωρεῖ καὶ τῷ ταύτης ἀρχιερεὶ ἑαυτὸν προσρίπτει, λιπαρῶς τε τούτῳ προσκείμενος τὴν πατρικὴν ἐκδίκησιν ἐπιζητῆται ^e. Ἐπεὶ δὲ τῷ τότε (12) τύχοι κλήθη πολλὰ εἰς ἓν συναχθῆναι τῶν Ἰταλῶν ^f, οἱ μὲν ^g ἐξ αὐτῆς Ἰταλίας οἱ δὲ ἐκ

excæcatumque trusit in carcerem, eademque impietate Alexium nepotem, Isach genitum, annos duodecim agentem, nisi fuga elapsus fuisset, excæcare aut interficere quæsiuit. Perductus in Siciliam Alexius puer a sorore Irene recipitur et Philippo marito commendatur, ut patri suo pro virili opem ferat simul et imperio et oculis privato, et fratrem quoque juvet exsulem et extorrem. His ille præmunitus litteris ad summum pontificem et regem Alemanicæ Philippum progreditur, a quibus classium præfectis, qui ad Palæstinam contendebant, commendatur, ut eum, si fieri posset, in patriam imperium restituerent. Et exceptus humanissime pepigit et sacramento firmavit ea se præbiturum quæ vix ad exitum perducere poterant: nam præter pecuniarum acervos auxilium contra Saracenos cum Romanis militibus et quinquaginta triremibus promisit, et Latinorum religionem amplexus privilegiorum Romani pontificis ejusque in Orientali imperio auctoritatis restitutionem pollicetur, *promittens*, verba sunt Innocentii papæ epistola ad Alexium imperatorem Cpolititanum, puer nempe Alexius, *quod tam in subsidium Terræ sanctæ quam in expensis et donativis eis magnifice responderet, paratus etiam in omnibus et per omnia nostris stare mandatis, eo quod sacrosanctam Romanam Ecclesiam vellet juxta posse suum modis omnibus honorare, ac ea efficere quæ nostræ forent placita voluntati.* Sic ille Cpolium conducitur. Id cum rescisset Alexius patruus, ipse quoque legatos ad pontificem misit, qui proponerent, Christianorum exercitum in subsidium Terræ sanctæ destinasse suas regiones invadere et contra Christianos arma movere; sui muneri esse ut eos a tali proposito revocaret, ne eorum manus Christianorum sanguine fedarentur et Dei offensam incurrerent, ne Alexio filio Isaacii, qui contra imperium lapidem omnem movebat, opem præstaret, cum imperium illud non successione, sed electione confortaretur, et Alexius, prius quam pater ejus esset imperator, natus esset, nec poterat sibi in imperio ejus aliud quod vindicare. Quid ad hæc responderit summus pontifex, ex ejusdem litteris ad eundem Alexium, quas perperam nonnulli ad Isaacium referunt videri potest.

(12) Ἐπεὶ δὲ τῷ τότε. Classis Veneta ab Erico Dandolo Venetiarum duce, hominum omnium Græcis infensissimo, deducta. Ubretus Folita, *Genuens. Hist. lib. IV: Michael Palæologus sese navaliibus opibus, quibus eo tempore omnino carebat, munitum ratus adversus Venetos perpetuos Cæsarum Græcorum hostes, quorumque in Græcis expellendis magna pars operæ fuerat, quique complures urbes ac loca imperii tenebant, in opem Genuensem confugit.* Expeditionis socii adjunguntur Bonifacius marchio Montisferrati, Flandriæ comes Baldwinus, comes Sancti Pauli Ericus, comes Pleæ Lodoicus, et alii complures, tradit Choniata, audaces bellatores et statura suis hastis propemodum pares. Navium toto triennio Venetiis fabricatarum, nec

τῆς τῶν Φράγκων [P. 3] ἀρχῆς, ἐκ δ' Ἑνετῶν ἑτεροι
καὶ ἐξ ἄλλων ἄλλοι, καὶ ἡ πρόβρασις εἰς ἐλευθερίαν
τῆς Ἱερουσαλὴμ ἀπέλθεῖν, ὅπου ὁ κυριακὸς τυγχά-
νει τάρως, ἦν δὲ ὁ τούτους συναθροίσας ⁹ (13) ὁ
ἀρχιερατικῶς τῆς προσκυτήρας προϊστάμενος Ῥώ-
μης, ἂν, ὡς προειρήκειν, ὑπὲρ τῆς πατριῆς ἀρχῆς
ὁ τοῦ Ἰσαακίου ἐξελιπάρει υἱός, ταῖς παρακλήσεσι
τοῦ παιδὸς δυσιωπηθεὶς ὁ πάππας, μάλιστα ¹⁰ δὲ ταῖς
ὑποσχέσεσιν (ἐτύγγανον γὰρ ἄδραι, (14), παραδί-
δωσι τὸν παῖδα τοῖς ἡγεμόσι τῶν στρατευμάτων,
ὡς ἂν αὐτὸν τῆς προκειμένης ἐκνεύσαντες τῷ πα-
τρικῶ ἐγκαταστήσαιεν ¹¹ ὀρόνω, ἀναλώματά τε παρ'
αὐτοῦ λάθοιεν ὅποσα ἂν καθ' ὁδὸν ἀναλώσαιεν καὶ
ὅποσα περὶ τὴν Κωνσταντίνου βραδύναυτες. Ἀνή-
χθησαν οὖν οὗτοι τριήρεσι τε καὶ ναυσὶ κοίλαις.
Ἐπεὶ δὲ τῆ Κωνσταντίνου προσώκειλαν εὐτυχῶς ἐν
πνεύμασι φοροῖς (15) πεποιημένοι τὴν ἀνοδὸν ¹²,
γνωρίζουσι ταῖς ἐκεῖ ¹³ τὸν μαῖδα, τὴν ἀδικίαν, τὰ
διὰ ταῦτα τοῦ Ῥώμης ἐντάλματα. Μέχρι μὲν οὖν
τίνος λόγοι τε ἐξ ἀμφοτέρων ¹⁴ ἐγγύουσαι τῶν με-
ρῶν καὶ μάχαι κατὰ χερσὸν (19) ἰσχυραὶ, ξυμβάσεις
τε ἐκ προσβυίων οὐδ' ὅλως συνέβαινον. Ἐπεὶ δὲ ὁ
βασιλεὺς Ἀλέξιος ταῖς τοιοῦτοις ἀπώκησε πρήγ-
μασι. μάλιστα δὲ ἀπίρηκε τοῖς ἐντὸς εἰς σύγγυ-
σιν ἀποβλέπουσι καὶ νοσοῦσι τὸ ἄσπιτον, τὰ πάντα χαίρειν ἔασας (19) φυγῇ ἐχρήσατο ἐκὼν ἄεκουστῶς θυμῷ ¹⁵,
τοῦτο δὲ ¹⁶ προσεπών, ὡς οἱ ἀκακῆτες ἔφασκαν, τὸ « Δαβὶδ φυγὼν (18) ἐπώθη, » προσεπαγόμενός τε καὶ τὴν
γυναῖκα (19) καὶ χρήματα τοῦ βασιλικοῦ ταμείου ἰκανά.

⁹ συναθροίσας — ¹⁰ μάλιστα] ἀθροίσας ὁ πάππας, ὁ ταῖς παρακλήσεσι τοῦ παιδὸς καταδυσιωπηθεὶς, μᾶλλον D. ¹¹
καταστήσαιεν, D. ¹² πεποιημένον τὴν ἀνοδὸν om. D. ¹³ ἐκεῖσε D. ¹⁴ ἐξ ἀμφοτέρων post μάχαι, omīssis τῶν ἀε-
κῶν et κατὰ — συνέβαινον D. ¹⁵ ἐκὼν — θυμῷ om. D. ¹⁶ δὲ et mox ὡς τὸ et προσεπαγόμενός — Κωνσταντίνου om. D.

Theodori Dousæ et Leonis Allatii notæ.

non equitum, et militum numerum habes apud C
eundem Choniata, Andream Dandolum *Hist. Venet.* lib. x, cap. 3 et alios. Plura ducum nomina
apud Jacobum Meyerum in *Annal. Flandricis*
1203. ALL.

(13) Ἦν δὲ ὁ τούτους συναθροίσας. Maligne
admodum noster Aeropolita causam Cpolititan expedi-
tionis in Romanum pontificem, ut in eum Græ-
corum odia excitet, conjicit; quam magis ingenue
in Venetos et eorum ducem Dandulum, Græcis, ut
diximus, infensissimos, alii referunt. Dauduli ma-
chinas et artes, quibus classem illam instruxit,
Choniata minutatim narrat. Alienum pontificis In-
nocentii animum ab ea expeditione, quam sum-
mis conatibus procurabat marchio Montisferrati
Bonifacius, satis nobis indicant ejusdem Innocentii
ad Alexium litteræ et auctor diis actorum: *Ip-
se vero, marchio, de Francia per Alemanniam trans-
itum fecit, ubi cum Philippo duce Sueviæ, qui
se regem gerebat, dicebatur habuisse tractatum, ut
ne Alexium sororium suum, filium videlicet Isaacii
quondam Cpolitani imperatoris cujus sororem ipse
Philippus duxerat in uxorem, a fædo captivitatis
ergastulo fugientem reduci faceret Cpolim ab exer-
citu Christiano ad obtinendum imperium Romanæ.
De quo cum idem marchio ad summum pontificem
accessisset, cepit agere a remotis. Sed cum intel-
lexisset ipsius animum ad hoc non esse directum,
expeditis negotiis ad crucis officium pertinentibus
ad propria remeavit.* Vide de hac eadem re Anna-
les doctissimos Oderici Raynaldi ad annum 1203.
qui pluribus Romanum pontificem a Græcorum
calumnia liberat. ALL.

(14) Ἐτύγγανον γὰρ ἄδραι Suntque in hanc

A gerat, qui tunc tantam summus sacerdos seniori
Romæ præerat; quem, uti dixeram, pro paterno
imperio recuperando Isaacii filius supplici oratione
exorabat. Adolescentis precibus, imo promissio-
rum (neque enim exigua pollicitus fuerat) expe-
ctatione motus copiarum ducibus juvenem commit-
tit, ut **7** eum de via decedentes paterno solio re-
stituerent, sumptus sive in itinere sive apud Byzan-
tios mora impenso ab ipso susceperent. Triremi-
bus itaque et navibus conscensis: secundissime
rapacibus ventis acti Cpolim perveniunt: ibi ma-
nifestant adolescentem, patrata scelera, unde enata
jussa pontificis ante oculos omnium proponunt.
Congressi sunt per breve tempus; colloquia inter
ambas partes processerunt; præliis nec contem-
nendis ad urbem decerunt; Sed legationibus irri-
tis gravius dissident. His imperator Alexius ani-
mum despondens, quin imo tractationibus civium
confusis illis quidem ac lubricis diffidens, contemp-
tis neglectisque omnibus fugam arripuit, sponte
quidem, sed illubenti animo, cum illud enuntias-
set, ut auriti testes referunt, « David fuga salutem
sibi peperit, » una secum et uxore et ingenti
pecuniarum vi ex imperatorio ærario avecta.

B

maxime formam fœdera constituta: *Reductus in pa-
triam Alexius, imperatorque aut solus aut cum patre
si superstes inveniretur, constitutus, Græcancam
Ecclesiam et religionem Romanæ Ecclesiæ aut ca-
tholicorum sui subjeceret. Pro damnis insuper, quædam
Venetis quam Francis ubique constitutis Hemanuel
imperator pridem intulerat, triginta millia auri mar-
chas dissolveret. Principibus vero expeditionis na-
vali impensæ satisfaceret, in qua erant Venetis obli-
gati.* B londus *decad.* II, lib. vi; et Sabellicus. *Eu-
nead.* IX, lib. v: *Moverunt ducum animos pueri
lacrymæ et tenera ætas, cui facile favor conciliatur,
sed magis præmia quæ promittebantur: nam præter
cætera spes prætendebatur fore ut si Alexius cum
patre imperium recuperasset, Cpolitana Ecclesia
Romanæ subjeceretur.* ALL.

(15) Πνεύμασι φοροῖς. Choniata p. 717, 45 ALL.

(16) Μάχαι κατὰ χέρσων. Vide Choniata, ibi-
dem. ALL.

(17) Τὰ πάντα χαίρειν ἔασας. Nam post pu-
gnam delrectatam, et malo genio in fugam impel-
lente, in palatium reversus cum Irene filia et decem
auri centenariis, cum alio ornatu imperatorio ex
preliosis gemmis et perspicuis margaritis, sub pri-
mam noctis vigiliam Debeltum contendit. Choniata,
p. 723, 24. ALL.

(18) Δαβὶδ φυγὼν *Regum* lib. cap. xxiii: καὶ
ἀπηγγέλη τῷ Σαούλ ὅτι διασώπηται Δαβὶδ ἐκ Κεῖλά:
*Nuntiatumque est Sauli quod fugisset David de Ceila
et salvatus esset.* Et lib. II, cap. xv, fugit ab facie
Absalonis. omnesque suos, quos Hierosolymis ha-
bebat, ut fugiant hortatur; quo spectat inscriptio
Psalmi iii. DOUSA.

(19) Τὴν γυναῖκα. De uxore ne verbum quidem

3. Eo itaque Cpoli egresso legationem cives ad A Italos mittunt, ut Isaacii filius Alexius, cujus causa, ut videbatur, ad arma profectum erat, invecus imperator acclamaretur. Quare adolescens, quibus se devinxerat deducenibus Italis, conditionibus introducit et uno omnium ore imperator salutatur. Erant interium cives cum Italis imagine tantum pacis et amicitie specie concordēs, cum Itali promissa impensasque acris reposerent, cives earum summam subducta ratione immanem esse existimarent, minimeque se eam persolvere posse contenderent. Interea novæ turbæ Byzantii concitæ sunt, Pater enim Alexii Angelus Isaacius, licet ex urbe declinasset, adhuc in vivis, paululum antequam Byzantium caperetur, sententiam tulerat ut ex donariis sacris in unum collectis divenditisque B Italis debitum primum reponeretur; si quod deesset, ex ærario, civiumque facultatibus persolveretur. Dum inter se dissident et hinc illineque legati mittuntur, filius Isaacii Alexius ab Alexio Duca, ab hoc eodem Isaacii filio protovestiarum dignitate insignito, et a civibus nescio quid illi vitio vertentibus, Murtzuphlo dicto, obtruncatur. Murtzuphlo postea imperator non dissentiente populo eligitur. Hinc magis ac magis Itali in furorem acti graves ac sempiternas inimicitias in Byzantinos susceperunt. Per idem tempus laudabili consilio a civibus deliberatum est: nam qui præerant et dignitatibus præfulgebant, decrevere ut Latini, qui

γ'. Ἐπεὶ γὰρ οὗτος ἐξῆκει τῆς Κωνσταντίνου, πρεσβεύουσι πρὸς τοὺς Ἰταλοὺς οἱ οἰκητορες, ὡς ἂν ὁ τοῦ Ἰσαακίου Ἀλέξιος ¹⁷, δι' οὗ, ὡς ἐδοκεῖ, τὸ μάχιμον ἦν ¹⁸, ἐντὸς εἰσαχθεῖν καὶ βασιλεὺς ἀναγορευθεῖν. Εἰσάγεται γὰρ εἰς τὴν πόλιν ὁ παῖς ¹⁹ ἐπὶ ταῖς προτέραις σήθηκαῖς, αἷς ὑπέσχετο ταῖς ἀναθεβάσαιν αὐτὸν Ἰταλοῖς, καὶ βασιλεὺς παρὰ παντὸς ἀναγορεύεται τοῦ λαοῦ. Ἦσαν ἦν τὸ ἀπὸ τοῦδε οἱ τε πολῖται οἳ τε Ἰταλοὶ τῷ δοκεῖν εἰρηνοῦντες ²⁰, τῶν μὲν Ἰταλῶν ἀπαιτούντων ²¹ (20) τὰς ὑποσχέσεις καὶ τὰ ἀναλώματα, τῶν δὲ οἰκητόρων τῆς πόλεως ὑπὲρ ἀριθμὸν ἡγουμένῳ τὸ χρῆμα, καὶ δισχυριζομένων ὡς οὐκ ἂν ἔχοιεν τσαυτὰ ταῖς Ἰταλοῖς ἐπιδοῦναι. Συνέβη δὲ τῷ τότε καὶ γογγυσμὸν ἐν τῇ πόλει τούτου χάριν γενέσθαι· ὁ γὰρ πατήρ Ἀλεξίου ὁ Ἄγγελος Ἰσαάκιος (ἔτι γὰρ περιῶν τῷ βίῳ, καὶ ἀπῆρε μετὰ μικρὸν ²²) μῆπω ἀλόγους τῆς Κωνσταντίνου γνώμην δέδωκεν ὡς τῶν ἱερῶν κειμηλίων (24) συνῆθροισιν γεγονέναι τὰ πρῶτα, ἐκείθεν τε ἀρξασθαι τὸν πρὸς τοὺς Ἰταλοὺς χρεὺς, τὸ δὲ ἑλλείπον ἐκ τῶν βασιλικῶν ταμιείων δεσθῆναι καὶ τῶν οἰκητόρων τῆς πόλεως. Ἐν τῷ μεταξὺ δὲ τῆς ἀμφίσθητησεως οὐσης καὶ ἐξ ἑκατέρων τῶν μερῶν ἀφικνουμένων ²³ τῶν πρέσβεων, φανεύεται ὁ παῖς τοῦ Ἰσαακίου Ἀλέξιος παρ' Ἀλεξίου τοῦ Δούκα, ὃν πρωτοκαστάριον (32) οὗτος τετιμηκεν, οἱ δὲ τῆς πόλεως εἰς τι τῶν αὐτοῦ ἐπιμεμρόμενοι Μούρτζουφλον ἐκάλουν. Ἀναγορεύθη γὰρ παρὰ τῶν πολιτῶν ὁ βῆθεις Ἀλέξιος Μούρτζουφλος (23) βασιλεὺς. Τοῦ τοιούτου γὰρ

¹⁷ Ἰσαακίου υἱὸς Ἀλέξιος D. ¹⁸ δι' — ἦν om. D. ¹⁹ ὁ παῖς et mox προτέραις om. D. ²⁰ Ἦσαν — εἰρηνοῦντες om. D. ²¹ τὰς ὑποσχέσεις ἀπαιτούντων D. ²² ἔτι — μικρὸν om. D. ²³ πρέσβεων ἀφικνουμένων D.

Theodori Dousæ et Leonis Allatii notæ.

Choniata: tantum advectæ secum filie meminit, C quam tacuit noster Acropolita. Unde vero hausit Blondus lib. vi, decad. II *Historiæ? ad eum tumultum in urbe concitum Alexius patricida territus, nocte concubia fugiens, ingentem thesaurum, quod postea rescium est, apud Irenem filiam virginem in monasterio defossum reliquit.* Et Sabellicus, Enead. IX lib. v: *Venetis in muros accedentibus et in urbem irrupturis adversa vi Græci resistunt. Ægre urbs prima die est defensa. Nocte, quæ deinceps secula est, Alexius imperator, desperatis rebus, uxore et liberis relictis occulte fugam occupat, magno auri pondere apud Irenem filiam, unam ex sacris virginibus, humi defosso.* ALL.

(20) Ἰταλῶν ἀπαιτούντων. Postulabant enim auri centenarios quinquaginta statim numerandos, et adjiciebantur conditiones durissimæ, tolerabiles tamen nec omnium difficillimæ, quibus captivitatis periculum imminerebat ac publicum exitium. ALL.

(12) Τῶν ἱερῶν κειμηλίων. Consilium Isaacii secutus est Alexius filius, sacrosancta profanans et templa invadens, ut nec sacris imaginibus parceret, quarum ornatum absorptum imaginibus ipsis humi projectis et sacra vasa ab iisdemmet templis rapta et conflata ut vulgare aurum et argentum hostibus dabat. Gentilium ea fuit opinio, ad conservandam rem publicam templa deorum nonnunquam denudare licere. Seneca, *Controv.* IV: *Pro re publica plerumque templa nudantur, et in usum stipendiis dona constantur.* Nervæ ut impendia con-

traheret, sacrificia non pauca sustulit. Sed parum nobis quid gentiles senserint. Christiani Christianam, veram nempe doctrinam amplectimur, et denudationem templorum similem, si necessitas, quam leges præscribunt, defuerit, et auctoritas pontificis concedentis, detestamur. Græci licet suis semper et in omnibus supparasitentur imperatoribus, rapinam hanc summis etiam maledictis, non sine indicatione lacerare. Nicetas de Isaacio Angelo et Alexio filio p. 729, 8. Quocum confere juvabit que Anna Comnena narrat lib. IV: *Οὐκ ἔλαθε δὲ τούτου — πρυμνεύεσθαι παρεκλεύσατο.* ALL.

(22) Ὁν πρωτοκαστάριον Choniata p. 745, 7. ALL. De protovestiarum dignitate vide Glossarium Meursii in *Βασιλείων*. Differabant autem dignitate et munere *protovestiarium* et *protovestiarites*, ejus infra auctor noster meminit. Vide ibi, Blondus *De gestis Venetorum Alexium* hunc non recte *protovestiarium* facit. Quod tamen amanuensis aut librarii mendium videri potest, cum decad. II, lib. VI, altier sit, et *protovestiarium* diserte legamus. Dousæ.

(23) Alexius cognominatus *Murtzuphlo* Græco vocabulo ob conjuncta et veluti oculis imminencia superecilia. Nicetas in Isaacio Angelo et Alexio F: *Μόνος δ' ἐκ πάντων ὁ Δούκας Ἀλέξιος, ὃς ἐκ τοῦ συνεπάσθαι τὰς ἀφρῦς καὶ οἶον ταῖς ἰφθαλμῶν ἐπικρίμασθαι. πρὸς τῶν στυγεργῶν ἐπωνομαστὸ Μούρτζουφλος: Ἐστὶ Μούρτζουφλος.* Varie autem hoc

χάρην ἐπὶ πλέον μανέντες οἱ Ἴταλοι ἀσπονδὸν τὴν ἔχουσαν ἄκατον κατὰ τῶν Κωνσταντινουπολιτῶν ἐποίησαν. Συνέβη δὲ καὶ ἕτερον [P. 4] τι γενέσθαι τοῖς πολίταις βούλευμα ἐπαίνου ἀξίον (24). Τοὺς γὰρ Λατίνους, οὓς οὐκ ἔχοντες εἶχεν ἡ Κωνσταντίνου, οἱ προύχοντες καὶ τῶν ἐν τῇ συνουλεύσαντο ἀποπέμψαι τῆς πόλεως, ὡς μὴ ἐπιβούλους αὐτοὺς ἐντὸς ἔχοιεν. Οἱ δὲ ἀτόμολοι πρὸς τοὺς παλαιούς χωροῦσι χιλιοστῆς πολλαί, ὄρκους ἠρήκτοισι τὸ ²⁴ πρῶτον τοὺς πολίτας πληροφροῦντες ²⁵ μὴ ἂν ποτε μελετῆσαι κατ' αὐτοῦ προδοσίαν, συναποθανεῖν δὲ εἰ συμβῆκε αὐτοῖς ὡς ἰθαγενεῖς καὶ αὐτόχθονας. Καίτοι καὶ γυναῖκας τε καὶ παιδία διδόντες ἐν ἀσφαλεστέροις ταῦτα ²⁶ τόποις ἀπαγαγεῖν οὐκ ἐπεισαν. Ἐξελθόντες δὲ πολλὰ τοῖς ἐναντίοις συνήρηντο ἅτε πλῆθος πολὺ ἄντες καὶ εἰδήμονες τῶν πραγμάτων.

δ'. Τεσσαράκοντα γοῦν παρήλθον ²⁷ ἡμέραι, καὶ ἑάλω (25) παρὰ τούτων ἡ Κωνσταντίνου, ἔτους μὲν ὄντος (26) ἀπὸ γενέσεως κόσμου ²⁸ 5711. εβ' τοῦ Ἀπριλίου ἀγοντος· τῷ γὰρ ε' ἔτει Μαΐου ὄντος τῇ πόλει προσώρησαν, ἐν ἑνδεκάτῃ δὲ μηνὶ συνέβη γενέσθαι τὴν πύρρησιν. Καὶ ἡ μεγίστη καὶ περιφανεστάτη ²⁹ πόλις ἑάλω, ἐνὸς ὡς φασιν, ἢ καὶ δύο ἐπιπεδησάντων πρῶτον (27) τῷ τείχει ἀπὸ κλίμακος ³⁰ εἰς ἰσθμὸν κειμένης μεγίστης κοίτης νηὸς, ὅσα μὲν οὖν (28) συνέβη τῇ πόλει, μακροτέρων ἂν εἴη ταῦτα

²⁴ οἱ — τὸ] καὶ τὸ D. ²⁵ πληροφροῦντας D. ²⁶ διδόντες εἰ ταῦτα om. D. ²⁷ παρήλθον γοῦν D. ²⁸ ἔτους — 5711 om. D. ²⁹ καὶ περιφανεστάτη om. D. ³⁰ πρῶτον add. D.

Theodori Dousæ et Leonis Allatii notæ.

nomen apud historicos vulgo concipitur. In epistola Balduini imp. apud Godefridum monachum *Morchulfus*, apud Vincentium Bellocacensem *Morchulphus* et *Marculphus*, et sic in Chronico Altissiodorensi. Blondo, *De gestis Venetorum*, est *Murtilus*: eidemque decad. II, lib. vi *Murtilus*, vel, ut aliqui habent scriptores, *Morchulfus*; Paulo Emilio *Murtius* vel *Murzuphus*, Gunthero monacho in *Historia Cpolitana*, *Murtiphlo*, cum interpretamento id est *flos cordis*. DOUSA.

(24). Βούλευμα ἐπαίνου ἀξίον. Cum pro his in apographo ipso in contextu legeretur ἀπόφασις, quod nos in versione secuti sumus, additumque in margine esset βούλευμα ἐπαίνου ἀξίον, quod videtur Græculi cuiusdam sive hominis otiosi commentum, id ipsum perperam in contextum ab operis receptum est. Quod monitum volui, lector ne esses. DOUSA.

(25). Ἑάλω. Ne tantopere decantatam Byzantii oppugnationem, expugnationem et excidium non sine lædio concinamus, vide auctores qui de ea scripserunt, inter alios Nicetam, qui fuscus et non sine lacrymis oculatus ipse testis prosequitur. Dorotheus Monembasiensis in *Synopsi Historiarum*: Καὶ τότε ἔστειλεν ὁ βασιλεὺς ἦτοι ὁ ῥήγας τῆς Φράντζας γράμματα νὰ πᾶσιν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, καὶ νὰ ἀρῶσιν τὸ ταξίδιον τῶν Ἱεροσολύμων. Καὶ ἔτῃ ἐπῆλθεν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν κια εἰργάσαν τὰ φουτάκια τῆς ὑπεροχῆς, καὶ τὰ κότεργα τῶν Βενετικῶν τοῦ πελάγρου ἀπέστειν ἀπὸ τὰ τοιχεῖα. Καὶ ἔδωκεν μέγαν πόλεμον καὶ φοβερόν, καὶ μὲ ταῖς λουμπρόσαις ἔκαμαν χιλιαστῆρας τὰ κότεργα, καὶ ἐμπήκων οἱ Βενετικοὶ εἰς τὴν πόλιν πρῶτα ἀπὸ τοὺς ἄλλους. Καὶ τότε ἐμπήκων τὰ φουτάκια τὰ ἄλλα, καὶ ἔβαλαν παντίερας ἦτοι φλάκπουρα εἰς τὰ τοιχεῖα, καὶ μὲ μεγάλας χυραῖς ἐπαῖξαν ταῖς τρουμπέταις καὶ τὰ ἄλλα πανυρίδια. Καὶ ὡς ἐκυρίευσαν οἱ Φράντζοι τὴν πόλιν, ἐγύρευσαν τὸν βασιλέα καὶ θέν τὸν ἡῦραν. Nullæ hic ad oppu-

A Cpoli veluti accolæ sedem posuerant, urbe ⁹ pellerentur, ne Byzantini internis insidiis appeterentur. Illorum multa millia in hostes transfugiunt, licet prius fidem suam solemniter jurejurando obligarent nunquam se in cives proditorem medituros, commorituros potius, si opus fuerit veluti domesticos et indigenas: imo cum uxores ac filios traderent, ut securioribus locis custodirentur, non suaserunt. Illi urbe egressi, multi nimium rerumque periti, re et opera et consilio quam plurimum hostes iuverunt.

4. Post quadraginta itaque dies exactos Cpolis ab istis expugnatur anno ab orbe condito 6711, duodecimo mensis Aprilis. Decimo namque anno mense Maio ad urbem applicant, et mense undecimo diripiunt. Sicque maxima urbium ac celeberrima capta est, uno aut altero, ut rumor increbuit, e scala malo navis maximæ adnexa in muros insilientibus. Quæ vero mala urbs subiit, prolixiorum poseunt orationem longeque sunt ab hoc argumento. Ad ea porro quisque animum defixerit

C gnandam Cpolim summi pontificis litteræ. Totum hoc negotium regis Franciæ fuit. Quomodo vero Veneti primi ante alios ingressi Byzantium dicuntur? Cum res civium apud summum patrem gereretur vitæque eorum in dubio esset, pactionibus sæpe confusis, Venetiarum dux Eriens Dandulus cum imperatore de pace acturus triremi juxta Cosmedium appellit. Eodem et imperator equo advehitur. Dum de pace et conditionibus disputatur, Latinorum equestres copiæ ex superiore loco subito erumpentes laxis habenis imperatorem petunt, ut vix equo converso periculum effugerit et comitum ejus aliqui caperentur. Exinde maximæ hostiles naves, in quibus paratæ erant scale cæteraque instrumenta ad oppugnandum necessaria recta ad mœnia accedunt et occupant. Ex Choniata. ALL.

(26) ἔτους μὲν ὄντος. Aeropolita noster facit annum 6711: namque decimo mensis Maii in urbem appulere, continuarunt obsidionem menses undecim, quare 11 mensis Aprilis urbem ingressi sunt. Nam si 38 annos eam tenere Latini, et anno 6769 recuperarunt Græci, si demas occupatæ numerum, qui remanent erunt anni 6711. Choniata in die mensis consinit, in anno non item, tanquam qui anno uno auctior sit; ait enim eam captam anno 6712. Ex quibus corrigendus est idem Choniata in Balduino: Δεκάς μὲν οὖν ἐπι δυνάδι τοῦ Ἀπριλίου μηνὸς ἐνεστατήκει, τῆς εἰσόδου ἰνδιακίου τοῦ ἑξακισχιλίου ἑπτακισιοστοῦ (legitur ἑξακισιοστοῦ) δωδέκατου ἔτους, καὶ ἡ βασιλεὺς πᾶσι πρὸς Λατίνων χειροῦται. Et alio quoque loco: Πέμκταν ἀγοντος καὶ εἰκοστῆν τοῦ Μαιου μηνὸς τῆς τότε τοιχεύσεως ὀρθῆς ἰνδιακίου τοῦ ἑξακισχιλίου ἑπτακισιοστοῦ (legitur ἑξακισιοστοῦ) τρίτου καὶ δεκάτου ἔτους. ALL.

(27) Ἀπὸ κλίμακος, Choniata, p. 721, 21, et 733, 14. ALL.

(28) Ὅσα μὲν οὖν. Malorum, infortuniorum ac cædium, quibus in elade illa Cpolitana ac Orientalis imperii humanum genus, sed Græcorum potissimum

quæ in excidio ac direptione urbium accidunt, cædes hominum, mulierum captivitates, prædas, domorum effossiones, cætera omnia, quibus gladii scelere ac facinore in hostes deserviunt. Itali devicta urbe, veluti e loco superiori impetu factos occidentis **IO** gram omnem et orientis partem non minimam excurrere. Primum occidentis partes fugientibus omnibus tanquam ira cœlitum invectum malum eos abigeret, in deditionem subigunt.

5. Imperator Alexius Angelus, quem antea Cpoli declinasse commemoraveram, Philippopolim ve-

³⁴ post Ἴταλοι D διὰ τὰς ἀμαρτίας, ὡς ἦσαν οἱ ἄγιοι τρεῖς παῖδες ποτε καὶ πᾶσα ἡ θεία Γραφή.

Theodori Dousæ et Leonis Allatii notæ.

afflictum est, post Dei omnia disponentis providentiam et in peccata hominum nunquam non sententiam savientis humanitatem, causam Græci Latinis, quorum sæpius alias furorem et immanitatem experti fuerant, attribuunt, Latini Græcorum perfidiæ et apostolici culminis odio. Latinisne an Græcis fides in hoc negotio habenda est? Latini dicunt sibi; nam Græci eloquentia omnia invertunt, homines fallaces et leves et ad nimiam assentationem eruditi, profitentes quemadmodum causa inferior dicendo fieri superior posset, otiosi, loquaces, contentionis cupidiores quam veritatis; quibus, ut finiam, jusjurandum locus est et testimonium ludus. Græci sibi fidem præstandam esse contendunt. Quæ ipsi de Latinis dicunt, ut fidem elevent, non hic congeram, Græcis de Latinis loquentibus fidem nullam esse asseverabunt Latini: contra Græci nullam Latinis de Græci. Sic par pari redditur. Res itaque hæc in obscuro latebit, nec quisquam veritatem inveniet? minime vero. Recurrendum est ad communem judicem, qui momentis rationum ab utrisque auditis sine partium amore aut odio pronuntiat. Is fuerit summus pontifex Innocentius, qui in re gravissima rationibus ponderatis, addito etiam spectatissimorum hominum consilio ad marchionem Montisferrati datis litteris ita deliberavit: *Vos nullam in Græcos jurisdictionem aut potestatem habentes a puritate voti vestri temere declinasse videmini, dum non contra Saracenos arma movistis, non intendentes ad recuperandam Jerusalem, sed Cpolim occupandam, terrenas opes cælestibus divitiis præferendo. Illud quoque longe gravius reputatur, quod quidam nec religioni nec ætati nec sexui pepercerunt, sed fornicationes, adulteria et incestus in oculis omnium exercentes, non solum matritas et viduas, sed etiam matronas, virgines Deoque dicatas exposuerunt spurcitiis gartionum. Nec imperiales suffecit divitias exhaurire ac diripere spolia majorum pariter et minorum, nisi ad ecclesiarum, thesauros, et quod gravius est, ad ipsarum possessiones extendistis manus vestras, tabulas argenteas de altaribus rapientes, et violatis sacrariis cruces, icones et reliquias asportantes, ut Græcorum ecclesia quantumcunque persecutionibus affligatur, ad obedientiam apostolicæ sedis redire contemnat, quæ in Latinis non nisi perditionis exempla et opera tenebrarum aspexit, ut jam merito illos abhorreat plusquam canes. Tu vero contra jurisdictionem et potestatem indebitam, vel potius usurpatam, apostolicæ sedis legati consilium allegasti, tanquam ex eo vobis licuerit cum præfato adolescente ad instituendum sibi Cpolitanum imperium proficisci, etc. Ista vel similia ad alios eorum serbens summus pontifex repetit: *Ecce quod cum mærore referimus et rubore, unde videbamus hac-**

A ταῦτα λόγων καὶ οὐ πρὸς τὴν παρούσαν ὑπόθεσιν πάντως δὲ νοεῖν ἐξέστι πᾶσιν ὅποσα ταῖς αἰχμαλωτιζομέναις πόλεσιν ἐπιπέπτωκε πάθη, φύσει ἀνδρῶν, γυναικῶν ἀνδραποδιᾶμοι σκυλεύσεις, οἰκίων κατασκάψεις, τᾶλλα τε πάντα ὅποσα μαχαίρας ἔργον (29) καθέστηκεν. Ἐπεὶ γοῦν ἐγκρατεῖς γεγόνασι τῆς πόλεως οἱ Ἴταλοι ³⁵, ὡς ἐξ ὑπεροδεξιάων ὀρμώμενοι τὴν τε θυσμὴν πᾶσαν κατέδραμον, ἀλλὰ δὴ καὶ τῆς εἰρίας μέρος οὐκ ἔλαττον. Πρῶτα μὲν οὖν χειροῦνται τὰ τῆς θυσμῆς, πάντων ὑποφενγόντων αὐτοὺς ὡς ὑπὸ τινος θεηλάτου ἐλαυνομένων πληγῆς.

ε'. Ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς (30) Ἀλέξιος ὁ Ἄγγελος, ὄν ἀποδράσαι ὁ λόγος εἰρήκει τῆς Κωνσταντίνου, ἐπὶ

B *tenus profecisse, defcimus, et angustamur, unde credebamus potissimum dilatari: quomodo enim Græcorum Ecclesia quantumque persecutionibus affligitur, ad unitatem ecclesiasticam et devotionem sedis apostolicæ revertetur, quæ in Latinis non nisi perditionis exemplum et opera tenebrarum aspexit, ut jam merito illos abhorreat plusquam canes? Illi etenim qui non quæ sua sunt, sed quæ Jesu Christi quarere credebantur, gladio quos exerere debebant in paganos, Christianorum sanguine cruentantes, nec religioni nec ætati nec sexui pepercerunt incestus, adulteria et fornicationes in oculis omnium exercentes, et tam matronas quam virgines etiam Deo dicatas exponentes spurcitiis gartionum. Nec suffecit eisdem imperiales divitias exhaurire ac diripere spolia principum et majorum, nisi ad thesauros ecclesiarum, et quod gravius est, ad ipsarum possessiones extenderent manus suas, tabellas argenteas etiam de altaribus rapientes et inter se confringentes in frusta, violantes sacraria et cruces et reliquias asportantes, etc. Cum autem tabularum argentearum mentionem fecerit Innocentius, non erit abs re, quod de tabula sive ara templi sanctæ Sophiæ comminiscitur Dorotheus Monembasiensis, ad posterorum memoriam recensere. Inter etiam alia sacra ac pretiosa donaria a Venetis aliisque erepta rem quoque commemorat hoc modo: Καὶ οὐ μόνον ταῦτα ἐπῆραν, ἀλλὰ καὶ τὴν ὑπεροθαύμαστον καὶ ἐξάκουστον ἁγίαν τράπεζαν τῆς αὐτῆς ἁγίας Σοφίας, τὴν πολυτιμωτάτην ὁραυτάτην εἰργαλίαν ἀπὸ τῶν ναῶν, καὶ τὴν εὐδαλίαν εἰς τὸ καράβη. Καὶ καθὼς ἐκαμναι ἄομενα καὶ ἐπήγειν εἰς τὴν Βενετίαν, ὡς τοῦ θαύματος, πλῆσιον τῆς ναοῦ τοῦ μαρμαρᾶ ἀνοιξε τὸ καράβη, καὶ ἐπήγειν εἰς τὴν θάλασσαν ἡ ἁγία τράπεζα, καὶ ἐθνήλησεν, καὶ εἰναὶ ἐκεῖ ἕως τὴν σήμερον. Καὶ ταῦτα εἶναι φανερόν, καὶ τὸ μαρτυροῦν οἱ πάντες, διὸ τις ὄλα τὸ αἶρος ἐκεῖνον, ὅταν κάμνη φουρτουνα, ἡ θάλασσα ὄλη κάμνη νύκτα φοβερα, εἰς δὲ τὸν τόπον, ὅπου εἶναι ἡ ἁγία αὐτῆ τράπεζα, εἶναι γαλήνην, καὶ δὲν ταρασσεται ἡ θάλασσα, καὶ υπηγίνουσι τινὲς ἐκεῖ μὲ πρόματα, καὶ λαμβάνουσι ἀπὸ τὴν θάλασσαν ἐκεῖνον, ὅπου εἶναι ἡ ἁγία τράπεζα, καὶ μυρίζει θαυμασιώτατα, μουσῶδια ἀπὸ τὸ ἄγιον μύρον ὅπου ἔχει, καὶ τῶν ἄλλων χρομάτων. Sed de hoc fides sit penes auctorem ALL.*

(29) Τᾶλλα πάντα ὅποσα μαχαίρας ἔργον. Unde ergo habuit sua Blondus? Sed dante ingenium necessitate, cives convocatos in solemnem pompam sacerdotes secuti sunt inermes, et crucibus iconisque ad fidem comparandam præmissis, tenentes murum armatos, veniam supplires oraverunt, qua facillime impetrata, portis undique patentibus, Latini nominis multitudo undique est ingressa. Quiete urbi data proceres in consilio decreverunt etc. ALL.

(30) Ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς. Debelum fugisse tradit Choniata. ALL.

τὴν Φιλιππούπολιν ἀφικόμενος καὶ μὴ πρὸς τῶν οἰκητόρων δεχθεὶς ἐπὶ τὴν Μασσυνούπολιν ἀφικνεῖται κάκεισε τὰς διατριβὰς ἐποιεῖτο. Ἀλέξιος δὲ ὁ Δούκας (31), ὃς τὸν υἱὸν τοῦ Ἰσαακίου ἀπέκτεινε (32), βουλόμενος ἐκ κήδους αὐτῷ προσαρμόσασθαι ἅμα τε τὸν τοῦ Ἰσαακίου υἱὸν πεφόνευκε καὶ ἅμα τὴν τοῦ βασιλέως Ἀλεξίου θυγατέρα Εὐδοκίαν προσηγάγετο εἰς γυναῖκα, ὑστάτην οὔσαν τῶν θυγατέρων ἐκείνου. Τρεῖς γὰρ (33) ὑπῆρχον αὐτῷ, καὶ ἡ μὲν πρώτη Εἰρήνη κατωνομάζετο, ἡ καὶ ἀνδρὶ συνέζευξεν Ἀλεξίῳ τῷ Παλαιολογῷ, ὃν καὶ δεσπότην (34) τετίμηκεν. [P. 5] ἀλλὰ προήχεται οὗτος τῆς Κωνσταντίνου ἀλώσεως. Ἡ δὲ δευτέρα ἐκαλεῖτο Ἄννα, εἰς ἣν Θεόδωρον τὸν Λάσκαριν ἐπεγάμψεν. Ἡ δὲ τρίτη Εὐδοκία κατωνομάζετο, ἣν πρὸ καιροῦ ὁ πᾶτήρ αὐτῆς τῷ κράλῃ (35) Σερβίας συνέζευξεν. Ἐπὶ τῷ

Theodori Dousæ et Leonis Allatii notæ.

(31) Ἀλέξιος δὲ ὁ Δούκας. Πολυομίλητος ἐκ πρώτης τριχός, καὶ ῥηψενῆς εἰς κοίτας δεκνύμενος, καὶ κουριδίους ἀλόχους παρὰ δίχην ἀποπειψάμενος, Choniata. ALL.

(32) Cum Nicolaum Canebum a-folescentem seditiose Byzantiū inaugurassent et Isaacius animam ageret, Alexius Bonifacium marchionem accersit, quibus visum est Latinas cohortes in palatium admittendas, quibus Canebus submoveretur. Id cum nuntiassent Ducæ Murtzuphlo, cum multissuis cognatis, et spadone fisco præfecto sibi conciliato, defectionem, quam jam animo fovebat, exclusit: namque intempesta nocte Alexium puerum adit, atque cognatos ejus, bipenniferos Barbaros, pluresque alios in foribus esse ad eum ob initam cum Latinis familiaritatem et amicitiam obtruncandum. Sic puerum territum complexus per portam plerisque ignotam in tentorium, quod in palatio habebat, quasi liberaturus perducit, et compedibus injectis in teterrimum carcerem conjicit, et sibi insignia imperii sumit, nec non ab aliis imperator de more consalutatur; nec multo post a satellitibus suis Canabum captum custodiæ tradit. Alexio deinceps puero bis venenum propinavit, quod cum ille tum ætatis robore tum antidotis, quibus utebatur, vicisset, eum laqueo tandem prælocat, mense imperii sexto, die octavo. Blondus, *De gestis Venetorum: Et puerum, Alexium, quem datum bis venenum non occiderat, eliso gutture manu propria necavit.* Sabellius, *Genead.* IX libro quinto: Murtzuphlus est itaque, quod maxime optabat, consecutus, ut pars una multitudinis eum præfectum urbis, altera belli ducem, tertia imperatorem declaravit. Ipse ab ea declaratione confestim satellitum propinquorumque caterva stipatus esse ex publico proripuit in Alexii domum, ac puerum, quem antea veneno petitum necare non potuit, eliso gutture propria necavit manu, homo tam perfidus quam ingratus; peperitque summum Isaacii beneficium summam ingratitude. Hic, ut videtur, Sabellius Alexios confundit. Namque Alexius Murtzuphlus Alexium Isaacii filium neci tradidit. Beneficia tamen Isaacii collata Alexio non Murtzuphlo fuere, sed Alexio fratri, quod et ipse Sabellius supra viderat, de Alexio puero Isaacii filio sermonem habens: *Qui Isaacium patrem, cujus beneficio magno auri pondere fuisset olim a Turcis redemptus, atque ita humane tractatus ut quamvis multo minor natu esset, vixerit tamen semper cum eo imperante ex æquo, subita vi oppressum privasset luminibus, privatam artissime vinxisset, vinctum in sædum ac tetrum carcerem conjecisset.* Addit Balduius epist. ad Innocentium: *Nocte igitur insequenti dominum suum latenter laqueo suffocat in carcere cum quo ipso die*

nec ad accolis exceptus Mosynupolim confugit, ubi moras trahebat. At Ducas Alexius, qui filium Isaacii peremerat, illius affinitatem ambieus, statim atque Alexium jugulavit, imperatoris Alexii filiam Eudociam, filiarum illius postremam, sibi in matrimonio junxit. Tres etenim filias suscepit, quarum prima Irene Palæologo, qui despotæ dignitate honestatus ante direptionem urbis vitam finierat, collocatur; secunda Anna Theodoro Lascari desponsa; Eudociam tertiam impuberem adhuc nec maturam viro crali Servicæ nuptam dederat, quam ille, ut aiebat, nescio in quo deprehensam patri remisit, cum quo ætatem degebat. Eam Ducas Alexius, exclusa propria, uxorem duxit. Sed politis Italis Byzantio inde secum inter alia uxorem deferens excessit, certiorque factus

prandium sumpserat Judæ, et clava ferrea, quam tenebat in manu latera orientis et costas inaudita crudelitate confringit, casuque vitam, quam laqueo extorserat, confingit ereptam, ac imperiali sepultura concessa pro palatium omnibus, scelus funeris honore dissimulat. Scias quoque, lector, præter historici fidem a nonnullis notari Guntherum appellare Murtzuphlo tyrannum, cujus consilio Alexii pater antea obcæcatus et in carcerem conjectus fuerat, cum eo temporis Murtzuphli nulla esset apud imperatorem auctoritas, et præcipui illius facinoris auctores censeantur Theodorus Brana, Georgius Palæologus, Joannes Petraliphas, Constantinus Raulus et Michael Cantacuzenus. ALL.

(33) Τρεῖς γὰρ. Choniata, pag. 673, 17. Georgius Phranza lib. 1, cap. 1, præter historiæ fidem duas Alexium Comnenum imperatorem filias generasse scribit, *quarum natu grandiore Irene vocabulo purpurea induere sandalia jussit, quod illam, et cui desponderetur, successores et hæredes post obitum suum fore constituisset,* etc.; exscripsit ex Gregora, lib. iv. Volaterannus, lib. xxiii, non minora turbat ab aliis scriptoribus dissentiens: *Alexius Murtzuphlus cognomento, ut est auctor Acropolita, filiam Annam Theodoro Lascari locavit; fugatusque deinde, uti diximus, a Gallis una cum conjugè Euphrosyna et genero fuit.* Acropolites, quem ipse laudat, non ait Alexii Murtzuphli filiam Annam Theodoro Lascari locatam, sed Alexii imperatoris Isaacii fratri filiam; nam agens de filiabus hujus Alexii, ἡ δὲ δευτέρα, scribit, *ἐκαλεῖτο Ἄννα, εἰς ἣν Θεόδωρον τὸν Λάσκαριν ἐπεγάμψεν.* Nullusque est inter scriptores Græcos qui in hoc ab Acropolita dissentiat. Quis porro æquo animo ferret, dummodo in rebus Græcis omnino jejunus non sit, Euphrosynam uxorem ejusdem Alexii Angeli, Isaacii fratris, uxorem dici Murtzuphli, cujus Eudocia Alexii Angeli memoratur? ALL.

(34) *Despotæ* nomine, quod in hoc libello sæpius occurrit, in aula Cpolitana vocabantur filii, fratres generi imperatoris, sebastocrator, Cæsar et patriarchæ. Sed κατὰ ἔξοχὴν ita dictus fuit imperii successor, filiorum natu maximus. Nonnunquam et aliis principibus amicitia aut affinitatis ergo deferebant. Quæ omnia accuratissime Meursius observavit in Glossario. Dousa.

(35) Κράλης rex. Idem quod Polonorum lingua *Crol.* Τὸν κράλην Σερβίας Nicephorus Gregoras non semel nominat; et ὁ κράλης Οὐγγρίας in sancto quodam patriarchæ anonymi apud Leunclavium, in *Jure Græco-Romano*; *κράλινα regina* Gregoræ, lib. vii, *κράλιτσα* in *Chronico Cpolitano* ms. apud Meursium. Niceta in Alexio Comneno, lib. iii,

Ἰσαακίου τοῦ βασιλέως εἰργάσατο, κρημνῶδει θανάτῳ τούτου καταδικάζουσιν · εἰς γὰρ τὸν μέγιστον ἀνάξαντες κίονα, οὗ Ταύρος (40) ἢ κλήσις, κάτω βάλλουσι. Καὶ τοιοῦτον μὲν τὸ τέλος αὐτοῦ, ὃ δὲ βασιλεὺς Ἀλεξίος εἰς τὴν Θεσσαλονίκην ἀφίκετο ³⁴ (41).

5. Τῆς οὖν πόλεως ³⁵ κυριεύσαντες οἱ Ἱταλοὶ ἀδειαυ A θεδῶκασι (42) τοῖς ταύτης οἰκήτορσι τοὺς θέλοντας μένειν τε καὶ ὑπὸ χεῖρα εἶναι αὐτῶν, τοὺς δὲ μὴ ἀκωλύτως ἀπέρχεσθαι ὅπῃ ἦν βούλουτο. Ἐξήρχοντο τοίνυν οἱ μὲν φανερώς, οἱ δὲ καὶ κρύφα, ὅσοι τῶν περιφανεστέρων ἐτύγχανον. Ὁ μὲν οὖν Λάσκαρις Θεόδωρος προσεβλήθη πέφθακεν ὄμα τῆ γαμετῆ Ἄννη, ὃν γαμβρὸν ὁ λόγος (43) φθάσας ἐδήλωσε τοῦ βασιλέως Ἀλεξίου τελεῖν, ἔκαὶ δεσπότην ὑπ' ἐκείνου τετιμημένον ³⁶. Ἀπελθὼν οὖν αὐτος μετὰ τῆς σφετέρας γυναικὸς καὶ τῶν τέκνων (ὑπάρχον γὰρ αὐτῷ θυγατρία τρία, ὧν ἡ μὲν πρώτη Εἰρήνη, ἡ δὲ δευτέρα Μαρία, ἡ δὲ τρίτη Εὐδοκία κατονομάζοντο) καὶ ἐπὶ τὴν Νίκαιαν πόλιν γενόμενος παρεκάλει τοὺς Νικαεῖς ἕτοιμοι τοῦ τῆς πόλεως δεξασθαι καὶ ὡς κυρίῳ προσανέχειν αὐτῷ. Οἱ δὲ οὐκ ἐδέχοντο. Λιπαρῶς γοῦν ὁ Λάσκαρις ταῦτοις προσκείμενος, καὶ κἄν τὴν γυναῖκα μόνην δεξασθαι ἐκδυσωπῶν, μόλις ἐς τοῦτο πειθονίους ἐγνώρισεν ³⁷. Ἀφείς οὖν τὴν γυναῖκα οὕτως κατὰ [P. 6] Νίκαιαν ³⁸ διαίρητο τὰ περίξ Προύσης (44) τε καὶ τὰ περὶ αὐτὴν, ὅπως τε ὑπὸ χεῖρα ταύτη ποιήσεται καὶ ὡς βασιλεὺς ἀντὶ τοῦ πενθεροῦ Ἀλεξίου τούτων κατήρξεται. Οὐ δὲ καὶ τετύχησε · καὶ γὰρ ἐν τῇ μεταξὺ καὶ ἐπὶ τὸν Περσάρχην (45) ἀφίκετο συνηθῆ τούτῳ τελοῦντα, καὶ συμμαχίαν προσέληψε, καὶ τὰ πρὸς σκοπον διεπράξατο. Δύο γοῦν παραδραμόντων ἐνιαυτῶν, καὶ ὡς δεσπότης παρὰ πάντων φημιζομένου τοῦ Λασκάριος, ἐπεὶ συνδρομὴ γέγονε κατὰ Νίκαιαν ἀπὸ τῶν περιφανῶν ἀνδρῶν καὶ τῶν λογάδων τῆς ἐκκλησίας, σκέ-

³⁴ κρημν. — ἀφίκετο] ἐκ Ταύρου κρημνίζουσι τοῦ κίονος D. ³⁵ Μοσνουπόλεως D. ³⁶ ὄμα τῆ γαμετῆ Ἄννη προσεβλήθη πέφθακεν τῆς Κωνσταντίνου, δεσπότης ὑπ' ἐκείνου τετιμημένος D. ³⁷ ἀπελθὼν τοίνυν μετὰ καὶ τῶν θυγατρίων Εἰρήνης Μαρίας καὶ Εὐδοκίας εἰς Νίκαιαν παρεκάλει τοὺς Νικαεῖς εἰσω τῆς πόλεως δεξασθαι τούτου. Οἱ δὲ οὐκ ἐδέχοντο · ὃ δὲ καὶ κἄν τὴν γυναῖκα δεξασθαι δυσωπῶν μόλις ἐπεισεν D ³⁸ οὕτως κατὰ Νίκαιαν om. D.

Theodori Doussæ et Leonis Allatii notæ.

τῶν φραγγῶν · καὶ αὐτοὶ ὡς ἤσαν τὸν βασιλέα, ἐχώρηκαν πολλὰ, καὶ ἐδιελογίζονταν τί θάνατον νὰ τὴν δώσουν, καὶ ἔτιση ἦσαν τοῦ Λέοντος τοῦ σοφοῦ οἱ χρησμοί, εἰς τὴν κολῶνα τὴν γλυπτὴν, ὅπου εἶχε πολλὰς προφητείας περὶ τῆς βασιλείας τῶν πόλεων, καὶ κατὰ τὸν χρησμὸν ἐκρίμασαν αὐτὸν εἰς τὴν κολῶνα, καὶ καθὼς ἔκαμεν αὐτῆς Ἀλεξίου τοῦ βασιλέως, ἔτιση καὶ χειρότερα ἔπαθεν. Et qui ab et exscripsit Matthæus Cigala in *Synopsi historiarum*. Hunc imperasse Nicetas ait menses duos et dies sexdecim, ut verosimile est; Moneimbasiensis et Cigala annos duos et dies viginti; καὶ ἐβασίλευσε χρόνους δύο ἡμέρας εἴκοσι. Nescio tamen undenum hauserint hi nebulones. ALL.

(40) De Tauri columna, qua regione urbis fuerit vide P. Cyllium, *De topographia Cypoleos*, lib. iii, cap. 6. DOUSA.

(41) Εἰς Θεσσαλονίκην ἀφίκετο. Ex qua postea a marchione ad Halmyrum fortunæ suæ respondentem locum habitatum missus est. Choniata: Ὁ δὲ δὴ φυγὰς βασιλεὺς εἰς ἄβιν τοῦ Μαρκισίου ἐλθὼν, πρῶτον μετρητοῦ καὶ κοτύλης κεράσματος, τὰ τῆς βασιλείας ἀνταλλάττεται σύμβολα, καὶ εἰς χώραν τῆ τύχη φερώνυμον, Ἄλμυρος ὁ γῶρος κινάσκειται, τὰς διατριβὰς τελέσων ἐκπέμπεται διὰ Εὐφροσύνη τῆ ἀμεννέτιδι. Quod antea de Isaacio illius fratre dixerat jussu Alexii: Βίον ἀγρότην ἀντλοῦντα, οἷον τε καὶ σίτοι μετρητοῦ, ὡς τὸν τυχόντα ἰδιώτην διαζόντα. Addit Gregoras lib. i eundem, dum in Thracia vagaretur a Montisferati marchione captum, et opibus quas secum fere-

12 6. Itali urbe potiti civibus potestatem fecere ut qui vellent manerent ac subditii essent; qui nollent, libere quo vellent proficiscerentur; jamque qui ante alios eminebant, hi clam, alii palam, sese surripiebant. Theodorus Lascaris, quem imperatoris Alexii generum fuisse ab eodemque despotam declaratum supra oratio nostra narraverat, una cum uxore Anna et filiis (tres namque filie illi erant, primo Irene, altera Maria, tertia Eudocia) ante direptionem abscedens et circa Nicæam profectus, Nicænos exorabat ut semel intus reciperent sibi que veluti domino obtemperarent. Cum non proficeret, acrius incumbens, et vel uxorem solum admitterent impense deprecans, vix tandem obtinuit. Quare Nicææ uxore relicta circa Prusam loca omnia excurrerat; eo animo ut illa sibi subiceret et pro socio Alexio ipse veluti imperator res ageret ac ministraret. Nec spes eum fefellit: nam interim ad Persarum principem sibi amicitia devinctum profectus atque auxiliaribus copiis auctus, quæ jamdiu animo conceperat, perfecit. **13** Duobus itaque annis integris cum omnibus uti despotam Lascaris agnosceretur, conventusque ex viris celeberrimis ac ecclesiæ primatibus Nicæam concurrentibus haberetur, illud inter eos agitatum est, qua ratione Theodorus, ad illa usque tempora despotam imperator acclamaretur. Patriarcha non aderat:

bat spoliatum, nudumque dimissum, longo tempore circa Achaïam et Peloponnesum oberrasse: tandem Balduino a Bulgaris capto ab eodem marchione una cum conjugē ad Alemanniæ principem mittitur: καὶ τὸν δυσπραγῆ ἐν βασιλεύσειν Ἀλεξίου, καὶ τὴν τούτου σύζυγον Εὐφροσύνην διαπραγμῆ τῶν τῶν Ἀλμυρῶν ἐξεπεμψεν ἀρχόντι. Φεῦ, φεῦ τοῦ καινοῦ τούτου καὶ ἀνεκτύχου παρὰ Ῥωμαίους ἀκούσματος, εἰπεῖν δὲ καὶ ἀθέατον εἰς δεῦρο θεάματος. Vide quæ sequuntur de Alexio, cap. 8. Villarduinus ait una eum conjugē a marchione missum fuisse captivum ad Montemferratam; in qua re narranda non omnes conveniunt. ALL.

(42) Ἀδειαυ θεδῶκασι. Non statim initio captivitatis urbis, sed post captum Balduinum, si Nicetæ credimus, p. 834. ALL.

(43) Ὁ λόγος. Cap. 5. ALL.

(44) Τὰ περίξ Προύσης. Paruere nempe tum temporis Theodoro Prusæi, Nicæenses, Lydi, Philomolpi, Smyrnæi, Ephesii et interjecta oppida; qui etiam longis navibus fabricatis plerasque insulas postea subegit. Gregoras, p. 13. 14. ALL.

(45) Τὸν Περσάρχην. Leonii nempe Chaichoroem, cum quo pacem facit, et socio illius Manuelli Maurozomæ partem imperii concessit, Chonas scilicet Nicetæ historici patriam, et quæ in Phrygia est Laodiceam, et alia loca quæ fluvius Mæander amfractu suo amplectitur, donec in mare immergatur. ALL.

Joannes quippe Camaterus, qui patriarchale solium Italie Byzantium expugnantibus honestabat, Didymotechum abierat ibique commorabatur: accersitus a Lascari aliisque scripto etiam patriarchatui renuntians noluit accedere. Ideo in ejus locum Michael Auctorianus sufficitur, vir disertus litterarumque non nostrarum solum, sed exterarum etiam peritissimus. Is despotam Theodorum imperatorio diademate coronavit.

γραφῆς ἔμπειρος τῆς τε ἡμετέρας καὶ τῆς θύραθεν, ὃς καὶ ἐταινίωσεν.

7. Hinc imperator Lascaris renuntiatus impensius ad res gerendas accingitur, bellisque se plurimis iisque ingentibus exercuit. Itali namque in orientem prætergressi potissimam illius partem debellaverunt, thema siquidem Opsicii et Aegæi necnon Atramyntium ipsum Italie cesserat. Baris item et Anlonia, Pæmanenum, Lentiana ad Lopadium, et Bithyniæ omnia ad Nicomediam Italorum imperium subie-

Theodori Dousæ et Leonis Allatii notæ.

(46) Πατριάρχης. Patriarchæ summa erat in Ecclesia Orientali dignitas, ut in Occidentali pontificis Romani. Vide Gl. Meursianum, nunquam sine laude nominandum, in πατριάρχης. Joannes vero hic Camaterus patriarcha Gr. ex diacono et chartulario factus est Alexio imp., præfuitque ad captam usque a Latinis urbem, annis 5, mensibus 8, diebus 7. Post urbem captam Didymotechum (oppidulum Thraciæ, in promontorio, ad Hebrum fluvium, qui illud ambit, situm, *Dimotue* vulgo) secessit; ubi cum supervixisset annos 2, menses 2, dies 14, diem suum obiit. Videatur Catalogus sive Notitia patriarcharum Cpolititanorum apud Leunclavium *Juris Græco Romani* lib. 1v, Nicetas, in Balduino Flandro. Dousa.

(47) Καματηρός Ἰωάννης. Hunc ante excisam Cpolim sua sponte urbe egressum Didymotechum petiisse præter Acropolitam alii quoque narrant. Quid ergo nugatur Ephræmius Byzantinus, qui cum a Latinis tradit ejectum?

— τούτου Σιφιλίνου

Θαρόντος, ἐγκαθίσταται θρόνω
Ὁ Καματηρός εὐεπῆς Ἰωάννης,
Ἰδρυὲς σοφίας παντοδαπῆς καὶ λόγων,
Ἐπήβολος τε θαγμάτων τῶν ἐνθέων,
Ἐκκλησίας ὦν λευίτης χαρτοφύλαξ.
Ἐφ' οὗ παρεστήσαντο Λατῖνοι πόλιν,
Ὅς ἐξέλαθεις δυστυχῶς πρὸς Λατίνων
Θρόνου πατρίδος τῆς ἐμῆς Βυζαντιδῆς
Θικεῖ Διδυμότσιχον εἰς ἄστὺ φθιάσας,
Ἐνθα θανάτων ἔλεπεν ἡλίου φάος.

De illius morte Niceta, p. 837, 2. ALL.

(48) Μιχαὴλ ὁ Αὐτωρειανός. Onufrius Panvinius Historiarum pater in *Chronico ecclesiastico*, ad annum 1206: *Michael IV Auctorianus a Græcis in schismate post obitum Joannis Camateri, contra Thomam Maurocenum Venetum* (a Latinis electum) 99 Cpolititanus patriarcha creatus, sedit in Asia annos quinque, menses sex. Scribendum tamen in logotheta Meursio nostro videtur ψ. δ. π. Μ. ὁ Σαυριανός. Ecce, inquit, in Notitia patriarcharum: Ἐπεὶ ὁ πατριάρχης οὗτος (loquitur de Joanne Camatero, et ei Michaelē Saurianum statim subjicit) ἐν Διδυμοτσιχῶ ἐτλεύτησεν ἐχάρηεν ὁ θρόνος χρόνον ἕνα, μῆνας δέκα, εἶτα ἐγένετο πατριάρχης ὁ μέγας σακελλαριος, κυρὸς Μιχαὴλ ὁ Σαυριανός, ἐν τῇ ἀνατολῇ προβληθεὶς παρα τοῦ βασιλέως καρού Θεο-

φίς τούτων ἐγένετο ὅπως βασιλεὺς φημισθεὶς ὁ δεσπότης Θεόδωρος. Παριάρχου (46) δὲ μὴ παρόντος ἐκέισε, — ὁ γὰρ Καματηρός Ἰωάννης (47), ὃς τὸν πατριαρχικὸν ἐκόσμη θρόνον ἠνίκα τῆς Κωνσταντίνου ἐκράτησαν Ἴταλοι, περὶ τοῦ Διδυμότσιχον ὑπῆρε κάκεισε τὰς διατριβὰς ἐπεποίητο, καὶ διαμνηνθεὶς παρὰ τε τοῦ Λασκάριος καὶ τῶν λοιπῶν ἀπηνήματα τὴν πρὸς αὐτοὺς ἀφιξίν, ἔγγραφον τὴν παραίτησιν παιησάμενος. Ψηφίζεται γοῦν παριάρχης Μιχαὴλ ὁ Αὐτωρειανός (48), λόγιος τυγχάνων καὶ πάσης τῶν δεσπότην (49) Θεόδωρον τῷ βασιλικῷ διαδήματι

ζ. Ἐντεῦθεν βασιλεὺς ὁ Λάσκαρις (50) ἀναγορευθεὶς συντονώτερον ἐφήψατο τῶν πραγμάτων, μάχαις δὲ προσέκυρσεν οὐκ ὀλίγαις καὶ χαλεπαῖς. Οἱ τε γὰρ Ἴταλοι (51) κατὰ τὴν ἐξάν τὸν πόρον πεποιηκότες τὰ πλείω ταύτης ὑφ' ἐαυτοῦς ἐποίησαντο· τὸ τε γὰρ ἅπαν θέμα Ὀφικίου καὶ Αἰγαίου (52) καὶ αὐτὸ δὴ τὸ Ἀτραμύτιον τῶν Ἰταλῶν ἐγεγόνει, Βάρης (53) τε καὶ Αὐλωνία Ποιμανητῶν τε καὶ Λεν-

θώρου τοῦ Λασκάρι, καὶ ἐκάθισεν εἰς Νίκαιαν. Qui locus cum hoc logothetæ debet conferri, Dousa. — De hoc Michaelē, quemadmodum et de aliis Nicænis patriarchis ad recuperatam a Græcis Cpolim, egimus in opere nostro de perpetua consensione utriusque Ecclesiæ tum Occidentalis tum Orientalis, lib. II ALL.

(49) Ὅς καὶ τὸν δεσπότην. Unde itaque habuit sua Monembasiensis? Ἰμαφωρησάν ὄλοιμιον βουλῆν, καὶ ἐφῆψισαν βασιλεῖα Θεόδωρον τὸν Λάσκαριν τὸν γέροντα, καὶ ἐτῆζα εὐτρέπισαν τὸν βασιλικὸν θρόνον, ὅπου τὸν ἐπῆραν ἀπὸ τῆς πόλιν, καὶ ὅλα τὰ βασιλικά φορέματα καὶ τὴν κορόναν, καὶ παλλάτιον βασιλικὸν ἔκαμαν, καὶ εὐτρέπισαν αὐτό. Καὶ ἐτῆζα ἐπῆραν αὐτὸν τὸν ὑποψῆριον βασιλεῖα, καὶ ἐπῆγαν ἐν τῇ μητροπόλει Φιλαδελφίας, ὅτι ἔκαμαν τὸν θρόνον τοῦ βασιλέως, καὶ ἐκεῖ ἐκαθέζετον. Καὶ ἐφόριε δὲ τὴν βασιλικὴν κορόναν καὶ τὰ βασιλικά φορέματα, καὶ ἐστῆθη ὑπ' αὐτοῦ τὸν μητροπολίτην τῆς Φιλαδελφίας βασιλεῖας. ALL.

(50) Ὁ Λάσκαρις. Niceta, p. 828, 1. ALL.

(51) Οἱ τε γὰρ Ἴταλοι. Progressus Latinorum in Oriente adversus Græcos et in illis partibus propagatum imperium tum ab Erico Balduini fratre, tum a Petro Plancio fuse prosequitur Nicetas in Balduino, ex quo tibi pete, si libet. ALL.

(52) Ψικίου καὶ Αἰγαίου. Sic diserte codex ms. Lege Ὀφικίου. quemadmodum noster postea. Vel certe ψικίου truncate dixerunt pro Ὀφικίου, ut D μουλτον pro tumultu, et multa talia quæ passim in Glossario observavit doctissimus Meursius. Θέματος τοῦ Ὀφικίου meminuit etiam Zonaras. *Annal.* tom. III in Constantino Copronymo: *Provinciæ Opsicii* vertit Hieronymus Wolfius. At θέμα (quod erudite, ut omnia, docet Meursius) primitus pro legione accipiebatur, quæ provinciæ alicui imposita. Hinc Glossarium vetus H. Stephani: *legio τάξις, θέμα*. Postea ipsæ provinciæ translato nomine ita appellari cœperunt, quod multis exemplis probat clarissimus glossographus. Quod autem θέμα Ὀφικίου, et quo mundi climate fuerit, discas ex Constantino Porphyrogenneta *Them. Orient.* 4; quem aureolum libellum debemus V. C. Bonaventuræ Vulcanio, ut ejusdem auctoris *Occidentalia Themata* Frederico Morellio, regio apud Gallos interpreti. Dousa.

(53) Hæc Βάρης cum nuspiam terrarum iuxta occurreret, corruptum esse vocabulum judicavi et

τιανὰ μέχρι τοῦ Ἀσπαδίου αὐτοῦ δεσπότης ἐγίνωσκον Ἰταλοὺς, ἀλλὰ γε δὴ καὶ τῆς Βιθυνίας πάντα μέχρι καὶ Νικομηδείας αὐτῆς. Ἐντεῦθεν ἴστευόντο πολὺ ὁ βασιλεὺς Θεόδωρος. Οὐδὲν δὲ ἤττον καὶ πρὸς τῶν Ῥωμαίων κατεβιάζετο. Ἐν γὰρ τῇ συγχύσει τῆς Κωνσταντίνου ἀλώσεως ἄλλοθεν ἄλλοι ἡγεμόνες εἶναι τυχόντες ἢ καὶ αἱ τῶν ἄλλων προύχοντες ὡς οἰκείαν ἀρχὴν τὴν ὑφ' ἑαυτοὺς ἐποιούνοιο χώραν, ἢ ἐξ αὐτῶν εἰς τοῦτο ὀρμήσαντες ἢ καὶ παρὰ τῶν οἰκητῶρων μετακληθέντες εἰς τὴν τῆς χώρας δεφένθουσιν. Αὐτίκα Θεόδωρος (54) τε, ὃν καὶ Μωροθεόδωρον ἐπεκάλουν, ἀρχὸν ἦν τῆς Φιλαδέλφου πόλεως, ἕτερος δὲ Σάββας τοῦ πύκλῆν τοῦ ἄστεως ἐδέσποξε τοῦ Σαμψῶν μετὰ καὶ τῶν πλησίου συγκακόντων αὐτῷ. Παφλαγονίας δὲ πάσης (55) ἐγκρατῆς ἦν Δαβίδ, ἀδελφὸς ὢν Ἀλεξίου τοῦ τῆς Τραπεζούντος κρατήσαντος, ὃς καὶ μέγας ἀνομαζέτο Κομνηνός. οἱ B
του βασιλέως Ἀνδρονίκου ὑπῆρχον ἔγγονοι, Μανουὴλ τῷ τούτου τεχθέντες υἱῷ. Διὰ ταῦτα ἐν πολλῇ στεναχωρία τὰ πράγματα ὑπῆρξε τῷ βασιλεῖ Θεόδωρῳ [P.7] Ἀλλὰ τὸν μὲν Μωροθεόδωρον καὶ τὸν Σάββαν εὐχεραῖς μετῆλθεν, κἀντεῦθεν ἐδέσποξεν ἄδελῶς Κελβιανοῦ τε παντὸς Μαιάνδρου, Φιλαδέλφειας καὶ Νεοκάστρων.

ἦ. Ἀλλ' ἐνταῦθά μοι ὁ λόγος ἀναμεινύτω· ἱστορήσαι γὰρ βούλεται τὰ τῷ βασιλεῖ Ἀλεξίῳ συμβάντα, ἧδη δὲ καὶ τἄλλα τὰ ἐπὶ τῇ ἑσπέρᾳ γενέσθαι φθάσαντα. Ἀφίκετο μὲν, ὡς εἰρήκειν, εἰς Θεσσαλονίκην ὁ εἰρημένος βασιλεὺς Ἀλέξιος, καὶ ὑπεδέχθη παρὰ τῆς αὐτοῦ σύμφης, ἢ ἐξ Οὐγγρων μὲν ὄρμητο, ἐπεγαμύρευθη δὲ τῷ βασιλεῖ Ἰσαακίῳ μετὰ τὴν τῆς C
γυναικὸς αὐτοῦ τελευταίην, ἣν καὶ ὠραίαν πάνυ τῷ εἶδει οἱ κατιδόντες ἔφασκον εἶναι. Ἐν γοῦν Ἰταλῶν εἰς πολυμέρειαν τὰ τῆς Ῥωμαϊκῆς κληρωσα-

A runt. Quare imperator Theodorus in summas angustias adductus est. Nec minus a Græcis ipsis urgebatur. Enimvero in perturbatione 14 ac confusione Cpolitane direptionis hinc inde alius atque alius cum exercitus ducerent, sive etiam qui aliis præstarent, partem quam ipsi moderabantur, sive id ex semetipsis tentantes, sive ab accolis in locorum propugnationem accersiti, veluti dominatum proprium occupabant. Sic Theodorus cognomento Morotheodorus Philadelphiam dominatui suo subjecit. Alius item cognomento Sabbas Sampsonis urbem cum his quæ adjacebant tenuit. Paphlagoniam universam David Alexii Trapezuntis domini frater, qui et magnus Comnenus vocabatur, imperatoris Andronici nepos uterque ab illius filio prognatus, obtinuit. Propterea in maximis turbinibus ac fluctibus res imperatoris Theodori nutabant, qui primum quidem Morotheodorum et Sabbam facile oppressit, ideoque tuto et sine metu totius Celtiani Mæandri Philadelphię et Neocastorum dominationem tenebat.

8. Sed hic paululum coercenda oratio est: namque mihi in animo est, quæ imperatori Alexio contigere, necnon gesta in Occidente reliqua recensere. Appuloratur imperator Alexius uti supra memoravi, Thessalonicam, exceptusque est a nuru, genere quidem Ungara, sed imperatori Isaacio post uxoris obitum desponsata, muliere specie nimium egregia ac decora, ut 15 qui illam viderant lassati sunt. Ab Italis itaque Romana ditio in plurimas partes ac homines divisa, Balduinus Flauder

Theodori Dousæ et Leonis Allatii notæ.

emendandum Βάσις τε: ad quam emendationem mihi Nicetas faciem præluxit in Manuele Comneno, lib. II: Πόλις κατὰ τὴν τῶν Αἰγαίουπελάγους χώρων τειχίζεται. Βάρη καὶ Αὐλώια παρωνύμως ἐς ἐπὶ ὀνομασμένη Βαρις ergo ad Ægeum pelagus urbs, quæ et *Aulonía*, circa Helles pontum alicubi. Dousæ.

(54) Θεόδωρος. Theodorus cognomento Mangaphas, patria Philadelphiensis, ætate Isaaci Angeli Comneni regnum affectans, primum ejus urbis plebem audacissimam sibi conciliat et jurejurando astringit, Lydisque omnibus ad defectionem impulsis regium nomen usurpavit et argenteam moneta cum imagine sua percussit. Derisa initio defectio fuit. Cum postmodum augesceret, nihil cunctandum ratus Isaacius hominem Philadelphię obsidet. Cum diuturna obsidione urbem ad deditionem compellere non posset, paciscitur iis conditionibus ut Theodorus depositis regni insignibus, privatim agat civesque ei pareant ut prius, et obsidibus acceptis Byzantium revertitur. Non multo post Basilius Batatzes plurimos Mangaphæ conjuratos largitionibus corrumpit, effecitque ut urbe pelleretur; qui ad Chaicosroem Iconii sultanum profugus auxilia contra Romanos non impetravit, obtinuit tamen ut Turci liberi, qui arcu et pharetra freti Romanos prædabantur, asciscerentur. Sic non parvis copiis contractis Phryges, Laodicenses nec non Colossenses innumeris cladibus affecit, mancipiis civium suorum et jumentis abductis, areis æstivo tempore incensis, et obviiis qui busque hostilem in modum tractatis. Michaelis quoque archi-

strategi templum, opus maximum et celeberrimum, incendi passus est. Postmodum ad sultanum rediit: sed imperator largitionibus impetravit ut ille desertus a sultano ac proditus ad se mitteretur, ea tamen conditione ut defectionem nec capite nec mutilatione læsioneque ullius membri lueret. Qua de causa ad diuturnum carcerem est damnatus. Cum displicisset sultani fratribus, qui regnum cum eo dividerant, quod hominem profugum et supplicem pecuniæ causa Romanorum imperatori prodidisset, iracundiam eorum placavit. Namque aiebat pacificationis ergo illum remisisse, non prodidisse; et hominem vagum in patriam restituisse, ut nec ipse alios nec ipsum alii prosequerentur. Hic Erico circa Adramytium agenti arma infert, et inexpectato superventu et multitudine primum quidem terrorem inculit, sed Errico, cum Martis alea tentanda videretur, ante aleas et per mediam hostium aciem cum suis perumpente dissipatur: nam Greci equites ad primam Latinorum impressionem et hastarum directionem concitatis equis fugientes, pedestres ordines hostibus trucidandos reliquerunt et spoliandos. Ex Niceta. ALL.

(55) Παφλαγονίας δὴ πάσης. David siquidem et Alexius fratres, Manuele Andronici tyranni Romanorum filio nati, alter Ponti Heracleam et Paphlagoniam occupaverat, alter Alexius Oenæum et Sinopem urbes et Trapezuntem. Sed quomodo expeditionem Lucaris in Davidem Latinorum auxiliis fultum susceperit eumque debellaverit, discere Niceia in Balduino. ALL.

imperator eligitur, dux Venetiarum, cum ipse A præsens adesset, despotæ dignitate insignitur et non perexiguam rerum accipit partem, ut scilicet rerum omnium quas Franci obtinuissent quartam ipse partem quartæque mediam haberet. Cum vero et marchio non parum in suppelis afferendis adjuvisset, a Flandro rex Thessaloniciæ lit, et sibi Mariam Ungaram, prius, ut jam diximus, imperatori Isaacio desponsatam, matrimonio jungit. Ab hac Alexius imperator excipitur, nec multo post novis rebus inhiare deprehensus urbe pellitur una cum uxore Eudociaque filia, quam Corinthum veniens Sguro illius regionis dynastæ in matrimonium copulat. Sgurus etenim post Byzantinum excidium solus rebellione facta Corintho et locis adjacentibus imperavit, quemadmodum alii aliis. Paululum autem B ibidem commoratur, cum a nonnullis insidias

μένον, καὶ τοῦ μὲν ἐκ. Φλάντρας (56) ὠρμημένου Βαλδουίνου βασιλέως αναγορευθέντος, τοῦ δὲ δουκὸς Βενετίας, ὃς καὶ αὐτοπροσώπως συνῆν, μερίδα οὐ μικράν ἐσχηκότος καὶ δεσποτικῶ ἀξιώματι τιμηθέντος, ἔχειν τε ἐξ ὅλου, πρὸς τὸ ὅλον (57) ὃ τὸ τῶν Φράγκων ἐκτῆστατο γένος, τὸ τέταρτον καὶ τοῦ τετάρτου τὸ ἡμισυ, ἐπειδὴ καὶ ὁ μαρκήσιος ἀξιόλογον μοῖραν τῆ συμμάχια ἦν ἐνεγκάμενος, βίη δὲ Θεσσαλονικῆς (58) παρὰ τοῦ Φλάντρα τετίματο, προσλαβόμενος καὶ γυναῖκα τὴν δηλωθεῖσαν Μαρίαν (59) τὴν ἐξ Ουγγρίας πρότερον προσηρμοσμένην Ἰσαακίω τῷ βασιλεῖ. Ὑπὸ ταύτης, ὡς ἔφην, ὁ βασιλεὺς ὑπεδέχθη Ἀλέξιος. Μετὰ μικρὸν δὲ φεραθεὶς τὰ ἐκεῖσε νεωτερίζεσθαι ἀπεθώχθη σύνταγμα τῆ γυναικὶ καὶ τῆ θυγατρὶ Εὐδοκίᾳ, ἣν καὶ ἐς Κόρινθον (60) ἀφικόμενος τῷ ἐκεῖσε τῆς χώρας κατάρχουσι συνεξέτατο Σγουρῷ⁸⁰ (61) ἣν γὰρ καὶ ὁ Σγουρὸς

⁸⁰ τῷ Σθουρῷ συνέξευξε. Μικρὸν δὲ τοῖς, omissis reliquis, D.

Theodori Dousæ et Leonis Allatii notæ.

(56) Τοῦ μὲν ἐκ Φλάντρας. Capta Cpoli, cum designationem imperatoris suffragiis esse committendam decretum esset, ex Francis et Longobardis quinque, alii sex dicunt, ex Venetis totidem lectis iudicibus, plurium suffragiissors imperii Balduino Flandriæ comiti obligit, quod plerique putent Danduli fraude et solertia factum esse, qui eam ob cæcitatem excluderetur, imperium penes eum esse voluit qui hilarioribus esset moribus et ingenio minus ambitioso: sed quod potissimum fuit, tu privatus imperatoris designati principatus quam remotissimus esset e Venetorum ditone, ne si qua controversia cum illo incidisset, plures copias subito ex suo territorio arcessere aut Venetos fines commode invadere aut incursionibus vexare posset, quæ omnia in expedito esse Bonifacio marchioni ex Longobardi a norat. His Dandulus Bonifacium marchionem repulit, Baldinum protulit, ejus ditonis limites tantum a Venetis distare noverat, quandum Venetiæ a Græcorum provinciis disternerentur. Pactiones inter eos initas Innocentius non omnes laudavit, quasdam etiam reprobavit. Vide quoque Gregoriam, lib. 1. Hiuc, lector, agnosces, quam insulse recentiores et infini nominis scriptores, Dorotheus Monembasiensis et Mathæus Cigala, Venetis, inter quos synopses suas historiarum pessime consinnarunt et ediderunt, supparasitentur, qui scribunt Venetos imperium Cpolititanum tenuisse, λαβόντες τὴν βασιλείαν οἱ Βενέτικοι τῆς Κωνσταντινουπόλεως, et quod insulsius est, per annos quinquaginta sex vel, ut tradunt, sexaginta et menses octo, additis etiam diebus tredecim, gubernavisse: "Ὁρισαν δὲ τῆς Κωνσταντινουπόλεως οἱ Βενέτικοι χρόνους νσ', ἄλλοι λέγουσι ξ', μήνας ἢ καὶ ἡμέρας νγ', καὶ ὡς ἂν εἶχαν τὴν Κωνσταντινουπόλιν οἱ Βενέτικοι. ALL.

(57) Τὰ ἐξ ὅλου πρὸς τὸ ὅλον. Auctor Vitæ Innocentii: Totum quidem habere, quod in civitate inventum fuerit, a quolibet duci decet et poni in commune eo loco quo fuerit ordinatum; de quo tamen habere nobis et hominibus Venetis tres partes debent solvi, pro illo habere quod Alexius quondam imperator vobis et nobis solvere tenebatur. Quartam vero partem nobis retinere debemus, donec fuerimus in ipsa solutione coæuales. Si autem aliquid residuum fuerit, debemus per mediocritatem inter nos et nos dividere, donec fueritis exæcati. Si vero manus fuerit, ita quod non possit sufficere aut memoratum debitum persolvendum, undecunque fuerit prius habere acquisitum, ex eo debemus dictum

ordinem observare, salvis tamen victualibus, quæ debent observari ei dividi tam vestris quam nostris æqualiter, ita quod utraque pars possit inde congrue sustentari. Quod autem residuum fuerit, partiri debet in alio haberi e juxta ordinem prænominitum. Vos etiam et homines Veneti libere et absolute absque omni controversia per totum imperium habere debetis omnes honorificentias et possessiones, quas quondam consuevistis habere tam in spiritualibus quam in temporalibus, et omnes rationes sive consuetudines quæ sunt inscripto et sine scripto. Ex pactis et conventionibus de præda dividenda. ALL.

(58) Θεσσαλονικῆς. De Thessalonica Joannes Tzetzes Chil. 10, v. 175, Historia 316. Joannes Stauracius, De miraculis S. Demetrii: Θεσσαλονικη πόλις δὲ αὕτη περιφανὴς καὶ λαμπρὰ, καὶ Μακεδόνων μὲν κορυφή, Θεσσαλίᾳ δὲ πάσης ὑπεριδουμένη καὶ ὑπερέχουσα, οἷς τε παντοδαπαῖς ὀλβίζεται χάρισι καὶ οἷς εἰλῶν καλῶν ἀπάντων ἐνἀγλαίξεται. Eandem in oculis curioso aspectu ponit Joannes Caminiata, non intimi temporis scriptor, De excidio Thessalonicensi, c. 4-6. ALL.

(59) Τὴν δηλωθεῖσαν Μαρίαν. Choniata in Balduino p. 792. ALL.

(60) Ἦν καὶ εἰς Κόρινθον. Alexius enim a septentrionalibus littoribus, ad quos fuerat a marchione transmissus, avulsus, in Thessalica Tempe pervenerat, ac filiam Eudociam Sguro in matrimonium collocarat. Nicetas in Balduino. ALL.

(61) Sgurus Nauplio ortus vi magis quam voluntate popularium principatum tenent a patre susceptum, non sine sanguine imperans. Turbulentis temporibus Argos dolo, Corinthum latrocinio cepit, et Athenas cum navibus et exercitu per Isthmum traducto adoritur. Idius conatus leni oratione Athenarum præsul Michael Choniata reprimere tentat, sed frustra. Tandem suorum saluti fortiter consulens militari prudentia grassatorem arcet. Sgurus iram suam in eam urbem exstimulat cujus arcem expugnare non potuit; quare villas incendit, greges armenta que rapit. Et post dies aliquot soluta obsidione Thebas oppugnat et capit; et Thermopylis superatis per Oetam montem descendens, Larissæ cum Alexio imperatore conjungitur. Cum postea marchio in Græciam transitum tentaret, ipse Thermopylarum angustias ei imminutum eis non em, aliaque loca quæ Græciæ aditum intercludunt, custodiebat. Sed Græcorum ignavia in illis a marchione superatus locum

αυτος μετα την της Κωνσταντινου αλωσει νεωτερισας καθ' εαυτον, και Κορινθου αρχων και των περι ταυτην χωρων, ως και ετερων ετεροι. Μικρον δε και τοις εκεισε πρσδιατρίψας, γουος παρα τινων ως αλίσκεσθαι μέλλει, απέδρα. Έκ Λογγιβαρθίας δε τισι ξυντυχών αλίσκεται, προς τον πρωτεξάδελφον αυτου Μιχαήλ τας κινήσεις παιούμενος· ην γάρ ουτος τότε μερους τινος της παλαιας Ηπειρου (62) κρατήσας και πολλά τοις προς τα εκεισε μερη αφιγμέναις Ιταλοις παρέχων πράγματα. Και ην ουτος δυναστεύων της τοιαύτης χώρας· Ιωαννίνων γάρ ηρχε και Αρτης και μέχρι Ναυπάκτου. Ως γουιν εάλω παρα των Λογγιβαρθων ο βασιλεύς Αλέξιος, και απεμπολείται παρ' αυτων σύναμα τη γυναικι. Μικρον δε μετά του Μιχαήλ προσκαρτερήσας βούλεται προς τον του Ικουίου σουλτάνον απελθειν, ον

Ιαθατινήν (63) ώνόμαζον. Ην γάρ τούτω συνήθησ· ο γάρ ειραμένος Ιαθατινης τας του αδελφου αυτου χειρας αποδράς Αζατινου καταρχουτος τω τότε των Μουσουλμάνων, φυγας παρα την Κωνσταντινου ώχετο, και τω βασιλει υποδέδεκται Αλεξίω, βαπτίζεταί τε παρ' αυτου και υιοθετείται ⁴⁰· ος και τω βασιλει Αλεξίω συναπέδρα αποδράντι την Κωνσταντινου ⁴¹. Αλλ' [P. 8] ούπω συχναί παρήλθον ημέραι, και αφικνεΐται προς αυτον άνηρ κρύφα μηνύων αυτω τον του αδελφου αυτου μόνον· ος και βράκεσι πενιχροΐς εσταλμένος μετ' αυτου αφικνεΐται, και τοις αυτου καταστάς γνώριμος Περσάρχης επιψημίζεταί. Ουτος και τω βασιλει Θεσδώρω εν τισι καιροις στενοχωρηθέντι ⁴² χρήσιμος ανεβάνη, συμμαχίαν δους και τα εις ειρήνην σπεισάμενος ⁴³· ως αδελφήν γάρ την βασιλίδα Ανναν ώνόμαζεν.

Ο' Προς τούτον η πάσα σπουδή του βασιλέως Αλεξίου αφικέσθαι προσήν· εδυσανάσχετεί γάρ ελθειν παρα τον βασιλέα και γαμβρός Θεσδωρον ⁴⁴. Εφοδιοις γουιν άπάρας της του Μιχαήλ γης και φορῶ χρσάμενος πνεύματι τη της Αττάλου προσώρμισεν. Ασμενέστατα γουιν παρα του σουλτάν προσδέδεκται. Ο βασιλεύς δε Θεσδώρος διηγεν εν τη Νικαία, και πρσβεία προς του σουλτάν (64) παρ' αυτον αφικνεΐται την του βασιλέως και πενθερου γνωρίζουσα άφιξιω, και ως άδικος ειν ξενικης επειλημμένος αρχής. Επαράχθη (65) γουιν επι τοις λόγοις ο βασιλεύς, και θεός αυτω επεισθήει ουχι μικρόν· ο μιν γάρ σουλτάν πρόφασιν ειχε τον βασιλέα Αλέξιον, τη δε αληθεία σκοπός ην αυτω πάσαν την Ρωμαίων καταδραμεΐν και καταλείσασθαι η και υπό ξεΐρα ποιήσασθαι, και ην επι χυρου, ο φασι,

τῶ βασιλει Θεσδώρω τα πράγματα. Συναγαγών ουν τους αυτου επειράτα τούτων, είτε αυτω προσανέχοντες αν ειςν είτε τῶ πενθερω αυτου τῶ βασιλει

cedere cogitur; et aliis etiam cladibus fractus cum Argos et finitima oppida occupata esse cerneret a marchione, in Acrocorinthio veluti in antro et in spelunca se abdit, in arduo monte sito ac fere inexpugnabili, vir inhumanus ac efferus, cladibus urbium, hominum cædibus et populorum direptionibus summopere gaudens, qui nec patriæ suæ Nauplio pepercit, et Nicolaum Corinthio archiepiscopum, cum quo reconciliatus fuerat, inter epulas effosis oculis primum, postea de rupe præcipitavit.

sibi parari audisset, sese subterduxit, et parvæ Longobardorum manui iurpingens, dum ad consobrinum Michaellem contendit, capitur. Michael Buippe parti veteris Epiri tunc temporis dominabatur, Italis circa ea loca excurrentibus **16** molestus operosusque. Illic, inquam, usquequaque Michael dominabatur, cum Joanninis et Artæ usque ad Naupactum imperaret. Captus itaque a Longobardis imperator Alexius pretioque redemptus, una cum conjugæ ad sultanum Iconii Jathatinem sibi familiaritate notum proficisci deliberat: namque Jathatinem e fratris tunc Musulmanarum rerum moderatoris manibus fugiens profugus Cpolim appellit, exceptusque ab imperatore Alexio sacro initiatur lavacro filiusque adoptatur. Hic cum imperatore Alexio Cpoli fugiente una aufugit. Nec multo post vir quidam clam ad ipsum proficiscens fratris obitum nuntiat; qui villi in veste ac squallente cum nuntio iter ingreditur. Et a suis cognitus Persarum principatui præest, Theodoro imperatori belli discriminibus sæpe afflicto debilitatoque non modo auxiliaribus copiis, sed fœdere etiam pacto (Annam enim imperatricem sororem compellabat) apprime proficuius.

9. Ad hunc ut accederet sua studia convertit omnia Alexius imperator: ad imperatorem enim et generum Theodorum moleste accedebat. Commatus itaque subvehens e ditione Michaelis solvit, et **17** ventis operam dantibus ad Attali urbem descendit, et quam cupidissime a sultano excipitur Interim Nicææ Theodoro imperatori degenti a sultano legatio mittitur, quæ et imperatoris et soceri nontiare ad adventum, et quam injustus esset alieni principatus occupator. Conturbatus animo imperator nimis male timuit totus S. Sultanus enim specie propugnandi Alexii, re autem ipsa Romanos agros omnes excurrere populabundus et ditioni Persicæ addere animum induxerat. Erantque res Theodori in angusto oppido coactæ, et ut aiunt in acie novaculæ. Quare convocatis suis omnibus explorabat, in suamne an in soceri imperatoris Alexii partem abituri essent? Illi omnes uno ore veluti ex tessera inelamare, aut una cum eo se vivere aut una mori

⁴⁰ φυγας — υίσθ.] ες Αλέξιον ηχε τούτον και παρ' αυτου υίσθ. D. ⁴¹ αποδράντι της Κωνσταντινου om. D. ⁴² εν-στενοχωρηθέντι om. D. ⁴³ και — σπεισάμενος om. D. ⁴⁴ προς — Θεσδωρον om. D.

Theodori Dousæ et Leonis Allatii notæ.

(62) Ην γάρ ουτος τότε μερους τινος της παλαιας. Blondus, *De gestis Venetorum*, ridicule satis pariter *Goffredus de Villa, Callicus, qui in Achaia principatu Dominico de la Dosa successerat, et Michael Comnenos Græcus nobilis cum Peloponneso, nunc Morea dicta, per fraudem Venetæ reipublicæ obedientiamque sponponderunt.* ALL.

(63) Ιαθατινήν. Gregoras, lib. 1. p. 17. ALL.

(64) Πρσβεία προς του σουλτάν. Gregoras ex Acropolis, sua habuit. p. 17. ALL.

(65) Επαράχθη, Gregoras, p. 17. ALL.

velle. Recollecto igitur animo subdtiorum vocibus imperator Nicæa exit, secum legatum sultani convehens, ocyusque approperaus Philadelphiam occupat. Sultanus cum imperatore Alexio, quem veluti Romanorum escam secum conducebat, in Antiochiam irrupit. Est ea civitas Mæandro adjacens illiusque potiundæ propositum erat. Hinc machinis adactis urbem premebat, **18** et tantum non ceperat. Quod pertimescens Theodorus (neque enim dubium erat quin ea subacta sultano nullum in posterum impedimentum foret, quo minus Romani imperii reliquum debellaret) et veluti in cubo belli exitu posito, sive ut verius dicam, Christi domini, cujus noimen veluti lesseram et signum pii nos circumferimus, præsidio nisus, propere celerat, prius commisso, ne quis attegias aut sarcinas vel quid simile prælio inutile præ necessariis tenui victu vestituque deferrent. Exercitus bina millia hominum non excedebat, quorum octingenti Itali, viri strenui et manu fortes, ut occasio palam fecit, reliqui Romani fuere.

τῶν ἀνγκυαίων τροφῆς μικρᾶς καὶ ἐνδύματος. Ἦν δὲ τῶν ἀνγκυαίων τροφῆς μικρᾶς καὶ ἐνδύματος. Ἦν δὲ μημέρον, ὧν ὀκτακόσιοι μὲν Ἴταλοί, ἄνδρες γενναῖοι καὶ τὴν χεῖρα σθεναροὶ, ὡς ὁ [P. 9] καιρὸς ἔδειξε, Ρωμαῖοι δὲ οἱ λοιποὶ ἐτύγγανον.

10. Prope itaque Antiochiam factus imperator Persam legatum, ut remearet ad domium, dimittit. Ille sultano nuntiat imperatoris accessum, creditu omnino difficilem, adeo ut imperatorem jam adesse jurejurando confirmare necesse fuerit legatum. His auditis sultanus quam celerrime collectis copiis in aciem militem excit. Primum Itali sultani ordines nimium mullos adoriuntur, ac manus validæ viriliorisque animi facinoribus effectis fere omnes occumbunt, cum multo plures ac multo numerosiores obtruncassent. Exsuperatis a Musulmano Italis nullo negotio Romanorum exercitus usus est, cujus potior pars fugiens terga vertere, **19** pauci se sistere pugne exitum exspectantes. Ubi sultanus pugnam indipiscitur, imperatorem vestigat. Hærentem illum atque attonitum quispiam ministrat. Sic celeritate qua poterat, corporis robore fidens in imperatorem rapitur. Se cognoscunt invicem, et primus sultanus clava caput imperatoris ferit. Ille plaga vertigine correptus equo (quippe equus etiam plaga, nescio an iterata, exelernitur) decidit; quo deturbatus et divino auxilio veluti

A Ἄλεξιῳ. Οἱ δὲ παυσιδί μιᾷ φωνῇ, ὡς ἐκ γνώμης μιᾶς, ἢ συζῆν αὐτῷ ἢ συναπολέσθαι εἰρήκεισαν. Θαρσαλέως γοῦν (66) ὁ βασιλεὺς τοῖς τῶν ὑπὸ χεῖρα λόγους γενόμενος τῆς Νικαίας ἐξῆτι, ἔχαιν καὶ τὸν τοῦ σουλτάν πρέσβην μεθ' ἑαυτοῦ. Ταχύτεράν δὲ τῷ δρόμῳ χρησάμενος ἀφικνεῖται τῇ Φιλαδέλφου. Ὁ δὲ σουλτάν ἐπάρας μεθ' ἑαυτοῦ καὶ ὄν ὡς δέλεαρ ἐπεφέρετο βασιλείᾳ Ἀλεξίου, τὴν ἐραδὸν ἐν Ἀντιοχείᾳ πεποιήται πόλις δὲ αὕτη χώρας προκαθημένη Μαιάνδρου (67). Κρατεῖν δὲ οἱ ταύτης ἦν ὁ σκοπός. Διὰ ταῦτα καὶ ἐλιπόλεις ἐστήσατο καὶ ἐπόρθει τὴν πόλιν. Καὶ ἦν γε αὕτη ἐν χρωῦ τοῦ ἀλώναι. Ὁ δὲ καὶ δεδιώς ὁ βασιλεὺς Θεόδωρος (ἦν γὰρ καὶ ἀληθὲς ὡς εἰ ταύτης ἐκράτησεν ὁ σουλτάν, οὐδὲν ἂν αὐτῷ ἐμποδῶν τοῦ μὴ πᾶσαν τὴν τῶν Ῥωμαίων χειρώσασθαι) καὶ οἶον ἐπὶ κύβου τὸν πόλεμον θεῖς, ἢ μᾶλλον ἀληθῶς εἰπεῖν ἐπὶ τῷ Δεσπότη θαρρήσας Χριστῷ, οὗ τὴν κλήσιν ὡς σύσημόν τι ἢ σφραγιδα οἱ εὐσεβεῖς ἐπιφέρομεν, ἐπισπεύδει τὸν δρόμον, παραγγεῖλας μηδένα ἢ σκευὴν φέρειν ἢ ἄχος ἢ ἕτερόν τι τῶν οὐ λυσιτελοῦντων ἐν τῷ πολέμῳ, ἄνευ μέντοι ἅπαν (68) αὐτῷ τὸ στρατεύμα εἰς δισχιλίους ἠριθμοὺς καὶ τὴν χεῖρα σθεναροὶ, ὡς ὁ [P. 9] καιρὸς ἔδειξε,

εἰ. Ἐγγύς που γοῦν γενόμενος (69) τῆς Ἀντιοχείας ὁ βασιλεὺς ἀφίησι τὸν πρέσβην Πέρσην παρὰ τὸν σφέτερον ἀφικέσθαι δεσπότην· καὶ ὅς ἀπῆλθε καὶ μνηύει τῷ σουλτάν τὴν τοῦ βασιλέως ἐραδὸν, δύσπιστον ἐκείνῳ (70) πάνυ τυγχάνουσαν. Ὁρκαῖς γοῦν ἐβεβαίω ὁ πρέσβης ὡς ἐγγύς ὁ βασιλεὺς πάρεστιν. Ταῦτα οὖν ἀκηκοὼς ὁ σουλτάν (71), ὡς εἶχε τάχους, τὰς δυνάμεις συνάγει καὶ παρατάττεται πρὸς τὸν πόλεμον. Ἐμπίπτουσι γοῦν (72) ταῖς τοῦ σουλτάν πρῶτον δυνάμεσιν Ἴταλοί. Ἄλλ' ἦν τὸ τῶν Μουτουλμάνων πλῆθος πολὺ. Ἔσχα δὲ κρατερᾶς χειρὸς ἐνδειξάμενοι καὶ γενναιοτέρας ψυχῆς σχεδὸν πίπτουσι πάντες, ἀπειροπλάσιους ξίφους ἔργον ποιήσαντες. Τῶν γοῦν Ἰταλῶν οἱ Μουτουλμάνοι περιγενόμενοι ῥῆον καὶ τῶν Ῥωμαϊκῶν ἐκράτουν δυνάμεων· καὶ οἱ μὲν προτροπάδην ἐφευγον, ὀλίγοι δὲ ἐκαρτέρουν τὸ τέλος τῆς μάχης ἀποσκομούμενοι. Τῆς μάχης οὖν ἐγκρατῆς γενόμενος (73) ὁ σουλτάν ἐξῆτι τὸν βασιλέα, καὶ δεικνυσί τις τοῦτον αὐτῷ ἐν ἀμνηχανία γενόμενον. Ὡς εἶχε γοῦν τάχους, πρὸς τὸν βασιλέα ὄρμα, τῇ τοῦ σώματος ἰσχύϊ θαρρῶν ἐπ' αὐτῷ. Ἐγνωσαν οὖν ἐκάτερος ἐκάτεροι ⁴⁵. Καὶ

⁴⁵ ἔγνωσαν — ἐκάτεροι om. D.

Theodori Donsæ et Leonis Allatii notæ.

(66) Θαρσαλέως γοῦν. Gregoras, p. 18. ALL.

(97) Μαιάνδρου. Anna Comnena, *Alexiados* lib. XIV: Ποταμὸς δὲ ὁ Μαιάνδρος περὶ Φρυγίαν σχολιώτατος ποταμῶν ἁπάντων, καὶ καμπὰς συνεχεῖς ποιούμενος.

(68) Ἦν δὲ ἅπαν. Gregoras, p. 18. ALL.

(69) Ἐγγύς που γοῦν γενόμενος. Namque die tertio superat montis Olympi angustias, quæ in maximam porrecte longitudinem Bithyniam et Phrygiam utramque disterminant, illa versus septentrionem declinante, his versus meridiem et austrum sitis; quo die undecimo cum pervenisset,

Caystrum trajicit, tam longum iter tam brevi dierum intervallo emensus. ALL.

(70) Δύσπιστον ἐκείνῳ. Gregoras, p. 18. ALL.

(71) Ὁ σουλτάν. Gregoras p. 19. ALL.

(72) Ἐμπίπτουσι γοῦν. Gregoras p. 19. Rarum fortitudinis, rarum virtutis bellicæ exemplum! o animos æternitate dignos, quam sibi ipsi sua morte perperere! o corpora cedro digna o plagas illas stellis ipsis illustriores! ὧ τῆς φύσεως περισσότεροι! mori potuerunt. vinci aut pedem referre non potuerunt. ALL.

(73) Gregoras, p. 20. ALL.

ὁ μὲν σουλτάν κορύνη κατὰ κεφαλῆς πλήττει τὸν βασιλέα, καὶ πίπτει τοῦ ἵππου ἣν γὰρ τῆ βολῆ σκοτοδινιάσας. Συνεμποδίσθη γὰρ, ὡς φασι, τῆ βολῆ καὶ ὁ ἵππος, οὐκ οἶδ' εἰ καὶ τούτου δευτέρων παρὰ τοῦ σουλτάν λαθόντος πληγῆν. Ἐξω δ' αὖν τοῦ ἵππου ὁ βασιλεὺς γενόμενος καὶ οἶον ῥωσθεὶς ἐπὶ θεοτέρως δυναμειῶς, ἐπὶ πόδας σταθεὶς τὴν σπάθην ἐξάγει τοῦ κορυμνοῦ, καὶ τοῦ σουλτάν ἐνθένδε στραφέντος καὶ ὑβριστικῶς ἐπειπόντος, « Δύθετε τουτονί, » πλήττει τοὺς ὀπισθίους πόδας τῆς τοῦ σουλτάν ἵππου ὁ βασιλεὺς ἠθλείας δὲ ἐπαυχεῖτο καὶ ὑπερμεγέθους. Ὡς ἐκ πύργου γοῦν ὁ σουλτάν καταβάλλεται, καὶ οἱ αἰφνηθὸν (74) ἢ κεφαλὴ ἀπυμένεται, μήτε τοῦ βασιλέως γνόντος μήδ' ἐτέρου τῶν συμπαρόντων τῷ βασιλεῖ παρὰ τοῦ κεκαρατάμηται. Νικῆ γοῦν ἐντεῦθεν ὁ βασιλεὺς τὸ πλεῖστον ἐξηττημένος ἰδίᾳ γὰρ εἶχεν ἐπὶ τὰ πρόσω χωρεῖν μετὰ μετρίων ἐλλειμμένος. Τοῦτο τοῖς Ῥωμαίοις (75) ἀναφυχῆς ἐγένετο πρόφασις ἰσχυρῶς γὰρ ἐντεῦθεν ἀρρήκτους οἱ Μουσουλμάνοι μετὰ Ῥωμαίων ἐποίεσαν. Ἐντεῦθεν τῆς ἐκάστης μάχης ἐκχειρίαν ἔσχευ ὁ βασιλεὺς, τοῖς δ' Ἰταλῶν πολέμοις ἐσχόλασεν. Προσελάβετο δὲ (76) καὶ τὸν πενθερὸν αὐτοῦ τὸν βασιλέα Ἀλέξιον ἐν τῇ μάχῃ εὐρών καὶ τὰ εἰκόσα τιμήσας, ἀπήγαγέ τε εἰς Νίκαιαν, καὶ τῶν βασιλικῶν παρασῆμων ἐκδύσας ἐν τῇ τοῦ Ἰακίνθου μονῆ διαίτην ἐκέλευσεν, ἐνθα καὶ θνήσκει ἢ γὰρ σύζυγος αὐτοῦ Εὐφροσύνη (77) ἐν τῇ τῆς Ἄρτης ἐτελεύτησε χώρα, ἐνθα καὶ ὁ νεκρὸς αὐτῆς κατετέθη.

ἰά. Περιεγένετο δὲ καὶ ὁ βασιλεὺς Θεόδωρος καὶ τοῦ τῆς Παφλαγονίας (78) κρατοῦντος Δαυίδ, καὶ Ἡράκλειαν παρεστήσατο καὶ Ἀμαστριν καὶ τὴν πᾶσαν περίξ χώραν καὶ τὰ πόλινια. Πάλιν δὲ μοι τὰ τῆς ἱστορίας βούλεται τὰ ἐν τῇ ἑσπέρᾳ ξυμβάντα συγγράψασθαι. [P. 10] Ἴνα δὲ μοι ἡ ἱστορία τοῖς πᾶσιν εὐγνωστός εἴη, θεῶν ὀλίγ' ἄττα προξείπειν.

Τοῦ βασιλέως Ἰσαακίου τῆς Κωνσταντίνου (79)

Theodori Dousæ et Leonis Allatii notæ.

(74) Καὶ οἱ αἰφνηθὸν. Gregoras tamen, p. 21, ait caput sultani ampulasse Theodorum, idque hasta in altum elatum barbaris exercitibus ostendisse. ALL.

(75) Τοῦτο τοῖς Ῥωμαίοις. Gregoras, p. 21. ALL.

(76) Προσελάβετο δὲ. Gregoras, p. 21. ALL.

(77) Εὐφροσύνη. Erat virili animo mulier, ab ipsa natura dicendi suavitate et lepore ornata, ad presentia optime administranda et ad futura providentia solertissima, aliis rebus teterrima pestis: præter enim exquisitum ornatum et luxum regium, et in mutando recepto statu et rebus novandis, quibus maritum superabat, ingenio impudicitiae probro atque infamia maritum dehonestabat. Hæc itaque limites transiliens et superiorum Augustarum instituta contemnens imperium in duos principatus divisit: neque enim imperator quidquid erat libitum mandabat, sed illa etiam pari auctoritate quæ visa erant peragebat, imo aliquando pro sua libidine illius jussis intercedebat. In legationibus audiendis duo pretiosa solia conjungebantur, et illa marito cum magno splendore ac pileo gemmis et perspicuis margaritis ornato assidebat, et torques pretiosissimos de collo suspendebat. Aliquando etiam in aliis palatii sejuncti per vices adorabantur, subditis ab imperatore ad illam salutandam transeuntibus et genua submissius flectentibus. Nonnulli etiam imperatoris consanguinei, qui summos magistratus gerebant, imperatrici splendidas et altas lecticas tanquam mancipia subibant. Ex Choniata in Alexio Comneno. lib. 1. ALL.

A fullus, erectus strictoque gladio sultani inde reversi, injuriosæque conclamantis « Capite hunc, » posteriores equæ, qua immani ille vehebatur, pedes cædit. Indeque tanquam e turri dejecti sultani caput humeris avellitur: a quonam vero abscissum sit, neque imperator ipse neque ex iis qui aderant quispiam perspexit. Potissima itaque sui parte devictus, cum ultra progredi cum millibus haud posset, imperator devicit. Hinc relaxatis animis Romani respirarunt. Perpetuo namque Musulmani cum Romanis, nunquam rescindendo amicitiae foedere sociati sunt: quo a Persicis pugnis liber imperator Italorum præliis animum advertebat. Comprehendit et socerum Alexium in acie, quem debito honore affectum Nicæam conduxit, insignibusque imperatoris **20** spoliatum in Hyacinthi monasterium relegavit, ubi et diem suum obiit. Conjux illius Euphrosyne in Arta urbe, in qua et sepulta est, vita excessit.

B ἰδίᾳ γὰρ εἶχεν ἐπὶ τὰ πρόσω χωρεῖν μετὰ μετρίων ἐλλειμμένος. Τοῦτο τοῖς Ῥωμαίοις (75) ἀναφυχῆς ἐγένετο πρόφασις ἰσχυρῶς γὰρ ἐντεῦθεν ἀρρήκτους οἱ Μουσουλμάνοι μετὰ Ῥωμαίων ἐποίεσαν. Ἐντεῦθεν τῆς ἐκάστης μάχης ἐκχειρίαν ἔσχευ ὁ βασιλεὺς, τοῖς δ' Ἰταλῶν πολέμοις ἐσχόλασεν. Προσελάβετο δὲ (76) καὶ τὸν πενθερὸν αὐτοῦ τὸν βασιλέα Ἀλέξιον ἐν τῇ μάχῃ εὐρών καὶ τὰ εἰκόσα τιμήσας, ἀπήγαγέ τε εἰς Νίκαιαν, καὶ τῶν βασιλικῶν παρασῆμων ἐκδύσας ἐν τῇ τοῦ Ἰακίνθου μονῆ διαίτην ἐκέλευσεν, ἐνθα καὶ θνήσκει ἢ γὰρ σύζυγος αὐτοῦ Εὐφροσύνη (77) ἐν τῇ τῆς Ἄρτης ἐτελεύτησε χώρα, ἐνθα καὶ ὁ νεκρὸς αὐτῆς κατετέθη.

C 11 Profligavit deinceps imperator Theodorus et Davidem Paphlagoniæ dominum, et in potestatem redigit Heracleam, Amastrim, loca in cis atque oppidula omnia. Rursum cursus orationis id postulat ut quæ gesta sunt in occidente enarrem: ut vero historia omnibus perspicua sit, pauca quidem prædicenda sunt.

Cum imperator Isaacius rem regeret Cpoli-

(78) Τοῦ τῆς Παφλαγονίας. Vide supra c. 7. ALL.

(79) Ἰσαακίου τοῦ Κωνσταντίνου. Hic, defuncta uxore, Belæ Ungariæ regis filiam nondum annos decem natam per legatos ambit. Sumptus nuptiarum, ne fisci pecunia in simili celebritate minueretur, ab urbibus et provinciis afflatim exigit: sed Anchialo finitimas præsertim allixit et Hæmi montis accolæ, οἱ Μουσὸι πρότερον ὠνομάζοντο, οὐκ ἔτι Βλάχοι κληθσκονται, ait Choniata. Hi prius etiam Romanis infensi, per causam abacti pecoris et alias vexationes aperte deficiunt. Auctores defectionis fuere Petrus et Alanus fratres. Ne tamen sine causa res novas moliri viderentur, apud Cupressos imperatorem adeunt, rogantque ut legionibus Romanis aversarentur, et prædium exigui redditus in Hæmo monte sibi assignaretur. Re non impetrata, ut contempti, defectionem domum reversiminantur, et potissimum Asanus homo audacior, qui eo ipso tempore ob impudentiam Joannis Sebastocratoris jussu colaphis impingitur. Contumeliis etiam irritati homines isti nefarii gravissimum in Romanos incendium suscitaverunt. Bulgari rei difficultate perterriti ab eo conatu abhorrebant. Hinc fratres, ut popularibus metum adimerent, sub Demetrii martyris nomine templum ædificant, in quo multos coegerunt qui demoniacos exquisite exprimerent, et furore acti proloquerentur libertatem Bulgaris Deum concedere, Christi martyrem Demetrium neglecta Thessalonica et Romanorum consuetudine ad ipsos pervenisse, adjuturum ad opus. Tum ac si majori spiritu inflarentur exagitarenturque, majoribus

tanam, uxore demortua, quam supra diximus. Ungaram Ungarorum principis filiam uxorem duxit. Cum appararet nuptias easque regias, magnificis quoque sumptibus decorare decrevit. Hinc ex universa Romanorum ditioe pecudes, sues ac boves congregabantur. Sed cum harum rerum Bulgaria omnium feracissima sit, plurima quoque ab ea deposebantur. Bulgari et antea quidem inimici Romanis, illisque multorum bellorum, captivitas, excidiorum urbium et aliorum sexcentorum infortiorum per annos plures causa, tandem ab imperatore Basilio, quem non aliam ob causam Bulgaroetonom dictum fama atque **21** auditione accepimus, debellati ad imperatoris usque Isaacii tempora Romanis tributa pendebant. Tum ob ea quae memoravimus rebellionem moliantur, et ab Asano nescio quo suasore atque impulsore, omnibus quae intra Hæmum ad Histrum usque excurrunt in potestatem redactis, regio occupatur. Hoc res Romana quam maxime afflicta est: Bulgari namque cum Scythæ mutuas operas tradidissent, nulli malis Romanos vexarunt. Propterea indignatus imperator Isaacius in unum collectis copiis adversus eos aciem ducit, et maritima prætergressus atque per Mesembriam civitatem iterfaciens Hæmum ingreditur. Asanus cum exercitu in oppidulo cui nomen Strinabo immoratur; et imperator Alexius tentoriis fixis Bulgaros obsidet. Sed ab illis eluditur. Unus enim ex illis transfugam simulans imperatori Scytharum irruptionem denuntiat. Imperator conturbatus nuntio, licet die sequenti oppidulum subacturus esset, loco cedit, nec eam quam inierat redit viam, sed delusus a Bulgaro breviorum nec inconsultus aggreditur. Progredientem itaque et in angusta semita laborantem Bulgari aggrediuntur, militem fundunt, apparatusque omnem bellicum deprædantur, ipsam etiam imperatoris suppellectilem diripiunt. Ex Romanis plures cæsi sunt; qui cum imperatore evaserant **22** pauci admodum fuisse et prorsus nudi. Hac victoria, præda spoliisque Romanorum Bulgari nimis et insolenter animos sublevarunt: quippe ex ipsis imperatoris insignibus pretiosiora conquisierant, et præter ea regias pyramidas, phialas celebres, pecuniæ vim immensam, ipsam etiam imperatoriam crucem, quam sacerdos

A κατάλογουτος, και τῆς γαμετῆς θανούσης αὐτοῦ, ἠγάγετο εἰς γυναῖκα τὴν ἣν προειρήκειν, ἐξ Οὐγγρίας ὠρμημένην, θυγατέρα οὖσαν τοῦ τῶν Οὐγγρῶν ἀρχοντος. Ἐπεὶ δὲ ἐμελλε τὸν γάμον ποιεῖν καὶ ὑπῆρχον οὗτος βασιλικὸς, ἀξιόλογα εἶδει γενέσθαι ταύτου τὰ ἀναλώματα. Ἐντεῦθεν ἐξ ἀπάσης τῆς Ῥωμαίων ἐπαρχίας πρόβατά τε καὶ χοῖροι καὶ βόες συνήγοντο. Ἐπεὶ δὲ πλείω τῶν ἄλλων ἢ Βουλγάρων τρέφει ταῦτα, καὶ πλείω παρὰ ταύτης ἀπρτῶντο. Τὸ δὲ Βουλγάρων φύλον (80) ἐκσπανθόν μὲν τὰ πρῶτα Ῥωμαίοις τελευτῶν καὶ πολέμων πολλῶν πρόξενον γεγονὸς αὐτοῖς ἀνδραποδισμῶν τε καὶ ἀλώσεων (81) πόλεων καὶ μυρίων ἄλλων θειῶν, καὶ ταῦτα ἐν πολλαῖς τοῖς ἔτεσιν, ὕστατα παρὰ τοῦ βασιλέως Βασιλείου (32) χειροῦται, ὃν διὰ ταῦτα Βουλγαροκτόνον ἢ φήμῃ ἐκάλεσε. Μέχρι γοῦν τοῦ βασιλέως Ἰσαακίου ὑπόφορον τὸ γένος ἐτέλει Ῥωμαίους, διὰ δὲ τὴν τοιαύτην πρόφασιν μεμελέτηκεν ἀνταρσίαν, καὶ ἀνίσταται τις Ἀσάν (83) τοῦνομα καὶ βασιλεύει τῆς χώρας, ἅπαντα τὰ ἐντὸς τοῦ Αἴμου μέχρι καὶ τοῦ Ἰστρου ὑφ' ἐαυτὸν ποιησάμενος. Ἐκ τούτου οὐκ ὀλίγα πράγματα Ῥωμαίοις ξυνέβη. ἔχοντες γὰρ οἱ Βούλγαροι τὸ Σκυθικὸν σύμμαχον πολλὰ ἐποίουν τῇ Ῥωμαίων θειᾷ. Τῷ τοι καὶ ὁ βασιλεὺς ἀγανακτήσας Ἰσαάκιος, τὸ τῶν Ῥωμαίων ἅπαν συναγαγὼν εἰς ἓν στρατεύμα, κατ' αὐτῶν ἐχώρει. Τὴν γοῦν παραλίον κερικῶν καὶ διὰ τῆς Μεσημβρίας πόλεως τὴν διόδου ποιησάμενος ἔσαι τοῦ Αἴμου γίνεται. Ὁ δὲ Ἀσάν μετὰ τοῦ ὑπ' αὐτὸν στρατεύματος ἐντὸς τοῦ πολίχνιου οὐδὲ τὸ ὄνομα Στρίναθος εἰσέρχεται, ἐνθα καὶ τὰς σκηνὰς ποιησάμενος ὁ βασιλεὺς Ἰσαάκιος τοὺς Βουλγάρους ἐπολιόρκει. Καταστρατηγῆται δὲ παρ' αὐτῶν· τῶν τις Βουλγάρων γὰρ προσωπεῖον ὑπεσθὺς φηγάδος ἀφικνεῖται παρὰ τὸν βασιλέα καὶ μνησκει αὐτῷ Σκυθῶν ἐσθδόν, ὃ δὲ βασιλεὺς τῷ λόγῳ θρηθησὶς, καὶ ταῦτα τὴν ἐπιούσαν τὸ πολίχνιον χειρωσασθαι μέλλον, ἀπανίσταται τοῦ τόπου. Οὐκ ἐξῆλθεν οὖν τὴν ἣν ἐπῆλθεν ὁδόν, ἀλλ' ἐξαπατηθεὶς ὑπὸ τοῦ Βουλγάρου τὴν ταχυτέραν τάχῃ διεξιέναι βεβούλευται. Ἐπεισγίπτουσι οὖν αὐτῷ διερχομένῳ οἱ Βούλγαροι ἐπὶ τινι στενωπῷ γενομένῳ, καὶ καταλύουσι τὸ ὑπ' αὐτὸν ἅπαν στρατεύμα, καὶ σκυλεύουσι πᾶσαν τὴν τῆς στρατιᾶς ἕποσκευήν, ἀλλὰ δὲ καὶ τὴν τοῦ βασιλέως αὐτοῦ. Πίπτουσι δὲ πολλοὶ τῶν Ῥωμαίων. Οἱ δὲ διασωθέντες μετὰ τοῦ βασιλέως

Theodori Dousæ et Leonis Allatii notæ.

vocibus clamitarent jam armis Romanos invadendos, captos omnes ad unum inclementer occidendos, pace et pretio repudiatis. His tota gens concitata ad arma cucurrit, et ex initio defectionis, que auspiciata fuerunt, animis magnis constabiliuntur, Deum libertati suæ favere. ALL.

(80) Τὸ δὲ Βουλγάρων φύλον. Gregoras, lib. II, p. 26. ALL.

(81) Ἀνδραποδισμῶν τε καὶ ἀλώσεων. Quae mala Bulgari in Græcos et eorum regiones intulerint variis excursionibus, aliis atque aliis ducibus, et eorum historiæ, donec a Basilio Bulgaroetono tandem fusi ac debellati sunt, unde illi nomen Bulgaroetono fuit. ALL.

(82) De Basilio Bulgaroetono præter nostrum Acropolitam agit Gregoras, libro secundo; Zonaras, Cedrenus, Joannes Tzetzes in Chiliad; reliqui fere omnes historici Græci. De ejus cadavere et sepultura Georgius Pachymeres, lib. I, p. 124. Porro Basilium in eodem templo sepultum tradit Cedrenus: Ἐπιθῆναι δὲ παρεκάλεσε τὸν ἑαυτοῦ ἀδελφόν, ὃν καὶ διάδοχον κατέλιπε τῆς ἀρχῆς, ἐν τῷ κατὰ τὸ Ἐβδημον ναρὶ τοῦ εὐαγγελίστου καὶ θεολόγου. Ὁ δὲ γέγονεν. ALL.

(83) Ἀσάν. Defectionem Bulgarorum, expeditionem in eos Isaacii imperatoris admodum infelicem, et damna illata Romanis fuse prosequitur Choniata. ALL.

12. Hinc detrimentis noxisque non paucis Romanos Bulgari affecerunt. Sed et imperatore Isaacio a fratre Alexio obcæcato, eoque Romani imperii habenas moderante, multis præliis versus Philippopolim Beroemque, ubi protostrator Camytzes depugnans a Bulgaris captus est, Joanne Asani fratre tunc dominante, Romanos Bulgari vexarunt. Asanus enim duos habuit fratres: uni nomen fuit Petro, alteri Joanni. Joannes penes illum residebat, 23 Petro partem e dominio avulsam commisit, ut regeret. Tum magnam Peristhlabam et Probatum et loca adjacentia frater Asanus Petro, ut jure suo ac nutus gubernaret, elargitur. Sic factum est ut ad hunc diem ea loca Petri regio cognominentur. Per integros novem annos cum Asanus regie admodum rem Bulgarorum gessisset, a consobrino suo Ivago, B

qui se postmodum illico in Iugam dederat, jugulatur. Hæres fuit imperii Joannes ipsius frater: renuere namque Bulgari Petro provinciam domi-

13. Joannes itaque Asani filius tenera adhuc ætate rex Bulgaris constitutus multa in Romanos mala ingessit, et in Italos etiam ipsos, prospere et fortunate: erat enim, cum Cypolis direpta est, Bulgarorum rex. Quando itaque Itali universam Macedoniam subegerunt, res eorum, qui primus Cypoli

⁴⁸ ὑπῆρχεν — Βερόης] καὶ τοῦ Ἀλεξίου βασιλεύσαντο
⁴⁹ ἢ τε — χώρα om. D. ⁵⁰ βασ. — γένους om. D.
λικος ὄντος τοῦ τοῦ Ἀσάν υἱοῦ Ἰωάννου D.

Theodori Dousæ et Leonis Allatii notæ.

(87) Αὐτοῦ δὲ τῶν Ῥωμαϊκῶν. Namque Græcorum imperium non minora infortunia sub Alexio sustinuit quam antea sub Isaacio suslinuerat, quæ narrat Choniata in Alexio. ALL.

(88) Quæ sit protostratoris dignitas, quod munus, unde melius lididiusque constare possit, nullum luculentiorum auctorem quam amicum nostrum Joannem Meursium tibi nominare possum. Videatur ejus Glossarium, an thesaurum dicam? in Πρωτοστράτωρ. DOUSA.

(89) Τὸν δὲ Πέτρον. Petrus præterea auream corollam capiti imposuit et pedibus cocineos calceos induxit, ut imperialibus insignibus popularibus suis spectabilior ac dignior appareret. ALL.

(90) Περισθλάβα. Anna Comnena, *Alexiad.* lib. VII: Πόλις δὲ αὕτη περιφανῆς περὶ τὸν Ἰστρὸν διακειμένη, ποτὲ μὲν οὐτ' ὄνομα τοῦτο ἔχουσα βαρβαρικόν, ἀλλ' Ἑλληνίζουσα ἀπὸ τῆς πρῆστηγορίας μεγάλη πόλις καὶ οὐσα καὶ λεγομένη ὑφ' οὗ δὲ Μάκρος ὁ τῶν Βουλγάρων βασιλεὺς καὶ οἱ ἐξ ἐκείνου γενόμενοι, καὶ προσέτι Σαμουήλ ὁ τελευταῖος τῆς Βουλγαρικῆς δυναστείας, καθάπερ Σεδεκίας τῶν Ἰουδαίων, τῆς ἐσπέρας κατέδραμων, σύνθετον ἐκτίσασα τὴν προσηγορίαν ἀπὸ τε τῆς Ἑλληνικῆς σημασίας, μεγάλη ἐπονομαζομένη καὶ τὴν ἀπὸ τῶν Σλαβογενῶν ἐπισυρομένην τάξιν μεγάλη Περισθλάβα πανταχόθεν ταύτοις φημιζομένη. ALL.

(91) Non Ibanus, sed Ibanus, Ἰβανγός apud Nicetam semper, et quodam loco Ἰβανγός ὄνομα τῷδε, σχμαίνει δὲ ἡ λέξις τὸν Ἰωάννην. Rectius arbitror Ibanus sive Ivanus, id est Ivan, Iwan, Johan. DOUSA. — Ibanus (sic Joannes a Blachis dicitur) natura et moribus Asano similis et intima familiaritate

13. Ἐντεῦθεν οὐκ ὀλίγα πράγματα Ῥωμαίοις ἐκ Βουλγάρων ὑπῆρχεν. Ἀλλὰ καὶ τοῦ βασιλέως Ἰσακίου ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Ἀλεξίου τυφλωθέντος, καὶ αὐτοῦ δὲ τῶν Ῥωμαϊκῶν (87) σκέπτρων ἐπιλημμένου, πόλεμοι πᾶμπλοιο τοῖς Ῥωμαίοις παρὰ τοῦ Βουλγάρων ἐγένοντο περὶ τὰ μέρη τῆς Φιλιππουπόλεως καὶ Βερόης ⁴⁸, ἐνθα καὶ ὁ πρωτοστράτωρ (88) Καμύτζης ὑπὸ τῶν Βουλγάρων ἐάλω μάχόμενος, τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Ἀσάν Ἰωάννου τότε κατάρχοντος. Ὁ γὰρ δηλωθεὶς Ἀσάν δύο ἔσχεν ἀδελφούς, ὧν ὁ μὲν Πέτρος ἐκαλεῖτο, ὁ δὲ Ἰωάννης· καὶ τὸν μὲν Ἰωάννην εἶχε μεθ' ἑαυτον, τὸν δὲ Πέτρον (89) τμημά τι κόψας τῆς αὐτοῦ ἐπορχίας ἀρχεῖν ἐκείνου διεκελεύσατο, ἢ τε μεγάλη Περισθλάβα (90) καὶ ἡ Προβάτουσ καὶ τὰ περὶ αὐτὰ τῷ Πέτρῳ παρὰ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Ἀσάν ὡς οἰκεῖος κληρὸς θεδώρητο, ὅθεν καὶ μέχρι τοῦ νῦν τὰ τοιαῦτα τοῦ Πέτρου ὀνομάζεται χώρα ⁴⁹. Ἐννεὰ γοῦν ἐνιαυτοὺς διανύσας ὁ Ἀσάν βασιλικῶν κατάρχων τοῦ Βουλγαρικοῦ γένους φονεῖται παρὰ τοῦ πρωτεξάδελφου αὐτοῦ Ἰβανγού ⁵⁰ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ (92) Ἰωάννης ⁵¹, μὴ

καὶ ὁ τοῦ Ἀσάν δὲ υἱὸς Ἰωάννης

13. Οὗτος οὖν ὁ Ἰωάννης βασιλεὺς Βουλγάρων ὀνομασθεὶς πολλῶν τε τοῖς Ῥωμαίοις αἰτίας (93) ἐγγύονει κακῶν, εὐτυχίς δὲ καὶ τοῖς Ἰταλοῖς αὐτοῖς. Ἦν γὰρ οὗτος βασιλεὺς Βουλγάρων, ὅποτε ἡ Κωνσταντίνου ἐάλω. Ὡς γοῦν οἱ Ἰταλοὶ πάσαν τὴν τῆς Μακεδονίας (94) χώραν ὑφ' ἑαυτοὺς ἐποίησαντο, βα-

πόλεμοι αὐτῷ ἐκ τούτων πολλοὶ περὶ Βερόριαν D.
⁵¹ καὶ βασιλεύει ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Ἰωάννης, ἀφῆ-

C conjunctus clam cum uxore Asani sorore consuecebat. Id ubi comperisset Asanus, principio uxorem accusare et propter facinoris dissimulationem capitis damnare. Sed verbis uxoris deterritus iram a muliere in Ibancum transfert, eumque statim in tempesta nocte ad se accersit. Ibancus accessum differt, Asanus sollicitat. Tandem causa cur vocaretur Ibanus cognita, gladio sub veste occultato accinctus ingreditur. Asanus nihil moderati in eum cogitans, ad primum ejus aspectum effertus, ensen quærit. Ibancus facinus occupat et ense in inguine infixo Asanum occidit. Inde elapsus statim ad consocios se confert, et cæde indicata cum eis consilium defectionis init. ALL.

(92) Ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ. Petrus post necem Asani non multum summa rerum potitus est; qui nec morte naturali, sed miserabiliter a quodam populari confossus vitam finit, et principatus Bulgarorum ad Joannem tertium fratrem transit. Ita Choniata. Acropolita tamen hic noster aliter. Joannes non parvo tempore apud Romanos obses fuerat, cum imperator Isaacius secundum Mysis arma retulisset: sed fuga elapsus domum redierat. Gregoras: Ὁ γὰρ τοῦ πρώτου Ἀσάν ἀδελφὸς καὶ διάδοχος Ἰωάννης. ALL.

(93) Πολλῶν τε τοῖς Ῥωμαίοις αἰτίαι. Asano et Petro fratribus spoliandis infestandisque Græcis immanior: cujus res gestas videre est in Choniata. ALL.

(94) Τῆς Μακεδονίας. Quomodo Itali Macedoniam et Græciam reliquam sibi subegerint, narrat Choniata in Balduino. ALL.

σιλικῶς τοῦ πρώτως ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει κατάρξαντος Βαλδουίνου τὰ κατ' αὐτοῦ διεκθύνοντος, καὶ πρὸς τὴν πόλιν Ἀδριανοῦ (95) διεκθύνοντο ὅπως ὑπ' αὐτοῦ γένηται· ὁ γὰρ βασιλεὺς Βουλγάρων Ἰωάννης προύλασε χειρώτασθαι τὴν Φιλιππούπολιν (96) καὶ ἀνδραποδισμόν μέγαν τῶν Ῥωμαίων ἐκεῖθεν ποιήσασθαι. Μὴ βουλευθέντων δὲ τῶν Ἀδριανουπολιτῶν ὑπὸ χεῖρα γενέσθαι τῶν Ἰταλῶν, ἐκστρατεύουσιν οἱ Ἰταλοὶ οἱ κατ' αὐτῶν⁵², αὐτοῦ τε τοῦ βασιλέως Βαλδουίνου συνόντος αὐτοῖς καὶ τοῦ τὸν τόπον τοῦ δουκὸς ἐπέχοντος Βενετίας ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει. Εἰς στενοχωρίαν γοῦν οὐ μικρὰν ἐλθόντες οἱ τῆς Ἀδριανοῦ οἰκήτορες ἀποστέλλουσι πρὸς τὸν βασιλέα τῶν Βουλγάρων Ἰωάννην, [P. 12] ἵνα συνάρηται τούτοις καὶ τοῦ ἐπηρμένου κινδύνου ῥύσῃται⁵³. Ὁ δὲ ἀσμένως δέχεται τοῦτο, καὶ Σκύθας μεθ' ἑαυτοῦ προσλαθόμενος, ἐπεὶ φανερῶς οὐκ εἶχε τοῖς Λατίνοις μαχέσασθαι⁵⁴, περιγενέσθαι βεβούλευται μηχαναῖς⁵⁵. Καὶ ὁ μὲν ἔκειτο μακρὰν πού τῆς Ἀδριανουπόλεως, ἐκπέμπει δὲ κατὰ τῶν Ἰταλῶν τοὺς Σκύθας τῇ Σκυθικῇ στρατείᾳ χρήσασθαι κατ' αὐτῶν⁵⁶. Ἰταλοὶ μὲν οὖν ἔθος ἐφ' ἵπποις ὑψαύχεσιν ἐποχεῖσθαι καταφράκτοις τε δι' ὄλου εἶναι ταῖς⁵⁷ ὅπλοις τοῦ σώματος, κἀντεῦθεν δυσκινήτως κατὰ τῶν ἐναντίων ὀρμῶσι⁵⁸. Σκύθαι δὲ κουφότερον (97) ὥπλισμένοι ἐλευθερώτερον ἐπιπηδῶσι τοῖς ἐναντίοις. Οὐ μὴ ξυνιέντες οἱ Ἰταλοὶ παρὰ τῶν Σκυθῶν καταστρατηγούνται, ὥστε καὶ αὐτὸν τὸν βασιλέα Βαλδουίνον (98)

⁵² αὐτοῦ — Κωνσταντινουπόλει om. D. ⁵³ καὶ — ῥύσῃται om. D. ⁵⁴ ἐπεὶ — μαχέσασθαι om. D. ⁵⁵ μηχαναῖς Λατίνων περιγενέσθαι σπεύδει D. ⁵⁶ τῇ — αὐτῶν om. D. ⁵⁷ τε τοῖς om. D. ⁵⁸ τοῦ — ὀρμῶσι om. D.

Theodori Dousæ et Leonis Allatii notæ.

(95) Τὴν πόλιν Ἀδριανοῦ. Adrianopolis obsidionem et Joannismachinas prolixius narrat Choniata in Balduino. De hac urbe auctor Vitæ Athanasii patriarchæ Constantinopolitani: Οὗτος ὁ μέγας τὴν ἀρετὴν καὶ σχεδὸν παντὶ τῷ τῆσφι διακόητος Ἀθανάσιος πατριῶν μὲν ἔσχε τὸν Ὀδρυσσὸν πόλιν ἀρχαίαν τε καὶ ἐπιφανῆ, οὐ μόνον πανταίους βρήθουσαν τοῖς ἔξωθεν ἀγαθοῖς, ἀλλὰ καὶ πάσαις ἀρεταῖς κομῶσαν καὶ πάσης ἀγαθῆς παιδείας ὑπερέχουσαν ἐργαστήριον, ἐξ Ὁρέστου μὲν τοῦ πρώτως αὐτὴν ἀνεγείραντος κληθεῖσαν Ὁρρεστιάδα, ἐξ Αἰλίου δὲ τοῦ Ἀδριανοῦ τοῦ πολλοῖς ὑπὲρ χρόνοις πλατύναντος καὶ κοσμηθέντος καλυμμένην Ἀδριανούπολιν, ἣτις ὅσοις περιρρέεται πάντα τοῖς ἀγαθοῖς καὶ ποταμοῖς πρὸς τούτοις ἀέννα βέουσι, ἔξῃ τῷ βουλομένῳ καταμαθεῖν ἐκεῖ δὴ καὶ φοιτήσαντι. De eadem Joannes Tzetzes Clitad. 8, versu 951. ALL.

(96) Τὴν Φιλιππούπολιν. Choniata in Balduino Flandro, p. 829. ALL.— In hoc ἀνδραποδισμῷ τῶν Ῥωμαίων et miserabili direptione urbis Philippopolis (quæ ab Alexandri Magni patre nomen accepit et incunabula) antiqui scriptores cum Logotheta consentiunt. Inter cæteros festis αὐτόπτης Godfridus Ville-Harduinus, mareschallus Campaniæ, V. N: ait enim Joannem Asanum pulso Reinerio (an Renato) de Utrecht, qui ejus urbis principatum a Balduino imperatore acceperat, ipsam hanc urbem contra fidem datam funditus evertisse, inque incolas plusquam barbarica rabie sæviisse, interemptis crudeliter archiepiscopo proceribusque, ac cæteris in servitutem abductis DOUSA.

(97) Κουφότερον Choniata p. 812. ALL.

(98) Βαλδουίνον, Choniata, p. 814. Sic vin-

A imperium tenuit, regie administrante Balduino pro deditione Adrianopolitas sollicitant: namque rex Bulgarorum Joannes Philippopolim magna Romanorum clade præda dilatus præripuerat. Cum Itolorum jugum Adrianopolitæ detrectassent, Itali **24** in eos copias, quibus Balduinus imperator et vices ducis Venetiarum Byzantii gerens præsto aderant, educunt; quare Adrianopolitæ in summas angustias adducti ad regem Bulgarorum Joannem, ut supplicias ferret et a scopulo in tranquillum deduceret, viros delegant. Postulatis ille oblectatus, sociosque sibi Scythas asciscens, cum palam in acie adversus Latinos prodire non posset, ex insidiis eos opprimere statuit. Ipse quidem longe Adrianopoli aberat, Scythas vero in Italos mittit, ut Scythico bellandi modo eos aggredierentur. Italis in more est equis ferocitate exsultantibus vehi, munisque armis circumquaque toto corpore, ideoque segnes ac tardos in hostes ferri. Verum Sythæ, cum levius armentur, liberius adversarios impetunt. Illud ignorantes Itali a Scythis præter opinionem dolis opprimuntur. Balduinus imperator captus et vinculis gravis ad Bulgarorum regem Joannem adducitur; illius caput abscissum, sordibusque internis expurgatum et ornamentis undique circumseptum, poculi loco barbaro inservisse fama est. Adrianopolitæ non statim rem perceperant: nam urbe egressi castris adsultassent Itolorum **25** ac bona diripissent. Re-

C enis oneratus longo tempore Ternobi fuit. Cum autem Aspietas ad Latinos defecisset, Joannes vir astutus et dolore in dies ingravescente pene in rabiem actus, Balduino educto e carcere pedes a genibus et manus a brachiis securi amputari, deinde ipsum in vallem præcipitari jubet; ubi tertio demum die esca volucrum miserabiliter expiravit. Hinc patet quantum fallantur ii qui Balduinum fatali morte decessisse aut in bello interfectum tradunt. Et quantum garrat Dorotheus Monembasien-sis, qui eum in Oriente post tredecim annos cum pugnaret adversus Theodorum Lascarim defunctum scribit: Καὶ ἐσύναξαν φήσατα πολλὰ, καὶ ἐπῆρεν αὐτὰ ὁ βασιλεὺς ὁ Βαλδουίνος, καὶ ἐπέρασεν εἰς τὴν ἀνατολήν, καὶ ἐπῆγεν εἰς τὴν Φιλαδέλφειαν, καὶ ἐπολέμα ματὰ τοῦ βασιλέως τῶν Ῥωμαίων, καὶ ἐμάχεστον δεκατρεῖς χρόνους, καὶ ἐκεῖ ἀπέθανεν, καὶ τινὲς μὲν λέγουσι ὅτι ἀπέθανε τὸν κοινὸν θάνατον, ἄλλοι δὲ λέγουσι ὅτι εἰς τὸν θάνατον ἐσκατώθη. Sabellius quoque de ejus morte varia tradit, lib. vi, Enead. ix: *Balduinus, qui post Byzantium a Gallis et Venetis captam fuerat imperator declaratus, intra annum quo fuit imperio potitus vita decessit. Sunt qui scribunt ad Hadrianopolim victum in hostium potestatem venisse atque in vinculis morte consumptum, alii Byzantii aiunt fato defunctum.* Addit Choniata lectissimos Latinorum equites et hastis vibrandis celebres eo in conflictu cecidisse, et Pleæ comitem Lodoicum; callidissimum malum et omnium Romanarum cladum primum auctorem, Venetiarum ducem Dandulum, clade exercitus ex fugientibus cognita, statim conversis frenis in castra prope-rasse et Byzantium rediisse, intestinis fuga tot parasangarum ruptis et scroto in immensum tumefacto.

liquiæ Italarum in tentoriis, clarissimis luminibus accensis, quasi adessent, media nocte pedem Cpolim referunt. Eo mane cognito ab Adrianopolitanis, quæ in tentoriis remanserant, prædatum itum est. Rex Bulgarorum Adrianopolarum promissionibus fretus, urbem sibi subjicere avens iter arripit: illi se dedere recusarunt. Sed dolo rex Bulgarorum indignatus ad eos obsidendos animum advertit. Verum apparandis obsidionibus Bulgari omnino inepti sunt; neque enim admovendarum machinarum ar-

⁵⁹ τῶν — κεκαθαυμένην om. D. ⁶⁰ ἐξήεσαν — καὶ om. D. ⁶¹ ταῖς σκηναῖς ἀφαντες καὶ μέσον νυκτῶν ἄφαντες περὶ D.

Theodori Dousæ et Leonis Allatii notæ.

Gregoras, lib 1, p. 13, 21. Ephræmius Byzantius in Chronico:

Ὁ δ' ἀσμένως δέδεκτο πρεσβείας λόγους,
καὶ συμμαχικὸν Σκυθικὸν λαβὼν στίφος,
Ἐπισπεπτωκῶς Ἰταλῶν στρατῶ λάθρα
τοῦτον τροποῦται καὶ νικᾷ κατὰ κράτος.
Ζωγρεῖ τε καὶ σφῶν κράτωρα Βαλδουῖνον,
Κομῶντα πολλαῖς ἀρετῶν νεανίαν,
Μάλιστα πασῶν σωφροσύνη καὶ δίκη.
Ὡς φθὰς προϊστῶρησεν ἀνόπιν λόγος·
Ὅντερ καθεῖρξας μακρὰν ἐν τῷ Τριυβῶν,
Δράσας τε δεινὰ μυρία κακοτρόπως,
Κατ' ἠλιθίῳτ κανακρονήσας τόπων.
Πέρασ καθυπέβαλεν οἰκτρῶ θανάτῳ

Quemadmodum itaque nomen Danduli apud Græcos inauspicatum atque infame habitum est, ita Balduini, quamvis eorumdem hostis, gloriosum; ejus etiam vires atque imperium ob amissam libertatem oderant, mores atque ingenium exosculabantur. Græcorum de eo præconia digna quæ lapidi sepulcrali incidantur huc ascribam. Choniata p. 790. Ephræmius in Chronico:

Ἐκ τε Φραγγίσκων Βεντικῶν Λωμπάρδων
Ἐπιλεγέντες εὐγενεῖς Ψηγηφόροι
Εἰς ἡνακτα χρίουσι τῆς Κωνσταντίνου
Βαλδουῖνον κίμητα χώρας τῆς Φλάντρας,
Νεανίαν κάλλιστον, ὠραῖον φύσει.
Φιλευσεῖδῃ τε καὶ φιλοχριστοῦ λίαν,
Πραῦν, ἰλαρὸν, σωφρονέστατον μάλα,
Μερίδα καὶ μέλλοντι διδόντα βίαν.
Πολλῶν ταμείου ἀρετῶν θεοδότων,
Μάλιστα ἔραστην σωφροσύνης καὶ δίκης.
Ὁς εἶχε δις κήρυκα τῆς ἐδύομάδος
Τορὸν βοῶντα μὴ καθεῖδειν μηδένα
Τῶν βασιλείων ἐνδοθεν καθ' ἐσπέραν,
Μηδὲν νομίμῳ γυναικί συνημμένον,
Πύρην δ' ἀθέσμως συμβιοῦν ἡρημένον.
Ἦν καὶ φύλαξ νόμων τε δίκης τ' ἐνόμου,
Γυναικί προσσχεῖν οὐ θελήσας οὐδ' ὄλωσ,
Ὅσον περ ἀπῆν τῆς συνένου τὸν χρόνον,
Μηδ' ἂν μέχρι βλεμματος ἐμπαθῆ θείαν,

[ALL.]

— Nota fatum Balduini imp. A Seythis captus vivusque in hostium potestatem venit, ac primo Joanni Bulgarorum regi, mox carceri traditus, modico tempore post miserabili exitu periit, circa annum 1205. Fuitque Constantinopoli interregnum non prius explorata, quæ ita contigit teste Niceta Captus diu Ternobi fuit: cum autem Aspietes ad Lalinos defecisset, Joannes rex propterea vehementissime exacerbatust æstuansque ira, et dolore in dies ingravescente pene in rabiem actus. Balduino educto e carcere pedes ipsi manusque amputari deinde truncum in profundam vallem præcipitari jubet, ubi tertio demum die esca voluerum miserabiliter exspiravit. Hæc Nicetas. Alii in carcere membratim dissectum tradunt, quod uxori Joannis

ὑπ' αὐτῶν ἀλῶναι καὶ δέσμιόν ἀπαχθῆναι πρὸς τὸν βασιλέα Βουλγάρων Ἰωάννην, οὐπερ, ὡς φασι, καὶ τὴν κεφαλὴν μετὰ τὴν σφαγὴν εἰς κύπελλον χρηματίσαι τῷ βαρβάρῳ, τῶν ἐντὸς ταύτης πάντων κεκαθαυμένην ⁵⁹ καὶ κόσμῳ περιπυκασθεῖσαν κύκλωθεν. Οἱ μὲν οὖν Ἀδριανουπολίται ἐκ τοῦ παρατυχῆα τὸ γεγονὸς οὐκ ἐγνώρισαν· εἰ γὰρ ἤδεισαν, ἐξήεσαν ἂν τῆς πόλεως καὶ ⁶⁰ λαίαν αὐτῶν ἐπεποιήκεισαν τὰς Ἰταλικὰς σκηνας. Οἱ γοῦν ἀπολειφθέντες (99) Ἰταλοί φῶτα (1) λαμπρὰ ⁶¹ ἐν ταῖς σφετέροις ἀνάφαντες

regis matrimonii imperiique sui consortium, si opæ ejus liberaretur, obtulisse per illam procacem rejectamque falso accusaretur. Mathæus Paris non Bulgaria reginam, sed puellam quamdam nobilem fuisse dicit, ut infra videbimus. Quibus pro collarario addit noster logotheta, quod ab aliis prætermissum est, Barbarum capiti illius in conviviis illuisse, cranio videlicet maximi principis poculi vice abusum. Neque tamen hoc ipsum categorice astruit: ait enim ὡς φασί. Utcunque tamen hoc in medium relinquendum sit, de nece ipsius Balduini ne dubitatur quidem. Quid igitur sibi volant illi qui eum post longam peregrinationem et captivitatem carcere reductum sospitem ac incolumem in patriam rediisse volunt? Scio repertum fuisse quemdam Balduino non absimilem qui se imperatorem et comitem Flandriæ Hannoniæque mentiretur, Nullo namque non tempore inventi sunt qui infimo loco nati mendacio se conati sunt clarissimis inserere familiis. Hoc exemplo Pseudo-Balduini, quia nobile est, non gravabor hic, tamen etsi paulo longiuscula sit historia, lide veterum chronographorum ascribere. Darem primum locum Alberto abbati Stadensi, qui circa illa tempora vixit. Cui succederet deinde Godefridus sancti Pantaleonis monachus Coloniensis in diligentissimis, quos nuper Marquardi Freheri beneficio accepimus, annalibus sub gestis anni 1225. Possem et alios his adjungere, præclaros quidem et fide dignos, sed stili infaceli homines. Sed horum sordibus omissis audiamus potius sæculi nostri

Florem illibatam populi suadæque medullam,
Justum Lipsium. Is in *Monitis et exemplis politicis*, lib. II, c. 5, num. 8, rem narrat. Nonnihil fidei tenebrioni isti ac impostori dedisse videtur Mathæus Paris, scriptor ejus temporis, in *Historia majore*, ad annum 1225. Adde auctarium Aquicinetinum ad Sigeberti Gemblacensis Chronico, nuper ab Alberto Mrao canonico Antverpiensi publicatum. Jacobus Meyerus Joannis Iperii (qui anno 1294 vivere desiit) Chronico aliisque vetustissimis Flandriæ monumentis et annalibus inspectis, interceptusne sit Balduinus in prælio an occisus parum constare scribit nunquam posthac inventum. De nebulone Balduinum mentiente vide ipsum ad annum 1225. Christianus Massæus, in Chronico, ad annum 1204, captum Adrianopoli imperatorem ab adversariis et abductum in Syriam tradit. Ita variant auctores. DOUSA.

(99) Οἱ γοῦν ἀπολειφθέντες. Choniata p. 814 11. ALL.

(1) Φῶτα hic superfluum possit videri, et e glossula in contextum irrepsisse; ejus sententiæ auctorem habeo Meursium, ex ejus Glossario Læe, quæ unico huc faciunt, deprompta sunt: Τὸ λαμπρὸν, ἰgnis. Constantinus, in *Tacticis*: Θέλων μετακινήσει ἐκ τοῦ ἀπλήκτου αὐτοῦ ἐποίησε τοῦτο οὕτω, καὶ ἤψε λαμπρὰ, πλῆθ. Glossæ Græco-Barbaricæ: Τόπος ἁπου ἄπτουσι λαμπρὸν ἦται πῦρ. Pro eodem τὸ λαμ-

σκηναίς, καὶ ὑποφίαν δόντες τοῖς πολίταις ὡς παρρησι, μέσων νυκτῶν φυγάδες ἐπὶ τὴν Κωνσταντίνου χωροῦσι Πρωίας γούν γνόντες τοῦτο οἱ τῆς Ἀδριανου οἰκῆτορες τὰ ἐλλειμμένα ταῖς σκηναίς ἐλήσαντο. Ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς Βουλγάρων κατὰ τὰ ὑπεσχόμενα τοῖς Ἀδριανου πολίταις ἐγκρατῆς γενέσθαι τῆς σφῶν πόλεως ὤρμησεν· οἱ δὲ ἠπηνήναντο τοῦτο. Δυσανασχετήσας οὖν ὁ τῶν Βουλγάρων βασιλεὺς τῆ ἀπάτῃ πολιορκῆσαι τοῦτους ἠθέλησεν. Ἀλλ' ἀφυσῖς παντελῶς εἰς πολιορκίαν οἱ Βούλγαροι· οὗτος γὰρ ἐλεπόλεις οἶδασι στήσαι, οὐθ' ἕτερόν τι τῶν δυναμέων παρῆσαι διανοήσασθαι. Ἀπάρκας γούν ἐκεῖθεν ὁ βασιλεὺς τῶν Βουλγάρων, μὴ ἔχων τὸ ἐμποδῶν (2) ὡς τῶν Ἰταλῶν αὐτοῦ καταπορθθέντων τὸ ἔσχατον, ἑτέρου δὲ μὴ ὄντος τοῦ ἀνθισταμένου, πᾶσαν κατατρέχει Μακεδονίαν. Δείαν οὖν παμπόλλην ἐποίησατο, αὐτάνδρους τὰς πόλεις ἀνδραποδισάμενος καὶ τέλει, κατασκάψας αὐτάς. Τὸ δὲ οἱ διανόημα ἦν, ὡς μήποτε Ῥωμαίους ἀνέκλησιν σχεῖν, τῶν σφετέρων ἐπιθράξασθαι πόλεων. Κατέσκαψε γούν ἐκ βάρων αὐτῶν (3) τὴν Φιλιποπόλιν, θαυμαστὴν ⁶² ἄγαν οὔσαν, ἥτις παρὰ τῷ Ἑβροῖ κεῖται, οἷα τὰς ἄλλας πάσας πόλεις, τὴν Ἡράκλειαν, τὸ Πάνιον, τὴν Ραιδεστόν, Χαριούπολιν, Τραϊανούπολιν, Μάκρην, Κλαυδιούπολιν, Γουσσινούπολιν, Περιθώριον καὶ ἄλλας πολλὰς, ἃς ἀριθμεῖν οὐ χρεῖων. Τὸν δὲ λαὸν ἀπάρκας ἐκεῖθεν περὶ τὰς παραρροίας καθίζει τοῦ Ἰστροῦ, ἐκ τῶν ἰδίων ἠνδραποδισμένων κωμῶν καὶ πόλεων τὰς κλήσεις ἐπιθεῖς ταῖς οἰκήσασιν. Ἀντάμυναν οὖν, ὡς ἔφρασκεν, ἐποιεῖτο τῶν ὧν εἰργάσατο πρὸς Βουλγάρους κακῶν ὁ βασιλεὺς Βασίλειος, [P. 13] καὶ καλεῖσθαι C μὲν ἔλεγεν ἐκεῖνον Βουλγαροκτόνον (4), Ῥωμαιοκτόνον δὲ ὠνόμαζεν ἑαυτὸν. Μέχρι γούν καταντήσας καὶ αὐτῆς (5) τῆς Θεσσαλονίκης ἐκαίσε θνήσκει πλευρίτιδι νόσῳ κατασχεθεῖς, ὡς δὲ τινες ἔλεγον ὅτι ἐκ θεομηνίας αὐτῷ ὁ θάνατος γέγονεν· ἐδόξε γὰρ αὐτῷ (6) καθ' ὑπνοῦς ἑναπλοῦ ἄνδρα ἐπιστήναι αὐτῷ καὶ δόρατι πλῆξαι οἱ τὴν πλευράν. Ἦν γὰρ καὶ ἀληθῶς

⁶² θαυμαστὴν — κεῖταν om. D.

Theodori Dousæ et Leonis Allatii notæ.

πρόν (quod est τὸ λαμπρόν) exstat in Turco-Grecia Crusit. Sed de voce plus satis. Simile autem stratagemata legitur apud Livium XXI, 32, Annibalis, cum superato Pyrenæo saltu ad Alpes pervenisset et montanos Gallos debellaret. Leguntur apud eundem hujusmodi stratagemata alia, ignibus in castris etiam vacuis accensis ad fallendos hostes. Nam ad ignem nocturnæ in castris vigiliæ agebantur; ejus rei crebra mentio passim in lectione veterum occurrit: Horat. *Od.* 10, lib. 1; Virgil. in *Aneid.*; Stat. Papii, *Thebaid.*, lib. IV, lib. VII et lib. XII; Propert. *Wleg.* 4, lib. IV; Tacitus alique historici. Vide Homerum sub finem VII *Iliad.* Nocturnum signum castrense ignis, diurnum fumus. Notavit Scholiastes Homeri ad *Iliad.* VII; pyrasque incensas lego ad speciem majoris exercitus apud Nicetam in Alexio Comneno Porphyrogenito; sed et in militia ignium alius usus, nempe pro litteris; quod elegantissimus Lipsius observit, *De milit. Romam.* lib. V, dialog. Dousa.

(2) Μὴ ἔχων τὸ ἐμποδῶν. Gregoras, lib. 1, p. 16. Vide etiam Choniata in Balduino. ALL.

(3) Ἐκ βάρων αὐτῶν. Anna Comnena, *Alexiad.* lib. XIV. ALL.

A tem callent, neque quippiam aliud capiendis urbibus opportunum moliri possunt. Propterea inde discedens, cum nullus illi se opponeret, Italis ab eo penitus debellatis, universam Macedoniam excurret, præda ingenti locupletatus, urbes cum ipsis habitatoribus spolians funditusque evertens, eo animo ut si quando Romani infortunio desæviente respirassent, propria oppida recuperare nequirent. Quare e fundamentis sustulit Philippopolim, præclaram nimium atque egregiam urbem, quæ Hebro adjacet, alias deinceps **26** universas, Heracliam, Panium, Rædestum, Chariupolim, Trajanupolim, Macrem, Claudiupolim, Mosynupolim, Peritheorion aliasque quamplurimas, quas enumerare operæ pretium non est. Multitudinem abigens circa Istri fluenta collocat et ex jam direptis oppidis et urbibus nomina propriis coloniis imponit, damna, ut ipse dictitabat, compensans, quibus imperator Basilius Bulgaros afflixerat, eumque fatebatur dici Bulgaroclonum, se vero Romæoctonum indigitabat. Is usque Thessalonicam perveniens laterali morbo vitam finit, vel ut alii asserebant, ira Numinis tristi morte multatus est. Somniavit enim ab armato sibi adstante hasta latus confodi: nemo enim, nec melior, e memoria hominum tot ac iste calamitatibus Romanos afflixit, adeo ut a cane nomen illi impositum sit, et Seylo-Joannes ab omnibus compellatur. Cum enim Seythas sibi devinxisset affinitate eum illis contracta, et mores sibi vindicaret ob ferociorem naturam immaniores, cædibus Romanorum admodum delectabatur. Hoc fati functo sororis illius filius Phrorilas nomine, Seythide avia in matrimonium ducta regnum Bulgarorum occupat. Filius vero Asapi Joannes clam creptus, ut diximus, ad Seythas asportatur. **27** Et hæc quidem de Bulgaris: reliqua oratio, quibus gesta sunt temporibus enodabit.

ὡς οὐδέποτε τῇ Ῥωμαίων τσαῦτα παρὰ του ξυνέβη

(4) Βουλγαροκτόνον. De bello Bulgarico et Basili imp. triumpho circa annum 1016 consulendus Zonaras, *Annal.* tom. III, in Basilio Porphyrogenito. Meminit et Nicephorus Gregoras. Dousa.

D (5) Καταντήσας καὶ αὐτῆς. Minutalim omnia refert Choniata in Historia, et Joannes Stauracius, *De miraculis S. Demetrii martyris.* ALL.

(6) Ἐδόξε γὰρ αὐτῷ. Hunc fuisse S. Demetrium martyrem Thessalonicensium patronum refert Joannes Stauracius, *De Miraculis S. Demetrii*: Τότε δὲ τότε ἀπὸ τῶν νυκτῶν εἰς τέλος Θεὸς τὴν ἑαυτοῦ τῆς ἐκδικήσεως ῥημφαίαν ἐπέλθουσε καὶ ὑπέθηξεν ὡς ἐν Θηγάτῃ τῷ ξάτῳ τοῦ μάρτυρος. Καὶ αἴφνης ὁ ἄγρυπνος τῷ ὄντι φύλαξ καὶ πολιούχος ἡμῶν καὶ μέγας τοῦ μεγάλου βασιλέως στρατιώτης Δημήτριος ἔφιππος ἐφ' ἵππου λευκῷ τῷ Βουλγαράνακτι φαίνεται, καὶ καιρικῶς ἄκουσιζοι παραχρῆμα τὸν ἄθλιον. Ὁ δὲ μέγα παραντίκα ἀνακραγῶν κατεβόατο τοῦ ἀρχιστρατήγου τῆς στρατίας αὐτοῦ Μακαστρά, ὡς δὴθεν τρωθῆεις ὑπ' αὐτοῦ· τοῦτον γὰρ ἐδόκει ὄραει ἱππαζόμενον, ὡπερ εὐγενεῖ καὶ λευκῷ ἵππῳ ἱππάζετο, τῆς σκαυῆς εὐθὺν γενόμενον, καὶ λόγχην ἦν περιέφερε τῇ καρδίᾳ τοῦτον ἐμπαύσαντα. Καὶ αὐθις κατεβόατο τοῦτου καὶ πολλὰκις, ὡς καὶ αὐτὸν ταῖς

κακά ⁶³, ὡς καὶ ὄνομα τεθῆναι τούτῳ ἐκ κυνός τῆν ἐπίκλησιν ἔχον ⁶⁴. Σκυλοϊωάννης καὶ γὰρ ἐπεκλήθη τοῖς πᾶσι. Τὸ γὰρ τῶν Σκυθῶν γένος ἰδιοποιησάμενος καὶ κοινωνήσας αὐτοῖς συγγενείας καὶ τρόπου μετασχών ἐκ φύσεως θηριωδέστερος, φόνους ἐνετρύφα Ῥωμαίων. Ὡς γοῦν οὕτως ἐτεβήκει, ὁ τῆς ἀδελφῆς αὐτοῦ παῖς Βασιλας τοῦνομα, τὴν Σκυθίδα θείαν γαμετὴν εἰληφώς, τῆς ἀρχῆς τῶν Βουλγάρων γέγονεν ἐγκρατής. Τὸν δὲ τοῦ Ἀσάν παῖδα Ἰωάννην ⁶⁵ ἀφῆλκα ἄντα ἐτι κρύφα τις λαβών, ὡς εἰρήκειμεν, ἐπὶ τοὺς Σκύθας κεχώρηκεν. Καὶ ταῦτα μὲν τὰ περὶ Βουλγάρων ὁ λόγος δὲ μετὰ ταῦτα τοῖς ἰδίαις ἐξιστορήσει καιροῖς ⁶⁶.

14. Michaeli porro, quem Epiro imperasse et partem aliquam domini Romani obtinuisse supra enuntiavimus, tres fuere fratres, Constantinus Theodorus et Manuel. Theodorus cum Theodoro Lascari imperatore vivebat, illi, quemadmodum et reliqui Romanorum morigerans atque obsequiosus. Propterea Theodorum imperatorem Michael deprecatur ut eum ad se mitteret, quod nullum genuinum filium adultum possideret (quem enim susceperat Michael, ex pellice erat, de quo infra dicemus), et mortem intempestam pertimesceret, et alios fratres ineptos ad dominandum iudicaret. Theodorum imperator fratri Michaeli dimittit, cum prius iusjurandum fidelitatis in semet et in successores suos Romanorum imperatores exegisset. Sic dimissus cum fratre Michaeli in communitate vitæ atque victus erat. Non multo post a servo Michael noctu in lectulo una cum uxore cubans (Romæo nomen erat parricidæ) interimitur. Quare Theodorus frater in dominatu, secum habens Constantinum et Manuelem fratres, succedit. Cum vero ad principatum incumberet, **28** imperii sui jura nimium extendit: namque ex Italis non parvam, ex Bulgaris vero multam regionem suæ ditioni adiecit sibi que Thessaliam, Achrida, Prilapum, Albanum et Dyrhachium ipsum subegit; ubi Petrum cum ingenti militum vi ex Italia venientem, et quasi Cypria inter intenderet, a summo pontifice electum, de

⁶³ ἦν — κακά om. D. ⁶⁴ τὴν ἐπίκλησιν ἔχον om. D. ⁶⁵ Ἰωάννου D. ⁶⁶ καὶ — καιροῖς om. D. ⁶⁷ Μιχαὴλ δὲ, ὃν τῆς Ἠπείρου κατάρξει εἰρήκαμεν, τρεῖς D. ⁶⁸ ἔχειν ἐτι παῖδα ἐνάθον F. ⁶⁹ περὶ — μετέπειτα om. D. ⁷⁰ αὐτοῦ D, obtinisse Ῥωμαίων κατάρξοντας. ⁷¹ νύκτωρ — γυναικί om. D. ⁷² προσεκλήσατο γὰρ οὐκ ἄλιγην χώραν ἐκ τῆς Ἰταλίας καὶ Βουλγάρων, καὶ τὴν Θεσσαλίαν D.

Theodori Dousæ et Leonis Allatii notæ.

κραυγαῖς θορυβηθέντα καὶ ἀναπηδῆσαντα τῆς στρωμνῆς (ἐν γετόντων γὰρ ἦν αὐτῷ ἡ σκηνὴ) εἰσελθεῖν καὶ ἰδεῖν καὶ φανῆναι, καὶ ἀκούσαι ὡς Σὺ μὲ πρόβραχέως ἐπιπρος τῷ λευκῷ σου ἵππῳ γενόμενος ἐνταῦθα κατέσφαξας ὄρατι. Καὶ τὸν γενέσθαι περιθεῖν, καὶ εἰπεῖν, « Μὴ σὺ γε, βασιλεῦ, συμπάθησον, οὐκ αἰτιον. Οὐκ ἔστι τούτο, οὐκ ἔστι. Φάσμα σοι γέγονεν, οὐκ ἀλήθεια. » Ἐκείνος εἰς βάθος θεξάμενος τὴν πληγὴν ἐστροβείτω θεινῶς, ἐκέκραγε καὶ ἀνωλόλυξε. Νυσσεται οὖν τὴν κοιλίαν εὐθύς, καὶ ροῦν ἰκανὸν ἀκραιφνεστάτου αἵματος κάτωθεν ἀπορρεῖ, ὅπως αὖ βαγῆ ὁ ποὺς σοι, Δημήτριε, αἵματι τῶν ἐχθρῶν σου ὑπὲρ τῆς σῆς τῆσδε πόλεως. Καὶ ἀρχεται ἡδὴ λειποψυχεῖν. Ταῦτα ἰδὼν ὁ τῆς δυνάμεως αὐτοῦ ἀρχιστράτηγος Μαναστράς, ἣ τήχους εἶχεν, ὑπτίον τούτου ἐπιβιβάσας προτροπικῶν φεύγει, καὶ κλέπτων τὴν σωτηρίαν μεθ' ὅσου τήχους ὑποχωρεῖ, καὶ μετ' αὐτοῦ καὶ σὺν αὐτῷ ἅπαν ἐκείνο τὸ μυριοπληθές στρατολογικόν, οὕτω ταχέως ὡς εἰ καὶ Βορεάδιαι τινὲς κατα τοὺς θρυλλομένους τούτους ἐδίωκον· φόβος γὰρ αὐτοῖς καὶ τρόμος ἐπέβη κατά τινα ξύνην ἀντικερίστυσιν. Ἀλλὰ γὰρ οὐκ εἰς μακρὸν τῷ τῷ ζῆν, ἀλλ' αὐθεμερὸν πρὸς ἡλίου δυσμῆς κατὰ τὸ ἐν ταῖς

Α ἰδ'. Ὁ δὲ Μιχαὴλ (7) ὃν ἱστορήσας ὁ λόγος πέφθακε τῆς Ἠπείρου κατάρξει καὶ τινος μέρους τῆς χώρας Ῥωμαίων, τρεῖς ⁶⁷ κασιγνήτους ἐκέκτητο, τὸν Κωνσταντίνου, τὸν Θεόδωρον καὶ τὸν Μανουήλ, αἳ ὁ μὲν Θεόδωρος τῷ βασιλεῖ Ῥωμαίων συνην Θεοδῶρῳ τῷ Λάσκαρι, ὑπηρετῶν αὐτῷ ὡς καὶ οἱ λοιποὶ τῶν Ῥωμαίων. Διὰ τοῦτο παρακαλεῖ τὸν βασιλέα Θεόδωρον ὁ Μιχαὴλ, ἵνα τοῦτον πρὸς αὐτὸν ἐκπέμψῃ διὰ τὸ μὴ ἐτι ἔχειν παῖδα εἰς ἡθῆν ⁶⁸ ἐλθόντα, ἀλλ' οὐδὲ γνήσιον (ὁ γὰρ αὐτῷ γεννηθεὶς Μιχαὴλ) ἐκ παλλακῆς ἐκείνῃ γεγέννητο, περὶ οὗ ἐροῦμεν ἐν τοῖς μετέπειτα ⁶⁹), καὶ τοῦ θανάτου δὲ δεδιέναι τὸ αἶψον. τοὺς γὰρ λοιποὺς τῶν ἀδελφῶν ἀφυσεῖς ἐγένωσκεν εἰς ἀρχήν. Τούτου δὲ τὸν Θεόδωρον ὁ βασιλεὺς, πέμπει τῷ ἀδελφῷ Μιχαὴλ, ὄρκους πρώτον ἐμπεδωάμενος

Β πίστιν δουλείας εἰς τοῦτον φυλάττειν καὶ εἰς τοὺς μετ' αὐτὸν ⁷⁰ Ῥωμαίων κατάρξοντας. Ὅς καὶ ἀφικόμενος συνην τῷ ἀδελφῷ Μιχαὴλ. Μετ' οὗ πολὺ δὲ φονεύεται παρὰ τὸν τῶν ὑπηρετῶν ὁ Μιχαὴλ νύκτωρ ἐπὶ τῆς κλίνης συγκαθεύδων τῇ γυναικί ⁷¹. Ῥωμαῖος δὲ ἦν τῷ φονευτῇ τοῦνομα. Ἐπιλαμβάνεται γοῦν τῆς ἐξουσίας ἐκείνου ὁ ἀδελφός Θεόδωρος, ἔχων καὶ τοὺς ἀδελφοὺς Κωνσταντίνον καὶ Μανουήλ. Ἄρξει δὲ βουλευθεὶς πάννυ ἐπηύξησε τὴν αὐτοῦ ἀρχήν (8) ἔκ τε γὰρ τῶν Ἰταλῶν οὐκ ὀλίγην χώραν ἐκτησατο, καὶ τῶν Βουλγάρων πολλήν· τὴν τε γὰρ Θεσσαλίαν ⁷² ὑφ' ἑαυτὸν ἐποίησατο Ἀχρίδα τε καὶ Πρίλαπον Ἀλβανόν τε καὶ αὐτὸ Δυρράχιον, ἐνθα

Γ ἱστορίαις ζῶον μονήμερον οὐήσκει βιαίως οὕτως ὁ ἀθλιός τῆς σικκίας κακίας καὶ ματαιότητος θρησκάμενος τοὺς καρπούς, μέχρις αὐτοῦ τρυγίου τὸ κόνδυ τοῦ θυμοῦ ἐκπίων καὶ τὸ τῆς ὀργῆς Κυρίου ποτήριον, καὶ μέμευσμένου θεῖου ξυροῦ εἰς πείραν ἔλθων. Ἐπιστράφη γὰρ ὁ πόνος αὐτοῦ εἰς κεφαλὴν αὐτοῦ, καὶ ἐπὶ κορυφῆν μὲν ἡ ἀδικία αὐτοῦ κατέβη, εἰς βόθρον δ' ὃν εἰργάσατο πέπτωκε, καὶ μία μαρτυρικὴ βολὴ εἰς ἐκδίκησιν ἤκοσε τῶν πολλῶν ἐκείνου κακῶν, καὶ αἷμα ἐξέχευε δίκαιον τῶν ἐγκάτων αὐτοῦ πολλῶν αἱμάτων ἀδίκων ἀτίπονον. In codice Vaticano 163 in margine historiae Choniatae legitur: Οὗτος ἐστὶν ὁ ἀσεβὴς Σκυλοϊωάννης ἐπίκληθεις ὕστερον, ὃν ἀνεῖδεν ὁ μέγας Δημήτριος προδήλως κατὰ τῆς Θεσσαλονίκης ἐπιστρατεύσαντα, ὡς ἐν τοῖς ἐκείνου θαύμασιν ἀκαγγέγραπται. Et infra: Ἀσεβέστατε ἀνθρώπων Σκυλοϊωάννη Βούλγαρε, καὶ ποίας θῆρ ἀγριώτατος ταυαῦτα εἰργάσατο; Μὴ εὖροι ἡ μικρὰ σου ψυχὴ τὴν τυχοῦσαν ἀνεσὶν ποτε. ALL.

(7) Ὁ δὲ Μιχαὴλ. Causa quoque addit Gregoras lib. 1, p. 13. ALL.

(8) Ἐπηύξησε τὴν αὐτοῦ ἀρχήν. Gregoras, lib. 2, p. 25. ALL.

καὶ Πέτρον (9) μετὰ μεγίστης στρατιάς ἐξ Ἰταλίας ἄρμώμενον καὶ ὡς πρὸς τὴν Κωνσταντινούπολιν πεποιημένον τὴν δίοδον, ἀνηγορευμένον πρὸς τοῦ πάππα (10) καὶ βασιλέα, αὐτοῦ που γεγενημένου προχειρωσάμενον τε καὶ αὐτὸ τὸ Δυρράχιον γενναίως κατετροπώσατο, [P. 14] Ὁ μὲν οὖν ῥηθεὶς Πέτρος γαμβρὸς ὑπῆρχεν ἐπ' ἀδελφῇ τοῦ πρώτου βασιλεύσαντος ἐκ τοῦ Λατίνων μέρους Βαλδουίνου καὶ τοῦ μετ' αὐτὸν Ἐρρῆ, ἐκαλεῖτο δὲ ἡ αὐτῶν ἀδελφῆ Ἰολέντα, ἐξ ἧς παῖδες τῷ Πέτρῳ γεγέννηται τρεῖς, ὃ τε Φίλιππος, ὁ Ῥομπέρτος καὶ ὁ Βαλδουῖνος ⁷³, ὧν ὁ μὲν Ῥομπέρτος καὶ ὁ Βαλδουῖνος τῆς Κωνσταντινου βασιλεύασασι, τοῦ πρώτου αὐτῶν ἀδελφοῦ τοῦ Φιλίππου τῷ ἀδελφῷ Ῥομπέρτῳ τῆς βασιλείας παραχωρήσαντος. Ὑπῆρχον δὲ σφισι καὶ ἀδελφαί, ὧν μία Μαρία ἦν, ἥ συνεζύγη ὁ βασιλεὺς Θεόδωρος. Ὁ μὲν οὖν δηλωθεὶς Θεόδωρος ⁷⁴, καθὼς εἰρήκειν, τὸ οἰκεῖον παραλαβὼν στράτευμα ἀντιτίθεται τῷ Πέτρῳ μικρὸν ὑπερπηδήσαντι τὸ Δυρράχιον καὶ ἐν ταῖς τοῦ Ἀλβανοῦ δυσχωρίαις γεγενημένῳ. Νικῶσι γοῦν κατὰ κράτος ⁷⁵ οἱ τοῦ Κομνηνοῦ Θεοδώρου τὸ τῶν Λατίνων στράτευμα, ὡς πάντας ἀρδην θρασυτάτας ποιῆσαι σὺν πᾶσι σκεύεσι, καὶ αὐτὸν δὲ τὸν βασιλέα Πέτρον ἔργον μαχαίρας γενέσθαι (11). Τοῦτο δὲ τότε μέγα τοῖς Ῥωμαίοις ἐγγόνει βοήθημα.

⁷³ καὶ προχειρωσάμενον τὸ Δυρράχιον, ἐκ τοῦ Λατίνων μέρους Βαλδουίνου καὶ τοῦ μετ' αὐτὸν Ἐρρῆ γενναίως κατετροπώσατο. Γαμβρὸς δ' ἦν ὁ Πέτρος Βαλδουίνου ἐπ' ἀδελφῇ Ἰολέντα, ἐξ ἧς παῖδες αὐτῷ Φίλιππος, Ῥομπέρτος καὶ Βαλδουῖνος D. ⁷⁴ ὁ δὲ τῆς Ἠκεῖρου Θεοδώρος τὸ D. ⁷⁵ κατὰ κράτος om. D.

Theodori Doussæ et Leonis Allatii notæ.

(9) Ἐνθα καὶ Πέτρον. Anno 1219 Honorio III pontif. Rom. Petrus hic Cortenæus ex comite Antisiodorensi factus imperator Cpolititanus, eadem hac pagina dicitur in prælio confossus occubuisse. At Antonius Bonfinius (*Her. Ungar.* Decad. II lib vi) tradit ipsum in Theodori Dyrrhachini tyranni carcere diem suum obiisse, tole interim sive Iolanta imperium ejus administrante Alii in Thessaliæ salibus præterjurisjurandi religionem et fidem interceptum scribunt, et toto biennio in squalidoque carcere fatigatum ac pene enectum tandem ob truncatum esse anno 1221. DOUSA.

(10) Ἀνηγορευμένον πρὸς τοῦ πάππα. Latini scriptores rem aliter narrant, ferunt siquidem defuncto Henrico imperium ab iis qui Cpoli erant delatum fuisse Andreæ Ungariæ regi vel socio illius comiti Petro Antisiodorensi, de quo statim Andreas pontificem Honorium III certiorum reddidit. Petrus tamen potioribus suffragiis vocatus e Gallis Romam cum uxore et filiis et alio comitatu advolat, et ab Honorio diademate cingitur in ecclesia S. Laurentii extra muros, nequid juris Orientale imperium in Occidentale comparasse videretur, et ne Cpolitani patriarchæ juribus inungendi Orientis imperatoris detractum videretur. Honorius epistola ad patriarcham Cpolititanum: *Nos autem licet pluribus denegassemus eisdem, ne quis posset quævis de superfluo suspicari. quod in Ecclesiæ Cpolititanæ præjudicium faceremus, quia timebatur a multis ne, si sic nobis confusus abscederet, non solum sibi sed universo imperio grave dispendium immineret, condescendentes tandem ipsos sine tuo vel alterius præjudicio vel contempso in ecclesia B. Laurentii foris muros urbis duximus solemniter coronandos. Et ut major auctoritas negotio accedret, comitem illi dedit Joannem Columnan lit. S. Præcedis. ALL.*

(11) Ἐργον μαχαίρα γενέσθαι. Hoc quoque aliter narrant scriptores Latini, qui scribunt non armis, sed prodicione et perfidia a Theodoro Comneno captum; nam cum in via lædus cum Theodoro inisset, invitatur a Theodoro, et in convivio tum ipse tum legatus capiuntur, reliquis fugatis aut prostra-

claratumque circa eadem loca imperatorem, Dyrrhachio præoccupato fortiter in fugam vertit. Petrus sororem primi ex Latinis Balduini et successoris illius Eriei sibi matrimonio junxerat. Sorori nomen Iolentæ fuit, ex qua tres Petrus susceperat filios, Philippum, Robertum et Balduinum, quorum Robertus et Balduinus, cum primus eorum frater Philippus Roberto administrandi imperii potestatem fecisset, Cpolis regionem tenuerunt. Ex eorum sororibus Maria Theodoro imperatori copulatur. Porro, quem supra innuimus, Theodorus, exercitu coacto, Petro paululum Dyrrhachium prætergresso et inter Albani angustias adducto sese opponit. Ibi Theodori Comneni milites Latinorum copias strenue fundant, oppressis universis, **29** adeo ut omnes comprehensos vinculis alligarent, impedimenta abriperint, ipsumque etiam imperatorem Petrum gladio peremerint. Hac victoria res Romana haud minimum sublevata est.

B

C

lis, carceri mancipantur. Leguntur ad eundem Theodorum Honorii epistolæ, quibus eum tanti facinoris accusat, hortaturque ut legatum sedis apostolicæ et Petrum eximat vinculis et solutos abire sinat; et ni pareat, minas gravissimas inculit. Et liberasse postmodum legatum pontificium comperit. De Petro quid actum sit, silent historici. Dubium itaque est an in vinculis e vivis excesserit an libertati restitutus fuerit. Certe imperio redditus non est. Richardus de Sancto Germauo in Chronico, nunc primum a doctissimo Ferdinando Ughello in *Italiae sacræ* tom. III edito, anno 1217: *Petrus Altissodorensis comes in Cpolis imperatorem electus est. Romam veniens cum consorte sua ab Honorio papa apud S. Laurentium extra muros urbis in imperatorem et imperatricem coronantur. Qui regnum intrantes et se Brundisium conferentes cum honesto militari exercitu, ibi dominum Joannem de Columna card. in Cpol. legatum venturum expectant, cum quo infausto omine navigio transfretantes ad portum Dyrrhachii pervenerunt. Qui pravo ducti consilio imperatrice eos per mare præeunte ad civitatem Byzantium, obsidere, et expugnare præviderunt Dyrrhachium, et cum parum proficerent, ab obsidione civitatis ipsius digressi sunt. Qui errantes per devia et condensa silvarum a Graecis intercepti sunt, de quibus nonnulli in ore gladii perierunt, nonnulli vero capti sunt et carceris squalore una cum ipso imperatore consumpti. Ipse etiam cardinalis captus est et detentus. Hic miscet omnia et turbat Blondus *De gestis Venetorum*: *Joannes nunc imperator Venetis promiserat, si ab eis quia Cpoli detulerunt cum habito a pontifice exercitu Cpolim deportaretur, Dyrrhachium eis recuperare, quam urbem Theodorus Epirotes furto dolisque surripuerat. Debellaturus autem Dyrrhachium imperator hinc Iolem uxorem, inde cardinalem Columnam Cpolim jussit accedere, inchoataque est obsidio, et oppugnationes per dies fere singulos intentatæ. Sed urbem veteri muro, quem Venetus instaurasset, munitam Theodorus milite abundans ex Epiro fideli facile defensabat, adeo ut imperator**

D

15. Verum rursus oratio in Theodorum Lascarum imperatorem deflectit. Huic ex Anna uxore, ut dixi, filiae natæ sunt tres, Irene, Maria et Eudocia. Mariam secundam Ungariæ regis Hierosolymis per illius ditionem revertentis filio nuptum dederat, primam Irenem Andronico Palæologo, quem et despotæ dignitate insigniverat, uxorem locarat : nec multo post Palæologus despota morte obit, et imperator eam Joanni Ducæ, Batalzæ cognomine, qui e Didymotecho ortum duxerat et hinc protovestiarii officium administrabat, despondit. Imperatrix Anna antea vitam finierat. Hinc ex Armeniis uxorem accipit imperator, cui deinceps subiratus in Ciliciam illius patriam remittit, et cum sorore Itolorum principis (Roberto, ut innui, nomen erat et Erico patruo successerat) nuptias facit. Per Ericum res Romana et Theodorus imperator multum detrimenti cepit : cum enim esset fortis et ad 30 pugnandum præceps et audax, videreque Romanos depressos, et potissimum postquam sultanum imperator Theodorus leto dedit : tunc enim Italum

⁷⁶ ὡς μὲν τινες ἔρασκον ἐξ ἐρωτικῶν διαθέσεων add. D. ⁷⁷ τοῦ πικρῆν, ἐκ Διδυμοτοίχου δὲ πρωτοβυστιανίου ὄντα D. ⁷⁸ βασιλισσα Ἄννα προτετελευτήκει, ἔγχετο D. ⁷⁹ τὴν Κιλικίαν om. D.

Theodori Douzæ et Leonis Allatii notæ.

potiri desperans sibi constituerit abscondum. Et quia mediterraneas Macedoniæ urbes invisendi desiderio teneretur, petitam inter solvendam obsidionem a Theodoro fidei publicæ securitatem accepit. Secundum quam scripto sibi datam ad Arelæ amnis portum extensionem in Macedoniæ littora primam fecit. Inde ad nemorosa Tempe delatus, cum ad montium saltus pervenisset, in silvis tectorum struetas a Theodoro duce insidias incidit, et abductus in teterrimum carcerem est conjectus. Primum hic Joannem Hierosolymorum regem cum Petro Altissiodorensi confundit. Res Petri, et quidquid Petro acciderat, Joanni tribuit. Iole fuit uxor Petri, non Joannis, soror Balduni primi. Theodorus Michaelis frater eidem Michaeli in principatu successit, quem armis et virtute bellica auctiorem reddidit. Iole tantum navigio Byzantium transfretavit : cardinalis Columna ejusdem Petri uti laborum comes, ita et carceris fuit. Leguntur etiamnum litteræ Honorii III ad eundem Theodorum et alios, quibus sol icitat subponis etiam gravissimis Theodorum ut apostolicæ sedis legatum e custodia dimittat, alios ut factam injuriam vindicent et liberationem procurent. Ut dicta aliorum historicorum præteream, qui nec bello pugnasse eum Theodoro Petrum et legatum affirmant, sed exoratos a Theodoro, etiam promissis expensis ad ipsum Byzantium, per illius ditionem iter arripuisse et in convivio captos carceri fuisse mancipatos, reliqua multitudine, quam secum ducebant, profligata. Chronicon Fossæ novæ, Jordanus, Ricardus de S. Germano, et alii. Liberet in his fidem suam Blondus, si potest, si vult sibi fidem in aliis haberi. Raphael quoque Volaterranus Theodorum hunc Epiri principem, qui Petro Altissiodorensi insidias struxit, cum Theodoro Lascari Græcorum imperatore confundit ; narratque Petrum non carceri mancipatum, sed ab eodem in convivio obruncatum. Sadellius, Enead. IX, lib. v : Petrus Abissiodorensis ab Honorio pontifice imperatoris insignibus ornatus cum Joanne Columna supremi ordinis antistite retro abiit : mittebatur si in Pannoniam ad arma in Turcos comparanda. Ubi vero Brundisium ventum est, imperator Venetis navibus cum uxore et liberis exceptus in Dalmatiam trans-

εῖ. Ἄλλ' ὁ λόγος μοι καὶ πάλιν ἐπὶ τὸν βασιλεῖα Θεόδωρον τὸν Λάσκαριν ἐφορμᾷ. Οὗτος γὰρ ἐκ τῆς αὐτοῦ γαμετῆς Ἄννης, ὡς ἔφην, τρεῖς ἐποίησατο θυγατέρας. Εἰρήνην, Μαρίαν καὶ, Εὐδοκίαν. Τὴν γοῦν Μαρίαν τὴν δευτέραν τῶν αὐτοῦ θυγατέρων τῷ ῥηγὶ Οὐγγρίας διερχομένῳ τὴν αὐτοῦ χώραν ἐκ τῶν Ἱεροσολύμων εἰς κῆθος ἐπὶ τῷ υἱῷ παραδίδωσι (12), τὴν δὲ πρώτην αὐτοῦ θυγατέρα τὴν Εἰρήνην (13) ἀνδρὶ συζεύγνυσι τῷ Παλαιολόγῳ Ἀνδρονίκῳ, ὃν καὶ δεσπότην τετέμηκε. Μετ' οὐ πολὺ δὲ ὁ δεσπότης Παλαιολόγος θνήσκει ⁷⁶, καὶ προσλαμβάνεται ὁ βασιλεὺς εἰς γαμβρὸν Ἰωάννην τὸν Δούκαν, οὗ Βατάτζης (14) τὸ ἐπίκλην, καὶ ἐκ Διδυμοτοίχου ἦν ὠρμημένος, τὸ τοῦ πρωτοβυστιανίου ⁷⁷ διενεργῶν ἔργικιον. Ἡ μὲν οὖν βασίλισ Ἄννα ἔρθη πρὸ καιροῦ τελευτῆσαι. ἔγχετο ⁷⁸ δὲ ἐξ Ἀρμενίων (15) γυναῖκα ὁ βασιλεὺς. Δυσαρεστήσας δὲ πρὸς αὐτὴν ἐπὶ τὴν ἰδίαν πατρίδα τὴν Κιλικίαν ⁷⁹ ἐκπέμπει, ἐπιφέρει δὲ αὐτῇ γαμετὴν τὴν τοῦ βασιλεύοντος τῶν Ἱταλῶν ἀδελφὴν, ὃς Ῥομπέρτος, ὡς ἔφην, ἐκέκλητο καὶ τὸ θεῶν Ἐρρῆν διεδέξατο. Οὗτος καὶ γὰρ ὁ

⁷⁶ ὡς μὲν τινες ἔρασκον ἐξ ἐρωτικῶν διαθέσεων add. D. ⁷⁷ τοῦ πικρῆν, ἐκ Διδυμοτοίχου δὲ πρωτοβυστιανίου ὄντα D. ⁷⁸ βασιλισσα Ἄννα προτετελευτήκει, ἔγχετο D. ⁷⁹ τὴν Κιλικίαν om. D.

mittit, Joanne antistite ad comparandum bellum præmisso. Ipse conatus est Dyrrhachium Theodoro, qui Epirum obtinebat, adimere. Gerebat ipse pro imperatore Græciæ, Veneti aliquando antea instauraverant, illa ex improviso suo insederat præsidio. Veneti itaque nomini gratificaturus imperator, tum quia imperii æmulum in fense odebat, aliquando Dyrrhachium frustra oppugnavit. C Theodorus interim pacis studium assimilans. Antissiodorensi insinuat, ex hoste brevi fū hospes. Imperatorum itaque comiter invitatum medi convivio obruncat, neque fædus nuper ictum neque hospitalia jurare veritus. Alii circa nemorosæ Thessaliæ loca, quæ Tempe vocant, insidias a Theodoro exceptum scribunt, atque in potestatem redactum in vinculis asservatum. ALL.

(12) Ἐπὶ τῷ υἱῷ παραδίδωσι. Belæ ἔ ejus nominis Ungariæ regi, Andreæ 2, cui ex Hierosolymitana expeditione cognomen Hierosolymitani adhæsit cujusque hic mentio fit, filio, uxor fuit Maria, testantibus Ungarorum annalibus, quam Anton. Bonifaius, decad. II, lib. vii. Qui nomen patris exprimeret, præter Eliam Reusnerum, vidi neminem. Hic in Genealogico dicit fuisse Emmanuelis imp. filiam ; in quo fallitur. Ex Logotheta Mariam (Belæ 4, ut opinor, conjugem) clare Theodori Lascaris fuisse filiam discimus. Quare castigandus hic ejus error, aliorumque fortassis, qui ipsum sequuntur aut quos ipse duces habet. DOUSA.

(13) Ἄννην. Εἰρήνην scribendum statim præcedentia et mox sequentia satis manifesto ostendunt, ut pluribus opus non si ad vulgatam scripturam redarguendam ac convincendam. DOUSA.

(14) Ἰωάννην τὸν Δούκαν τοῦ Βατάτζη. Joannes Baptista Egnatius, Cuspinianus et alii hunc Joannem, Ducam Batazem cognomento, corrupte Joannem Diptobatazium vocant. DOUSA.

(15) Ἠγάγετο δὲ ἐξ Ἀρμενίων hujus Gregoras non meminit, qui scribit de mortua prima uxore secundam duxisse sororem Roberti imperatoris CPolitani, p. 21, 20. ALL.

Ἐρρῆς πολλὰ πράγματα παρέσχε Ῥωμαίοις καὶ αὐτῷ τῷ βασιλεῖ Θεοδώρῳ. Ἀνδρείος γὰρ ὢν, περὶ μάχας ὀξύρροπος, καὶ τεταπεινωμένα τὰ τῶν Ῥωμαίων ὄρων, καὶ μάλιστα ἐξ⁸⁰ οὗτου τὸν σουλτάν πεφόνευκεν ὁ βασιλεὺς Θεοδῶρος· τότε γὰρ τὸ ἐκ Φράγκων προσὸν αὐτῷ ἀπολόλυκε στρατεύμα, ἐν ᾧ καὶ τὰς πρὸς τοὺς ὁμογενεῖς τεθαύρηκώς ἦν μάχας. Οὗς καὶ ὁ βασιλεὺς Ἐρρῆς ἐδεδίει· πολλοὶ γὰρ ἦσαν ὀνομαστοὶ ἀπὸ τε γένους ἀπὸ τε μὴν τῆς προσούσης ἐκείνοις ἀνδρίας. Διὰ ταῦτα, ὡς φασι τινες, καὶ τὴν τοῦ βασιλέως νίκην ἀκηκόως ὁ Ἐρρῆς, «Νενίκηται,» ἔφη, «ὁ Λάσκαρις, οὐ νενίκηκεν.» [P. 15] Ἴνα γοῦν μὴ πολὺν κατατείνω λόγον τῆς ἱστορίας, τοῦτ' ἂν μόνον εἰπὼν τὸ πᾶν παραστήσαιμι· μέχρι καὶ αὐτοῦ τοῦ Νυμφαίου (16) τὰς σκηνάς ὁ Ἐρρῆς ἐπήξατο, κατ' ἐρημίαν πολλήν, οὐδενὸς κωλύοντος⁸¹, Ἐκεῖθεν τε ὑποστρέψας τὸ μὲν τοῖς κρατηθεῖσι κορροσθεῖς, τὸ δὲ καὶ ἐκεχειρίαν ἐθελήσας λαβεῖν (οὐ γὰρ ἄγαν καρτερικὸν τὸ Λατινικὸν φύλον ἐν ταῖς μάχαις καθέστηκεν⁸²), εἰς ξυμβάσεις ἦλθε μετὰ τοῦ βασιλέως Θεοδώρου. Καὶ συνεφωνήθη τὰ μὲν τοῦ Κιμινᾶ πάντα (οὕτω γὰρ τὸ ὄρος καλεῖται τὸ ἐγγὺς τῆς Ἀχυράους τυγχάνον) μετὰ καὶ αὐτῆς τῆς Ἀχυράους παρὰ τοῦ τῶν Φράγκων γένους δεσπόζεσθαι, τὸν δὲ Κάλαμον (καίμη δὲ ἐστὶν ὁ Κάλαμος, ἐξ οὗ τὸ τῶν Νεοκάστρων (17) ἄρχεται ὄνομα) μένειν αἰκίον, τὰ δὲ ἐντεῦθεν παρὰ τοῦ βασιλέως Θεοδώρου δεσπόζεσθαι· Νεοκάστρα δὲ ταῦτα ἦν καὶ Κελθιανὸν Χλιάρᾳ τε καὶ Πέργαμος καὶ τὰ πλαγίως ἐγκείμενα, Μαγιδία τε καὶ Ὀψίγια (18). Ὑπῆρχε δὲ καὶ ἄλλη χώρα⁸³ τῷ βασιλεῖ Θεοδώρῳ, ἢ ἀπὸ τοῦ Λοπαδίου ἀρχομένη, καὶ Προῦσαν περιλαμβάνουσα καὶ Νίκαιαν. Καὶ οὕτω μὲν ξυνέβη τῷ βασιλεῖ Θεοδώρῳ τὰ πράγματα⁸⁴.

17. Ὁ δὲ εἰρημένος Ἐρρῆς (19), εἰ καὶ Φράγκος C 16. Sed Eriens licet Italus genere, Romanos tamen et Byzantinos indigenas placidius sedatiusque amplectebatur, et ex illis plures inter primates collocaverat, alios inter militem adnumeraverat, plebem vero veluti proprium populum fovebat. Etenim Romanis urbibus Lentianis ac Pœmaneno expugnantis, viros in illis Martem spirantes et editis facinoribus singulares præter spem inventos in luero depulavit. Nam Lentianis non modo custodes aquarum penuria afflixit, verum et famis adeo ex-cruciavit ut scutorum nec non sagulorum pelles

17. Ὁ δὲ εἰρημένος Ἐρρῆς (19), εἰ καὶ Φράγκος C 16. Sed Eriens licet Italus genere, Romanos tamen et Byzantinos indigenas placidius sedatiusque amplectebatur, et ex illis plures inter primates collocaverat, alios inter militem adnumeraverat, plebem vero veluti proprium populum fovebat. Etenim Romanis urbibus Lentianis ac Pœmaneno expugnantis, viros in illis Martem spirantes et editis facinoribus singulares præter spem inventos in luero depulavit. Nam Lentianis non modo custodes aquarum penuria afflixit, verum et famis adeo ex-cruciavit ut scutorum nec non sagulorum pelles

⁸⁰ βασιλεὺς Ἰταλῶν Ῥομπέρτου ἀδελφῆν. Καὶ τὸν θεῖον γὰρ Ἐρρῆν ὁ Ῥομπέρτος διεθέξατο πολλὰ Ῥωμαίους ἠττήσαντα, μάλιστα δὲ ἐξ D. ⁸¹ κατ' — κωλύοντος om. D. ⁸² τὸ μὲν — καθέστηκεν om. D. ⁸³ τὰ δ' ἐντεῦθεν τὰδε, Νεοκάστρα, Κελθιανὸν, Χλιάρᾳ τε καὶ Πέργαμος καὶ τὰ πλαγίως ἐγκείμενα Μαγιδία τε καὶ Ὀψίγια παρὰ τοῦ βασιλέως Θεοδώρου δεσπόζεσθαι. Ὑπῆρχε δὲ τούτῳ καὶ ἄλλη χώρα ἢ D. ⁸⁴ καὶ οὕτω — πράγματα em. D.

Theodori Dousæ et Leonis Allatii notæ.

(16) Μέχρι καὶ αὐτοῦ τοῦ Νυμφαίου. Multa de D expeditionibus Latinorum in Oriente narrat Choniata in Balduino. ALL.

(17) Νεοκάστρων. Anna Comnena, lib. xiv. ALL.

(18) Μολδία, καὶ ὀψίγια. De themate Obsœquii supra quædam attulimus in notis, Μολδία videtur Moldavia. DOUSÆ.

(19) Ἐρρῆς. Balduini frater post mortem Balduini tenuit et gubernavit imperium Cpolitianum annum unum et menses quatuor absque imperatorio titulo; nemini enim, ita referente Niceta, p. 847, popularium suorum regni inaugurationem condonare voluerunt, nisi Balduini morte explorata, quod summopere laudans Choniata in suos Græcos invehitur. ALL.

(20) Τὸ δὲ κοινὸν πλῆθος ὡς οἰκίον. Ephræmius in Chronico:

Μεθ' οὗ κατάρχει Λατίνων τῶν ἐν πόλει Κλήσιν Ἐρρῆς σύναιμος ὢν Βαλδουίνου, Ἄνδρ' ἰλαρὸς, εὐμενὴς ὑπακόως, Πρὸς δὲ στρατηγὸς εὐσθενὴς, πολμητίας, Ὀξύρροπος τε πρὸς μάχας ἀντιπάλοι, Καὶ στρατιώτας γεννάδας, Ῥωμαλέους, Ἐλληνας ἀνδρας συντεταγμένους ἄγων, Ἐπίλεκτον φάλαγγα καὶ νικηφόρον. ALL.

(21) Ἐν γὰρ τῷ τῶν Λεαντίων ἀστὺ ὥστε καὶ σῆται φαγεῖν κατηνάγκασεν. Corruptus locus. Sensum qualemcunque expressimus. In quo tamen nobismet ipsis non satisfacimus. Neque etiam amicis. Quorum princeps Duserumque ac muliarum amor, Petrus Scriverius aliud suspicatus latere

comedere compulsi sint. Murum etiam machinis admotis scelo æquatum, ideoque vaste ac profunde hiantem unus post alium incendio ligna supergerens per quadraginta dies defenderent. Tandem urbe perdomita, nullus ex defensoribus præter germanum imperatoris fratrem, et qui exercitui præerat Dermocaitem, et Palæologum Andronicum, cui Irenem filiam imperator, ut antea diximus, collocaverat, pretio redemptus est. Quin omnibus Eriens in unum convocatis et in turmas ac cohortes dissipatis, ducibus 32 ex eodem genere assignatis, omnium principatum Theophilopulo Georgio commisit, et orientalium partium custodiam demandavit.

17. Sub hoc Byzantii imperante ad reginam urbium a summo pontifice præsul (ipsi legatum indigitant) Pelagius nomine papæ prærogativas omnes referens ablegatur: namque calceos rubros

Theodori Dousæ et Leonis Allatii notæ.

adhibuit familiarissimum sibi communemque amicum nostrum Danielelem Heinsium; cui viro quid Græcæ, quid Latine debeant litteræ, limatissimi ejus ingenii immortales factus summorumque ac eruditissimorum hominum de illo judicia abunde testantur, et sentiet maximo cum emolumento posteritas. Is conjectura ex tempore nata, et divina prorsus (ita me Deus amet) divinatione depravatissimum hunc locum ita interpolandum dixit: Ἐν γὰρ τῷ τῶν Λεαντινῶν ἄστει οὐ μόνον σπάνις ὕδατος τοὺς φυλάσσοντας ἐξέκαυσε, λιμός τε, ὥστε σκυτοφάγειν κατηνάγησεν ἀπὸ ἀσπίδων καὶ ἐφυστρίδων αὐτῶν. Hoc est: In *Leantinorum* quippe oppido haud tantum aquæ penuria præsidiarios urgebat ac famens, adeo ut clypeorum et sagorum coria manderent, verum etiam, etc., vel ad verbum *adeo ut clypeis ac sagis coria manducare cogerentur*. De cujus lectionis veritate ne dubita Dousa.

(22) *μελάγιον*. Fuit hic Pelagius episcopus cardinalis Albanus, legatus in Syria et Ægypto, ubi obiit, sub Honorio III pontif. Rom. presbyter cardinalis tituli sive ecclesiæ S. Praxedis. Vide Onufrium Paninium et Alfonso Ciaconium in pontificum et cardinalium historia. Jacobus de Vitriaco Aconensis circa illa tempora episcopus in epistola ad Lotharingos suos, de captione Damiatæ; *Igitur nonis Novembris, Salvatore mundi regnante, domino Petro Albanensi episcopo apostolicæ sedis legato solemniter vigilante, anno gratiæ 1219 capta est Damiatæ*. Petrum hunc eundem cum Pelagio credere quid vetat? An non et sic rescribendum? Pelagii Albanensis episcopi ac legati diserte meminit in eadem historia Oliverius scholasticus Coloniensis epist. ad Engelbertum archiepisc. Colon. et Mathæus Paris Anglus in historia majore ad annum 1219. Aliique scriptores consentiunt, tam veteres quam recentes; ex quorum numero videantur Paulus Æmilius, *Histor. Gallor.* lib. vi, et Ubbo Emmius, *Her. Frisicar.* lib. viii, recentes quidem ambo sed elegantes et accurati scriptores. Verum Ubbo noster variare auctores in pontificii legati nomine adnotat, quosdam Pelagium, quosdam Columnam ingerentes, Blondus, *Histor.* decad. II, lib. vii; Boslinius, *Her. Ungar.* decad. II, lib. vii, et alii cardinalem Columnam hic agnoscunt. Cuspinianus (Platinam in Vita Honorii III secutus) in Petro Antiodorensi imp. Cpolitano: *Est tum Joannes cardinalis de Columno legatus declaratus (ab Honorio pontificis) ad Arizæ res reformandas,*

τα ἀπὸ τῶν ἀσπίδων καὶ ἐφυστρίδων αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ τείχος οὐ μικροδιάστατον ταῖς ἐλεπόλεσι καταπεσόν, μετὰ μεγίστης πυρκαϊῆς τεσσαράκοντα ἡμέρας ἐφύλακτον τοῦτο, ἀμειψαθὼν τῇ πυρκαϊᾷ προσεπιτσιρεύοντες ξύλα. Κρατηθέντος γοῦν τοῦ ἄστειος οὐδεὶς ἐξ αὐτῶν ἀποκλέυται εἰ μὴ μόνος ὁ τοῦ βασιλέως ἀντάδελφος καὶ ὁ εἰς ἡγεμόνα τοῦ στρατεύματος τεταγμένος Δορμοκαΐτης καὶ ὁ Παλαιολόγος Ἀνδρόνικος, ὅν, ὡς ὁ λόγος πέφθακε ὀηλώσαι, καὶ εἰς τὴν θυγατέρα αὐτοῦ Εἰρήνην γαμβρὸν ὁ βασιλεὺς προσελάβετο. Πάντας δὲ τοὺς ἄλλους ὁ Ἐρρῆς συλλεξάμενος καὶ κατὰ ἴλας συντάξας, καὶ ἡμογενεῖς αὐτοῖς παραδούς ἡγεμόνας, ὑπερέχευ δὲ πάντων τὸν Θεοφιλοπούλον Γεώργιον παρασκευάσας, τὴν τῶν ἀνατολικῶν μερῶν φυλακὴν αὐτοῖς ἐνεπίστευσεν.

ἰζ'. Ταυτοὶ δὲ τοῦ Ἐρρῆ τῆς Κωνσταντίνου κατὰρχοντος ἀπεστάλη παρὰ τοῦ πάππα πρὸς τὴν βασιλιδα τῶν πόλεων ἀρχιερεὺς, ὅν καὶ λεγῶν αὐτοὶ φασι, τὸννομα Πελάγιον (22), ἅπαντα τὰ προ-

*cum copiis ab Innocentio excitatis. De Pelagio anonymus Historiæ orientalis et Captæ Damiatæ scriptor apud Vincent. Bellogacons., Spec. Histor., lib. xxxi, 138: Damiatæ multis laboribus capta et per annum vel amplius a nostris possessa, postmodum Pelagio cardinali et legato Templariis et Hospitalariis totoque exercitu Christianorum excepto rege Hierusalem Joanne, qui ob quamdam discordiam inter ipsum et legatum motam ab exercitu recessit, a Soldano per infortunium captis et graviter afflictis, reddita est paganis. Discordiæ hujus fomitem an forlem, nisi fallor, satis liquere existimo ex historia Pauli Æmilii, quem vide loco supra citato; et ex eo Meyer ad annum 1221. Dousa.— Pelagius cardinalis Albanensis episcopus legatus ab Innocentio III Cpolin mittitur, summa auctoritate instructus, ut Græcos, qui Latinis parebant, a schismate abdueret atque ad Ecclesiæ sinum revocaret. Narrat hoc idem Sabellicus, Eunead. IX, lib. v: *Henricus imperator Christianæ pietatis observantissimus se adiutorem præbuit Romani pontificis, legato ad hoc Byzantium misso, ut Græcos subigeret ad Romanæ Ecclesiæ ritum suscipiendum. Vix ea res moveri cœpta est, cum seditio ingens civitatem invasit, Græcis reclamantibus imperatoris officium esse arma curare, non sacra; satis superque a se datum, quia suam passi essent Ecclesiam Romanæ subjectam renuntiari. Henricus relictis cum sua pertinacia Græcis ad imperii constitutionem convertitur. Id tamen non Græcorum pertinacia, sed legati imprudentia et nimio in rebus exsequendis ardore, colligi potest ex aliis quoque hujusce Pelagii actionibus. Nam plerique omnes, ut narrat Spondanus anno 1221, num. 19, *Damiatæ amissionis dedecus in Pelagium rejiciunt, qui contra omnium militarium ducum sententiam, ipse earum rerum inexpertus, alienissimo tempore vi censurarum adversus sultanum castra movere inconsulte coegerit, et tantum non ignavissimæ morti vel turpissimæ servituti florentissimum Christianorum exercitum objecerit, quo vel tum universam Syriam et comodiore tempore etiam Ægyptum et Babylonem totumque Orientem subjugare facillimum fuisset. Nec minus hac sua legatione asperius functum fuisse, adeoque neque apud imperatorem, neque apud Græcos aliquid profecisse traditidem Spondanus anno 1213 num. 24, ALL.***

νόμια τοῦ πάππα φέροντα· ἐρυθροβαφῆ (23) καὶ γὰρ Ἀ
 ὑπεδέδειτο πέδιλα, ἐκ τῆς αὐτῆς δὲ [P. 16] χοιῆς καὶ
 τὰ ἐνδύματα εἶχε, καὶ ἡ ἐφεστρίς δὲ τοῦ ἵππου καὶ
 τὰ χαλινὰ τῷ τοιοῦτῳ εὐάπτοντο χρώματι. Ἦθους
 δὲ τυχῶν ἰσχυριώτερος καὶ ἀλαξουεῖα χρώμενος πολλά
 θεινὰ ἐνεδείξατο ἐπὶ τοῖς τῆς Κωνσταντίνου οἰκή-
 τῶσι. Καὶ ἡ σκῆψις ὡς εὐλογος· ἠνάγκαζε καὶ γὰρ
 τοὺς πάντας τῆ τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης ὑπακύνφαι
 ὑποταγῆ. Ἐντεῦθεν καθείργοντο μοναχοὶ, ἱερεῖς
 ἐδεσμοῦντο, καὶ ναὸς ἅπας ἐκέλειστο. Καὶ ἦν ἐν
 αὐτῷ θυσίῳ θάτερον, ἢ ὁμολογῆσαι τὸν πάππαν πρῶ-
 του ἀρχιερέα (24) καὶ τούτου τὴν μνήμην ἐν ἱερο-
 τελεστικαῖς ποιεῖν (25), ἢ θάνατον εἶναι τῆ μὴ δια-
 πραξαμένῳ τούτῳ τὸ ἐπιτίμιον. Τοῦτο εἰς βαρυθυμίαν
 ἤγε τοὺς οἰκήτορας τῆς Κωνσταντίνου, καὶ μάλιστα
 τῶν ἄλλων τοὺς προὔχοντας, οἳ καὶ πρὸς τὸν βα-
 σιλέα Ἐρῶρην ἀφιφμένοι, « ἡμεῖς μὲν, » ἔφασαν,
 « ἄλλου γεγονότες γένους, καὶ ἄλλου ἀρχιερέα
 ἔχοντες, ἑαυτοὺς τῷ κράτει σου ὑπετάξαμεν ὥστε
 σωματικῶς κατάρχειν ἡμῶν, οὐ μὴν γὰρ ψυχικῶς
 καὶ πνευματικῶς. Σοῦ μὲν γὰρ ἐν πολέμῳ ὑπερ-
 μαχεῖσθαι τῶν ἀναγκαίων, τῶν δ' ἡμετέρων ἐκ-
 στήναι σεβασμάτων καὶ θρησκευμάτων τῶν ἀδύ-
 νατων πάντα κατέστηκεν. Ἢ γούν λύσον ἡμεῖς τὰ
 ἐπελθόντα θεινὰ, ἢ ἄφες ὡς ἐλευθέρους ἐν τοῖς ἰθα-
 γενέσι ἀφίχθαι. » Ταῦτ' εἶπον, κάκεινος μὴ βουλόμε-
 νος ἐν στερῆσει γενέσθαι τοσούτων καλῶν κάγαθῶν
 ἀνθρώπων, καὶ ἄκοντος τοῦ εἰρημένου λεγάτου τοῦς

Theodori Dousæ et Leonis Allatii notæ.

(23) Ἐρυθροβαφῆ. Ex rerum Latinarum ignora-
 tione factum est ut Acropolita, quod ex more illius
 gentis esset, ad fastum et insolentiam traheret. Quis
 enim nescit rubra indumenta et reliqua cardina-
 lium suppellectilis rubro colore inficis. Non tamen
 inde sequitur, quicumque apud eam nationem ru-
 bris utuntur vestibus, cardinales esse ut nungacis-
 sime argutatur Zacharias Gergenus in sua Cate-
 chesi, qui cum vidisset papam in sede deferri ab
 hominibus rubris amictis vestibus, inconsiderate
 et plane ridicule enuntiavit *papam cardinalium
 quatuor humeris subvehî satellito stipatum, τὴν
 στάκουσι τέσσαρες καρδιναλεις μεθ' ὀρυφύρους.* ALL.

(24) Τὸν πάππαν πρῶτου ἀρχιερέα. Nempe jam
 olim de primatu contentio fuit inter Romanum
 pontificem et patriarcham Cpolititanum; quam de-
 cidit Justinianus et Romæ Cpolim subiecit. Patet
 ex Novella 131. Fecit idem Phocas rogante Boni-
 facio pontifice; de quo Paulus Warnefridus, *De
 Gest. Longobard.* lib. iv, cap. 37. Romanusque
 pontifex semper primatum asserere studuit, recla-
 mante licet et multum repugnante patriarcha, do-
 nec sub Balduino Flandro capta urbe fugatoque
 patriarcha Græco, Venetoque Thoma Mauroceno
 (primo ex Latinis patriarcha) electo, *Orientalis
 Ecclesia, cujus olim metropolis erat Cpolis, cum
 imperatore et universo imperio ejus capiti suo Ro-
 mano pontifici, sicut fuit antiquitus renodata, Ro-
 manæ Ecclesiæ sese esse filiam recognoceret; ipse
 etiam patriarcha huic aspirans operi et applau-
 dens, se dignitatis suæ pallium a summo Romano
 ponti fice recepturum promitteret.* Verba sunt
 Henrici (qui Meyero est Hugo) comitis de Sancto
 Paulo, ex epi stola scripta Cpoli, quam annalibus
 suis inserit Godefridus monachus; qui exstat Re-
 rum Germanicarum tomo Freheriano primo. Hæc
 acciderunt anno 1203. Sed statim, ut videtur, dis-
 siluit hæc concordia, jugumque Occidentale de-

induebat, neque diversicoloribus indumentis ami-
 ciebatur, quinimo equi sagulum et fræna eodem
 inficiebantur veneno. Et cum moribus esset imma-
 nioribus, fastus ac insolentia plenus, nimium in
 Byzantinos sæviit. Et propositum a ratione aber-
 rare non videbatur: omnes enim, ut veteri Romæ
 colla subjicerent, compellebat. Hinc monachi in
 carcerem impingi, sacerdotes in vincula, et templa
 omnia occludi, nec præter hæc duo tertium statui
 etenim vel papam primum omnium pontificem fa-
 terentur, illiusque inter sacrorum solemniam me-
 moriam facerent, vel qui id abnuissent, morte pen-
 derent pœnam. Hoc Byzantii accolæ, et inter eos
 primas obtinentes, angi excruciarique animo et ad
 Ericum imperatorem profecti, « Nos, » inquit,
 « alio genere orti aliumque habentes pontificem
 nosmetimperio tuo et potestati subjecimus, ita ut
 in corpora, non in animum et spiritum dominareris.
 Namque in tui defensionem, dum bellum geritur,
 33 arma capere necesse est: at nostris ritibus et
 caeremoniis ut cedamus fieri omnino nequit. Aut
 itaque nos ab urgente discrimine libera, aut tan-
 quam liberis ad indigenas aditionem dato. » Sic
 locuti. Ille cum tot probis optimisque viris privari
 nollet, etiam invito legato templa reseravit, vincu-
 lis custodiisque monachos ac sacerdotes liberavit,
 et tempestatem, qua tunc Byzantium jaclabatur,
 sedavit. Multi vero ex monachis, antequam hæc
 Leonis Allatii notæ.

tractarunt Orientales. Quo nomine hæc ad ipsos a
 pontifice Romano videtur instituta legatio, de qua
 insignis Logothetæ locus. Sed Pelagius legatus sur-
 dis cecinit, favente Cpolititanis imperatore Henrico
 Balduini fratre. Quanquam anno 1215, tempore Con-
 cilio Romani, *Orientalis Ecclesia, quo antea inau-
 ditum fuit, se subditam Romanæ Ecclesiæ exhibuit.
 Nam Cpoli duo in patriarcham electi Romam vene-
 runt, quos ambos papa consilio cardinalium depo-
 suit, et tertium substituit et investivit et ad sedem
 propriam remisit.* Refert idem monachus in *Anna-
 lidus.* DOUSA.

(25). Τοῦτου τὴν μνήμην ἐν ἱεροτελεστικαῖς
 ἐκφωνεῖν. Hac de re, nempe ut in sacris hymno-
 diis Græcorum papæ Romani mentio fieret et me-
 moria coleretur, diuturna, ut et de primatu (de
 quo jam diximus) contentio fuit inter Ecclesiam
 Romanam et Cpolititanam, duravitque ea ad tem-
 pora Michaelis Palæologi, sub quo composita con-
 troversia illa unitæque Ecclesiæ etsi neque ista
 unio perseveravit. Hæc tria tum paciscebantur,
 primo ut a Cpolititanis in hymnodiis papæ Romani
 cum quatuor patriarchis mentio fieret, secundo ut
 liceret cuivis Romam veterem tanquam majus tri-
 bunal provocare, tertio ut papæ Romano in om-
 nibus deferretur principatus. Auctores Nicephorus
 Gregoras Histor. Byzant. lib. 5, Georgius Phranza
 Chronici Orientalis lib. 4, cap. 6, Georgius Pachy-
 merius in Excerptis Histor. lib. 5, alique. Sed non
 steterunt postea hoc pacto Græci, et pontificis
 memoriam dedignati sunt; idcirco monet Palæo-
 logos in epis'ola cardinalis Bessarion, inculcatque
 τὸ μνημόσυνον τοῦ πάππα. Vide eruditissimum Meur-
 sium in Glossario voce *πατριάρχης*, et in notis ad
 epistolam illam Bessarionis Græco barbaram, una
 cum illustris Hesychii opusculis super editam et
 doctissime explicatam. DOUSA.

gererentur, Cpoli excedentes ad imperatorem Theodorum commigrarunt, quibus illius mandato monasteria ad habitandum assignata sunt. Et sacerdotes Nicæam potentes, partim patriarchali clero adnumerati, partim locis sacris oblectati, libere vitam traduxere. Et hæc quidem hoc modo ac imperatore Cpolitano Erico gesta sunt.

Νίκαιαν ἀπίοιτες οἱ μὲν τῷ πατριαρχικῷ κλήρῳ συγκατελέγησαν, οἱ δὲ θείοις ἐπισκοπείοις ἐλευθέρως ἐβίωσαν. Καὶ οὕτω μὲν ἐγγίνε ταῦτα παρὰ τοῦ τότε βασιλεύοντος τῆς Κωνσταντίνου Ἐρῆν.

18. Erico fato functo frater illius Robertus mollius negotiis incumbebat. Hujus soror imperatori nupserat. Paucis elapsis annis cum Cpolitano imperator Robertus uxori non esset obnoxius, imperator impium facinus patrare sibi in animo proposuit, studens eum Eudociæ filiae alligare sibi que generum assumere. Hinc dissidia inter B Mannalem tunc temporis patriarcham 34 atque imperatorem suborta sunt, cum neutiquam adeo infandis nuptiis consensum ille præstaret. Verum imperator, quod optabat, præstare non potuit. Nondum enim illa Cpolim transmissa, dum apparent nuptias, vitam linat, generi suo Joanni Ducæ imperio relicto: nullum enim habebat puberem filium, namque bini ex imperatrice Anna suscepti ante obierant, et ex Armenia filius unicus erat octennis, cum pater illius et imperator vita defecit. Quod itaque ille masculo filio eoque pubere destitueretur, filiae suæ maritus imperii hæres sit.

⁸⁵ καὶ τὸν -- κατεστόρεσε om. D.

Theodori Donsæ et Leonis Allatii notæ.

(26) De monachis et hieromonachis distincte suis locis notavit edecumata quædam idem doctissimus amicus noster in Glossario. Vide in *ἱερομόναχος* et *μοναχός*. DOUSA.

(27) Τούτου δὲ τελευτήσαντος, Henrico succedit Robertus, vir non adeo fortis et acris et magni animi dux, Ephræmius in Chronico:

Τούτων κατάρχει Ῥομπέρτος Βυζαντιδός
Πράγμασι κοιναῖς μαλακῶς κεχορημένος
Μετ' Ἐρῆν κατάρξεντα τὸν τεθνηκότα
Ἀρείον ἄνδρα καὶ Ῥωμαλέον. ALL.

(28) Ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Ῥομπέρτος. Quod auctor hic dicit Robertum Henrici fratrem fuisse, id vero falsissimum est. Imo nepos fuit ex Jolanta sive Yolanthide, sorore ipsius (liliam quoque perperam vocat Jo. Baptista Egnatius et Cuspinianus) nupta Petro Cortenæo comiti Auxerræ sive Antisiodorensi, qui et ipse imperator fuit et cui successit Robertus. Aliud egit itaque Logotheta, si ita scripsit. Nam supra disertis verbis dixit Petrum ex Jolanta Balduini sorore propagasse Philippum, Robertum et Balduinum, Robertumque ac Balduinum ipsi imperio successisse, cedente ultro Philippo maximo natu. Aberravit igitur hic ejus mens, an manus? Visi culpa hæc rejicienda sit in librariorum; de quo me amicus meus sumus, antiquitatis illustrandæ et historiæ viudicandæ studiosissimus, Petrus Seriverius submonuit, nempe hic scribendum ὁ ἀδελφιδὸς αὐτοῦ, id est nepos ex fratre vel sorore, vel forte ὁ ἀδελφόπαις pro eodem. Vide Eustathium Pollucem aliosque lexicographos. Constantinus Manasses in opere historico versibus politicis concepto vocat Justinum τὸν ἀδελφόπαιδα Justiniani;

Ἐνθεν τοὶ μὲλλον τελευτῆν καὶ γῆθεν με τακαίνειν]

Ἐπὶ τὸν ἀδελφόπαιδα βλέπει τὸν Ἰουστίνου].

Elige utrum malis. Sane evidentissimus error (Scri-

τε καὶ τὸν ἀνέφεξε, καὶ τοὺς ὅσοι ταῖς εἰρηκαῖς ἦσαι κατισχημένοι μοναχοὺς τε καὶ ἱεροεὶς ἀπολέλυκε, καὶ τὸν κατασχόντα τότε τῆ. Κωνσταντίνου κλύδωνα κατεστόρεσε ⁸⁵. Πολλοὶ δὲ τῶν μοναχῶν (26) προεξῆλθον, καὶ αὐτοῖς προστάξει τούτου μοναχὸς πρὸς εἰόντες τῆς Κωνσταντίνου τῷ βασιλεῖ Θεοδωρῷ προσκαταμανῆν ἐπιδήσανται. Καὶ προσβύττεροι δὲ πρὸς τὴν

εἰ. Τούτου δὲ τελευτήσαντος (27) ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Ῥομπέρτος (28) μαλακώτερον ἐχράτο τοῖς πράγμασι. Τούτου τὴν ἀδελφὴν εἰς γαμετὴν εἰλήφει ὁ βασιλεὺς. Οὐ πολλοὶ παρήλθον ἐναυτοῖ, καὶ ἐπεὶ ὁ τῆς Κωνσταντινουπόλεως βασιλεὺς Ῥομπέρτος οὐκ ἐφθασε συζυγῆναι γυναικί, παράνομον τι πρᾶγμα βεβήλυται ὁ βασιλεὺς διαπράξασθαι ἐπὶ γὰρ τῆ θυγατρὶ αὐτοῦ Εὐδοκίᾳ προσλαβέσθαι τουτονὶ γαμβρὸν ἡρετίσατο. Ἐνθεν τοῖ καὶ ἔρις ἐκ τοῦ τότε πατριαρχούοντος Μανουὴλ τῷ βασιλεῖ ξυμβιβήκει, μὴδ' ὅλοις τῆ τοιαύτη ἀθεσμογαμία συγκατανεύοντος. Ἄλλ' οὐκ ἐφθασεν ὁ βασιλεὺς τέρματι δοῦναι τὸ θέλημα: μέποι γὰρ στείλας ταύτην εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὡς κῦτρεπίζε, καταλύει τὸν βίον, τὴν βασιλείαν καταλιπὼν τῷ γαμβρῷ αὐτοῦ Ἰωάννῃ τῷ Δούκα. Οὐ γὰρ εἶχεν ἀρρένα παῖδα [P.17] εἰς ἡδὴν ἐλθόντα: οὐ γὰρ ὄν ἐκ τῆς βασιλίδος Ἄννης ἐσχηνεν ἀρρένας παῖδας, τεθῶναι προῦφθασαν, ἐκ δὲ τῆς ἐξ Ἀρμενίου ὠρμημένης ἐν παιδίῳ ἀρρένα πεποίηκεν (29),

C verii verba sunt) in loco tam conspicuo tolerari non debet. DOUSA — Videtur Robertus hic in imperio administrando fuisse tenerior, amoribusque et otio indulgisse. Cui opinioni Paulus Aemilius subscribit, lib. vii, ubi verba ejus sic habent: *Robertus Allatidorensis Græcorum Augustus virginem nobilitatis Byzantiæ formosissimam, sed quæ desponsa jam fuerat Burgundioni cuidam juveni florentissimo, sibi matrimonio consociavit, matre puellæ auctore, lætaque his nullo splendidioribus nuptiis. Lætitia in necem vertit. Burgundio injuria magis irritatus quam Cæsaris nomine deterritus, manu coacta in domum socerus irruptione facta, novam nuptam auribus desectis, truncis naribus deformavit, anum mari proximo mersit, etc.* Tragicum hoc exemplum etiam Joan. Baptista Egnatius, Cuspinianus aliique commemorant, ita ut videatur Robertus fuisse Veneris quam Martis studiosior. Sane hoc loco noster paucis ejus indolem moresque denotat quasi degenerantis a virtute majorum. Balduinus I ita se gessit, ut ipsis ab hostibus Latini nominis præclarissime laudatus sit. Nam hunc Nicetas ita commendat: *Vir erat pius et modestus, ne impudico quidem aspectu mulierem intuitus, quamdiu ab sua conjuge abfuerat* (in hac parte vel ipsi Scipioni præferendus). *Vacabat divinis laudibus, necessitatibus conflictantes sublevabat. Sum sententiæ adversantes æquo animo audiebat. Et quod maximum est, bis qualibet hebdomade vesperi proclamari jubebat ne quis in suo palatio cubaret, qui alienam mulierem attigisset.* Rebus humanis valedixisse perhibetur Robertus anno 1228, imperii annis 7 vixdum expletis. DOUSA.

(29) Nota Acropolitam unum filium masculum octennem Theodoro tribuere ex Armenia uxore susceptum, Gregoram p. 24 nullum illum habuisse asserere. ALL.

ὑπὲρ ὀκταετῆς ἦν ἡνίκα ὁ βασιλεὺς καὶ πατὴρ αὐτοῦ Ἀ
 ἐτθνήκει. Διὰ πο ἀμοιρεῖν γούν αὐτὸν ἀρρένας ἐνή-
 θου γονῆς ὁ ἐπὶ τῇ θυγατρὶ γαμβρὸς αὐτοῦ τῆς βα-
 σιλείας κληρονομεῖ. Ἦν δὲ ὁ βασιλεὺς Θεόδωρος ὁ
 Δάσκαρις, ὁπότε τὸ τέλος ἔσχε τοῦ βίου, τῶν μὲν
 τεσσαράκοντα πέντε ἐτῶν ὑπερέκεινα, ἐλάττων δὲ
 τῶν πενήκοντα, βασιλεύσας ἐκ τούτων ἔτη ιη' (30).
 Ἦν δὲ τὸ σῶμα μικρὸς, οὐκ ἄγαν δὲ, μελόγχρους
 ἐφ' ἱκανόν, καθειμένον ἔχων τὸ γένειον καὶ περὶ τὸ
 ἄκρον σχιζόμενον, ἐπ' ὀλίγον ἐτερόφθαλμος, πρὸς
 τὰς μάχας οἷός, θυμοῦ τε (31) καὶ ἀφροδισίων ἠτ-
 τώμενος, ἐλευθεριώτερος ἐν ταῖς θύραις· οἷς γὰρ
 ἂν βούλοιο, πολὺ τὸ χρυσίον ἐδίδοτο, ὡς ἐν ἱκαρεῖ
 τούτους πλουτεῖν. Τεταλαιπώρηκε δὲ πάμπολλα ἐν
 ταῖς μάχαις ταῖς τε πρὸς Ἱταλοὺς καὶ τοὺς Πέρσας.
 Ἀρχὴ γούν οὗτος ἐγγόνει τῆς τῶν Ῥωμαίων ἀρχῆς, ἧ καὶ πολλὴν χάριν ἔφλιν τοῖς Ῥωμαίοις πάνυ θῆον καθίστη-
 κέν. Κατετέθη δὲ ὁ νεκρὸς αὐτοῦ ἐν τῇ τοῦ Ἰακίνθου μονῆ, ἐνθα καὶ ὁ βασιλεὺς Ἀλέξιος τέθαπται καὶ ἡ βασιλὶς
 Ἄννα ἡ τούτου σύζυγος.

ιθ'. Καθὼς γούν εἰρήκει, μετὰ τὴν τελευταίαν αὐ- B
 τοῦ ἐπιλαμβάνεται τῶν Ῥωμαϊκῶν σκήπτρων Ἰωάν-
 νης ὁ Δούκας ὁ γαμβρὸς αὐτοῦ, στεφθεὶς παρὰ τοῦ
 πατριάρχου Μανουὴλ (32), ὃς τὸν Μάξιμον διεδέξα-
 το. Μετὰ γὰρ τὴν τελευταίαν τοῦ πατριάρχου Μιχαὴλ
 ὁ Εἰρηνικός Θεόδωρος τῷ πατριαρχικῷ ἐνίδρυται
 θρῶνι, ὡς καὶ Κοπᾶς (33) ὑπὸ τῶν πολλῶν ἐκαλεῖτο,
 μετὰ δὲ ἐνιαυτούς ἕξ (34) ἐκείνου τὸν βίον ἀπολιπού-
 τος ὁ μοναχὸς Μάξιμος (35) εἰς τὸν πατριαρχικὸν
 ἀνάγεται θρόνον, θεραπεύων τὴν γυναικωνίτιδα καὶ
 ὑπὸ ταύτης ἀνπιθεραπευόμενος· οὐδὲν γὰρ ἄλλο ἦν τὸ
 εἰς ταύτην ἀναβιβάσων αὐτὸν τὴν περιωπῆν. Ἐπιθίους
 δὲ μῆνας ἕξ (36) τελευτᾷ, καὶ ὁ Μανουὴλ (37) εἰς τὸν
 πατριαρχικὸν ἀνάγεται θρόνον, φιλόσοφος, ὡς ἐδίκει, C
 ὦν καὶ ὑπὸ πολλῶν κατονομαζόμενος·

κ' Ἐπ' δὲ τὰ Βουλγάρων καὶ αὐθις ὁ λόγος ἀνα-
 χωρεῖ. Ὁ πρῶτος βασιλεὺς τῶν Βουλγάρων Ἰωάν-
 νης ὁ Δούκας ὁ γαμβρὸς αὐτοῦ, στεφθεὶς παρὰ τοῦ
 πατριάρχου Μανουὴλ (32), ὃς τὸν Μάξιμον διεδέξα-
 το. Μετὰ γὰρ τὴν τελευταίαν τοῦ πατριάρχου Μιχαὴλ
 ὁ Εἰρηνικός Θεόδωρος τῷ πατριαρχικῷ ἐνίδρυται
 θρῶνι, ὡς καὶ Κοπᾶς (33) ὑπὸ τῶν πολλῶν ἐκαλεῖτο,
 μετὰ δὲ ἐνιαυτούς ἕξ (34) ἐκείνου τὸν βίον ἀπολιπού-
 τος ὁ μοναχὸς Μάξιμος (35) εἰς τὸν πατριαρχικὸν
 ἀνάγεται θρόνον, θεραπεύων τὴν γυναικωνίτιδα καὶ
 ὑπὸ ταύτης ἀνπιθεραπευόμενος· οὐδὲν γὰρ ἄλλο ἦν τὸ
 εἰς ταύτην ἀναβιβάσων αὐτὸν τὴν περιωπῆν. Ἐπιθίους
 δὲ μῆνας ἕξ (36) τελευτᾷ, καὶ ὁ Μανουὴλ (37) εἰς τὸν
 πατριαρχικὸν ἀνάγεται θρόνον, φιλόσοφος, ὡς ἐδίκει, C
 ὦν καὶ ὑπὸ πολλῶν κατονομαζόμενος·

κ' Ἐπ' δὲ τὰ Βουλγάρων καὶ αὐθις ὁ λόγος ἀνα-
 χωρεῖ. Ὁ πρῶτος βασιλεὺς τῶν Βουλγάρων Ἰωάν-
 νης ὁ Δούκας ὁ γαμβρὸς αὐτοῦ, στεφθεὶς παρὰ τοῦ
 πατριάρχου Μανουὴλ (32), ὃς τὸν Μάξιμον διεδέξα-
 το. Μετὰ γὰρ τὴν τελευταίαν τοῦ πατριάρχου Μιχαὴλ
 ὁ Εἰρηνικός Θεόδωρος τῷ πατριαρχικῷ ἐνίδρυται
 θρῶνι, ὡς καὶ Κοπᾶς (33) ὑπὸ τῶν πολλῶν ἐκαλεῖτο,
 μετὰ δὲ ἐνιαυτούς ἕξ (34) ἐκείνου τὸν βίον ἀπολιπού-
 τος ὁ μοναχὸς Μάξιμος (35) εἰς τὸν πατριαρχικὸν
 ἀνάγεται θρόνον, θεραπεύων τὴν γυναικωνίτιδα καὶ
 ὑπὸ ταύτης ἀνπιθεραπευόμενος· οὐδὲν γὰρ ἄλλο ἦν τὸ
 εἰς ταύτην ἀναβιβάσων αὐτὸν τὴν περιωπῆν. Ἐπιθίους
 δὲ μῆνας ἕξ (36) τελευτᾷ, καὶ ὁ Μανουὴλ (37) εἰς τὸν
 πατριαρχικὸν ἀνάγεται θρόνον, φιλόσοφος, ὡς ἐδίκει, C
 ὦν καὶ ὑπὸ πολλῶν κατονομαζόμενος·

κ' Ἐπ' δὲ τὰ Βουλγάρων καὶ αὐθις ὁ λόγος ἀνα-
 χωρεῖ. Ὁ πρῶτος βασιλεὺς τῶν Βουλγάρων Ἰωάν-
 νης ὁ Δούκας ὁ γαμβρὸς αὐτοῦ, στεφθεὶς παρὰ τοῦ
 πατριάρχου Μανουὴλ (32), ὃς τὸν Μάξιμον διεδέξα-
 το. Μετὰ γὰρ τὴν τελευταίαν τοῦ πατριάρχου Μιχαὴλ
 ὁ Εἰρηνικός Θεόδωρος τῷ πατριαρχικῷ ἐνίδρυται
 θρῶνι, ὡς καὶ Κοπᾶς (33) ὑπὸ τῶν πολλῶν ἐκαλεῖτο,
 μετὰ δὲ ἐνιαυτούς ἕξ (34) ἐκείνου τὸν βίον ἀπολιπού-
 τος ὁ μοναχὸς Μάξιμος (35) εἰς τὸν πατριαρχικὸν
 ἀνάγεται θρόνον, θεραπεύων τὴν γυναικωνίτιδα καὶ
 ὑπὸ ταύτης ἀνπιθεραπευόμενος· οὐδὲν γὰρ ἄλλο ἦν τὸ
 εἰς ταύτην ἀναβιβάσων αὐτὸν τὴν περιωπῆν. Ἐπιθίους
 δὲ μῆνας ἕξ (36) τελευτᾷ, καὶ ὁ Μανουὴλ (37) εἰς τὸν
 πατριαρχικὸν ἀνάγεται θρόνον, φιλόσοφος, ὡς ἐδίκει, C
 ὦν καὶ ὑπὸ πολλῶν κατονομαζόμενος·

κ' Ἐπ' δὲ τὰ Βουλγάρων καὶ αὐθις ὁ λόγος ἀνα-
 χωρεῖ. Ὁ πρῶτος βασιλεὺς τῶν Βουλγάρων Ἰωάν-
 νης ὁ Δούκας ὁ γαμβρὸς αὐτοῦ, στεφθεὶς παρὰ τοῦ
 πατριάρχου Μανουὴλ (32), ὃς τὸν Μάξιμον διεδέξα-
 το. Μετὰ γὰρ τὴν τελευταίαν τοῦ πατριάρχου Μιχαὴλ
 ὁ Εἰρηνικός Θεόδωρος τῷ πατριαρχικῷ ἐνίδρυται
 θρῶνι, ὡς καὶ Κοπᾶς (33) ὑπὸ τῶν πολλῶν ἐκαλεῖτο,
 μετὰ δὲ ἐνιαυτούς ἕξ (34) ἐκείνου τὸν βίον ἀπολιπού-
 τος ὁ μοναχὸς Μάξιμος (35) εἰς τὸν πατριαρχικὸν
 ἀνάγεται θρόνον, θεραπεύων τὴν γυναικωνίτιδα καὶ
 ὑπὸ ταύτης ἀνπιθεραπευόμενος· οὐδὲν γὰρ ἄλλο ἦν τὸ
 εἰς ταύτην ἀναβιβάσων αὐτὸν τὴν περιωπῆν. Ἐπιθίους
 δὲ μῆνας ἕξ (36) τελευτᾷ, καὶ ὁ Μανουὴλ (37) εἰς τὸν
 πατριαρχικὸν ἀνάγεται θρόνον, φιλόσοφος, ὡς ἐδίκει, C
 ὦν καὶ ὑπὸ πολλῶν κατονομαζόμενος·

κ' Ἐπ' δὲ τὰ Βουλγάρων καὶ αὐθις ὁ λόγος ἀνα-
 χωρεῖ. Ὁ πρῶτος βασιλεὺς τῶν Βουλγάρων Ἰωάν-
 νης ὁ Δούκας ὁ γαμβρὸς αὐτοῦ, στεφθεὶς παρὰ τοῦ
 πατριάρχου Μανουὴλ (32), ὃς τὸν Μάξιμον διεδέξα-
 το. Μετὰ γὰρ τὴν τελευταίαν τοῦ πατριάρχου Μιχαὴλ
 ὁ Εἰρηνικός Θεόδωρος τῷ πατριαρχικῷ ἐνίδρυται
 θρῶνι, ὡς καὶ Κοπᾶς (33) ὑπὸ τῶν πολλῶν ἐκαλεῖτο,
 μετὰ δὲ ἐνιαυτούς ἕξ (34) ἐκείνου τὸν βίον ἀπολιπού-
 τος ὁ μοναχὸς Μάξιμος (35) εἰς τὸν πατριαρχικὸν
 ἀνάγεται θρόνον, θεραπεύων τὴν γυναικωνίτιδα καὶ
 ὑπὸ ταύτης ἀνπιθεραπευόμενος· οὐδὲν γὰρ ἄλλο ἦν τὸ
 εἰς ταύτην ἀναβιβάσων αὐτὸν τὴν περιωπῆν. Ἐπιθίους
 δὲ μῆνας ἕξ (36) τελευτᾷ, καὶ ὁ Μανουὴλ (37) εἰς τὸν
 πατριαρχικὸν ἀνάγεται θρόνον, φιλόσοφος, ὡς ἐδίκει, C
 ὦν καὶ ὑπὸ πολλῶν κατονομαζόμενος·

κ' Ἐπ' δὲ τὰ Βουλγάρων καὶ αὐθις ὁ λόγος ἀνα-
 χωρεῖ. Ὁ πρῶτος βασιλεὺς τῶν Βουλγάρων Ἰωάν-
 νης ὁ Δούκας ὁ γαμβρὸς αὐτοῦ, στεφθεὶς παρὰ τοῦ
 πατριάρχου Μανουὴλ (32), ὃς τὸν Μάξιμον διεδέξα-
 το. Μετὰ γὰρ τὴν τελευταίαν τοῦ πατριάρχου Μιχαὴλ
 ὁ Εἰρηνικός Θεόδωρος τῷ πατριαρχικῷ ἐνίδρυται
 θρῶνι, ὡς καὶ Κοπᾶς (33) ὑπὸ τῶν πολλῶν ἐκαλεῖτο,
 μετὰ δὲ ἐνιαυτούς ἕξ (34) ἐκείνου τὸν βίον ἀπολιπού-
 τος ὁ μοναχὸς Μάξιμος (35) εἰς τὸν πατριαρχικὸν
 ἀνάγεται θρόνον, θεραπεύων τὴν γυναικωνίτιδα καὶ
 ὑπὸ ταύτης ἀνπιθεραπευόμενος· οὐδὲν γὰρ ἄλλο ἦν τὸ
 εἰς ταύτην ἀναβιβάσων αὐτὸν τὴν περιωπῆν. Ἐπιθίους
 δὲ μῆνας ἕξ (36) τελευτᾷ, καὶ ὁ Μανουὴλ (37) εἰς τὸν
 πατριαρχικὸν ἀνάγεται θρόνον, φιλόσοφος, ὡς ἐδίκει, C
 ὦν καὶ ὑπὸ πολλῶν κατονομαζόμενος·

A Imperator Theodorus Lascaris annos quinque et
 quadraginta et amplius, minor quinquaginta natus
 excessit, e vita, decem et octo regnavit, corpore,
 sed non nimium, pusillus, moderate nigricante
 promissa barba, sed quæ in extremis scinderetur,
 variis, sed parumper, oculis, præceps in prælia,
 iræ ac Veneris impatiens, in muneribus munifi-
 centior : quibus enim illi collubitum erat, ingens
 auri vis donabatur, ut statim opulenti evaderent.
 Pugnis adversus Italos et Persas quammaxime
 conflictatus, prima tamen Romani imperii ipse
 fundamenta jecit, cui a Romanis quammaxime
 35 gratiæ habendæ sunt. Sepultus fuit in Hy-
 acinthi monasterio, ubi et imperator Alexius positus
 fuerat et imperatrix Anna thalami consors.

49. Quemadmodum ergo dixi, post illius obitum
 Romani imperii gubernacula Joannes Ducas gener
 illius suscipit, a Manuele patriarcha, qui Maximo
 successerat, coronatus. Namque post patriarchæ
 Michaelis excessum Irenicus Theodorus, cui a
 plerisque Copæ nomen inditum fuerat, in patriar-
 cham eligitur; post annos sex eo demortuo Maximus
 monachus patriarchale solium ascendit, gynæceio
 palps ac supparasitans, et vice versa ex eo assen-
 tationes et blanditias aucupans : neque enim aliud
 eum in tam sublime culmen evexerat. Sed post
 menses sex moritur, et Manuel in patriarchali solio
 collocatur, vere vir philosophus, ut apparebat, et a
 multis eo nomine honestatus.

20. Sed ad res Bulgaricas redeamus. Primus
 Bulgarorum rex Asanus duos habuit filios, Joannem
 et Alexandrum. Itaque Borila, cujus supra mentio-
 nem fecimus, regie Bulgaris imperante, Asani filius
 Ioannes fuga se abripiens in Rusos confugit, ibique
 per tempus aliquod commoratus, et convenarum
 Rusorum nonnullis in unum congestis, paternam
 hæreditatem reposeit, 36 et in Borilam arma sus-
 cipit, et vincit, dominusque fil non exiguæ regionis
 Borilas Trinobum ingressus septem annos obsi-
 dionem sustinet; et cum socii defatigati succum-
 berent, ad Asani Joannem deficiunt. Borilas inde
 inter fugiendum deprehensus ab Joanne oculis
 læditur, sicque universa ditioe Bulgarorum Joan-
 nes potitur. Et hæc quidem de Bulgaris.

Theodori Dousæ et Leonis Allatii notæ.

(30) Ἐτη ιη'. Gregoras, p. 24. ALL.

(31) Περὶ τῆς μάχας οἷός θυμοῦ τε. Gregoras lib. II, p. 24. ALL.

(32) De hisce patriarchis, Manuele, Maximo, Michaele, Theodoro, Cpolitianis, Nicææ tamen sedentibus, diximus nonnulla in opere nostro de perpetua utriusque Ecclesiæ, Occidentalis et Orientalis, consensione, ex quo lector petat, si libet. ALL.

(33) Κοπᾶς. In Notitia patriarcharum Κοπᾶς dicitur. DOUSA.

(34) Μετ' ἐνιαυτούς ἕξ. Notitia patriarcharum tradit vixisse tantum ann. 1 mens. 4 dies 5. DOUSA.

(35) Μάξιμος μοναχός. Hic antea præerat monasterio τῶν Ἀκοιμητῶν, ut est in Notitia patriarcharum. DOUSA.

(36) Μῆνας ἕξ. Notitia patriarcharum tradit menses 8. DOUSA.

(37) Ὁ Μανουὴλ. Hic est Manuel Charitopolus in Notitia patriarcharum. DOUSA.

(38) Βορίλα. Dixit supra ut occupaverit Bulgarorum imperium, c. 13. ALL.

(39) De fuga Joannis Asani lili supra agit Acropolita c. 12 et 13. ALL.

γκρατὴς τῆς τῶν [P, 18 Βουλγάρων ἀπάσης ὁ Ἰωάννης γεγένηται. Καὶ τὰ μὲν ἐν ταῖς Βουλγαρίαις τοσαῦτα ⁸⁵

21. Comnenus interim Theodorus, cujus paulo ante meminimus, proprium ordinem dedignatus et quæ sunt imperii occupans, postquam Thessalonicam in potestatem recepit, non minimam Romanæ conditionis partem, ex ea quæ suberat Italis et a Bulgaris intercipiēbatur, sibi vindicat, purpureaque chlamyde induitur, et rubris calceis convestitur, obluante illi in hoc quam strenuissime Constantino Mesopotamita metropoli Thessalonicensi, quem diris malis et calamitosis exiliis canonica statuta propugnantem insectatus misere afflixit. Sed Bulgariæ archiepiscopus Demetrius, tanquam qui, ut ipse

κα. Ὁ δὲ Κομνηνὸς Θεόδωρος, ὃν πρὸ μικροῦ ὁ λόγος ἐστέρησεν, μὴ θέλων μένειν ἐν τῇ οἰκίᾳ τάξει, ἀλλὰ τὰ τῆς βασιλείας σφετερισάμενος, ἐπειδὴ τῆς Θεσσαλονίκης γέγονεν ἐγκρατὴς πολλὴν τε χώραν τῆς Ῥωμαίων ἐκ τῆς κεκρασημένης παρὰ τῶν Ἰταλῶν ὑφ' ἑαυτὸν ἐποιήσατο, ἔτι δὲ καὶ τῆς παρὰ τῶν Βουλγάρων κεχειρομένης, πορφυροῖδα τε ὑπεσύνταται (40) καὶ ἐρυθρὰ περιβάλλεται πεδίλα, ἀντιστάνας αὐτῷ ἐπὶ τούτῳ στερότατα τοῦ μητροπολίτου Θεσσαλονίκης Κωνσταντίνου τοῦ Μεσοποταμίτου (41), ἐν καὶ πολλὰς κακουχίας καὶ ἐξορίας διὰ ταῦτα ὑπέβηκε τῶν κανονικῶν ἐθνῶν ἀντεχόμενος. Ὁ δὲ

⁸⁵ Καὶ — τοσαῦτα οὐκ. D.

Theodori Dousæ et Leonis Allatii notæ.

(40). De purpureis imperatorum calceis vide quæ Meursius fuisse in Glossario, in τζάγγαι. Meminerunt passim Nicetas et Cantacuzenus. Vide et Zonaram in Nicephoro Botaniata et Alexio Commeno. Ex Procopii loco, quem vir clarissimus in Glossario adducit, videmus eos ad genua usque pertigisse. Hinc Ville-Harduinus: *Morchuffes caucha les heuses vermoilles*. Et quemadmodum idem amicus ille noster ibidem docet ex Joanne Caropala in Tzimisce, habebant quoque jus hujusmodi calceorum reges Bulgariæ, qui videntur imperatores appellati fuisse. Quo nomine ac titulo Asanum Bulgarum ecohonestat Hungariæ rex Andreas 2, cognomento Hierosolymitanus, in epistola ad Honorium III pontif. Rom.: *Hujus intentionis studio, ut securum peregrinationis divino fulti consilio pararemus transitum, filiam (Mariam) Comnini Theodori Lascari filio nostro (Belæ 2) duximus in uxorem. Eodem etiam animo inter Azen Bulgariæ imperatorem, mediante nostra filia, matrimonium celebravimus*. Cujus loci me commonefecit Scriverius noster, ut et nocte sequentis, logothetam nempe nostrum Bulgarum semper, βασιλῆα nominare, pari titulo cum imperatoribus Cypolitanis, cum abstineat in aliarum regionum dominis, nec alio nomine quam regis aut principis dignetur. Τῆς Οὐγγρίας ῥῆξ, Σικελίας ῥῆξ, Ἀχαιας πρὸ γρηψ. Joannem etiam τὸν ῥῆγα vocat, cum Hierosolymorum, uti et nos eum vulgo vocamus, regem intelligeret. Quippe vocabulo βασιλεύς quiddam amplius et majus significare voluit quam nos voce rex significare consuevimus. Et quanquam Græci regem βασιλῆα dicunt, nihilominus eodem vocabulo imperatorem etiam Romanum et Augustum expriment: vix unus et alter veterum ἀυτοκράτωρα appellant. Quamobrem quoties in hac historia vox βασιλεύς de Bulgarorum rege et Græcorum principe occurrit (occurrit autem passim) non, rex sed imperator reddenda est. In quo (latendum est) negligentiores quam par erat fuimus. Sane Bulgarus βασιλεύς appellatus jam ab antiquo et Nicephori Phocæ tempore: constat ex Luitprandi legatione ad illum ipsam imperatorem instituta circa annum 968: *Cum, inquit, Christophori filiam Petrus Bulgarorum basileus conjugem duceret*. Notanda quoque quæ ibidem leguntur: *De imperiali vestro nomine magna sumus contentione fatigati: ipse enim vos non imperatorem, id est βασιλῆα sua lingua sed ob indignationem ῥῆγα, id est regem nostra vocabat Cui cum dicerem, quod significatur idem esse, quamvis quod significat diversum*. Vide præterea Glossarium Meursii in βασιλεύς et ῥῆξ Dousa.

(41) Κωνσταντίνου τοῦ Μεσοποταμίτου. Cui hujus apud Isaacium Angelum imperatorem summa familiaritas. Choniata p. 591. Alexio vero illius fratri et ante principatum invisus et post eum parum gratus, quod plurima in Romana re publica

movisset et omnia conturbasset, artibus tamen Euphrosynes Alexii uxoris Alexio reconciliatus, summorum ad illam devoluta, cæterorum auctoritas et cognatorum quoque imperatoris potentia elanguit; et qui dudum ab imperatore pro nihilo putabatur, nunc omnia poterat, et erat unus instar omnium; unus omnia recte statuere, unus omnium moribus se accommodare, omnia omnibus pro dignitate posse tribuere existimabatur, et ab imperatoris latere non discedebat. Qui vero potentia excederant, ægre ferebant, tum cognati imperatrici, Andronicus Contostephanus, cui Irene illius filia nupsit, et frater illius Basilius Cameterus; qui bilem suam contra imperatricem evomuerunt, et imperatori ad Occidentem abituro plura referunt: se plus Alexium diligere, e cujus salute propria quoque salus pendebat quam Euphrosynem citra ullam verecundiam in turpissima facinora delatentem et adulterii thalamum inquinantem. Nam cum quo impudenter concumbit, eum etiam ad imperium evectum velle. Quare potentia mulieris restringenda, amator e medio tollendus, ne posthac simile piaculum admittatur. Diebus indignatur graviter imperator, et post Batatzii adolescentis cædem, regis spoliata vestibus in Nemetarium, muliebri monasterium circa Ponti fauces situm, imperatricem adduci jubet. Post sex menses Euphrosyne delatorum novis conatibus et Constantini Mesopotamitæ artibus revocata, majorem quam antea potentiam obtinuit, et maritum a se abalienatum miris blanditiis reconciliavit. Constantinus vero Mesopotamita illius ætatis vertumnus et homo callidissimus et versutissimus ob dominæ reditum magis ac magis insolescebat, cum posset omnia apud imperatorem, hinc caniculi officium, quod ab Isaacio obtinuerat ac rursus offerebatur, ut suo fastigio inferius renuit, sed ex lectore diaconum se creari voluit, ut dignitates etiam ecclesiasticas contrectaret. Simulat deinde se imperatori non amplius operam navaturum: neque enim permittere canones eundem et Deo sacra facere et civilibus negotiis implicari. Quare cogitur patriarcha Xiphilinus ut Mesopotamitæ simul et Deo et imperatori, et templo et palatio sine fraude canonum inservire liceat, privilegio concedat. Nec multo post Thessalonicæ pontifex designatur. Verum tamen cum cupiditali sua: nullum modum statueret, sed vellet leva templum, dextera palatium tenere, fratres suos tanquam clavos et vectes inserebat, ac potius velut in aures de utraque imperatoris auricula suspendebat, ut si quando ecclesiasticis conventibus interesset, nullum dictum aut factum ignoraret, neo quisquam locum suum se imprudente occuparet Thessalonicam profectus et vix solio collocatus summa cum festinatione Byzantium rediit, et vix

Βουλγαρίας ἀρχιεπίσκοπος Δημήτριος (42), τὸ βασιλικὸν περιδιδύσκει τοῦτον διαδήμα (43), οἷς ἐγασκεν, αὐτόνομος (44) ὡν καὶ μηδενὶ εὐθύναι ἐπιβίων θοῦναι, καὶ διὰ ταῦτα ἐξουσίαν ἔχειν βασιλέως χρεῖν⁸⁶, οὓς τε ἂν καὶ ὅπου καὶ ὅτε βούλοιο. Βασιλεὺς οὖν ἀναγορευθεὶς ὁ Θεόδωρος βασιλικῶς ἔχρατο τοῖς πράγμασι, δεσπότης τε προὔβαλλετο καὶ σεβαστοκράτορας μεγάλους τε δομestίκοις (45) καὶ πρωτοβεστιάριους καὶ τὴν λοιπὴν πᾶσαν τάξιν βασιλικήν. Ἄφυκτος δὲ ἔχων περὶ τοὺς τῶς βασιλείας θεσμούς Βουλγαρικώτερον ἢ μᾶλλον βαρβαρικώτερον ταῖς ὑποθέσει προσεφέρετο, οὐ τάξιν γινώσκων οὐδὲ κατὰστασιν οὐδὲ ὅσα ἐν τοῖς βασιλείοις ἀρχαῖα εἶδημα καθεστήκασιν⁸⁷. Οὗτος οὐ μίκρως τῷ βασιλεῖ ἄντεφέρειτο Ἰωάννη. Ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς ἡξίου κῆτόν τῶν δευτερείων μετέχειν τῆς βασιλείας καὶ τῆς χώρας αὐτοῦ ἐγκρατῆ εἶναι καὶ τατ' οὐδὲν ἄλλο ὑπέκειν αὐτῷ ὅ⁸⁸, δὲ ἀντέβαινε στερεώτερον.

κβ'. Ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς (46) Ἰωάννης ἄρτι τῶν σκήπτρων ἐπειλημμένος, καὶ κομιθῆ ἐν στενῷ οὖσαν τὴν τῶν Ῥωμαίων τεθεαμένος ἀρχὴν, πῶν ἀναστρέφεται ἐν πολλοστοῖς βασιλεύσει, δύο παραδραμῶντων ἐνιαυτῶν⁸⁹ μάχην ποιεῖται μετὰ τῶν Ἰταλῶν. Καὶ συναγεται στρατεύμα Λατινικὸν ἀξιόμαχον, οὐ προμαχόντο αἱ τοῦ βασιλέως Θεοδώρου αὐτάδελφοι, οἱ σεβαστοκράτορες (47) Ἀλέξιός τε καὶ Ἰσαάκιος· οὗτοι καὶ γὰρ ἅμα τῷ τὸν βασιλεῖ αὐτοῖς ἀδελφῶν θανεῖν τὴν θυγατέρα αὐτοῦ Εὐδοκίαν λαθόντες ἀποδράσαι πρὸς τὴν Κωνσταντινούπολιν ἐβουλεύσαντο,

⁸⁶ τοῦτο ἔχειν ἐξουσίαν βασιλέα στέφειν D, omissis οὓς — βούλοιο. ⁸⁷ οὐ — καθεστήκασιν om. D. ⁸⁸ καὶ — αὐτῷ om. D. ⁸⁹ οὐκ — ἐνιαυτῶν om. D.

Theodori Dousæ et Leonis Allatii notæ.

solio collocatus summa cum festinatione Byzantium rediit, et uno digito regebat omnia. Sed hic cum fieret omnibus exosus, aulicorum criminationibus apud imperatorem impetitus de fastigio illo rerum deturbatur; nec exultat tantum palatio, sed pontificatu etiam dejicitur, et qui malis artibus ad primarias functiones ecclesiasticas usurpandas pervenerat, primariorum conatibus de solio dejicitur. Et hoc modo Mesopotamita Constantinus et duo ejus fratres ab administratione rei publicæ et Ecclesiæ removentur, et alii succedunt. ALL.

(42) Δημήτριος. Hunc archiepiscopum Jacobum vocal Pachymerius, *Histor.* lib. II. ALL.

(43) Τὸ βασιλικὸν περιδιδύσαι σχῆμα καὶ διαδήμα. Præter honorem illum de quo jam verba fecimus, quod Bulgarorum princeps βασιλεὺς appelletur, legali quoque ejus omnium gentium legatis præponebantur; quod ex Luitprando liquet. Cujus totum ea de re locum hic inseribam: *Cumque indignans abire vellem, Leo europalates imperatoris frater et protosecretis Simeon pone me sequuntur, hæc latrantes: cum Christophori filiam Petrum Bulgarorum basileus conjugem duceret, symphonia, in est consonantia scripta juramento firmata sunt, ut omnium gentium apostolis, id est nuntiis, penes nos Bulgarorum apostoli præponantur, honorentur, diligentur.* Præterea Bulgariæ archiepiscopus ἀποκέρκιος supremum in ecclesias suas jus habebat, neque patriarchæ Cypolitano aut ulli alii subjectus erat. Fidem faciunt Theophylactus in epistol. Balsamon in Privileg. patriarch. Vide Meursii Glossarium in ἀποκέρκιος. Hactenus de privilegiis Bulgarorum. Dousa

(44) Αὐτόνομος. De auctonomia archiepiscopi

A fatebatur, sui juris esset neminique sui facti rationem reddere teneretur, ideoque in ejus potestate esse, quoslibet et ubicunque et quandocunque illi libitum fuisset, reges ungere, regio eum diademate coronat. Theodorus ergo imperator acclamatus, uti imperatoribus moris est, res disponebat, despolas **37** Sebastocratoras, magnos domesticos, protovestiarios creabat, et reliquum universum imperatorium ordinem pro nutu dispensabat. Cum vero inepte circa imperialia jura stultus esset, Bulgarico magis sive potius barbarico more neque ordinem servans neque decorem, et si quæ alia sunt in imperialia aula veneranda decreta negligens, negotiis iucumbebat. Hic non parum Joanni imperatori adversabatur. Quare cum imperator, ut secundas imperii sibi haberet suoque uteretur dominatu, in nullo sibi obnoxius concedebat. Ipse firmiter ac validius reluctari.

22. Joannes ergo imperatorum primum sceptris obtentis, et Romanorum imperium in angustum adductum conspiciens, nec sustinens cum nullis aliis imperare, post elapsos duos annos bellum cum Italis suscipit, et exercitum ex Latinis fortissimum atque amplissimum conflatur, quem Theodori imperatoris fratres germani Sebastocratores Alexius atque Isaacius deducebant. His enim, statim atque imperator eorum frater mortem oppetit, illius filia Eudocia surrepta Cypolim secedere in animo fuit. Sed spe frustrati fugiunt. Ergo apud Romanenum,

C Bulgarie plura diximus in syntagmate nostro de perpetua utriusque Ecclesiæ, Occidentalis et Orientalis, consensione, lib. I. ALL.

(45) Σεβαστοκράτορας μεγάλους τε δομestίκοις. De his dignitatibus consule Glossarium Meursii in σεβαστοκράτωρ et δομestικός. Dousa.

(46) Ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς. Hinc pelluntur ineptiæ pene aniles Volaterrani, quas ille maximas agit lib. XIII: Joannes Batatzes apud Zacynthum imperii titulum extra patriam annos triginta quatuor tenuit. Huic filius Theodorus Lascaris nomen avi materni referens fuit. Quem Joannes e vita decedens Michaeli Palæologo, viro in armis strenuo, quo duce et administratore utebatur, commendavit. Ille expulsis Latinis, pupilloque luminibus orbatō et in carcerem conjecto, imperium sibi per nefas vindicavit. Batatzes Nicææ imperium tenuit et administravit, non Zacynthi, quem oculis suis, dum imperio poliretur, vidit, nec intueri licuit. Nunquam Batatzes Michaeli Palæologo Theodorum commendavit, neque Theodorus filium Joannem, sed Theodorus moriens filium suum Joannem Georgio Muzaloni et Arsenio patriarchæ. Obtruncato deinde Muzaloni filius Theodori Joannes ab Arsenio et universo senatu Michaeli Palæologo commendatus est. Falsum est præterea Batatzem Michaeli Palæologo duce et administratore usum fuisse, quod verissimum fuerit de Andronico Palæologo Michaelis patre. Qui tandem luminibus orbatō est a Palæologo, non fuit ipse Theodorus, sed filius Theodori Joannes, quo ille pupillo decesserat. Haucine hominem tantis delectatum esse nugis in paucissimis verbis? ALL.

(47) Οἱ σεβαστοκράτορες. Historiam fuse prosequitur Gregoras, p. 23, ALL.

ubi et cælestium virtutum militiæ duci Michaeli **38** A templum positum est, commisso prælio, vi armisque superat imperator Marte ambiguo, primum quidem potiori Romanorum parte debellata, sed imperatore deinceps cum paucis admodum insignem victoriam adeptus. Ipse etenim hastam contorsit, hostem confodit, et magnas cogitationes in bello, quod et antiquioribus minime ignotum fuerat, demonstravit. Victoria hæc mirum est quantum res Romanas sublevaverit, Italas imminuerit ac depresserit. Italorum enim præstantissimos quosque viros in eo conflictu cepit, fratres itidem Lascarides, quos criminis convictos luminibus spoliavit. Alii gladio internecati sunt; qui vero pugnae non affuere timore perciti hæserunt. Itali etiam eo temporis Serrarum castellum prementes, ubi suos debellatos esse agnoverunt, Serris liberis derelictis fuga sibi consuluerunt, cum parum abfuisset quin ab ipsis expugnarentur. Exinde res Itala hinc atque illinc per Orientem ac Occidentem divulsa, et valentiores nacta adversarios imperatorem Joannem et Theodorum Comnenum, ipsum etiam imperatorem vocitatum, cadere cœperat. Statim itaque Joannes imperator dicto in loco Italis expugnatis ab illis Romanorum oppida oppressa obsidione tentare, et auxilio **39** opeque destituta expugnare: paululum enim qui in oppidis erant, obsistere; sed cum diuturnioribus et potissimum intempestivis (neque enim vere aut autumno aut ætate, sed hieme media irruptiones faciebat, admovebat machinas et propugnacula dejiciebat) obsidionibus urgeret, qui in illis erant, defatigati ea, jurejurando vitam redimentes, dedere, plerique etiam ex his pugna periclitantes oppressi, tanquam captivi mancipati. Sic ab imperatore Pœmanenum, Lentiana Charioros, Berbeniacum expugnata sunt. Joannes ergo imperator undique bellum in Latinos commovens triremes compegit, pregitque in Hellespontum, ubi Holco nomen est, quibus molestus erat atque negotiosus in occasum irrepens, fortunas uniuscujusque et bona depopulans. Inter ea et Madytarum urbem et Calliupolim et oram maritimam Italis tributariam deprædatur.

⁹⁰ ἐλευθέρας — ἦλθον om. D. ⁹¹ ἐπειδὴ — καταλελύκει om. D. ⁹² μηδενός — ἀντίχουτο om. D. ⁹³ ὁ παρακκίριους om. D. ⁹⁴ παντοίως — μαχομένων om. D.

Theodori Dousæ et Leonis Allatii notæ.

(48) Michael hic archistrategus, cui in Pœmaneno a Joanne Batatze Græcorum imp. templum exstructum dicit Logotheta, est Michael archangelus cujus apud Græcos multa veneratio est magnoque in honore ejus memoria. Hunc τοῦ ἀρχιστρατήγου nomine afficiunt Græci quasi principem angelorum et cælestis militiæ ducem. Michael Glycas *Annal.* part. vi: *Quoniam imp. Basilius Michaellem illum temulentum interfecerat, placandi Dei causa multis per urbem locis novas sedes Michaeli principii copiarum cælestium duci exstruxit.* Emmanuel imp. Novella de feriis: *Feriamur, inquit, sexta Septembris, ὅτι ἐν αὐτῇ τὸ ἐν Χοίραις τοῦ ἀρχιστρατήγου Μιχαὴλ ἡσύμα τερατουργεῖται, quia illa die commemoratio agitur miraculi, quod a Michaelle archistratego Chonis patratum est.* Vide *Menologia Græcorum*

ἀλλὰ τοῦ μὲν σκοποῦ αὐτῶν ἡμαρτον, ἐκεῖνοι δὲ δραπεταὶ ὄχοντο. Τῆς μάχης οὐκ ἀνδραγαθίας ἐν τοῖς μέρεσι τοῦ Παιμανηνοῦ, ὅπου καὶ ὁ ναὸς τοῦ ἀρχιστρατήγου τῶν ἄνω δυνάμεων ἐγκαθιδρύεται Μιχαὴλ (48), νικᾷ κατὰ κράτος ὁ βασιλεὺς, τῶν μὲν πλείστων Ῥωμαίων σχεδὸν ἐξήττημένον τὸ πρῶτον, αὐτοῦ δὲ τοῦ βασιλείου μετ' ὀλίγων πένυ τὴν νικῆν [P. 49] πᾶσαν ἐξεργασμένον· αὐτὸς τε γὰρ δόρατος ἤψατο καὶ πολέμιον εὐαίε καὶ ἀνδρείου ἐν ἐκείνῳ τῷ πολέμῳ τὸ φρόνημα ἐνεδείξατο, οὐδὲ ταῖς πρὸ τοῦ ἀγναθῦμενον. Ἡ τοιαύτη νίκη εἰς μεγίστην αὐξήσιν ἐγγόνει τῆς τοῦ Ῥωμαίων ἀρχῆς, τῶν Ἰταλῶν δὲ συστολήν καὶ κατάπτωσιν. Τοὺς μὲν γὰρ ζωγρίας τοὺς κρείττους αὐτῶν ἐν τῷ τοιαύτῳ πολέμῳ ὁ βασιλεὺς κατέσχευε, ἀλλὰ δὴ καὶ τοὺς αὐταδέλφους Βλασκάριας, οὓς τυφλοὶ ἐπαιτίους εὐρών· ἄλλοι δὲ ξίφους ἔργον ἐγενοντο· οἱ δὲ μὴ συνόντες τῷ πολέμῳ δειλίᾳ κάτοχοι ἐγγόνεισαν. Καὶ μέρας δὲ τῶν Ἰταλῶν τὸ Σέρρον κίστρον τῷ τότε πολιορκῶν ὑπὸ τοῦ Κομνηνοῦ Θεοδώρου δεσποζόμενον, ἐπεὶ τὴν τῶν οἰκείων τοιαύτην ἐπέγνωκεν ἦτταν, ἀπέδρο ἐλευθέρας τὰς Σέρρας καταλεπόν· ἐς μικρὸν γὰρ αὐτῶν κομιδῆ τὸ ἀλῶσαι ἦλθον ⁹⁰. Ἐντεῦθεν τὰ τῶν Ἰταλῶν ἐνθεν κάκειθεν θιαυρούμενα κατὰ τε τὴν εἰς καὶ τὴν ἐσπέραν, καὶ ἰσχυροῖς ἀντιπάλαις προσπταίοντα, τῷ τε βασιλεῖ Ἰωάννῃ καὶ τῷ Κομνηνῷ Θεοδώρῳ, βασιλεῖ φημιζομένῳ καὶ τούτῳ, ἀπήρχοντο καταπίπτειν. Αὐτίκα γοῦν ὁ βασιλεὺς Ἰωάννης ἐπειδὴ τοὺς Ἰταλοὺς ἐν τῷ εἰρημένῳ τόπῳ καταλελύκει ⁹¹, τὰ ὑπ' ἐκείνων κρατούμενα τῶν Ῥωμαίων ἐπολιόρκει φρουρία, καὶ ἠλίσκε ταῦτα μηδενός τελοῦντός τοῦ βοηθήσαντος. Μέχρι μὲν γὰρ τινος οἱ ἐν τοῖς φρουρίοις ἀντείχοντο ⁹²· ὡς δὲ χρονιωτέρους ἐποίησε τὰς πολιορκίας ὁ βασιλεὺς, μάλιστα δὲ καὶ παρακκίριους ⁹³ (οὐ γὰρ ἐν ἔαρι ἢ θέρῃ ἢ μετοπώρῳ, ἀλλ' ἐν μέσῳ χειμῶνος τὰς ἐφόδους ἐποιεῖτο), ἐλεπόλεις τε συνίστα καὶ τὰς ἐπάλληεις κατέβαλλεν, ἀποκἀμνοντες οἱ ἐντὸς τὰ μὲν προῦδίδουν ἄρκοις τὴν ζωὴν ἐξαινούμενοι, ἐκ δὲ τῶν ἐπίπταν μάχῃ καὶ καθείργοντο ὡς δεσμῶται. Ἐάλω γοῦν ὑπὸ τοῦ βασιλείου Παιμανηνοῦ, Λεντιανῶν, Χαρίορος, Βερβενιάκων. Ὁ γοῦν βασιλεὺς Ἰωάννης παντοίως τοῖς Λατίνοις μαχομένους ⁹⁴ τριήρεις τε κατεσκεύασε (49), καὶ περὶ τὸν

⁹⁰ ἐλευθέρας — ἦλθον om. D. ⁹¹ ἐπειδὴ — καταλελύκει om. D. ⁹² μηδενός — ἀντίχουτο om. D. ⁹³ ὁ παρακκίριους om. D. ⁹⁴ παντοίως — μαχομένων om. D.

hoc die et octavo Novembris. Hujus festivitatis cum alii tum Zonaras tom. III *Annal.* meminissent in Isaacio Commeno. Templorum numini ejus dedicatorum et Michaelis nomine nuncupatorum cum alii multi tum Cedrenus in Basilio Macedone meminit, monasterii τοῦ ἀρχιστρατήγου ad Bosporum alicubi Nicephorus Gregoras, lib. v, cap. 1. Videndus et Nicetas, lib. vii *De imp. Manuelis gestis*, item lib. iii *Vitæ imp. Isaacii Angeli* aliique passim. Fuit et inter imperatoris flammeola, Codino europalata teste, unum archistrategi nomine dictum, ab imagine videlicet τοῦ ἀρχιστρατήγου τῶν ἄνω τάξεων Μιχαὴλ. Vide, et interpretem corrige. Dousa.

(49) Τριήρεις τε κατεσκεύασε. Hæc fusius narrat Gregoras, p. 28. ALL.

Ελλάσπουτου ταύτας ἔστησεν ἐν τόπῳ ὃς Ὀλκός ὀνομάζεται ⁹⁵, καὶ ἦν πολλὰ παρέχον αὐτοῖς πράγματα, κατὰ δύσιν ἠρμώμενος καὶ λείαν τὰ ἐκείνων ποιούμενος, πορθῶν τε τὸ τῶν Μαδύτων ἄστυ καὶ τὴν Καλλιούπολιν καὶ τὰ παραιγιαλία πάντα τοῖς Ἰταλοῖς ὑπόφορα ὄντα.

κγ'. Ἐν τούτοις δὲ ἄντος τοῦ βασιλέως Ἰωάννου, καὶ ἀκρατῶς μαχομένου τοῖς Ἰταλοῖς κατὰ τε χέρσον καὶ θάλασσαν, σκυωρεῖται τούτῳ ἐπιβουλῇ. Ὁ δὲ ταύταν συστησόμενος πρωτεξάδελφος ἦν τοῦ βασιλέως ὁ Νεστόγγος Ἀνδρόνικος. Οὕτως δὲ καὶ τὴν τῆς συγγενείας σχέσιν παρ' οὐδέν ὀρέμενος καὶ τὸν τῆς φιλίας ἀπορρήξας δεσμὸν ἀνταρσίαν κατὰ τοῦ πρωτεξαδέλφου βασιλέως βιβούλευται ⁹⁶, ἔχων συνεργὸν εἰς τοῦτο τὸν ἀδελφὸν Ἰσαάκιον καὶ ἑτέρους τῶν ἐπιφανῶν οὐκ ὀλίγους, τὸν τε Φλαμούλιον, ὃν μέγαν ἐταιρειάρχην [P. 20] ὁ βασιλεὺς τετίμηκεν, τὸν Ἰαρχανειώτην Συναδηνόν, τὸν ἐπ' ἀδελφῆ τούτου γαμβρὸν Στασηνόν, τὸν Μακρηνόν καὶ ἄλλους εἰς πλῆθος τὸν ἀριθμὸν ⁹⁷⁻⁹⁸. Ἐγένετο δὲ ἡ ἐπιβουλὴ πολυήμερος. Ἐν τῇ Λαμψάκῃ δὲ διάγων ὁ βασιλεὺς μανθάνει ταῦτα. Πυρὶ οὖν τὰς τριῆρεις καταναλώσας, ἵνα μὴ τοῖς Ἰταλοῖς ὑπὸ χεῖρα γένοιτο, καὶ προὔργιαίτερον τὸν ἐσωθῆν πόλεμον κρίνας τοῦ ἔξιον, ἠπάρας ἐκεῖθεν ἐπὶ τὴν Ἀχυραῖον ἀφίκετο, κακείθεν τὴν ἐξέτασιν τῆς ἐπιβουλῆς ἐποιήσατο. Καὶ ἔσαν οἱ συνωμόται πάντες ταῖς δίκαις ὑπέυθυνοι. Ἄλλ' ὁ βασιλεὺς φιλανθρωπότερον τοῖς νόμοις ἐχρήσατο, καὶ τὸν μὲν Νεστόγγον Ἰσαάκιου τυφλῶσαι καταδικάζει καὶ χειροκοπῆ, ὡσαύτως καὶ τὸν Μακρηνόν· ἐξελέλεγχοτο γὰρ ὡς πολλάκις ἐφόρμησε, κατὰ νότον τυγχάνων τοῦ βασιλέως, ἐφελεύσαι τὴν σπάθην καὶ καταρράξαι καιρίαν. Καὶ ἄλλους δὲ τινῶν μικραῖς ποιναῖς καθυπέβαλεν, τοὺς δὲ πλείστους ἀφῆκεν εἰρκταῖς μέχρι τινὸς περικλείτας, καὶ αὐτὸν δὲ τὸν πρωτουργὸν τῆς ἐπιβουλῆς, τὸν καὶ βασιλείας ἐρείμενον, τὸν Νεστόγγον Ἀνδρόνικον ⁹⁹ ἐν τῇ φρουρίῳ τῆς Μαγνησίας συνέκλεισεν. Τοσοῦτον ἢ τῆς ἀγάπης σχέσις τὸν βασιλέα τοῦ κακοπραῖσαι τοῦτον ἐκώλυσεν ¹. Ὅς καὶ μετ' ὀλίγον ἀπέθρα, ὡς μὲν τινες ἔφασκον, θελήσει τοῦ βασιλέως ἐλευθεριώτερον βαινῆναι τοῦτον παρακελευσαμένου καὶ οἷον κλέψαι τοῦτον τὴν σωτηρίαν βουλευσαμένου. Ὅς καὶ νυκτὸς φυγὼν ἐπὶ τὰ τῶν Μουσουλμάνων ἐφόρμησε, καὶ διεῆγεν ἐκεῖσε μέχρι ² τῆς αὐτοῦ τελευτῆς. Ἐντεῦθεν ὁ βασιλεὺς προσεκτικώτερον ἐχράτε τοῖς πράγμασι, καὶ τῆς προτέρας ἐλευθεριότητος οὐκ ἀντεποιεῖτο ³, φύλακὰς τε περὶ αὐτὸν ἔστησε καὶ φρουροὺς νύκτωρ τε καὶ μεθ' ἡμέραν τοῖς ἐκείνου προσέχοντας ⁴. Μάλιστα δὲ περὶ ταῦτα συνέστεινεν ἡ βασίλισ Εἰρήνη, ἀρρενωπότερον τὸ ἦθος ἔχουσα καὶ τοῖς πάσι βασιλικώτερον ἐντυγχάνουσα.

Κίς συνθήκας δὲ θελήσαντες ἐλθεῖν οἱ Ἰταλοὶ ἀπέλυσαν ⁵ πρὸς τὸν βασιλέα καὶ τὸ τῶν Πηγῶν ἄστυ. Καὶ οὕτω ἡ μετ' αὐτῶν ὁ βασιλεὺς Ἰωάννης εἰρήνευσεν, πάντων τῶν πρὸς νότον ὑποχωρησάντων αὐτῇ Λατίων, ἐτι δὲ κρατούτων πρὸς Βερόβαν τὰ πλησίον ὄντα τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῇ τοῦ Νικομήθους πόλει ἐγγίζοντα.

⁹⁵ ἐν — ὀνομάζεται om. D. ⁹⁶ οὕτως — βιβούλευται om. D. ⁹⁷⁻⁹⁸ τὸν τε — ἀριθμὸν om. D. ⁹⁹ τὸν Νεστόγγον Ἀνδρόνικον om. D. — ¹ τοσοῦτον — ἐκώλυσεν om. D. ² ὃς καὶ ὕστρον ἀπέθρα περὶ Μουσουλμάνους καὶ ἦν ἐκεῖ μέχρι D. ³ καὶ — ἀντεποιεῖτο om. D. ⁴ νύκτωρ — προσέχοντας om. D. ⁵ δ' ἐβλήσαντες οἱ Ἰταλοὶ συνέλθεῖν D.

A 23. Cum hæc ageret imperator Joannes, acribusque Italos præliis terra marique divexaret, insidiæ vitæ illius parantur. Facinoris auctor erat Nestongus Andronicus imperatoris consobrinus. Is artissimæ affinitatis conjunctione neglecta spreisque amicitia juribus in consobrinum suum imperatorem conjurat, conjurationis consorte fratre Isaacio et non paucis ex proceribus. **40** Nec deerant sceleris participes Phlamulius magni hetæriarchæ dignitate beneficio imperatoris condecoratus, Synadenus Tarchaniota, sororis illius maritus, Stascus, Macrenus alique quamplurimi. Cum vero per multos dies conjuratio protraheretur, Lampsaci degens imperator conatus conspirantium rescivit, et triremibus ne ab Italis occuparentur concrematis, bello domestico magis quam externo invigilandum ratus, inde digressus Achiraum proficiscitur, ibique questionem, ut consortes sceleris indicarentur, habet: et conjurati omnes convicti condemnatique sunt. Attamen imperator humaniorem se præbens Nestongum Isaacium lumine et manu mutilat, Macrenum quoque; sæpius enim cum a tergo imperatoris esset et gladium stringere et vulnus infligere letale tentasse deprehensus est. Alios itidem mitioribus pœnis multavit, plurimos ad tempus detrusit in carceres, et ipsum conspirationis auctorem et imperium affectantem Nestongum Andronicum Magnesiæ in arcem relegavit. Sic amoris illecebræ ab illis maleficiendo imperatorem abstraxere. Nestongus paulo post aufugit, ut quidam tradunt, annuente imperatore, qui illum liberius vagari posse præceperat, ut quodam modo salutem suffuratus esse videretur. Noctu ille in fugam conjectus Musulmanos convenit, inter **41** quos ad extremum vitæ exitum ætatem duxit. Hinc imperator attentius rebus advertere; omnibus ad se adeundi facultatem, qua prius utebantur liberiore, coercere; custodes ac vigiles, qui noctu interdumque se ac rationes suas defenderent, addere. Sed omnium maxime imperatrix Irene, moribus ac ingenio mascula, et cum omnibus magis regie quam par erat conversans, ad conservandum eum incumbere.

D Itali interim cum imperatore concordiam confirmare volentes castro Pegarum cessere; sicque cum eis Joannes imperator pacem composuit, cum ad Austrum omnibus renuntiassent, sed adhuc, quæ circa Boream affinia Cpoli erant urbiq; Nicomediensi proxima, retinerent.

24. Contigit etiam illud prius. Adrianopolitani ei-
 ves legationem ad imperatorem obeunt, ut exercitu
 ad eos convecto servitute Italica liberet. Ille Isem
 protostratora cum copiis misit; militiæ consors erat
 Joannes Camytzes. Hi Hellesponto adnavigato per
 Macedoniam iter facientes Adrianopolim veniunt,
 urbemque ingressi stativa habuere. Certo vero spes
 imperatori Joanni inhæserat reliquorum etiam ad-
 jacentium locorum dominatum habiturum. Verum
 Theodorus Comnenus, de quo nos supra diximus,
 vicinis **42** omnibus potitus præter Rhodopes mon-
 tem, cui et Achrido nomen est, et in eo oppida, et
 Melenium, quibus Sthlavus Asani regis affinis et ab
 imperatore Cpolitano Erico, cujus filiam e pollice
 susceptam sibi matrimonio junxerat, despota mune-
 re decoratus dominabatur. Sthlavus hic, ut se-
 riem orationis paulum abruptam, castro Melenico
 potitus, valido illo quidem et hostibus inexugnabi-
 bili, suo ipse jure utebatur, nemini vicinorum
 principum obnoxius; quandoque enim Italis affi-
 nitate cum eis coactus, auxilio erat, quandoque
 Bulgaris generis fretus conjunctione, quandoque
 etiam Theodoro Comneno, nemini unquam se neque
 subdens, neque pacem conciliatam vere servans ne-
 que assensus sustinens. Illi, post elatam uxorem,
 Petraliphæ Theodori Comneni uxoris fratris filia
 nupserat, de qua infra dicitur. Præter itaque urbes
 Sthlavo tributarias, reliqua omnia Theodoro Com-
 neno subdebantur. Et cum Mosynupolis, Xanthia,
 Gratianus sub eo essent, Stagira monte, quem Ma-
 crem vulgus nominal, decurso, Hebræi ex ea parte
 omnia aperta atque incustodita nec castello ullo mu-
 nita excurrunt, et Didymoteichum **43** appellens,
 non multos post dies rex eorum acclamatur. Et
 Adrianopolim usque perveniens, in ea dictum Isem
 protostratora et Camytzen cum imperatoris copiis
 reperit, et fallacibus ac captiosis sermonibus ei

κῆ. Συνέβη δὲ τι πρὸ αὐτοῦ καὶ τοιοῦτον. Οἱ γὰρ
 τῆς Ἀδριανουπόλεως οἰκήταρες πρὸς τὸν
 βασιλέα ἐπέσταντο, ὅπως ἀποστείλῃ πρὸς αὐτοὺς
 στρατεύμα καὶ τῆς Ἰταλῶν ἐλευθερώσῃ χειρὸς. Ὁ
 δὲ τὸν πρωτοστράτορα Ἰσῆν, στρατεύμα δούς αὐτῷ,
 ἐξαπέστειλεν. Συνῆν δὲ αὐτῷ καὶ ὁ Καμύτζης Ἰωάν-
 νης. Οἱ καὶ διαπραΰσαντες τὸν Ἑλλησπόντον καὶ
 διὰ τῆς Μακεδονίας διελθόντες εἰς Ἀδριανουπόλιν
 ἤρξαντο, ἐντὸς δὲ γινόμενοι τῆς πόλεως διεῖχον
 ἐκείσε. Ἐλπίς δὲ ἦν τῷ βασιλεῖ Ἰωάννῃ διὰ ταῦτα
 καὶ τῶν περὶ ἐγκρατῆ γενέσθαι. Ἀλλ' ὁ Κομνηνὸς Θεο-
 δωρος, [P. 21] ὃν φθάσας ὁ λόγος ἐδήλωσεν, τῶν ἐγγύς
 πάντων γινόμενος ἐγκρατῆς, ἀνευ μέντοι τοῦ τῆς
 Ῥοδόπης ὄρους, ὅπερ καὶ Ἀρχιδῶς ἀνοήμασται, καὶ
 τῶν ἐν τούτῳ ἄστεων καὶ τοῦ Μελενίκου· τούτων
 γὰρ ἤρχεν ὁ Σθλάβος, προσγενὴς ἄν τοῦ βασιλέως
 Ἀσάν καὶ δεσπότης τιμημένος ὑπὸ τοῦ βασιλέως
 Κωνσταντινουπόλεως Ἐρρόῃ, οὗ καὶ τὴν θυγατέρα ἐκ
 καλλικῆς αὐτῷ γεγεννημένην ἠγάγετο εἰς γυναῖκα.
 Οὗτος δὲ ὁ Σθλάβος, ἵνα μικρὸν τι τῶν εἰρημῶν τοῦ
 λόγου διέλωμαι ⁶, φηρύριον τὸν Μελενίκου εὐρῶν ὄχυ-
 ρὸν καὶ σχεδὸν πᾶσιν ἐναντιούμενος ἀνάλωτον ἢ
 αὐτοκρατῆς ἦν, μηδενὶ τῶν περὶ ἄρχόντων ὑποπε-
 σῶν. Ἐνίστε μὲν γὰρ Ἰταλοῖς ὑπάρχει σύμμαχος ἐκ
 κήδους αὐτοῖς συναγόμενος, ἐνίστε δὲ Βουλγάρους
 ἐκ συγγενείας ἡμερροῖων, ἐνίστε δὲ τῷ Κομνηνῷ
 Θεοδώρῳ· καὶ ἦν οὐδέποτε τι οὔτε ὑποτασσόμενος
 οὔτε εἰς ἀληθῆ πίπτει καὶ ὁμοφροσύνην ἐρχόμενος ⁷.
 Τούτῳ συνεζύγη μετὰ θάνατον τῆς αὐτοῦ γαμητῆς
 ἢ τοῦ Πετραλίφα (50) θυγῆτρός τοῦ γυναικαδέλφου
 τοῦ Κομνηνοῦ Θεοδώρου, περὶ ἧς παρκατιῶν ὁ λό-
 γος ἐρεῖ. Ἄνευ μέντοι, καθὼς εἰρήκειν, τῶν ὑποπι-
 πτουσῶν τῷ τριούτῳ Σθλάβῳ χωρῶν τὰ πάντα ὑπὸ
 τοῦ Κομνηνοῦ ἐγκρατῆ Θεοδώρου ⁸. Ἐπεὶ γὰρ Μο-
 συνούπολις καὶ Ἐάνθεια καὶ ἡ Γρατζικιά ¹⁰ καὶ αὐτῆ
 ὑπὸ τούτων ἐτέλει, τὸ τῆς Σταγείρας (51) ὑπερῆς
 ὄρος, ὃ δὲ Μάκρην ἀνομαζοῦσιν οἱ πολλοὶ, τὰ ἐκεί-

⁶ ἵνα — διέλωμαι om. D. ⁷ καὶ — ἀνάλωτον om. D. ⁸ καὶ ἦν — ἐρχόμενος om. D. ⁹ περὶ — Θεοδώρου
 om. D. ¹⁰ Γρατζιάνους αὐτῆ D.

Theodori Dousæ et Leonis Allatii notæ.

(50) Πετραλίφα. Meminit quatuor fratrum Petra-
 lipharum, oriundorum ex Francorum gente, Nicetas
 sub Manuele Comneno libro II. Dousa.

(51) Σταγείρας. Choniata Isaacii Angeli lib. III.
 Urbium ac regionum nomina in alia mutata cer-
 tum est et indubitatum apud omnes. Plurima alii
 suis notis vel commentariis adnotarunt. Nos in
 eruditorum gratiam, eorumque potissimum qui
 recentiorum Græcorum historias legunt, exscribe-
 mus hic schedulam nobis Venetiis ex ms. Græco
 codice per virum fide, doctrina, officio et religione
 præstantissimum, Angelicum Aprosium Vintimil-
 liam, transmissam, ut scias cui debeas hoc, qua-
 lecunque sit, eruditionis munusculum: Περὶ ἐπω-
 νυμίας πόλεων καὶ τόπων. Ἀμαί πόλις ἢ νῦν Χουσου-
 πόλις. Ἀπία ἢ νῦν Κοροῖνη. Ἀπολλωνία ἢ νῦν Ἰεριστός,
 ἣτις καὶ Ὀλυθος ἐλέγεται. Ἄργος Θεσσαλικόν ἢ νῦν
 Λάοισσα. Ἀσία ἢ Ἐρεσσος, Πύλαγμαῖς ἢ φιλαδέλφεια,
 Ἀχαια ἢ νῦν Πάτρα. Βοιωτία ἢ νῦν Λιβαθία. Βερσιού-
 πόλις ἢ νῦν Στρούμιτζα. Βελεντιούπολις τὸ νῦν Βελζού-
 σιον. Ἐλισσόν ὁ Ἐλασσών. Ἐπίδαμνος τὸ νῦν Δυρράχιον.
 Εὐρώπη ἢ δὴσις πάσα. Ἠοάκλεια ἢ νῦν Μελαγώνια.
 Θεούπολις ἢ νῦν Προύσα. Θέρμη ἢ Θεσσαλονίκη, καὶ

Ἠμαθία. Ἰλλυριοὶ οἱ Ἀλβανῖται. Ἰλλυρικὸν τὸ νῦν
 Κονικόν καὶ ἡ Σερβία. Κεταῖοι οἱ νῦν Μακεδόνες.
 Κιλικία ἢ Ἀρμενία. Κιλιξ ὁ Ἀρμένιος. Κηλοσσαὶ αἱ
 Νόνοι. Ὀδρυσσὸς καὶ Ὀρεστία ἢ νῦν Ἀδριανουπόλις.
 Ὀρθαγαρία ἢ νῦν Μάκρη. Ὀλυμπία ἐν Ἀρκαδίᾳ.
 Πήδασος ἢ νῦν Μεθώνη, ἣς πλησίον Χερρόνησος, ἣτις
 καλεῖται Πύλος, ἢ πατρίς Νέστορος, νῦν Ἀθαρινός.
 Πύδνα τὸ Κίτρος. Ποτιδάμια ἢ νῦν Κασσάνδρεια, ἣτις
 ἢ Βέρροια. Ῥοδόπη ἢ Φιλιππούπολις. Σίρμιον ἢ νῦν
 Θόγγραϊα, πρῶτον δὲ Γάπεδον. Φωτικὴ ἢ νῦν Βελῆ.
 Ἑλλὰς ἢ νῦν ἀνομαζομένη Πελοπόννησος. Εὐβοία ἢ
 Εὐβοπος. Ἰσθμὸς καὶ Αἰθίοπη. Αἰθίοπη ἢ νῦν Βαρθάριος.
 Τάμνη αἱ νῦν Κλεισοῦραι. Κορινθίαις ἢ νῦν Φιλιππούπο-
 λις. Τριβαλλοὶ οἱ νῦν Σέρβοι. Choniata Κολωνία ἢ νῦν
 Τάξαρα. Σαρδικὴ ἢ νῦν Γραικίτζα. Ἰόππη ἢ νῦν Ἄκα.
 Joanne Stauracio ὄρος τὸ Ἄθως τὸ νῦν Ἄγιον ὄρος.
 Joanne Tzetze Μάιονες οἱ νῦν Βούλγαροι. Pachyme-
 rio Ταχύριαι οἱ νῦν Ἀτάριοι. Joanne Lydo Ἀνακτορία
 ἢ νῦν Μίλατος. Ἰππολάκιος Θῆβαι τὸ νῦν Ἀτραμύ-
 τιον. Georgio Acropolita Εὐρος ὁ νῦν Μακρίτζα Λι-
 ξειός ποταμὸς ὁ νῦν Βαρθάριος. Nicephoro Gregora
 Ταυάριαι ἄκρα ἢ νῦν Μαῖνη, Αἴτ.

θεν τῷ Ἐβρου κατέδραμον, ἅνετα εὐρών πάντα καὶ μηθενὲ φρουρίῳ περιφραγόμενα. Ἐνθεν τοι ¹¹ καὶ περὶ Διδυμότοιχον γεγωνῶς ἐν σὺ πολλῇ χρόνῳ βασιλεὺς ἐπεφημίζετο τούτῳ. Ἀφικόμενος δὲ καὶ ἐπὶ τὴν Ἀδριανούπολιν εὗρεν ἐντὸς τὸν ἀηλωθέντα Ἰσάν τὸν πρωτοστράτορα καὶ τὸν Καμύτζην μετὰ τοῦ στρατεύματος τοῦ βασιλέως Ἰωάννου. Απατηλοῖς δὲ λόγοις ¹² τοὺς αἰκητορας ὑπέλθων, ὡς πλουτίστει τούτους ἀκραις καὶ τῶν ἄλλων Ῥωμαίων ὑπερυψώσκειν, πείθει τὸ μὲν τοῦ βασιλέως ἐξαγαγεῖν στρατεύματα ἔξω, αὐτὸν δὲ εἰσαγαγεῖν. Ἐξάγεται οὖν ὁ πρωτοστράτωρ Ἰσῆς καὶ ὁ Καμύτζης μετὰ τοῦ συνόντος τούτοις στρατεύματος, ἐπὶ ὄρκους τοῦ μὴ τινα παθεῖν τούτων δεινόν τι. Ἐξελθόντες οὖν ὁ μὲν πρωτοστράτωρ οὐδὲ ὄλωσ τὸν Κομνηνὸν Θεόδωρον τεθέσται (ταῦτο γὰρ θῆ αὐτοῖς συμπεφώνηται), ὁ δὲ Καμύτζης συντυχῶν αὐτῷ οὐκ ἀπέβη τοῦ ἵππου οὐδὲ ὡς βασιλεῖ προσεκύνησεν. Εἰς ὃ βαρυθυμήσας ὁ Κομνηνὸς Θεόδωρος (ἐβούλετο γὰρ ὡς βασιλεὺς ἐκείνον πάντας ἔχειν Ῥωμαίους, ἐπιτίπερ καὶ ὡς βασιλεὺς ἐφημίζετο) ὑβρεῖς τε κατέχευε τοῦ ἀνδρός καὶ ¹³ μικροῦ ἄν καὶ πληγῆς ἐπέθετο. Τοῦτο τῷ Καμύτζῃ ἀφορμὴ ἐγενόνη πρὸς τὸν βασιλεῖα τμήσ· ὡς γὰρ αὐτοῖς τὸν Ἑλλήσποντον διεπέρασεν καὶ πρὸς τὸν βασιλεῖα ἀφίκοντο, μέγας ἐταιρειάρχης (52) διὰ ταῦτα ὁ Καμύτζης ¹⁴ τετίμηται. Ὁ Κομνηνὸς οὖν Θεόδωρος ἐγκρατῆς ¹⁵ καὶ τῆς Ἀδριανουπόλεως γεγωνῶς πολλὰ παρέσχεν [P. 22] τοῖς Ἰταλοῖς πράγματα. Κατέδραμε γὰρ πάντα τὰ ὑπ' ἐκείνων κρατούμενα, καὶ μέχρι καὶ αὐτῆς τῆς Βιζύτης γενόμενος τὸ ἔξω κατέσχε τοῦ ἄστεως, καὶ λείαν πολλὴν ἐκείθεν ἐποίησατο ¹⁶, καὶ μέχρι καὶ τῶν πυλῶν τῆς Κωνσταντίνου (53) κατήντησε, καὶ ποταμὸν πολλὴν τοῖς Λατίνοις ἐπέβαλε ¹⁷. Τότε δὲ καὶ ὁ Ἀσὴλ Δεκαῆ, ὃς τῆ θυγατρὶ τοῦ βασιλέως Θεοδώρου τοῦ Λασκάρου συνεζύγη ¹⁸, ὑπὸ τινος τῶν τοῦ Κομνηνοῦ Θεοδώρου ὄντων ἐπέληθη τὸν τραχήλου. Καὶ ἦν ὡς ἐδοξε τὰ τῆς βοχῆς ἐκείνη βλάβησιμα, ἀλλ' ὑπὸ τοῦ τῶν ἰατρῶν τεθεράπευται. Ἦν δὲ τὸ ἀπὸ τούτου τραχυτέρα αὐτοῦ ἢ φωνὴ καὶ οὐκ εὐχερῶς οἱ τοῦ τραχήλου στρεφόμενοι σπόνδυλοι.

κέ. Οὕτως οὖν ἐπαυξήσας τοῖς πράγμασιν ὁ Κομνηνὸς Θεόδωρος ἐπειδὴ ὁμορῶν ἐγενόνη τοῖς Βουλγάροις ¹⁹, εἰς σπονδὰς τε συνῆλθε τῷ τῶν Βουλγάρων βασιλεῖ Ἰωάννῃ τῷ Ἀσάν, ὃν φθάσας ὁ λόγος εἰρήκε μετὰ τὸν Βορίαν βασιλεύσαι τῆς τῶν Βουλγάρων, καὶ συγγένειαν μετὰ τούτῳ πεποίηκε ²⁰ προσλαβόμενος ἐπὶ τῷ ἀδελφῷ τούτου Μανουῆλ τῆν θυγατέρα αὐτοῦ Μαρίαν, ἥτις ἐκ πάλλακῆς ἐκείνη γενένηται ²¹. Ὁ μὲν οὖν Ἄγγελος (54) Θεόδωρος τὰς μετὰ τοῦ Ἀσάν Ἰωάννου σπονδὰς διαλύσας, οἷα ἐκείνας ἀνὴρ ὀρασύτερος καὶ ὑτακτικότερον γεγόμενος οὐ μόνον ἐν βασιλείαις, ἀλλὰ καὶ ἐν πᾶσιν ἀπλῶς τοῖς πολιτικοῖς, καὶ θαμὰ παραβαίνων τοὺς ὄρκους καὶ παρασπανῶν τοῖς ἐν γειτόνοι, κατὰ Βουλγάρου χωρεῖ, πολλὴν συναθροίσκει τὴν στρατιάν ἐκ τε Ρω-

A decipiens, opibus nempe, fortunis, dignitatibus aliisque Romanos ceteros quam maxime sui causa superaturos, persuadet imperatoris militem ejicere, suum admittere. Quare protostrator Ises atque Camytzes cum exercitu pelluntur, cum cives se prius jurejurando alligassent nemini damnum illaturos. Pulsi, protostrator Comnenum Theodorum ne vidit quidem (namque ita convenerunt), Camytzes cum illi occurrisset, neque equo descendit neque uti decet imperatorem adoravit. Quare ira incitatus Theodorus (volebat enim se ab omnibus Romanis imperatorem agnosci, cum et imperator diceretur) gravissimis injuriis virum eumulat, parumque abfuit quin etiam plagas inligeret. Hoc Camytzæ, ut ab imperatore honores consequeretur, in causa fuit: nam ut rursum Hellesponto præterlapso ad imperatorem accessere, magnus Heteriarcha non aliam ob causam Camytzes officitur. Comnenus itaque Theodorus Adrianopoli occupata non minimum res Italas turbavit: quæ **44** enim illi tenebant, omnia adortus et Byzantium ipsam usque profectus, quidquid extra urbem erat, pro arbitrio duxit, et opima præda auctus ad fores Byzitiæ, ingente Latinis timore injecto, pervenit. Tunc temporis et Aseldecae, filie imperatoris Theodori Lascaris maritus, ab iis qui cum Comneno Theodoro erant hasta jugulum feritur, vulnusque lethale indicatum a perito tandem medico sanatur. Exhinc postea erat vox asperior, nec colli vertebræ, ut antea, flexu faciles.

B nam ut rursum Hellesponto præterlapso ad imperatorem accessere, magnus Heteriarcha non aliam ob causam Camytzes officitur. Comnenus itaque Theodorus Adrianopoli occupata non minimum res Italas turbavit: quæ **44** enim illi tenebant, omnia adortus et Byzantium ipsam usque profectus, quidquid extra urbem erat, pro arbitrio duxit, et opima præda auctus ad fores Byzitiæ, ingente Latinis timore injecto, pervenit. Tunc temporis et Aseldecae, filie imperatoris Theodori Lascaris maritus, ab iis qui cum Comneno Theodoro erant hasta jugulum feritur, vulnusque lethale indicatum a perito tandem medico sanatur. Exhinc postea erat vox asperior, nec colli vertebræ, ut antea, flexu faciles.

C 25. Sic ergo rebus prospere gestis Theodorus Comnenus, cum suo imperio fines iidem essent ac Bulgaris, foedus cum Bulgarorum rege Joanne Asano, qui, ut dixi, post Borilam Bulgaris præerat, init; illiusque filia Maria ex pellice suscepta fratri suo Manueli desponsata affinitate conjungitur. Sed enim Angelus Theodorus cum Asano Joanne conditionibus ac pactionibus perturbatis, cum audacior esset, atque inordinatus non solum in regia, sed in aliis negotiis civilibus sese immisceret, sæpeque jusjurandum **45** negligeret fidemque violaret, in affines Bulgaros pedem movet, et ex Romanis atque Italis ingentem militem exaggerat, et Adrianopolim prætergressus in superiorem partem Hebræ agmine ducto cum Bulgaris posebat, sed exilium sibi

¹¹ καὶ — τοι om. D. ¹² Ἀδριανου, καὶ εὐρών τὸ στρατεύμα τοῦ βασιλέως Ἰωάννου, καὶ ἀπατηλοῖς λόγοις D. ¹³ Θεόδωρος — ἀνδρός καὶ om. D. ¹⁴ ἐπέθετο τούτῳ. Διὸ ἐτιμήθη παρὰ τοῦ βασιλέως μέγας ἐταιρειάρχης ὁ Καμύτζης. D. ¹⁵ ὁ οὖν Κομνηνὸς γεγωνῶς καὶ τῆς Ἀδριανου ἐγκρατῆς D. ¹⁶ καὶ λείαν — ἐποίησατο om. D. ¹⁷ καὶ — ἐπέβαλε om. D. ¹⁸ Δεκαῆ τῆς θυγατρὸς τοῦ Λασκάρου Θεοδώρου σύζυγος D. ¹⁹ ἐπειδὴ — Βουλγάροις om. D. ²⁰ ὃν — πεποίηκε om. D. ²¹ ἥτις — γενένηται om. D.

Theodori Doussa et Leonis Allatii notæ.

(52) Μέγας ἐταιρειάρχης. De hac dignitate vide Glossarium Meursii in εταιρεία καὶ ἐταιρειάρχης. DOUSA.

(53) Μέχρι καὶ τῶν πυλῶν τῆς K. Gregoras, p. 27

et 28. ALL.

(54) Ὁ μὲν οὖν Ἄγγελος. Brevius Gregoras, p. 28. ALL.

quærens, acie conflagere. Videbatur enim sibi A Bulgaros timore percitos nequaquam vel solum sui exercitus impetum sustinere. At non sic Bulgari, sed Asanus Joannes perfidia ac fœdere ab Angelo Theodoro fracto potius quam propriis viribus fretus, parva sibi auxiliari manu e Scythis conducta, ne numero quidem millenis, confidentius in conflictum agebatur, signo etiam militari, ut a nonnullis memoriæ proditum est, jurejurando Theodori scripto appenso. Et forte circa locum Hebro proximum, quem Clocotinitzam appellant, milites adversis signis irruunt, et ut verbo singula exprimam, debellatur a Bulgaris et Scythis Theodorus, et ab hostibus una cum eo non pauci illius affines et dignitate conspicui et illustres viri, eorum suppellectile a Bulgaris depopulata, capiuntur, Asanus cum multitudine capta humanius se gerens potiore copiarum partem, et eos 46 præcipue qui humili loco nati convenerant, liberat inque eorum oppida ac urbes dimittit, seu ex humanitate id gereret, seu ut hac ratione utilia sibi comparans et commodis suis apta disponderet: eorum namque dominium sibi defectionis tempus circumspectans moliebatur. Votique compos effectus est: quippe quos ipse persequeretur, Marte ineruento colla omnes subdebant. Illi etiam se submisit Adrianopolis, non multo post Didymotæchum, Bolerum totum, deinceps Serræ, Pelagonia, Prilapus et loca contermina. Magnam item Blachiam excurrit Elbanumque occupat et usque Illyrium rapinis omnia vastat. Cum vero quæ sibi animo proposuerat majori ex parte compleret disposuissetque pro arbitrio, patrias repetiit sedes, et castellis nonnullis in custodiam ac dominium Romanorum relictis, plerisque sibi reservatis, milites in illis ac duces quæstoresque, qui vectigalia et tributa exigent, constituit; indicatusque est ab omnibus tunc temporis admirabilis et tuto fortunatus; neque enim in domesticos gladio sæviit, neque Romanorum se cædibus polluit, ut qui ante eum Bulgaris dominabantur sueverant. Hinc non a Bulgaris modo sed Romanis aliisque gentibus charus ac intimus habebatur.

γουν τοῖς πᾶσι τότε καὶ θαυμαστός καὶ μακάριος· αὐτὸν γὰρ ἐχρᾶτο μαχαίραις ἐν τοῖς οἰκείοις, οὐδ' ἐχραίνετο φόνοις Ῥωμαῖκοῖς, ὡς οἱ πρὸ αὐτοῦ τῶν Βουλγάρων²³. Ἐνθεν τοι καὶ οὐ μόνον παρὰ Βουλγάρων, ἀλλὰ καὶ²⁴ παρὰ Ῥωμαίων ἐφιλείτο (57) καὶ ἐτέρων ἐθνῶν²⁵.

²³ πολλὴν — Ἰταλῶν om. D. ²⁴ ἐξήτει — ὄλεθρον om. D. ²⁵ καὶ ἐδόκει ὡς οἱ Βουλγάροι ὑποπτήξαντες οὐδὲ τὴν ὁρμὴν τῆς D. ²⁶ οὐχ — Βούλγαροι om. D. ²⁷ ὡς — κράτος om. D. ²⁸ παρὰ — ὅ] ὁ Ἄγγελος νέος D. ²⁹ καὶ συλλ. — προσγενῶν] ὅς συλλαμβάνεται καὶ οὐκ ὀλίγοι τῶν συγγενῶν D. ³⁰ περὶ — πλῆθος om. D. ³¹ καὶ μάιστα — συγκλυθᾶς om. D. ³² καὶ πρὸς — πόλεις om. D. ³³ τῆς — ἀποσπάσας om. D. ³⁴ καὶ τοὺς — φορολογήματα om. D. ³⁵ Ῥωμαῖκοῖς — Βουλγάρων om. D. ³⁶ αὐτὸν — καὶ om. D. ³⁷ καὶ ἐτέρων ἐθνῶν om. D.

Theodori Dousæ et Leonis Allalii notæ.

(55) Τῆ σημαία τὸν ἐγγραφον ὄρκον. Pleraque similia exempla apud alios historicos invenies, quibus cognoscitur rem male cessisse perjuriis: neque enim fidem frangit homini, qui jurejurando fœdus et pacta constabilita amolitur, sed Deo, qui has injurias pulchre ulciscitur. Cf. Nicephorus patriarcha, in *Breviario historico*, p. 24 D ed. Lupar., de Justiniano filio Constantini. ALL.

(a) Cf. Bandur. animadvers. in Constantini Porphyrog. *De Them.* 1. 1, p. 10 in tomo nostro CXII.

μαίων συγκεκοτημένον καὶ Ἰταλῶν²³. Παραμείψας οὖν τὴν Ἀδριανοῦ ἐπὶ τὰ ἄνω τοῦ Ἑβρου τὴν πορείαν ἐποιεῖτο, ζατῶν μετὰ Βουλγάρων συρρήξαι πόλεμον. Ἐξήτει δὲ ἄρα τὸν αὐτοῦ ὄλεθρον²⁴. Ἐδόκει καὶ γὰρ ὡς οὐδ' ὄλεως οἱ Βούλγαροι ὑποπτήξαντες τὴν ὁρμὴν καὶ μύθη τῆς²⁵ στρατιῆς αὐτοῦ ὑποσταῖεν. Οὐχ οὕτω δὲ καὶ οἱ Βούλγαροι²⁶, ἀλλ' ὁ Ἀσάν Ἰωάννης ταῖς ἐπιπορκίαις καὶ ταῖς παρασπονδήσει τοῦ Ἀγγέλου Θεοδώρου μᾶλλον τεθαρόρηκός ἢ ταῖς σφετέραις δυνάμεισι, ὀλίγον τι συμμαχικὸν ἀπὸ Σκυθῶν εὐλαρώς, οὐκ εἰς χιλίους μετρούμενον, θαρραλέωτερον εἰς τὴν μάχην ἐφέρετο, ὡς φασὶ τινες, καὶ τῆ σημαία τὸν ἐγγραφον ὄρκον (55) τοῦ Θεοδώρου ὑπαιωρήσας. Καὶ δὴ περὶ ποῦ τὸν παρ᾽ ἑβρίον τόπον (Κλοκατινίτζαν αὐτὸν ὀνομάζουσι) συμβάλλουσι τὰ στρατεύματα, καὶ ὡς ἐν μικρῷ τὸ πᾶν παραστήται, κατὰ κράτος²⁶ νικάται παρὰ τῶν Βουλγάρων καὶ τῶν Σκυθῶν ὁ²⁷ Θεόδωρος, καὶ συλλαμβάνεται μὲν παρὰ τῶν πολεμίων αὐτός, οὐκ ὀλίγοι δὲ καὶ τῶν προσγενῶν²⁸ αὐτοῦ καὶ τῶν ἐν τέλει τε καὶ λόγάδων, καὶ τὰ ἐκείνων πάντα λεία τοῖς Βουλγάροις ἐγένετο. Φιλανθρωποτέροις δὲ περὶ τὸ ἄλωθεν πλῆθος²⁹ ὁ Ἀσάν διατεθείς τοὺς πλείους τῶν στρατευμάτων, καὶ μάλιστα τοὺς χυδαιότερους καὶ σύγκλυθᾶς³⁰, ἐλευθεροῖ καὶ πρὸς τὰς ἑαυτῶν ἀποπέμπει κώμας τε καὶ πόλεις³¹, τάχα μὲν τὸ φιλάνθρωπον ἐνδεικνύμενος, τάχα δὲ καὶ τὸ συμφέρον [P. 23] τούτῳ πραγματευόμενος· εὐούλετο καὶ γὰρ δεσπόσαι τῶν τοιούτων, τῆς Ῥωμαϊκῆς ἀρχῆς ἀποσπάσας³². Οὐ καὶ τετύχηκεν· ἐπεὶ καὶ γὰρ κατ' αὐτῶν κατόπιν ἐχόρει, πάντα ἀναιμωτὶ τούτῳ ὑπέπιπτον, καὶ γίνεται μὲν ὑπ' αὐτὸν ἡ Ἀδριανοῦ, ἐκ τοῦ σχεδῶν δὲ καὶ τὸ Διδυμότρηχον, εἴτα Βολερὸν ἅπαν, Σέρραι, Πελαγονία καὶ Πρίλαπος καὶ περίεξ τούτων. Κατέδραμε δὲ καὶ τῆς μεγάλης Βλαχίας (56), ἀλλὰ καὶ τοῦ Ἑλλάδου κατακυριεύει, καὶ μέχρι τοῦ Ἰλλυρικῶν τῆς λείας ποιεῖ. Ἐπεὶ δὲ τὸ πολὺ τοῦ βουλεύματος κατειργάσατο καὶ ὡς ἠγάπα τὰ καθ' αὐτὴν δαίθετο, εἰς τοὺς οἰκείους ἐπανέξευξε τόπους, τινὰ μὲν τῶν φρουρίων καταλείπει ὑπὸ Ῥωμαίων δεσπόζεσθαι, τὰ πλείω δὲ ὑπ' ἑαυτὸν ποιησάμενος, στρατιώτας ἐν τούτοις τάξας καὶ στρατηγούς καὶ τοὺς εἰσπραττομένους τὰ δημόσια φορολογήματα³³. Ἐδοξε

(56) Τῆς μεγάλης Βλαχίας (a). Thessaliæ nempe montana, quæ magna Blachia dicebantur. Nicetas in Balduino, p. 844. Hinc illius regionis assellæ Μεγαλόβλαχίται vocantur a Pachymerio, lib. 1, cap. 30. ALL.

(57) Παρὰ Ῥωμαίων ἐφιλείτο. Hinc plures ejusdem laudes et præconia apud Græcos posteriores. ALL.

κς. Ἐπεὶ γοῦν, ὡς ὁ λόγος ἱστορήσεν, ὁ Ἄγγε- A
λος Θεόδωρος λάφυρον ἐγεγόνει μετὰ καὶ λοιπῶν
προσηκόντων τῷ γενεὶ ἐκκρίτων ἀνδρῶν τῷ Ἀσάν,
ἐφρουρεῖτο μὲν παρ' αὐτοῦ, ἐφιλοφρονεῖτο δὲ τὰ πολλὰ.
Καὶ τοῦτο ἦν ἐπὶ πάλυ· ἐπεὶ δὲ εἰς τὰ αἴκοι νεωτερισ-
μοῖς χρᾶσθαι³⁷ πεφώραται (58), ἐκτυφλοῖ αὐτὸν ὁ Ἀσάν.
Ὁ μὲν οὖν ἀδελφὸς αὐτοῦ Μανουὴλ ὁ Ἄγγελος, ὃς
δεσποτικῶ ἀξιώματι παρὰ τοῦ ἀδελφοῦ ἐτετίμητο,
φυγῆ χρησάμενος ἠνίκα τὸ Ῥωμαϊκὸν ἐπετρέπετο
στράτευμα³⁸, ἐπὶ τὴν Θεσσαλονικὴν ἀπήει καὶ
δεσπότης ὀνομάζετο, ταύτης τε κυριεύων καὶ τῶν
περὶ αὐτὴν, ἐρυθροῖς δὲ γράμμασι τὰς αὐτοῦ γραφὰς
ἐπεκύρου³⁹. Πρὸς ὃν καὶ ἀπέσκηψέ τις τῶν πρέσβειων
παρὰ τοῦ βασιλέως Ἰωάννου ἀποσταλείς, ὡς εἰς σέ
μᾶλλον ἀρμόσει τὸ εἰς Χριστὸν φιλτωδούμενον, σέ
τὸν βασιλέα καὶ δεσπότην. Καὶ ἦν μὲν τὸ ἀπὸ τοῦδε B
ὁ Ἄγγελος Μανουὴλ τῶν ἐναπολειφθεισῶν πρὸς τὰ
δυτικὰ μέρη χωρῶν καὶ πόλεων ἐγκρατῆς, μὴ παρὰ
τῶν Βουλγάρων τὸ σύνολον ἐνοχλούμενος, ἐπεὶ τῆ ἐκ
παλλακίδος τοῦ Ἀσάν συνεκοιτάζετο θυγατρί.

κς. Ἀλλὰ ἐπὶ τοὺς ἐν τῇ Κωνσταντίνου Λατίνους
ἐλθέτω καὶ αὖθις ὁ τῆς ἱστορίας εἰρμός. Οἱ ἐν τῇ
Κωνσταντινουπόλει ἐπειδὴ, ὡς προειρήκαμεν, ὁ
Ῥομπέρτος, ὃν ὡς βασιλέα ὁ λόγος ἔχειν τούτους
ἱστόρησε⁴⁰, τὸν Εὐριπὸν καταλαβὼν τετελεύτηκεν,
ἐναπελείφθη δὲ ὁ ἀδελφός (59) αὐτοῦ Βαλδουῖνος ἐτι
ἀφῆλιξ ὢν, στέλλουσι πρεσβείαν πρὸς Ἰωάννην τὸν
ὀνομαζόμενον Ἱεροσολύμων ῥῆγα⁴¹, φήμην τε πολ-
λὴν αὐχυνῶα περὶ τὰς στρατιωτικὰς μεθόδους βρια-
ρόν (P. 24) τε χεῖρα καὶ τῷ μεγέθει τοὺς κατ' αὐ- C
τὸν ὑπερβάλλοντα, ὡς ἂν γε ἀφίκοιτο πρὸς αὐτοὺς
καὶ βασιλεύς Κωνσταντινουπόλεως φημισθεῖη καὶ ἄρξοι
ὡς αὐτοκράτωρ τῶν εἰς αὐτὴν⁴², ἐπιγαμβρεύσει δὲ
ἐαυτῷ καὶ τὸν ὃν εἶχεν εἰς τὴν κληρονομίαν, ὡς ὄντο,
Βαλδουῖνον (ὑπῆρχε γὰρ τῷ ῥῆγι καὶ θυγατρίου), μετὰ
δὲ τὴν τοῦ ῥηγὸς ἀποβίωσιν βασιλεύσει τούτων ὁ
Βαλδουῖνος, ἀῖξεν προσδεσθεγμένος τῆς ἡλικίας, ἐπεὶ
καὶ ὁ ῥῆξ ἔξωρος ἄγαν ἦν, περὶ ποῦ τὰ ὀγδοήκοντα ἔτη
ἢ καὶ πλείω τούτων διαβιώσας⁴³. Ὡς καὶ αὐτὸς τούτων
εἶδον, ὑπερεξεπλάγη τὸ τοῦ ἀνδρὸς ἐν πάσῃ διαπλάσει
τοὺς ἄλλους ὑπερβάλλοντος πολὺ κατὰ γε μῆκος καὶ
πλάτος. Ἐνέθετο γοῦν ὁ ῥῆξ (60) τῇ πρεσβείᾳ, καὶ⁴⁴
καταλαμβάνει τὴν Κωνσταντίνου, τὴν πορείαν δια

47 26. Theodorus Angelus, ut dixi, una cum aliis
affinibus et viris illustribus ab Asano spoliū fa-
ctus in custodiam conjicitur; cui Asanus prolixē ac
benigne et ad multum tempus favebat. Sed cum
domi novis rebus inhiare deprehendisset, lumine
privat. Frater illius Manuel Angelus, despotæ di-
gnitate a fratre cohonestatus, fugam meditatus,
cum Romanus miles terga verteret, Thessalonicam
reversus despota vocabatur, illius et locorum adja-
centium dominus, scriptionesque suas purpureis
characteribus consignabat. In quem et Joannis
imperatoris legatus non inurbana dicacitate jaeta-
vit, in eum scilicet magis aptari posse quod de
Christo in Psalmis legitur, « te regem et despo-
tam. » Et ex eo tempore Angelus Manuel reliquo-
rum in occidentali plaga oppidorum ac urbium
dominus habebatur, a Bulgaris nulla molestia la-
cessitus, dum ejus matrimonium cum Asani filia
vigeret.

27. Verum in Byzantinos Italos rursus orationis
seriem convertamus. Cpolitani, cum, ut ante nar-
ravimus, Robertus, quem veluti imperatorem venci-
rabantur, Euripum profectus exspirasset et frater
ejus Balduinus puer 48 adhuc ac impubes reman-
sisset, ad Joannem Hierosolymorum regem militari
prudētia, ut tunc fama ferebat, singularem, manu
validum multumque inter suos specie corporis
eminentem, legatos destinant, ut ad illos concede-
ret et Cpolis imperator acclamaretur, res in ea uti
imperator obtineret, nec non filiam, quam ipse
susceperat, Balduino, sicuti ipsi existimabant, im-
perii hæredi, qui tamen post eum ætate jam matura
ac integra imperaret, in matrimonium collocaret.
Abbas regis nimium processerat circa annos octo-
ginta vel ultra nati, quemadmodum et ipse eum vidi,
et admiratus sum viri undequaque exactam molem:
humanæ enim magnitudinis modum longitudine ac
latitudine plus nimio excesserat. Rex legatis ani-
mum advertit, iterque per mare ingressus Cpolim
venit: neque enim multitudo, qua sibi tutum iter
terrestre faceret, suppetebat. Cum Cpolim penetras-
set, neque egredi neque primus pugnam tentare

³⁷ Ἐπεὶ — χρᾶσθαι.] Ἐφρουρεῖτο οὖν ὁ Ἄγγελος Θεόδωρος παρὰ τοῦ Ἀσάν φιλοφρόνως. Καὶ ἐπὶ νεωτερίζων
D. ³⁸ Ἡνίκα — στρατεύμα om. D. ³⁹ ὀνομαζόμενος ἐρυθροῖς γράμμασι D. ⁴⁰ Ἀλλὰ — ἱστόρησε] ὁ δὲ
Ῥομπέρτος ὁ τῆς Κωνσταντίνου βασιλεύς D. ⁴¹ ῥῆγα τῶν Ἱεροσολύμων D, omissis φήμην — ὑπερβάλλοντα.
⁴² καὶ — αὐτὴν om. D. ⁴³ ἐπιγαμβρεύσας δὲ τοῦτον αὐτῷ, εἶχε γὰρ θυγάτρια, καὶ ἕνα μετὰ τὴν τοῦτου ἀποβίωσιν
βασιλεύσει πάλιν αὐτῷ. Ἦν γὰρ ὁ ῥῆξ οὗτος περὶ ποῦ τὰ ὀγδοήκοντα καὶ πρὸς ἔτη καὶ ὑπερβόριος D. ⁴⁴ ὡς —
πρεσβεία καὶ om. D.

Theodori Dousæ et Leonis Allatii notæ.

(58) Νεωτερισμοῖς χρᾶσθαι πεφώραται. Acropolita D
non statim post pugnam excecatum fuisse a
Bulgaro Theodorum, sed domi postquam illum
excepisset humanissime, cum Theodorus post
etiam accepta beneficia res inuovare deprehensus
esset. Gregoras, l. 1, rem videtur aliter narrare.
Et Richardus e sancto Germano in Chronico: *Eo-
dem mense Aprilis in Græcorum imperio factum
est prælium inter Græcos, in quo Comnenus cap-
tus est et utroque lumine orbatus.* ALL.

(59) Ὁ ἀδελφός. Balduinum fratrem Roberti
facit Acropolita, Matthæus Parisius in *Histor. An-
glic.*, filium. In eo concordant eum fuisse puerum
nec ferendo oneri parem. Sic quoque historici La-
tini. ALL.

(60) Ἐνέθετο γοῦν ὁ ῥῆξ. Richardus a S. Germano
in Chronico; Anno 1231 *rex quondam Hierosoly-
mitanus apud Reate ad papam vadit, de cujus
assensu obtinet ut cum filio imperatoris Cpolitani
de filia sua contrahat, et ipse sit curator impe-*

audebat: sat enim illi comperta erat Joannis imperatoris rei militaris summa prudentia et in conflictu cum hostibus ingenium supra cæteros solertissimum. Quare semet ipsum aggressionis illius incusabat, **49** et quod manus operi injecisset; et male eos asserere contendebat, si ipsi tamen ita sentirent neque ipsum propter propria commoda proritare, eum ad loca accessurum fuisse, quam dominus illorum ac imperator administrare nesciret: namque apprime callebat, dictoque firmabat, etiamsi decies tot loca ad regendum Joanni imperatori suppetere, optime cum illa agere moderari tuerique ab hostibus scire. Sive etenim horum causa, sive etiam quod Cpolitianis luxuriari deliciis ac bonis animum implere vellet, duos in ea annos exegit. Tandem triremibus apparatis et collectis, uti poterat, copiis, in orientem progreditur et apud Lampsacum portum capit; Joanne imperatore a bello cum Cæsare Gabala, quem propter motam seditionem debellaverat, gesto continenter regresso.

28. Imperator in Stadiæ partibus tabernaculis positus, Andronicum Palæologum magnum domesticum, de quo supra diximus, copiis ac ducibus traditis in insulam Rhodum cum triremibus. quæ satis essent, et aliis navibus dimittit, ut validius rebellem invaderet et militiæ quos noverat artibus opprimeret. Hæc cum ita perfecta essent, resque contra Cæsarem pro sententia imperatoris Joannis successisset, nec non relatum illi fuisset regem C **50** Cpoli egredi eo animo ut Lampsacum appelleret ibique aduersus Romanos confligeret, cum his quos secum habebat imperator admodum paucos (potissima namque exercitus pars prælio ac tempestate hiberna afflicta domum remeaverat), Lampsacum petit et apud Sigrenem castra metatur.

29. Tunc temporis et ipse a parentibus sedecim annos natus et ex encyclica, quam vulgus grammaticam vocat litteratura instructus ad imperatorem mittor. Pater etiam e Latinorum manibus se surripere decreverat, licet ab illis et sumptuosis impensis et officiis et beneficiis, quibus eum prolixè

⁴⁵ κατ. οὖν τὴν Κωνσταντινούπολιν ὁ ῥήξ καὶ μὴ ἔχων λαὸν ἀξιόμαχον οὐκ εὐχερῶς εἶχεν ἐξιέναι, ἐπιγνοὺς τὸν D. ⁴⁶ τε et καὶ — εὐμεθοδώτατον om. D. ⁴⁷ δὲ τῆς ἐγχειρήσεως ἐαυτὸν καὶ κακῶς ἔφασκε ναεῖν τοὺς λέγοντας αὐτὸν τῷ βασιλεῖ ἀντιφέρεσθαι. Δύο οὖν ἐνιαυτοὺς D. ⁴⁸ συναθροίσας — θύναμιν om. D. ^{48*} τὴν D. ⁴⁹ περὶ — εἰρήκειν om. D. ⁵⁰ καὶ τοὺς στρατηγούς om. D. ⁵¹ τριήρεσι καὶ ναυσὶ στείλας D. ^{51*} βρ. τὸν ἀποστάτην κατ. D. ⁵² οἷς — ἐφέρετο] καὶ ἐπεὶ ταῦτα κατὰ σκοπὸν συνέβη τῷ βασιλεῖ D.

Theodori Dousæ et Leonis Allatii notæ.

rii, donec in majori constitutus ætate perveniat ad legitimam. Mare apud Venetias intrans vadit collato exercitu Cpolim. ALL.

(61) Δύο ἐνιαυτοὺς. Hoc duorum annorum intervallo Joannem regem in Galliis exercitum comparasse et in Italiam se ad pontificem contulisse Reate, tandem Venetiis copias imposuisse navibus et Cpolim applicuisse, scribit Gregorius. Novus in

A θαλάττης πεποιηκῶς· οὐδὲ γὰρ εἶχε λαὸν ἀξιόμαχον, οἷς ἂν γε πεζοπορήσειεν. Ἐπεὶ δὲ καταλάβοι τὸν Κωνσταντίνου, οὐκ εὐχερῶς εἶχεν ἐξιέναι καὶ μάχης κατέρξαι· καὶ γὰρ ἐπέγνω τὸν ⁴⁵ βασιλεῖα Ἰωάννην στρατηγικωτάτον τε ὄντα καὶ ταῖς ἐχθρῶν μάχαις εὐμεθοδωτάτου ⁴⁶. Ἐμέμφοτο γοῦν ἐαυτὸν τῆς ἐγχειρήσεως, καὶ ὅτι πρῶτος τοῦ ἔργου ἐπεβάλετο, καὶ κακῶς ἔφασκε τοὺς λέγοντας, εἶγε καὶ οὕτως ὑπελάμβανον καὶ οὐκ ἠρέθιζον αὐτὸν διὰ τὸ σφίσι συμφέρον, ὡς καταλάβοι ἂν εἰς χώρους οὓς οὐκ ἐπίσταται ἄρχειν ὁ ἐπ' αὐτοῖς βασιλεύειν· καλῶς γὰρ ἐγνώκει καὶ εἶλεγεν ὡς εἰ δέκα ταυῦτοι χῶροι τῷ βασιλεῖ Ἰωάννῃ πρὸς δεσποτείαν ὑπῆρχον, καλῶς ἐπίστατο τούτων κατέρχειν καὶ βασιλεύειν καὶ διασώζειν ἐκ τῶν ἐχθρῶν. Εἴτε γοῦν διὰ ταῦτα εἴτε καὶ τρυφήσαι εἰς ἄκρον ἐν τοῖς τῆς Κωνσταντίνου βεβουλημένους B καλοῖς, δύο ἐνιαυτοὺς ⁴⁷ (61) ἐντὸς αὐτῆς διεήνυσεν. Μόγις γοῦν τριήρεις οἰκονομήσας καὶ στρατεύματα συναθροίσας, ὅσον εἶχε πρὸς θύναμιν ⁴⁸, κατὰ ^{48*} τῆς ζωῆς ἐχώρησε, καὶ περὶ τὸ τῆς Λαυφάκου ἐλλειμενίζει νεώριον, προσεχῶς τῷ τότε τοῦ βασιλέως Ἰωάννου ἀκ τῆς κατὰ τοῦ Καίσαρος Γαβαλά μαχης ὑποστρέψαντος, ὃν διὰ νεωτερισμὸν ἐμαχέσατο.

κη'. Ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς περὶ τὰ τῆς Σταδίας κέρη τὰς σκηνώσεις ποιοῦμενος τῷ Παλαιολόγῳ Ἀνδρονίκῳ, ὃν μέγαν δομέστικον εἶχε, ωεὶ οὐ καὶ μικρὸν πρόσθεν εἰρήκειν ⁴⁹, τὰ στοατεύματα καὶ τοὺς στρατηγούς ⁵⁰ παραδῆνυς, καὶ ἐπὶ τὴν νῆσον Ῥόδον τριήρεσιν ἰκαναῖς καὶ λοιπαῖς ἐξαποστείλας ⁵¹ ναυσίν, εἰ πως βριαρότερον ἐπιτεθεῖη τῷ ἀποστάτῃ καὶ καταβλάψειν ^{51*} οἷς οἷδε λόγοις τῆς στρατηγίας, ἐπειδὴ ταῦτα οὕτω συμβαίη καὶ κατὰ σκοπὸν Ἰωάννῃ τῷ βασιλεῖ τὰ περὶ τὸν Καίσαρα γένοιτο, ἀκούσας δὲ καὶ οἷς ὁ ῥήξ ἐξήκει τῆς Κωνσταντίνου καὶ βουλὴν ἔχει προσοκεῖλαι τῷ Λαυφάκῳ κάκει ἐξελθεῖν καὶ Ῥωμαίοις πολεμῆσαι μεθ' ὧν ἔτυχε διαίγειν ὁ βασιλεὺς [P. 23] (ὀλίγοι δὲ ἦσαν οὗτοι, ἐπεὶ τὸ πολὺ τῆς στρατιῆς τῇ μάχῃ καὶ τῇ ὥρῃ τοῦ χειμῶνος τεταλαιπωρηκὸς ἐπὶ τὰ οἴκοι ἐφέρετο ⁵²), χωρεῖ πρὸς τὴν Λάμφακον, καὶ τοῖς τῆς Σιγρηνῆς μέρεσι τὰς σκηνὰς πῆγνυσι.

κη'. Τότε καὶ αὐτὸς πρὸς τῶν γονέων ἐκ τῆς Κωνσταντίνου ἀπεστάτην τῷ βασιλεῖ ἐκκαιδεκαέτης ὢν καὶ οὖν τῆς ἐγκυκλίου (62) ἀπηλλαγμένος παιδείσεως, ἣν γραμματικὴν κατανομάζουσιν οἱ πολλοί. Ἐβούλετο δὲ μοι καὶ ὁ πατήρ λάθρα τῆς τῶν Λατινῶν ἀπολισθῆσαι χειρός· ἰσχυρῶς γὰρ παρ' αὐτῶν

D Regestis. ALL.

(62) Τῆς ἐγκυκλίου. Anna Comnena, lib. v. Πίστοις. Τοῖς προϊσταμένοις τὴν ἐγκύκλιον παιδεύεσθαι παιδείαν, εἰ ταῦτα δὲ λέγω ἀχθόμενῃ διὰ τὴν παντελῆ τῆς ἐγκυκλίου παιδείσεως ἀμέλειαν. Encycliam eruditionem improprie hic Grammaticam intelligit noster Acropolita, licet alii aliter exponant. Cf. Tzetzes Chiliad. 2, v. 522. ALL.

ἐκεκράτητο τὰς τῶν ἀναλωμάτων θαφιλταῖς καὶ ταῖς σφῶν δεξιότησι, καὶ τὸ καλλὴν ἔχειν περὶ αὐτὸν ὑπηρεσίαν τέκνα τε θεράποντας τε καὶ θροναπαινίδας οὐκ ὀλίγον ἐποίει ταύτῳ τὸ ἐμποδῆν. Ἄλλ' ἦν αὐτῷ κατὰ νόον τῷ τότε, καθὼς ἂν ἄρα δυνάμειος σχοίη, εἰ δεήσει, παρακινδυνεῦσαι πρὸς τὴν ἐξέλυσιν καὶ ἀποπλῆσαι τὸ σπουδαζόμενον. Διὰ τοι τοῦτο καὶ πρὸς τὸν κρατοῦντα προπέπομφε. Κεκόλυκε δὲ τοῦτον νόσος βαρεῖα· ἡμιθνής γάρ σχεδὸν καὶ ἡμίξηρος γεγονώς, περὶ δύο πού ἐτα τῇ κλίῃ προσπεπαταλευμένος, ἀπέλιπε τοῦ βίου, αὐτὸς δὲ ἐναπελείφθην τοῖς ἀνακτόροις προμηθείας βασιλικῆς ἀξιούμενος.

λ'. Ὡς γοῦν ἔφημεν, καταλαβὼν ὁ ρῆξ Ἰωάννης, ὁ καὶ βασιλεὺς Κωνσταντινουπόλεως ψημιζόμενος, τὴν Λάμψακον περὶ τὸν οὕτω πῶς ὀνομαζόμενον τόπου Ὀλκῶν τὰς νῆας τοῦτον καθάρμισεν. Ὁ δὲ βασιλεὺς Ἰωάννης ἐπεὶ μὴ εἶχε μεθ' ἑαυτοῦ στρατὸν ἀξιόμαχον κωλύσαι ταύτῳ τὴν ἔξοδον δι' ἃς εἰρήκειν αἰτίας⁵², μεθόδοις στρατηγικαῖς μεθ' ὧν εἶχεν ὀλίγων τὰς τῶν παλεμίων κινήσεις ἐκόλυεν. Ἐξήλθον γοῦν οἱ Λατῖνοι καὶ ὁ τούτων ρῆξ Ἰωάννης, καὶ ἐβιάσθησαν μὲν τόπους τινὰς παραιγιαλίους. Οὐδὲ γὰρ ἔδύνατο μακρότερον τῶν νηῶν αὐτῶν ἀποστήναι· ὁ γὰρ ἀντιστρατηγὼν αὐτοῖς βασιλεὺς ἐπηκολούθει καὶ ὑπῆρχε δεινὸς μετὰ μικρὰς πανυ δυνάμειος ἀναχαιτίσαι τοὺς ἐναντίους⁵³. Ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς περὶ τὰς τῶν βουνῶν ὑπηρεσίας ἐποιεῖτο τὰς πορείας, περὶ δὲ τὰς ἡϊόννας οἱ Ἰταλοὶ. Ὀλίγον οὖν χρόνον διαβιβάσαντες ἐν τῇ τοῦ βασιλέως παραιγιαλίῳ χώρῃ (οὐπω γὰρ παρέδραμον τέτταρες μῆνες) καὶ ὀλίγον τόπον πατήσαντες (ἀπὸ γὰρ τῆς Λαμψάκου μέχρι καὶ τῶν Κερχριῶν⁵⁴ ἀφίκοντο), μικρὸν ἢ μηδὲν λυμήναντες (προὔφθατε γὰρ ὁ βασιλεὺς τὰ χρειώδη πάντα τοῖς ὑψηλοτέροις τόποις διασώσασθαι) ἐπὶ τὸ τῶν Πηγῶν ἐχώρησαν ἄστῳ, ἐν μόνον φρούριον χειρωσάμενοι, ὃ Κεραμιδᾶς ὀνομάζεται, περὶ πού τοὺς βουνούς διακείμενον τῆς Κυζίκου. Εἶχον δὲ καὶ τὰς ναῦς αὐτῶν ἐτοιμοὺς εἰς τὴν Κωνσταντίνου παλινοστήσαι. Καὶ ὦχοντο ἂν αἰσχύνης καὶ ζημίας πεπληρωμένοι, εἰ μὴ τοῦ τῶν Πηγῶν ἄστους περιεγένοντο τῇ κλοπῇ· ἀνὴρ γὰρ τις δεινὸς ἀναρρέχασθαι πρὸς ἀκρυνυχίας πετρῶν [P. 26] ὁδὸν ἐφύσε, δι' ἧς ὀπλισμένους Λατίνους⁵⁵ εἰς τὴν ἀκρόπολιν νυκτὸς ἀνεβίβασεν, οἱ καὶ τοῖς φύλαξι αἰφνης ἐπεισπεσόντες αὐτοὺς τε ἐφόνευσαν καὶ εἶλον τὸ ἄστυ. Τοῦτο πρὸς βραχὺ μὲν εἰς θειλίαν Ῥωμαίους ἐπέβαλε· πλήρης γὰρ ἦν ἡ πόλις ἀνδρῶν καλῶν τε κάγαθῶν καὶ τῶν περιφανστέρων ἐν στρατιώταις⁵⁶. Ἄλλ' ἢ τοῦ βασιλέως περὶ τὰ τοιαῦτα οἰκονομία καὶ στρατηγικὴ δεινότης τὴν τῶν Ῥωμαίων θειλίαν τότε ἀπεινάξατο, καὶ εἰς πτοίαν μᾶλλον τοὺς Λατίνους ἐπέβαλε, καὶ τῆς τε φυσικῆς ῥοπῆς καὶ τῆς ἀλώσεως τῶν κατασχεθέντων γεγενημένης σφίσιν ὀρμῆς ἀνέστειλε. Καὶ ὑπέστρεψαν εἰς τὴν Κωνσταντίνου, μικρὸν, ὡς ἔφημεν ἢ οὐδὲν εἰργασμένοι⁵⁷.

λβ'. Ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς Ἰωάννης, οὐκ ἐκείνος δεινὸς ἐφευρετὴν μεθόδους ἐν περιστάσεσι σῶσαι τε

A admodum prosequerentur, detineretur, nec leve esset domesticæ suppellectilis amplitudo, filii, famuli, famulæque impedimentum: in ea nihilominus persistabat sententia, si quando facultas esset, etiam vires exserturum et exilium tentaturum et concepta vota obiturum, ideoque me ad imperatorem præmiserat. Sed morbus gravis conatus interceptit: namque pene semivivus et media sui parte fere exsiccatus, annosque circiter duos lecto detentus, tandem vitam amisit. Ipse vero in aula imperatorio sumptu necessariis providebar.

30. Rex enim Joannes, ut dictum est, qui item Cpolititanus imperator acclamabatur, Lampsacum appulsus in locum Holcom dictum naves suas **51** subduxit. Joannes autem imperator, cum ad resistendum ac descensum impediendum ob jam dictas causas copias non haberet, militaribus artibus cum exiguo milite hostium motus reprimerebat. Descenderunt Latini et eorum rex Joannes, perque loca quædam maritima iter intendebant, cum a navigiis discedere procul non auderent: nam eos adversis copiis imperator sequebatur, ingenio promptus et acer, qui cum parva etiam manu hostium impetus propulsaret. Imperator per radices montium, Itali per littora iter habebant. Parum itaque in ora maritima imperatori subjecta commorati (neque enim quattuor menses exegerant) nec multo calcato solo, cum a Lampsaco Cenchrias usque ne minimo quidem damno illato processissent (namque imperator eminentioribus locis necessaria quæque antea conducta in custodiam tradiderat), ad Pegarum oppidum deflexere, unico tantum castello, cui Ceramidæ nomen est, circa Cyzici coles sito, devicto. Naves vero promptas, quibus se Cpolim reducerent, habebant, et remeassent utique probris ac damnis pleni, ni furto Pegarum oppidum expugnassent. Vir enim quidam saxorum prierrupta scandere dexter ac solers viam invenit, per quam noctu **52** in arcem armatos Italos introduxit, qui improvisa irruptione custodibus contrucidatis oppidum occuparunt. Hoc Romanis non parum timoris incussit: urbs enim ea viris probis ac bonis et inter milites celebrioribus abundabat. Verum imperatoris circa hæc prudentia et plusquam militaris calliditas Romanorum quidem metum excussit, Latinis vero majorem formidinem iniecit, et quos ipsi impetus ex præda facta sumpsere inhibuit. Quare cum parum aut nihil, ut dictum est, profecissent, Cpolim reverterunt.

τῶν κατασχεθέντων γεγενημένης σφίσιν ὀρμῆς ἀνέστειλε.

31. Imperator Joannes impendentibus periculis et rebus in extremum adductis discrimen succur-

⁵² κωλύσαι — αἰτίας om. D. ⁵³ καὶ — ἐναντίους om. D. ⁵⁴ ἄχοις καὶ τῶν Κερχριῶν D. ⁵⁵ ὀπλ. ἀνθρώπους Lat. D. ⁵⁶ καὶ — στρατιώταις om. D. ⁵⁷ καὶ εἰς — εἰργασμένοι om. D.

rere perspicax et acutus, ut suos tueri ac servare possent, quod et magis dignum consideratione erat, et hostes infirmare, et per hæc duo propria constabiliret, ut ambo perficeret, modum invenit. Ex imperatrice Irene filium susceperat, cui ab imperatore Theodoro Lascari patruo nomen dederat, undecim jam annos eo temporis natum. Asanus item filiolum habuit Helenam nomine, ab Ungara ortam, novennem. Imperator ad Asanum Bulgarorum principem oratores mittit, ut sponsaliorum inter **53** pueros et inter se affinitatis mentione inducta de mutuo auxilio mutuisque inter se tradendis operis sermonem consererent. Asanus legationem approbat; pacta conventa conficiuntur et jurejurando confirmantur.

32. Tunc mihi mathematicum et sublimioris disciplinæ amore excito, omnibus valere jussis, una cum aliis adolescentibus, ita annuente imperatore atque Exapterygo Theodoro informante, logicæ scientiæ aditus foresque aperiuntur. Cum ante imperatorem convenissemus, in me oratione conversa imperator dixit: ». Hos Nicæa desumptos præceptori tradidi: tibi e domo mea accepto, ut una cum his instruereris, facultatem feci. Ostende itaque te vere e mea domo egressum fuisse, sicque mathematicis incumbere: militarem enim vitam secuto quot ex liberalitate imperatoris stipendia constitui poterunt, tot tibi aut non multo plura propter familiæ claritudinem supererunt. At ubi philosophiæ insinuatus frugiferis opibus te impleveris, magnos honores ac dignitates tibi comparabis. Namque inter homines maxime omnium conspicui præcellunt imperator atque philosophus. « Hæc ratione aula egressus præceptori me dedidi annos septem et decem natum. Verumtamen Exapterygos in mathematicis non admodum præstabat, sed multum dicendo valuit, utpote rhetoricis studiis eximie institutus et ad eloquendum composite usu atque ingenio comparatus, ideoque nomen illius celeberrimum **54** fuit. Eo demortuo, postquam nobis poematum ambages explicasset et orationis conficiendæ artem tradidisset, ad Blemmidem Nicephorum, quo nomen in philosophicis disciplinis præstantiorem novimus, me ipsum contuli, et qui-

⁵⁸ ὑπὲρ — λόγου om. D. ⁵⁹ κλήσιν τοῦ πάππου Θεοδώρου ἐμεθέτετο D. ⁶⁰ ἔννατον — συγκροτήσεως στέλλει οὖν πρὸς ταῦτον ὁ βασιλεὺς ὑπὲρ μνηστείας τῶν παιδῶν D. ⁶¹ καὶ πλ. — προύθησαν om. D.

Theodori Dousæ et Leonis Allatii notæ.

(63) Ἐγεννήθη γὰρ αὐτῷ. Eadem prosequitur Gregoras p. 29, Cætera convenient. Intersunt tamen inter Gregoram et Acropolitam: nam in Gregora legati ex Bulgaris veniunt, in Acropolita ab imperatore mittuntur; in Gregora filia Bulgari Helena decennis est, in Acropolita novennis, ALL.

(64) Θεόδωρος. Legi nescio quid hujus Theodori, sed memoria non suggerit quodnam illud fuerit; ad res tamen mathematicas spectasse suspicor. ALL.

(65) De Blemmide pluribus alibi egimus. Edita sunt illius Philosophica et Logica, et orationes duæ

A τὸ οἰκεῖον, ὑπὲρ οὗ καὶ πλείονος ἐδεῖτο λόγου ⁵⁸, ἀναγκαιῶσαι τε καὶ τὸ ὑπερκατῆρον, ὡς ἂν δι' ἀμφοῖν τὰ οἰκεῖα κρατύναιτο, εὐρίσκει τρόπον ἀποπληρωτικὸν τῶν δυοῖν. Ἐγεννήθη γὰρ αὐτῷ (63) υἱὸς ἐκ τῆς βασιλίδος Εἰρήνης, ἧ καὶ κλήσις τοῦ πάππου καὶ βασιλέως Θεδώρου τοῦ Λασκάριος ἐπετέθειτο ⁵⁹. Ἐνδέκατον δὲ αἱ ἔτος τότε ἦν ἔστο. Καὶ ὁ Ἀσάν δὲ θυγάτριον ἔσχευ, Ἐλένη αὐτῇ τὸ ὄνομα, παρὴ τῆς ἐξ Οὐγγρων γαμηθείσης αὐτῷ ἔννατον καὶ ταύτη ἔτος ἦν. Πρεσβείην γὰρ στέλλει ὁ βασιλεὺς πρὸς τὸν Βουλγάρων ἄρχοντα Ἀσάν, καὶ μνηστείας τῶν παιδῶν μνημονεύει καὶ τῆς ἀμφοῖν ἀγχιστείας καὶ τοῦ δι' ἀλλήλους συνασπισμοῦ τε καὶ συγκροτήσεως ⁶⁰. Καὶ δέχεται ὁ Ἀσάν τὴν πρεσβείαν, καὶ πληραῖνται αἱ συμφωνίαι. Καὶ ἐπὶ ταύτοις καὶ ὄραται B προύθησαν ⁶¹.

λβ'. Τότε γοῦν καὶ αὐτὸς ἔρωτι τῶν μαθημάτων ἀλόγως καὶ τῆς ἀψηλητέρας τῶν λόγων παιδείσεως, τοῖς πᾶσι χαίρειν εἰπὼν, θελήματι τοῦ κρατούντος μετὰ καὶ ἑτέρων μεράκων εἰς τὰς τῶν λογικῶν παιδευμάτων θύρας παρήγγισα, Παιδευτῆς δὲ ἦν ἡμῖν ὁ Ἐξαπτέρυγος Θεόδωρος (64). Ἐπεὶ δὲ ἐμπροσθεν τοῦ βασιλέως συνήλθομεν, πρὸς με τεινάς τὸν λόγον ὁ βασιλεὺς εἰρήκει, ὡς Τούτους μὲν ἐκ Νικαίας λαθὼν τῷ διδασκαλείῳ παρῆδωκα, σὲ δὲ τοῦ ἐμοῦ ἐκβαλὼν οἴκου ταυτησί συναφῆκα διδάσκεισθαι, Δείξον οὖν ὡς ἀληθείς τῆς ἐμῆς οἰκίας ἐξήεις, καὶ οὕτως τῶν μαθημάτων ἀντιποιήθητι. Στρατιώτης μὲν γὰρ τὸ ἐπιτηδεύμα γεγωνῶς ὑπόστα ὅν ἔσχες τὰ τοῦ σιτηρσίου παρὰ τῆς βασιλικῆς δεξιῶσεως, C τοσαῦτα ἂν ἴσως ἢ καὶ ὀλίγον πλείω σοι δίκ τὸ τοῦ γένους περιφανές ἐσται. Ἐμπλεως δὲ φιλοσοφίας φανεῖς μεγάλων ἀξιώθησιν τῶν τιμῶν τε καὶ τῶν γεραῶν. μόνον γὰρ ἀπάντων ἀνθρώπων ὀνομαστότατοι βασιλεὺς καὶ φιλόσοφος. Οὕτω μὲν τῶν ἀνακτόρων ὑποχωρήσας ὡς διδασκάλου φέρων ἐνέβαλον ἑαυτὸν, ἑπτακαίδεκατον ἔτος ἄγων. Ἦν δὲ αὐτός, ὡς ἔφη, ὁ Ἐξαπτέρυγος, ἀνὴρ οὐ πάνυ μὲν ἐπιστήμων ἐν τοῖς μαθήμασιν, [P. 27] ἀγαθὸς δὲ φράζειν, οἷα ῥητορικῆς κατάκρως ἐνδιατρίψας λόγοις καὶ τὸ ἐξαγγέλλειν εὐφυῶς μεμελετηκῶς καὶ πολλοῦ διὰ ταῦτα ἡξιωμένος ὀνόματος. Ἐκείνου δὲ τελευτήσαντος μετὰ τῆν εἰς ἡμᾶς τῶν ποιημάτων σαφήνειαν καὶ τῆν τῆς τῶν λόγων τέχνης διδασκαλίαν, παρὰ τὸν Βλεμμίδην Νικηφόρον (65), ὅν τότε πάντες οἱ

de processione Spiritus sancti per me in Latinum versæ. Multo plura sunt in bibliothecis. Penes me sunt ejusdem oratio, ὅποιον δεῖ εἶναι τὸν βασιλέα, et historia de sancto Paulo et aliis Patribus, qui in Latro monte solitariam vitam egerunt, elegantissime et ad antiquum saccum conscripta. In Vaticana legitur ejusdem: Λόγος ὃς ἐπεστάλη τῷ βασιλεῖ, βασιλικὸς κλήσεις ἀνδρίας: ἔστι δὲ καὶ μονασταῖς καὶ παντὶ σπουδαίῳ λυσιτελῆς. Principium: Νόμος ἄρχῆθεν συμβαίνων τοῖς πράγμασι τοῦς ὑπεκῶους εἰσφέρειν τῷ βασιλεῖ. ALL.

θαμεν τελωότερον τῶν ἄλλων ἐν ταῖς κατὰ φιλοσοφίαν ἐπιστήμασι, ἐφοίτησά τε αὐτὸς καὶ ὅσοι σὺν ἔμοι ἐτελοῦντο τὰ λογικά. Καὶ ὁ περὶ ἡμῶν λόγος μέχρι τοσούτου νυνί· ἐσαύθις δὲ ὅπη παρείκοι τῆ ἱστορία παρεμβληθήσεται ⁶².

λγ'. Ἐπεὶ δὲ, ὡς προειρήκειν, καὶ ἀμφοῖν τοῖν βασιλέσιν αἱ σπονδαὶ τῆς συμβιβάσεως γέναιτο, τῷ τε βασιλεῖ φημι Ἰωάννη τῷ Δούκα καὶ τῷ κρατοῦντι τῶν Βουλγάρων Ἀσάν Ἰωάννη, προκατέλαβε μὲν ὁ βασιλεὺς ⁶³ τὴν Λάμφακον, καὶ διαπεραιούται μετὰ τῶν οἰκείων δυνάμεων εἰς Καλλιούπολιν, καὶ πολεμῶν τὸ ἄστυ, ἐλεπόλεις στήσας, καὶ ἐν οὐ πολλῷ χρόνῳ χειροῦται τοῦτο, τῆς τῶν Βενετῶν διατώσεως τοῦτο χειρὸς ⁶⁴. Μετὰ τοῦτο καταλαμβάνει τὴν Καλλιούπολιν καὶ ὁ Ἀσάν σὺν τῇ οἰκείᾳ γαμετῇ τῇ ἐξ Οὐγγρων Μαρία ⁶⁵ καὶ τῇ θυγατρὶ Ἐλένη ⁶⁶, καὶ συνέρχεται εἰς Καλλιούπολιν ⁶⁷ τῷ βασιλεῖ, καὶ τὰ εἰς φιλίαν ἀμφοτέρω διαπράττονται. Οὗτος μὲν οὖν οὐ διεπέρασε τὸν Ἑλλήσποντον, ἀλλ' ἔμεινεν ἐν τοῖς τῆς Καλλιουπόλεως μέρεσιν ⁶⁸. ὁ δὲ βασιλεὺς Ἰωάννης τὴν αὐτοῦ σύζυγον σὺν τῇ θυγατρὶ Ἐλένη λαβὼν ⁶⁹ διαπεραιούται εἰς Λάμφακον, ἐνθα ἦν ἡ βασίλισ Εἰρήνη, καὶ πληροῦσι τὴν τῶν παιδῶν ⁷⁰ συνάφειαν, τοῦ πατριάρχου Γερμανοῦ τὰ τῆς ἱερολογίας ⁷¹ τελέσαντος. Τότε καὶ ὁ Τρινόβου ἀρχιερεὺς (66) ὑπὸ τὸν τῆς Κωνσταντινουπόλεως τελῶν αὐτονομίᾳ τετίμηται καὶ πατριάρχης ἀναγορευέσθαι κέκριται βασιλικῶ καὶ συνοδικῶ τῷ θεσπίσματι ⁷², χάριτας τῶν προὔχόντων ἀπατινόντων τῷ Βουλγάρων ἀρχοντι Ἀσάν τοῦ κήθους ἐνεκα καὶ τῆς φιλίας ⁷³. Ἐπεὶ γοῦν ὅσα ἐς τὰ τοιαῦτα φέρει πεπλήρωται, ἡ μὲν βασίλισ Εἰρήνη τὸν υἱὸν μετὰ τῆς νύμφης λαβούσα τοῖς ἐφοῖς συνδιητάτο χωρίοις, ὡσαύτως δὲ καὶ ἡ τοῦ ⁷⁴ Ἀσάν σύζυγος ἐν τοῖς οἰκείοις τόποις ὑπέστρεψεν, ὁ δὲ βασιλεὺς Ἰωάννης καὶ ὁ Ἀσάν τὰς οἰκείας δυνάμεις προσειληφότες καὶ ἀμφὶ τὴν δυτικὴν (67) κατέδραμον χώραν, ὅποση ἦν τοῖς Λατίνοις δουλεύουσα. Καὶ λείαν μὲν πολλὴν ἐποίησαντο ⁷⁵ καὶ Σκυθῶν ἐρημίαν (τὸ τῆς παροιμίας ⁷⁶ εἰπεῖν) τὴν ἅπασαν ἀπειργάσαντο, σφίσι δὲ αὐτοῖς κατὰ τοὺς ὄρκους ⁷⁷ τὰ ἄστυ καὶ τὴν χώραν διμερίσαντο. Καὶ Καλλιούπολις μὲν, ἐπεὶ καὶ πρὸ τῆς συνελύσεως τοῦ Ἀσάν παρὰ τοῦ βασιλέως ⁷⁸ ἔαλει, ὑπὸ τὸν βασιλέα ἐγένετο, ἡμῶν καὶ Μάδυτα καὶ πᾶσα ἡ ὀνομαζομένη Χερρόνησος.

⁶² Τότε— παρεμβληθήσεται om. D. ⁶³ δὲ—εἰς] τῶν οἰκείων ὁ βασιλεὺς εἰς D. ⁶⁴ ἀνασώσας χειρὸς D. ⁶⁵ εἰς Καλλιούπολιν om. D. ⁶⁶ οὗτος—μέρεσιν om. D. ⁶⁷ λαβὼν D. ⁶⁸ πληροῦται τὰ τοῦ κήθους τῶν παιδῶν D. ⁶⁹ συνοδικῶ ψηφίσματι D. ⁷⁰ χάριτας—φιλίας om. D. ⁷¹ ἔσαντο om. D. ⁷² τὸ τῆς παροιμίας] ὡς ἔπος D. ⁷³ καὶ λείαν—ἐποίησαντο om. D.

A cunque una mecum logicis speculationibus attendebant. Et de me ipso hæc in presenti satis dicta sint: in posterum vero reliqua, ubi sese tulerit occasio, historiæ inserentur.

33. Cum itaque, ut prædixeram, ambo Joannes Ducas imperator et Asanus Joannes Bulgarorum rex in unum fœdere icto convenissent, imperator Lampsacum præoccupat, et copiis Calliupolim trajicit, adactisque machinis castellum invadit, et non multo post e Venetorum manibus recuperat. Post hæc Asanus cum uxore Maria Ungara et filia Helena Calliupolim venit, ubi cum imperatore sermonem conserit: ibidemque amicitiam uterque confirmant. Hic Hellespontum non trajecit, sed in Calliupolis partibus remansit. Joannes imperator cum uxore et filia Helena Lampsacum, ubi erat Irene imperatrix, remeat. Et puerorum nuptias apparant, cum Germanus patriarcha **55** inter rem divinam nuptiarum cæremonias absolvisset. Tunc et Trinobi præsul Cpolitano obnoxius imperatorio ac synodico decreto, ut Asano Bulgarorum principi affinitatis et amicitie causa gratificarentur, suo jure vivere et patriarchæ nomine condecorari obtinuit. His ergo ac similibus expletis imperatrix Irene cum filio ac sponsa in orientalibus locis versabatur, Asani uxor in sedes suas reversa est. Joannes deinceps imperator et Asanus conductis copiis uterque occidentem plagam, quæ Latinis serviebat, excurrerunt, ingentique inde præda deportata Scythicam solitudinem, ut proverbio utar, universam effecerunt, urbibus ac regione, ut jurejurando convenerant, sibi divisis. Calliupolis cum ante adventum Asani expugnata fuisset, sub imperatoris potestate venit. Simili ratione et Madyta, et omnis cui Chersoneso nomen est. Habebat præterea imperator et Cissi castrum, et ad fluvium qui Maritza a multis vocatur fines extendit. Potitus est ad hæc et monte Cano, in quo oppidulum exstruxit, cujus in custodiam misit Nicolaum Cotertzem, virum plurimis præliis exercitum, in quibus adeo præstiterat ut **56** apud omnes illud vulgatum fuerit neminem neque ante eum neque post eum fuisse qui tot ac tanta facinora vel atten-

⁶⁷ αἱ σπονδαὶ ἐγένοντο, διαπεραιούται ἐκ Λαμφάκου μετὰ τῇ ἐξ Οὐγγρων Μαρία om. D. ⁶⁸ Ἐλένη om. D. ⁶⁹ ὁ οὖν Ἀσάν τὴν αὐτοῦ γαμετὴν καὶ τὴν θυγατρίαν ⁷⁰ ἱεροτελεστίας D. ⁷¹ τετίμητο βασιλικῶ καὶ συνοδικῶ χωρίοις, ἡ δὲ τοῦ D. ⁷² καὶ λείαν—ἐποίησαντο om. D. ⁷³ παρὰ τοῦ βασιλέως om. D. ⁷⁴ κατὰ τοὺς ὄρκους om. D. ⁷⁵ παρὰ τοῦ βασιλέως om. D.

Theodori Dousæ et Leonis Allatii notæ.

(66) Ὁ Τρινόβου ἀρχιερεὺς. Acropolita ὑπὸ τὸν Κωνσταντινουπόλεως τελῶν, Gregoras τῷ τέτοις ὑπὸ τὸν ἀρχιεπίσκοπον τῆς πρώτης τελῶν Ἰουστινιανῆς. Et consentit Ephraemius in Chronico:

Τῷ τρικαῦτᾳ ποιμενάρχῃ Τρινόβου,
Τῷ Βουλγαρίας ὑποκείμενος θρόνῳ,
Ὁὐκ οἶδ' ὅπως κέκριτο συνόδου κρίσει
Θεσπίσματι τε τοῦ κρατοῦντος Λύσουων
Τιμὴν πατριάρχου γε καὶ κλήσιν ἔχειν,

Κήθους τινόντων τῶν κρατούντων οἱ χάριν. Acropolita memorie lapsu vel parum rebus ecclesiasticis intentus hæc de Ternobi episcopo scripsit. De Ternobi autonomia nos etiam alibi, Ternobum porro omnium Hæmi urbium munitissimam et præstantissimam dicit Choniata, in montis vertice sitam, limis circumdatam mœnibus, ALL.

(67) Τὴν δυτικὴν. Gregoras, p. 30. ALL.

1039

tarit felicius vel prosperius gesserit, ut inde Latinis qui in Tzurulo erant negotia facessero. Asanus dictorum locorum partes superiores ad Aquilonem tenuit. Et ad ipsos usque Cpolis muros Joanne rege in illis adsidente et influente uterque perveniens ingentem timorem Latinis injecere, resque eorum in extremum discrimen deduxere. Porro cum autumnus præterisset ac hiems instaret, Joannes imperator atque Asanus postquam inter se de gerendis deliberassent, Asanus quidem domum revertitur, imperator in Orientem transfertur.

ὑπεράνω τῶν εἰρημένων χώρων καὶ πρὸς Βορρῶν νεύοντα ὑφ' ἑαυτοῦ ἔσχεν. Μέχρι μὲν οὖν καὶ αὐτῶν τῶν τειχῶν τῆς Κωνσταντίνου καὶ ἀμφότεροι κατηντήκασαν, τοῦ ῥαγὸς Ἰωάννου ἐπ' αὐτῶν καθερζομένου καὶ καθορῶντος, καὶ ποίαν πολλὴν τοῖς Λατίνοις ἐπέβαλον, καὶ ἐν στενῷ κομιδῇ τὰ κατ' αὐτοὺς ἔθεντο. Ἐπεὶ δὲ ὁ τοῦ μεταπώρων πᾶρερρύθη καιρὸς καὶ ⁸¹ ὁ χειμὼν ἤγγιξεν, ἀλλήλοις συνταξάμενοι ὁ τε βασιλεὺς Ἰωάννης καὶ ὁ Ἀσάν ὁ μὲν εἰς τὴν οἰκίαν χώραν τῶν Βουλγάρων χωρεῖ, ὁ δὲ Βασιλεὺς εἰς τὴν ἐω

34. Cujus filius Theodorus cum adhuc immatura esset ætate, utpote qui annum undecimum, ut diximus, non excederet cum reginam Helenam duceret, integer ab imperatrice Irene una cum puella conservabatur : colebantur enim ab ea pueri atque informabantur, tanquam quæ ingenium ac naturam optimam nacta in omne bonum animum inclinaret. Igitur Latinorum res nimium in angustum deducta, duorum etiam imperatorum affinitate in extremum fastus ille depressus est. Rex interium Joannes cum non diu vixisset, **57** ex hominibus sublatus genero suo Balduino Cpolitano imperium hæreditarium reliquit. Asanus pactorum quæ cum Joanne imperatore sanxerat pertæsus, quam raticne liliam a marito Theodoro imperatore avelleret et alii collocaret querebat : Romanorum namque in meliora

A Εἶχε δὲ ὁ βασιλεὺς καὶ τὸ τοῦ Κισσοῦ φρούριον, καὶ μέχρι ποταμοῦ ὄν Μαρίτζαν ὁ πολὺς μετουμαίνει λαὸς τὰ ⁷⁹ σύνορα ἔθετο. Ἐκράτησε δὲ καὶ τοῦ ἤρους τοῦ Γάνου, καὶ ἐν αὐτῷ ἐδείματο καὶ πολίχνιον, ἐνθα καὶ τὸν Κοτέροτσην Νικόλαον φυλάττειν [P. 28] ἐξέπεμψε καὶ πράγματα παρέχειν Λατίνοις τοῖς ἐν τῇ Τζουρουλῷ, ἀνδρα πολλοῖς κατεξήτασμένον πολέμοις, καὶ ἐς τοσοῦτον εὐδοκίμησαντα ὡς πάντας τοιαύτην ἀύξαν περὶ τούτου σχεῖν, μήτε πρὸ αὐτοῦ μήτε μὴν μετ' αὐτὸν ἄλλον φανῆναι τοιοῦτοις ἔργοις ἐγκεχειρηκάτα ἢ τοσαῦτα κατωρθωκότα ⁸⁰. Ὁ δὲ Ἀσάν τὰ

λδ'. Ἐπεὶ δὲ ὁ υἱὸς αὐτοῦ Θεοδῶρος ἀφῆλιξ ἐτύγχανεν ὄν, ἐνδέκατον γὰρ διήνησε ἔτος, ὡς περ ἔφημεν (68), ἠνίκα τῇ βασιλίδι Ἑλένῃ εἰς συνουσίαν ἔμενον ἀτελῆ. Ἀνήγοντο δὲ κατὰ τῆς βασιλίδος Εἰρήνης καὶ ἐπαιδεύοντο, οἷα ἐκείνη φύσει ἀγαθῆς τυχοῦσα καὶ πρὸς ἅπαν καλὸν ἐπινεύουσα. Τὰ μὲν οὖν τῶν Λατίνων πράγματα συνστάλη τε τότε πολὺ, καὶ τῇ κηδεὶ τῶν δύο αὐτοκρατόρων εἰς ταπεινὸν ἄγαν κατεπεπτώκει τὸ φρόνημα ⁸³. Ὁ δὲ ῥαγὸς Ἰωάννης μικρὸν ἐπιβιώσας ἐξ ἀνθρώπων ἐγένετο, τὴν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐξουσίαν τῷ αὐτοῦ γαμβρῷ τῷ Βαλδουίνῳ ὡς κληρὸν καταλίπων. Ὁ δὲ γε Ἀσάν μετὰ μίλος ἐπὶ ταῖς τοῦ βασιλέως Ἰωάννου συνθήκαις, ὡς ἐφάνη, γενόμενος τρόπον ἐζητεῖ ὅπως ἂν τὴν θυγατέρα ἀποσπάσῃ τοῦ συζύγου βασιλέως τοῦ Θεοδῶρου καὶ ἐτέρῳ ταύτην κηδεύσῃ · τῶν γὰρ

C τοῦ Θεοδῶρου καὶ ἐτέρῳ ταύτην κηδεύσῃ · τῶν γὰρ Ῥωμαίων ἐδέδιε πάνυ τὴν εἰς τὸ βελτίω ⁸⁶ προκοπὴν, ἔθλους ἄρχων ὑποτεταγμένων πάλαι Ῥωμαίους ⁸⁷· Σκῆπτεται γοῦν αἰτίαν, ὡς ἔδοκει μὲν, εὐλογον, καὶ οὐκ ἐλάνθανε τοὺς ἐπισταμένους τὰ πράγματα ⁸⁸, καὶ ἀποστέλλει πρέσβεις πρὸς τὸν βασιλέα καὶ τὴν ⁸⁹ βασιλίδα, ὡς ἐπεὶ πλησιάζειε τῇ Ἀδριανοῦ ⁹⁰ βούλῃ αὐτὸς τε καὶ ἡ σύζυγος τὸ θυγάτριον ἰδεῖν καὶ πατρικῶς περιπτύξασθαι καὶ τὰ εἰκότα πληρῶσαι καὶ αὐθις ἀποπέμψαι πρὸς τὸν πενθερὸν καὶ σύζυγον ⁹¹. Ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς Ἰωάννης καὶ ἡ βασίλισ Εἰρήνη, καίτοι γε ἀκριβῶς εἰδότες τὸ δράμα καὶ καθαρῶς ἐπεγνόντες ⁹² τὴν σκευωρίαν, ὁμῶς πέμπουσι πρὸς τὸν Ἀσάν τὴν θυγατέρα, ταῦτ' εἰρηκότες ὡς εἰ τὴν θυγατέρα κατάσχοι καὶ τοῦ νομίμως συζευχθέντος ἀποστερήσειεν ⁹³, ἔστι Θεὸς ὁ τὰ πάντα ἐφορῶν καὶ τιμωρίαν ἐπάγων [p. 92.] τοῖς τοῖς ὀρ-

⁷⁹ μέχρι τοῦ ποταμοῦ Μαρίτζας τὰ D. ⁸⁰ κατωρθωκότα] τοῦτο δὲ τὸ τῆς Τζουρουλῷ οὐ μετὰ πολὺν χρόνον ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων ἐάλω θυνόμενων D. ⁸¹ ὁ — καὶ om. D. ⁸² συνταξάμενοι ὁ μὲν Ἀσάν εἰς τὰ οἶκαί, ὁ δὲ βασιλεὺς εἰς ἐω διαπέρασεν D. ⁸³ Ἐπεὶ — φρόνημα om. D. ⁸⁴ τῷ γαμβρῷ Βαλδουίνῳ τὴν Κωνσταντίνου ὡς D. ⁸⁵ ταῖς συνθήκαις τὸν βασιλέως φανείς τρόπον ἐζητεῖ δι' οὗ τὸ θυγάτριον τοῦ συζύγου ἀποσπάσῃ. Τῶν D. ⁸⁶ εἰς τὸ βελτίω om. D. ⁸⁷ ἔθλους — Ῥωμαίους om. D. ⁸⁸ ὡς — πράγματα om. D. ⁸⁹ στέλλει πρὸς τὴν D. ⁹⁰ Ἀδριανουπόλει D. ⁹¹ καὶ τὰ — σύζυγον om. D. ⁹² οἱ οὖν βασιλεῖς καίτοι ἐπεγνόντες D. ⁹³ καὶ — ἀποστερήσειεν om. D.

Theodori Dousæ et Leonis Allatii notæ.

(68) Ἐφρημ. Cap. 31. ALL.

κους παραβαίνουσι καὶ τὰς συνθήκας, ἃς ἐπὶ Θεοῦ μάρτυρι συνεστήσαντο, διαλύουσιν. Ὁ μὲν οὖν Βούλγαρος ⁹⁴ τὴν θυγατέρα λαβὼν ἤγαγε, τοὺς ἐπαμένους αὐτῇ πάντας ὀπισθορμήτους ποιήσας, καὶ τὸν Αἴμον διαβὰς ἐχώρει ἐπὶ τὸν Τρίνοβον, κλαιούσης μὲν τῆς αὐτοῦ θυγατρὸς καὶ ὀλοφυρομένης, καὶ πενθερᾶς καὶ βασιλίδος Εἰρήνης καὶ τοῦ συζύγου Ἰλιαν ἐποδυρομένης τὸν χωρισμὸν ⁹⁵, ὅτε φασὶ τὸν Ἄσαν προσλαβόμενον αὐτὴν τῆς αὐτοῦ ἐφεστρίδος ἐμπρασθεν ἐπικαθίσει καὶ ⁹⁶ τύψαι κατὰ κόρης τοῖς δακτύλοις καὶ ἐπαπειλῆσαι θεινῶς, εἰ μὴ συγῆ φέρει ὅσα οἱ διὰ βουλῆς ἐστὶν ἐπ' αὐτῇ διαπράξασθαι ⁹⁷.

λέ. Κατ' ἐκεῖνο καιροῦ καὶ τὸ τῶν Σκυθῶν (69) γένος, τῶν Ταρτάρων (70) καταδραμόντων αὐτῶν, ἀπόσαι τὸ ξίφος ἐκείνων ἐξέφυγον, ἀσχοῖς τὸν Ἴστρον διαπεράσαντες τέκνοις ⁹⁸ ἄμα καὶ γυναίξει, καὶ ἀκόντων Βουλγάρων (πολλὰ γὰρ ὑπῆρχον χιλιοστύες) τοὺς τῆς Μακεδονίας χώρους κατέλαβον, οἱ μὲν περὶ τὸν Ἑβρον καὶ τὰ ἐκείσε πεδία τὰς νομὰς ποιούμενοι, οἱ δὲ περὶ τὰ κατωτέρω μέρη καὶ τὸν ποταμὸν ὃν ἡ χύθην βέουσα γλῶττα, καθάπερ ἔφημεν, Μαρίτζαν κατανομάζει. Καὶ γὰρ ἐστὶν ὡς ἀληθῶς Ἑβρος μέγροι καὶ τῆς Αἴμου (α) τὰς ἐκδρομὰς ποιούμενος, κάκειθεν ἐπὶ τὸ Ἀγαίαν ἐκρέων πέλαγος. ὅτι δὲ συμβάλλουσι τούτῳ καὶ ἕτεροι ποταμοὶ καὶ μείζω ποιούσιν, ἐναλλάττει τοῖς παροικοῦσι καὶ τοῦνομα ⁹⁹. Ἐλπίζον οὖν τὰ ἐν Μακεδονίᾳ πάντα, καὶ ὡς ἐν ὀλίγῳ ἔρημα πάντα τῶν οἰκητῶρων ἐποίησαν, καὶ Σκυθῶν ἐρημίαν (τὸ τῆς παροιμίας ἐρεῖν) ἀπειργάσαντο ¹, καὶ πολυχυῖον δὲ ὅποσα ὑπῆρχον εὐχείρωτα πολέμῳ περιεγένοντο. Καὶ ἐφρονεύοντο μὲν πολλοὶ, ἐσκυλεύοντο δὲ πάντες καὶ ἠχμαλωτίζοντο καὶ ἀπρημπολοῦντο ἐν τοῖς μείζωσιν ἄστεσιν, οἷον τῆ ² Ἀδρια-

⁹⁴ ἐστὶ Θεὸς τιμωρὸς. Καὶ ὁ Βούλγαρος D. ⁹⁵ καὶ πενθερᾶς — χωρισμὸν om. D. ⁹⁶ τῆς — καὶ om. D. ⁹⁷ εἰ — διαπράξασθαι om. D. ⁹⁸ διαπεράσαντες καὶ τὸν Αἴμον ὑπερπηδήσαντες τέκνοις D. ⁹⁹ περὶ τὸν Ἑβρον — τοῦνομα] περὶ τὴν Μαρίτζαν D. ¹ καὶ ὡς — ἀπειργάσαντο om. D. ² τοῖς — τῆ om. D.

Theodori Dousæ et Leonis Allatii notæ.

(69) Σκυθῶν. Cum Joannes Ducas rerum potiretur, maxima Scytharum multitudo ab Hyperboreis effusa ad Caspium mare descendit, et eorum duce Sitziscane defuncto filii ejus Chalaus et Telepuges exercitus dividunt. Chalaus Caspium et Iaxartem fluvium ad Septemtrionem relinquens per inferiorem Asiam descendit: Telepuges limitibus imperii sui constitutis meridiem versus Caucasi cacuminibus et deinceps mari Caspio, per Massagetarum et Sauromatarum regionem proficiscitur, subigitque gentes omnes quæ Mæotidem paludem et Tanaim accolebant. Deinde Tanai superato adversus Europæas gentes multas ac varias et ex iisdem Scythis ortas impetum facit, quæ impressione illa perterritæ mutandas sibi sedes consueverunt: neque enim illis satis fiducia ad resistendum erat, sed omnes et gentes et urbes trepidabant et velut spicæ in area terebantur. Unde et hi Scythico bello superato pellibus palca plenis pro ratibus usi cum uxoribus et liberis Istrum transierunt, nec brevi tempore in Thracia oberrarunt,

A jurisjurandi et fœderum sub teste Deo initorum violatoribus infligit. » Sed Bulgarus recepta filia abiit, omnibus eam sequentibus recessim **58** cedere coactis, ac Hæmum prætergressus Trinobum contendebat. Cum illacrymaretur filia ejularetque sequa a socro, imperatrice Irene, atque conjuge separatam esse anxie ac nimium indoleret, fama est Asanum eam ante suæ equi sagulum collocasse, digitisque in faciem percussisse, minatum acriter, ni silentio raptum ferret, se in eam omnia quæ illi probro essent exsecuturum.

35. Per idem tempus Scytharum gens ab excursionibus, latrociniiis ac Tartarorum cædibus reliqua, cum filiis et uxoribus, Bulgaris licet reclamantibus, cum innumera esset multitudo, utribus Istro superato, Macedoniæ loca occuparunt: alii circa Hebrum et æquatæ agri planities victus sibi suppeditant, alii in loca inferiora, et fluvium quem communis lingua, ut diximus, Maritzam vocare solet, deferuntur, Hebrus namque re et nomine usque Hæmum excurrit, indeque in Ægæum pelagus influit. Quod vero in eum alii fluvii ingrediuntur et auctiorem reddunt, nomina accolarum, uti sese offerunt, induit. Diripere itaque omnia quæ in Macedonia erant, adeo ut minimo tempore universa cultoribus spoliata desolaretur, et Scytharum **59** solitudo, ut proverbio dicitur, efficeretur. Oppidulis item captu facilibus bello non sine multorum strage potiti sunt: rapinis ac populationibus omnia vastata; viri in servitutem abacti in majoribus urbibus, Adrianopoli, Didymotecho, Bizya, Calliupoli, et si quæ alia erat murorum

idoneam sibi coloniam quærentes, decem millibus haud pauciores. Ex Gregora. ALL.

(70) De Tartarorum colluvie et barbarie varii varia scripserunt, Haithonus Armenius, in *Orientali Historia*; Marcus Paulus Venetus, in *Itinerario*; Alexander Gagninus, in *Sarmatia Europæa*, et complures alii. Omnium luculentissime Vincentius Belvacensis, in *Spec. Histor.* lib. xxxi et xxxii ex Simone de Sancto Quintino et Joanne de Planocarpis; quædam etiam ex *Historia Tartarorum*. Hos Vincentii auctores secutum video Ant. Bonfinium *Rer. Ungar.* decad. ii, lib. viii, ubi statim in initio de mirandis Tartarorum moribus nonnulla præmittit, Ungarorum gesta cum ipsis bella post commemoraturus. Illic vide, si fortasse ulla tibi libido est cognoscendi bipedes nequissimos, homines, ut ita dicam, non homines, aut potius magna parte belluas, si vera sunt quæ de iis vulgo traduntur ab illis qui aut ipsi gentem viderunt, aut a fide dignis ea quæ referunt accepere. Dousa.

(a) Legendum est τῆς Αἴνου. Hebrus enim non ad Hæmum fluit, sed ab eo descendit, labiturque usque ad Ænum urbem mari Ægeο appositam, et juxta eam in mare exit. Cf. Frid. Tafel in *Dissertatione de Thessalonica ejusque agro*, Bærolini, 1839, p. 301. Edit.

tutiorum strue circumdata aut habitantium multitudine circumsepta, dividiti sunt.

36. Cum hæc ita succederent, Latini quoque perpetuo in nos odio ac furore inflammati, et propter quam in eos Joannes imperator et Asanus irruptionem fecerant, et urbium ac oppidorum privationem magis ac magis infensi, nostra aggrediendi nosque opprimendi occasionem quærebant, et ad vires amissas instaurandas satis illud peropportunum visum est. Primum sibi Asanum conciliant, cum quo pacem componunt; deinceps Scythas barbaros, erroneos, peregrinos et advenas munusculis exiguis, sed uberioribus promissionibus illectos sibi adsciscunt, agendorumque sibi socios allegant. Hinc magnis ex Scythis et Bulgaris auxiliaribus copiis collectis Itali una omnes simul adversus Joannem imperatorem aciem instruunt. Et cum prope Tzurulense **60** castrum esset, vires ad id oppugnandum convertunt, eodem Asano præsentem cum tot millenis Scytharum et Bulgarorum et Italicis machinis. Tzuruli custodia Nicephoro Tarchaniotæ, qui e mensa tunc erat imperatoris, postmodum magnus domesticus creatus est, magni domestici Palæologi gener, cum primum illius filiam Mariam sibi nuptiis adjunxisset, ab imperatore Joanne demandata fuerat. Erat Tarchaniota miles præstans et optimus dux, et divini præsidii sæpissime particeps, ut exitu sineque rerum patenter innotuit: namque eum plerique aspirante magis fortuna res absolvere quam robore et militari peritia hostes superare existimabant. Postquam castrum a milite circumseptum est, arietes tormentaque Italis adferre multa et valida, quibus non hoc solum sed altiores etiam muros et ingentiores urbes quassatas diruissent. Tunc cogitationes magnas et in bellicis disponendis industriam una cum sociis, qui e mensa erat, dilucide satis demonstravit. Verum totum id divinæ opi tribuendum est. Nam Tarchaniota in externas machinas alias ipse machinabatur, et tantæ copiarum multitudini robur ac animum quæ in immensa militum multitudine reperiri possent, opposuit. Hæc anxium ac sollicitum habebant Joannem imperatorem, non tantum de castro pertimescentem, sed tanquam summo ingenio et prudentia bellica præditum **61** suspicantem, si castrum ab hostibus caperetur, quæcunque ipse in occidente possideret, pessum

³ τῷ Διδυμοτοίχῳ om. D. ⁴ καὶ εἰ — ἠσφαλισμένον] καὶ τοῖς μείζονσιν ἄσπεσιν D. ⁵ τὰ πρὸς εἰρήνην om. D. ⁶ μείζονσιν δ' ὑποσχέσεσιν D. ⁷ ἐκ — Βουλγάρων om. D. ⁸ Τζουρουλοῦ D. ⁹ αὐτοπροσώπως om. D. ¹⁰ ἐπρόσκει δὲ τὴν Τζουρουλοῦ ὁ D. ¹¹ ὅς] ὁ D, omissis τοῦ βασιλέως ὑπῆρχε. ¹² μέγας — ὕστερον] καὶ ὕστερον μέγας δομέστικος D. ¹³ καὶ ἀγαθὸς στρατηγὸς om. D. ¹⁴ καθὼς — περιγενόμενος om. D. ¹⁵ ἀντεπεξῆγε — στρατιώταις om. D.

Theodori Dousæ et Leonis Allatii notæ.

(71) Ὁ ἐπὶ τῆς τραπέζης. Dignitas in Byzantinorum imperatorum aula non postremo loco habitata est, ut apud Cæsaropaletem legimus. Witichindo est mensæ ministrator, aliis dapifer. Quem dapiferatus honorem seu præfecturam mensæ jam tum sub Constantino Magno ita distributis officiis institutam et Russiæ principi assignatam, ut alia aliis,

Α ναυπόλει, τῷ Διδυμοτοίχῳ ³, τῇ Βιζύῃ, τῇ Καλλιουπόλει καὶ εἰ τι ἄλλο ἦν τείχεσιν ἐρυμνοτέροις ὠχυρωμένον καὶ τῷ πλήθει τῶν οἰκούντων ἠσφαλισμένον ⁴.

λβ'. Ἐπεὶ γοῦν οὕτω ταῦτα συνέβη, τὸ τῶν Λατίνων γένος ἀεὶ καθ' ἡμῶν μανίαν τρέφοντες, καὶ χεῖρην δὲ διατεθέντες διὰ τὴν πρὸ μικροῦ γενομένην σφίσι παρά τε τοῦ βασιλέως Ἰωάννου καὶ τοῦ Ἀσάν ἐροδον καὶ τῶν χωρῶν καὶ τῶν πολιτείων αὐτῶν στήρησιν, καιρῶν ἐζήτουν ἐπιχειρήσασθαι καθ' ἡμῶν, εὐρόντες τῷ τότε θυνάμενον, ὡς φῶντο, τὴν ἤτταν τοῦτοις ἀνακαλέσασθαι. Καὶ πρῶτα μὲν τὸν Ἀσάν ὑποποιεῖνται, καὶ τοῦτ' αὐτῷ πρὸς εἰρήνην ⁵ σπένδονται· ἐπειτα δὲ σὺν αὐτῷ καὶ τοὺς Σκύθας, βαρβάρους ἀνδρας ἀλήτας τε καὶ ἐπήλυθους, μικροῖς τισι τοῖς **B** χαρίσμασι, μακροτέροις δὲ γε ταῖς ὑποσχέσεσιν ⁶ εἰς ἑαυτοὺς ἔλκουσι καὶ συμπράκτορας τῶν ἔργων ποιοῦσι. Καὶ δὴ συμμαχίαν τοσαύτην ἐκ τε Σκυθῶν καὶ Βουλγάρων ⁷ συναθροικότες οἱ Ἴταλοὶ ὁμοσε κατὰ τοῦ βασιλέως Ἰωάννου χωροῦσιν. [P. 30] Ἐπεὶ δὲ σφίσι ἐκ τοῦ σχεδὸν τὸ τῆς Τζουρουλοῦ ⁸ ἄστου ἐτύγχανε, κατ' ἐκείνου τὴν μάχην ἰστώσι, παρόντος αὐτοπροσώπως ⁹ καὶ τοῦ Ἀσάν μετὰ τοσούτων χιλιούτων, τῶν Σκυθικῶν καὶ τῶν Βουλγαρικῶν στρατευμάτων, καὶ τῶν Ἰταλικῶν μηχανημάτων. Ἦν δὲ τῆς Τζουρουλοῦ ¹⁰ τὴν φρουρὰν παρά τοῦ βασιλέως Ἰωάννου προσδεδεγμένος ὁ Ταρχανειώτης Νικηφόρος, ὅς ¹¹ ἐπὶ τῆς τραπέζης (71) τοῦ βασιλέως ὑπῆρχε τότε, μέγας δὲ δομέστικος τετίμηται ὕστερον ¹², γαμβρὸς δὲ ἦν τοῦ μεγάλου δομestίκου τοῦ Παλαιολόγου ἐπὶ τῇ πρώτῃ αὐτοῦ θυγατρὶ Μαρίᾳ. Ἦν δὲ ὁ **C** Ταρχανειώτης καὶ στρατιώτης καλὸς καὶ ἀγαθὸς στρατηγός ¹³, καὶ πολλῆς ἐπαπολαύων τῆς παρὰ Θεοῦ ἀντιλήψεως, καθὼς καὶ μέχρι τέλους ἐπέγνωσται μάλιστα· καὶ γὰρ ἐδόκει τοῖς πολλοῖς εὐτυχίᾳ κατορθούμενος τὰ πολλὰ ἢ εὐανδρίᾳ καὶ στρατηγίᾳ τῶν ἐναντίων περιγενόμενος ¹⁴. Ἐπεὶ δὲ τῷ ἄστει παρεκαθίσαντο, μηχανήματά τε καὶ ἐλεπόλεις τοῖς Ἴταλοῖς ἐγγέγονεσαν πολλάί τε καὶ ἰσχυραί, ὡς μὴ μόνον τηλικούδε ἄστειως περιγενέσθαι ἰσχύουσαι, ἀλλὰ καὶ ὑψηλοτέρων τειχῶν καὶ εὐμεγεθεστέρων πόλεων, τότε τὸ γενναῖον φρόνημα καὶ τὴν στρατηγικὴν μεθοδείαν μετὰ τῶν σὺν αὐτῷ ὁ ἐπὶ τῆς τραπέζης λαμπρῶς ἐνεδείξατο. Ἦν δὲ τὸ ὅλον τῆς τοῦ Θεοῦ ἀντιλήψεως (72)· ἀντερμηχανῶτα γὰρ ἔνδον ὁ Ταρχανειώτης τοῖς ἔξωθεν μηχανήμασιν, καὶ τῇ τοσαύτῃ πληθύνει **D** τῆς στρατιᾶς ἀντεπεξῆγε τὸ ἀνδρικὸν ἐν πολλοστοῖς ἄγαν τοῖς στρατιώταις ¹⁵. Ἐν ἀμηχανίᾳ δὲ ἦν ὁ βα-

testatur Nicephorus Gregoras, lib. vii, cap. 8. Vide V. C. Marquardi Freheri *Origines Palatinas*, parte i, cap. 15 renovatæ editionis, et Meursii Gloss. in Δομέστικος. DOUSA.

(72) Τῆς τοῦ Θεοῦ ἀντιλήψεως. Non arma, sed Dei gratia est quæ pugnat, Gregoras, p. 83, de Alexio Strategopulo. ALL.

σιλεύς Ἰωάννης, οὐ τοσοῦτον τῶν ἐν τῇ ἄστει ὑπερ-
 αγωνιστῶν, ἀλλ' ¹⁶ εἰδώς, οἷα ἐχέειν καὶ συνετὴς τὰ
 πολέμια ¹⁷, ὡς εἰ τὸ ἄστυ παρὰ τῶν ἐναντίων ¹⁸
 ἀλόφῃ, φρουρὰ πάντα τὰ ἐν τῇ θύσει τούτῳ τυγχάνοντα
 γένουσιντο. Γέως οὖν ἠγάπη μᾶλλον ἐν τούτῳ ἐπτοή-
 σθαι τοὺς πολέμιους καὶ τὸ πάλυ τῆς ῥύμης σφίσι
 ἐναποκάπτεσθαι - ἔμελε γὰρ αὐτῷ μᾶλλον τὰ ἐν τῇ
 ἐπῷ, ὣν ἐλευθέρων ὑπαρχόντων τῆς μάχης πλείον
 αὐτῷ τῆς εὐφροσύνης ὑπῆν. Πολιορκουμένου γοῦν
 τοῦ ἄστεως Ἰζουρουλοῦ αἰφνης ἐπέει μῆνυμα τῷ
 Ἀσανῶς ἡ σύζυγος αὐτοῦ ἡ ἐξ Ὀγγρῶν ἐξ ἀνθρώ-
 πων ἐγένετο, τετελεύτηκε δὲ κατὰ ταυτὴ καὶ παιδίον
 αὐτοῦ καὶ ὁ Τρινόβου ἐπίσκοπος. Θεωμανίαν γοῦν
 ἠγησάμενος ταῦτα πυρὶ ἀφανίζει τὰς ἐλεπόλεις, καὶ
 ὡς εἶχε θρόνον ἐπὶ τὸν Τρινόβον ἔκετο. Μόνας γοῦν
 ἀπολείμμενοι οἱ Ἴταλοι, ἐπεὶ μὴ ἀποχρῶντως εἶχον
 εἰς τὴν τοῦ ἄστεως πολιορκίαν, κίκενοι τὴν κατ'
 αὐτῶν μάχην λειοπότες εἰς τὴν Κωνσταντίνου ὤχου-
 το. Ἠλευθέρωτο γοῦν τὸ ἄστυ τῆς τῶν ἐναντίων
 πολιορκίας, καὶ συνελευθέρωτο καὶ ὁ ἐπὶ τῆς τραπέ-
 ζης Ταρχανειώτης, Νικηφόρος ἐν τούτοις κατὰ τὴν
 κλήσιν ἰναφανείς ¹⁹. Ὁ μὲν οὖν Ἀσαν, ἐπειδὴ τούτῳ
 τὰ προῤῥηθέντα ξυμβέβηκε λυπηρὰ ²⁰, εὐσεβῶς καὶ
 μᾶλα οἰηθείς ὡς διὰ τὰ παραδάσιας τῶν ὄρκων ὧν
 μετὰ τοῦ βασιλέως Ἰωάννου ξυθέστο [P. 31] καὶ τὸ
 ἀποσπάσαι τὴν θυγατέρα τοῦ συζύγου Θεοδώρου
 ταυτὴ γένουσιντο, μετὰ μέλος ἐπὶ ταύτοις γενόμενος
 πρέσβεις ἐξαπεστᾶλκει πρὸς τὸν βασιλέα, ἑαυτὸν τε
 ἐξουθενῶν τῆς κακίστης πράξεως καὶ τὰς συθήκας ἀνακαλύψμενος ²¹ καὶ συγγνώμην τῶν πεπραγμένων αἰτούμενος ²².
 Ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς Ἰωάννης καὶ ἡ βασίλισ Εἰρήνη, οἷα ἐκεῖνοι πρὸς τὰ εὐσεβέστερα καὶ θειώτερα ²³ ἀπονεύοντες,
 νέχονται γε τὴν πρεσβείαν, καὶ οὐδὲ εἰς μακροὺς ἐλθόντες λόγους τοὺς τε ὄρκους καὶ αὐθις πεδοῦσι ²⁴ καὶ τὴν
 νύμφην Ἐλένην ἀνακαλοῦνται. Ἀποστέλλεται γοῦν αὐτῇ πρὸς τε τὸν πεντηκόντον καὶ τὸν σύζυγον, καὶ εἰρήνη πάλιν
 μέσον Ῥωμαίων τε καὶ Βουλγάρων ²⁵.

λζ'. Ὁ μὲν οὖν τῆς ἱστορίας δρόμος ἐφ' ἑτέραν C
 τρέπεται τὴν ὁδὸν καὶ τὰ περὶ τῶν ἐν τῇ Κωνσταντι-
 νου διασαφήσει· πολυσχιδῶς γὰρ τότε τῶν πραγμά-
 των κελινημένων διὰ τὸ πολυμοχίαν ἐν πάσι γενέσθαι,
 ποικίλως θεῖ καὶ τὰ τοῦ λόγου σταστρέφεται. Ὁ μὲν
 οὖν Βαλδουῖνος, ὃν ὁ λόγος βασιλεύσαι τῆς Κωνσταν-
 τίνου προεῖρηκεν ²⁶, ἀπειρακῶν ἐν ταῖς πρὸς Ῥω-
 μαίους μάχαις, μᾶλλον δὲ τῇ πρὸς τὸν βασιλέα Ἰωάν-
 νην ἐναντιότητι (ἐς μικρὸν γὰρ τὴ ἐκεῖνον παρὰ
 τούτου συνίσταται ²⁷), πρὸς τὸν τῶν Φράγκων ἀπο-
 θεθμῆκε ῥῆγα, προσωκειωμένον τούτῳ καθ' αἶμα
 οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ὡς ξυμφυλέτην ἄγαν τε Ῥωμαίους
 ἐχθρὸν καὶ βοηθεῖν διὰ ταῦτα ἔτοιμον ²⁸, καὶ συμμα-
 χίαν ζητεῖ ἀξιόλογον, καὶ ἐπιτυχάνει τοῦ ²⁹ σκοποῦ -
 καὶ ἐν οὐ πολλῷ χρόνῳ ἐξήκοντα χιλιάδες συνηθροῖ-
 σθησαν Φράγκων, ἐν' ὅπως κατὰ Ῥωμαίων χωρή-
 σωσιν ³⁰. Ἐπεὶ δὲ οὐκ ἦν αὐτοῖς εὐδρομος διὰ νηῶν
 ἡ ὁδός, τῆς ἀναγωγῆς προσαπαιτούσης πλείω ἢ κατὰ
 θύναμιν τῶν μισθῶν ³¹, τῆς χέρσον τὴν πορείαν
 ποιοῦνται. Καὶ δὴ τὰς ἀνοὶ παρκεμίσαντες Γαλλίας

A itura. Delectabatur interim in eo expugnando ad-
 versarios retardari, eorumque potissimum impetus
 partem confringi: nam orientalibus rebus potius
 animum advertabat, quas cum a bello immunes
 conspiceret, magis animo gestiebat. Dum obsidetur
 Tzuruli castrum, Asano derepente nuntiatur uxore
 Ungaram in vivis esse desisse, eodem momento
 et filiolum ipsius et Trinobi episcopum obiisse.
 Ideo Numinis iram ralus tormenta igne concremat,
 et quam citissime Trinobum redit. Igilur soli Itali
 cum ad obsidendum castrum ex se non sufficerent,
 quam in Romanos constituerant pugnam dirimentes,
 Cpolim revertuntur, et arx illa ab hostium obsidione
 liberatur. Qui e mensa erat Tarchaniota Nicephorus
 in his victoriam, quod utique suum nomen infert,
 adeptus. Asanus ergo post dicta adversa ac infortu-
 nata pie admodum concipiens propter violatum jus-
 jurandum, quod imperatori Joanni dederat, et liliam
 a thalami consorte Theodoro raptam hæc fieri, pœ-
 nitentia ductus caduceatores mittit ad imperatorem,
 semetipsum sceleris accusans et pacta conventa
 repescens, deprecansque **62** sibi veniam flagitiorum
 Joannes imperator Ireneque imperatrix, tan-
 quam qui in magis pia ac magis divina prospicerent,
 legatos excipiunt, nec verbis rem prolatao rursum
 jusjurandum comprobant, sponsamque Heleuam re-
 petunt, quæ ad socrum et conjugem redit, et pax
 iterum inter Romanos et Bulgaros peragitur.

37. Sed historiæ series alio deflectit, et quæ
 Cpoli agebantur narrare gestit: namque cum tunc
 temporis ob varios ubique principatus in multas
 etiam partes res divisæ agitentur, varie etiam
 orationis corpus conformandum est. Balduinus
 quem supra oratio nostra Cpoli imperasse demon-
 straverat, ob conflictus erga Romanos et potissi-
 mum propter sui adversarium Joannem imperato-
 rem, qui in angustum dominatum illius contraxerat,
 diffidens ac plane desperans, ad Francorum regem
 sibi affinitate conjunctum et ejusdem generis et
 Romanis infensissimum, ideoque suppetias ferre
 paratum, proficiscitur, operamque illius nec con-
 temnendam poscit. Fit voti compos, et intra breve
 tempus Francorum sexaginta millia, utin Romanos
 arma caperent, lecta sunt. Et cum navigiis via dif-
 ficilis esset (largiorem enim **63** quam ipsi possent
 lacere impensam similis navigatio postulabat),
 terrestri itinere viam ineunt, superiores Callias
 trajicientes percursaque Italia per radices Alpium

¹⁶ οὐ — ἀλλ' om. D. ¹⁷ οἷα — πολέμια om. D. ¹⁸ παρὰ τῶν ἐναντίων om. D. ¹⁹ Νικηφόρος — ἀναφανείς
 om. E. ²⁰ ἐπειδὴ — λυπηρὰ om. D. ²¹ καὶ τῆς κακίστης πράξεως τὴν ἤτταν ἀνακαλύψμενος, D. ²² καὶ συγγν.
 — αἰτούμενος om. D. ²³ οἱ οὖν βασιλεῖς πρὸς τὰ θειώτερα D. ²⁴ καὶ — πεδοῦσι om. D. ²⁵ νύμφην αὐθις
 ἀνακαλοῦνται, καὶ στέλλεται αὐτοῖς, καὶ εἰρήνη γίνεται μέσον αὐτῶν D. ²⁶ Ὁ μὲν οὖν — προεῖρηκεν] ὁ δὲ Βαλ-
 δουῖνος D. ²⁷ μᾶλλον — συνίσταται om. D. ²⁸ οὐ — ἔτοιμον om. D. ²⁹ συμμαχίας ζητήσας ἐτυχέ τοῦ D.
³⁰ ἐν' — χωρήσωσιν om. D.

Ostricium proficiscuntur, et per Ungariam commigrantes Istrum tranant, et Bulgariis immisceantur, omnibus tanquam amicis et affinis usi; qui et propter semelipsos, nec minus in nos odium amicissime a locorum dominis excipiebantur Bulgariis fœderibus cum Romanis spretis facultatem Francis fecere per montana sua transeundi, quasi vi atque factione coacti dedissent. Sic Tzuruli arx a Latinis oppugnantibus cum Scytharum auxiliaribus copiis rursus expugnatur. Tunc eam custodiebat Joannes Petraliphas magni cancellarii dignitate a Joanne imperatore decoratus, vir maximis corporis viribus et a puero militaribus negotiis exercitus: verum Latinarum copiarum abundantia et innumera Scytharum vis tormentorumque spissum ac validum Italis deditionem paravit. Tradunt nonnulli clam aliquos defectionem meditato ideoque improvisum expugnationis pertimuisse. Latini itaque Tzurulum cepere, et in ea Romanos comprehensos cum Petralipha **64** vinculis alligatos et Cpolim deductos familiaribus vendiderunt. Dum obsideretur ab Italis Tzurulus, Joannes imperator multis triremibus fabricatis et exercitu non exiguo secum conducto Italos aggrediebatur. A Nicomedia discedens et Characem prætergressus Dacibyza præter expectationem oppugnatam occupavit. Præterea et Nicetiati castellum in suam potestatem redegit. Infortunatus nihilominus in triremibus fuit, cum qui in illis confligebant bello essent inexperti atque insucti, et Isphreus Armenius classi præesset, circa res militares ultra quam par erat segnior. Ante eum Manuel Contophreus, vir manu potens, terra marique Martem spirans, triremium erat gubernator: sed cum ante paucos dies de classe audacior illius cum imperatore congressio fuisset (namque dixerat Italicis triremibus nunquam nostra, licet multo plures fuissent, cum ipse ambarum facultates optime nosceret, obviare vel obsistere posse), præfectura spoliatus est, quam in se Isphreus receperat, valde miseranda victoria superatus: cum enim triginta triemes conducere, a tredecim debellatus est, totque de suis quot erant hostium amisit: singulæ enim singulas cum ipsis hominibus et armis spoliis **65** retulerunt. Et hæc quidem ita se habuerunt. Imperator vero Joannes rursus cum Asano pacem sanxit, et affinitate ambo vinciebantur. Asanus quam vis cum jurejurando fœdera composita non nimis anxie observaret, tanquam qui vel minimo emolumento sibi proposito jura violaret, in aperto et simulate amicitiam colebat, et quæ amicorum erant exsequabatur.

στῆ γὰρ τούτων μίαν ἐκέρθησι λάφυρον αὐτοῖς ἀνδράσι καὶ ὄπλοις. Καὶ ταῦτα μὴν ἔσχεν οὕτως ⁴⁰. ὁ δὲ βασιλεὺς

⁸² διὰ — αὐτῶν om. D. ³³ τῶ — ἐκβολὴν om. D. ⁸¹ ἐκστρατ. — Σκυθῶν om. D. ³⁵ ὅς] ὁ D, omisssi
πρὸς — τετίμητο. Τοῦ βασιλέως Ἰωάννου? ³⁶ γενναῖος — παιδοθεν] ἀνδρείος D. ³⁷ καὶ — ἀλώσεως] ὡς καὶ διὰ
ὑποψίαν προδόσεως D. ³⁸ καὶ — ἐπιστάμενος] καὶ D. ³⁹ ἦτταν φοδρα δεινήν om. D. ⁴⁰ ἐκάστη — οὕτως om. D.

καὶ διελθόντες τὴν Ἰταλίαν διὰ τῶν ὑπερειῶν τῶν Ἰταλῶν εἰς τὸ Ὀστρίκιον ἀφίκοντο, καὶ τὴν Οὐγγρῶν παραγγεῖλαντες διαπερῶσι τὸν Ἴττρον, καὶ τῆς Βουλγάρων προτέτχαν, πᾶσι μὲν ὡς φίλοις καὶ συγγενέσι καὶ ὁδὸν γράμμενοι, καὶ διὰ σφᾶς μὲν αὐτούς, οὐχ ἦττον δὲ καὶ διὰ τὴν πρὸς ἡμᾶς ἐχθρὰν ἐπιλοφρονοῦντο παρὰ τῶν κατὰ τόπους κροτούντων τὰ μάλιστα. Οἱ μὲν οὖν Βούλγαροι τὰς μετὰ Ῥωμαίων σπονδὰς πρεωρακότες ἀδείαν τοῖς Φράγκοις διδώκασι διὰ τῶν ὄρων αὐτῶν ⁸² διελθεῖν, τῶ δὲ οὐκ ἐπ' αὐτῶν βιασθέντες τὴν ἐκβολὴν ³³. Τὸ μὲν οὖν ἄστυ τῆς Τζουρουλοῦ καὶ αὐθις ἐάλω ἐκστρατευσάντων κατ' αὐτῶν τῶν Λατίνων καὶ συμμαχοῦντων ταύτοις καὶ τῶν Σκυθῶν ³⁴, εἰς φυλακὴν δὲ ἦν τότε ὁ Πετραλίφας Ἰωάννης, ὃν ³⁵ μέγας χαρτουλᾶριος (73) πρὸς τὸν βασιλέα Ἰωάννην τετίμητο, ἀνὴρ γενναῖος τῆς χειρὸς καὶ πολεμικῆς πράγμασι κατεξήτασμένος παιδοθεν ³⁶ - τὸ δὲ τῆς Λατινικῆς δυνάμεως περιὸν καὶ τὸ ἀπειροπλήθες τῶν Σκυθῶν καὶ τὸ τῶν ἐλεπόλεων συχνόν τε καὶ καρτερόν [P. 32] πρᾶσθῆναι τοῦτο τοῦ ἄστυ τοῖς Ἰταλοῖς πεποιθήκεσαν. Φασὶ δὲ τινες καὶ προδόσιαν μελετήσοι τινος κρύφα, κἀντεῦθεν πτοηθῆναι τὸ ἀπρόοπτον τῆς ἀλώσεως ³⁷. Οἱ μὲν οὖν Λατῖνοι τὴν Τζουρουλοῦ ἐχειρώσαντο, καὶ τοῦ ἐν ταύτῃ Ῥωμαίου σὺν ἡμῶν τῷ Πετραλίφῳ δεσμώτας ἔγαγον εἰς τὴν Κωνσταντίνου, καὶ πρὸς τοὺς οἰκείους αὐτοῦς ἀπημπόλησαν. Τοῦ δὲ ἄστεως τῆς Τζουρουλοῦ πολιορκουμένου παρ' Ἰταλῶν, ὁ βασιλεὺς Ἰωάννης τριήρεις ἱκανὰς συσκευασάμενος καὶ στράτευμα οὐκ ὀλίγον μεθ' ἑαυτοῦ προσλαθῶν κατὰ τῶν Ἰταλῶν ἐπέχειρει. Ἀπὸ μὲν οὖν τῆς Νικομηθεῖας ἀπάρας καὶ παραμειψας τὸν χέρακα ἐπάρθησε τὴν Δακίβυζαν πρὸ καιροῦ, καὶ κατέσχε ταύτην, προσέτι δὲ καὶ τὸ τοῦ Νικητιάτου φρούριον, καὶ ὑφ' ἑαυτὸν καὶ τοῦτο πεποιθήκεν. Ἐδυστύχησε δὲ τῷ τότε ἐν ταῖς τριήρεσιν ἀπειροπολέμων ὄντων τῶν ἐν αὐταῖς μαχομένων, καὶ τοῦ Ἰσφρέ τοῦ Ἀρμενίου εἰς τάξιν ἡγεμόνος ἐν τούτοις τυγχάνοντος καὶ ἀκηροτέρου τελούντος περὶ τὰ μάχημα. Προὔπῆρχε δὲ τῶν τῶν τριήρων στρατηγίαν ὁ Κοντοφρὲ Μανουὴλ περιεζωσμένος, ἀνὴρ γενναῖος τῶν χειρῶν καὶ Ἄρην πνέων κατὰ τε θάλατταν καὶ ξηράν. Ἀλλὰ πρὸ τινῶν ἡμερῶν δρακνυτέρας τὰς διαλέξεις περὶ τοῦ ναυτικοῦ πρὸς τὸν βασιλέα ποιησάμενος (εἰρήκει καὶ γὰρ ὡς οὐκ ἂν ἠντιωπήσειεν ταῖς Ἰταλικαῖς τριήρεσιν αἱ ἡμέτεραι, κἀν πολλαπλαζοῖντο πρὸς αὐτούς, ἀκριβῶς τὰ περὶ ἀμφοῖν ἐπιστάμενος ³⁸) παρεστᾶλη τῆς ἡγεμονίας, καὶ Ἰσφρὲ αὐτὴν διεδέξατο, καὶ ἦττθη ἦτταν σφοδρὰ δεινήν ³⁹. Τριάκοντα γὰρ ἐξάρχων τριήρων ὑπὸ τρισκαίδεκα ἐκνενίκηται, καὶ τοσαύτας ἀπόλεσεν ὅποσαι ἦσαν τῶν ἐναντίων· ἐκάσ

Theodori Dousæ et Leonis Allatii notæ.

(73) Ὁ μέγας χαρτουλᾶριος. De hac dignitate consulatur Glossarium Meursii. Dousa.

Ἰωάννης καὶ αὐτίς μετὰ τοῦ βασιλέως Ἀσάν εἰρήνην εἶχε, καὶ τῇ συγγενείᾳ καὶ ἀμφοῖν συνεδέθεντο, οὐκ ἀκριβῶς μὲν τοῦ Ἀσάν τὰς ἐνόρκους τιμωροῦν φυλάττουτος· ἔστι γὰρ ὅτι ⁴¹ διὰ μικρὸν κέρδος παρεσπόνθει (79). Τέως ἐν τῷ φανερωῖ καὶ πλατυκῶς ἔστειρε τὴν ἀγάπην καὶ τὰ τῶν υἱῶν ἐποίησε ⁴².

λή. Ὁ μὲν οὖν Ἀσάν Ἰωάννης τῆς συζύγου στε- A
ρηθεὶς, ἦν ἐξ Οὐγγρίας εἶναι ὁ λόγος φησὶται ἰστέρη-
σεν, ἐγάγετο εἰς γυναῖκα τὴν θυγατέρα τοῦ Ἀγγέλου
Θεοδώρου τὴν Εἰρήνην, καλὴν τοῦ εἶδος καὶ εὐμε-
γέθη ⁴³, μηδὲ τὸ τοῦ ἀγαθῆς τοῦ πατρὸς αὐτῆς
κῆδος ὑπεθῶν, ὑπερ τῆ ἐκ παλλακίδος αὐτοῦ θυγα-
τρὶ συνηνάζετο. Ἦσαν δὲ τῷ Ἀγγέλῳ Θεοδώρῳ παῖ-
δες ἄρρενες δύο ⁴⁴, Ἰωάννης καὶ Δημήτριος, καὶ θή-
λειαι δύο, ἡ Ἄννα καὶ ἡ ῤηθεῖσα Εἰρήνη ⁴⁵, μεθ' ἧς
ὁ Ἀσάν παῖδας γεγέννηκε τρεῖς, τὸν Μιχαήλ, τὴν
Θεοδώραν καὶ τὴν Μαρίας. Ἀπελύθη γοῦν τῶν δε-
σμῶν διὰ τοῦτο ὁ Ἀγγέλος Θεόδωρος [P. 33] καὶ
συναινέσει τοῦ γαμβροῦ αὐτοῦ τοῦ Ἀσάν ἐγκρατῆς
γενέσθαι τῆς Θεσσαλονίκης καὶ πασης ἧς προτερῶν
ἦρχε χώρας ἠθέλησε. Καὶ δὴ τινες δόλοισι παρὰ
τοῦ Ἀσάν προσλαβόμενος, ἐπεὶ φανερῶς κινῆσαι B
μάχην κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Μανουὴλ οὐκ ἠδύναται,
κρύφα μηχανάται τὴν εἰς Θεσσαλονίκην εἰσοδόν,
εὐτελεῖ τινα ἀμφιστάμενος ῥάκια καὶ τὴν εἰσοδὸν
ὑποκλέψας τῆς πόλεως. Ἐπεὶ δὲ εἰσῆει καὶ τισιν
ἐπεγνώσθη τοῖς οἷς ἐβούλετο, οὐς ὅτι εὐτύχῃ ἐρί-
λει τε καὶ εὐπρέπει, μεθ' οὗ καὶ τεθάρρηκε τὴν
κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ σκῆψιν, οὐ πολλοῦ δεσθεῖς τοῦ
χρόνου ἐγκρατῆς τε αὐτίς τῆς Θεσσαλονίκης ἐγένετο
καὶ τῶν περὶ πόλεων καὶ χωρῶν. Βασιλεὺς δὲ ὀνο-
μάζεσθαι οὐκ ἠθέλησε διὰ τὸ τῶν ἀφθαλμῶν πάθος,
τὸν δὲ υἱὸν αὐτοῦ Ἰωάννην βασιλέα ὠνόμασε, καὶ
ἐρυθροῖς πεδίλοις τοὺς πόδας ἐκείνου ὑπέδησε, καὶ
τοιούτοις γράμμασι ὑπογράφειν διαώρισεν, αὐτὸν τε
διέπειν τὰ κοινὰ καὶ διεξάγειν τὰ τοῦ υἱοῦ. Τὸν δ'
ἀδελφὸν Μανουὴλ τῆς ἰκβαλῶν, καὶ ἐμβάλων C
ἐν τιμῇ τριῆρει, περὶ τὴν Ἀττάλου ἐξώρισε, τὴν δὲ
σύζυγον αὐτοῦ πρὸς τὸν πατέρα Ἀσάν ἐξέπεμψεν.
Ὁ δὲ Ἀσάν τὸν πενθερὸν μάλλον ⁴⁶ ἐφίλει Θεόδωρον
ἢ τὸν γαμβρὸν αὐτοῦ Μανουὴλ· ὑπερηγάπα γὰρ τὴν
σύζυγον Εἰρήνην, οὐχ ἦττον ἢ Ἀντώνιος τὴν Κλεο-
πάτραν ⁴⁷. Ὁ μὲν οὖν Μανουὴλ τῆ Ἀττάλου προ-
σκεῖλας παρὰ προσδοκίαν τοὺς ἐξ Ἄγαρ εὖρε ⁴⁸ φι-
λανθρωπία μάλλον πρὸς αὐτὸν χρησαμένους· ἐπεὶ
γὰρ εἰρήκει πρὸς τὴν βασιλέα Ἰωάννην συγγένειν
αὐτοῦ τὴν ὁρμὴν, παρεχώρησαν τούτῳ τὴν δίοδον,
ἐφοδιασάμενοι προσηκόντως. Ἐκεῖθεν πρὸς τὸν βα-
σιλέα ἀφίκετο οὗτος, καὶ ὁ βασιλεὺς ἀσμένως τε
τοῦτον ἐδέξατο καὶ ὡς προσφαινωμένον τῷ γένει
καὶ ὡς πάλαι δεσπότην ὀνομαζόμενον, αὐτῷ δὲ αὐτῷ
χρῆμα καὶ τριῆρεις ἐξ ἐκὶ τὴν μεγάλην Βλαχίαν D
ἀφῆκεν, ὄρκους παρ' αὐτοῦ λαβὼν φρικώδεις, οἷος
ἐκεῖνος συνέσεως καὶ ἀγχινοίας πλήρης ὢν ⁴⁹. Κα-
ταλαβὼν οὖν τὸν τῆς Δημητριάδος νῆσον ὁ Μανουὴλ,

38. Hic ergo uxore, quam Ungarum fuisse præ-
narravimus, privatus filiam Angeli Theodori
Irenem, forma conspicuam et corpore proceram,
fratris paterui consanguinitatem, qui cum filia sua
e pellice suscepta cubabat, haud reveritus, sibi
matrimonio junxit. Erant Theodoro Angelo filii
maseuli duo, Joannes et Demetrius, et duæ feminæ
Anna et dicta Irene; quacum Asanus filios habuit
tres Michaelen, Theodoram, Mariam. Propterea
vinculis solutus Angelus Theodorus, ita genero
ejus Asano annuente, Thessalonicae et universæ
regionis, cui ipse prius imperabat, imperium
recuperare animum induxit, paucisque ab Asano
acceptis, cum palam in fratrem Manuelem arma
capere non posset, clam ingressum Thessalonicae
molitur. Sic sordidis pannis vestitus urbem furtive
ingreditur. Cum vero quibus concupierat, illis
scilicet quos ipse in rebus prosperis sibi et amore
et beneficio **66** devinxerat, innoluit, adversus
fratrem consilia aperit, neque diu post rursus
Thessalonicam et adjacentia loca et urbes sub
dominium ditionemque suam facit. Is propter
oculorum imminutionem imperatoris nomen recusat
eo tamen Joannem filium cohonestat et purpureis
calceis pedes illius circumvestit, neque dissimilibus
litteris subscribere jussit; sibi vero summam
omnium rerum ac filii temperationem reservavit;
fratrem Manuelem abrogato imperio in triremem
impositum Attaliam ablegavit, conjugem ad
Asanum patrem remisit. Asanus Theodoro socero
quam genero Manueli addictior erat: non minus
enim ipse amore conjugis Irenæ quam Antonius
Cleopatras corripiebatur. Manuel itaque Attaliam
appellens ab Agarenis, quod ipse nusquam spera-
verat, humanissime officiosissimeque excipitur:
nam dicenti se ad Joannem imperatorem contendere
commeatu, uti par erat, subministrato transitum
dedere. Indeque imperatorem conveniens, et uti
genero conjunctus et despota jam olim electus ab
imperatore lubenti animo visitur; cui cum et
pecunias et triemes sex tradidisset, id magnam
Blachiam, prius ab illo jurejurando formidabili
sane, tanquam qui et prudentia ac solertia excel-
leret, accepto, direxit. Ubi Demetriadem Manuel
appulisset et amicis **67** ac familiaribus ad hos
litteris datis suum significasset adventum, alios
promissionibus demulsisset, nullo negotio copias
collegit, Pharsalosque et Larissam et Platamonem
sibi comparavit convenitque cum fratribus

⁴¹ οὐκ — ὅτε ἀλλ' ὁ Ἀσάν ὅτε καὶ D. ⁴² τέως — ἐποίησε om. D. ⁴³ καλὴν — εὐμεγέθη om. D. ⁴⁴ ἄρρενες δύο om. D. ⁴⁵ θήλειαι Ἄννα τε καὶ Εἰρήνη D. ⁴⁶ πενθερὸν αὐτοῦ μάλλον D. ⁴⁷ ὑπερηγάπα — Κλεοπάτραν om. D. ⁴⁸ τοῖς ἐξ Ἄγαρ ἐνέτυχεν D. ⁴⁹ φρικώδεις — οὐ om. D.

Theodori Dousæ et Leonis Allatii notæ.

(74) Παροαεσπόνθει. Cf. Anna Commena, lib. vii, All.

Theodora et Constantino. Nam Constantinus, ut diximus, despota, quæ commemoravimus, dominabatur, Theodorus erat Joannis, qui Thessaloniciæ acclamabatur, pater. Cum convenissent, ambo fratres Manuelli suadent ut conditiones et pactiones, quas cum imperatore Joanne inierat, perturbaret. Ille volens nolens, ut qui interfuerant et rerum harum periti asserebant, consilio eorum acquievit; indeque inter eos amicitia ac familiaritate intercedente, divisis urbibus contenti, cum Latinis, qui in Euripo atque Peloponneso erant, fœdere jungebantur.

Ὁ δὲ ἐκὼν ἀέκων, ὡς ἐβασκεν οἱ παρατυχόντες καὶ πρὸς τῶν τοιούτων εἰδόντες, συνήνεσεν αὐτῶν τοῖς βουλευμάσι, P. 34) καὶ τὰ ἀπὸ τοῦδε ὑπάρχον συνδεσμένοι, ταῖς σφετερικαῖς χώραις ταῖς μεμερισμεναῖς ἀλλοῖς ἄρχομενοι, καὶ μετὰ τῶν ἐν Πελοποννήσῳ καὶ Εὐρώπῳ Ἀπένων συμβάσεις ἔχοντες εἰρηνικῶς.

39. Nec diu post Manuel, cum pactorum, quæ cum imperatore Joanne pepigerat, violationis prius eum pœnituisset, ex hominum vita migravit. Imperatrix etiam Irene, mulier prudens ac digna imperio, multumque dignitatis ac magnificentiæ præ se ferens, ex hac turba et colluvione decessit. Ea sermonibus delectabatur et sapientum congressibus, quos maximi faciebat, non sine gaudio attendebat, ut hinc manifeste percipitur. Nam cum sol cancrum peragrans meridie defecisset, ipseque casu in regnam accessissem 68 (loca vero Periclystra dicta imperator cum imperatrice incolebat), defectus causam a me poposcit. Ipse tum primum philosophiæ arcanis a sapiente Blemmida imbutus accurate rem non poteram explicare, ex memetipso tamen, quod par erat, decernens lunæ interpositionem adumbrati solis causam esse enuntio, viderique solem deficere re vera lumine non spoliatum, sed potius luna defectum esse, dum in umbram terræ incidit, quandoquidem illa solis splendore renideat. Sed cum oratio in longum protraheretur, dicta refellebat Nicolaus medicus, vir nullatenus in philosophia versatus, arte vero quam ipse profitebatur eximius, et ea præcipue quæ experientia comparetur, imperatrici summopere charus, et actuarius dignitate. Cum ille itaque opponeret, ipse vero magis ac magis garrulus blaterarem, inter disserendum me imperatrix μωρὸν quasi puerum compellavit; postmodum ac si indecore fecisset, ad imperatorem conversa,

« Indecenter itaque feci, » ait, « dum hunc μωρὸν nuncupavi. » Et imperator, « Non novum illud est, » inquit : « adolescentulus namque est. » Tunc quippe eram unum et viginti annos natus ; ideoque similis appellatio hand dedecerebat. Et imperatrix

A κάκειθεν ⁶⁰ τοῖς μὲν τοῦ οἰκείων γραφαῖς τὴν αὐτοῦ παροστημάναι ἐβόου, τοῖς δὲ ὑποβέλξας ταῖς ὑποσχέσεται, οὐ διὰ πολλῶν συναθροίκεται περὶ αὐτὸν στοάτευμα, ἤρξεν τε Φαρσάλων καὶ Λαρίσσης καὶ Πλαταμῶνος καὶ τῶν περὶ ταῦτα. Ἔπειτα δὲ σπονδᾶς ποιητάμενος ⁶¹ συνήλθε τούτου τοῖς ἀδελφοῖς, τῷ τε Κωνσταντίνῳ καὶ Θεοδώρῳ ὁ μὲν γὰρ Κωνσταντίνος δεσπότης ⁶², ὡς ἐφημεν, ὡν ἤρχεν ⁶³ ὡν εἰρήκειμεν ἄρχων, ὁ δὲ Θεόδωρος ἦν ὁ τοῦ φημιζομένου ἐν Θεσσαλονίκῃ Ἰωάννου πατὴρ. Ἐπειδὴ δὲ συνήεσαν, πείθουσι καὶ ἄλλοι τῷ ἀδελφῷ τὸν Μανουὴλ τῶν σπονδῶν ἐκστῆσαι τῶν πρὸς τὸν βασιλεῖα Ἰωάννην.

λθ'. Οὐ πολλὸς παρερρήνη χρόνος, καὶ ὁ Μανουὴλ ἐξ ἀνθρώπων ἐγένετο, μεταμελῶς, ὡς ἔλεγον, τῶν παραβιάσεων τῶν πρὸς τὸν βασιλεῖα γενόμενος. Θνήσκει (75) δὲ καὶ ἡ βασιλὶς Εἰρήνη, γυνὴ σωφρονική τε καὶ ἀρχική (76) καὶ πολὺ τὸ μεγαλεῖον ἐπιδεικνυμένη τῇ βασιλείῳ. Ἐχαιρε δὲ καὶ λόγοις καὶ σαφῶν ἠκροῦτο μεθ' ἡδονῆς, Ἐπίμα δὲ τούτους ὑπερβαλόντως, ὡς ἔστιν ἐκ τούτου γινώσκει. Καὶ γὰρ ἐκλείψεις γενουμένης ἡλίου τὸν καρκίνου διωθέντος περὶ μεσημβρίας, ἐπειπερ αὐτὸς αὐτῷ συμβῆκε ἐν τοῖς βασιλείαις ἀπῆλθον (ἐσκηνοῦτο δὲ περὶ τοὺς τόπους οὓς ὀνομάζουσι Περίκλυστρα σὺν τῇ βασιλίδι ὁ βασιλεὺς), ἠρώτακέ με τὴν τῆς ἐκλείψεως αἰτίαν. Καὶ αὐτὸς μὲν ἀκριβῶς οὐκ εἶχον (ἄρτι καὶ γὰρ τοῦ τῆς φιλοσοφίας ἠγάπησεν ὀργίῳ παρὰ τοῦ σφουῦ Βλεμμίδου διδασκόμενος) ὁμῶς μὲντοι παρ' αὐτοῦ τῷ τότε ὅπου ἦν εἰκὸς ἐπιγινῶς τὴν τε τῆς σελήνης ἐπιπρόσθησιν αἰτίαν τῆς ἐπισκιάσεως ἔλεγον εἶναι, καὶ δοκεῖν μὲν ἐκλείπειν τὸν ἥλιον, οὐκ ἀληθῆ δὲ εἶναι τὴν τῆς φάσεως στέρησιν, μᾶλλον μὲντοι τοῦτο τὴν σελήνης πάσχειν, ἐπὶ τῷ σκιάσματι ἐμπέσῃ τῇ τῆς γῆς, διὰ τὸ ἐξ ἡλίου τὸ φέγγος αἰχρῆν. Ἐπειδὴ δὲ ὁ λόγος ἐπὶ μάλιστα παρετελείετο, ἀντέλεγε δὲ τοῖς λεγομένοις ὁ ἰατρός Νικόλαος, ἀνὴρ ἠκίστα μὲν φιλοσοφίας μετασχῶν, ἄκρος δὲ τὴν οἰκείαν τέχνην καὶ μάλιστα τὴν διὰ πειράς γνωσκαμένην (πάνυ δὲ οὕτως ἠγαπάτο τῇ βασιλίδι, ἀκτουαρίου δὲ εἶχε τιμὴν) ἐπεὶ γὰρ ἀντέλεγε οὗτος, αὐτὸς δὲ πλέον ἐπταμυλλόμενος, ἐν τῇ μεταξὺ τῶν λεγομένων ἐπεκάλεσέ με ἡ βασιλὶς μωρὸν, εἴτα δὴ ὡς περὶ τι οὐ προσήκον ἐργαταμένη, πρὸς τὴν βασιλῆα στραφείσά, « Ἀπρεπῶς ἀρκα εἰρήκειν, » ἔφη, « καλέσασα τούτον μωρὸν (77). » Καὶ ὁ βασιλεὺς, « Οὐ κινῶν, μειρῆκειν γὰρ ἔστιν. » Εἴκοσι γὰρ σὺν ἐνὶ τότε ὑπάρχον ἐταῶν, καὶ οὐ πάντων ἀπέσθει τοῦτοῦ τὸ πρόσρημα.

⁶⁰ οὗν τὴν Δημητριάδα κάκειθεν D. ⁶¹ καὶ τῶν ποιητάμενος add. D. ⁶² Κωνσταντίνος ὡςτε μὲν δεσπότη D. ⁶³ ἤρχεν — usque ad καλούμενος (col. 1074 B 16 om D).

Theodori Dousæ et Leonis Allatii notæ.

(75) Θνήσκει. Mortis causam, quam hic tacuit Acropolita, narrat Gregoras p. 44. ALL.

76 Σοφρονική τε καὶ ἀρχική. Irene et Joannis Ducæ pietatem aliaque ad pios usus opera prosequitur Gregoras ibidem. de hac eadem Pachymenius in Historia. ALL.

(77). Καλέσασα τούτον μωρὸν. Anna Commena, *Histor.* lib. vii καὶ ἡ θατέρου ἄτερον οὐκ ἐλάνθανε σχέσις. Καί τις ἐργον οὐκὼ τὰ τῆς γνώμης ἀπέβαινε, ἐνθεν τοι καὶ μωρὸν καλέσας αὐτὸν ἐπυθόνατο λέγων, Τί ὠδὲ ποιήσων ἡκεις; ALL.

Ἄλλ' ἡ βασιλὶς, « Οὐ χρεῖον, » φησί, « τὸν φιλοσόφους λόγους προφέρουσα οὕτως γε προσκαταβῆναι παρ' ἡμῶν. » Ταύτ' εἶπεν, ὡς ἂν παραστήταιμι ὅπως τε αὐτὴ ἐρίσει τοὺς λόγους καὶ τοὺς λόγους εἰδότες τούτους ἐτίμα. Θνήσκει μὲν, ὡς ἔφη, ἡ βασιλὶς αὕτη, οἴμαι δὲ καὶ τὴν τοῦ ἡλίου ἐκλείψαν τὸν τῆς προσκλήσεως θάνατον. Καὶ κομήτης δὲ πρὸ μηνῶν ἕξ περὶ τὸ μέρος ἀνεράνη τοῦ Βορρᾶ · ἦν δὲ πωγωνίας, καὶ διήρκεσε μῆνας τρεῖς, οὐχ ἐνὶ τόπῳ ἀλλ' ἐν διαφόροις φαινομένους. Ματὰ βραχὺ δὲ καὶ ὁ Βουλγάρων ἀρχὴν Ἀσάν ἐξ ἀνθρώπων ἐγένετο, ἀνὴρ ἐν βαρβάρους ἀριστος [P. 35] ἀναφανείς, οὐκ ἐν τοῖς οἰκίαις μόνον, ἀλλὰ γε δὴ καὶ τοῖς ἀλλοτρίοις · ἐχρήσατο καὶ γὰρ φιλοφρονητικώτερον τοῖς πρῶτον ἀποκλιθεῖσιν αὐτῷ ἐπήλυτι, καὶ μάλιστα τοῖς Ῥωμαίοις, καὶ φιλοτίμως αὐτοῖς παρεῖχε τὰ σιτηρέσια. Ἐπεὶ οὖν αὐτὸς ἐτεθνήκει, ὁ υἱὸς αὐτοῦ, ὃν Καλλιμάνου ὠνόμαζον, ἐκ τῆς ἐξ Οὐγγρων τούτου γεγεννημένης τὴν ἀρχὴν ἀνεδέξατο. Ἦν δὲ τῷ τοιοῦτῳ Καλλιμάνῳ καὶ αὐτοκατιγνήτη, ἧς τοῦνομα Θάμαρ. Ἐκ δὲ τῆς τοῦ Ἀγγέλου θυγατρὸς τῆς Ἀσάν τοῖς παῖδες γεγέννηται, ἀρρῆν ἡ Μιχαὴλ, αἱ θήλειαι, ὡς εἰρήκαμεν, ἡ Μαρία καὶ ἡ Ἄννα. Ὁ μὲν οὖν Καλλιμάνος τὴν πατρικὴν ἀρχὴν ἀναξωτάμενος καὶ τὰς μετὰ τοῦ βασιλέως Ἰωάννου σπουδὰς ἀνεκώσῃ, καὶ εἶχον εἰρήνην ἐν τοῖς τοιοῦτοις τὰ πράγματα. Τοῦ δὲ Μανουὴλ τοῦ ἀδελφοῦ Θεοδώρου τετελευτηκότος τὴν κρατούμενην παρ' αὐτοῦ χώραν ὁ υἱὸς αὐτοῦ Μιχαὴλ κατέσχε καὶ τῆ αὐτοῦ προσήρμοσε χώρα · καὶ ἦσαν αὐτῆς εἰρηνεύοντες ὁ τε Θεόδωρος Ἀγγέλος, τὸν υἱὸν αὐτοῦ Ἰωάννην ἔχων ἐν Θεσσαλονίκῃ καὶ τοῖς περὶ αὐτὴν βασιλικῶς φημιζόμενον, καὶ ὁ οὐσίος αὐτοῦ Κωνσταντῖνος δεσπότης καὶ αὐτὸς καλούμενος, καὶ ὁ ἀνεψιὸς αὐτοῦ Μιχαὴλ ⁵⁴.

α'. Ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς Ἰωάννης, ἐπειδὴ ὁ Βουλγάρων ἰσάν ⁵⁵ ἐκποδῶν ἐγένετο καὶ μεριόκισον ἤρχε τῆς τῶν Βουλγάρων, ἀδίκως θραξάμενος ἐπεχείρησε τὴν βασιλικὴν καταλύσαι κλήσει τὴν ἐπεσημιζομένην τῷ Ἰωάννῃ τῷ υἱῷ τοῦ Ἀγγέλου. Καὶ πρῶτον μηνύμασιν ὑποποιεῖται τὸν αὐτοῦ πατέρα Θεόδωρον. Καὶ δεῖτα οἷος ἐκεῖνος ἀπροόπτως ἐπιχειρῶν ἐν τοῖς πράγμασι, μηδὲν τι τῶν συμβησομένων ὑπιδῶν ⁵⁶ προσέρχεται τῷ βασιλεῖ Ἰωάννῃ, καὶ ὑποδέχεται αὐτὸν αὐτὸς ἀσμένως καὶ τετίμηκε, θεῶν τε τούτων ἀπακλήων καὶ τῆ αὐτοῦ συγκαλιζῶν τραπέζῃ καὶ τῶν λοιπῶν φιλοφρονημάτων μεταδιδούς. Ἐπεὶ δὲ τούτων ἐν χειρὶν ἔτχει ὁ βασιλεὺς, ἔτυχε δὲ καὶ ταῖς αὐτοῦ δυνάμει ταῖς Ῥωμαϊκαῖς στρατεύμα ἀξιόμαχου προστεθεῖν ἐκ Σκυθῶν (τούτους γὰρ πρὸ βραχείας (78) ⁵⁷ δώροισι τε καὶ δεξιῶσι ποικίλαις ὁ βασιλεὺς Ἰωάννης χειροῦθις τε πεποίηκεν ἐξ ⁵⁸ ἀγριωτέρου τοῦ ἥθους, καὶ τῆς Μακεδόνων ἀπίσπασε καὶ πρὸς τὰ τῆς ἐπι ⁵⁹ διαπέρας μέρη), τούτοις μάλλον θαρρήσας, καὶ μηδὲν τι δεινὸν ἐκ Βουλγάρων προσδοκῶν, τὸ μὲν διὰ τὰς γεγεννημένας σπουδὰς, τὸ δὲ καὶ διὰ τὸ ὑπὸ μεριόκιστον τὰ τῶν Βουλγάρων διεξήγεσθαι,

⁵⁴ Μανουὴλ D. ⁵⁵ Ἀσάν om. D. ⁵⁶ καὶ δεῖτα — ὑπιδῶν] ὁ δὲ D. ⁵⁷ πρὸ βραχείας om. D. ⁵⁸ χειροῦθις πεποίηκεν ὁ βασιλεὺς ἐξ D. ⁵⁹ πρὸς τὴν ἐπι D. omisso μέρη.

Theodori Dousae et Leonis Allatii notæ.

(78) Τούτους γὰρ πρὸ βραχείας. Gergoras, p. 37, brevissime. ALL.

A « At minimo opus est philosophicos sermones pertractantem sic a nobis compellari. » Hæc ideo effatus sum, ut quantum ipsa sermonibus afficeretur et sermonum similium gnaros honoraret, eluceat, Moritur ergo, ut dixi, hæc imperatrix, existimoque **96** solis defectum illius mortem prænuntiasse. Cometa etiam, ex eorum specie quos barbatos dicimus, ante sex menses in Borealem plagam apparuit, suffecitque menses tres non uno in loco sed alio atque alio divagatus. Nec multo post Bulgarorum princeps Asanus vita excessit, vir inter barbaros optimus, nec propriis modo sed alienis etiam optime usus : humaniorem etenim cum advenis ad eum concurrentibus, et potissimum Romanis, quibus magnifice stipendia numerabat, se præbuit. Eo vita functo Callimanus ejus ex Ungara filius in dominio succedit. Callimano soror erat, cui Thamari nomen. Ex filia vero Angeli Asanus tres filios suscepit, Michalem masculum, ut diximus, Mariam et Annam feminas. Callimanus paternum regnum capessens fœdera cum Joanne imperatore renovat. Sicque placida in pace omnia quiescebant. Manuele porro Theodori fratre extincto loca ab eo obtenta Michael nepos occupavit suisque conjunxit. Kursumque Theodorus Angelus, cum filius Joannes Thessalonix et adjacentibus locis imperator acclamaretur, et patruus illius Constantinus, despota et ipse vocitatus, et nepos ipsius Michael inter se pacem agebant.

C 40. Imperator ergo Joannes, Asano Bulgaro de medio sublato et puero **70** Bulgariæ imperante, occasione arrepta appellationem imperatoriam, qua Joannes Angeli filius gestiebat, debere sibi in animo proponens, primum Theodorum illius patrem nuntio seductum sibi conciliat, qui tanquam tunc recens res aggressus, nihil eorum que contingere poterant suspicatus, ad Joannem imperatorem se confert. Imperator eum excipit lubentissime, honoribus afficit, patronumque vocans mensa ac reliquis humanitatis officiiis communicavit. Postquam eum in potestate habuit, et non contemnendus esset e Seythis exercitus, quos non multos ante dies muneribus variisque beneficiis sibi devinctos atque ex immanioribus moribus et Macedonia distractos in orientalem oram deduxerat, satis animo certo et confirmato nihil sibi incommodi a Bulgaris pertimescens, partim propter pacta cum eis iuncta, partim quod res Bulgarorum a puero regerentur, ex Oriente solvens, præternavigato Hellesponto, secum una et Romanarum copiarum et Seytharum auxiliis advectis adversus Joannem

Thessalonice imperatoris sibi nomen vindicantem A aciem instruit. Et cum Thraciæ ac Macedoniæ oppida superasset, Christopolim et Strymonem præteriens Rentinæ castello a nonnullis Joannis **71** militibus custodito applicat, qui nec imperatoris Joannis comparatos exercitus intrari, castello neglecto in fugam sese conjicientes, cursim Thessalonicam petunt. Qui cum imperatore erant, viris bellatoribus vacuum castellum occupant et in custodiam tradunt. Imperator recollecto exercitu prope Thessalonicam stadia circiter octo castra ponit; nomen loco Provatæ hortus. Cum illi neque tormenta neque arietes, quibus tantam urbem oppugnaret et prælio sibi assereret, suppeterent, milite, sed præcipue Scythico excurrerat, omniaque circum loca depopulabatur. Erant cum eo triremes, quibus præerat Manuel Contophreus. Viri illustres imperatorem sequebantur Demetrius Tornices, qui summam rerum publicarum administrabat et negotiis intererat, Andronicus Palæologus magnus domesticus, copiarum gubernator, aliique multo plures duces militibus præfecti, Raulus Alexius prolovestiarius, qui e mensa erat, Nicephorus Tarchaniota, Contostephanus protoschastus, Petraliphas magnus chartularius, aliique celeberrimum non pauci. Sed Joannes imperator urbi adsidens agenda omnia in civitatem inoliebatur; nec **72** cives desponderant animum, sed foribus egressi excursionibus imperatorios divexabant. Nec multos post dies Tachariorum natio in Musulmanos invadens prælio cum illis dimicat et fugat; de quo imperator ab imperatore Theodoro filio, quem in Pegarum partibus una cum Joanne Muzalone mystico quidem, dum cum laicis connumeraretur, sed, tum monacho, homine nava, industrio, experientissimo et rebus imperatoriis administrandis ante alios excellentissimo, et Michaele Libadario magno helæriarcha, reliquerat, certior fit. Id ubi persensisset imperator, ut silentio scientes tenerent et ne cui rem communicarent jubet. Iterum cum Joanne, qui Thessalonice erat, fœdus ferit, cum pro eo Theodorus Angelus Joannis pater legatus accessisset. Inter dies quadraginta sanctiones factæ sunt et jusjurandum finem habuit: namque rubri calcei dimissi et unionibus interstincta pyramis super quam lapis rubeus emicabat, quæ imperatorum insignia sunt; ab imperatore postea despota

ἀπάρας τῆς ἐν ὁ βασιλεὺς καὶ διαπεραιωθείς τὸν Ἑλλάσποντον, τὰς ἐκ τῶν Ῥωμαϊκῶν στρατευμάτων δυνάμεις καὶ τὰς ἐκ τῶν Σκυθῶν μεθ' ἐαυτοῦ ἔχων χωρεῖ κατὰ τοῦ ἐν Οὐσσαλονίκη φημιζομένου βασιλείου Ἰωάννου. Ἐπεὶ ⁶⁰ δὲ παρήλθε τὰ τῆς Θράκης καὶ Μακεδονίας χωρία, ἤδη δὲ καὶ τὴν Χριστούπολιν παρέμειψε καὶ τὸν Στρυμόνα, τῷ φρουρίῳ τῆς Γεντίνης [P. 36] προσέχευ ὑπὸ τιμῶν τηρουμένων τῶν Ἰωάννου, οἳ καὶ πρὸ τοῦ τὰ στρατεύματα τοῦ βασιλέως Ἰωάννου ἰδεῖν καταλιπόντες τὸ φρούριον, φυγῆ χρησάμενοι, θρομαῖοι τὴν Θεσσαλονικὴν εἰσήεσαν. Ἐρημον δὲ ἀνδρῶν πολεμιστῶν εὐρόντες οἱ τοῦ βασιλέως κατέσχον κτῆ καὶ φυλακὴν ἐγκατέστησαν. Ὁ δὲ βασιλεὺς τὴν στρατιάν συλλεξόμενος ἀπαταν ⁶⁰ ἐγγύς πον τῆς Θεσσαλονικῆς ὡσεὶ σταδίους ὀκτώ τὴν σκηνὴν πήγνυσι· κῆπος τοῦ Προβατᾶ ἢ κλήσις τοῦ τόπου ⁶¹. Ἐλεπόλεις μὲν καὶ μηχανήματα οὐκ ἦν αὐτῷ εὐχερὲς κατὰ τῆς τοσαύτης πόλεως στήσαι· κἀντεῦθεν μετὰ μάχης τοιαύτῃ χειρώτασθαι ⁶², ἐκδρομῆς δὲ ἐποίησε διὰ τῶν στρατευμάτων καὶ τὰ περίε πάντα ἐλήϊζε, καὶ μάλιστα διὰ τῶν Σκυθῶν· πάντα γοῦν λείαν ἐποίουν ⁶³. Εἶχε δὲ μεθ' ἐαυτοῦ καὶ τριήρεις, ὧν ἤρχεν ὁ Κουτοφρὸς Μανουήλ. Ἐκκριταὶ δὲ τῷ βασιλεὶ καρεῖποντο ἄνδρες ὁ Τσρνίκης Δημήτριος τὸ κοινὰ διεύκων καὶ μεσιτεύων ταῖς ὑποθέσεσιν ⁶⁴, Ἀδρόνικος ὁ Παλαιολόγος ⁶⁵, ὅς τὴν τοῦ μεγάλου ὁμοεπίκου περιεζώνοντο δυνάμει, τὰ τῶν στρατευμάτων διεξέγων πράγματα, καὶ ἄλλοι πλείους εἰς ἡγεμόνας ἀποτεταγμένοι, ὃ τε Ῥαοὺλ Ἀλέξιος πρωτοβεστιαρίος ὢν, ὁ ἐπὶ τῆς τραπέζης Νικηφόρος ὁ Ταρχανιωτῆς, ὁ Κουτοστέφανος ὁ τὴν πρωτοσεβαστοῦ (79) ἔχων ἀξίαν, ὁ Πετραλίφας μέγας χαρτουλάριος ὀνομασμένος, καὶ ἄλλοι τῶν ἐπιφανῶν οὐκ ὀλίγοι. Ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς Ἰωάννης πανακαθήμενος ⁶⁵, ὅσα ἦν εἰκὸς ποιεῖν, κατὰ τῆς πόλεως. Οὐδὲ οἱ ἐντὸς ἀπωκονου ἐράζεσθαι, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ ἐκδρομῆς τῶν πυλῶν ἐξίοντες κατὰ τὸν τοῦ βασιλέως ⁶⁶ ἐποίουν. Οὐ συχνὰ παρήλθον ⁶⁷ ἡμέραι, καὶ τὰ τῶν Ταχάρων ἔθνος κατὰ τῶν Μουσουλμανικῶν χωρῆσαν καὶ πόλεμον κατ' αὐτῶν συρρήξαν νενίκηκε. Καὶ ὁ λόγος φθάνει πρὸς τὸν βασιλέα διαμνηθεῖς ⁶⁸ παρὰ τοῦ υἱέως αὐτοῦ τοῦ βασιλέως Θεοδώρου· τοῦτον γὰρ καταλειπίσει πρὸς τὰ μέρη τῶν Ἰηγῶν διατρέθειν, ἀφείς μετ' αὐτοῦ καὶ τὸν Μουζῶνα Ἰωάννην, μυστικῶν μὲν ὄντα ὅτε τοῖς κοσμικοῖς συνετάττετο, τότε δὲ μοναχὸς ἦν, ἀνὴρ ἠξύστους καὶ δραστήριος καὶ βασιλικαῖς τῶν ἄλλων πλέον ἐμπρέπων πράγμασι, καὶ

⁶⁰ ἐπεὶ δὲ παρήλθον — ἀπαταν om. D. ⁶¹ ἐγγύς — τόπου] καὶ πήγνυσι τὴν σκηνὴν κατὰ τὸν κῆπον τοῦ Προβατᾶ, ὡσεὶ σταδίους ὀκτὼ ἀπέχοντα τῆς Θεσσαλονικῆς D. ⁶² διὰ μάχης πειράται χειρ. D. ⁶³ καὶ μάλιστα — ἐποίουν om. D. ⁶⁴ καὶ — ὑποθέσειν om. D. ⁶⁵ ὁ Παλαιολόγος Ἀδρόνικος μέγας ὁμοεπίκου ὢν, ὁ ἐπὶ τῆς τραπέζης Νικηφόρος Ταρχανιωτῆς, ὁ πρωτοσεβαστος Κουτοστέφανος, ὁ πρωτοβεστιαρίος Ἀλέξιος ὁ Ῥαοὺλ, ὁ Πετραλίφας μέγας χαρτουλάριος καὶ ἄλλοι. Ὁ D. ⁶⁵ Ἰωάννης πανακαθήμενος om. D. ⁶⁶ κατὰ — βασιλέως om. D. ⁶⁷ συχνὰ δὲ π. D. ⁶⁸ διαμνηθεῖς παρὰ — ἤσθετο] ὁ δὲ D.

Theodori Dousæ et Leonis Allatii notæ.

(79) Ὁ πρωτοσεβαστος. Adi Glossarium Meurjii in hac voce: facies operæ pretium. Reliqua ^b utem quæ hic commemorantur dignitatum nomina functiones idem amicus noster longe doctissimus uis locis accuratissime explicat. Quem virum quo-

tiescunque nomino, si eum debito honore encomiisque ab exquisita et excellenti eruditione repetitis nou afficiam, scito quia illa nomen ipsum præfert causam esse. DOUSA.

τὸν Λιβαδάριον Μιχαήλ μέγαν ἐταιρειάρχην οὕτα. Ὡς γοῦν τῆς φήμης ὁ βασιλεὺς ἤσθετο, σιωπῆν παραγγέλλας τοὺς εἰδότες ἄγειν καὶ μηθεὶν περὶ τοῦ τοῦ κοινωνεῖν⁶⁹, εἰς συμβάσεις μετὰ τοῦ ἐντὸς Ἰωάννου χωρεῖ πρέσβιν ἐν ταῦτοις λαβὼν τὸν πατέρα Ἰωάννου τὸν Ἀγγελον Θεόδωρον. Πληρουμένων γοῦν ἡμερῶν τεσσαράκοντα ἐγένοντο αἱ σπονδαὶ καὶ οἱ ὄρκοι προέβησαν· τὰ μὲν γὰρ ἐρυθρὰ πέδιλα (80) ἀπεβάλλετο καὶ τὴν περιμάργαρον πυραμίδα, εἰς ἣ καὶ λίθος ὑπερκάθηται κόκκινος, βασιλικά ταῦτα σύμβολα, τετίμηται δὲ πρὸς τοῦ βασιλέως τῷ δεσποτικῷ ἀξιώματι, καὶ εὐνοῦς ἀνεγάνη τῷ βασιλεῖ, ταῦτα δὲ διαπραξάμενος [P. 57] ὁ βασιλεὺς παλινοστεί πρὸς τὴν ἑω, καταλιπὼν δεσπότην τὸν βασιλέα καὶ ὑποχείριον, ὄρκοις συνδήσας τοῖς εἰωθόσι καὶ δώροις εἰκόσι δεξιοτάμενος, καὶ πάντας τοὺς ὑπ' ἐκεῖνον φιλοφρονησάμενος χρήμασι. Καταλείπει δὲ μετ' αὐτοῦ καὶ τὸν πατέρα τούτου Θεόδωρον.

μά. Ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς Ἰωάννης κατελήφει τὴν ἑω. Τὴν γοῦν χειμερινὴν τότε παραμείψας ὥραν ἐν τῷ Νυμφαίῳ, ὡς ἔθος ἦν αὐτῷ, ἀπάρας ἐκείθεν ἐπὶ τὴν Λάμφακον ἦει, κάκεισε τὸ θέρος διαδιβύσας καὶ τὴν τῆς ὀπωρας ὥραν, ἐπεὶ ὁ χειμὼν ἤρξατο, τοῦ χώρου μεταβῆς ἐπὶ τὰ τῶν Πηγῶν ἐχώρει μέρη⁷⁰. Μεγίστου δὲ χειμῶνος πεπειραται καθ' ὁδόν, ἀρξαμένου μὲν ἐπεὶ ὁ βασιλεὺς εἰς τὴν Συγρηνήν ἐσκήνωσεν. ἡμέρας δὲ δύο τῆ θριμύτητι τούτου καὶ τῆ σφοδρότάτῃ φορᾷ τῆς χιόνος τεταλαιπώρηκεν μέχρις αὐ κατηντήκει εἰς τὸ τῶν Πηγῶν ἄστυ. Πολλοὶ γοῦν καθ' ὁδόν ἐπέθνήκεισαν καὶ πολλαὶ· μέχρι γοῦν τριακοσίων ὡς οἱ ἀριθμήσαντες⁷¹ ἔφασκον, ὑπὸ τῆς χιόνος κατεχώσθησαν, μὴ θυνάμενοι ἀντωπῆσαι τῆ τοῦ πνεύματος φορᾷ. Οὐδεὶς γοῦν τῶν ἰδόντων ἔλεγεν γινώσκειν γεγενησθαι ποτε τοιοῦτον⁷² χειμῶνα. Ἦγε δὲ τῷ τότε ὀκτωκαιδεκάτην μῆνα ὁ Δεκέμβριος, ἔτος δὲ ἦν ἐπὶ τῷ ἑξακισχιλιοστῷ καὶ ἐπτακοσιοστῷ τὸ τεσσαρακοστὸν οἶμαι πρῶτον⁷³. Ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς ἐν τῷ τῶν Πηγῶν ἄστυ διημερεύσας μέχρις αὐ τὸ πολὺ τοῦ χειμῶνος λωρήσῃ, ἐξῴων ἐκεῖθεν εἰς τὸ Νύμφαιον ἀπήει, καὶ ἦν ἐκεῖσε μέχρι καὶ τῆς τοῦ ἔαρος ἐπιλήμψεως. Ἐπεὶ γοῦν, ὡς εἰρήκειμεν, ἡ⁷⁴ τῶν Μουσουλμάνων παρὰ τῶν Ταχαρίων (81) κατα-

⁶⁹ τοὺς — κοινωνεῖν om. D. ⁷⁰ κάκεισε — μέρη] καὶ τὸ ἐπιὸν ἔτος περὶ Πηγᾶς χωρεῖ D. ⁷¹ οἱ ἀριθμήσαντες om. D. ⁷² τοιοῦτον D, omissis γεγενησθαι ποτε. ⁷³ ἦγε — πρῶτον om. D. ⁷⁴ καὶ ἦν — ἡ] ὡς οὖν ἡ D.

Theodori Dousæ et Leonis Allatii notæ.

(80) De purpureis imperatorum crepidis, an ocreis? supra egimus; item de liara et pileo ad exemplum pyramidis in altum surgente et acuminato. De quo nunc audiendus Nicephorus Gregoras sub finem Historiæ suæ, in Nænia: *De capitis porro tegumento, apud superiores imperatores moriserat ut ætate proveciores aulici proceres pileis turbinatis* (καλύπτραις πυραμίδος ἐχούταις σχῆμα serico tectis uterentur, pro dignitate cujusque. Atque hæc imperii symbola haberet subdit Logotheta. Quod et insinuat Joannes Cantacuzenus, *Histor. Rom. sive Byzantinæ* lib. 1, cap. 3, ubi pileum istum συνεκδοχικῶς lapidem appellat, cum in apice pilei lapis visendæ magnitudinis ac incomparabilis pretii spectaretur. Græce est; τὸν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς λίθον et lib. iv. cap. 37: λίθω κεκοσμημένος πέλος, notante V. C. Jacobo Pontano S. J., cui illum auctorem præstantissimum, hactenus ignotum, luce nuper donatum, ut et Georgii Phranziæ Chronicon, debemus. Sed Latine tantum, quod unice dolemus. De sandalis imperatoris idem Cantacuzenus, lib. II, cap. 14, et lib. III, cap. 27. Videndus etiam Leupelavius in *Pandecte Historiæ Turciæ*. Prætor Græciæ

A dignitate condecoratur, cujus et amicitiam coluit. His completis imperator in Orientem remeat, cum fecisset ut imperator despota esset et servus; quem jurejurando, uti moris erat, obstrinxerat muneribusque pro dignitate **73** affecerat, et cæteros alios illi subjectos pecunia donaverat. Cum eo etiam patrem Theodorum reliquit.

B 41. Igitur imperator Joannes, cum se in Orientem recepisset, Nymphæi hiemat. Inde discedens Lampsacum venit, ubi æstate atque autumnino transactis, initio hiemis, dimisso loco, Pegas contendit, quando et inter ambulandum sævientis hiemis vim atram excepit, cum castra Sigrene locasset, exorsam et per duos dies illius frigore ac glomeratæ nivis turbinibus afflictus, donec ad Pagarum arcem pervenit. Plures eo in itinere virilis et muliebris sexus exanimati sunt: ad trecenta namque, ut qui rationem supputarunt retulerunt, hominum mortuorum capita, nivali eo tumulo contacta, consita sunt, quando ventorum rabie ne intueri quidem alter alterum poterant, omnesque qui malo interfuere contestati sunt similem se [hiemis horrorem nunquam alias persensisse. Decima octava tum mensis Decembris dies numerabatur; annus 6741, ut mea fert sententia. Imperator in Pagarum urbe donec hiemis sævitia molliretur commoratus, inde exiens Nymphæum appellit, ibique ad vernum tempus permansit. Musulmanorum itaque exercitu dissipato, ut diximus, a Tachariis, quibus sultanus Iathatines præerat, sultani **74** Azatini filius, qui ex bono in principem

historicus, quem sæpe vir magnus producit, ait *recepta Cyprii venisse in manus Græcorum imperatoria Hulduini II symbola, quæ quidem hæc fuerint, καλύπτρα formæ Latinis usitata et unionibus distincto, cum lapillo rubri coloris in vertice capitis* (ejus hic meminit Logotheta), *calceamenta cocco tincta, gladius vagina de coccinei coloris serico facta vestitus*. Conjunge hæc cum iis quæ a nobis supra de pileo et calceis rubris annotata sunt. Dousæ.

(81) Παρὰ τῶν Ταχαρίων. Chalaus Sitziscanis filius, ut supra diximus, superatis Tanaidis fonsibus Europam devastavit. Alter Sitziscanis filius Telepuges Caspiis augustiis superatis, Sogdiana a tergo relicta, Bactrianis et Oxosogdo flumine ad radices magnorum montium progressus cum exercitu hibernat. Montes quod una continenti serie coherent, unum veluti montem conflant, et Taurus dicitur, qui Asiam universam mediam dividit, incipiens ab occasu proxime Ægæum mare, et Asiam secans ad subsolanum ventum, juxta Oceanum sese terminans. Vere maximorum gregum aut armentorum instar montium cacumina superant, et populos subjectos invadunt, et Indiam penetrant, quanta in

malum degeneraret : potibus namque, libidinibus A
monstruosis execrandisque amoribus furcans, per-
petuo cum homuncionibus et rationis et nature
humanæ penitus ignavis consuescebat. parenti suo
dissimilis, qui libidinibus, non ita tamen, parebat ;
quare et melius progenitoribus ipse suis aciem
struebat, erga imperatorem benevole affectus.
Verum quibus iste delectabatur, iisdem saturitate
non fraudata adjutus est ; qui cum se vellet in
pugna Tacharica experiri, debellatur. Et pene
rebus aversis legatos ad imperatorem Joannem
mittit, consilium presentissimum petens, quam
tandem ipse ratione hostem repelleret et paululum
a malis sublevaretur, id scilicet dielitanis utrisque
salutare esse : Musulmanis enim a tacharis
prostratis, in Romanas civitates aditus liberi ac
B sine impedimento, quod et verissimum erat, hosti-
bus, cum eos reprimere non possis, patebunt. Porro
imperator Joannes, utpote in rebus similibus sagax
et prudens, legationem libens accipit, et concor-
diam cum sultano conglutinat, ut sic adversarios
repellerent : nam his duabus maximis potentiis
consociatis verosimile fuerit hostem metum con-
cipere, si dum contra unum invehuntur, repente
contra duos se arma sumpsisse deprehendant.
Propter hæc itaque in unum **75** animis coalnere,
amboque, cum Joannes imperator tum sultanus
Iathatinas, apud Tripolim, quam Mæander præter-
fluit, ponte a sultani sociis extemporali lignis
extracto, ut facilius transeuntibus pateret aditus,
semet humanissime excipiunt, alique alios magna
C ac proceres ; et pactis quibus antea obstringe-
bantur, sanctius confirmatis, ut simul una ambo
hostes prælio lacesserent, abire, Joannes Philadel-
phiam petens, sultanus Iconium ubi regia illius
erat. Et tunc quidem uterque tranquilla pace usus
est. Nam Tacharorum exercitus suis se finibus
continuit, nec præscriptos, uti moris erat, tran-
scendit, cum rebus domesticis incumberet.

Ἰκονίῳ, ἐνθα ἦν καὶ τὰ βασιλεία. Τότε μὲν καὶ ἐν ἀμφοῖν τὰ τῆς μάχης ἠρέμησαν. Καὶ γὰρ ἡ τῶν
Ταχάρων στρατιὰ καθ' ἑαυτῶν ἔμενε, καὶ οὐ κενόητο ὡς ἔθος· ἐν τοῖς ἑαυτῶν καὶ γὰρ ἠσχολοῦντο
πράγματι ⁸⁹.

⁷⁵ οὐ κλησις om. D. ⁷⁶ υἱὸς Ἀζατίνου D. ⁷⁷ ὁ — ἀπώνατο om. D. ⁷⁸ ἐν — πρέσβεις | πρέσβεις
οὐν D. ⁷⁹ ὡς ἀποτρέψαιτο D. ⁸⁰ τοῦ βάρους αὐτοῦ om. D. ⁸¹ φάσκων τυγχάνειν] τυγχάνου D. ⁸² καὶ —
ἀληθές om. D. ⁸³ γοῦν — βασιλεὺς Ἰωάννης D, omissis οἷα — πράγματι. ⁸⁴ ἄσμενος om. D. ⁸⁵ καὶ εἰς —
εὐρισκαμένοις om. D. ⁸⁶ γοῦν — συσκευασάμενοι om. D. ⁸⁷ Ἰωάννης et mox Ἰαθατίνης om. D. ⁸⁸ γέ-
φυραν — ἐναντίοις] εἶτα D. ⁸⁹ ὁ μὲν — πράγματι ἠρέμησαν δὲ καὶ οἱ Τάχαιοι D.

Theodori Dousæ et Leonis Allatii notæ.

utraque Indiripa patet, qua subacta in Arachosiam D
et Carmaniam iter convertunt, et gentibus illis facile
devictis ad Chaldæos et Arabes perveniunt. Deinde
ad Babylonios et Assyrios transgressi Mesopotamia
occupant, et loci amoenitate affecti errores finiunt.
Tertio anno Jaxarte fluvio trajecto Asiam inferiorem
sibi vindicant, nec tum quieverunt, sed tribuni alio
atque alio missi Persas primum et Parthos et Medos
subigunt, deinde Armeniam majorem ascendentes
Colchidem et finitimam illi Iberiam excurrunt. Præ-
dia postmodum amoenissima, et delicatissimi agri,
quibus illi summopere delectati sunt, effecere ut,
quam animo jam possidebant, Asiam inferiorem

λέλυται στρατιὰ, σουλτάνος δὲ ἔρχεν αὐτῶν οὐ κλη-
σις ⁷⁵ Ἰαθατίνης, υἱὸς τοῦ σουλτάν Ἀζατίνου ⁷⁶, φαν-
λος ἐξ ἀρχῆς γεγονώς, — πότοις γὰρ ἔχαιρε
καὶ ἀσελγείαις καὶ καίταις ἀλλοκότοις τε καὶ ἀτόποις,
καὶ συνῆν ἀεὶ ἀνθρωπίσκοις οὐδέτι λόγον εἰδόντι
οὐδ' ἀνθρωπίνην φύσιν τὸ σύνολον. Ὁ πατὴρ δὲ αὐ-
τοῦ οὐ τοιοῦτος ἦν, ἀλλ' ἠττάτο μὲν, οὐ σφόδρα δὲ,
τῶν ἀσελγείων, θιὸ καὶ βέλτιον τῶν πρὸ αὐτοῦ ἐστρα-
τήγει, καὶ φιλίως πρὸς τὸν βασιλεῦς διεύκετο. Ἀλλ'
οὗτος οἷς ἔχαιρε, πλησμίως τούτων ἀπώνατο ⁷⁷. Πει-
ραζεται γοῦν μάχης Ταχαρικῆς καὶ ἠττάται. Ἐν
στενῇ γοῦν τῶν πρυγμάτων κομιδῇ γεγονώς, πρέ-
σβεις ⁷⁸ ἐκπέμπει πρὸς τὸν βασιλεῦς Ἰωάννην, βου-
λῆς τε ἀξίων ἀρίστως ἐξ αὐτοῦ τυχεῖν, ὡς ἀνάπα-
τρέψαιτο ⁷⁹ τὸν ἀντίπαλον καὶ μικρὸν κουφισθείη
τοῦ βάρους αὐτοῦ ⁸⁰, σωτηριώδες τούτο φάσκων
τυγχάνειν ⁸¹ ἀμφοῖν (82)· τοῦ γὰρ γένους τῶν Μου-
σουλμάνων παρὰ τῶν Ταχάρων ἀπολωλότος ἀντοσ
λείπεται τοῖς ἐναντίοις ἢ κατὰ τῶν Ῥωμαϊκῶν χω-
ρῶν ἔσθοδος. Καὶ ἦν τούτο πάνν γε ἀληθές ⁸². Ὁ
γοῦν Ἰωάννης ⁸³, οἷα ἐκεῖνος δεινός ἐν τοῖς τοιοῦτοις
πράγμασι, ἀποδέχεται [P. 38] ἄσμενος ⁸⁴ τὴν πρε-
σβείαν καὶ εἰς ἐναπτεν συναλθεῖν ἠρετίστατα τῷ σουλ-
τάν, ὡς ἂν τούτο τοῖς ἐναντίοις εἰς ἀποτραπὴν γέ-
νοιτο· ἠνωμένων γὰρ τῶν τοιούτων δύο μεγίστων
ἀρχῶν εἰκὸς πταίαν γενέσθαι τοῖς πολέμοις, πρὸς
ἕνα μὲν ἔχουσι τὸν σκαπὸν, πρὸς δύο δὲ ἀήρῶν εὐρι-
σκαμένοις ⁸⁵. Καὶ γοῦν ἐπὶ τοῖς τοιοῦτοις συσκευα-
σάμενοι ⁸⁶ συναλθεῖν καὶ ἄμφω, ἢ τε βασιλεὺς
Ἰωάννης ⁸⁷ καὶ ὁ σουλτάν Ἰαθατίνης, ἐν τῷ ἄστει
τῶς Τριπάλως, ὅπου καὶ ὁ Μαιανδρὸς ρεῖ ποταμός.
Γέφυραν γοῦν ἐξ αὐτοσχιδίου ἐκ ξύλων οἱ τοῦ σουλ-
τάν ἐργασάμενοι εὐχερῆ τοῖς βουλομένοις πεποιήκασι
τὴν περαιώσιν. Ἀλλήλους γοῦν οἱ ἀρχαὶ φιλοφρόνως
δεξιωσάμενοι, εἰε δὲ καὶ τοὺς ὑφ' ἑκάτερον ἑκάτεροι
πρυύχοντας, καὶ συνθήκας ἅς καὶ πρὸ τοῦ εἶχον
κρείττονως βεβαιωσάμενοι, ὡς ἂν μάχοιντο συνημέ-
νως τοῖς ἐναντίοις ⁸⁸, διελύθησαν, ὁ μὲν βασιλεὺς
ὑποστρέψας εἰς τὴν Φιλαδέλφου, ὁ δὲ σουλτάν εἰς τὴν

excurrebant, et imperii sui limites littoribus maris
terminarent. Gentibus tamen, quas inviserant, an-
nua tributa imposuerunt, et pro sua libidine quid-
vis id illas decernunt. Tandem Assyriorum, Per-
sarum et Chaldaeorum moribus exculsi, patrio
numinis cultu contempto ad eorum religionem
inclinarunt, illorumque mores et instituta rebus
in omnibus secuti sunt. Hi Musulmanos, quos alii
Turcas vocant, eo tempore pugnis et excursioni-
bus assiduis acriter hostiliterque dicebant. ALL.
(82) Σωτηριώδες τούτο φάσκων τυγχάνειν ἀμφοῖν.
Gregoras p. 41. ALL.

μβ'. Μετ' ⁹⁰ οὐ πολὺ δὲ καὶ ὃν προειρήκειμεν Ἰωάννην τὸν δεσπότην γεγεννημένον παρὰ τοῦ βασιλέως Ἰωάννου τὸ χροῶν εἰλήφει. Ὑπῆρχε δὲ αὐτῷ ἀδελφὸς Δημήτριος, ὃς μεταστειλόμενος πρεσβείαν εἰς τὴν βασιλέα τοῦ τε δεσποτικῆς ἀξιώματος ἐκκληρουνομήκει τοῦ ἀδελφοῦ, καὶ δεσποζέει πάντων τῶν ὑπ' ἐκεῖνον προστέτακται. Ἄλλ' ἦν οὗτος οὐκ ἀδελφὰ φροσῶν Ἰωάννη τῷ ἀδελφῷ, ἀλλὰ πολλῷ τῷ μέτρῳ διεζευκτο. Ἐκείνου μὲν γὰρ εὐσεβεία καὶ εὐλαβεία καὶ σωφροσύνη χαίροντος — καὶ γὰρ ἔλεγον οἱ τὰ αὐτοῦ εἰδότες μὴ ἂν ποτε ἀπολειφθῆναι μηδεμιᾶς ἡμέρας τοῦ ἔτους τοῦ μὴ τῆς θεῆς ἱερῶς τελεστίας ἐπακροάσκειν, εἰ μὴ τις ἐκάλυε νόσος. Προσεῖχε δὲ παννυχίστιν εὐχαῖς, καὶ τὰς καθ' ὥραν ὑμνωδίας ὁσημέραι ἐπλήρου Ὡμίλει δὲ καὶ διηνηκῶς Ναζηραίοις, καὶ ἦν αὐτῷ διὰ σπουδάσματος ὅτι πλείστου τοῦ μονήρους βίου τυχεῖν καὶ τῆς ἐντευθεν ἡσυχίας ἐν πείρᾳ γενέσθαι, ἢ κἂν ποσπυλῶς διακειῖσθαι τοῖς οὕτως ἔχουσιν. Ὁ δὲ ἀδελφὸς Δημήτριος ἐξ ἐναντίας εἶχε τοῦ τρόπου. Μειρακίαις γὰρ ἄβελτέροις Ὡμίλει, καὶ τούτοις τε πλείστα συνήσθετο καὶ τοῖς ἀφροδισίοις ἠσέλγαινε καὶ παρὰ ταῖς ὑπὸ ζυγὸν ἐφύετα, ὥστε ποτὲ καὶ σύμπτωμα συνέθη τούτῳ θεινόν· ἐκ γὰρ ⁹¹ θυρίδας τοῦ ἀνδρὸς τῆς μοιχευμένης ἄβροον ⁹² ἐκείσελθόντος βουληθεῖς ἀποδράσαι, ὡς ἐξ ὑπερυψήλου τοῦ τόπου ⁹³ πεσῶν, τὸν γλουτὸν ἐπλήγη, ἱκανὰς δὲ ἡμέρας νοσηλευθεὶς ἰάθη μὲν, ὑπέσκαζε δὲ τῶν ποδῶν θάτερην καὶ οὐκ ἐσημάτιζεν ὁμαλῶς ⁹⁴. Ἄλλ' οὗτος οὐκ εἰς μακρὰν ἀπέβη τῆς ἀρχῆς. [P. 39] Ὁ γὰρ βασιλεὺς Ἰωάννης ⁹⁵ ἀθείας δραξάμενος τῷ τότε ⁹⁶ καιροῦ, ἐπαίπερ, ὡς ἔφημεν, τὸ τῶν Ταχαρίων γένος ἐνησχολεῖτο ἐτέροις ἔθνεσι, καταλιπὸν τὴν πρὸς τοῦ σουλτάνου τοῦ Ἰκονίου μάχην (τῷ γὰρ Βαβυλωνίῳ καὶ τοῖς περίεξ τούτου τὰ τῆς μάχης ἐπῆγεν, ὃν Χαλιφᾶν εἰώθασιν καλεῖν τὰ τῶν Μουσουλμάνων φύλα), θέρους ὥρας γενομένης διαπεραιούται τὸν Ἑλλήσποντον, καταλιπὼν εἰς τὴν εἰς τὸν υἱὸν αὐτοῦ Θεόδωρον. Ἐτυχε μὲν πρὸ καιροῦ τὸν πατριάρχην Γερμανὸν τὰ τῆδε καταλιποντα πρὸς τὰς θείας ἀπάραι σκηνας, καλῶς καὶ ὁσίως βιώσαντα καὶ καλῶς τὴν αὐτοῦ ποιμαννυντα ποιμνην· ἐγένετο δὲ μετ' αὐτὸν Μεθόδιος τις κλητούμενος μοναχός, ἠγούμενος ὢν τῆς κατὰ Νίκαιαν Ἰακίνθου μονῆς, ἀνὴρ ἀρχῶν μὲν εἰδέναι πολλά, ἀλίγων δὲ ἰδρις ὢν. Ἄλλ' οὗτος τρεῖς καὶ μόνους μῆνας ἐπαπολύσας τοῦ θρόνου τετελεύτη-

⁹⁰ Μετ' — usque ad ἠσέλγαινε (R 7) Ὁ δὲ Ἰωάννης ὁ Ἄγγελος ὁ δεσπότης Θεσσαλονίκης τὸ χροῶν εἰλειουργήσε. Καὶ ἀδελφὸς αὐτοῦ Δημήτριος πέμψας τὸ δεσποτικὸν ἐκ βασιλέως εἰλήφει ἀξίωμα. Ἐγένετο δὲ ἐξώλης D. ⁹¹ ὥστε — ἐκ γὰρ] ὃς ἐκ D. ⁹² ἀβροον οἰμ. D. ⁹³ ὡς — τόπου] καὶ D. ⁹⁴ καὶ — ὁμαλῶς οἰμ. D. ⁹⁵ Ἰωάννης οἰμ. D. ⁹⁶ τῷ τότε — usque ad τὸ ποιμνην] (col. 1082 A 8) τοῦ πατριάρχου Γερμανοῦ τῷ τῆδε ἀπάραντος, καὶ Μεθοδίου (83) τινός, μοναχοῦ, ἠγουμενοῦ τῆς Ἰακίνθου, πατριαρχεύσαντος καὶ μετὰ τρεῖς μῆνας τετελευτηκοτος, καὶ τότε χηρευούτης τῆς ἐκκλησίας D.

Theodori Dousæ et Leonis Allatii notæ.

(83) Τοῦ πατριάρχου Γερμανοῦ καὶ Μεθοδίου. Etiam Onuphrius Panvinius in *Chronico* Germani patriarchæ successorem facit Methodium hoc nomine II. Nicephorus Gregoras tamen, lib. III, cap. 1 et 2, Germanum habuisse successorum scribit Arsenium monachum, illum ipsum puto, cuius Logotheta infra meminit et Manuelem Arsenium vocat, monachum Apollonia accersitum, unoque die dia-

42. Paulo post Joannes, quem diximus ab imperatore Joanne despotam factum, spiritum exhausit, fraterque illius Demetrius legatis ad imperatorem missis, ut in despotæ dignitate fratri succederet omniaque illius sibi sub potestate vindicaret, impetravit. Verum hic non modo Joanni fratri non exequatus est, sed longo intervallo ab eo degeneravit, ille siquidem, cum pietate, religione et castitate summe delectaretur (ut enim illi qui optime virum noverant referebant, nullo is unquam anni die a sacro audiendo nisi mala valetudine **76** discruciatu abstinuit), precibus ad Deum effundendis perpetuo pernoctabat, laudesque divinas certis diei horis ascriptas quotidie celebrabat; quinimo continuo cum Nazaræis versabatur, volebatque quammaxime vitæ solitariæ nomina dare et manantem inde tranquillitatem experiri, vel saltem sic affectorum amicissimo commercio uti. At frater Demetrius in fraternæ vitæ contraria studia trahebatur, tanquam qui stolidis adolescentulis consuesceret, quibus potissimum gaudebat, et dediti corporis obsequio vinceretur, alienasque permoleret uxores. Pincaliquando non mediocre infortunium invenit; nam cum constupratæ mulieris vir per fenestram ex improvise domum esset ingressus, ille fuga sibi consulens alto ex loco præcipitatus elunem læsit, et cum diu ægrotasset, sanatus quidem est, sed altero pede claudicans non recta incedebat. At hic non multum imperio potitus est. Nam Joannes imperator tunc temporis occasione arrepta, quod, ut diximus, natio Tacharorum cum aliis nationibus contendebat, cum sultano pugna postposita, quando Babylonico, quem Musulmani Calipham solent appellare, et illi proximis bellum inferret, incunte æstate Hellespontum tranat filio suo Theodoro **77** in Oriente relicto. Ante hæc tempora Germanus patriarcha rebus terrenis dimissis in beatorum sedes avocatur, postquam probe sancteque vixisset, probeque suas oves pavisset. Post eum monachus quidam Methodus nomine, Pyacinthi, quod Nicææ est, monasterii præses, vir quidem dicto suo tenus cantus ac sapiens, revera tamen paucorum sciens, tres tantum menses throno potitus obiit, et Ecclesia vidua pontifice suo carebat. Cum enim Joannes imperator

D in his expediendis non esset admodum promptus,

conum, sacerdotem ac patriarcham factum. Idem in Notitia patriarcharum, quantum colligere possum (nam ea post Manuelem Charitopolium philosophum lacera est et interrupta), Arsenius Autorianus appellatur. Sedit Germanus in throno juxta Onuphrium annos 17 menses 6. Catalogus ms. patriarcharum a Gretsero citatus annos tantum 17 habet. DOUSA.

non ita facile poterat e re nata dignum tali solio, vel potius qui illi probaretur, invenire. Principes enim in hæc munera viros, qui quod illis placitum est faciant nec suis desideriis adversentur, asciscunt. Igitur multum præterierat tempus, nec aderat qui oves gubernaret.

43. Porro Joannes imperator, ut diximus, in oppositam e regione continentem atque occiduum, ut urbes in ea ac oppida resque in illis visitaret, iter instituit: nam ad oppidum cui nomen Zichnæ est, prope Serras, omnibus dominabatur. Tunc Bulgarum Asani filius Callimanus duo et decem annos uatus principatum tenebat. Cum ad loca Cissi imperator processisset, ibidem commoratus die postero iter continuat, et ad flumen Hebrum, prope Beris monasterium defluentem et ab indigenis Maritzan vocatum, pervenit. **78** In medio fluminis constitutus imperator (equo enim aquas, quando æstas præcipitabatur, nam vicesima septima aut octava erat mensis Septembris, permeabat) litteris a rerum summam Achridæ gubernante ad se datis certior fit Callimanum Bulgarum principem vitam fuisse, nonnullorum sententia naturali morbo, aliorum ab adversariis ad hoc clam parato pharmaco extinctum. At hic sive hac sive alia ratione ex hominibus sublatus est. Nec rumor a veritate aberat; crebis enim nuntiis id asseverabatur. Hæc ubi rescisset imperator, iter prosequitur, et Christopolim prætergressus quam celeriter Philippos attingit, ibidemque cum primoribus suis consilium iuit, an irrumpendum esset in Bulgaros, abripendumque aliquid quod ab ipsis occupabatur, et an facili negotio posset a nobis Serrarum oppidum expugnari. Quidam imperatori adversus Bulgaros bellum dissuadebant. Non haberet eum militem, cum non ad colligendum sed sua solummodo visitatum venerit, tanto prælio parem. Serrarum arcem primum aggrediendam, eum e planitie emerent, inexpugnabilem esse, nec posse tantillo exercitu circumsepiti. Tormenta **79** in eam ut adigerentur fieri omnino non posse. Aggredi vero et arce tentata repelli Romanorum robori ac virtuti, cujus adeo præclara fama in omnes pervasit, probro esse. Bulgaros quiescentes ad prælia concitare minime conducere. Hæc regem ab oppugnatione retrahentes adducebant in medium. Palæologus Andronicus, quem ante magnum domesticum fuisse significavimus hisce contraria imperatori consulebat. Tentandam esse Serrarum arcem; ea politis multum

κεν. Ἐστέρετο γοῦν ἀρχιερέως ἡ Ἐκκλησία. Ὁ γὰρ βασιλεὺς Ἰωάννης, ἐν τοῖς τοιοῦτοις μὴ πρόχειρος ὢν, οὐκ εὐχερῶς εἶχεν ἐκ τοῦ προχείρου τὸν ἀξιὸν ἐφευρεῖν, ἢ μᾶλλον τὸν ἐκείνῳ ἀρέσοντα· μάλιστα γὰρ οἱ κρατοῦντες τοὺς πρὸς ἀρέσκειαν ἐν τούτοις προσίενται, ὡς ἂν μὴ τινὰς ἔχοιεν ἀντερίζοντας τοῖς βουλήμασι. Παρεῖρήθη γοῦν χρόνος τυχνός, καὶ οὐκ ἦν ὁ διεξάγων τὸ ποίμνιον.

μγ'. Ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς Ἰωάννης, ὡς εἴρημεν, εἰς τὴν ἀντιπέραν καὶ δυτικὴν ἐποιεῖτο τὸν βιάδου χάριν τοῦ τὰς ἐκεῖσε χώρας καὶ τὰ ἐν αὐταῖς κατοπεύεσθαι ἄστυ· καὶ μέχρι γὰρ τοῦ οὕτω ποῖς ἐπονομαζομένου ἄστεως Ζίχνα, ἐγγὺς πρὸς ὄντος Σερρών, ἀπάντων ἐδέσποζεν. Ἦρχε μὲν τότε Βουλγάρων ⁹⁷ ὁ τοῦ Ἀσάν υἱὸς Καλλιμάνος δωιδεκαέτης ἄν. Ἐπεὶ γοῦν ἐπὶ τὰ μέρη τοῦ Κιστοῦ ὁ βασιλεὺς ἐγένετο, κάκεισε διημερεύσας τὴν ἐπαύριον τῆς πορείας εἶχετο, ἐπεφθάκει δὲ ἐπὶ τὸν ποταμὸν ὃν Ἔβρον καλοῦσι, πλησίον ⁹⁸ τῆς μονῆς τοῦ Βηρός (84) ὀνομαζομένης ⁹⁹ ποιοῦμενον τὰς ροὰς, Μαρίτζαν δὲ καλούμενον χωριτικῆ διαλέκτῳ ¹. Κατὰ δὲ τὸ μέσον τοῦ ποταμοῦ γενομένου τοῦ βασιλέως (ποσὶ γὰρ ἵππων ὑπῆρχε βατός, ἐπεὶ περ θέρους τέλος ἐτύγγαυεν φθίνοντος γὰρ τρίτη ἢ καὶ τετάρτη Σεπτεμβρίου ἦν) μήνυμα διακεκόμισται σεσημασμένον γραφῆ σταλείη παρὰ τοῦ τὴν ἀημόσιον τῆς Ἀχρῖδου κρατοῦντος ἀρχῆν, ὡς ² ὁ Καλλιμάνος ὁ τῶν Βουλγάρων ἀρχῶν ³ τὸν βιάδου ἐξιμέτρησεν, ὡς τινὲς μὲν ἐφασκον, φυσικῆ νόσῳ τοῦτο παθὼν οἱ δ' ἄλλως ἔλεγον, ὡς ἐναντιόφροσι τούτου κόματι κρύψα ἐσκευασμένῳ πρὸς μόρον διέφθαρται. Ἄλλ' οὗτος μὲν εἶθ' οὕτως εἴτ' ἄλλως ἐξ ἀνθρώπων ἐγένετο, καὶ ἦν ὁ λόγος ἀληθείας ἐχόμενος· συνεχέσει γὰρ διεβεβαιούτο μηνύμασιν. Ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς ταῦτα μαθὼν ⁴ τοῦ πρόσω εἶχετο, καὶ τέλος φθάνει τὴν Φιλίππου, παραμείψας τὴν Χριστούπολιν ⁵, κάκεισε σκέψιν ἐποιεῖτο μετὰ τῶν μετ' αὐτοῦ λογάδων ⁶ εἰ δεῖ προσβαλεῖν τοῖς τῶν Βουλγάρων [P.48] καὶ λειρώσασθαι τινὰ τῶν παρ' αὐτοῖς κρατουμένων ⁷, καὶ εἰ εὐχερὲς ἐστὶν ἀλῶναι ἡμῖν τὸ τῶν Σερρών ἄστυ. Καὶ τινὲς μὲν ἀπηγόρευον ⁸ τῷ βασιλεῖ τὴν κατα τῶν Βουλγάρων μάχην· οὐ γὰρ ἀξιόμαχον ἔλεγον ἄγειν στρατόν, ἐπεὶ μὴθὲ πρὸς μάχην ἠτύτρεπιστο, ἀλλὰ κατὰ μόνην θεῖαν τῶν αὐτοῦ ἐποιεῖτο τὴν κίνησιν. Τὸ δὲ τῶν Σερρών ἄστυ, ᾧ πρώτως προσβαλεῖν ἔδει, ἄμαχον μὲν ἐστὶν ἐκ τοῦ ὑπερκεῖσθαι τῆς γῆς, κυκλωθῆναι δὲ τοσοῦτῳ στρατεύματι οὐκέτι ῥᾶόν ἐστιν. Ἐλεπολεῖς δὲ στήσαι κατ' αὐτοῦ τῶν ἀμηχάνων καθίστηεν. Προσβαλεῖν δὲ καὶ μετὰ πείραν ἀνακρούσθηναι αἰδῶς μὲν ὑπάρχει τῷ κράτει τῆς Ρωμᾶίων ἀρχῆς (φήμη γὰρ αὐτῆς ἐπὶ τοῖς τοιοῦ-

⁹⁷ ὁ δὲ βασιλεὺς εἰς τὴν ἀντιπέραν ἐποιεῖτο τὸν βιάδου ἕως τοῦ Ζίχνα ἄστεως. Ἦρχε μὲν οὖν Βουλγάρων D. ⁹⁸ καὶ πέφθακε περὶ τὸν Ἔβρον τὸν πλ. D. ⁹⁹ ὀνομαζομένης om. D. ¹ χωριτικῆ διαλέκτῳ om. D. ² κατὰ δὲ τὸ — ὡς] καὶ ἐκεῖ δέχεται ἀναφορὰν παρὰ τοῦ τῆς Ἀχρῖδου δημοσίου κρατοῦντος ὡς D. ³ ὁ τῶν — ἀρχῶν om. D. ⁴ ὡς τινὲς — μαθὼν] καὶ τάχος D. ⁵ παραμείψας τὴν Χριστούπολιν om. D. ⁶ μετὰ — λογάδων om. D. ⁷ καὶ — κρατουμένων om. D. ⁸ ἀπηγόρευον εἰρημὴ ἀποτρέποντες (col. 1085 A 6) ἀπέτρεπον τοῦτο D.

Theodori Dousæ et Leonis Allatii notæ.

(84) Τῆς μονῆς τοῦ Βηρός. Choniata, p. 593, ALL.

τοῖς πάνυ πολλή), καὶ τὸ πρὸς μάχην παροτρῦναι A
 Βουλγάρους ἐφρησυχάζοντος οὐκέτι συμφέρει. Ταῦτα
 συνεβούλευον οἱ τὸν βασιλέα τῆς ἐγχειρήσεως ἀπο-
 τρέποντες. Ὁ δὲ Παλαιολόγος Ἀνδρόνικος, ὃν μέγαν
 δομέστικον ὁ λόγος μοι προΐστώρησε, τὰ ἐναντία
 μᾶλλον τῷ βασιλεῖ συνεβούλευε. Καὶ ἀποπειρᾶσθαι
 χρὴ τοῦ ἀστεως τῶν Σερρῶν 9. Καὶ εἰ μὲν κρατή-
 σουμεν τούτου, κέρδος ἐσχάκαμεν οὐ μικρὸν, καὶ
 μᾶλλον τὰ τῶν Βουλγάρων ταπεινωθήσονται, καὶ
 τὴν τῆς ἀγάπης πρεσβείαν εὐχερέστερον διέξαιτο,
 ἐπεὶ καὶ ἐκποδῶν αὐτῶν ὁ δεσπότης, μέλλει θε καὶ
 ἄλλο βρέφος ἀρξαι τῶν Βουλγάρων ἢ ἐκ τῆς Εἰρήνης
 τῆς τοῦ Ἀγγέλου Θεοδώρου τῷ Ἀπὸν γεννηθείς
 Μιχαήλ. Εἰ δὲ μὴ περιγενεῖσθαι ἡμᾶς συμβαίη τοῦ
 ἀπτεως, τί τὸ ζημίαν ἐπάγον τῇ τῶν Ῥωμαίων ἀρχῇ;
 λαβούτες γὰρ διάπειραν ἡρεμήσομεν, καὶ πάλιν δια-
 πρεσβεύσομεν πρὸς Βουλγάρους, κάκεινοι ἀσμένους B
 τὴν πρεσβείαν διέξαιτο ὑπὸ βρέφους ἀρχόμενοι, ὃ τὰ
 πρὸς μάχην οὐκ αἶδεν. Ἐκαστος δὲ τὰ τῆς εἰρήνης
 φιλεῖ, τῆς ἀναπαύσεως στοχαζόμενος. 10 Ἐδοξε
 τῷ βασιλεῖ ἀρίστα βεβουλεύσθαι τὸν μέγαν δο-
 μέστικον, καὶ γοῦν τῆς πρὸς τὰς Σέρρας φερού-
 σης ὡς εἶχεν, ἤφατο. Σχεδὸν δ' ἐκείσε γενόμενος
 ἐπήξατό τε τὰς σκηνάς καὶ κατ' αὐτῶν ἐστρατοπε-
 δεύσατο, οὐκ οὐ μὲν δι' ἀξιωμαχοῦ στρατοῦ (οὐ γὰρ
 ἡμῶν τοσούτου τότε, καθὼς εἰρήκαμεν), στρα-
 τηγία δὲ καὶ μεθοδεύμασιν ἐπειράτο τοῦ ἀστεως.
 Ἐπεὶ δ' αἱ Σέρραι πάλαι μὲν ὑπῆρχε πόλις μεγί-
 στα, ὃ δὲ Βούλγαρος Ἰωάννης μετὰ τῶν λοιπῶν
 Μακεδονικῶν πόλεων καὶ ταύτην πολιορκήσας
 κατήρειψεν, ὡς κώμη τότε ἐτύγχανε, τῆς ἀκροπό-
 λεως μόνης περιτειχισμένης καὶ ἠὲ τρεπισμένης C
 διέσταθαι πόλεμον, ἧς φύλαξ ἦν ἀνὴρ Βούλγαρος
 Δραγωτᾶς (85) τὴν κλήσιν, ἐς Μελνίκου τὰς οἰκή-
 σεις ποιούμενος. Ἐπεὶ γοῦν ἡ κάτω πόλις Σερρῶν
 ἀτείχιστος ἦν (λίθοις καὶ γὰρ μόναις, ἀσθέστου δίχα,
 καὶ μὴ ἀνηγμένους εἰς ὕψος τὰ τετραυσιμένα τάχα
 περιεφράγνυτο), τοὺς ἐπὶ μισθῷ τοῖς στρατιώταις
 δουλεύοντας, αὐς καὶ Τζουλούκωνας ἢ χυδαία γλώττα
 κατονομάζει, [P. 41] συναθροίσας ὁ βασιλεὺς κρα-
 τῆσαι ταύτης ἠρέθισεν, ἐπεὶ τῶς ἀναγκαίων ἐσπᾶ-
 νίζαν, οἱ καὶ οἰκότεν ἐκινῶντο πρὸς τὸ εὐπορῆσαι
 τῶν χροιωδῶν. Ὀρῶντες δὲ καὶ τὴν χώραν εὐπέ-
 θατον, τὰ τόξα λαβόντες, ἐτι δὲ καὶ σπάθας καὶ
 πινὰς σανίδας ἐξαυτοσχεδιάσαντες ὡς ἀσπίδας, καὶ
 ταύτας προβεβλημένοι, τὸ ἀρεϊκὸν ἀλαλάξαντες
 χωροῦσι κατὰ τῆς χώρας αὐτοῦσι, καὶ ἐν οὐ πολ- D
 λαῖς ὥραις ἐντὸς ἐγένοντο. Σκυλεύουσι γοῦν τὰ παρ-
 ευρεθέντα. Οἱ δὲ γε ἐντὸς, ὅσοι μὴ ἐπεφθάνισαν

inde utilitatis futurum, rebus Bulgarorum magis
 ac magis afflicti, qui ista ratione legationem pro
 pace ineunda expeditius admittent, cum a nullo
 regantur, et infantis Michaelis ex Irene Angeli
 Theodori filia Asano suscepti dominationem subi-
 turi. Quod si castrum ita ferente fortuna vobis non
 cesserit, quid inde Romanorum imperio incommodi
 impendet? Rem experti cessabimus, rursusque
 viros ad Bulgaros legabimus, qui ab infante, ne
 nomine quidem pugnae conscio, gubernati lubentis-
 sime legatis animum advertent. Quilibet vero
 quietis commoda sibi representans pacem exoptat.
 Optime omnium magnum domesticum consuluisse
 imperatori **80** visum est, et ad Serras iter, ut ut
 potuit, ingreditur, proximeque accedens tentoriis
 structis castra metatur, non exercitus viribus fi-
 dens, quem exiguum ac pusillum fuisse diximus.
 Hinc militaribus artibus ac insidiis urbem aggre-
 ditur. Serrae antiquo aevō civitas maxima, postmo-
 dum a Joanne Bulgaro una cum aliis Macedonicis
 urbibus obsidione septa soloque aequata, tunc veluti
 vicus apertus prostabat, arce tantum muris circum-
 septa, sicque accommodata ut bellum posset exci-
 pere. Illius custodia vir Bulgarus Dragotas nomine,
 Melnici sedem habens, invigilabat. Cum ergo
 Serrarum urbs inferior absque mœnibus esset,
 quippe quæ saxis tantum absque calce, nec iis in
 altitudinem sublatis, in locis murorum quassatis
 disiectisque eungebatur, mercede conductos mili-
 tum famulos, quos Tzucalonas vulgus lingua pro-
 pria nominat, in unum exaggerans imperator ad eam
 occupandam, cum necessariis destituerentur, qui-
 que domo egressi fuerant ut sibi futura usui submi-
 nistrarent, incitavit. Hi cum locum aditu facilem
 vidissent, acceptis sagittis et ensibus, et nonnullis
 labulis in modum scuti ex tempore, quibus corpus
 defenderent, detornalis classicum concientes in
 urbem ipso clamore irrumpunt, et non post multas
 horas introeunt, obvia quæque rapiunt. Ex civibus,
 quicumque in arcem non convolarunt, supplices
 ad imperatorem **81** egrediuntur. Arcis præfectus
 Dragotas, homo Bulgarus, et per multum tempus
 ad tuendas ac defendendas arces plane ineptus, ubi
 audiit inferiorem urbem captam nec non domini sui
 obitum, ita favente fortuna, non diu sustinens, im-
 peratori de arce dedenda significat. Et sic arx illico
 imperatorem recognovit. Dragotas purpurea chlamæa
 auro contexta amicitur, et stalerum aureorum vim
 non contemnendam accipit. Proin magnificas admo-

9 ἢ δὲ Παλαιολόγος ὁ μέγας δομέστικος καὶ ἀποπειρᾶσθαι Σερρῶν ἔφη D. omissis καὶ εἰ — Μι-
 χαήλ. 10 Τοῦ δὲ διέξαμενος ὁ βασιλεὺς τὴν βουλὴν εἰς τὰς Σέρρας ἀπέκετο. Εὐρεν οὖν τὴν μὲν πό-
 λιν διεφθιμμένην, τὴν δ' ἀκροπόλιν τετειχισμένην, καὶ φύλακα ἐπ' αὐτῇ Δραγωτᾶν τινα. Τοὺς Τζουλούκωνας
 οὖν ἀθροίσας ὁ βασιλεὺς κρατῆσαι ταύτης ἠρέθισε, οἱ τὰ τόξα λαβόντες καὶ σανίδας αὐτοσχεδιάσαντες ὡς
 ἀσπίδας ἐν οὐ πολλῷ κρατῆσαι ταύτης ἔσχυσαν, καὶ σκυλεύουσι τὰ παρευρεθέντα. Ὅσοι δ' ἔσχυσαν τῶν ἐν-
 τὸς, ἰκέται πρὸς τὸν βασιλέα ἔχον. Καὶ ὁ Δραγωτᾶς διαπρεσβεύεται πρὸς τὸν βασιλέα, καὶ χρήματα καὶ
 ἐσθῆτας δεξάμενος τὸ ἀστὺ δέδωκεν. Ὑπέσχετο δὲ θύναμι καὶ Μελνίκον D.

Theodori Dousæ et Leonis Allatii notæ.

(85) Δραγωτᾶν. Ita ms. exemplar. Malim tamen
 quemadmodum post sequitur, ut sit ὁ Δραγωτᾶς.

Dragotes sive Dragutes nomen proprium viri etiam
 alias occurrit. DOUSA.

dum maximeque veras de Melenico promissiones A imperatori fecit.

τάς τῶν κάτω χώραν εἶδεν ἀλούσας, ἀνὴρ Βούλγαρος καὶ ἤκιστα πεπαιδευμένος ἀσπὴ χρονίως διαφυλάττειν, μαθὼν δὲ καὶ τὸν τοῦ δεσπότη ἀποθνήσκον θάνατον, τύχῃ ἀγαθῇ οὐ διὰ μακροῦ καρτερήσας διαπρσθεύεται πρὸς τὸν βασιλέα. Καὶ τὸ μὲν ἀστὺ εὐθὺς τὸν βασιλέα ἐφήμιζεν ἄλουργὸν σὺν χλαίνας ὁ Δραγωτᾶς χρυσιῶ στυφασμένην ἐνεδέδυτο, καὶ στατήρων πλῆθος χρυσῶν ἐδέκτο. Ὑποσχέσεις γοῦν ὑπὲρ τοῦ Μελενίκου μάλα λαμπρὰς πρὸς τὸν βασιλέα ἐπεποιήτο, ὑπεράγαυ ἀληθεῖς.

44. His omnibus ab imperatore Dragotas acceptis, et quasi esca aliis expositus, discessit, atque Melenicum veniens omnia ad accolas refert, eosque ut imperatori se dedant, non hæc in aperto edisserens, sed clam plurimis sermonem communicans, adhortatur. Cum autem, qui oppidum gubernabat, Nicolaus Litoboes ægrotus lecto pedum doloribus teneretur, libere omnes arbitrato suo res quas ipsi vellent agebant. Inter hos Nicolaus Manclavites ex nobilioribus unus Melenici incolis, vir audax et pro re nata, uti tempus daret, varie se effingendi sagax ac perspicax, quæ a Dragota moliebantur **82** deprehensis, ac cognito se posse imperatori promissa perficere si multitudinis potiorem partem in sententiam suam traxisset, ab occultis colloquiis sese retrahens palam omnibus utilia edixit, « Pueri Callimani. » inquit, « principatu iniqua perpassi sumus, ea tamen spe, nos, si puer in virum evasisset, tantæ tolerantie præmia recepturos, postquam ille ætatem illam, quæ virum probum a malo secernere potest, attigisset. Sed cum id adversa fortuna amiserimus, et infantulus alius ad regendos Bulgaros præponatur, omni stulto studiosiores essemus, si aliis rursus infortunis nosmetipsos dederimus, tanquam qui in omne ævum absque principe, re omnium perniciosissima, vivere vellemus. Sed quando Romanorum imperator ad nos accessit, nos illi fido domino et virum probum ac malum optime cognoscenti tradere debemus. Ipse jus ab antiquo in nos obinet, locus siquidem hic noster imperii Romani est. Bulgari vero alienis avaricia raptis Melenicum quoque occuparunt. Nos omnes ex Philippopoli orti primordia quoque generis liquido ducimus ex Romanis. Quinimo et Romanorum imperator, licet Bulgari essemus, jus tamen in nos habet: filius quippe illius et imperator Theodorus cum Asanos Bulgarorum principe affinitate conjungitur, nunc regis Asani filia domina a Romanis nuncupatur et est. His itaque omnibus verba luculenta **83** in pauca conferentes ad eum recurrere debemus, colla illi nostra servitute constituta addicere. Sapientum namque regum ac

¹¹ Hujus capituli loco hæc habet D : καὶ εὐρών τὸν μὲν τοῦ ἀσπὴ ἐφόρου Λιτόβοου κληνῆρα, τὸν δὲ Μαγκλαβίτην Νικόλαον . . . Ὁ μὲν σὺν βασιλεὺς ἐσκηνοῦτο περὶ τὴν Βαλαβιτῶν τάπον, καὶ ἡ Μελενικιώται ἀρικόμενοι τὸ ἀστὺ τὸντῶ παρέσχον. Ἐκράτησε δὲ ὁ βασιλεὺς καὶ Στενιμάχου καὶ Τζεπαίνης καὶ τῶν τῆς Ραδὸπης πολιχνίου καὶ κοιμοπαλεων, καὶ ἄρου τὸν Εὐρών πεποιήτο. Κατέσχε δὲ καὶ ἐκ τῶν πρὸς Βούρβαν Σταύμπιον τε καὶ Χυττοδὸν καὶ Βελεθούσθιον Σαπίά τε καὶ Βελεσσὸν καὶ τὰ μέχρι Πριλάκου καὶ Πελαγονίας χωρία, Νευστάπολιον τε καὶ Πρόσακον, καὶ σπονδίας τε ἐκ Βουλγάρων δεξάμενος, ὡς μέχρι τούτων στῆ, ἀνέσχευ.

Theodori Dousæ et Leonis Allatii notæ.

(86) Ὁ Λιτόβοης Νικόλαος. Choniata, p. 564, meminit cujusdam Litoboes militis in exercitu Ducæ sebastocratoris, qui ex barbarica cohorte ducem

εἰς τὴν ἀκρόπολιν ἀναδραμεῖν, ἐκέται πρὸς τὸν βασιλέα ἐξήσασαν. Ἐπεὶ δ' ὁ κρατῶν τοῦ ἀσπὴος Δραγωτᾶς ἀπῆει. Ἐπεὶ δὲ φθάσει ἐς Μελενικόν, πάντα προύπτα τοῖς ἐποίκοις ποιεῖται, καὶ σφῶς αὐτοῦ διεγείρει προδοῦναι τὸ ἀστὺ τῷ βασιλεῖ, ἐν τῷ φανερῷ μὲν οὐ ταῦτα λέγων, κρύφα δὲ τοῖς πλείστοις περὶ τούτου κοινολογούμενος. Ἐπεὶ δὲ ὁ τὴν ἡγεμονίαν διέπων τοῦ ἀσπὴος ὁ Λιτοβόης Νικόλαος (86) κατάνοτος ἦν καὶ τῇ κλίτῃ ταῖς τῶν ποδῶν ἀλγηδύσι προσπεπαιταλευμένος, ἐλευθέρως εἶχον οἱ πάντες διαπράττεσθαι σφίσι τὰ βουλευτά. Ἐπεὶ δὲ καὶ ὁ Μαγκλαβίτης Νικόλαος οἷς ἦν τῶν ἐπιφανεστέρων ἐν τοῖς τοῦ Μελενίκου οἰκήτασι, ἀνὴρ δραστήριος καὶ δεινὸς καιρικαῖς περιπετείαις συμμεταβίβλεσθαι, τὰ τοῦ Δραγωτᾶ φωρύσσας καὶ γνοὺς ὡς δυνηθεῖν ἂν τὰ ὑπεσχημένα τῷ βασιλεῖ διαπράξασθαι, τοῦ πλῆθους τὸ πλεῖον ὑπαγαγῶν, τὸ κρύφα λέγειν ἀπιστίας ἐς τὸ φανερὸν τοῖς πασι ὑπέθετο τὰ συνοίσοντα, εἰρηκῶς, ὡς « Ἡμῶν μὲν ἐγένετο προσταλαιπωροῦσαι τῇ τοῦ παιδὸς τοῦ Καλλιμάνου ἀρχῇ, καὶ ἦν πρὸς ἐλπίδος ἀνδρωθῆναι τε τοῦτον καὶ πρὸς αὐτοῦ τὰς ἀμοιβὰς τῆς κακοπαθείας ἀντιλαβεῖν εἰς ἡλικίαν ἐλθόντος, ὅτε διακρῖναι δύναίτο ἂν τις ἀπὸ φαύλου ἀνδρα κληῖν. Ἐπεὶ δὲ τούτου κακούργῳ τύχῃ ἡμάρταμεν, πρόκειται δὲ ἡμῖν βρεφύλλιον ἄλλα εἰς τὴν τῶν Βουλγάρων ἀρχῆν, παντὸς ἂν ἀνοσταίνοντος χειρὸς φανείημεν, εἰ πάλιν πρὸ ὑσπραγίας ἄλλας ἐπιδοίημεν αὐτοῦς, ἀδέσποτοι τὸν πάντα βίον διατελεῖν αἰρούμενοι, ὑφ' οὗ πολλά τε καὶ μείζω τὰ θεῖα φύεται. Ἄλλ' ἐπεὶ ὁ βασιλεὺς ἡμῖν ὁ τῶν Ῥωμαίων προσήγγισεν, [P. 42] δεῖ αὐτῷ ἑαυτοῦς ἐγχειρίσασθαι, δεσπότη πιστῷ καὶ εἰθῆτι ἀνδρα ἡδὲ κακὸν ἡδὲ καὶ ἐθλόν, καὶ δίκαιον ἐν ἡμῖν ἐκπαλαί σχόντι. Ὁ τε γὰρ ἡμέτερος χάρις τῇ τῶν Ῥωμαίων προσήκει ἀρχῇ ἢ πλεονεκτικώτερου γὰρ οἱ Βούλγαροι ταῖς πράγμασι χρησάμενοι καὶ τοῦ Μελενίκου γεγέννηται ἐγκρατεῖς, ἡμεῖς δὲ πάντες ἐκ Φιλιππου πόλεως ὀρμώμεθα, καθαρὸν τὸ γένος Ῥωμαῖοι. Ἄλλως τε καὶ ὁ τῶν Ῥωμαίων βασιλεὺς ἀληθῶς καὶ ἐν ἡμῖν δικαιοῦται, καὶ εἰ Βουλγάρους προσήκοιμεν ἢ γὰρ υἱὸς τούτου καὶ βασιλεὺς Θεόδωρος τῷ βασιλεῖ τῶν Βουλγάρων τῷ Ἀσῶν κειθῆδευτο, καὶ νῦν ἡ τοῦ βασιλέως

μδ'. Πάντα γοῦν ¹¹ ταῦτα πρὸς τοῦ βασιλέως λαβῶν ὁ Δραγωτᾶς, καὶ ὡς δελεῶν ὑποβεβημένος, ἀπῆει. Ἐπεὶ δὲ φθάσει ἐς Μελενικόν, πάντα προύπτα τοῖς ἐποίκοις ποιεῖται, καὶ σφῶς αὐτοῦ διεγείρει προδοῦναι τὸ ἀστὺ τῷ βασιλεῖ, ἐν τῷ φανερῷ μὲν οὐ ταῦτα λέγων, κρύφα δὲ τοῖς πλείστοις περὶ τούτου κοινολογούμενος. Ἐπεὶ δὲ ὁ τὴν ἡγεμονίαν διέπων τοῦ ἀσπὴος ὁ Λιτοβόης Νικόλαος (86) κατάνοτος ἦν καὶ τῇ κλίτῃ ταῖς τῶν ποδῶν ἀλγηδύσι προσπεπαιταλευμένος, ἐλευθέρως εἶχον οἱ πάντες διαπράττεσθαι σφίσι τὰ βουλευτά. Ἐπεὶ δὲ καὶ ὁ Μαγκλαβίτης Νικόλαος οἷς ἦν τῶν ἐπιφανεστέρων ἐν τοῖς τοῦ Μελενίκου οἰκήτασι, ἀνὴρ δραστήριος καὶ δεινὸς καιρικαῖς περιπετείαις συμμεταβίβλεσθαι, τὰ τοῦ Δραγωτᾶ φωρύσσας καὶ γνοὺς ὡς δυνηθεῖν ἂν τὰ ὑπεσχημένα τῷ βασιλεῖ διαπράξασθαι, τοῦ πλῆθους τὸ πλεῖον ὑπαγαγῶν, τὸ κρύφα λέγειν ἀπιστίας ἐς τὸ φανερὸν τοῖς πασι ὑπέθετο τὰ συνοίσοντα, εἰρηκῶς, ὡς « Ἡμῶν μὲν ἐγένετο προσταλαιπωροῦσαι τῇ τοῦ παιδὸς τοῦ Καλλιμάνου ἀρχῇ, καὶ ἦν πρὸς ἐλπίδος ἀνδρωθῆναι τε τοῦτον καὶ πρὸς αὐτοῦ τὰς ἀμοιβὰς τῆς κακοπαθείας ἀντιλαβεῖν εἰς ἡλικίαν ἐλθόντος, ὅτε διακρῖναι δύναίτο ἂν τις ἀπὸ φαύλου ἀνδρα κληῖν. Ἐπεὶ δὲ τούτου κακούργῳ τύχῃ ἡμάρταμεν, πρόκειται δὲ ἡμῖν βρεφύλλιον ἄλλα εἰς τὴν τῶν Βουλγάρων ἀρχῆν, παντὸς ἂν ἀνοσταίνοντος χειρὸς φανείημεν, εἰ πάλιν πρὸ ὑσπραγίας ἄλλας ἐπιδοίημεν αὐτοῦς, ἀδέσποτοι τὸν πάντα βίον διατελεῖν αἰρούμενοι, ὑφ' οὗ πολλά τε καὶ μείζω τὰ θεῖα φύεται. Ἄλλ' ἐπεὶ ὁ βασιλεὺς ἡμῖν ὁ τῶν Ῥωμαίων προσήγγισεν, [P. 42] δεῖ αὐτῷ ἑαυτοῦς ἐγχειρίσασθαι, δεσπότη πιστῷ καὶ εἰθῆτι ἀνδρα ἡδὲ κακὸν ἡδὲ καὶ ἐθλόν, καὶ δίκαιον ἐν ἡμῖν ἐκπαλαί σχόντι. Ὁ τε γὰρ ἡμέτερος χάρις τῇ τῶν Ῥωμαίων προσήκει ἀρχῇ ἢ πλεονεκτικώτερου γὰρ οἱ Βούλγαροι ταῖς πράγμασι χρησάμενοι καὶ τοῦ Μελενίκου γεγέννηται ἐγκρατεῖς, ἡμεῖς δὲ πάντες ἐκ Φιλιππου πόλεως ὀρμώμεθα, καθαρὸν τὸ γένος Ῥωμαῖοι. Ἄλλως τε καὶ ὁ τῶν Ῥωμαίων βασιλεὺς ἀληθῶς καὶ ἐν ἡμῖν δικαιοῦται, καὶ εἰ Βουλγάρους προσήκοιμεν ἢ γὰρ υἱὸς τούτου καὶ βασιλεὺς Θεόδωρος τῷ βασιλεῖ τῶν Βουλγάρων τῷ Ἀσῶν κειθῆδευτο, καὶ νῦν ἡ τοῦ βασιλέως

nactus alia via sine ulla noxa Ducam servavit in clade Isaacii a Blachis accepta. ALL.

τοῦ Ἀσὴν θυγάτηρ ἢ σύζυγος τοῦ τοιοῦτου βασιλέως A
 θέσποινα παρά Ῥωμαίους καὶ ἔστι καὶ ὀνομάζεται.
 Τούτων οὖν ἀπάντων χάριν τὰ πολλὰ τῶν λεγομένων
 καταλιπόντας ἐπ' αὐτὸν χρῆ ἔναι καὶ τοὺς αὐχένας
 ὑποκλίνει τῷ τῆς δουλείας ζυγῷ· χρηστὸς γὰρ ὁ ζυγὸς
 τῶν φρονίμων βασιλέων καὶ γηραιῶν, καὶ πολλῷ κου-
 φότερος τῶν ἐτι διατελούντων ἐν μείραξι. » Ταῦτ' εἰρη-
 κῶς πέπεικε πάντας ἀνογητὶ καὶ πολλῶν ἀτερ πρα-
 γμάτων γενέσθαι τοῦ βασιλέως. Καὶ δὴ πρέτθεις τινὰς
 τῶν συνεποίκων στείλαντες, τάχα μὲν κρύφα, μάλ-
 λον δὲ γνωσχομένους τοῖς πλείοσι, συμβάσεις μετὰ
 τοῦ βασιλέως πεποιήναι. Χρυσουβύλλος γοῦν τῷ
 βασιλεῖ τῶν ἠττημένων σφίσι περιληπτικὸς γεγενη-
 μένος καὶ θεδομένος τοῖς πρέσβεσι τοῖς τοῦ Μελεί-
 κου ἀποσταλέναι προσετέταχαι οἰκητῶραι. Καὶ οἱ
 μετ' αὐτῷ πολὺ ὀμοθυμαδὸν πάντες συνειδεγμένοι, B
 ὅσοι τε τῶν προύχόντων, ὅσοι τῶν ἐν στρατείᾳ κατε-
 λεγμένων, καὶ ὅσοι κρείττους ἄλλοι τῶν οἰκητῶρων,
 πρὸς τὸν βασιλέα ἠφίκοντο, σκηνοῦμενον παρὶ τόπον
 Λαβισθάν οὕτω πως ὀνομαζόμενον, ἄνδρες εὐσταθεῖς
 τε καὶ ἐντιμοὶ κακὰ μύθῃ θεῶν αἰδοῦς καὶ τιμῆς
 ἀξιοί, ἵπὲρ πεντακοσίους τυγχάνοντες· οὗς αὐτὸς
 εἰρήκειν ἰδὼν, « Ποία ὀπλομαχία ἡμῖν αὐτοῦς προ-
 εστήσατο; ἢ πόσαι φάλαγγες ἰππέων τῶν τισούτων
 περιεγένοντο; ἀλλ' ἐν τῷ κρείττονι ῥᾶστα καὶ τὰ
 μικροῦ δεῖν ἀνεπιχειρήτα. Κάντε ὅθεν δῆλον ὡς ἀλη-
 θές ἐστι τὸ τῷ ἀποστόλῳ Παύλῳ εἰρημένον, « Οὐ τοῦ
 τρέχοντος, οὐδὲ τοῦ διώκοντος, ἀλλὰ τοῦ εὐδοκούντος
 Θεοῦ. » Τῷ τοι καὶ τὸν στρατηγὸν οὐ δεῖ πάμπαν
 ἐπαινεῖν οὔτε μὴν ψέγειν. Πόλλὰ γὰρ τινες διαγω-
 νισαμένοι σπουδαίως τε καὶ σύντόνως, δραστηκώτε- C
 ρον τοῖς παρούσι χρησάμενοι, μικρὸν ἢ οὐδὲν κατ-
 ωρθώσαντο, ἐνίοι δὲ καὶ ἐσφάλοντο πλείστα. Ἐτεροι
 δὲ δεξιᾶς νύμορηχότες τύχης, ἀμελετήτως ἐπὶ τὰ
 ἔργα χωροῦντες μεγάλων τροπαίων γεγόνασιν αὐ-
 τουργοί, οἷον τι ξυνέβη τῷ τότε καὶ τῷ βασιλεῖ
 Ἰωάννῃ. Πολλῶν γὰρ ἀστέων καὶ χωρῶν πολλῶν
 ἐγεγόνει δεσπότης ἐν ἀκαρεῖ, μὴ τινος πολέμου
 γεγενημένου, μηδὲ τινος πεσόντος ἐν μαχῇ, μηδὲ
 χυθέντος αἵματος, μηδὲ ξίφους κατορχασαμένου
 σώματος, ἀλλ' ἡμέρως καὶ γαληνῶς ὥσπερ τινὸς
 κλήρον πατρόθεν τούτῳ προσώκοντος ἀνιδρωτὶ τῶν
 τοιοῦτων ἀπάντων κατῆρξεν [P. 44] Στενίμαχος γὰρ
 καὶ Τζέπαινα, καὶ ἄττα ἦν τῷ τῆς Ῥοδόπης ὄρει (87)
 παρακείμενα πολίχνιά τε καὶ κωμπούλεις, ὑπόφορα
 τούτῳ γεγέννηται. Καὶ ὄρος οὗτό τε καὶ τοῖς Βουλ-
 γάρσι Ἐβρος ἦν ποταμός. Ἐκ δὲ τοῦ πρὸς Βορρᾶν
 μέρους Στούμπιον τε καὶ Χοτοβὸς ὄχυρά ἄττα φρού-
 ρια καὶ χώρος ὁ Βελεβουδίου ὑπὸ τοῦ βασιλέα ἦν,
 Σκοπία τε καὶ Βελεσός καὶ πέχρι Πριλάπον καὶ τῶν
 Πελαγονίας χωρίων, Νευστάπολις τε καὶ Πρήσακος, τὰ πάντα
 ὑπῆρξεν τῷ βασιλεῖ ὑποχείρια. Καὶ σπου-
 δαί ἐπι τούτοις τῶν Βουλγάρων τῷ βασιλεῖ ἐγεγόνεισαν,
 τοῖς τοιοῦτοις καὶ μόνοις ἀρκεῖσθαι τοῦτον
 καὶ μὴ περαιτέρω κατεπεμβαίνειν. Καὶ ταῦτα μὲν οὕτως
 ἔσχε τὸν τρόπον, ἐγὼ δὲ αὐτὸς ἐν ταῖς ἐπι-
 στολιμαίαις τῶν λόγων ὑπόργονυ, ἐκάστῳ τῶν ἀπισ-
 χομένων ἀστέων τε καὶ χωρῶν καὶ γραφη-
 ἔγχαράττων βασιλικῆν· ἔθος γὰρ τοῦτο παλαιὸν τοῖ
 βασιλεῦσι Ῥωμαίων, δῆλα τοῖς μακρόθεν διὰ γραμ-

Theodori Dousæ et Leonis Allatii notæ.

(77) Τῷ τῆς Ῥοδόπης ὄρει, Anna Comnena, lib xiv : Κατὰ γραμμὴν παράλληλου κεῖται τῷ Λέμψ. ALL.

μάτων ποιῆν τὰ σφῶν αατων κατορθώματα και πρὸς ἡδονὴν ἐπεγείρειν, ἧς δὴ και οὔτοι διὰ τῶν ἐργῶν μεταλλαγάνουσι.

85 45. Cum itaque hæc ab imperatore sic essent A peracta, quibus magnam ille lætitiā nec minorem Romani omnes conceperant, tanquam qui inde magnum in imperio progressum et amplitudinem virium auspicarentur, de reditu et in Orientem abitione cogitari cœptum est : tempus enim id præstolabatur cum October effluxisset et medius jam November excurreret. Verum rumor nescio quis probus et apprime utilis impetum cohibebat. Thessalonica enim, ut supra narravimus, Theodori filium Demetrium despotam agnoscebat cognominabatque, cum eo honore ab imperatore insigniret. Sed cum, ut ante diximus, puer sceleribus illaquearetur, rebusque ludicris puerorumque nugamentis, non virorum prudentium colloquiis nec justæ rei duplicæ administrationi ac regimini incumberet, insidiis a nonnullis appetitur, quorum præcipui et notiores fuere Spartenus, Campanus, Iatropulus, Cutzulatus, insigniores Michæel Lascaris et Tzyrith magni chartularii dignitate **86** ab imperatore condecoratus ; reliquos conspirationis socios nondum novimus : ita una cum multitudine coiere, ut inauditi ignotique pluribus remauserint. Unum ex his Campanum insidiarum instrucissimum ad imperatorem Joannem ablegant, quasi ille negotiationis causa proficisceretur, re vera tamen ut bullam auream impetraret, qua antiqua Thessalonicensium jura ac privilegia comprobarentur et libertas civibus asscretur. Imperator in vota eorum concedens pro sententia omnia exsequitur : munerum etiam inter consilii adiutores distribuendorum promissionibus rem sollicitat, et scripto se obligat. His ita tuto dispositis Melencio egrediens Thessalonicam contendebat, prius ad Demetrium viris delegatis, ut ille, si pacta servare vellet, ad se proficisceretur et debitum exsolveret. Sic enim ille convenerat, jureque se jurando obstrinxerat. Ille (neque enim ex se aliquid sapere poterat) insidiatoribus pro consiliariis usus domi mansit : vocalionem etenim imperatoris **87** in eum fraudulenta esse concilia affirmabant. Qui cum ineptus esset nec animi

μέ. Ἐπει¹² γοῦν οὕτω ταῦτα διεπράχθη τῷ βασιλεῖ, πολλῆς μὲν ἡδονῆς αἷτια τούτῳ γεγενημένα, οὐχ ἦττον δὲ και πᾶσι Ῥωμαίοις αὔξασιν τινα καθιδουσι τοῦ κράτους και πλατυσμὸν τῆς ἀρχῆς, ἣν μὲν πρὸς βουλήσεως τῷ βασιλεῖ μνήσασθαι νόστου και πρὸς τὴν εἰς ἐπαναζεῦξαι (και γὰρ και ὁ καιρὸς τούτο ἀπῆται · μὴν γὰρ παρεβόθη Ὀκτώβριος, και περί πον τὰ μέσα τούτου διερχετο ὁ Νοῆμβριος), ἀλλὰ τις λογος χρηστὸς και πάνυ ὠφέλιμος ἐνεπόδιζε τὴν ὀργὴν. Ὁ γὰρ Θεσσαλονίκη, καθύπερ προΐστουρήσαμεν, τὸν τοῦ Θεοδώρου υἱὸν τὸν Δημήτριον ἐγνωρίζε τε δεσπότην και κατωνομαζε · δεσπότης γὰρ ἦν και πρὸς τὸν βασιλέως τετιμημένος. Ἐπει δ', ὡς προπεφθάκαμεν περὶ τούτου ἐρεῖν, ἀπάσθαλον ἦν τὸ μειράκιον και παιδιαῖς ἐνσχολάζειν B προσῆκον και μειράκιων ἀθύρμασι, μήτι γε ἀνδρῶν προΐστασθαι συνειτῶν και πολιτείας κατάρχειν και νομίμως ἐπιστατεῖν, ἐπιβουλήν κατ' αὐτοῦ τινες ἐξαρτύουσιν, ὧν οἱ ὀνομαστοὶ τε και γνώριμοι Σπαρτηνὸς ἦσαν και Καμπανὸς, ὁ Ἰατρόπουλὸς τε και ὁ Κουτζουλάτος, οἱ δὲ τῶν ἐπισήμων ὁ τε Μιχαὴλ ὁ Λάσκαρις και ὁ Τζυριθων, ὃν και μέγαν χαρτουλάριον ὁ βασιλεὺς Ἰωάννης τετίμηκεν. Ἄλλοι δὲ οἱ τοῦ σκέμματος κοινωνοὶ οὕπω δῆλοι ὡς αὐτοὶ σφίσι τοῦ πράγματος σὺν τῷ πλήθει γεγόνασιν, ἀλλ' ἐμειναν ἀκανάγνωστοι τοῖς πλείοσιν. Ἐνα γοῦν τούτων τῶν εἰρημένων τῶν Καμπανὸν οἱ πάντες συσκευασάμενοι εἰς τὸν αὐτοκράτορα Ἰωάννην ἐκπέμπουσι C πραγματείας μὲν προφάσεως χάριν, τῇ δὲ ἀληθείᾳ κοινοῦ χρυσοβούλλου ἐπευμοιρῆσαι, τῶν ἀνέκαθεν προσαρμοσάντων Θεσσαλονίκη ἐθίμων τε και δικαίων περιοκτικῶ και τῆς σφῶν ἐλευθερίας παρεκτικῶ, [P. 44] Ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς πάντα τε τούτοις κατὰ σκοπὸν ἐπεπράχει, και δωρεῶν ὑποσχέσεις τοῖς ὑπηρετήσουσι νῆ πράξει και ἐγγράφους τίθησι. Ταῦτα δὴ ἐς τὸ ἀσφαλὲς οικονομῆσας ὁ βασιλεὺς ἀπάρας τῶν Μελενίκου χωρίων περὶ τὴν Θεσσαλονικὴν ἐφέρετο, πρότερον ἐξαπρωστείλας πρέσβεις ἐς τὸν Δημήτριον, ὡς ἂν κατὰ τὰς αὐτοῦ ὑποθήκας ἀφίκοιτο εἰς αὐτὸν και ἀπόστῶσαι τὸ ὄφλημα · οὕτω γὰρ συνέθετο και κατώμασεν. Ὁ δὲ (οὐδὲ γὰρ εἶχε νοεῖν

¹² *Ἐπὶ usque ad χωρεῖ (col. 1096 B 3.)* Hæc ita contrahit D : "Ἰκετο δὲ τῷ βασιλεῖ ἀγγελία ὡς ἐπιβουλήν τινος τῶν Ὀττάλων κατὰ τοῦ δεσπότην Δημήτριον ἐστῶτιν, ὧν οἱ ὀνομαστοὶ Σπαρτηνὸς ἦσαν και Καμπανὸς Ἰατρόπουλὸς τε και ὁ Κουτζουλάτος, οἱ δὲ τῶν ἐπισήμων Μιχαὴλ ὁ Λάσκαρις και ὁ Τζυριθων. Ἐνα γοῦν τούτων τὸν Καμπανὸν εἰς τὸν βασιλέα ἐπέμψαν, και ὁ βασιλεὺς τὰ κατὰ σκοπὸν τούτοις ἐγγράφου χρυσοβούλλου, και ἀπάρας Μελενίκου περὶ Θεσσαλονικὴν ἐφέρετο, πρέσβεις ὡρὸς Δημήτριον πέμψας, ὡς ἂν κατὰ τὰς αὐτοῦ ὑποθήκας ἀφίκοιτο εἰς αὐτὸν. Ὁ δὲ (οὐδὲ γὰρ εἶχε νοεῖν) οἴκοι κατέμεινεν ἐκ τῶν συμβούλων πεισθεῖς. Συνέβη δὲ τι ὅπερ ὡς ἡδυσμῆ τι παραστήσει. Τὸν Καμπανὸν (εἰς δ' αὐτὸς τῶν συνιστόρων τοῦ δούλου) ἀπήγγειλάν τινος κατὰ Δημήτριον φρονεῖν, και ὅς παρέστη τῷ Δημήτριῳ και ἀπηλέγχετο και ἦν πρὸς τῇ τοιαύτῃ ἐξετάσει. Ὁ γοῦν Σπαρτηνὸς συμμύστης ὧν τούτῳ τάχος ἐκείσε φέρεται, και, « Τί, » φησὶ τοῦδε τοῦ ἀλιτηρίου κατηγοροῦσί τινος, κέσποτα ; ὅς εἰ ἀλῆ τοιοῦτος, πολλῶν θανάτων κριθεῖν ἔν ἄμιος. » Και ὁ Δημήτριος (ἐθάρρει γὰρ μάλα τούτῳ ὡς πιστῶ), « Προδότην τούτῳ φασιν εἶναι, Σπαρτηνὸν. » Ὁ δὲ παῖει τὸν Καμπανὸν λαύόμενος τούτου τῆς γένουσε. « Ἐγὼ, » φησὶν, « αὐτὸν ἐν τοῖς οἴκοι ἀπαγαγῶν, δεσποτα, ἐτασμοῖς ἐκπίσας πάντα τούτου καταναγκάσω ἔκφορα ποιῆσαι. » Ταῦτ' εἶπε, και ὡς εἶχε τάχος ἐς τὴν οἰκίαν ἀπῆει. Τὸν μὲν οὖν Καμπανὸν τὸ ἀπὸ τούδε κλίση εἶκεν, ἀσκόν δὲ διαφυσήσας ὁ Σπαρτηνὸς και δεσμεύσας και ἐπαιωρήσας ἐτυπτεν ὡς Καμπανὸν, ἀποκαλύψαι δῆθεν τὰ κρύφα. Ἀσκός δὲ ἦν, οὐ Καμπανὸς, ὁ τυπτόμενος. Εἶτα ἀφίκετο ὡς εἶχε ποδῶν ὁ Σπαρτηνὸς πρὸς Δημήτριον, και οἱ φησὶν · « Ὅρκω σε πιστώσω τὸ πρᾶγμα, μὰ τὸν σὸν και ἡμῶν ἀπαντων Δημήτριον, τὸν κθεμόνα Θεσσαλονικῆς και πολιούχου. Τοιοῦτος ἐστὶν ὁ Καμπανὸς ὑποῖος ὁ Σπαρτηνὸς, και οὕτω διακείται περὶ σε και θά και ὁ Σπαρτηνὸς, ὃν ἀνθρώπων ἀπαντων πλέον σε φιλοῦντα ἐπέγνωσας. » Ὁ δὲ βασιλεὺς ἐπὶ Θεσσαλονικῆς χωρεῖ.

οἰκαθεν) τοῖς ἐπιβούλοις συμβούλοις χρώμενος οἶκοι καταμένειν ἐπέθετο · σκευωρίαν γὰρ ἔφρασκον εἶναι κατ' αὐτοῦ τὴν τοῦ βασιλέως μετὰ κλησιν, κοῦφος δὲ ὦν οὗτος τὰς φρένας τοῖς αὐτῶν λόγοις συνεφέρετο, ὅσοι καὶ νεύοιεν. Συνέθη δὲ κἄν τούτοις ὅπερ ὡς ἠδυσμά τι παραθήσω τοῖς λόγοις. Τὸν Καμπανὸν (ἓνα καὶ τοῦτον τῶν συνιστόρων τοῦ δόλου προέπι- μεν εἶναι) τὰ οὐχ ὑπὲρ Δημητρίου φρουσῶντα ἀπήγ- γειλῶν τινες, ἐπεὶ καὶ ἐκ βασιλείας ἐπανέξευξεν. Καὶ ὅς παρέστη τῷ Δημητρίῳ, καὶ κατηγορεῖτο πρὸς τῶν ἀληθῶ κατ' αὐτοῦ φρασκόντων, ὡς ῥαδιουργεῖ κρύφα καὶ ἀποπειράται τοῦ λαοῦ, καὶ γραφαὶ πρὸς αὐτοῦ τῷ βασιλεῖ πέμπανται καὶ λόγοι μυστηριώ- δεις διακηρύσσονται. Καὶ ἦν πρὸς τῆ τοιαύτη ἐξετάσει ὁ Καμπανός. Ὁ γοῦν Σπαρτηνὸς συμμύστης ὦν τῶν πραττομένων, περὶ τῶν τοιούτων, μεμαθηκώς, τάχος ἐκείσε γέρεται, καὶ ὡς εἶχεν ἀσθματος καὶ σπουδῆς, « Τί, » φησὶ, « περὶ τοῦδε τοῦ ἀλιτηρίου κατηγο- ροῦσίν τινες, δέσποτα, ὅς εἰ ἄλλῃ τοιαύτος, πολλῶν θανάτων κριθεῖν ἂν ἀξίος; » Καὶ ὁ Δημήτριος (ἐθάρρει γὰρ μάλα τούτῳ ὡς πιστῷ, καὶ πάνυ τοῦ- τον δυσνοῦστανον κατὰ τὸν κωμικόν (88), εἰ καὶ μὴ κλεπτίστανον, ἠγεῖτο), « Προδότην τοῦτον, Σπαρτηνὸν, φασὶν εἶναι οἱ τοῦτον διώκοντες. » Ὁ δὲ παῖσι τὸν Καμπανὸν κατὰ τῆς σιαγῆτος τῷ καρπῷ, σφόδρα χρησάμενος τῇ βολῇ, καὶ λαβόμενος τούτου τῆς γένυος, « Ἐγὼ, » φησὶν, (89) « αὐτὸν ἐν τοῖς οἶκοι ἀπαγαγὼν, δέσποτα, ἐτασμοῖς ἐκπνεύσας τὸ πρῶτον, πάντα τοῦτον καταναγκάσω ἔκφορα ποιῆσαι τὰ κρύβδην τούτοις ῥαδιουργούμενα. » Ταῦτ' εἶπε, καὶ ὡς εἶχε τάχος ἐς τὴν οἰκίαν ἀπήει. Τὸν μὲν οὖν Καμπανὸν τὸ ἀπὸ τοῦδε κλίνη εἶχε καὶ στιβάς ὑψηλὴ πρὸς ἀνάπαυσιν καὶ τὰ ἐς τρυφήν μᾶλλον ἐφευρη- μένα, οἷς καὶ μᾶλλον χαίρουσιν ἄνθρωποι οἱ τοιαῦτα μεμελετηκότες διαπράττεσθαι πράγματα. Ὡς δὲ καὶ τινες ἔφρασαν, ἀσκὸν διαφορήσας (90) ὁ Σπαρ- τηνὸς καὶ πληρώσας τοῦ πνεύματος, εἶτα καὶ δεσμεύ- σας ὡς ἐντὸς ἅπαν ἐναπειληθῆναι πνεῦμα μὴ τινος οὔσης τούτῳ τῆς ἐκροῆς, ἀπαιωρήσας ἔτυπτε ῥά-

A compos, eorum sermonibus, quocunque illum traxissent, agebatur. Accidit etiam, quod condimenti loco orationi meae interponam, Campanum, unum ex conspirantibus, ut supra diximus, non a Demetrio, sed ab adversario stare, cum ex imperatore rediisset, non nemo renuntiavit. Iudicio penes Demetrium sistitur, et accusatur ab iis qui vera referebant, eum clam in principem machinari seducereque populum; litteras ad imperatorem scriptitare, quibus arcana imperii revelaret. Et simili quæstioni Campanus supposebatur. Spartenus machinationis consors, ubi id rescivisset, quam citissime eo advolat, et ut ut potuit, anhelans, « Cujus causa, » inquit, « despota, scelestus iste in jus rapitur, qui si similitum criminum convineatur, hæc ille et jure merito multis mortibus condemnabitur? » Et Demetrius illi tanquam fidei spectata viro con- fidens, cum eum sibi amicissimum, etsi non furacis- simum, ut Comici verbis uti, existimaret, « Qui hunc accusant, proditorem esse, Spartane, faten- tur. » ipse pugno, eoque vehementissimo, Campani maxillam contudit, arreptaque illas barba, « Ego, » inquit, « despota, domum conductum tormentis primum adhibitis, quæcunque ipse sive consilii occulte pertentarent, cogam confiteri. » Dixit, et qua potuit celeritate domum abiit. Campanus itaque ex illo in lecto pulcherrimo ac magnifico stragulo inter plumas 88 quiescebat; et quæcunque ad augendum luxum et sese oblectandum viri hisce rebus perditum ingenii acumine comparare nituntur, large effuseque illi subministrabantur. Sermo et ille nonnullorum fuit Spartenum utrem inflasse imple- visseque flatu, dein illigasse, ne flatus in eo interclusus aliqua ex parte efflueret; eum appensum flagellis, ac si Campanum quateret ut quæ sciret indicaret, cædebat. Verum non Campano, sed utri ictus illi incutebantur. Tandem cum hora, quæ pro habenda quæstione, et ad ea revelanda quæ etiam in occultissimis abdita latebant, plus satis

Theodori Dousæ et Leonis Allatii notæ.

(88) Κατὰ τὸν κωμικόν. Chremylus ad Carionem servum in *Pluto* apud Aristophanem: Ἄλλ' οὐ σε κρύψω · τῶν ἐμῶν γὰρ οἰκετῶν πιστότατον ἠγοῦμαι σε καὶ κλεπτίστανον. ALL.

(89) Ἐγὼ, φησὶν. Eodem astu Juvencus Celsus pro- meritas pœnas, quod adversus Domitianum con- jurasset, effugit. Vide Dionem in Domitiano. ALL.

(90) Ἀσκὸν διαφορήσας. Simile quid legi in Vita S. Theodori Studitæ a Niceta Alexii filio perpetratum, tanti patris infortuniorum miserio. En verba: Ἐγὼ καὶ ταύτην τοῦ δικαίου τὴν παρρη- σίαν ὁ βασιλεὺς καὶ τὸ ἐν ἅπασιν ἀταπεινῶτον. Ἀμέ- λει καὶ αὐτὸν πάλιν ὡς εἶχεν ὀρμῆς τὸν τὸν Νικήταν πρὸς τὸν ἅγιον πέμπει, πληγὰς νῦν σφοδροτάτας ἐντείνειν αὐτῷ παρακλυσιώμενος καὶ κατὰ μέρη καὶ μέλη ταῖς μᾶστιξι διαξάναι καὶ ὄλον αἰκισμῶν θείων ὑπόπλεων. Οὐ καὶ τὸν ὄσιον καταλαβόντος, ὅτου τε ἦκει χάριν ἀναγγειλαντος, ὃ δὲ τοῦτον ἅμα τῷ λόγῳ τὸν χιτῶνα σὺν εὐθυμία ψυχῆς ἀποδύμενον καὶ τὰς σάρκας πρὸς τὸ μαστίζεσθαι εὐτροπέζοντα. « Τοῦτο γὰρ μοι, » φησὶν, « ἐκ πολλοῦ καὶ ἐφετὸν καὶ προσδό- κημον. » Ἄλλ' ὁ συμπαθῆς ἐλεῖνος ἀνὴρ καὶ αἰτό- κρημα ἐλεήμων, ὡς μόνον ἴδοι τὰς τιμίας ἐκείνας

σάρκας γυμνάς, ἃς καὶ χρόνος καὶ νηστεία ἐσχάτως ἐξέτηξεν, ἐκλάσθη ὄλωσ καὶ τὴν ψυχὴν ἐπαθε, μηδὲ προσσχεῖν ὕλαις μηδὲ ψαῦται ταύταις τὸ καθόλου τολ- μήσας, πολλοῦ γε καὶ δὴ χερσὶν αἰκίσαι ἢ μαστιξίν. Ὅθεν καὶ σοφὸν τι ἐν ἐκντῷ βουλευσάμενος, ὡς ἂν καὶ τὸ παρά βασιλείας δόξῃ ἀφαστῶν καὶ τοὺς συνόν- τας λάθει, ὡς τετυφῶς εἶπεν τὸν ἅγιον, προβάτου δόραν ἐνεγκῶν καὶ ταύτην ἐπὶ τῶν ὤμων θεῖς τοῦ ἀνδρός, κατὰ ἐκείνης, ὡς εἶχε, τὴν τῶν μαστίγων ποιεῖται καταφορὰν, τὸ μόνος καταλειφθῆναι μετὰ μόνου προ- οικονομησάμενος διὰ τὴν περὶ τὸν ἄνδρα, φησὶν, αἰδῶ καὶ τὴν τῶν σαρκῶν ἐκτηξίν. Ἴνα δὲ καὶ ῥανί- θας ὑποδεικνύειν ἔχη τοῦ ἀπο τῶν πληθῶν αἵματος, αὐτὸς ἐκείνος, ὃ γνώμης εὐγνώμονος, τὸν οἰκεῖον αἰμάσσει βραχίονα σιδήριον ἐκκευθήσας, καὶ τὸ ἐκεί- θεν ῥεῦσαν τὴν μᾶστιγα ἐπιθήσας, οὕτω ταύτην ἐξελθῶν δείκνυσι σαρκὶ φοινηχοῦσαν καὶ αἵματι, αὐτὸς δὴθεν ἀσθμαιῶν καὶ ὑποκρινόμενος τὸν κατὰ- κοπον, καὶ εὐλογηθεῖς παρά τοῦ ὀσίου ὁ θεοφιλῆς οὗτος, καὶ εὐχαῖς ταῖς αὐτοῦ προπεμφθεῖς ὁδοῦ εἶχετο, μισθὸν οὕτως ὑπερφυῶ καλλίστου ἔργου δεξά- μενος. ALL.

esse poterat, effluxisset, Spartenus velocius ad Demetrium pervolat, et inquit, « Rem tibi sacramento corrobore per tuum et nostrum omnium dominum Demetrium Thessalonicas curatorem ac moderatorem, » quo sane sacramento apud Thessalonicenses nil solemnius, nil sanctius excogitari potuit, « non alius a Sparteno Campanus est, qui æque ac Spartenus, quo nullum inter mortales reliquos tui studiosiorem cognoscis, in te animo affectus est. » Sic Spartenus scelus alias detegendum provide exhausit et quæstioni finem fecit. Igitur imperator Joannes una cum milite primo diluculo Thessalonicam appellit, ibique castra ponit : nam obsidione eam cingere, cum ad obsidendum necessaria minime suppeterent, non poterat. Caduceatoribus porro Demetrium, ut ipse juratus **89** imperatori fuerat, ad se accersit, emporiumque poscebat extra Thessalonicam, in quo milites, quæ sibi usui essent, pretio coemerent. Ille a consultorum insidiis sibi non præcavens, dictis eorum obsecundans, nihil ex his quæ imperator indixerat exsecutus est. Paucissimos post dies parva militum manus apud pusillam urbis portam et mare spectantem adsidens, custodiensque ne quis ex urbe ex improvise irrepens militem læderet, oborto inde clamore portam ab iis qui intus erant apertam fuisse, clamorem insequitur, et universus exercitus post eam armatus cum imperatore confestim Thessalonicam ingressus omnia occupant. Imperator in porta urbis quæ in orientem vergit, stetit. Aderat et Demetrii soror Irene, Bulgarorum Asani uxor, supplex, genibus nixa et lacrymabunda, exorans ne frater oculis obemercetur. Demetrius in arcem prius sese receperat. Soror, spondente ac jurejurando promittente imperatore oculos cum non amissurum, fratrem adolescentis ætatem maturam admodum præ se ferentem, sed adhuc imberbem, forma et specie egregium, ad imperatorem defulit. Eam honore ornavit imperator : ut enim illa equo descendit, imperator etiam a proprio vehiculo exsilens, pedes **90** cum ea stetit. Thessalonica hac ratione sub imperatoris Joannis ditione facta est imo potius sub tutela Romanorum acquievit : illius etenim domini Romanis contraria sentiebant.

τὸν ἀδελφὸν καὶ πρὸς τὸν βασιλέα τούτων ἐξήγαγεν ἦν δὲ φέρων οὗτος τὴν ἡλικίαν τοῦ μείρακος, προσεχῶς εἰς αὐτὴν παραγγείλας καὶ μέπω χυθῶν τὸ γένειον, ὡραῖος δὲ τὸ εἶδος καὶ τὴν φωνήν. Τετίμηκε δὲ ταύτην ὁ βασιλεὺς · ¹⁶ ὡς γὰρ ἀπέδη αὐτῇ τοῦ ἵππου, τηριακάτα καὶ ὁ βασιλεὺς τοῦ οἰκείου ὀχήματος ἀποδῶς πεζὸς ἐστήκε σὺν αὐτῇ ¹⁷. Ἡ μὲν οὖν πόλις Θεσσαλονικὴ οὕτως ὑπὸ τῶν βασιλέα γέγονεν Ἰωάννην, μᾶλλον δὲ ὑπὸ Ῥωμαίους · οἱ γὰρ αὐτὴν κρατοῦντες ἐναντιόφρονες Ῥωμαίοις ἐτέλουν ¹⁸.

¹³ οὐ — δυνάμεις om. D. ¹⁴ καὶ ἐπονομαζομένης om. ¹⁵ ὡς — ὀφθαλμοῦς om. D. ¹⁶ ante ὡς — D : οἱ ἐκείνης σχηματιζόμενος τὴν ταπεινώσειν. ¹⁷ τοῦ οἰκείου — αὐτῇ om. D. ¹⁸ μᾶλλον — ἐτέλουν om. D.

Theodori Dousæ et Leonis Allatii notæ.

(91) Quomodo S. Demetrius sit Thessalonicæ κηδεμών et πολιούχος, inter alios pluribus explicuit Joannes Stauracius de miraculis S. Demetrii. Et Nicolaus patriarcha monodia de excidia Thessalonicensi : Πού μοι, Δημέτριε μάρτυς, ἡ ἀπτήτης συμμαχία ; πῶς τὴν σὴν πόλιν ὑπερεῖδες πορθουμέ-

Α θῶοις τάχα τὸν Καμπανὸν ἐτάζων ἀποκαλύψαι τὰ κρύφια. Ἄσχος δὲ ἦν, οὐ Καμπανός, ὁ τυπτόμενος, Ἐπεὶ δὲ ἡ ἀρκούσα ὥρα παρήει καὶ [P. 45] ἀξιὸν ἐτασμόν δεδυνημένῃ ποιῆσασθαι καὶ ἐκπυστον θεῖναι καὶ τὸ ἐν μυχοῖς βαθυτάτοις ἐγκείμενον ἀρρήτου, ὡς εἶχε ποδῶν ὁ Σπαρτηνὸς ἀφίκετο πρὸς τὸν Δημήτριον, καὶ οἱ φησι · « Δέσποτα, ὄρχοι σε πιστώσω τὸ πρᾶγμα. Μὰ τὸν σὸν καὶ ἡμῶν ἀπάντων δεσποτην Δημήτριον, τὸν κηδεμόνα τῆς Θεσσαλονικῆς καὶ πολιούχον (91) » (οὗτος δὲ ὁ ὄρκος παρὰ Θεσσαλονικεῦσι πλέον τῶν ἄλλων ὄρκων ἰσχύει), « τοιοῦτός ἐστιν ὁ Καμπανός ὁποῖός ἐστιν ὁ Σπαρτηνός, καὶ οὕτως δυνάκεται περὶ σὲ καθάπερ δὲ καὶ ὁ Σπαρτηνός, ὃν ἀνθρώπων ἀπάντων πλέον σε φιλοῦντα ἐπέγνωκας. » Οὕτως ὁ Σπαρτηνός τὴν μέλλουσαν φωραθῆναι ῥαδιουργίαν οἰκονομικῶς διεσκέδασεν. Ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς Ἰωάννης ἀπάρας τὰ στρατεύματα ἐπὶ τῆν Θεσσαλονικὴν ἐξ ὄρθου χωρεῖ, καὶ περὶ ταύτην ἐστρατοπεδεύσατο. Πολιορκῆσαι μὲν γὰρ οὐκ ἦν αὐτῷ (οὐ γὰρ ἀρκούσας εἶχε τὰς ἐπὶ ταῦτοι δυνάμεις ¹³), πρεσβείας δὲ ἐποίει, καὶ ἐζήτηει ἐξελθεῖν πρὸς αὐτὸν τὸν Δημήτριον, καθὼς ἦν ὠμοσμένον αὐτῷ, ἐτι δὲ ποιῆσαι καὶ ἀγοράν ἐξω τῆς πόλεως Θεσσαλονικῆς, ὡς ἂν ἔχοιεν ὠνεῖσθαι τὰ χρειώδη τὰ στρατεύματα. Ὁ δὲ ταῖς ἐπιβούλοις συμβούλοις χρώμενος οὐδὲν τι τῶν τοιούτων ποιῆσαι παρεχωρεῖτο. Πάνυ δὲ ὀλίγων ἡμερῶν παραδραμουσῶν ὀλίγου τινὸς στρατεύματος πλησίον ἰταμένου τῆς μικρᾶς πύλης τῆς παρὰ τῆ θαλάσσης [καὶ ἐπονομαζομένης ¹⁴] διὰ τὸ μὴ ἀπροόπτως ἐξελθεῖν τινὰς τῶν τῆς πόλεως καὶ τινὰς λυμαίνεσθαι τῶν ἐκ τοῦ στρατοῦ, ἐξαπίνης ἐκ ταύτης ἐγγύονει βοῇ ὡς ἤνοικται ἡ πύλη παρὰ τινος τῶν ἐντός, καὶ τῆ βοῇ συνείπετο ἡ παραφυλάττουσα δύναμις, καὶ σύμπαν δὲ τὸ στρατεύμα ὀπλισθέν μετὰ τοῦ κρατούντος ἐφοῖτα. Καὶ ἐν ἀκαρεῖ πάντας εἶχεν ἡ Θεσσαλονικὴ τοὺς τοῦ βασιλέως ἐντός. Ὁ δὲ βασιλεὺς ἐστη παρὰ τὴν πρὸς ἀνατολὰς βλέπουσαν πύλην τῆς πόλεως, καὶ ἡ τοῦ Δημητρίου ἀδελφὴ Εἰρήνη, ἡ τοῦ Βουλγάρων Ἀσάν γαμετῆ, γουυπετούσα καὶ ποτνωμένη μὴ παθεῖν τὸν ἀδελφὸν αὐτῆς τῶν ὀφθαλμῶν στέρησιν. Ὁ δὲ Δημήτριος ἐφθῆ εἰς τὴν ἀκρόπολιν ἀναδίας. Ἐγγύας δὲ ἐνωμότους πρὸς τοῦ βασιλέως λαβούσα ὡς οὐκ ὑπολέσει οὗτος τοὺς ὀφθαλμοὺς ¹⁵, ἀπῆει τε παρὰ

την ; πῶς ὑπο σοὶ πολιούχῳ ἢ ἐχθροῖς ἄβιατος, ἀφ' οὗ χρόνου ταύτην ἤλιος ἐθεάσατο, τσοῦτων κακῶν εἰς πεῖραν ἐγένετο ; πῶς τῆς τῶν δυσσεβούντων ὀφρῶς ἠνέσχου κατορχαυμένης τῆς ἱερᾶς προστασίας ; πῶς ὑπέμεινας ταῦτα καὶ διεκαρτέρησας ; ALL.

μς'. Ὀλίγας ¹⁹ δὲ πάνυ ἡμέρας ἐν τῇ Θεσσαλο-
 υίᾳ προσηκουμένης [P. 46] ὁ βασιλεὺς (κατήπειγε
 γὰρ αὐτὸν ὁ τοῦ χειμῶνος καιρὸς· Δεκέβριος γὰρ
 ἐτύγγανε μὴν), ἀφίει ἐν αὐτῇ τὸν μέγαν δομέστι-
 κὸν τὸν Κομνηνὸν Ἀνδρόνικον τὸν Παλαιολόγον, οὗ
 πολλάκις ἐμνήσθημεν, τὰ πρῶτα φέροντα τῶν ἐν
 στρατηγίαις τεταγμένων, ἀνδρα συνετώτατον καὶ
 πραΰτατον καὶ εὖ εἰδῶτα καὶ μάχην ὑπλίσει καὶ
 διευθύναι λαὸν καὶ ἐν πολεμικοῖς καὶ εἰρημικοῖς τοῖς
 καιροῖς, νικητὴς ἐπανέστρεψεν εἰς τὴν ἴω, θαυμαζό-
 μενος ²⁰ ὑπὸ πάντων καὶ κλειζόμενος τῆς ταχυῆς
 οὕτω καὶ μεγίστης νίκης, οὐχ ὑπὸ τῶν οὐκείων μόνον,
 ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τῶν ἀλλοτρίων· ὑπὲρ φυσικῆν γὰρ
 τάξιν εἶδοξε τὸ κατόρθωμα καὶ τῶν τροπαίων τὸ ἀλλ-
 ἐτάλληλον, καὶ Θεοῦ μᾶλλον προνοίᾳ ἢ στρατηγικαῖς
 μεθόδοις ταυτὶ διαπράξασθαι. Καταλέλοιπε δὲ καὶ εἰς
 τε τοῦ Μελενίου καὶ τὴν τῶν Σέρρων καὶ τῶν περὶ
 αὐτὰς φυλακῆν τὸν τοῦ εἰρημένου μεγάλου δομεστί-
 κου πρῶτον υἱὸν τὸν Κομνηνὸν Μιχαῆλ, ὃν μετὰ
 χρόνους τινὰς ἢ τῶν Ῥωμαίων βασιλείᾳ πεπλουτη-
 κεν εἰς εὐτυχίαν (92) ταύτης καὶ εὐδοξίαν, ἄλλον τε
 ἀλλαχοῦ ἐπαφῆκεν εἰς ἀσφάλειαν τῶν χωρῶν τε καὶ
 πόλεων, ἐπάνω δὲ πάντων τὸν μέγαν δομέστικον, ὡς
 ἂν ὑπέκριντο πάντες αὐτῷ καὶ τοῖς ὑπ' αὐτοῦ λεγο-
 μένοις τε καὶ πραττομένοις. Ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς
 εἰς τὰ τῆς ἴω μέρη διαπεράσας διῆγε ²¹, καὶ τὸν
 Δημήτριον, ὃν τῆς Θεσσαλονικέων ἀρχῆς καθείλεν,
 ἐν τῷ φρουρίῳ καθειρξας τῶν Λεντιανῶν ἐτήρει ²².
 Ὁ δὲ μέγας δομέστικος ολίγον ἐπιβιούς χρόνον καὶ
 καλῶς διαπρέψας ἐν τῇ τούτου ἀρχῇ, νοσήσας καὶ
 τὴν τρίχα ἀποκαρῆς τὸ βιοῦν ἐξεμέτρησεν. Ἀπε-
 στάλη ²³ δὲ ἀντ' αὐτοῦ Θεόδωρος ὁ Φιλῆς ἀντ' αὐτοῦ
 διέπειν τὰ τῆς ἀρχῆς ²⁴. Ἐπεὶ δὲ ὑπὸ τῶν βασιλέων
 ἐχεγόνει Θεσσαλονίκη καὶ Βέρροια, τὰ ἐκεῖθεν αὐ-
 τῶν καὶ πρὸς δυσμὰς ἀπὸ τοῦ Πλαταμῶνος ἀρχό-
 μενα ὑπὸ τῶν δεσπότην Μιχαῆλ ἐτέλον, ἔτι τε τὰ
 περὶ Πελαγονίαν καὶ Ἀχρίδα καὶ Πρίλαπον. Τοὺς δὲ
 Βοδηνοὺς καὶ Σταροῖδρα Στρόβον τε καὶ τὰ περὶ
 ταῦτα ὁ τοῦ Δημητρίου πατήρ, τοῦ Μιχαῆλ δὲ θεῖος
 ὁ Ἄγγελος κατεῖχε Θεόδωρος ²⁵.

μς'. Ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς ἐν τοῖς τοῦ Νυμφαίου
 παραχειμάσας, ἦρος φανέντος, ὡσπερ εἰώθει, ἐξῆκε
 ἐκεῖθεν, ἐκχειρίαν (93) δὲ ἐξ ἀπάντων ἔχως τοῖς
 πλησιάζουσι ἄσπεσι τῆς Κωνσταντίνου καὶ παρὰ
 Λατίνων κεκρατημένοις ²⁶, τῇ Τζουρουλῷ φημι καὶ
 τῇ Βιζύῃ, ἐπιθέσθαι τεθέληκεν· εἴωρα ²⁷ καὶ γὰρ
 πάνυ τὰ τῶν Λατίνων ἠσθενημένα. Διαπεραιωθεὶς
 γούν τὸν Ἑλλήσποντον ἐν τῇ Τζουρουλῷ τὸ πρῶτον
 ἀφίκετο. Ἦν δὲ ἐντὸς τοῦ ἄστεως ἡ τοῦ βασιλέως

¹⁹ Ὀλίγας usque ad τοῖς καιραῖς (lin. 10)]. Ὁ δὲ βασιλεὺς ἀφίει τὸν μέγαν δομέστικον τὸν Παλαιολόγον D.
²⁰ Θαυμαζόμενος usque ad εὐδοξίαν (B 6)]. ἀφίει καὶ εἰς Μελενικὸν καὶ Σέρρας καὶ τὰ περὶ αὐτὰ τὸν τοῦ μεγάλου
 δομεστίκου υἱὸν Μιχαῆλ τὸν Παλαιολόγον. ²¹ ἐπάνω—διῆγε om. D. ²² ἐφρούρει D. ²³ τοῦ δὲ μεγάλου δομε-
 στίκου νοσήσαντος καὶ ἀποκαρῆς ἐστάλη D. ²⁴ ἀντ'—ἀρχῆς om. D. ²⁵ τοῦ Μιχ.—Θεόδωρος om. D.
²⁶ ὡσπερ—κεκρατημένοις om. D. ²⁷ εἴωρα usque ad ἀφίκετο (D 4)] καὶ πρῶτον ἀφίκετο ἐν τῇ Τζουρουλῷ D.

43 Nec multum Thessalonicae commoratus im-
 perator hiberna nam que tempestate Decembre
 mense exhorrescente pellebatur, in ea magnum
 domesticum Comnenum Andronicum Palaeologum,
 cujus saepius meminimus, inter viros militia celebres
 primas ferente, prudentissimum et quam maxime
 mansuetum, aciei instruendae et digerendi militem
 optime gnarum, et belli pacisque artibus clarum,
 relinquens, victor triumphans in Orientem reversus
 est, ab omnibus laudibus encomiisque ob celerem
 ac maximam victoriam, non a suis modo, sed ex-
 ternis etiam, condecoratus. Supra enim naturae
 captum facinus et tropaeorum crebritas divina potius
 providentia quam militaribus artibus patrata fuisse
 visa sunt. Praeterea Melenicum Serras ac loca
 adjacentia in fidem ac clientelam Michaelis
 Comneni, dicti magni domestici primi filii, quem
 post annos non multos Romanorum imperium non
 sine et fortunarum et gloriae incremento sui admi-
 nistratorem agnovit, contulit. Nec non arcibus
 tuendis ac defendendis urbibus aliam atque aliam
 imposuit, quibus **91** magnum domesticum, ut illius
 imperia aequae ac subditi capesserent, praecpta
 sarta tecta haberent, rebus gerendis obsecunda-
 rent, praefecit. Ergo imperator egressus in Oriente
 degebat. Demetrium a Thessalonicensium dominatu
 exturbatum et in arce Lentiana oclusum in custo-
 diam misit. Magnus interim domesticus non diu
 vita protracta, sed qui non sine nominis et gloriae
 fama in administratione se gesserat, in morbum
 incidens capillis detonsis vitam finit; in cujus
 locum suffectus est Theodorus Philes, qui loco
 illius imperium regeret. Subacta Thessalonica ac
 Berraea, quae inde extendebantur loca ad occasum
 ab usque Platamone, et quaecunque ad Pelagoniam,
 Achridam et Prilapum attinebant, sub Michaele
 despota erant, Bodeni, Staridola, Strobos et circa
 ea loca sub Demetrii fratre. Michaeli patruus
 Angelus Theodorus penes se habebat.

47. Imperator cum Nymphæi hibernasset,
 incunte vere, suo more faciens, inde egressus, cum
 undique pactae indutiae cessationem belli fecissent,
 proxima Cpoli oppida et a Latinis possessa, Tzu-
 rulum scilicet et Bizyam, bello aggredi instituit:
 nam collapsas Latinorum vires animadverterat.
 Quare tranato Pellesponto apud Tzurulum primo
 sedem locat. Erat eo in **92** oppido Eudocia soror
 uxoris imperatoris, quam sibi Aseldecæ, ita impera-

Theodori Dousæ et Leonis Allatii notæ.

(92) Πεπλούτηκεν εἰς εὐτυχίαν. Hoc maxime
 improbatum est a Ge. Phranza, lib. 1, c. 5: Hoc
 maxime modo imperium ad Michaeli ex Pa-

laeologis imperatoribus primum pervenit, quod ul-
 timam in unquam pervenisset, ALL.

(93) Εκχειρίαν. Cf. Joannes Tzetzes, chil. 11,

trice Irene et genero et imperatore annuente, in A matrimonium conjunxerat. Aseldecae quippe imperatoris invasione comperta non diu in oppido moratus, præsiidiis loco firmato, profugerat, consortem suam Eudociam ibidem relinquens, ratus imperatorem propter propinquam cognationem oppidum neutiquam oppetiturum. Verum ille hujusmodi rationibus posthabitis oppidum cinxit, tormenta admovit et machinas, quibus propugnacula disjiceret, et post dies non multos occupavit. Uxor suæ sororem unico cum equo, quo vehi posset, Cpolim transmisit; reliquos, qui in arcibus custodia erant, pedites dimisit. Imo et Bizya oppidum incitato milite non multo post cepit dominatuique suo subegit.

δέ τούς εἰς φυλακὴν τοῦ ἄστεως ὄντας πεζοὺς ἀπέλυσεν. Ἀλλὰ ²⁹ καὶ τὸ τῆς Βιζύης ἄστου στρατιῶν ἐκπέμψας διὰ βραχείας κειρίων, καὶ συλήγαγε καὶ τοῦτο τῆ τούτου ἐπικρατεῖα ³⁴.

48 Circa hæc tempora Rhodi insule castrum a B Januensibus nocturno dolo occupatur. Præfectus enim Joannes Gabalas, Gæsaris Leonis Gabalæ frater, post obitum fratris insulam cum imperio obtinens, una cum imperatore **93** circa Nicomediam degente adversus incursantes e Cpoli Latinos processerat. Statim itaque imperatoris mandato Joannes Cantacuzenus pincerna, eo tempore ducalem Thracesium principatum administrans, mittitur, in eamque ingressus cum paucis admodum copiis arma movat, oppidaque in ea Philereum ac Lietum occupat, et ut ut poterat, cum Januensibus conflagabat. Cum vero justum ad opus exercitum imperator transportasset, ille prope castrum tentoriis collocatis Januenses, sed nullo damno, obsidebat: namque alimentis abundabant, C tanquam, qui Rhodiorum domibus, bonis ad vitam sustinendam exuberantibus, expilatis necessaria sibi omnia ad vitam comparaverant. Cum eorum quoque uxoribus, nisi effæta jam ætate aut specie indecora quæpiam fuisset, quas oppido ejecerant, consuescebant. Et continua sane nec interrupta Cantacuzeni obsidione, beneque instructis machinis et opportunis dimicationibus. Rhodiense castrum sub ditione Romanorum **94** venisset, nisi quid tale obtigisset. Achaïæ et Peloponnesi princeps

γυναικαδέλφῃ Εὐδοκίᾳ, ἣν ὁ ²⁸ Ἀσὲλ Δεκαὲ εἰς γυναῖκα ἐγάγετο τῆς ἀδελφῆς αὐτῆς βασιλίδος Εἰρήνης καὶ τοῦ γαμβροῦ καὶ βασιλέως θελήματι. Ὁ μὲν αὖν Ἀσὲλ Δεκαὲ οὐκ ἐκαρτέρησεν ἐν τῷ ἄστει. [P. 47] τὴν γὰρ τοῦ βασιλέως ἐπεγνωκὼς ἐφοδὸν ἐκεῖνος μὲν ἐξῆει, τὴν δὲ σύζυγον αὐτοῦ Εὐδοκίαν εἶασεν ἐν τῷ ἄστει, φυλακὴν ἱκανὴν συνεπιστήσας αὐτῇ. ἔδοξε γὰρ αὐτῷ ὡς διὰ τὴν αὐτοῦ γυναικαδέλφην οὐκ ἂν βουληθεῖν ὁ βασιλεὺς πορθῆσαι τὸ ἄστυ ²⁹. Ἐκεῖνος δὲ ³⁰ τὰ πολλὰ παρορῶν τῶν τοιοῦτων παρεκάθισε τῷ ἄστει, καὶ ἐλεπόλεις ἔττησε καὶ μηχανήματα καταθηλητικὰ τῶν ἐπαλλῆων, καὶ διὰ μετρίων πάντων ³¹ ἡμερῶν ἐχειρώσατο, καὶ τὴν μὲν αὐτοῦ ³² γυναικαδέλφην εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ἐξαπέστειλεν, ἵνα ἵππον αὐτῇ δοῦς ἐν ἐποχήτῃ, πάντας

μῆ'. Κατὰ τοὺς καιροὺς ³⁶ τούτους ἐάλω καὶ τὸ ἄστυ τῆς νήσου Ῥόδου ὑπὸ Γεννουϊτῶν νυκτὸς ἐν κλοπῇ. Ὁ γὰρ κρατῶν αὐτοῦ Ἰωάννης ὁ Γαβαλάς (94), ὁ τοῦ Καίσαρος Λέοντος τοῦ Γαβαλά ἀδελφός, ὁ καὶ μετὰ θάνατον τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ τῆς νήσου δεσπότης, ἀποδεδημήκει μετὰ τοῦ βασιλέως κατὰ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἰωρημένων Λατίνων, περὶ τὰ μέρη Νικομηδείας διάγοντος. Εὐθὺς οὖν βασιλικῇ προσταγῇ στέλλεται ὁ ἐπὶ τοῦ κρασματος Ἰωάννης ὁ Καντακουζηνός (οὗτος γὰρ ἔτυχε τῷ τότε τὴν δουρικὴν τῶν Θρακησίων ἀνεξωσμένος ἀρχὴν), καὶ εἰσῆλθεν ἐντὸς τῆς νήσου μετὰ μετρίων τινῶν δυναμένων ὄπλα κινεῖν, καὶ φθάσει κατασχεῖν τὰ ἐν αὐτῇ φρούρια, τὰ τε ἐπονομαζόμενα Φιλέρημον καὶ Ληϊτόν τὸ ἕτερον. Ἐμάχετο οὖν ὡς εἶχε δυνάμειως τοῖς Γεννουϊταῖς. Ἐπεὶ δὲ ἀξιόμαχος παρά τοῦ κρατούντος ἀπεστάλη τούτῳ στρατός, ἐγγύς που τοῦ ἄστεως πηξάμενος τὰς σκηνὰς ἐπολιόρκει τοὺς ἐντὸς Γεννουϊτας, οὐ κατέβλαπτε δὲ αὐτούς. τροφῶν γὰρ ἠυπόρουν διαρκῶν. Τὰς γὰρ τῶν Ῥοδίων οἰκίας πλήρεις εὐρόντες τῶν ζωαρκῶν, οὐδενὸς τῶν ἀναγκαίων ἐσπᾶνίζον. Συνεκοιτάζοντο δὲ καὶ ταῖς ταυτων γυναίξιν, εἰ μὴ τινα ἐξωρον οὔσαν ἢ τὸ εἶδος οὐκ ἀγαθὴν ἀπήλασαν ἐξω. Καὶ τάχος μὲν ἂν τὸ τῆς Ῥόδου ἄστου ὑπὸ Ῥωμαίους ἐγένετο τῇ συνεχεῖ πολιορκίᾳ τοῦ Καντακουζηνοῦ καὶ ταῖς ἐμμηχανοῖς τοῦ

²⁸ ἦν δὲ ἐκεῖσε ἡ τοῦ Ἀσελδεκαὲ γυνή, ἀδελφὴ τῆς βασιλίδος Εἰρήνης, Εὐδοκία. ὁ — D. ²⁹ ἐν — ἄστει om. D. ³⁰ ἐκεῖνος δὲ | ὁ δὲ βασιλεὺς D. om. τὰ — τοιοῦτων. ³¹ ἐχειρώσατο τοῦτο καὶ τὴν αὐτοῦ. D. ³² ἀπέστειλε, καὶ τοὺς σὺν αὐτῇ ἄλλα — D. ³³ καὶ — ἐπικρατεῖα om. D. ³⁴ Caput 48 tale præbet D: Τότε καὶ τὸ ἄστυ ἰσχυρὸν Ῥόδου ἐάλω ὑπὸ Γεννουϊτῶν κλοπῇ. Ὁ γὰρ κρατῶν αὐτοῦ Ἰωάννης ὁ Γαβαλάς ὁ τοῦ Καίσαρος ἀδελφός ἀποδεδημήκει μετὰ τοῦ βασιλέως περὶ Νικομηδείαν διάγοντος. Εὐθὺς οὖν βασιλικῇ προσταγῇ στέλλεται ὁ ἐπὶ τοῦ κρασματος Ἰωάννης ὁ Καντακουζηνός τὴν Θρακησίαν ἀνεξωσμένος ἀρχὴν, καὶ εἰσῆλθε τὴν νήσον, καὶ κατέσχε φρούριον ταύτης ὀνομαζόμενον Φιλέρημον καὶ ἐμάχετο Γεννουϊταῖς. Ἐγγύς δὲ τοῦ ἄστεως πηξάμενος τὰς σκηνὰς ἐπολιόρκει τοὺς Γεννουϊτας. Καὶ τάχος μὲν ἂν τὸ τῆς Ῥόδου ἄστου ὑπὸ Ῥωμαίων ἐγένετο. Εἰ μὴ ὁ τῆς Ἀχαΐας καὶ Πελοπὸς πρίγκιψ Βαλδουῖνος εἰς Συρίαν ἐπάγων συμμαχίαν καὶ ὀπλίτας εἶχεν ἵπποτας κἀκεῖθι διωὼν συνθήκας μετὰ Γεννουϊτῶν ἐποίησε καὶ ἀφῆκε αὐτοῖς ἀγκυρὰς ἑκατὸν, ὁ τοὺς Ῥωμαίους ἐπεισεν ὑποχωρῆσαι εἰς τὸ Φιλέρημον. Ἐξήρχοντο οὖν οἱ τοῦ πρίγκιπος ἵπποις, καὶ τὴν χώραν ἐληίζοντο, καὶ σπάνιν τῶν ἀναγκαίων Ῥωμαίους ἐποίουν. Ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς Ἰωάννης τὸ Νύμφαιον καταλαβὼν, καὶ στόλον συσκευασμένον καὶ τριακοσίους ἵππους, καὶ δοῦς αὐτοῖς στρατηγὴν τὸν Κωνσταντῆνον, τὸν πρωτοσεβαστὸν Θεόδωρον ἐξαπέστειλεν. οἱ τῇ νήσῳ ἐπιόντες καὶ τοὺς Λατίνους ἐξω καταλαβόντες ἄρην πάντας σπάθης ἔργον ἐποίησαν. Οἱ δὲ Γεννουϊταὶ παρέδωκαν τὸ ἄστυ καὶ αὐτοὶ πρὸς βασιλέα ἀφίκοντο.

Theodori Dousæ et Leonis Allatii notæ.

v. 58, de significatione hujus nominis. ALL.
(94) Ὁ Γαβαλάς. Repugnante licet scripto co-

dice legendum ὁ Γλάβας, uti mox infra diserte perscriptum est. DOUSA.

του ὀπλομαχίας, εἰ μὴ τι ξυνέβη τοιοῦτον. Ὡς γὰρ ὁ τῆς Ἀχαιίας καὶ Πελοποννήσου πρίγκιψ Βιλκάρδον ἐκείνους εἰς τὴν Συρίαν ἀνήγαγε, συμμαχίαν ἐπέργων τοῖς εἰς Συρίαν ἀφικόμενοις Φράγκοις, καὶ ταῖς τριήρεσιν αὐτοῦ ὀπλίτας εἶχεν ἱππότητας, προσέκειλε δὲ τῇ νήτῳ Ῥόδον, καὶ συνθήκην μετὰ τῶν ἐν αὐτῇ Γενουιτῶν ἐποιήσατο, καὶ καταλέλοιπε παρ' αὐτοῖς ἀνδρας εὐγενεῖς καὶ ἀγαθοὺς ἱππεῖς πλείους τῶν ἑκατόν. Τοῦτο τοῖς Ῥωμαίων ὑποχωρῆσαι τῆς πολιτοκρίας τοῦ ἄστεως κατηνάγκασε καὶ εἰς τὴν Φιλιππημον ἐγχωρεῖν. Οἱ μὲν οὖν καταλειμμένοι παρὰ τοῦ πρίγκιπος ἱππεῖς καταλιμπάνοντες τοὺς πεζοὺς Γενουίτας περὶ τὸ ἄστυ ἐξήρχοντο, καὶ τὴν [P 48] πᾶσαν χώραν ἐλήϊζον. Τὰ μὲν οὖν χρειώδη ἑαυτοῖς περιποιούοντο, σπάνις δὲ τῶν ἀναγκαίων τοῖς Ῥωμαίοις ἐκ τούτου ξυνέβη γίνεσθαι, ἐφ' ᾧ τυγχάνειν δρόμωνας καὶ ἑτρα ξύλα τοῖς Γενουίταις πειρατικά. Ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς Ἰωάννης τὸ Νύμφαιον καταλαβὼν, καὶ στόλον συσκευασάμενος ἀξιόλογον ἐν τῇ Σμύρνῃ, ἱππαγωγούς (95) τε τριήρεις οἰκονομήσας ὡς μέχρι καὶ τῶν τριακοσίων ἵππων ἐπιφέρεισθαι καὶ εἰς στρατηγὸν αὐτοῖς ἀποτάξας τὸν Κουτοστέφανον Θεόδωρον τὴν τοῦ πρωτοσεβαστοῦ ἀξίαν διαπόντα, καὶ ὅπως μέλλει τὰ τῆς μάχης καταρτίσαι τε καὶ συντάξαι, πού τε καὶ ὅτε, ἐγγράφως αὐτῷ παραδούς ἐξαπέστειλεν, ἐπευξάμενος τούτῳ τε καὶ τοῖς μετὰ τούτου τὰ λοιπὰ. Ὁ μὲν οὖν πρωτοσεβαστος Θεόδωρος ταῖς τριήρεσιν ἀναχθεῖς καὶ εἰς τὴν νῆσον ἀφικόμενος Ῥόδον, πάντα τε ὡς ὁ βασιλεὺς προσέταξε διαταξάμενος, τοὺς Λατίνους κατετροπώσατο· ἔξω γὰρ λήϊζόμενοις ἐντυβόντες τοῖς Λατίνοις οἱ τοῦ βασιλέως ἄρδην πάντας σπάθης ἔργον πεποίηται, τοῦ ἐπὶ τοῦ κερύσματος Ἰωάννου τοῦ Καντακουζηνοῦ ἐπιτεκνησμένου μηθενὸς αὐτῶν φείσασθαι. Οἱ μὲν οὖν Φράγκοι οἱ ἱππεῖς βασιλικῇ εὐβουλίᾳ οὕτως ἀπώλοντο, οἱ πεζοὶ δὲ Γενουίταις ἐναπολειφθέντες τῷ ἄστυ τῆς Ῥόδου κατεῖχον αὐτὸ τοῖς ἔξω μαχόμενοι. Ἐπεὶ δὲ οὐ δυνάμεις εἶχον εἰς μακρὸν ἀντέχειν, εἰς ξυμβάσεις ξυνηλθον, καὶ παρέδωκαν μὲν τὸ ἄστυ τοῖς Ῥωμαίοις, αὐτοὶ δὲ πρὸς τὸν βασιλέα ἀφικοντο καὶ κατὰ τὰς γεγυμίας τούτοις συνθήκας τῆς βασιλικῆς εὐμενείας ἀπέλαυσαν. Καὶ οὕτω δὴ καὶ αὐθις ἡ νῆσος Ῥόδος ὑπὸ Ῥωμαίων ἐγένετο. Καὶ ταῦτα μὲν ξυμβέβηκεν οὕτως.

μη'. Ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς ⁹⁶ Ἰωάννης μετὰ τοῦ

Vilarduinus in yriam contendens ad Francos, qui in ea erant, copias auxiliares trajiciebat, armatos que in triremibus etiam equites deportabat. Hic Rhodum appellens, cum Januensibus pactione inita, equites fortes atque ingeniosos centum et amplius illis concessit, qui Romano ab obsidione licet invito dimovere et Philereum repulerunt. Hi a principe equites relictis, pedites Januenses in castro secludentes, exsidentes rapinis omnia vastabant, sibi que alimenta subministrabant. Hinc Romani rerum inopia laborare, eo que potissimum quod dromonibus aliisque Januensium navigiis piraticis infestarentur. Sed Joannes imperator Nymphæum pergens, Smyrnæ classe valida adornata et hippagogis triremibus ad trecentos etiam transportandos equos aptissime compactis, ductorem classis Theodorum Contostephanum, protosebasti dignitate insignitum, delectum, apprimeque quam ratione aciem instruere ac componere, quo in loco et quando deberet, etiam descriptione instructum, dimittit, bona illi sociisque ac fausta deprecatus. Protosebastus Theodorus triremibus in altum devectus et Rhodum veniens, et uti præceperat imperator rebus dispositis, Latinos fugat, Romanis siquidem Latini omnia diripientes obviam facti ad interuencionem cæsi sunt, cum pincerna **95** Joannes Cantacuzenus id imperasset ut nemini parcerent. Sic Franci equites sapient imperatoris consilio trucidati sunt. Januenses pedites, qui in castro Rhodio remanserant, adversus oppugnatores bellum illud defendebant. Cum deinceps pugnam diutius sustinere nequirent, pacto castrum dedidere Romanis, ipsi vero ad imperatorem accedentes, ut pactione firmatum fuerat, imperatoris mansuetudinis participes, effecti sunt. Sic rursus Rhodus insula in ditionem Romanorum venit. Et hæc quidem ita peracta sunt.

49 Porro Joannes imperator cum despoia

⁹⁶ D: Ὁ δὲ βασιλεὺς μετὰ τοῦ δεσπότη Μιχαὴλ συνθήκας ἐμοίητε καὶ εἰς κήτους κοινωνίαν συνήλθε, τὸν υἱὸν τούτου τὸν Νικηφόρον γαμβρὸν λαβὼν ἐπὶ τῇ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ θυγατρὶ Μαρία, καὶ περὶ Πηγῆς τῆς μνηστῆρας ποιεῖ Ἀλλὰ τὸ τῆς παροιμίας καπὶ τῷ Μιχαὴλ ἐπαληθεύον ἦν· στρατὸν ξύλου οὐδέποτε ὄρθον, καὶ λιθίον οὐκ οἶδε λευκαίνεσθαι. Εἶτα εἰς ἀποστασίαν ἐχώρησεν ὁ Μιχαὴλ, τῷ θεῷ αὐτοῦ Θεοδώρῳ συμβούλῳ χρησάμενος. Ὁ γνοὺς ὁ βασιλεὺς διαπεραιούται τὸν Ἑλλησπόντου, καὶ καταλαβὼν ἐν τοῖς Βοδηνοῖς ἐπυρατοπεδεύσατο. Ἀπέδρα δ' ἐκείθεν ὁ Ἀγγελὸς Θεόδωρος. Εἰς δὲ πολιτοκρίαν Βοδηνῶν καταστάς τὸ ἄστυ παρεστήσατο. Καὶ ἐν λιμνῇ Ὀστροβῶ παραστρατοπεδεύσας πέμπει τὸν Κομνηνοῦ Ἀλέξιον Στρατηγόπουλον, Μιχαὴλ τὸν Παλαιολόγου, τὸν Μακρηνὸν Ἰωάννην, τὸν Γύρακνον Γουδέλων, ἵνα λήϊζοντο τὰ τοῦ Μιχαὴλ. Ὁ δὲ βασιλεὺς ἐκεῖ σκηνῶν ἠθύμει δει μὴ ἀξίον τε εἰσάγειν τὴν δὲ τῶν χρειωδῶν σπάνιν ἡμίνοις καὶ καμήλοις ἐκ Βεργίας ἐθεράπευεν. Ἦκε δ' αὐτῷ πρόσφυξ ὁ Γλαβῆς Ἰωάννης ἐκ Καστορίας, καὶ συνεχῶς ὁ Πετραλίφας Θεόδωρος ὁ γυναικάδελφος τοῦ Μιχαὴλ, ὃς ἐπαί προσέειπε τῷ βασιλεῖ, αἱ Δεαβόλαις ἢ τε μικρὰ καὶ μεγάλῃ τοῦ βασιλέως ἐγένοντο. Καὶ ὁ ἀπὸ Ἀλβάνου Γουλάμος μετὰ στρατοῦ πρὸς Καστορίαν διάγων, σύζυγον ἔχων καὶ τὴν αὐτοῦ ἀνεψίαν τῆς βασιλίδος Εἰρήνης πρωτεξάδελφης αὐτῆς θυγατέρα, προσῆει τῷ βασιλεῖ. Ὁ δὲ Μιχαὴλ ἐν στενῷ ὄρει τὰ

Theodori Dousæ et Leonis Allatii notæ.

(95) Ἱππαγωγούς Joannes Tzetzes chil. vi, v. 329. Suidas: Ἱππαγωγός ναὺς ἢ τοὺς ἵππους καὶ τοὺς ἀνδρας ἀγούσα. Ἱππαγός dicitur a Polybio. Idem in Ῥώμα, Ex hoc monstrum facit Sabellius

Hippagenes, Ennead. IX, lib, v: Quæ habuit centum viginti arcilia: sic enim dicunt Veneti navigia ad convehendum equos; Græci Hippagones vocant. ALL.

Michaele foedus init, et affinitatis cognitione conjungitur. Namque Michaelis filio Nicephoro filii sui imperatoris Theodori filiam Mariam matrimonio copulat uxorque illius Theodora Nicephorum una secum in Orientem asportat, et circa Pagarum loca imperatorem degentem alloquitur. Sic filiorum sponsalia constituta sunt. Dein Theodora cum filio, non sine debitis humanitatis officiis ab imperatore **96** utrique exhibitis, ad maritum Michaelem domum revertitur. Attamen proverbio vulgatum in Michaelem quoque nec incompte locum habere compertum est: lignum curvum numquam rectum, nec Aethiops albescere scit; quippe ab imperatore, consilio patris sui Angeli Theodori usus, defecit. Quid cum intellexisset imperator, et eorum con- spirationem rescivisset, sibi que post Cypolim captam B nullos alios praeter hos adversarios infensos existimaret, et pace Musulmanica frueretur, et conatus Bulgarorum quiescerent, pro dignitate rei, et ut ita dicam, apparatu regio, militibus omnibus uti par erat compositis Hellespontum transit, secum plerisque militum ducibus conductis. Inter eos accensebantur Nicephorus Tarchaniota mensae praefectus et vices magni domestici gerens, ejus moribus imperator, sibi amore conjunctissimum judicans, acquiescebat, vir in exercendis militiae numeris, ut experimento postea deprensus est, praetantissimus. Ille se Thessalonicam contulit, **97** inde collatis signis apud Bodenos castra locavit. Verum Angelus Theodorus Bodenis prius emergens nepotem suum Michaelē despotam C adit. Imperator nihilominus obsidione cingit Bodenos, nec multum post tempus castrum in ditionem recipit. Hinc abscedens in loco quodam Ostrobi lacui proximo tabernacula figit, indeque duces militum Alexium Strategopulum, Michaelē Palaeologum magni domestici filium, Joannem Macrenum, Gudelem tyrannum. aliosque in Michaelis despotaē loca subjecta mittit, ut fortunas uniuscujusque diriperent, et sicubi exercitum illius offenderent, pugna in eum inveharentur, et si sese offerret occasio, arcem etiam expugnarent. Sic illi exhauriebant omnia ac depopulabantur et ante imperatoris tentorium deferebant. Imperator in Ostrobi locis remanserat, alligebaturque animos, quod nihil dignum ipse exspectione hominum D peregisset. Neque minus exercitus aegre ferebat, quippe tempestate hiberna discruciatas magis ac magis necessariorum inopia laborabat. Imperator incommo- do providit: mulis etenim camelisque Berronia necessaria convehabantur. Sic imperatori affecto praeter exspectionem Castoria transfuga Gravas occurrit, et non multo post Theodorus

περι αὐτὸν πρὸς τὸν βασιλέα ἐπέμπετο, καὶ ἀπέλυτε πρὸς τὸν βασιλέα ὁ Μιχαὴλ Πρίλαπον καὶ Βελεσὸν καὶ τὸ ἐν τῷ Ἀλβάνῳ γένος τὰς Κρούας. Καὶ πρὸς τὸν βασιλέα ἐγγράφοι ὄρκοι, καὶ δεσπότην τὸν αὐτοῦ υἱὸν τιμῆτας ὁ βασιλεὺς διὰ τὴν ἐγγύνην. Ὁ δὲ βασιλεὺς ἐν Βοδῆνοῖς παραχειμιάσας μετὰ μετρίου στρατεύματος ἀπῆλθεν εἰς Ἀχρίδας καὶ εἰς Δεάβολον καὶ Καπτορίαν.

Theodori Dousæ et Leonis Allatii notæ.

(96) Μετὰ τοῦ δεσπότη. Exactus Gregoras, p. 47-49. ALL.

Α δεσπότη (96) Μιχαὴλ σουθῆκας τε πεποίηκε καὶ εἰς χεῖρας κοινωνίαν συνῆλθε· τὸν γὰρ τοῦ Μιχαὴλ υἱὸν Νικηφόρον ἐπὶ τῇ θυγατρὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ βασιλέως Θεοδώρου τῆ Μαρία γαμβρὸν ἠγάγετο. Καὶ ἡ τούτου γαμετὴ Θεοδώρα τὸν Νικηφόρον μεθ' ἑαυτῆς λαβούσα εἰς τὴν ἑω διαπεραιούται, καὶ περὶ τὰ μέρη τῶν Πηγῶν τῷ βασιλεῖ δίδονται ἐντυγχάνει, καὶ ἡ τῶν παιδῶν μνηστεία γηγύνηται. Καὶ ἡ Θεοδώρα αὐτῆς τὸν αὐτῆς υἱὸν λαβούσα οἰκαδὲς ὑπεχώρησε παρὰ τὸν αὐτῆς σύζυγον Μιχαὴλ, πρὸς ἠκόντως φιλοφρονηθέντες παρὰ τοῦ βασιλέως. Ἄλλὰ τὸ τῆς παροιμίας κατὰ τῷ Μιχαὴλ ἐπαληθεύειν ἐφαίνετο· στρεβλὸν ξύλον οὐ ποτ' ὀρθόν, καὶ ὁ Αἰθίοψ οὐκ οἶθε λευκαίνεσθαι. Κίς ἠποστασίαν γὰρ τοῦ βασιλέως ἐφώρμησε, συμβούλων περὶ τὴν σκεψὶν τῷ θεῷ αὐτοῦ τῷ Ἀγγέλῳ Θεοδώρῳ χρησάμενος. Ὁ γοῦν βασιλεὺς Ἰωάννης ταῦτα γνοὺς καὶ τὴν αὐτῶν συνωμοσίαν μεμαθηκώς, οὐκ ἄλλους οἰόμενος ἐναντίους εἶναι μετὰ τῆς Κωνσταντίνου ἀλῆσιν ἄλλ' ἢ τούτους, ἐπειδὴ καὶ ἐκεχειρίαν ἤγεν ἀπὸ τοῦ μέρους τῶν Μουσουλμάνων, ἠρέμου [P. 49] δὲ καὶ τὰ ἐκ τῶν Βουλγάρων, ἀξιομάχως καὶ ὡς εἶπεν βασιλικῶς παρασκευασάμενος, καὶ τὰς δυνάμεις ἀπάσας ὡς ἔδει συντάξας διαπεραιούται τὸν Ἑλλήσποντον, πολλοὺς μὲν καὶ ἄλλους ἔχων στρατηγούς, τὸν δὲ Ταρχανιώτην Νικηφόρον τὸν ἐπὶ τῆς τραπέζης αὐτοῦ οἶον τὰ τοῦ μεγάλου δομεστικῆς διεκπληροῦντα. Ἐπανεπαύετο δὲ τοῖς αὐτοῦ ἡέσει, καὶ εὖνον αὐτὸν ἐλογίζετο κὰν ταῖς στρατηγίαις ὡς ἡ πείρα μεμαρτύρηκε, δεξιώτατον. Καταλαθὼν γοῦν τὴν Θεσσαλονίκην κάκειθεν τὰς δυνάμεις ἀπάρας ἐν τοῖς Βοδῆνοῖς ἐστρατοπεδεύσατο. Πέφθακε δὲ ὁ Ἀγγελὸς Θεόδωρος ἐξ αὐτῶν ἀποδράναι καὶ εἰς τὸν ἀνεψιὸν αὐτοῦ τὸν δεσπότην Μιχαὴλ ἀπελθεῖν. Ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς εἰς παλιорκίαν τῶν Βοδῆνων καταστάς ἐν οὐ πολλῷ χρόνῳ τὸ τῶν Βοδῆνων παρεστήσατο ἄστν. Κάκειθεν ἀπάρας ἐν τινὶ τόπῳ τῆ τοῦ Ὀστροβοῦ ἐγγίζοντι λίμνην ἐπέβητο τὰς σκηνάς. Καὶ ἐξαποστέλλει στρατηγούς κατὰ τῶν χώρων τοῦ δεσπότη Μιχαὴλ τὸ τε Στρατηγόπουλον Ἀλέξιον, τὸν Παλαιολόγον Μιχαὴλ τὸν τοῦ μεγάλου δομεστικῆς υἱὸν, καὶ τὸν Μακρηνὸν Ἰωάννην, τὸν τύραννον Ἰουδέλην καὶ ἑτέρους, ἵνα τε ληίσουντο τὰ περίεξ, καὶ που εἰ τύχαιεν καὶ στρατεύματα αὐτοῦ, εἰς μάχην κατ' αὐτοῦ χωρήσαιεν, καὶ εἴπερ εὐχέρεια σχοίεν, καὶ ἄστν πορθήσαιεν. Καὶ οὕτως μὲν ἐκεῖνοι ἐποίησαν, καὶ προσῆγον τῆς τοῦ βασιλέως σκηνῆς ἐμπροσθεν· ὁ δὲ βασιλεὺς προσεκαρτέρει τοῖς τοῦ Ὀστροβοῦ τόποις, καὶ ἐδαρυθῆμει ἐφ' ἧ μὴ πέφθακεν ἀξιὸν τι ἐργάσασθαι. Ἠγανήκει δὲ καὶ τὸ στράτευμα· ὁ καιρὸς γὰρ ἦν χειμέριος, ἐσπάνιζον δὲ καὶ τῶν χρειωδῶν. Ἄλλ' ὁ βασιλεὺς τὸ τοιοῦτον τεθεράπευκεν, ἀπὸ Βερόνιαις γὰρ ἡμίονοις καὶ καμήλοις τὰ χρειώδη

διεκόμιζεν ἐν τῷ στρατοπέδῳ. Οὕτως δὲ διατεθει-
 μένου τοῦ βασιλέως παρ' ἐλπίδας ἐπιφοιτᾷ τῷ βα-
 σιλεῖ πρόσφυξ ἀπὸ Καστορίας Ἰλαθῶς, καὶ συνεχῶς
 ὁ Πεταλίφας Θεόδωρος ἐπὶ θυγατρὶ γαμβρῶς τοῦ
 Τορνίκη Δημητρίου τοῦ Κομνηνοῦ, ὃς τὰ κοινὰ διέ-
 πων ἦν τῷ βασιλεῖ Ἰωάννῃ, παρ' αὐτοῦ πάντῳ φιλού-
 μενος καὶ τιμώμενος· ἀδελφὸν γὰρ αὐτοῦ ἐν ταῖς
 γράμμασιν ὑπεκάλει· Ἐξ ἀνθρώπων οὖν πρὸ καιροῦ
 γέγονεν. Οἰκονόμος οὖν τῶν κοινῶν οὐκ ἦν ἐν τιμῇ
 καὶ ὀφφικίου ὀνόματι γνωριζόμενος, τοῖς τυχοῦσι δὲ
 ἐχράτο εἰς ὑπηρεσίαν ὁ βασιλεὺς καὶ γραμματικαῖς
 ἀνωνύμοις, τῷ Μεσοποταμίτῃ Ἰωσήφ καὶ τῷ ἐξυ-
 πηρετήσαντι αὐτῷ Νικηφόρῳ τῷ Ἀλυάττῃ, ἐν δὲ
 τοῖς ἐλλογιμωτέροις γράμμασι καὶ ἀξίοις σπουδῆς
 τῷ Μακρωτῷ Ἰωάννῃ καὶ ἐμοί. Ὁ μὲν οὖν ῥηθεὶς
 Πεταλίφας τοῦ Μιχαὴλ γυναικάδελφός ὢν, ἐπεὶ
 προσέλθοι τῷ βασιλεῖ, πολλῆς [P. 50] εὐθυμίας αὐτόν
 τε τὸν βασιλέα καὶ τὰ στρατεύματα ἐπλήσεν· εὐθύς
 γὰρ ἡ Καστορία καὶ ἡ περὶ αὐτὴν ὅλας χωρὰ
 προσέδρῴη τῷ βασιλεῖ, καὶ αἱ Λεαθῶλεις δὲ, ἡ τε
 μικρὰ καὶ μεγάλη, τοῦ βασιλέως ἐγένοντο. Καὶ ὁ
 ἀπὸ τοῦ Ἀλβάνου ὁ Γουλάμος, ἐπεὶ πρὸς τὰ τῆς
 Καστορίας συνδιῆγε μετὰ τοῦ ἐξ Ἀλβάνου στρατοῦ
 μέγαν, σύζυγον ἔχων τῆς βασιλίδος Εἰρήνης αὐτανε-
 ψιάς πρωτεξαδέλφης αὐτῆς θυγατέρα, λόγοις μισλι-
 χίοις καὶ γράμμασιν ὑποσχέσεων τῶν ὑπὸ τοῦ βασι-
 λέως θελχθεὶς προσῆει τῷ βασιλεῖ. Φιλοφρόνως γοῦν
 τοῦς τοιαύτους πάντας ὁ βασιλεὺς δεξάμενος προ-
 πόντως ἐφιλοτιμήσατο· Ταῦτα γνοὺς Μιχαὴλ ὁ δε-
 σπότης, καὶ ἐν στενῷ κομιδῇ βλέπων τὰ περὶ αὐτόν
 τυγχάνοντα πράγματα, κατὰ βούλησιν δὲ χωρῶντα τῷ
 βασιλεῖ, πρεσβείαν πρὸς τὸν βασιλέα ἐπέστειλε διὰ
 τε τοῦ μητροπολίτου Ναυπάκτου τοῦ Ξηροῦ καὶ τοῦ
 ἐπ' ἀδελφῇ γαμβροῦ αὐτοῦ τοῦ Μαλιασηνοῦ καὶ τοῦ
 Λαμπέτου, οἳ καὶ εἰς λόγους συνελθόντες τῷ βασιλεῖ
 ξυμβάσεις πεποιήνται. Καὶ ἀπέλυσε μὲν πρὸ τὸν
 βασιλέα ὁ Μιχαὴλ τὸ ἄστυ τὸν Παλιανόν καὶ τὸν
 Βελισσόν καὶ τὸ ἐν τῷ Ἀλβάνῳ φρούριον τὰς Κρόας,
 καὶ προέβησαν πρὸς τοῦ βασιλέως ἐγγραφοὶ ὄρκοι,
 καὶ ἀπεστάλησαν πρὸς αὐτόν καὶ πρέσβεις, ὃ τε Φι-
 λαδελφίας Φωκάς καὶ ὁ τῆς αὐλῆς πριμικέρης
 Ἰσαάκιος ὁ Δούκας, ὃν καὶ Μούρτζουγλου ὑπεκάλ-
 λουν, καὶ ὁ Ἰαλῆας Μιχαὴλ καὶ αὐτὸς ἐγώ. Ἀπήι-
 μεν γοῦν πρὸς τὸν Μιχαὴλ, καὶ εὐραμέν τούτων ἐν
 τῇ Δαρίσσῃ, καὶ πεπληρώκαμεν τὰς σπουδὰς, καὶ
 λαθόντες τὸν υἱὸν αὐτοῦ Νικηφόρον, ὃν καὶ δεσπότην
 ὁ βασιλεὺς διὰ τὴν αὐτοῦ ἐγγόνην τετίμηκεν, ἀλλὰ
 μὴν καὶ τὸν τοῦ Μιχαὴλ θεῖον τὸν Ἀγγελὸν Θεόδω-
 ρον δεσμώτην, πρὸς τὸν βασιλέα ἐπανεξουξάμεν ἐν
 ταῖς Βοδηναῖς σκηνούμενον. Καὶ αὗτοι μὲν ἐγγίνει
 ταῦτα, καὶ εἰς τοιοῦτο τέλος κατηντήκει τὰ πρά-
 γματα, Παραχειμάσας οὖν (97) ἐν ταῖς Βοδηναῖς
 βασιλεὺς ἤρας ὥρα, ἐπεὶ καὶ τὸν ἀναστάσιμον ἑωρ-
 τάκει ἡμέραν, τὰ στρατόπεδα αὐτοῦ που καταλει-
 πῶς καὶ εἰς ἡγεμόνα αὐτῶν τάξας τὸν τε πρωτο-
 βεστιάριον Ἀλέξιον τὸν Ῥαούλ, γαμβρὸν ὄντα ἐπ'

A Petraliphas, qui conduxerat filiam Demetrii Tor-
 nicii Comneni, cui summa rerum publicarum ab
 imperatore Joanne commissa fuerat, cum eum
 summopere et diligeret et in honore haberet : eum
 enim in litteris **98** fratrem vocabat. Hic multum
 ante hæc tempora vita functus est ; ideoque nemo
 in ea dignitate atque officio, qui publica scilicet
 administraret, agnoscebatur, sed imperator qui-
 buscumque et ut sors tulerat, grammaticisque
 minime uolis, Josepho Mesopotamita illiusque
 administro Nicophoro Alyate, sed in spectabiliori-
 bus litteris studioque et diligentia dignis Joannis
 Macroti et meo ministerio utebatur. Petraliphas
 ergo, uxoris Michaelis frater, obviam imperatori
 factus multo cum gaudio, ingenti etiam lætitia
 B agmina cumulavit. Statim enim Castoria ei circum-
 jacentia loca imperatori se submisere. Deabolis
 item magna et parva in potestate illius venere. Et
 ex Albano Gulamus, una cum exercitu, quem
 Albano conduxerat, in Castoriæ partibus degens,
 Irenæ imperatriciis nepti, consobrinæ illius liliæ,
 matrimonio copulatus, oratione placida et miti,
 nec non litteris ac promissis imperatoriis illectus,
 imperatori se dederat. Amice humaneque hos
 omnes exceptos imperator, uti par erat, muneribus
 etiam cumulavit. Certior de his factus Michael
 despota, cernens res suas in extrema fortuna
 laborare, imperatoris prospere cuncta ac secundo
 C vento procedere, legatus ad imperatorem misit
 Xerum metropolitanam Naupacti, Maliassenum sororis
 suæ generum, et Lampetem, qui convenientes
 imperatorem fœdus faciunt. Et Michael quidem
 imperatori castrum Prilapi et Bolesum et in Albano
 oppidum **99** Croas dedit. Fœdus etiam per
 imperatorem jurejurando scriptis consignato firma-
 tum est ; et ad eum missi legati Phocas Philadel-
 phiensis, Isaacius Ducas aulæ primicerius, quem et
 Murtzuphlum cognominabant, Michael Hyaleas et
 ego ipse ad Michaelem accessimus Larissæ com-
 morantem, et pacta complevimus. Et cum lilium
 illius Nicephorum, quem propter suam neptem
 D imperator despote munere decoraverat, accepis-
 semus, nec non Michaelis patruum Angelum
 Theodorum vinculis alligatum : ad imperatorem
 apud Bodenos degentem remigravimus. Et hæc ita
 peracta sunt. talemque finem res habuere. Cum
 Bodenis imperator hiemasset, vere, resurrectionis
 diebus festis celebratis, exercitibus ibidem relictis,
 et ductoribus eorum protovestiario Alexio, Raulo
 neptis marito et Comneno Michael Paleologo
 constitutis, cum parvo agmine ad urbes jam recens,
 Romano imperio additas revisendas iter ingreditur
 et primum Achridam petit, inde Deabolim profici-
 scitur, ex qua Castoriam pervenit, et autumnò
 agminibus compositis viam ad Orientem me-
 ditatur.

Theodori Dousæ et Leonis Allatii notæ.

(97) Παραχειμάσας οὖν. Gregoras, p. 49, ait reditum parasse, quod ibi nollet hibernare.

ἀδελφόπαιδι τοῦ βασιλέως, καὶ τὸν Κομνηνὸν Μιχαὴλ τὸν Παλαιολόγον, περὶ μετρίον στρατεύματος εἰς θίαν τῶν προσφάτως ἐπιγεγενημένων τούτων χωρῶν ἀφίκετο. Καὶ ἀπῆλθε μὲν εἰς Ἀχρίδα, ἐπιθεδρῆσαι δὲ ἐς Δεάβλιον κάκειθεν εἰς Καστορίαν. Καὶ τῇ ὁμίῳας ὥρᾳ συσκευασόμενος τὰ στρατεύματα τῆς εἰς ἐν φερούσης ἐφήσατο.

50. Hinc Thessalonicam prætergressus emensusque A Bisaltiam apud Philippos non levi ex causa, ut sibi videbatur, castra metatus est. Nam e Meletheo Nicoïaus Manclavites imperatori adhuc apud Bodenos commoranti **100** Michaelem Palæologum, dicti magni domestici filium, accusavit; sed eum talium perscrutatio, dum educendi exercitus pugnæque conferendæ tempus instaret, minime opportuna videretur, in opportunius tempus rem visum est imperatori differre. Tunc itaque de his quæstionem habendam censuit. Quare senatum continuo convocat, iudices decer-

31 ν'. Παραμεσίψας ³¹ οὖν τὴν Θεσσαλονίκην καὶ τὴν Βισαλτίαν διαβὰς ἐς Φιλίππους ἐπήξατο (98) τὴν σκηνὴν λόγου πέρι, ὡς εἶδυκε τούτῳ, οὐχὶ σμικροῦ. Ὁ γὰρ ἐκ τοῦ Μελεθίου Μαγκλαβίτης Νικόλαος (99) κατεῖπε πρὸς τὸν βασιλέα (1) τοῦ Παλαιολόγου Μιχαὴλ [P. 51] τοῦ προῤῥοθέντος υἱοῦ τοῦ μεγάλου δομεστίκου, ὅτε ἦν ἐν ταῖς Βαθῆνοῖς. Ἐπεὶ δὲ οὐκ ἦν καιρὸς τοιούτων πραγμάτων ἐρεύνης, Ἄλλ' ἐκστρατείας καὶ μάχης, ἐταμιεύετο τῷ βασιλεῖ τὴ τῆς ὑποθέσεως ἕως ὥραν εὐθετον. Τότε γὰρ εἰς ἐξέτασιν τῶν τοιούτων ἐγγόνει ὁ βασιλεὺς, καὶ δικαστήριον

31 D. Καὶ παραμεσίψας Θεσσαλονίκην, καὶ Βισαλτίαν εἰς Φιλίππους ἐπήξατο τὴν σκηνὴν. Ὁ γὰρ Μαγκλαβίτης Νικόλαος κατεῖπε Μιχαὴλ τοῦ Παλαιολόγου, ὃν καὶ ἤθελεν ἐξετάσαι ὁ βασιλεὺς. Ἐτασθέντων οὖν τῶν εἰρημένων ὁ μὲν ἤλεγχε τὸν εἰπόντα, ὁ δὲ ὠμολόγει εἰπεῖν ἄλλ' οὐκ εἰδῆσαι τοῦ Παλαιολόγου Μιχαὴλ. Καὶ ὀπλισθέντες καὶ ἐνυμναλόντες ἤσταται ὁ κατηγορούμενος, καὶ συλληφθεὶς ζωῆς αὐθις ἤρνεϊτο, κατακρίθη θανεῖν, καὶ αὐθις μεθ' ὄρκων τὸν Κομνηνὸν Μιχαὴλ ἔλεγε μὴ εἰδέναι. Ἢ οὖν ἐξέτασις πρὸς τὸν Κομνηνὸν Μιχαὴλ, καὶ ἡ διὰ μύθρου ἀπόδειξις (2). Ὁ δὲ, εἰ μὲν κατηγορεῖ μὲν τις, πρὸς ἐκεῖνον ἂν ἐμαχέσασκεν, τὸ δὲ μύθρου κρατῆσαι τερατουργοῦ τινος, αἴτις ἦν Φειθίας καὶ Πραξιτέλης (3). Ὁ δὲ Φιλαδέλφου Φωκᾶς συνεβούλευσε τούτῳ τὸ τοιοῦτον. Ὁ δὲ « Οὐκ οἶδ' ὅπως τὸ τοιοῦτον κέλῃται ἅγιον » ἔφη, « ἄλλ' ἐγὼ ἁμαρτωλὸς εἰμὶ ἄνθρωπος, καὶ τερατουργεῖν τοιαῦτα οὐ δύναμαι. Εἰ δὲ μοι συμβουλεύῃ μητροπολίτης ἢν καὶ Θεοῦ ἄνθρωπος τουτί διακράξασθαι, ἐνδύσαι μὲν αὐτὸς τὴν ἱεράν σου στολὴν, εἶτα ταῖς σαῖς χερσίν ἐκπύρωσον μοι τὸν σίδηρον, καὶ ταύτης ἐπίθης τῇ χειρὶ μου τούτον. Καὶ εἰ αὐτὸ γένηται τεθάρρακα νῶ Δεσπότη μου Χριστῷ ὡς ὡς τὴν μὲν ἁμαρτίαν μου παροράσεται, θαυματουργήσει δὲ τὴν ἀλήθειαν. » Καὶ ὁ μητροπολίτης « Οὐκ ἔστι τούτο τῆς ἡμετέρας καὶ Ῥωμαϊκῆς καταστάσεως, οὐδὲ τῆς ἐκκλησιαστικῆς παραδόσεως, βασιβερικῆ δὲ παραδόσει παρήκται. » Καὶ ὅς « μὲν ἐκ βαρβάρων γέγεννηται, βαρβάρικῶν ἐκτισαίμεν τὴν δίκην μου. » Καὶ ὁ μητροπολίτης πρὸς τὸν βασιλέα ἐλθὼν ταῦτ' εἶπε. Καὶ ὁ βασιλεὺς « Αἰ τὸ εἰλεῖν ὅσας δόξης ἐξέπεσε.

Theodori Dousæ et Leonis Allatii notæ.

(98) Ἐς Φιλίππους ἐπήξατο, Gregoras, p. 49. Et mirum sane Gregoram iudicium adeo celebre, quo forte Græcia et dignitate personarum et probationum veritate et iudicium frequentia nullum vidit illustrius, adeo obtruncasse deartuasque ut neque pes neque caput in eo appareat. Ge. Phranza temere confundit omnia, qui iudicium hoc sub Batacio factum sub Theodoro illius filio ponit: *Quæres eum in suspicionem captati imperii, cui per id tempus Theodorus Lascaris Junior præsidebat, per calumniam vocavit.* Secundo, quæstioni præfuisse, cujus tum apud imperatorem plurimum valebat auctoritas, Arsenium patriarcham cum aliis iudicibus. Et tamen Arsenius post illud iudicium ex Apollonia de acie in patriarchatum evectus est. Tertio, episcopus, qui illi suadet ut concilii sui consocios ediceret, etiam jurejurando promittit illos solos ex legibus Pœnas daturus, Michaelē ab omni supplicio immunem ac liberum abiturum. Et hoc fuit præter sententiam imperatoris; et episcopus promittit nunquam postea observanda. Quarto, probationem ferri candentis Michael ad probandam suam innocentiam poscit: *Quod si hoc non est satis obsecro te, domine, hoc mihi da, ferrum in camino flammis conjectum et etiam atque etiam vehementerque candens manibus complectar, prunasque in sinum immittens sperans Deum, qui tres pueros in camino ignis liberavit, et oculum illum omnia contuentem semperque vigilem, qui scrutatur renes et corda, qui que novit nec cogitasse nec concepisse me de quibus interrogas illæsum, si ei placuerit, ab adustione servaturum.* Hoc vero merum mendacium est; semper enim ab hujusmodi ferri candentis experimento abhorruit, palamque edixit se ut Romanum legibus Romanis non barbaris, quando ille mos Barbarorum erat, iudicandum esse. Quinto, ineptissime ab episcopo deterretur Michael ab illa probatione, cum

episcopus ille ad eam suaderet, qui comperla poste Michaelis mente verba illa protulit. Cum itaque omnia confundat et muliet pro libidine Phranza nos eo neglecto ex aliis scriptoribus rem adeo singularem illustrabimus. Henricus quoque Spondanus, in Continuatione *Annalium* miro anachronismo, ut semper solet, hoc idem iudicium sub Theodoro ponit, sub quo affectasse imperium Michaelē Palæologum scribit. ALL.

(99) Νικόλαος, Nicolai hujus quoque mentio fit supra loco nimisquam corrupto. Μαγκλαβίτης nihil aliud est quam custos ad aule januam, clava armatus, quam μαγκλαβιον maniclarium appellabant. Vide Glossarium Meursii in μαγκλαβιον et μαγκλαβίτης. DOUSA.

(1) Κατεῖπε πρὸς τὸν βασιλέα. Sæpe alias etiam in suspicionem affectati imperii sub hoc Batacio venisse Michaelē Palæologum habeo ex Ge. Pachymere, lib. 1, cap. 7, qui ibidem exponit quomodo Batacius securitatem sibi parabat. ALL.

(2) Ἢ διὰ μύθρου ἀπόδειξις. Ferri candentis experimentum ad innocentie probationem nota etiam Græcis ea tempestate in usu fuisse Georgius Pachymerius, lib. 1 *Historiæ Græcæ* testatur se adolescente nonnullos massam ferream candentem manibus citra noxam sustulisse, atque ita innocentiam suam per miraculum testatam reddidisse. Et diu post hæc tempora adhuc ferrum ignitum ab illa muliere contrectatum scribit Cantacuzenus, *Histor. Byzant.* lib. III, cap. 27. DOUSA.

(3) Φειθίας καὶ Πραξιτέλης. Novum mihi hoc semper visum fuit Phidiam Praxitelemque, duos nobilissimos statuarios ac cælatores, magorum ac præstigatorum loco haberi. Si non nugatur Græculus, profecto velim doceri quid sibi velit et quo alludat auctor. DOUSA.

ἔστησε καὶ κριτὰς ἐκάθισε καὶ λαμπρὸν κριτήριον συνεκρότησεν. Ἡ δ' ὑπόθεσις ἦν τοιαύτη. Ἐπεὶ ἐτελεύτησεν ὁ Τορνίκης Δημήτριος, ἔτι δὲ περιῆν ἐν Θεσσαλονίκῃ ὁ μέγας δομῆστικός, ὁ δὲ τούτου υἱὸς Μιχαὴλ ἐς Μελένικον καὶ Σέρρας, ὃς καὶ μαθὼν τὸν τοῦ Τορνίκη θάνατον ἐθυσφόρησε καὶ σκυθρωπὸς τοῖς ἐντυγχάνουσιν ἐπεφάνετο· ἦν γὰρ ὁ Τορνίκης σύζυγον ἔχων τοῦ μεγάλου δομῆστικού πρωτεξαδέλφην. Οἷα γοῦν φιλεῖ ἐπὶ τοῖς τοιαύτοις γίνεσθαι, ἠρωτήκει τις τῶν ἐκ Μελένικου τοῦνομα... θάτερον τινα καλούμενον... ὅτου χάριν σκυθρωπάζει ὁ Κομνηνὸς Μιχαὴλ. Ὁ δὲ (καὶ γὰρ ἠπίστατα τὴν αἰτίαν), « Ὁ Τορνίκης, » ἔφη, « Δημήτριος τέθνηκεν. Ἦν δὲ προσγενὴς αὐτοῦ καὶ οἰκονόμος τῶν κοινῶν. Καὶ τούτου γοῦν χάριν κάκεινον λελύπηται. » Ὁ δὲ, « οὐ μοι δοκεῖ, » φησὶν· « οὐδὲ γὰρ διὰ Τορνίκην οὕτως ἂν ἠδημόνει καὶ ἠσχαλλεν. Ἄλλ' ὡς ἔοικεν, ἐπὶ τῇ κρείττονι ἐκείνου τοῦτο συμβέβηκε. Καὶ εἰ τοῦτο, φεῦ ἡμῖν· ἐν γὰρ ταραχαῖς καὶ ὀχλήσεσιν αὐθις γενήσονται τὰ ἡμέτερα, καταστορεσμένα νῦν καλῶς καὶ εἰς ἀταραξίαν ἐληλυθότα. » Ἡ δ' οὕτως, « Ἄλλ', ὦ φίλος, καὶ εἰ τοιοῦτον ξυνέβη, καὶ οὕτω δὴ οὐ κακῶς τὰ καθ' ἡμᾶς ἔξουσι. Καὶ γὰρ ὁ μέγας δομῆστικός ἐν Θεσσαλονίκῃ διάγει ἡγεμονεύων αὐτῆς, καὶ οὕτωσι δὲ ὁ Κομνηνὸς Μιχαὴλ ὁ τούτου υἱὸς τὴν τῶν ἡμετέρων χωρῶν διεξάγει κηδεμονίαν. Ὑπὸ τοιοῦτων γοῦν μεγίστων ἀνδρῶν διακυβερνούμενοι οὐκ ἂν ποτε κοσμικὸν κλυδώνιον ἴδοιμεν, ἀλλῶς τε καὶ ἡ τοῦ Βουλγάρου Καλλιμάνου ἀδελφὴ (4) Θάμαρ, ἄξυξ ἔτι τελοῦσα, εἰς γάμου κοινωνίαν ξυνέλθη τῷ Κομνηνῷ Μιχαὴλ, καὶ γενήσονται σποδαὶ μέσον τε ἡμῶν καὶ Βουλγάρων. » Ταῦτα δὲ λελάληνται παρ' αὐτῶν, μηδὲν εἰδότες τοῦ Κομνηνοῦ Μιχαὴλ. Θάτερος οὖν τοῖν θυσῖν ἐπελθὼν πρὸς τὸν εἰρημένον Μαγκλαβίτην ἀνήγγειλεν αὐτῷ τὰ τοιαῦτα, ὁ δὲ ἀνήνεγκε τῷ βασιλεῖ. Κατασχεθέντες οὖν καὶ ἀμφω ἠρώτηνται περὶ τῶν λελεγμένων. Ὁ μὲν οὖν κατηγορεῖ, θάτερος δὲ ὑπεραπελογεῖτο. Ἐφασεν οὖν, ὡς Ἀληθῶς μὲν οὕτωσι εἰρήκει, παρ' ἐμοῦ γὰρ ἀκήκου· ἀλλ' οὐκ εἰδήσει μοι εἶρηται τοῦ Κομνηνοῦ, ἀλλ' ἐξ ἑαυτοῦ τοὺς λόγους τούτους προήνεγκα. Ἦναγκάζετο γοῦν περὶ τούτου· ὁ δὲ ἠρωεῖτο καθάπαξ μὴ εἰδέναι τι περὶ τούτου τῷ σύνολον τὸν Κομνηνὸν Μιχαὴλ. Ἐνταῦθεν ἠυτέρπιστο τοῦτοις στρατιωτικῇ τις ἀποδειξις, ἐπεὶ μὴ ὑπῆρχον οἱ μαρτυροῦντες, ἢ διὰ μάχης διάπειρα (5). Ὀπλίσθησαν οὖν καὶ ἀμφω, εἰσῆλθον εἰς τὸ στάδιον, ξυνέβαλον ἀλλήλοισι, [P. 52] καὶ νικήσεται ὁ κατηγορορούμενος, ἀπερρίφη τε τοῦ ἵππου, καὶ τὴν νικῶσαν ὁ κατήγορος ἔσχηκεν. Συλληφθεῖς οὖν ζῶος (οὐδὲ γὰρ καιρίαν τέτρωται) καὶ αὐθις ἠρώτηται, ὡς ἂν καθομολγήσειε τὴν ἀλήθειαν. Ὁ δὲ τοῦ προτέρου λόγου ἀντείχετο, καὶ μηδ' ὄλωις εἰδέναι τι τὸν Κομνηνὸν διεμαρτύρετο Μιχαὴλ. Ἐπεὶ δὲ διὰ

A nit, et indicium celebre constituit. Causa hæc erat. Cum Demetrius Tornicius vitam finisset, essetque Thessalonice magnus domesticus, filius vero illius Michael Melonici et Serris, Michael comperta Tornicii morte, ægre rem tulit, tristisque ac vultuurbationem præ se ferens alloquentibus videbatur. Tornicius enim magni domestici consobrinam matrimonio sibi junxerat. Ut in his fieri amat, e Melenico quispiam, alium quidem nomine interrogavit « quanam de causa **101** Michael Comnenus sese animi tristis angeret. » Ille (namque causam optime callebat), « Tornicius, » ait, « Demetrius fato functus est, qui eum propinqua cognatione contingebat et res publicas administrabat, propterea morte illius tristis est. » Alius, « Non hoc mihi ita se habere videtur : neque enim propter Tornicium ita doleret affligereturque. Sed ut apparet, id in melius illi contigit. Quodsi hoc fuerit, vœ nobis : rursus enim res nostræ perturbatæ in magna confusione motuque erunt, quæ nunc sedatæ ac optime tranquillatæ cernuntur. » Tunc alius respondit, « Sed, o carum caput, licet tamen id acciderit, non ideo res nostræ male se habebunt. Namque magnus domesticus Thessalonice degens illam moderatur. Et hic ipse Comnenus Michael, illius filius, nostris urbibus operam præstat. Ab his itaque viris, iisque maximis, dum gubernamur, nunquam aliqua tempestate jactari poterimus. Præterea Callimani Bulgari soror Thamar, nulli nupta, matrimonio Michaeli Comneno jungetur. Et sic inter nos ac Bulgaros pax conciliabitur. » Hæc ab illis inscio Michaeli Comneno dicta sunt. At unus ex his Manclavita colloquia inter se inita refert : ille imperatori denuntiat. Comprehensus uterque de iis quæ dixerant interrogantur. Et unus quidem accusabat, alius respondebat « accusatorem vera enuntiare : a me enim audiit. Verum ea inscio **102** Comneno effatus sum, cum ex memetipso verba illa protulerim. Cogebatur ille ut hoc indicaret. Verum ille negabat aliquid omnino de eo Michaellem scire Comnenum. Hinc militaris probatio, cum testimonia aliorum desiderarentur, præparatur, per pugnae scilicet experimentum. Ambo itaque armantur, in stadium intrant, confligunt invicem, et accusatus vincitur, qui equo dejectus victoriam accusatori concessit. Idem vivus comprehensus (neque enim letali vulnere vocem amiserat) iterum interrogatur, ut rem lateretur. Ille primum sermonem obstinate continuabat, et nihil horum Michaellem Comnenum tenere contestabatur. Cum vero atrocioribus tormentis veritatem extorquendam esse statuisset imperator, quemadmodum ille accuratiora vitæ examina poscebat questionem homini, quæ per

Theodori Dousæ et Leonis Allatii notæ.

(4) Καλλιμάνου ἀδελφὴ. Pachymerius, ut supra, non hæc cum Thamar Callimani sororis nuptias, sed cum filia Michaelis despotæ secreta sponsalia suspicionem affectati imperii movisse tradit. ALL.

(5) De purgationibus per monomachiam et fer-

rum candens vide doctissimas et eruditissimas Martini Delrii dissertationes, ζet Sixtum Senensem *Biblioth.* lib II, in fine. Sunt a sacris canonibus damnatæ et interdictæ sub pœnis gravissimis. ALL.

mortem inferitur, instituit. Manus retro condemnati A alligatæ fuerunt, ut ense periret, oculi linteo involucro operiuntur. Sic enim condemnati solent construi et ictum necis excipere. His ita peractis, et vinctus, ut cervicem ad caput amputandum reclinaret jussus denuo de iis quæ in questione erant exposcitur. Ille jurejurando etiam sacrosancto confirmavit nihil ullatenus horum conscium esse Michaelē Comnēnum. Qui postmodum, licet non cæsus fuit, in carcerem abductus est, compedibus ac vinculis constrictus. **103** Universa tandem quæstio in Michaelē Comnēnum conversa est, et iudices ad id destinati illi dicebant: « Quando de te sermones quidem haud comprobati referuntur a te illos mirando aliquo facinore refellendos esse necessum est, id autem erit per ferrum candens B purgatio. » Tum ille veritate ipsa fretus: « Si quis esset, » dicebat, « qui me accusaret, cum eo tunc contenderem, ostenderemque eum mentiri. At vero cum accusator nullus sit, de quo iudicor? Porro si me mira vullis conficere, ego sane is non sum qui miracula facere possim. Ferrum candens in manus vivi hominis cadens nescio quam ratione manus non comburat, nisi ille a Phidia vel Praxitele e saxo excisus vel ex ære conflatus sit » Hæc ille, et admodum herole juste dicebat. Verum enimvero cum et Philadelphiensis metropolita Phocas rebus interesset, unice imperatori dilectus multisque humanitatis officiis acceptus, quod non virtute ac merito, sed imprudentia assecutus fuerat. Namque cum aliquando de rebus publicis nescio C quid perennetaretur, libere sententiam suam ostendit, et, « O imperator, » inquit, « quamobrem in præsentem nos consulis, cum ipse semper per te, quod tibi visum fuerit, peragas? » Dixerat hæc, et moleste sane tulerat imperator, quandoquidem eos qui adstabant sic cum alloentum ferunt: « An potuit a metropolita afferri quid audacius? et vos tolerastis. » Post brevem horam in eum suavissime effusus beneficia contulit, et honores consiliumque ab eo in negotiis secularibus capiebat. Quare tum **104** etiam imperator tanquam ministro usus est, quiseorsim ab aliis Comnēnum Michaelē, cum et ipse sermones audirem¹ in hunc sere modum alloquitur: « Nobilis quidem cum ipseis et ex nobilibus prognatus, ea et animo concipere et re præstare debes quæ nec a fide tua nec ab existimatione nec denique a cognatione tua aliena iudicantur. Sed enim cum testes ad te convincendum non adsint, operæ pretium erit te ferro candenti veritatem designare » Ille magno ac virili animo, et quemadmodum pi-

πλείονος βασάνου ἔδοξεν ἐπιγινῶναι τὸν βασιλέα τὸ ἀληθές, οἷος ἐκεῖνος τὰς ἐξετάσεις ἀκριβέστερος ποιούμενος, τὸν διὰ θανάτου ἐπήγαγε τῷ ἀνδρὶ ἔλεγχου. Ἐδέδυντο γοῦν αἱ χεῖρες ὀπισθεν τοῦ καταδικασθέντος ξίφους ἔργον γενέσθαι, οἱ δ' ὀφθαλμοὶ λευγῷ ὑφάσματι ἐκαλύφθησαν· οὕτων γὰρ εἴωθε τοὺς κατακρίτους διασκευάζεσθαι καὶ τὴν πληγὴν λαμβάνειν τῆς ἀναιρέσεως. Ἔς γοῦν καὶ ταῦτα οὕτωςί γένοιτο, καὶ ὁ δὲσμότης κλῖναι τὸν ἀνχένα προστέτακται ἕνα δέξεται τῆς κάρας τὴν ἔκτομήν, καὶ πάλιν περὶ τῶν ζητουμένων ἠρώτηται, ὃ δὲ μεθ' ὄρκων φρικτῶν ἐθεβαίωσατο μηδὲν τι ἄλλως συνειδέναι ἐπὶ τούτοις τὸν Κομνηνὸν Μιχαήλ, ἐκεῖνος μὲν τὴν πρὸς θάνατον εἰάθη ἰδέσθαι, τὴν δὲ πρὸς εἰρκτὴν ἐθάδισε, καὶ εἶχον αὐτῷ κλοιὸν καὶ καθείρξεις. Ἡ ἐξέτασις δὲ πᾶσα πρὸς τὸν Κομνηνὸν κατέντηκε Μιχαήλ, καὶ δὴ ἔρασκον αὐτῷ οἱ τάχα κρίνειν τούτον λαχόντες, ὡς Ἐπεὶ περὶ σοῦ ἀπειρημένοι τιμὲς λελάληνται λόγοι, δεῖ σε διὰ τίνος θαυματοποιίας τούτους ἀποσκευάσασθαι. Τὸ δὲ ἤνῃ διὰ μύθρου ἀπόδειξις (6). Ὁ δὲ (καὶ γὰρ εἶχεν βοηθοῦσαν αὐτῷ τὴν ἀλήθειαν), « Εἰ μὲν τις ἦν, » ἔλεγεν, « ὁ κατ' ἐμοῦ τι κατηγορῶν, πρὸς ἐκεῖνον ἂν ἐμαχυσάμην καὶ ἀπέδειξα ψεύδεται· κατηγοροῦ δὲ μὴ παύσας ὑπὲρ τίνος κρίνομαι; εἰ δὲ θαυματουργῆσαι με θέλετε, ἀλλ' ἐγὼ οὐκ εἰμὶ τοιοῦτος ὥστε καὶ τερατοποιίας ἐργάζεσθαι. Σίδηρος δὲ πεφυρακτωμένος, εἰ ἐν χερὶ ἀνθρώπου ζωῶν οὗτος ἐμπέσει, οὐκ οἶδα πῶς ἂν οὐ καύσειεν αὐτὴν, εἰ μὴ ποῦ τις ἐξεταί τῷ Φειδίᾳ ἐκ λίθου ἢ τῷ Πραξιτέλει, ἢ καὶ ἀπὸ χαλκοῦ εἰργασταί. » Ταῦτ' ἔλεγε, καὶ μάλα νῆ τὴν Θέμιν δικαίως. Ἐπεὶ δὲ καὶ ὁ τῆς Φιλαδελφῶν (7) μητροπολίτης Φωκᾶς συμπάρῃν τοῖς γινόμενοις, φιλοῦμενος πρὸς τοῦ βασιλέως καὶ πάνυ φιλοφρονούμενος, — πέπονθε δὲ ταῦτο οὐκ ἐξ ἀρετῆς, ἀλλ' ἐξ ἀναιδεύσεως. Καὶ γὰρ ποτε τοῦ βασιλέως πυθομένου περὶ τίνος τῶν κοινῶν πραγμάτων, ἐπαρρησιάζατο καὶ, « ὦ βασιλεῦ, » ἔφη, « τίγος χάριν ἀρτίως ἡμᾶς ἐρωτᾶς, αὐτὸς αἰεὶ ἐξ ἑαυτοῦ τὰ δοκοῦντά σοι διαπρυττόμενος; » Ταῦτ' εἶπε, καὶ τότε μὲν ὁ βασιλεὺς ἐσχετλίασεν, καὶ γε εἰρήκει πρὸς τοὺς συμπαισταμένους, « Τί αὐτῷ θρασύτερον ὁ μητροπολίτης εἰρηκεν, ὑμεῖς δὲ ἠνέσχεσθε; » μετὰ βραχὺ δὲ φιλοφρονῶν τούτον ἐθεξίωσατο καὶ ἐτίμα καὶ σύμβουλον εἶχεν ἐν ταῖς κοσμικαῖς ὑποθέσεσιν. Ὑποδρηστῆρι γοῦν καὶ τότε ἐχρησάτο τούτῳ ὁ βασιλεὺς. [P. 53] Καὶ γε καταμόνας τὸν Κομνηνὸν παραλαβὼν Μιχαήλ, κάμου τῶν λόγων ἀκρωμένου, ταῦτ' εἶπεν, ὡς « Εὐγενῆς μὲν ἀνὴρ σὺ καὶ ἐξ εὐγενῶν γεγέννησαι. Δεῖ οὖν σε τὸ θεῶν ὑπὲρ τῆς ὑπολήψεως τε καὶ πίστεως καὶ πάντός σοι τοῦ γένους καὶ νοῆσαι καὶ διαπράξασθαι Ἐπεὶ δὲ οὐκ ἔλεγχος παρὰ μαρτύρων

Theodori Dousæ et Leonis Allatii notæ.

(6) Ἡ διὰ μύθρου ἀπόδειξις. Mirum quid in hoc ipso genere de muliere adultera sed pœnitente, et episcopo Didymolichensi commemorat Joannes Cantacuzenus, *Histor.* lib. iii, cap. 27. Addam ipso tempore Lascarium hanc purgationem ferri candentis maxime fuisse in usu, ut oculatus testis refert Pachymerius lib. i, p. 33. Ἐστὶ nota καὶ εἶδεν ὁ γράφων ἡδὼν τῷ τότε ὑποστάντας τινὰς τοιαῦτα,

πλὴν ἀλοκῆτως ἀπαλλάξαντας τὸ θαυμάσιον. Pygæ eversæ probationem in homicidio apud Cyprios lego apud Theodorum Prodromum de Rhodanthēs et Dosieli amoribus lib. i. ALL.

(7) Ὁ τῆς Φιλαδελφῶν. Hic est Phocas Philadelphiensis episcopus, quem cum Arsenio patriarcha videtur confundere Phranza. ALL.

ἐν σοί, δεῖ σε τῷ μύθῳ τὴν ἀλήθειαν παραστήσαι. » Καὶ ὃς μάλα γενναίως καὶ ἀνδρικῶς, καὶ ὡς ἂν τινα οἱ γραφεῖς ἐν μάχῃ ἀτρεστον διαγράφαιεν, « Οὐκ αἰδ' ὅπως τὸ τοιοῦτον κέκληται ἄγιον, ὡ δέσποτα, » ἔφη. « Ἄλλ' ἐγὼ μὲν ἁμαρτωλὸς εἰμι ἄνθρωπος, καὶ τραγουρεῖν τοιαῦτα οὐ δύναμαι. Εἰ δέ μοι συμβουλεύῃ, μητροπολίτης εἶναι καὶ Θεοῦ ἄνθρωπος, τουτί διαπραξασθαι, ἐνδύσαι μὲν αὐτὸς τὴν ἱεράν σου πάσαν στολὴν, καθὼς εἴωθας ἐν τῷ θεῷ εἰσερχεσθαι βήματι καὶ ἐτυγχάνειν Θεῷ, εἶτα δὴ ταῖς σαῖς χερσὶν ἐκπύρωσον μοι τὸν σίδηρον, αἷς τοῦ Θεοῦ ἐφάπτη θύματος, τοῦ σώματος τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ ὑπὲρ παντὸς τοῦ κόσμου τεθυμένου καὶ αἰεὶ θυομένου παρ' ὑμῶν τῶν ἱερέων τε καὶ ἱεραρχῶν, καὶ ταύταις δὴ ταῖς ἱεραῖς σου χερσὶν ἐπίθεσ τῇ χειρὶ μου τὸν σίδηρον, καὶ ταδάρβηκα εἰς τὸν Δεσπότην Χριστὸν ὡς πᾶσαν μὲν οὕτως ἁμαρτίαν μου παρορασεται, καὶ αὐτοῦργήσει δὲ τὴν ἀλήθειαν. » Καὶ ὁ μὲν Κομνηνὸς Μιχαὴλ οὕτως εἶρηκεν· ὁ δὲ μητροπολίτης, « Ὡ καλὴ νεανία, » ἔφη, « τοῦτο οὐκ ἔστι τῆς ἡμετέρας καὶ Ῥωμαϊκῶς καταστάσεως, ἀλλ' οὔτε τῆς ἐκκλησιαστικῆς παραδόσεως, οὔτε μὴν ἐκ τῶν νομῶν οὔτε δὴ πρότερον ἐκ τῶν ἱερῶν καὶ θεῶν κανόνων παρὶληπται. Βαρβαρικός δὲ ὁ τρόπος καὶ ἀγνὸς ἐν ἡμῖν, προσταγῇ δὲ μόνον ἐνεργεῖται βασιλικῇ. » Καὶ ὃς, « Ὡ μέγιστε ἱεράρχα Θεοῦ, εἰ μὲν καὶ αὐτὸς ἐκ βαρβάρων γεγέννηται καὶ βαρβαρικοῖς τοῖς ἠθεσὶν ἀνατέτραμαι ἢ καὶ νόμοις τουτοῖσιν ἐκπεπαίθεομαι, καὶ βαρβαρικῶς ἐκτισαίμην τὴν δίκην μου. Εἰ δὲ Ῥωμαίων, καὶ ἐκ Ῥωμαίων, κατὰ νόμους Ῥωμαϊκοὺς καὶ παραδόσεις ἐγγράφους ἢ κρίσις τερματισθῆτω μοι. » Ἐκεῖνος μὲν οὖν τοῖς λόγοις ὅλον τὸν νεανίου ἐκπεπληγμένος (εἰκοστὸν γὰρ καὶ ἐβδόμου διήνυσεν ἔτος ὁ Κομνηνὸς Μιχαὴλ) καὶ τῷ μὴ ἐν συμφορῇς τούτου ὄντος τὸ εὐγνὲς τοῦ φρονήματος καταπίπτειν μηδὲ τὸ τῶν νοσημάτων χαλὰν εὐεπήθαιον, πρὸς τὸν βασιλέα ἐλθὼν ὅσα κεν οὖν εἶπεν ἐκεῖνος αὐτὸς οὐκ αἰδῶ, πάντως δὲ ταῦτ' ἐμελλε λέξαι ὅσα τε καὶ αἶα ἤκουσεν. Ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς διάπειραν πολλὴν πεποιηκῶς οὐχ εὖρε κατὰ τι τὸν Κομνηνὸν Μιχαὴλ ὑπ' αἰτίας ὄντα, καὶ ταῦτα καὶ τὸν ἀναίτιον εἰς αἰτίας ἄγων τῇ βίᾳ ἢ τῶν λόγων ἢ τῶν μαστίγων. Πάντες γὰρ ἀπεφαίνοντο οἱ τε τῶν Λατίνων οἱ τε τῶν Ῥωμαίων, καὶ μάλιστα τῶν Λατίνων, ἐπεὶ γε αὐτοὶ ἐλευθερώτερον χρώνται τῇ γλώττῃ πρὸς τοὺς δεσπότας, ἄθῳον εἶναι ἐπὶ πᾶσι τὸν Κομνηνὸν Μιχαὴλ. Ἰκουσα δὲ καὶ αὐτὸς ἐπὶ τῇ κρίσει παρῶν, [P. 54] καὶ σὺν ἐμοὶ ὁ Μακρωτὸς Ἰωάννης, τάχα καὶ ἡμεῖς συναριθμούμενοι τοῖς κρίνουσι πρὸς τοῦ βασιλέως ὡς ξύλων ἂν τινας μηδὲν διαφέροντες ἐναυθ' ἴστανται. Ἐβούλετο γὰρ πάντας κατ' αὐτοῦ συμφηφίξασθαι. Ἡμῖν δὲ οὐκ ἦν λόγος, ἀνευ λόγου τοῦ Μιχαὴλ Κομνηνοῦ κρινομένου. Ἐφίλειτο γὰρ (φίλη γὰρ ἡ ἀλήθεια) οὐ πρὸς ἡμῶν καὶ μόνον, ἀλλὰ καὶ πρὸς παντὸς τῶν ἐν τέλει τῶν τε στρατηγῶν τῶν τε στρατιωτῶν καὶ αὐτῶν τῶν τῆς ξυγκλυθῶς· τοῖς τε γὰρ νεκίζουσι ἠδύς ἦν καὶ προσσηῆς ὁμιλίαν καὶ χαριεῖς ἐν λόγοις καὶ ἐν ἐπιτηδεύματι δεξιώτατος,

A ctiores inter pugnandum imperterritum hominem depinxissent, firmus ac stabilis, « Sacrum hoc, » inquit, « domine, quoniam vocetur nomine, non novi. Ipse ego peccator sum nec ejusmodi admiranda efficere possum. Si vero tu mihi, qui metropolita es et homo divinus, ut id expleam adhortaris, age tu ipse sacrarum vestium apparatu integro te circumvesti, quemadmodum Sancta sanctorum ingredi soles et Deum alloqui; dein tuis manibus, quibus tangis sacrosanctum sacrificium, corpus Domini nostri Jesu Christi, qui pro orbe universo oblatum est continuoque a vobis sacerdotibus et praesulibus offertum, ferrum mihi inflamma, et iisdem sacris tuis manibus ferrum acceptum manui meae impone. Sic enim in Domino meo Christo confido, omnia cum mea delicta dissimulaturum veritatemque non sine miraculo patefacturum. » Haec Comnenus Michael dixerat. Et metropolita, « O bone juvenis, » inquit, « hoc neque nostri neque Romani instituti neque ecclesiasticam traditionis. Imo neque ex legibus, neque prius e sacris ac divinis canonibus desumptum est. **105** Sed barbaricus est iste modus, nobisque minime notus, qui jussu tantum imperatorio fit. » Et ille, « O maxime Dei antistes, si ex barbaris ipse genus ducerem et barbaricis moribus enutritus aut similibus legibus instructus fuisset, barbarico etiam modo penas luerem. Sed si Romanus et ex Romanis, Romanis legibus et scriptis traditionibus judicium terminetur. » Ille itaque juvenis sermonibus quasi-attonitus (Michael namque Comnenus septimum tunc et vigesimum annum agebat), et quod in infortuniis nihil de generosis cogitationibus demitteret nec sententiarum ingeniosum ac dextrum laxaret, ad imperatorem accurrit, et quaequam ipse dixerit nescio, attamen illum quaecunque audierat, nec alia dixisse judico. Igitur imperator post varia multaque experimenta nullius criminis aut facti reum Michaelen Comnenum deprehendit, eoque potissimum, quod innocentem et sermonum et flagellorum vi reum perageret. Omnes enim sive Latini sive Romani, sed maxime Latini, qui ore liberiore adversum dominos loquuntur, Michaelen Comnenum omnium plane insontem judicabant. Ego etiam qui judicio interfueram, et una mecum Joannes Macrotes, uterque ab imperatore inter iudices annumerati, nonnullos nihil a lignis distantes ibidem interesse audivi. Namque ille volebat ut omnes simul in eum sententiam ferrent. Sed nos his neque attendebamus neque advertebamus animum, cum Comnenus Michael absque **106** ulla ratione in judicium vocaretur. Diligebatur etenim, ita me amet veritas, non a nobis modo, sed ab unoquoque dignitate praefulgente, ductoribus copiarum, militibus, convenis; cum junioribus dulcis, usu facilis, eloquio suavis, ad agenda tractandaque negotia incredibilis, senibus et sermone et prudentia senex habebatur, cujus impendio consuetudine illi oblectabantur. Haec tamen ita annuente Numine in eum

patrata sunt, quandoquidem, cum ac imperatorum A
culmen attollere decrevisset eum, et tormentorum
igne et experimentorum conflatorio probavit, ne
in solium evecus calumniis et accusationibus ex
facili crederet, neque eo in loco constitutus, quo
quidquid libuerit agere posset, plus justo celerius
decerneret ac determinaret. Verum enimvero in
aliis etiam, ut subsequens oratio indicabit, Numinii
probatus est. In extremo negotio imperator, quod
etiam ipse auditione acceperam, enuntiarat, « Vae
misero tibi, quam gloria cecidisti ! » Id porro
erat, imperatorem fixius animo agitasse neptem,
primam filiam filii sui imperatori Theodori, Ire-
nen, quæ ipsi Michaelis secundi consobrini sui filia
erat, Michaeli Comneno in matrimonium collocare.
Quod et in imperatore Joanne aliisque pluribus B
factum est. Et his affinia non alia ratione evenire
consuevere : licet enim ab Ecclesia prohibeantur,
attamen publicæ gubernationis causa atque com-
modi imperatoribus permittuntur.

οὕτω πως συμβαίνειν · κἄν γὰρ τῇ Ἐκκλησίᾳ κεκώλυται, ἀλλὰ τοῖς βασιλεύσιν ἐφέται τῆς κοινῆς προ-
μηθείας χάριν καὶ τοῦ συμμέροντος.

51. **107** Igitur imperator, modo in quo diximus
quæstioni fine imposito, Orientem progreditur,
et Michaelen Comnenum suspectum habebat.
Quando verò et generis claritudo et cum ipso con-
junctio, necnon cum magnatibus affinitas non per-
mittebant imperatori ut res ab eo gestas haberet
contemptui, mittit eum ad Manuelem, qui ea tem-
pestate patriarchatus gubernaculis assidebat, virum
pictate insignem et vitæ instituto, licet uxorem
duxisset, venerandum, literas tamen hand doctum,
cum nec eorum sententiam quæ ipse percurrebat C
caperet ; quem scripto imperator compellat ut
pœnis quoque exactis Michaelen Comnenum incre-
paret, jureque jurando fidem illius alligaret, nullas
eum imposterum adversus imperatorem insidias
moliturum, sed fidum ac incorruptum in domium
amoris obsequium exhibiturum, Ubi ea res sic eve-
nit, imperator Comnenum in gratiam recipit, illique
fratris sui sebastocratoris Isaacii Ducæ neptem
Theodoram nuptum dedit quam unicam pater illius,
sebastocratoris filius Joannes, in adolescentia lato
functus, reliquerat. Obiit equidem ille uxore Eudo-
cia Angeli Joannis filia vidua, pupilla vero filia
Theodora, quæ jam tum non infelicibus avibus
Comneno Michaeli juncta fuerat, relicta, mater
siquidem illius Eudocia, licet florente juvena ser-
vida, **108** viro carere maluit ac virtutem sectari,
Deo freta, cui se fortunasque suas devoverat. Hinc
Deus virtutem matrimonio compensavit. Et hæc
quidem ita se habuere.

⁸⁸ D : Καὶ εἰς ἐμὴ διαπραχιοῦται, καὶ συζεύγνυσι τῷ Μιχαὴλ τῷ Κομνηνῷ εἰς γυναῖκα τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ τοῦ
σεβαστοκράτορος Ἰσαακίου ἐγγόνου τῆν Θεοδώραν, ἣν μόνην ὁ πατήρ Ἰωάννης κατέλιπεν σὺν τῇ αὐτῆς μητρὶ Εὐδο-
κίᾳ τῇ τοῦ Ἀγγέλου Ἰωάννου συνοῦσαν, τῇ θείᾳ τῶν στρατηγούλων.

Theodori Dousæ et Leonis Allatii notæ.

(8) Ὁ Μανουὴλ, Non ergo Arsenius, ut Phran-
za. Gregoras : Ὁμοίως ἐθύξεν ὄρκους αὐτὸν βεβαίω-

τοῖς τε γέρουσι γηραιὸς ἐδόκει τὸν λόγον τε καὶ τῆν
σίνεσιν, καὶ ἀσπᾶσις αὐταῖς ἐνομίζετο. Καὶ ταῦτ'
οὖν. ὡς αἶμαι, γέγονεν ἐπ' αὐτῷ δοκιμασία τοῦ
κρείττονος. Ἐπὶ γὰρ εἰς τὴν βασιλείου ἐμελλε Θεὸς
ἀναβιθᾶσαι τοῦτον περιωπὴν, τῷ τῶν βασιάνου πυρὶ
καὶ τῷ διακείρας χωνευτηρίῳ δεδοκίμακεν, ἵνα μὴ
εἰς τὸν βασιλείου ἀναβᾶς θρόνον ῥᾶον ἔχει πιστεύειν
διαβολαῖς καὶ συκοφανταῖς, μήτε θάπτου τὰς ἀπο-
φάσεις ποιεῖν ἐπ' ἐξουσία τοῦ πράττειν τὰ βουλευτέα
γενευημένος. Οὐ μὴν καὶ ἐν ἄλλοις κατεξήτασεν, ὡς
πτοῖων ὁ λόγος δηλώσει. Ἐπὶ δὲ τελει τῆς ἰποχέ-
σεως ταυτῆς ἦν ὁ βασιλεὺς εἰρηκῶς, κἄμου τῶν
λόγων ἀκροωμένου, « Αἰ ἐλεεινὸν, οἷας δόξης ἐξέπε-
σεις, » Τὸ δὲ ἦν ὅτι περὶ πρὸς βουλήσεως ἦν τῷ βα-
σιλεῖ τὴν ἐγγόνου αὐτοῦ, τὴν πρώτην θυγάτηρα τοῦ
νιού αὐτοῦ τοῦ βασιλέως Θεοδώρου τὴν Εἰρήνην,
ἐπιθούσαι τῷ Κομνηνῷ Μιχαὴλ εἰς ὁμόκοιτιν. Ἦν
δὲ αὕτη πρὸς τὸν Μιχαὴλ ἀνεψιᾶ δευτερεξάδελφου
θυγάτηρ. Ἀλλὰ τοῦτο καὶ ἐπὶ τῷ βασιλεῖ Ἰωάννῃ
ἐγενετο καὶ ἐν πελίοσιν ἄλλοις, καὶ εἴωθε τὰ τοιαῦτα

να. Ὁ μὲν ⁸⁸ οὖν βασιλεὺς οὕτως τὰ τῆς ὑπο-
θέσεως διαλύσας εἰς τὴν ἐμὴ ἀπήει, ὁ δὲ Κομνηνὸς
Μιχαὴλ, ὡς εἰρήκεν, ὑπεβλέπετο. Ἐπεὶ δὲ τὸ τοῦ
γένους περιφανὲς καὶ πρὸς αὐτὸν συγγενὲς, ἔτι γε
μὴν τὸ πρὸς τοὺς μεγάλους γνήσιον τούτου οὐς εἶα
τὸν βασιλέα ἐν περιφρονήσει φέρειν τὰ κατ' αὐτὸν,
τί ποιᾷ ; Στέλλει τούτον πρὸς τὸν πατριάρχην. Ὁ
Μανουὴλ (8) ἦν τότε τὰ τῆς πατριαρχίας διουνοῦν
πιδάλια, ἀνὴρ εὐλαθοῦς καὶ βίου καὶ πολιτείας
σεμνῆς, εἰ καὶ γυναικί συνεζύγη, ἄλλως δὲ οὐ πε-
πειραμένος γραμμάτων, οὐδὲ ὧν ἀνεγίνωσκεν ἀνε-
λιττων τὴν ἐννοίαν. Καὶ γράφει πρὸς τούτον ὁ βασι-
λεὺς ἐπιτιμίῳ καθυποβαλεῖν τὸν Κομνηνὸν Μιχαὴλ
καὶ ὄρκους αὐτοῦ ἐμπεδῶσαι, μὴ αὖ ποτε βουληθῆναι
ἀπιστίαν κατὰ τοῦ βασιλέως μελετῆσαι, φυλάττειν
ὅτ' καθαρὰν αὐτοῦ τὴν πρὸς τὸν κρατοῦντα διάθεσιν.
[P. 55] Γέγονε ταῦτα, καὶ ὁ βασιλεὺς τὸν Κομνηνὸν
ἀνεθέξατο Μιχαὴλ, καὶ ζεύγνυσι αὐτῷ εἰς γυναῖκα
τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ τοῦ σεβαστοκράτορος Ἰσαακίου
τοῦ Δούκα ἐγγόνου τὴν Θεοδώραν, ἣν μόνην ὁ πα-
τήρ αὐτῆς καταλειποῦς ὁ τοῦ σεβαστοκράτορος υἱὸς
Ἰωάννης ἔτι ἐν μείοσιν ὧν τὰ χρεῶν ἐξεμέτρησε,
χῆραν μὲν τὴν αὐτοῦ γαμετὴν Εὐδοκίαν ἀφείς, τὴν
τοῦ Ἀγγέλου Ἰωάννου θυγάτηρα, ὀρφανὴν δὲ τὴν αὐ-
τοῦ θυγάτηρα Θεοδώραν, ἥτις εὐτυχῶς τῷ Κομνηνῷ
τότε συνεζεύκτο Μιχαὴλ. Ἡ γὰρ μήτηρ αὐτῆς Εὐ-
δοκία καίτοι γε νέα οὖσα πάνυ τὴν χρεῖαν φέρειν
ἠσπάσατο, ἀρετὴν δὲ ἐφίλει καὶ καθάπερ προσανέ-
χειν Θεῷ. Διὰ ταῦτα καὶ ἀντιμισθίαν ἀντιλαμβάνει
πρὸς Θεῷ τὰ κῆδος. Καὶ ταῦτα μὲν ἔτχεν οὕτως.

σαντα, etc. Verba habes superiori capite. Sed magis
distincte et accurate Pachymerius, p. 52, ALL

νβ'. Ὁ δὲ βασιλεὺς ⁹⁹ τὰ τῆς ἑω μέρη κατέλι-
 φως καὶ τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐκείνου παρωχηκότος αὐθις ἐπὶ
 τὴν προκαθημένην τῶν Βιθυνῶν πόλιν ἀφίκετο Νί-
 καιαν. Καιρὸς ἦν περὶ τὰ τοῦ χειμῶνος τέλη, καὶ
 φθίνων ἐτύγχανε Φεβρουάριος. Καὶ ὁ βασιλεὺς (9)
 ἐπὶ τῆς κλίνης ἐσπέρας καθήμενος (παρεῖδραμε δὲ
 καὶ μέρος τι τῆς νυκτός), ἀφῆκε γεγωνίως ἀφῶ-
 νος (10), πρηνῆς ἐπὶ τῆς κλίνης πεσὼν ἦν τὸ ἀπὸ
 τοῦδε ἀναυθός τὸ καθάλου. Χεῖρες δὲ ἰατρῶν ὑποῦρ-
 γου ἐν τούτῳ, καὶ ἀμυχὰς ἐν τοῖς ποσὶν ἐποίουν,
 καὶ ἐφόλθιον (11) ταῖς ἀμυχαῖς ἐπέβαλλον, καὶ ἄλλ'
 ἄττα ἐπραττον, ὅποσα ἡ τέχνη ἐδίδασκεν. Ἄλλ' ὁ
 βασιλεὺς ὄλην τε ταύτην τὴν νύκτα καὶ τὴν ἐπιούσαν
 ἡμέραν καὶ αὐθις τὴν ἐτέραν νύκτα ἀκίνητος ἔκειτο
 ἀποπληξία γὰρ ἦν ἡ νόσος, καὶ οὕτω βαρεῖα ὥστ'
 διαρκέσαι τοσοῦτον εἰς ἀκίνησίαν καὶ ἀφρονίαν. Μό-
 γις οὖν ἀνέπνευσε καὶ εἰς ἑαυτὸν ἦλθεν. Ἡλλοιωμέ-
 νος δὲ ἦν τὸ χρῶμα. Ἔσπευσε γοῦν καταλαβεῖν τὸ
 Νύμφαιον, φθάσας τε πρὸ τῆς βασιφόρου Κυριακῆς,
 καθ' ἣν εἰώθε θριαμβεύειν ὁ βασιλεὺς. Ἐπιτείνας
 οὖν τὴν ὁδὸν ἀφίκετο εἰς τὸ Νύμφαιον, κατέκλισε τὸν
 κατὰ τὴν βασιφόρον θριαμβὸν ἐξετέλεσε καὶ τὴν
 ἀναστάσιμον ἑορτάζει ἡμέραν. Καὶ τὰ ἀπὸ τοῦδε
 τοῖς τοιοῦτοις ἐπεχωρίαζε (12) μέρεσι, τῇ κατασχού-
 σῃ τοῦτον νοσῶ κατὰ διαστήματα ἡμερῶν τρυχόμε-
 νός τε καὶ πιεζόμενον. Ποτὲ μὲν γὰρ ἐν τῷ παλάτιῳ
 διάγων εὐθύς ἐπὶ κλίνης ἐπιπτεν ἀφῶνος, ποτὲ δὲ
 ἐφ' ἵππου βαίνων καὶ ὁδὸν βαδίζων ὑπὸ τῆς νοσοῦ
 ἐγένετο κάτοχος, καὶ οἱ συμπαρόντες κατεῖχόν τε
 καὶ πρὸς ὦραν παρεφύλαττον, ὥστε μὴ γνωρίζεσθαι

52. Imperator cum in Orientem secessisset, anno
 elapso rursus ad reginam Bithynorum urbem Ni-
 ceam pervenit. Hiemis extremum erat, exitusque
 Februario impendebat, cum imperator vesperⁱ
 lecto assidens, exigua **109** noctis parte procedente,
 ex improvise vocem emittit: hinc pronum effusum
 loquela penitus destituerat. Medici curationem
 ejus recipere, pedes sacrificare, scarificationibus
 epholbium imponere, aliaque remedia, quæ ars di-
 ctat, malo invenire. Verum imperator tota ea nocte
 et die subsequente, et quæ mox advenerat, alia
 nocte motus expers jacuit: morbus enim erat ner-
 vorum resolutio, adeoque gravis ut tanto tempore
 et motu et voce stupens atque altonitus privaretur.
 Tandem aliquando respiravit et in semet. colore
 tamen deperdito, rediit. Nymphæum ergo quam ce-
 lerrime, et ante Dominicam palmarum, qua triumphare
 ille sueverat advehi curat, et accelerato iti-
 nere Nymphæum appellit, in quo die Palmarum
 triumphum egit et Resurrectionis diem celebravit;
 indeque assiduo loca illa frequentabat, morbo per
 intervalla dierum ingruente jactus conflictatusque.
 Quandoque enim in palatio degens subito in lectum
 amissa voce procumbebat; quandoque equitans
 inter ambulandum a morbo corripiebatur. Et qui
 aderant, sustinebant et ad tempus custodiebant.
 ne pluribus innotceret. Deinde sui compos per ostium
 in aulam revertebatur. Quandoque etiam elancu-
 lum in sellula per regiam a familiaribus deduce-
 batur. Sed cum moribus invalesceret, corpus impe-

⁹⁹ D: Εἰς ἐπιὸν περὶ τὴν Νίκαιαν ἀφίκετο, ἐνθα περὶ τὸν Φεβρουάριον ἐπὶ κλίνης τὸ πλεόν τῆς νυκτός καθήμενος
 καὶ πρηνῆς ἐπὶ κλίνης πεσὼν ἦν ἀναυθός. Οἱ δὲ ἰατροὶ ἀμυχὰς τοῖς ποσὶν ἐποίουν, καὶ ἐφόλθιον ταῖς ἀμυχαῖς ἐπέ-
 βαλλον. Ἄλλὰ ταύτην τὴν νύκτα καὶ τὸ ἐπιὸν ἡμερονύκτιον ἀκίνητος ἔκειτο· ἀποπληξία γὰρ ἦν ἡ νόσος. Μό-
 λης γοῦν ἀνέπνευσεν ἡλλοιωμένος τὸ χρῶμα, καὶ ἔσπευσε καταλαβεῖν τὸ Νύμφαιον πρὸ τῆς βασιφόρου κυρια-
 κῆς, καθ' ἣν εἰώθε θριαμβεύειν. Καὶ ἐκεῖ καὶ τὴν Ἀναστάσιμον διῆλθε, καὶ τὸ ἀπὸ τοῦδε τοῖς τοιοῦτοις
 ἐπεχωρίαζε μέρεσι, τῇ κατασχούσῃ τοῦτον νοσῶ κατὰ διάστημα ἡμερῶν πιεζόμενος. Ποτὲ μὲν γὰρ ἐπὶ κλίνης
 ἐπιπτεν ἀφῶνος, ποτὲ δὲ ὁδὸν βαδίζων ἐφιππας ὑπὸ τῆς νοσοῦ ἐγένετο κάτοχος, καὶ οἱ συμπαρόντες κατεῖχον
 καὶ παρεφύλαττον, καὶ ἐπᾶν εἰς λογισμὸν ἤκε σχολῆ πρὸς τὰ βασιλεία ὑπανέστρεφεν, ἐνίοτε δὲ καὶ φοράδην ἤγετο.
 Ἐπεὶ δὲ ἡ νόσος ἐπηύξατο καὶ τὸ σῶμα τοῦ βασιλέως κατέπιπτε, συνεχέστερόν γὰρ ἐγένετο τοῦτο, καὶ ἡ
 ἀτροφία τοῦτον ἐπίεζε, καὶ ἀφίκετο εἰς Σμύρνην, ὡς τῷ ἐκείσε προσκυνῆσαι Χριστῷ καὶ διὰ παρακλήσεων
 ἕλων αὐτὸν ἀπεργάσαιτο. Καὶ ἀπελθὼν ἀναχωρῆν οὐχ εὔρεν. Ἄλλ' ἐν τοῖς Περικλύστοις τόποις σκηνοῦμενος,
 ἃ εἰσὶν ἐγγὺς Σμύρνης, χεῖρας τοῦ πάθους ἐπησθετο. Καὶ καταλαμβάνει τὸ Νύμφαιον, καὶ ἐν τοῖς ἐγγύς
 τῆς χώρας βασιλείοις κήποις τὰς σκηνάς ἐπέθετο. Ἐνθα καὶ τὸ χρῶμα ἐλατιούργησεν, ἐξήκοντα δυο ἐτῶν οὖν
 ἐξ ὧν τριακοντατριεὶς βεβασίλευκεν καλῶς καὶ ἀγαθῶς. Ποῦτος γὰρ ἦν καὶ πρὸς τὸ φιλικυβερητότερον αἰεὶ ὑπονεύων,
 πρὸς πάντας φιλόδιος, μᾶλλον δὲ πρὸς τοὺς μῆκοθεν. Ἐρώτων δὲ ἡλέων ἠττάτο, ἐξ ὧν ἡ σύζυγος αὐτοῦ
 Εὐδοκίη ἐξ ἀνθρώπων ἐγένετο, μάλιστα δὲ τῆς ἐξ Ἰταλίας Μαρκεσίνης, ὡς καὶ πέδιλα ὑποδεδέσθαι ταύτην δοῦναι
 κοκκιβάφῃ καὶ ἐφειστρίδας καὶ χαλινὰ, ἐπεσθαι τε αὐτῇ πλείους ἢ τῇ κυρίως δεσποίνῃ, ἀλλὰ τε πολλὰ ἐποίει
 ταῖς ἐκείνης δουλεύων ὀρέξεις. Καρτερικός δ' ἦν ταῖς μάχαις, καὶ ταῖς μὲν κατὰ συστάδην πολέμοις οὐκ ἔχαιρε,
 τὸ ἄλλοπρόσαλλον τοῦ Ἄρριως θειλιῶν, τῇ καρτερία δὲ χρωόμενος, καὶ ἐνεαορίζων εἰς τὴν ἐναντίων καὶ τὴν θέρους
 ὦραν διαβιβάζων, ἐτι δὲ καὶ τὴν φθίνουσαν, ἐνίοτε δὲ καὶ παροαχειμάζων τὴν νικῶσαν ἐλάμβανεν. Ἦν δὲ
 εὐσεβέστατος καὶ φιλόπτωχος, φιλοδίκαιός τε καὶ φιλόχρητος, τὴν βασιλείαν τῷ νιῷ Θεοδοίῳ καταλιπὼν
 ἐτῶν οὗτι γὰρ τοσοῦτος γὰρ ἦν ὁ χρόνος αὐτῷ ὅσος ὁ τῆς πατρικῆς βασιλείας ἐτύγχανεν σχεδὸν γὰρ τῇ πατρικῇ
 ἀναρρήσει καὶ γέννησις ἐκείνου συνέδραμεν.

Theodori Dousæ et Leonis Allatii notæ.

(9) Καὶ ὁ βασιλεὺς. Gregoras, p. 49. ALL.

(10) Γεγωνίως ἀφῶνος Gregoras, p. 50. ALL.

(11) Ἐφόλθιον. Corrigendum censet Meureius
 φόλθιον, barbara et peregrina voce, herbam signifi-
 cante. De qua sic in Glossario; Φόλθιον *herbae ge-*
nus Demetrius Cpol. Hieracosophii lib. II, cap. 1:
 Φολίου βουτύνης, κόστου, σμύρνης ἀρρενικῆς, στά-
 χους Ἰνδικοῦ. Occurrit illi pluries. Videturque *betta*
 esse, quæ *Ilalis foglia mollia*. Sriverio vero
 nostro aliter videtur, qui legendum putat, le-

vissima mutatione β in κ, ἐφόλθιον, ut dicat me-
 dicos scarificationem cucurbitularum pedibus adhi-
 buisse et ἐφόλθιον sive attractorium quoddam
 medicamentum scarificationi injecisse et applicasse
 ad eliciendum sanguinem, cui rei εὐφορβετον aptum
 etc. Dioscorides Asclepiadesque alii videntur. De
 morbo autem imp. Jo. Ducæ Batatzis Nicephorus
 Gregoras, lib. II, cap. ult. Dousa.

(12) Τοῖς τοιοῦτοις ἐπεχωρίαζε. Gregoras, p.
 50. ALL.

ratoris in pejus ruebat, cum solito longe frequentius A malo divexaretur carnesque absumerentur, **110** quod deterius habebat et ali non poterat. Cum ergo medicorum ingenium de restituenda valetudine desperasset, ut respirare ipse paululum posset, Smyrnæ iter meditatur, ut Christum, qui in ea insigniter colitur, adoraret precibusque effusis sibi propitium in tanto infortunio redigeret. Accessit, omnia, uti instituerat, perfecit, nec tamen ex morbo convaluit. Porro in Periclystris commorans (locus is est prope Smyrnæ, quod undique aquarum copia circumfluitur, sic dictus) majori sive potius atrociori malo oppressus, inde discedens, cum gravissimæ corpore urgeretur, Nymphæum proficiscitur, nec regias ibidem domos invisit, sed in hortis regis prope urbem imperatoria fluxit tentoria; ubi et diem suum obiit extremum tertio calendis Novembris, sexaginta et duos annos natus, ut qui illius res exactius possidebant dixerit. Ex his triginta tres probe integreque regnaverat. Leni animo fuit, semperque se humaniorem præbebat. Familiares parcius munerabatur: exteros, eosque qui tanquam legati ad eum venissent, magnificentioribus largitionibus, ut ab eis laudaretur, afficiebat. Amoribus muliebribus, postquam ejus uxor Irene Imperatrix ex hac vita excesserat, et potissimum Marcesinæ quæ ex Italia venerat, Annæ quidem imperatrice ex Alemania uxoris pedissequa, sed quæ postea in amore æmula fuerat, deditus. E cujus amore ita **111** ipse pendebat ut illi coccyneos calceos gestare permiserit et sagum et frænum non alterius coloris indulserit, plures illi famulos quam veræ dominæ donaverit, aliaque quamplurima libidinis illius deserviens præstiterit. Fuit illi animus belli ingens ac tolerans. Consertis præliis, variam Martis sortem extimescens, et in illis conserendis incertum animo agitans, minime delectabatur, sed fortitudine ac patientia, et verno

Theodori Dousæ et Leonis Allatii notæ.

43) Τῷ ἐκεῖσε προσπυήσῃ Χριστῷ. in hac ægritudine Joannis pietatem et numerum in pauperes profusionem luse enarrat Georgius Pachymerius (p. 70), qui a Christianis principibus omnino audiendus est. ALL.

(14) Ἐξήκοντα καὶ δύο. Gregoras. p. 50. Et nota annos vitæ illius Acropolitæ numerare sexaginta duos, Gregoram sexaginta: in annis imperii conveniunt, cum uterque tres et triginta imperii numeret. ALL.

(15) Δαφιλεστέρων. Admirabitur non nemo quam ratione ejusmodi imperatores, qui paulo ante reliquam regiam suppellectilem hostibus cesserant et omnia sua amiserant, exortores, et non sine continuis illisque immensis sumptibus, nunc cum Bulgaris, nunc cum Latinis, nunc cum Christianorum hostibus, et quod majus cuiquam videri poterit, cum Græcis ipsis belligerantes, tot recolligere pecunias potuerint, ut larga etiam manu largitionibus et retributionibus, non familiaribus modo sed exteris, supra etiam imperatorum consuetudinem effusissimis providerint. Cessabit omnino admiratio, si revocentur in memoriam quæ Pachymerius de ærario Joannis et Theodori scribit, p. 68. ALL.

(19) Ἄννης. Mortua namque Irene Annæ Ale-

τοῖς πολλοῖς. Ἐπὶ δὲ εἰς λόγισμὸν ἐπανῆκε, σχολῇ πρὸς τὰ βασίλεια ἐπανέστρεψεν, ἐνίστη δὲ καὶ φορέσθη ἐπὶ θρόνου ἐν ταῖς ἀνακτόροις ὑπὸ τῶν οἰκείων ἤγετο. Ἐπεὶ δὲ ἡ νόσος ἐπὶ ἤξανε, τὸ σῶμα τοῦ βασιλέως κατέπιπτε· συνεχέστερον γὰρ ἤρξατο πάνυ τοῦτω γίνεσθαι. Σύντηξις γοῦν ἦν αὐτῷ τῶν σαρκικῶν, [P. 56] καὶ τὸ δεινότερον ἢ ἀτρεσία τοῦτου ἐπέεζεν. Ἐπεὶ οὖν χεῖρες ἰατρῶν εἰς τὴν νόσον ἀπέκλιμον, παραμυθίαν βουλόμενος μικρὸν ἐφευρεῖν ἠθέλησεν εἰς τὴν Σμύρνην ἀπελθεῖν, ὅπως τῷ ἐκεῖσε προσκυνήσῃ Χριστῷ (13) παράκλησιν τε ποιήσῃ καὶ Ἰλεων αὐτὸν ἀπεργάσαιτο. Ἀφικόμενος οὖν ταῦτα μὲν διεπρόεξετο, ἀνακλιθὴν δὲ τοῦ πάθους οὐχ εὔρεν, ἀλλ' ἐν ταῖς Περικλύστροις σκαυόμενος (τόπος δὲ ἐστὶν οὗτος ἐγγὺς πρὸς τὴν Σμύρνην, διὰ τὸ πολλοῖς τοῖς ὕδασι περικλύζεσθαι αὐτῷ πῶς κατονομαζόμενος), μείζονος ἢ μᾶλλον χειρότερου τοῦ πάθους ἐπήσθετο. Ἐκεῖθεν οὖν ἀπάρως πονήρως λίαν ἔχων τοῦ σώματος καταλαμβάνει τὸ Νύμφαιον. Καὶ ἐν μὲν τοῖς βασιλικῶς οὐκ ἀπέληθεν αἰκήμασιν, ἐν δὲ τοῖς ἐγγύς πρὸς τὴν χώραν βασιλείαις κήποις τὰς ἀνακτορικὰς σκηνὰς ἐνιδρύσατο. Ἐυθὺ καὶ τὸ χρεῶν ἐλειτούργησεν τρίτην καλανθῶν Νοεμβρίου, ἐξήκοντα καὶ δύο (14), ὡς οἱ τὰ περὶ αὐτοῦ ἀκριβέστερον εἰδότες ἐφασκον, ἔτη βιώσας, ἐξ ὧν τριάκοντα καὶ τρεῖς βεβασίλευκε καλῶς τε καὶ ἀγαθῶς. Πρῶτος γὰρ ἦν καὶ πρὸς τὸ φιλανθρωπότερον αἰεὶ ἀπονείων. Δωρεαῖς μὲν πρὸς τοὺς αὐτοῦ ἤττον ἔχρατο, πρὸς δὲ τοὺς ξένους, καὶ μᾶλλον τοὺς ὡς πρέσβεις ἀφικόμενους, δαφιλεστέρων (15) τὴν χεῖρα προὔτεινε, ἐν ᾧ ὑπὸ αὐτῶν ἐπαινοῖτο. Ἐρώτων δὲ θήλεων ἠττάτο. ἐξ οὗτο ἡ σύζυγος αὐτοῦ καὶ βασίλισ Εἰρήνη, ἐξ ἀνθρώπων ἐγένετο. Μάλιστα δὲ τῆς ἐξ Ἰταλίας ἐλθούσης ὡς θεραπεινίδος μὲν τῆς ἐξ Ἀλαμάνων συζύγου βασιλίδος Ἄννης (16), ἀντιζήλου δὲ ταύτης γεγεννημένης Μαρκεσίνης (17) τε ὀνομαζομένης τοῦ ἔρωτος ἠττήτο, καὶ ἐς τοσούτον τῆς ἀγάπης αὐτῆς ἐξεκρέματα ὡς καὶ πίδαλα ὑποδεῖσθαι δοῦναι ταύτῃ κοκκοβαρῆ καὶ ἐρεστρί-

manam, Manfredi Siciliæ regis sororem, uxorem duxit. Gregoras, p. 45 et 91. Pachymerius, lib. iii, p. 181, et infra p. 185. Hujus Annæ postea imperium adeptus Michael Palæologus maximo copiens fuit. Itaque inflammatus libidine ferebatur, ut neque pudor neque pietas neque hominum fama a cupiditate illa revocarint. Mulieris castimoniam et artes et ipsius imperatoris conatus Pachymerius, lib. iii, p. 181, expressit. ALL.

(17) Μαρκεσίνης. Rem fusius pertractat Gregoras, p. 46. Quæ Gregoras de Nicephoro Blemmyda et exclusâ Marcesina ab ecclesia tradit, videtur hausisse ex epistola encyclica ejusdem Nicephori, quæ quia adhuc inedita est, quod sciam ipse, et digna sit quæ ob pietatem et summum in Christianam religionem zelum teratur omnium manibus, hic exscribam Græce: quæ est: Νικηφόρου μουαστοῦ, κ. τ. λ. Vide tomum CXLi in Nicephoro Blemmyda. Spondanus anno 1225, num. 19 mira oscitantia Nicephorum a Blemmyda dividit: Cum pellex ejus quædam quæ majori pompa quam ipsa Augusta incedere consueverat, ab ingressu templi Blemmydæ prohibita ab ejus abbate Nicephoro magnæ virtutis atque auctoritatis viro, etc. Sane hic abbas Nicephorus a Blemmyda delectus non est. ALL.

δας τοιαύτας καὶ χαλεπὰ ἐπεσθαι τε αὐτῇ πλείους ἢ τῇ κυρίως δεσποίνῃ, ἀλλὰ τε πολλὰ ἐπαίει ταῖς ἐκείνης δουλεύων ὀρέξεσι. Καρτερικὸς δὲ ἦν αὐτός ἐν ταῖς μάχαις ὁ βασιλεὺς, καὶ τοῖς μὲν κατὰ συστάθην πολέμοις οὐκ ἔχαιρε, τὸ ἄλλοπρόσαλλον τοῦ Ἄρεως δειλιῶν καὶ τὸ παρά ταῦτά ἀθῆλον ὑπολογιζόμενος· τῇ καρτερίᾳ δὲ χροόμενος, καὶ ἐνεκρίζων μὲν εἰς τὴν τῶν ἐναντίων γῆν καὶ τὴν ἕρουος αἶραν διαβιβάζων, εἴτε δὲ καὶ τὴν φθίνουσαν ὀπώραν διανύων, ἐνίοτε δὲ καὶ παραχειμαζὼν τὴν νικῶσαν σιλέως ἐνστάσει τε καὶ ὑπομονῇ. Ἰπεθνήκει μὲν ὁ βασιλεὺς καταλελοιπῶς, τριάκοντα καὶ τριάκοντα καὶ τρία ἔτη διανύοντι. Τοσοῦτός γὰρ ὁ χρόνος αὐτῷ ὅσος τὴν πατρικῆς βασιλείας ἐτύγχανε· σχεδὸν γὰρ τῇ πατρικῇ ἀναόρῃσει καὶ ἡ γέννησις ἐκείνου ξυνέδραμεν.

γ'. Ἄλλ' ὁ βασιλεὺς ⁴⁰ μὲν Θεόδωρος τῶν βασιλείων ἐπέληπτο θρόνων. Τὴν νενομισμένην γοῦν ὅσιν ἀποδοῦς [P. 57] τῷ βασιλεῖ καὶ πατρὶ, καὶ κθεθεῖς ἐπ' ἀσπίδος ὡς ἔθος, καὶ ὑπὸ πάντων φημισθεῖς αὐτοκράτωρ (18), τοῦ Νυμφαίου ἀπάρας ἐπὶ τὴν Φιλαδέλφου ἀφίκετο. Μεγίστη δὲ αὐτῇ πόλις καὶ πολυάνθρωπος καὶ ἐπλήρζεσθαι δεδυνημένους οἰκήτορας ἔχουσα, καὶ μάλιστα τοξείαν ἀσκούντας· ἀγχιτερμονούτα δὲ τοῖς Περσικοῖς ἄρισις ἀεὶ διαμάχεσθαι τοῖς ὑπεναντίοις τούτους ποιεῖ καὶ ἐθάδης πολέμων ἐργάζεται. Ἐκείσε οὖν διακαρτερήσας μικρὸν καὶ ὅσον πρεσθεῖαν στείλαι πρὸς τὸν σουλτάν, ἐπὶ τὰ Βιθυνῶν κειώρηκα μέρη καὶ τὴν τῆς χώρας ταύτης προκαθημένην πόλιν τὴν Νίκαιαν. Ἐπεὶ δὲ ἐχάρσει τοῦ πατριαρχούντος (19) ἡ Ἐκκλησία (πέφθακε γὰρ ὁ πατριάρχης Μανουὴλ μικρὸν τι τοῦ βασιλέως Ἰωάννου προτελευτήσας), εἶδει δὲ πρῶτον πατριάρχην προβληθῆναι, ἐν' ἐπὶ τῷ βασιλεῖ τὴν στεφνηγορίαν ἐν τῷ ἱερῷ τελεσιουργήσῃ τεμένει, ἐζητεῖτο μὲν ὁ ἀξίος τοῦ τοιαύτου θρόνου, ἡ δόξα δὲ τοῖς πολλοῖς ἐπὶ τῷ Βλεμμύδῃ (20) ἐτύγχανε Νικηφόρῳ, τῷ ἐμῷ διδασκάλῳ τῶν τῆς φιλοσοφίας λόγων τε καὶ συγμάτων, ἀνδρὶ ἐκ νεότητος τὴν ζυγὴν ἀραιμένῳ τοῦ μονήρωνος βίου καὶ περιουστῷ τυγχάνοντι καὶ περὶ λόγων καὶ ἀρετῆν, κἀν ἐνίῳν ὁ φθόνος, καὶ μάλιστα τῶν προύχοντων, οὐ μόνον οὐκ ἐκφανῆ τούτῳ τὰ τῆς ἀρετῆς ἐποίει, ἀλλὰ καὶ κακίας τινας αὐτῷ προσέκολλα. Οὗτος οὖν πρὸς τὸν βασιλέα Θεόδωρον φίλιως δέεικτο καὶ παρ' αὐτοῦ ἐφιλεῖτο· τῶν γὰρ λόγων, ἐν οἷς τὰ πολλὰ ἐπεγάνυτο, διδάσκαλον καὶ αὐτὸν ἐπεγράφετο· σοφὸς γὰρ ἦν εἰς ἄκρον ταῖς ἀληθείαις ὁ βασιλεύς. Ὁ δὲ ὀκνηρότερος περὶ τὸ πρᾶγμα ἐτύγχα-

⁴⁰ D : Ὅς τὴν νενομισμένην ὅσιν ἀποδοῦς τῷ πατρὶ καὶ ἐπ' ἀσπίδος φημισθεῖς, τοῦ Νυμφαίου ἀπάρας πρὸς τὴν Φιλαδέλφου ἀφίκετο. Καὶ ἐκείσε διακαρτερήσας μικρὸν καὶ περὶ τὴν Βιθυνῶν χαιοῖ. Καὶ ἐπεὶ ἐχάρσει ἡ Ἐκκλησία (προτέθνηκε γὰρ τοῦ βασιλέως ὁ πατριάρχης Μανουὴλ), Ἀρσένιον τινα μοναχὸν ἐξ Ἀπολλωνιάδος λίμνης μεταπεμφόμενος χειροτονεῖ πατριάρχην, ὅς καὶ μονημέρως διάκονος καὶ ἱερεὺς καὶ πατριάρχης τέλειτο. Καὶ παρ' αὐτοῦ στεφθεῖς ἔξεισιν.

Theodori Dousæ et Leonis Allatii notæ.

(18) Φημισθεῖς αὐτοκράτωρ. Quamvis enim imperium jure hæreditario ad Theodorum Lascarium veniret, quia is a patre vivente non appellatus fuerat imperator, eo defuncto communi totius exercitus consensu ac nobilium omnium ac procerum concursu imperator salutatur: constabat enim Joannem nemini omnium nisi filio imperium relinquere voluisse, quod et pius esset in liberos et nemini alteri id destinaret. Quare autem filium vivens nullo modo designare voluerit, pluribus prose-

A tempore in hostium locis degens et æstate trajiciens nec non et senescentes fructus expectans, quandoque etiam hibernans victoriam reportabat, imperatoris constantia ac patientia fatigatis hostibus. Moritur imperator Joannes imperio filio suo Theodoro tres et triginta annos agenti relicto: tot enim ætatis illius anni quot et paterni imperii erant: cum paternam enim acclamatione forte et natales illius concurrerant.

ἐλάμβανεν, ἀποκαμνόντων τῶν ἐναντίων τῇ τοῦ βασιλέως Ἰωάννης τῷ υἱῷ αὐτοῦ Θεόδωρῳ τὴν βασιλείαν καταλελοιπῶς. Τοσοῦτός γὰρ ὁ χρόνος αὐτῷ ὅσος τὴν πατρικῆς βασιλείας ἐτύγχανε.

53. Igitur imperator Theodorus imperii habens susceptis, justisque imperatori et patri, uti fieri amat, factis, et super scutum assidens, uti moris est, ab omnibus imperator acclamatus, Nymphæo discedens Philadelphiam comitat, urbem ingentem et frequentem populis oppidanisque arma **112** sumere et maxime sagittis adversarium configere professis. Ea cum in finitimum agrum Persicum extendatur, bella cum hostibus continuo exerecens gentem belli studiis asperrimam alit. Ibi paucis diebus, quibus legationem ad sullanum miserat, commemoratus ad Bithynorum oras et ad primam illius regionis urbem Nicam secessit. Sed cum patriarchæ orba Ecclesia foret (nam paulo antequam Joannes imperator moreretur, patriarcha Manuel vitam finierat), nec absque patriarcha imperatoris coronatio in sacro templo confici posset, dignus ea provincia et honore conquirebatur. Plurimorum suffragia in Nicephorum Blemmidam, præceptorem meum et philosophicorum sermonum ac dogmatum institutorem, virum et litteris virtute perquam celebrem et qui juvenis adhuc atque tenella ætate jugum monasticæ vitæ tulerat, respiciebant, licet nonnullorum, et maxime primatum, invidentia non modo tantæ virtutis lumen oculuerat, sed et vitia quædam homini appinxerat. Hunc imperator Theodorus diligebat, cui juncundissimus erat, quippe qui sermonum, quibus summopere delectabatur, magistrum eum sibi adsciverat: sapientiæ enim culmen et re vera attigerat imperator. Ille ad tantam rem segnior esse, et imperator etiam ipse non impense nimis urgere, cui magnis volupe erat ab eo similem

quitur Gregoras, lib. iii, qui subdit: Ἀνηγόρευτο δ' ὕστερον παρ' ἐχόντων τῶν ὑπηκόων ἀπάντων καθεσθεῖς ἐπ' ἀσπίδος κατὰ τὸ ἐν ταῦτοις ἐπικρατοῦν ἔθος. ALL.

(19) Ἐχάρσει τοῦ πατριαρχούντος. Gregoras, p. 55. ALL.

(20) Πολλοῖς ἐπὶ τῷ Βλεμμύδῃ. Gregoras, p. 55. Acropolita Manuelem vocat patriarcham demortuum, Gregoras Germanum: sed de his nos alibi egimus. ALL.

dignitatem non recipi. Reges scilicet eos qui patriarchatui **113** præsent moribus ac ingenio abjectiores moderatioresque, ut facilius eorum nutibus veluti jussis succumbant, peroptant, quod rusticioribus cum sermonibus fidere nequeant, potissimum accidit : qui vero sapientiæ operam navant, rigidiores videntur et illorum jussibus adversantur. Propterea imperator Theodorus illius mente sensumque leviter degustato ad alios se convertit, et cum plures non satisfacerent, monachum quemdam ex Apolloniadis lacu, præter paucas litteras cæterorum inscientem (solum enim rudimenta grammatices attigerat), nullis sacris ordinibus insignitum, Arsenium nomine, accersitum quam celerrime missis hominibus conduxit : nec ille renuit. Et Nicæa exire festinans præsulibus, ut quamprimum eum patriarcham efficerent, imperat. Illi audientes per unam hebdomadam diaconum sacerdotem et patriarcham consecrant.

ροτονησαι [P. 58] πατριάρχην αὐτὸν ὁ βασιλεὺς, οἱ τῶν καὶ ἱερέα καὶ πατριάρχην αὐτὸν ἐκτελέσαντες.

54. Causa vero exitum Nicæa sollicitandi ea fuit. Bulgarorum princeps Michael, uxoris Theodori imperatoris frater, socero illius Joanni Asano ex Angeli Theodori filia susceptus, Joannis imperatoris obitu nuntiato, cum occiduas partes imperatoris copiis nudas orbasque conspiceret, animoque **114** agitasset regionem et in ea oppida ab imperatore Joanne Bulgaris surrepta ad Bulgarorum rursus dominatum, quod jam diu Bulgarorum cordi inhæserat, revocare, rem pro tempore opportunam, ut sibi videbatur, ratus, Hæmo prodiens transnatatoque Hebro paucissimo tempore multarum regionum potius est, multa que oppida nullo cum labore sibi devinxit, Bulgari siquidem habitatores externorum jugo dejecto generis consortibus accurrebant. Arces solo Romanorum præsidio munitæ cum ad repellendos hostium impetus non sufficerent in potestatem Bulgarorum nullo negotio ceciderunt, partim timore percussis et deditionem arcium pro salute et domum abitione prodentibus, partim repentinæ Bulgarorum irruptioni, cum obviam ire non possent, an fugientibus easque custodibus vacuas deserentibus, aliis etiam temporis longinquitate defessis, cum præter modum custodiæ terminus illis protraheretur. Pleraque etiam arcium imperfectæ, viris et reliquis necessariis parum munitæ, præda hostibus patuerunt. E vestigio itaque expugnatae sunt Stenimachus, Peristitza, Cryzimus,

⁴¹ D : Ὁ γὰρ Βουλγαράρχης Μιχαήλ, ὁ τούτου γυναικάδελφος, τὸν τοῦ βασιλέως Ἰωάννου πυθόμενος θάνατον, ἐπὶ τὰ δυτικὰ μέρη γυμνά στρατευμάτων ἑώρα, βούληθεὶς τὰ ἀφηρημένα ἐκ τούτων ἄσθη ἀνακαλέσασθαι, τὸν Ἑβρον διαπεράσας πολλά ὑφ' ἑαυτὸν ἐποιήσατο. Μετετέθη μὲν οὖν ὁ Στενίμαχος, Περιστίτζα, Κριτζιμός, Γζέπαινα καὶ τὰ ἐν τῇ Ἀχριδῷ ἑμπαντα πλὴν Μυιάκου· τούτο γὰρ καὶ μόνον ὑπὸ Ῥωμαίων περιύλακτο. Οὐστρα δὲ καὶ Περτεράκιον καὶ Κρυβούς καὶ τὸ παρακείμενον τῇ τοῦ Ἀδριάνου καὶ κεκλημένον Ἐφραίμ τοῖς Βουλγάροις κεχείρωτο. Τούτου χάριν ἔσπευδε.

Theodori Dousæ et Leonis Allatii notæ.

(21) Μοναχὸν τινά. Gregoras, p. 55. ALL.

(22) Ἐν μιᾷ ἑβδομαδί. Hujus ordinationem per hebdomadam absolutam, uti usitatam in ea

Α γεν. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ὁ βασιλεὺς αὐτὸς μαλακώτερον αὐτοῦ ἐπειρᾶτο· μᾶλλον γὰρ πρὸς βουλήσεως ἢ αὐτῷ τὴν προστασίαν μὴ καταδέξασθαι. Ταπεινότερους γὰρ καὶ μετρίους εἶναι τὸ φρόνημα τοὺς patriarchas οἱ κρατοῦντες ἐθέλουσι, καὶ προσπίπτειν εὐχερῶς τοῖς σφῶν αὐτῶν βουλήμασιν ὡς προσταγμασιν. Τοῦτο δὲ μᾶλλον οἱ ἁγροικότεροι πάσχουσιν· οὐδὲ γὰρ ἔχουσι τοῖς λόγοις διαφέρειν, οἱ δὲ περὶ λόγους ἄκαμπέστεροι φαίνονται καὶ τοῖς ἐκείνων ὀρισμοῖς ἀντιπίπτουσιν. Ὁ γοῦν βασιλεὺς Θεόδωρος διὰ ταῦτα μικρὰν τινα πείραν λαβὼν τοῦ ἀνδρός ἐφ' ἑτέρους ἐστράπετο. Καὶ ἐπὶ δυναστεῶν ἐτύγχανεν ἐν πολλοῖς, μοναχὸν τινά (21) εἶναι μαθὼν ἐν τῇ τῆς Ἀπολλωνιάδος λίμνῃ ὀλίγων γραμμάτων πείραν ἔχοντα (μόνον καὶ γὰρ ἐφήψατο τῆς γραμματικῆς παιδείας), ἀνίσταν τελοῦντα καὶ Ἀρσένιον ὀνομαζόμενον, ὡς εἶχε τάχους, στέλλει τοὺς αὐτὸν ἄξοντας. Καὶ ὅς ἀφίκετο. Ἐπεὶ δὲ τὴν ἀπὸ τῆς Νικαίας ἔξοδον ἔσπευδε, διὰ τάχους τοῖς ἀρχιερεῦσι προσταττει χειρὸς καὶ οὕτως διεπράξαντο, ἐν μιᾷ ἑβδομαδί (22) διὰ

νδ'. Ἡ δὲ αἰτία ⁴¹ του επισπεύδειν τὴν ἀπὸ τῆς Νικαίας ἔξοδον ἦν αὕτη. Ὁ Βουλγαράρχης Μιχαήλ, ὃς γυναικάδελφος τοῦ βασιλέως ἐτύγχανε Θεόδωρου, τῷ πενθερῷ αὐτοῦ τῷ Ἀσάν Ἰωάννη ἐκ τῆς τοῦ Ἀγγέλου Θεόδωρου θυγατρὸς γενηθεὶς, τὸν τοῦ βασιλέως Ἰωάννου πυθόμενος θάνατον, ἐπεὶ τὰ δυτικὰ μέρη γυμνά στρατευμάτων ἑώρα Ῥωμαϊκῶν, βούληθεὶς τὴν ἀφηρημένην πρὸς τοῦ βασιλέως Ἰωάννου χώραν ἐκ Βουλγάρων καὶ τὰ ἐν τούτοις ἄσθη πρὸς Βουλγαρικὴν ἄρχην καὶ αὐθις ἀνακαλέσασθαι (τούτο γὰρ ἐκ μακροῦ τοῖς Βουλγάροις ὠδίνετο) καὶ τὸν καιρὸν, ὡς ἐδόκει, κατιδὼν ἐπιτήδειον, ἔξορμήσας (23) τοῦ Δίμου καὶ τὸν Ἑβρον διαπεράσας ἐν αὐτῷ πολλὰ χρονῆ πολλὴν τε χώραν ὑφ' ἑαυτὸν ἐποιήσατο πολλά τε ἄσθη σὺν οὐδενὶ παρεστήσατο πόνῳ. Βούλγαροι καὶ γὰρ τυγχάνοντες οἱ οἰκήτορες τοῖς ὁμαφύλοις προσέτρεχον, τὸν ζυγὸν τῶν ἀλλογώστων ἀποσειόμενοι. Τὰ δὲ ἄσθη μετὰ τῶν Ῥωμαϊκῶν καὶ μόνον ἀπολελειμμένα φυλάξεω, οὐκ ἀξίως τοιούτοις καιροῖς ἀντιμάχεσθαι, εὐχείρωτα τοῖς Βουλγάροις ὑπῆρχε, τῶν μὲν πτοία ταραττομένων καὶ προδιδόντων τὰ ἄσθη καὶ λαμβανόντων τὴν πρὸς τὰ οἴκοι ἐλευθερίαν, τῶν δὲ πρὸς τὴν ἐξαπίνης γεγενημένην τῶν Βουλγάρων ἑφοδῶν μηδὲν ἔχόντων ἐκ τοῦ προχείρου νοῆσαι λύσιτελῶν, ἀποδιδρασκόντων καὶ ταῦτα ἔρημα τῶν φυλαττόντων ὑπολιμπανόντων, ἄλλων δὲ ἴσως καὶ χρόνῳ ἀποκαμόντων, παραταθέντος αὐτοῖς παρὰ τὸ μέτρον τοῦ χρόνου τῆς φυλα-

Ecclesia, narrat Acropolita, de qua nos egimus in tractu *De ordinationibus Græcorum*. ALL.

(23) Ἐξορμήσας. Gregoras, lib. iii, p. 53. ALL.

κῆς. Ἐὰ πλείω δὲ τῶν ἀστειῶν καὶ ἀπεριποίητα ἦν
καὶ τῶν χρεωδῶν ὕπλων ἀμοιβῶν. Κατεσχέθη μὲν οὖν
ἐκτοῦ παραυτίκα Στενίμαχος, Πριστίτζα, Κρυξίμος,
Τζέπαϊνα καὶ τὰ ἐν τῇ Ἀχριδῶ ξύμπαντα πλὴν
Μνειάκου· τοῦτο γὰρ καὶ μόνον ὑπὸ Ῥωμαίων πε-
φύλακται. Οὐστρα δὲ καὶ Περπερακίον καὶ Κρυβούς
καὶ τὸ παρακείμενον τῇ τοῦ Ἀδριανοῦ καὶ κεκλη-
μένον Ἐφραϊμ ταῖς Βουλγαρίας κεχείρωται. Τοῦτον
οὕτω γεγενημένων καὶ τῶν ἐν δυσμαῖς Ῥωμαϊκῶν
κλονουμένων πραγμάτων, τῆς φήμης μέχρι καὶ ἐς
βασιλέως ἐπιδραμούσης καὶ πλείονων πρωτοδοκίαν
κακῶν τῶν προσόντων φαντασίας παρεχομένης, οἱ
περὶ τὰ βασιλεία οὐ μικρῶς ἐταράχθησαν· ἠπί-
σταντο γὰρ ὡς τὰ πλείω τῶν δυτικῶν μερῶν Βουλ-
γάρους οἰκοῦνται, καὶ ἀποστατήσουσι πάλαι Ῥω-
μαίων, προσφάτως δὲ χειρωθεῖσι τῷ βασιλεῖ Ἰωάννῃ, καὶ οὐπω πῆξεν τῆς χειρώσεως, λαβούσης, ἔχθραν
δὲ αἰεὶ πρὸς Ῥωμαίους ἐνδομυχοῦσι.

νέ. Διὰ ταῦτα ⁴² καὶ αὐτὸς ὁ βασιλεὺς ἠδημῶνι B
τοῖς πράγμασιν, εἰ οὕτω κατ' ἀρχὰς τῆς ἐξουσίας
[P. 39] αὐτοῦ δυστυχῶς πράττει. Συναθροίσας οὖν
τοὺς ἐν τέλει καὶ τοὺς εἰς στρατηγούς τεταγμένους,
σὺν οἷς καὶ οἱ πρὸς κάππου αὐτοῦ τοῦ βασιλέως Θεο-
δώρου ὑπάρχον αὐτῷ θεῖοι, ὁ τε Μανουὴλ καὶ ὁ Μι-
χαὴλ, ἐβουλεύσατο τί ἂν ἔχοι πρὸς τὰ γεγενημένα
διαπράττεσθαι. Οἱ μὲν οὖν πλείους διαπερᾶσαι τὸν
βασιλέα τὸν Ἑλλήσποντον θεὸν ἔλεγον εἶναι καὶ στη-
σαι τὴν τῶν Βουλγάρων φορῆν. Τοῦτο δὲ τοῖς τοῦ κρα-
τοῦντος θεοῖς ταῖς προειρημένους οὐκ ἤρεσκεν, οἷς καὶ
προσεῖχε μᾶλλον ὁ βασιλεὺς, πᾶλλων ἕνεκα. Ἢ τε γὰρ
γνησιότητι τοῦ γένους ἠνάγκαζε καὶ τὸ τῆς ἡλικίας
γηραιὸν παρτεβίαζεν, οὐχ ἥττον δὲ πρὸς τοῦτο
καὶ τὸ πολλῶν πραγμάτων ἴδιος αὐτοῦς γίνεσθαι
παρέπειθε· φυγάδες γὰρ οὗτοι γεγονότες τῆς τοῦ C
βασιλέως Ἰωάννου διακρατήσεως πολλοῖς προση-
μιλήσαν θεσπότης καὶ εἰς διαφόρους περιε-
πλανήθησαν τόπους, κἀκεῖθεν, κατὰ τὴν ποίησιν,
εἶδον ἄστρα καὶ νόον ἐγνωσαν. Καὶ ἦσαν μὲν ὡς
ἀληθῶς οὗτοι νοήμονες, οὐκ ὀρθὰ δὲ ἐφράνον τοῖς
τῶν Ῥωμαίων πράγμασιν, αἰτίαν ἔχοντες τὸ παρ-
ευδοκιμηθῆναι τὰ πρῶτα παρὰ τοῦ ἀδελφοῦ καὶ
βασιλέως, μηδενὸς αὐτῶν εἰς ἀξίαν ἀνηγμένου βασι-
λέως ἀδελφοῖς διαπρέπουσαν. Εἶτα καὶ παρὰ τοῦ
γαμβροῦ καὶ βασιλέως καὶ φυγάδιαί τῆς Ῥω-
μαίων γεγενημένοι πρὸς αὐτοῦς ἐδυσμέναιον. Καὶ
ταῦτα μὲν ἴσως ἐρεῖ τις αἰτία εἶναι, τὸ δὲ ἀληθές τὰ
τῶν ἀνθρώπων ἦθη ἀβέβαια ὄντα καὶ ἀστατα τοιού-
τους τυγχάνειν ἐποίουν. Καὶ ταῦτα μὲν αὐτὸν διελάν-
θανεν οὐδὲ τὸν βασιλέα Θεόδωρον· τέως οὖν ὡς αἰ-
κίους τοῦ αἵματος καὶ τὸ τιμῆν αὐτοῦς διὰ παντός D
προσέδομος ἐχρᾶτο πρὸς συμβουλῆς. Ὑπετίθεντο
γούν οὗτοι ὡς οὐ χρεῶν τὸν βασιλέα διαπερᾶσαι πρὸς
κῆν δυσμῆν, ὅτι τε κακῶς πράττει τὸ τοιαῦτα μέρη,
καὶ ὡς νοσεῖ σχεδὸν ἀθεράπευτα, στρατεύματά τε μὴ
ἔχειν τὸν βασιλέα προσῆκον πράξει βασιλικῇ· ὁ γὰρ
χειμῶν ἐκόλυε τὴν συνάθροισιν τῶν δυνάμεων. Καὶ

Tzeræna et Achridis præter Mniacum, quod vel so-
lum Romanis devotum perseveraverat, omnia. Præ-
terea Ustra, Perperacium, Cribus et quod Adriano-
poli adjacet, Ephrem, Bulgaris cessere. Hæc ubi ita
facta sunt, et in occiduis partibus rebus Romano-
rum in discrimen adactis, cum fama ad imperato-
ris etiam aures pervolasset, **115** et præsentibus
malis atrociora inde ventura representasset, qui in
aula erant, nimis conturbati sunt, quippe qui
scirent polissimam Occidentis partem in Bulgaros
esse propensam, tanquam quæ a Romanis jampri-
dem defecisset, et recentior a Joanne imperatore
debellata nondum solida ac firma in dominio con-
staret, sed continua in Romanos odia clanculum
exerceret.

53. Propterea imperator etiam ipse rebus anxie
æstuabat, si tam misere potestatis illius initio
haberentur. Illis ergo qui dignitate fulgebant, et
exercituum ductoribus, inter quos et ex avo impe-
ratore Theodoro patruī Manuel et Michael advene-
rant, convocatis, consilium inivit, quid sibi, ut malo
occurreret, agendum esset. Potior eorum pars in
eam ivit sententiam, ut imperator Hellesponto supere-
rato impetum Bulgarorum comprimeret. Sed hoc
principis patruis, quos supra nominavi haud arri-
debat, quibus animum potius adverterat imperator
multis de causis. Affinitas quippe generis et vene-
randa senectus compellat; neque minus ad id
conferbat rerum multarum experientia. Hi namque
Joannis imperatoris tempore et solo patrio exsules
multorum principum familiaritate usi sunt et diversa
in loca aberrarunt, hincque, **116** ut poeta cecinit,
viderunt urbes et mores hominum cognoverunt. Hi
licet, ut verum fatear, pleno pectore saperent, non
recte tamen Romanorum rebus consulebant, quod
primum a fratre et imperatore neglecti nullo digni
habiti fuissent munere, quod fratres imperatoris
condecoraret; dein per generum et imperatorem ab
solo patrio extorres, ab eis solos se abalienaverant.
Et has quidem causas Romanis illos inimicissimos
reddidisse aliquis forte diceret: nobis satis cogni-
tum mores hominum incertos atque instabiles in
hujusmodi eos deduxisse simultates, quæ neque
imperatorem Theodorum latebant. Nihilominus eos
tanquam sanguine conjunctos, et quod perpetuo eos
honoribus condecorare proposuerat, consiliis adhi-
bebat. Proponebant itaque illi non esse operæ pre-
tium imperatorem in occasum progredi, quod ex
partes male afflicterentur et absque remedio vehe-
menter laborarent. Copias esse imperatoris exiles
ac tenues nec regis apparatu suppare, cum tempus
hibernum impedimento esset ne cogerentur in
unum. Præterea imperatorem, si loco moveatur nes

⁴² D : Βουλῆν οὖν ποιησάμενος, οἱ μὲν πλείους διαπερᾶσαι αὐτὸν τὸν Ἑλλήσποντον θεὸν ἔλεγον. Οἱ δὲ πρὸς κάππου αὐτοῦ τοῦ βασιλέως Θεοδώρου Μανουὴλ καὶ Μιχαὴλ οἱ Λασκάρεις, οἷς προσεῖχε μᾶλλον τῇ τε γνησιότητι καὶ τῷ γῆραι, οὐ χρεῶν διαπερᾶσαι τὸν βασιλέα ἐβούλευσαν. Η. τῶν πλείονων γούν ἰσχυρὰ βουλῆ.

que nomine suo neque exspectatione hominum dignum quippiam conficiat, non tantum hostibus ablata confirmare, sed et reliqua sommo adversariorum incremento rerumque Romanarum immutatione dispendere ac dissipare. Et hæc quidem isti. Verum Georgius Muzalo apprime illi carus, qui magni domestici munere fungebatur, imperatorium progressum non **117** consulere modo, sed etiam cogere, nequæ in occusu erant, vel majore eorum pars, in inimicorum potestatem venirent. Alii etiam non pauci viri celebres in magni domestici sententiam ierant. Igitur prælatum est plurimorum consilium. Maxime vero imperatoris ingens cupido ac animi ardor, ad itionem impense exagitatus, obvios quosque promptosque, pusillum sane exercitum, eosque qui inter ambulandum occurrebant, alios etiam qui a via non aberant, armis tamen equisque cæteros consequi valentes collegit, quos secum portans Hellespontum trajicit, magno domestico in Oriente relicto.

56. Hinc festinans Adrianopolim venit, ibique unico die commoratus postero die egreditur. Interim ex Bulgarorum speculatoribus unus imperatorem intuitus Adrianopoli exsipientem citato cursu ad Bulgarum fertur (ille etenim circa Herbrum castra posuerat) et rem aperit, imperatorisque in eum **118** celerem irruptionem exponit, atque jurejurando confirmabat semet oculis propriis imperatorem pontem fluminis Hebri urbi proximum petranscuntem conspexisse. Hoc quidem Bulgaros turbavit, non ita tamen ut loco, in quo castra fixerant, se moverent; quem retinebant mordicus, quousque accuratius pleniusque de his quæ rumor attulerat certiores fierent. Sed nec imperatorem Bulgarorum tentoria fugiebant, cum locum in quo exercitus erat addidicisset. Igitur celerius iter ingredi, equorum gressus properos urgere, summisque votis exoptare Bulgaris copiis occurrere. Sic ergo irruente forte fortuna ab instituto abducitur. Qui enim Romanis copiis præibant, in Bulgarici exercitus custodes incidunt, quorum plerosque ense trucidant, alios vivos capiunt, inter eos et cui summa belli credita fuerat. Cæteri fuga sibi consulentes summa nocte in Bulgaricum exercitum revertuntur, nuntiantque omnia, et jam imminere imperatorem contendunt. Quare uti quisque Bulgarorum poluit, eorumque princeps in equum insiliens, in interiora Bulgariæ regionis loca sese reci-

Α τὸ ἐπιδημῆσαι κατὰ χώραν τὸν βασιλέα καὶ μὴ ἄξιον τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ καὶ τῆς ψῆμης ἐργάσασθαι οὐ τῶν ἀφηρημένων καὶ μόνον βεβαίωσιν ἐν τοῖς ἐχθροῖς ποιεῖται, ἀλλὰ καὶ τῶν περιλειμμένων ἀφαίρεισιν αὐξήν τε τῶν ὑπεναντίων πολλῶ μείζονα, ὡς καὶ τῶν Ῥωμαϊκῶν πραγμάτων ἐλάττωσιν οὐ σμικρὰν. Ταῦτα μὲν αὐτοί, ὁ δὲ τὰ πλείστα πεποθημένος αὐτῷ Μουζάλων Γεώργιος, τὴν τοῦ μεγάλου δομestίκου δύναμιν περιεξωσμενος, τὴν βασιλικὴν περαιοσιν συνεβούλευε καὶ ταύτην κατήπειγε, μὴ λάθῃ τὰ πάντα τῶν ἐν δυσμῇ ἢ τὰ πλείω ταῖς τῶν ἐχθρῶν χερσὶν ἀλωθῆναι. Καὶ ἄλλοι δὲ τῶν ἐπιφανῶν οὐκ ὀλίγοι τῇ τοῦ μεγάλου δημοστίκου συνήθου βουλῇ. [P. 90] Ἡ τῶν πλείονων γαῦν ἰσχυσε βουλή, μάλιστα δὲ τοῦ βασιλέως τὴ πρόθυμον καὶ ὁ τῆς καρδίας αὐτοῦ ζήλος ἐκκαῆς γεγονώς πρὸς τὴν κίνησιν. Καὶ προσλαβόμενος τοὺς ὅσοι συνακαλουθεῖν ἔτυχον, εἰς μέτριον ἀριθμουμένους στρατεύματα, καὶ τοὺς καθ' ὁδὸν ξυντυγχάνοντας, καὶ τοὺς ἐγγύτερον τῆς φεροῦσης ἄντας καὶ δυναμένους αὐτοῖς ὄπλοις καὶ ἵπποις ἐφέψεσθαι, διαπεραιούται τὸν Ἑλλήσποντον, καταλιπὼν εἰς τὴν ἐν τὸν μεγάλου δομestίκου.

νς. Ἐντεῦθεν ⁴³, ὡς εἶχε τάχους, τὴν Ἀδριανούπολιν πέφθακε. Μικρὸν δὲ καὶ μόνον ἡμέραν διακαρτερήσας ἐν ταύτῃ ἐξῆλθεν εἰς νέωτα. Καὶ τις τῶν ἐκ Βουλγάρων κατοπτέρων τὸν βασιλέα τεθεαμένος τῆς Ἀδριανου ἐξερχόμενον ὁρμαῖς ἐπὶ τὸν Βούλγαρον ἵκετο (περὶ τὸν Ἑβρον καὶ γὰρ οὗτος ἐστρατηδεύετο) καὶ τὸ δράμα διασαφεῖ καὶ τὴν τοῦ βασιλέως ἐξαγγέλλει κατ' αὐτοῦ ταχεῖαν ἔφοδον, καὶ ὄρκοις ἐδεδαιούτο ἢ μὴν ὀφθαλμοῖς τεθεῆσθαι τὸν βασιλέα τὴν πρὸς τῇ πόλει τυγχάνουσαν τοῦ ποταμοῦ Ἐβρου γέφυραν διαβαίνοντα. Τοῦτο συνέχει μὲν τοὺς περὶ τὸν Βούλγαρον, οὐ μὴν τοῦ τόπου καθ' ὃν ἔλαχον στρατοπεδεύειν ἀπέστησαν, ἀλλ' ἕμενον ἐκεῖσε μέχρις ἂν γνοῖεν τὰ τῆς ψῆμης ἀκριβεστερόν τε καὶ καθαρώτερον. Ἄλλ' οὐδὲ τὸν βασιλέα ἢ τοῦ Βουλγάρου κατασκήνωσις λέληθεν, ἀλλ' ἐμεμαθήκει τὸν τόπον ὅπου δὴ στρατόπεδον εἶχεν. Ταχύτερον γαῦν τὴν πορείαν ἐποιεῖτο καὶ τῶν ἵππων τὰς κινήσεις ἐπέτεινε, καὶ ἤρχετο τῷ Βουλγαρικῷ ξυντυχεῖν στρατεύματι. Οὕτω γαῦν ἔχων ὀρμήματος ἐκ τινος συμβάματος ἐσφάλη τυχηρῶς τοῦ βουλευματος. Οἱ γὰρ προάγοντες τῶν Ῥωμαϊκῶν στρατευμάτων τοῖς εἰς φυλακὴν προτεταγμένοις τοῦ Βουλγαρικοῦ στρατοπέδου συμπεπτώκασι, καὶ πολλοὺς μὲν ξίφους ἔργον πεπρῖνηται, ἄλλους δὲ ζωγρίας εἶλον, οὐν αὐτοῖς δὲ καὶ τὸν τὴν ἡγεμονίαν τῆς στρατείας ἔχοντά. Οἱ δὲ ἕτεροι φυγῇ χρησάμενοι νυκτὸς βαθείας εἰς τὸ Βουλγαρικὸν ἀπέδρασαν στρατεύματα, καὶ διηγούντο

⁴³ D : ὡς εἶχεν οὐν τάχους, τὴν Ἀδριανου πέφθακεν. Κάκειθεν ἐξίσι, καὶ τις τῶν Βουλγάρων κατοπτέρ τὸν βασιλέα τῆς Ἀδριανου ἐξίοντα τεθεαμένος ὁρμαῖς πρὸς τὸν Βουλγαροῦρχην ἀφίκετο περὶ τὸν Ἐβρον σκηνοῦντα, καὶ τὸ δράμα διασαφεῖ ὄρκοις, ἰδεῖν, τὸν βασιλέα τὴν πρὸς τῇ πόλει τυγχάνουσαν τοῦ ποταμοῦ Ἐβρου γέφυραν διαβαίνοντα. Γνοὺς δὲ ὁ βασιλεύς τὴν τῶν Βουλγάρων κατασκήνωσιν ἐπέτεινε τὴν ὁδόν. Καὶ οἱ προάγοντες τοὺς φύλακας Βουλγάρων ξίφει καὶ ζωγρία εἶλοντες, ἐκ τινος φυγάδος διαμαθόντες, πάντες ἔφυγον τούτων πρὸς τὰ ἐνδοτέρω, κατεδύποντο δὲ τοῖς συναρφεῖσι τῶν δένδρων. Ἐωθεν δὲ τὸν τόπου φθάσα. ὁ βασιλεύς λελύπηται, οὐκ εἶχε δ' ὅ τι καὶ δράσειε. Περὶ δὲ τὴν Βερόνην χωρεῖ, καὶ αὐτοβοεῖ τὸ φρούριον εἶλες. Καὶ τάχ' ἂν περὶ τὸν ὄμιλον αὐτὸν κατ' ἐν αὐτῷ φρούριον ἐκεχώρηκει, εἰ μὴ χειμῶν ἐκώλυσε αὐτὸν μέγας. πολλὴ γὰρ χιὼν τῆς γῆς τὸ πρόσωπον ἐπηλύγασεν. Ἡμέρας γαῦν ἐξ διακαρτερήσας ὁ βασιλεύς, λείαν τὰ Βερόνης ποιησάμενος, εἰς τὴν Ἀδριανου ὑπέστρεψεν.

τὰ πάντα, καὶ τὸ πλεῖστον αὐτῶν ἤδη τυγχάνειν τὸν βασιλέα δισχυρίζοντο. Ὡς ἔτυχε γοῦν ἕκαστος τῶν Βουλγάρων καὶ αὐτὸς ὁ τούτου ἄρχων, ἐπιβὰς τοῦ ἵππου, ἐπὶ τὰ ἐνδότερα τῶν Βουλγαρικῶν ἐφέρετο χώρων. Κατεδρύπτοντο δὲ τούτων τοῖς τῶν δένδρων κλίδοις τὰ πρόσωπα, συνηρεφέσι τούτοις ἐμπύπτοντα· ὁ δὲ καὶ αὐτὸς ὁ Βούλγαρος πέπουθεν. Ἔνιοι δὲ αὐτῶν καὶ γυμνοὶς ἐφροστροῖδων εἰς τὴν ὀχρίαν τοῖς ἵπποις ἐχρήσαντο. Οὕτω γοῦν διαδράντες τὴν Ῥωμαϊκὴν ἀπέφυγον σπάθην. Ἐῶθεν δὲ τὸν τόπον φθάσας ὁ βασιλεὺς καὶ ἔρημον στρατεύματος Βουλγαρικῶν κατιθὼν λελύπηται μὲν, οὐκ εἶχε δὲ ὅτι καὶ δρῆσαι. Βουλὴν δὲ ποιησάμενος ἐπὶ τὴν Βεροὴν χωρεῖ, κάκεισε δὲ ἀφιγμένος αὐτοβοεῖ τὸ φρούριον εἶλεν· [P. 61] ἅπαν γὰρ τὸ τεῖχος αὐτοῦ κατηρείπωτο καὶ διεξέδους εἶχε πολλὰς, καταβέβλημένον καὶ τοῦτο παρὰ τῶν Βουλγάρων σὺν τοῖς λοιποῖς τῶν Ῥωμαϊκῶν, ἄστων, εἰ καὶ κάμαξι καὶ τοῖς ἐξ ἀμαξῶν ξύλοις ἐδόκουν αὐτὸ κατοχυρώσασθαι οἰοικήτορες. Τροφῶν γοῦν νύμολοησε τὰ στρατεύματα, αὐτοὶ τε καὶ οἱ τούτων ἵπποι· ἐπέπληστο γὰρ χορτασμάτων τὸ ἄστυ. Καὶ τάχ' ἂν καὶ προσωτέρω ἂν ἐσεχωρήκει ὁ βασιλεὺς καὶ ἐπὶ τὸν Αἴμον αὐτὸν καὶ τὰ ἐν αὐτῷ τυγχάνοντα φρούρια τὴν ἐφοδὸν ἐπεποίητο (πτοίαν γὰρ οὐ μικρὰν τοῖς Βουλγαροῖς ἐνέβαλεν), εἰ μὴ χειμῶν βαρύτατος αἰφνης ἐπισπασῶν ἐκώλυσεν αὐτὸν τῆς ὁδοῦ· πολλὴ γὰρ χιῶν πρώτης γῆς τὸ πρόσωπον ἐπηλύγασε, καὶ τὸ ἐπὶ ξένης καὶ πολεμίας τὰ Ῥωμαϊκὰ χρονίζειν στρατεύματα οὐ καλὸς ἐδόκει τοῖς ξυμβουλευούσιν. Ἡμέρας οὖν ἔξ ἐκεῖσε διακαρτερήσας ὁ βασιλεὺς, ἐπεὶ εἶχε τι ἕτερον δράσαι, λείαν τὰ Βεροῦς ἅπαντα ποιησάμενος, ἀνδρας, γυναῖκας, νόπια, προβάτα, βόας καὶ σύμπαν ἄλλο κινεῖσθαι θυνάμενον, εἰς τὴν Ἀδριακοῦ τὴν ὑπαστραγοῦν ἐποίησατο.

ἕξ. Ἐκεῖθεν ἄ γοῦν ἐπιλεξάμενος ἀξιόλογον στρατεύμα περὶ τὰ ἐν Ἀχριδῶ φρούρια ἐπεπόμφει τὰ πρὸ μικροῦ τοῖς Βουλγαροῖς κεχειρωμένα, εἰ πως καὶ αὐτοῖς τῆ τῶν Ῥωμαίων ὑπαχθεῖεν ἄρχῃ. Ἐν αὐτοῖς γοῦν ἀφιγμένοι σὺν τοῖς στρατεύμασιν οἱ τῶν Ῥωμαίων ἠγήτορες μηχανήμασι τε καὶ ἐλεπόλεσι βῆρον τῶν φρουρίων περιεγένοντο· οἱ Βούλγαροι καὶ γὰρ θάπτου τῶν ἐν ἄστυσι φυλακῶν ἀπαλλάττονται, εἰ πολεμίους ὄρων καὶ μαχιμωτέροις συμπλακθεῖν τοῖς πράγμασιν. Ἐν οὐ πολλῷ γοῦν τὰ πλείω αὐτῶν ἐχειρώσαντο. Ἀλλὰ καὶ ὁ βασιλεὺς τὸν περὶ αὐτὸν συναθροίσας λαὸν ἐπὶ τὰ ἐν Ῥοδόπῃ ἄστυ κεχώρησε. Καὶ εἶπε μὲν Περιστίτζαν τοῖς μηχανήμασι, καὶ μετ' αὐτὴν τὸν Στενίμαχον, καὶ ἐπὶ τούτοις τὸν Κρυτζιμὸν, ὀχυρώματα ταῦτα πάντα καὶ εἰς πρόσωπον κείμενα τοῦ τῆς Ῥοδόπης ὄρους καὶ τὰ ὀπίσω πάντα φυλάττοντα. Ἀφίκετο δὲ καὶ εἰς Ἰζέπαιναν ἐν ἄκμῃ χειμῶνος· ἡ δὲ τοῦ τόπου δυσχωρία καὶ τὸ ψυχρὸν τοῦ καιροῦ οὐδὲ μικρὸν τι εἶασεν ἐν ταύτῃ προσκαρτερῆσαι. Ἐπεὶ δὲ τὸ ἔαρ ἐπέλαμψε, πρυστάγματα πρὸς τὸν Στρατηγόπουλον Ἀλέξιον καὶ Τορσίην

pere, et cum per loca arboribus frequentibus consita abigereentur, arborum ramis facies, quod et Bulgarus passus est, dilacerari; nonnulli etiam ex ipsis sagis omissis equis calcar addere, qui sic in fugam dati Romanorum ietus declinarunt. Mane cum locum occupasset imperator **119** et militaribus copiis vacuum comperisset, indoluit sane, sed prestare aliquid haud potuit. Tamen consilio inito Berroem proficiscitur, primoque impulsu oppidum cepit, Nam murus undique lacer corruerat multisque patebat hiatibus, cum hoc quoque cum reliquis Romanorum oppidis a Bulgaro solo æquantum fuisset, licet perticis et lignis ex planstris accolæ illud munisse viderentur. Cibis itaque et equi et milites cumulate abundarunt: oppidum etenim pabulorum omnium abundantia circumfluebat. Fortasse etiam imperator ulterius processisset, et circa Hæmum et in eo sita oppida incursionem fecisset (timorem enim, nec eum pusillum, Bulgari incusserat), nisi tempestas asperrima ex improviso irrumpens impetum ardoremque restinxisset. Iogens etenim nix infusa terræ faciem obtexit, et in aliena ac hostili terra exercitus Romanos diutius immorari nou æqui consultores laudabant. Sex itaque dies ibi imperator commoratus, cum nihil suppeteret agendum, omnia Berroes, viros, mulieres, infantes, pecudes, boves, et quidquid loco moveri poterat, depopulatus, Adrianoopolim repetit,

57. Ibiq̄ recollecto non contemnendo exercitu ad Achridæ oppida, quæ paulo ante Bulgari subegerant, si forte rursus ditioni Romanorum redderentur, **120** transmittit. Duces Romani cum copiis advecti tormentis ac machinis facili negotio loca expugnant. Bulgari enim vel solo hostium conspectu et bellicarum rerum conflictu, arcium custodia neglecta, fugam arripiunt. Quare parvo tempore potissima quæque eorum occupata sunt. Imperator etiam milite proprio coacto ad Rodopeia oppida gradum facit, cepitque machinis adactis Peristitzam, postea Stenimachum, tandem Crytzimum, propugnacula omnia in faciem Rodopes montis sita, quæ retro posita custodiunt. Tzerænam quoque profectus est ipso vigore hiemis. Verum loci asperitas ac temporis rigor neque minimum in ea morari concessit. Sed ubi ver appetebat, ad Strategopulum Alexium et Constantinum Tornicem, cui magni primicerii dignitatem imperator Joannes crediderat, apud Serras existentes et exercitu potentes, mandatorum libellum dedit, ut in unum

⁴⁴ D : Κάκειθεν ἐπιλεξάμενος στρατεύμα περὶ τὰ ἐν Ἀχριδῶ φρούρια ἐπεπόμφει τὰ κρατηθέντα ὑπὸ Βουλγάρων εἰ πως καὶ αὐτοῖς τῆ τῶν Ῥωμαίων ὑπαχθεῖεν ἄρχῃ. Ἐκεῖσε οὖν ἀφιγμένοι οἱ τῶν Ῥωμαίων ἠγήτορες βῆρον τῶν φρουρίων περιεγένοντο τῶν πλείστων. Ἐπεὶ δὲ τὸ ἔαρ ἐπέλαμψε, πρυστάγματα ἤκου πρὸς τὸν Στρατηγόπουλον Ἀλέξιον ἐν Σέρραις, ἵνα κατὰ Ἰζεπαίνης ἀφίκοιντο. Ὁ καὶ ἐποίησαν. Ἀλλὰ μήτε πολεμίοις ἀξίοις ἐγκύρσαντες, κτύποις ἤχων κερατίνων διαθροηθέντες ἀκόσμως ἐχρήσαντο τῆ ψυχῇ, πᾶσαν ἀποσκευὴν καὶ τοὺς πλείους τῶν τοῖς Βουλγαροῖς ἀπολιπόντες.

universo milite collecto Tzopænam progredierentur. Quod et exsecuti sunt. Sed in eo conatu mali copiarum ductores esse deprehenduntur : nam cum neque in hostiles copias incidissent neque viros eos cum quibus arma conserere debebant, tantum sonis et strepitibus auditis corneisque fragoribus hauslis, turpiter sese coniecerunt **121** in fugam, apparatu omni bellico et ex equis plurimis Bulgarorum pastoribus ac porcariis derelictis. Hæc illi ratione fugitantes, equis armisque destituti. rursum Serras pervenere. Propterea imperator ira furoreque percitus imperavit eisdem ut modo, quo recesserant, conflictum eundem atque pugnam exciperent. At illi tanto conatui pares non erant.

μὲν οὖν βασιλεὺς διὰ ταῦτα θυμοῦ μὲν ἐπέπληττο, καὶ πρασιτάττεν ἐξ ἄρχῆς αὐτοῦς ἐκείνους, ὅπως οὖν ἔχοιεν, ἐπὶ τὴν αὐτὴν καὶ αὐθις μάχην χωρῆσαι οἱ δὲ ἀδυνατώως εἶχον τῆς πράξεως.

58. Hæc cum ita evenissent, gravius quippiam supervenit, quod ingentem adversus Romanos noxam minabatur. Nam Meleniciotici exercitus præfectus, cui Dragotæ nomen fuit, et natura quidem uti Bulgarus Romanis infensus, et præter innatum odium propter Joannem imperatorem magis ac magis alienus : namque ingentia ab eo sperans, et quæ ab imperatore Joanne acceperat, multa licet atque magnifica, haud tanti æstimans palam defectionem meditatur. Et jam omnibus e Melenico militibus coactis aliisque, **122** nec non etiam ex circumjacentibus locis plurimis, Melenici munia circumvenit et obsidione cingit et oppugnare lotis viribus contendit. Arcis custodia demandata erat Nestongo Theodoro et Angelo Joanni, ad defendendum oppida hostesque debellandos aptissimis. Oppidani licet necessariis rebus abundarent, aquæ tamen inopia laborabant, æstivo tempore præ cæteris ad tolerandum maxime arduum ac difficillimum. Illi neque enim prorsus aqua defecerat) fortiter adversariis resistere, sagittis ferire, lapidum jactu incessere, et omnium armorum genere impetum sustinere. Horum certior factus imperator ægre animo angi, et cogitatione optima usus, celeritate qua potuit militibus in unum coactis, die duodecimo, tam brevi temporis spatio tantum iter

A Κωνσταντίνου, ὃν μέγαν πριμμικέριον ὁ βασιλεὺς τετίμηκεν Ἰωάννης, ἐξέπεμψεν, ἐν ταῖς Σέρραις ὄντας καὶ τὸ στρατοπέδον ἔχοντας. ἵνα τὴν στρατιὰν πᾶσαν συναγαγοντες κατὰ τῆς Τζεπαίνης κίρκοιτο, τοῦτο δὴ καὶ ἐποίησαν· κακοὶ δὲ ἐφκνησαν ἐν τούτῳ τῷ ἐπιχειρήματι στρατηγοὶ· μήτε γὰρ πολεμίων ἐγκύρσαντες στρατιαῖς μήτε ἀνδράσι ἀξίους τούτοις μαχέσασθαι, κτύπων δὲ καὶ μόνων καὶ ψύφων ἀκηκοότες καὶ ἔχων κερατίνων ἀκροσάμενοι, ἀκασμως ἐχρήσαντο τῇ φυγῇ, [P.62] πᾶσαν ἀποσκευὴν καὶ τοὺς κλείους τῶν ἵππων τοῖς ποιμέσι καὶ συθώταις τῶν Βουλγάρων καταλιπόντας. Οὖν μὲν οὖν ἐκείνοι φυγαδία γεγονότες τὰς Σέρρας καὶ αὐθις κατέλαβον, ἵππων καὶ ὅπλων γυμνοὶ τυγχάνοντες. Ὁ

Β νη'. Ἐπεὶ δὲ ταῦτα ἴδῃ αὐτῷ ξυνέβη, ξυνεπεπτώκει καὶ τι τῶν βαρυτέρων, καὶ πολλὴν τὴν κατὰ τῶν Ῥωμαίων βλάβην ἐπαπαίλου. Ὁ γὰρ τοῦ Μελενικιωτικοῦ προεξάρχων στρατεύματος, Δραγωτᾶς τοῦνομα, καὶ φύσει μὲν ὡς Βούλγαρος θύττοιαν τρέφων κατὰ Ῥωμαίων, ἐτι δὲ πλέον φέρων τοῦ φυσικοῦ διὰ τὴν κρῆσιν τὸν βασιλεῖα ἀπεχθίαν (ἔλπισε γὰρ ἐξ αὐτοῦ μεγάλων τυχεῖν· οὐδὲ γὰρ ἐκρινεν ἀξία τιὰ παρὰ τοῦ βασιλέως Ἰωάννου ἐκείνῳ κεχορηγμένα, καὶ ταῦτα πολλὰ γεγενημένα), ἀποστασίαν φανερὰν μεμελέτηκεν. Καὶ δὴ πάντας τοὺς ἐν Μελενίκῳ (24) συναγαγὼν στρατιώτας τε καὶ λοιποὺς, ἐτι δὲ καὶ ἄλλους παμπόλλους ἐκ τῶν πέριξ χωρῶν, παρεκάθισε τοῦ Μελενικοῦ τὸ ἄστυ καὶ ἐπολιόρκει τοῦτο καὶ ἐπιλονίκει πορθεῖν. Ἦσαν δὲ ἐν τούτῳ τῷ ἄστει προτεταγμένοι τῶν φυλασσόντων ὁ τε Νεστογγοσ Θεοδωρος καὶ ὁ Ἄγγελος Ἰωάννης, καὶ ἀμφότεροι θεξιοὶ ἄστυ φυλάξαι καὶ πολέμους ἐκτρέψασθαι. Ἐστενοχώρει δὲ τοὺς ἐνθον τοῦ ἄστει οὐδὲν ἄλλο (καὶ γὰρ ἠύμοίρουν τῶν χρεωδῶν) ἀλλ' ἢ ἡ τοῦ ὕδατος ἐνθια ἐν ὥρᾳ θέρους, τὸ ἀνάγκαιότατον τῶν ἄλλων κίαν τῇ σπάνει βαρύτατον. Οἱ δὲ (καὶ γὰρ οὐ πάντα τούτους τὸ ὕδωρ ἐξέλιπε) καρτερώς τοῖς ἐν ἐνταῖς ἀνθίσταντο καὶ οἰστοῖς ἐθαλλον καὶ λίθοις ἐτίρωσκιν καὶ πᾶσιν ἄλλοις ὅπλοις ἐμάχοντο. Τούτων ἐν ἀκροῦσει γεγενημένος ὁ βασιλεὺς δυσφόρως τὴν ἀκρὴν ἔνεγκε, βουλὴν δὲ βου-

4 D: Καὶ ὁ τοῦ Μελενικιωτικοῦ δὲ προεξάρχων στρατεύματος Δραγωτᾶς τοῦνομα ἀποστασίαν φανερὰν μεμελέτηκεν, καὶ συναγαγὼν στρατιὰν κλείστην παρεκάθισε Μελενικόν. Ἐφύλαττον δὲ τούτων ὁ Νεστογγοσ Θεοδωρος καὶ ὁ Ἄγγελος Ἰωάννης, οἱ καὶ γενναίως ἀντεῖχον. Ὁ δὲ βασιλεὺς εἰς Σέρρας κίρκετο, καὶ ἐπεὶ ἐπέπνεστο τὴν τοῦ Ῥουπελίου δυσχωρίαν, καθ' ἣν ὁ ποταμὸς Στρούμων ρεῖ, Βουλγαρικῇ φυλάττεσθαι στρατιᾷ, οἱ καὶ πύλας ἐν αὐταῖς κατεσκεύασαν, σπουδῆ περὶ τὸν ἐκεῖσε χώρον ἀρίκετο. Ἀποκόψας οὖν στρατιὰν κεξαιτίου ὑπὲρ κεφαλῆς τῶν Βουλγάρων βαδίζειν εἰς τὸ ὄρος προστέταχεν, ἵππευσι δὲ κατ' εὐθὴ τῶν πυλῶν τὴν ποιεῖν ἐκέλευσεν. Καὶ ἐπεὶ κατεῖθον οἱ Βούλγαροι ἐκ μὲν ἀνωθεν οἰστοὺς βάλλουτας, κατεκυκίσαν δὲ σταδίακιν οἰσαν τὴν μάχην, εἰς φυγὴν ἐτρέποντο. Καὶ τὸ βασιλικὸν ἐρεῖπετο στρατεύμα, καὶ πολλοὺς σπάνης ἔργον ἐποίησαν. Ἰδί δὲ λοιποὶ τὴν βασιλέως ἐφροδον τοῖς Βουλγάρους ἀπήγγειλαν, οἱ καὶ διαταρχθῆντες ὡς εἶχον ἐφυγον. Ἐπειδὴ δὲ νύξ ἦν ἀσίλητος τῇ φυγῇ καὶ δυσχερὴς ὁ τοπος, οἱ μὲν ἐπιπτον τῶν ἵππων, ἕτεροι δ' αὐτοῦς κατακύναν, ἄλλοι τῶν ἐφεστρίδων ἀπεσφενδονοῦντο κατὰ κορυμνῶν, ὡς ολίγους διασωθῆναι εἰς τὴν Βουλγάρων. Καὶ ὁ Δραγωτᾶς δὲ ἵππων ποσὶν ἅπαν τὸ σῶμα συντέθλαστο, καὶ τριταῖος τὴν αὐτοῦ ψυχὴν ἐξεφύσησεν. Ὁ γοῦν βασιλεὺς τὸ ἄστυ καταλαβὼν ἀσπλάστως ὤρθη.

Theodori Dousæ et Leonis Allatii notæ.

(24) Est Melenicus civitas non longe a Thessalonica. Georgius Cedrenus in Basilio Bulgaroctono, qui circa annum 1010 imperavit, dicit imperatorem elθεῖν εἰς τὰ Ζαγόρια, ἐνθα τὸ λίαν ὄχρησώτατον ἴδρυται φρούριον ὁ Μελένικος, venisse ad Zagorí

ubi in longe munitissimum castellum nomine Melenicum confugerunt. Bulgari saxosissimum ac præcipitissimum vallibus altissimis undique cinctum. Ζαγόρια Νυσία Nysia, ubi hæmus mons, ut est apud Nicetam. Dousa.

λευτάμενος τὴν ἀρίστην, ὡς εἶχε τάχους, ἅπαν ξυ-
 αἰνοχῶς τὸ στρατόπεδον θωδελκατῶς τὰς Σέρρας
 πέφθακεν, ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ τοσαύτην διακύσας ὁδὸν
 καὶ τοσοῦτον ἐπαγόμενος στρατεύμα, ταῖς κατὰ
 συτάθην εἰθισμένον μάχαις, ὄπλοις κατάφρακτον
 καὶ ἵπποις φοραγωγοῖς διοικούμενον καὶ περιφραγνύ-
 μενον. Ἐπεὶ δὲ μέγχοι Σερρῶν κατηντήκει, αὐτότε
 διανυκτερεύσας, ἅμα προῖ τὰ στρατεύματα συντα-
 ξόμενος καὶ τοὺς πεζικτέτους καὶ τοξοφόρους ἔμ-
 προσθεν βαίνειν ἐγκλευσάμενος, ἐπέπεστο
 τὴν τοῦ Ροπέλιου δυσχωρίαν, καθ' ἣν ὁ ποταμὸς
 Σερυμῶν ρεῖ θυσὶ συγκλιόμενος ὄρεσιν ὡς μόγις
 ἀμαξὰν διὰ ταύτας ἔρχεσθαι, τοῦ ποταμοῦ στενωπῶ-
 ταν ἀπεργαζομένου τὴν διόδον (κλεισούρας τοὺς ται-
 ούτους τόπους ὁ πολὺς κατονομάζει λαός), Βουλγα-
 ρικῆ φυλάττεσθαι στρατιᾷ ἵππέων μὲν ὀλίγων [P. 63],
 πεζῶν δὲ πολλῶν (οἱ γὰρ Βούλγαροι καὶ πύλας ἐν
 αὐταῖς κατεσκεύασαν μοχλοῖς καὶ κλειθροῖς ἠσφα-
 λισμέναις, ὡς ἀμαχὰ τούτοις ἐξ ἀμφοτέρων τυγχά-
 νειν, τῆς τε δυσκολίας τοῦ τόπου καὶ τῆς γεγενεμέ-
 νης παρ' αὐτῶν προμηθείας τῆς λοιπῆς ὑχυρώσεως),
 ἐπεὶ ταῦτα οὕτως ἔχειν ἐμεμαθήκει ὁ βασιλεὺς,
 σπουδῆ ἐπὶ τὸν ἐκεῖσε τόπον ἀφίκετο. Εὖρε δὲ τὰ ἐν
 αὐτῇ καθάπερ ἐπέπεστο. Ἀποκόψας οὖν τῆς τῶν
 πεζικτέτων στρατιᾶς ὅσον ἦν εἰκὸς σύνταγμα, ὑπὲρ
 κεφαλῆς τῶν Βουλγάρων βαδίζειν εἰς τὸ ὄρος προση-
 τάταχεν, ὡς αὐτὸς ἐξ ὑπερδεδίωκτον τοῦ Βουλγάρου βάλ-
 λωσιον ἐξ ὑψηλοτέρων τῶν τόπων ἐν ταῖς χθαμαλοῖς
 ἐκεῖνους τυγχάνοντας. Οἱ δὲ θάττον ἐποίουν τὰ προση-
 ταττόμενα ἦν γὰρ τὸ ὄρος δένδρσι μὲν συνκρηφές,
 βάλωσιον δὲ ποσὶ πεζικτέτων. Ἴππεῦσι δὲ κατευθύν-
 τῶν πυλῶν τὴν μάχην ποιεῖν ἐκέλευσεν. Ἐπεὶ γοῦν
 κατεῖδον οἱ Βούλγαροι ἄνωθεν μὲν ἐκ τῶν βουνῶν
 οἰστοῖς ἑαυτοὺς βαλλομένους, σταδίαίαν τὴν μάχην
 κικτημένους κατευαντίον, καὶ ἐν στενῷ κρημνῷ τὰ
 καθ' αὐτοὺς καθορῶντες εἰς φυγὴν ἐτρέποντο, καὶ
 τὸ βασιλικὸν αὐτοῖς ἐφείπετο στρατεύμα. Πολλοὺς
 οὖν ἐκεῖθεν σπάθης ἔργον πεποιήθησαν. Οἱ δὲ ἄλλοι
 μέχρι καὶ τῶν Βουλγαρικῶν στρατευμάτων διασω-
 θέντες ἀπέδρασαν, καὶ τὰ περὶ τοῦ βασιλέως τού-
 τοις ἀπήγγειλαν, καὶ ὅσα δὴ ἐπεπόνθεισαν. Οἱ δὲ τῷ
 ἀθρόῳ διαταραχθέντες τῆς ἀκοῆς, καὶ ὡς αἰφύνης
 αὐτοῖς ἐπεισπέπτωκε τὰ δεινὰ, ἕκαστος, ὡς εἶχεν,
 ἵππον τοῦ ἐφευρεθέντος αὐτῷ σχεδὸν ἐπιβῆς, φεύ-
 γειν ὤρμησαν. Ἐπεὶ δὲ καὶ νύξ ὑπἄρχεν ἀσέληνος
 καθ' ἣν ἡ φυγὴ, καὶ δυσχερὴς ὁ τόπος καὶ τὰ τῶν
 ὁδῶν δυσδιάγνωστα, ἐπιπτον μὲν ἐξ ἵππων ἔνιοι, ἔτερρι δὲ αὐτοὺς κατεπάτου καὶ ἐφθιραν, καὶ ἄλλοι μὲν
 τῶν ἐφεστρίθων ἀπεσπρηθούοντο κατὰ κρημνῶν ἄλλοι δὲ ἄλλως τέλος δύστηνον ἀπελάμβανον, ὡς ὀλίγους ἐξ αὐτῶν
 διασωθέντας εἰς τὴν Βουλγάρων χωρῆται. Τότε δὲ καὶ προϊστάμενος αὐτῶν Δραγωγτῆς ὁ πρεξάρχων τῆς ἀπισ-
 τίας ἵππων ποσὶν ἅπαν τὸ σῶμα συνεθέλασται, καὶ τριταῖος τὴν αὐτὸν ψυχὴν ἐξέφυττησεν. Ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς τῆς
 νυκτὸς ἐκεῖνης τὸ ἄστυ καταλαβὼν ταῖς ἐκεῖσε φυλάττουσι ξυνομήλησι, κάκεινοι ἀσπασίως τε τὸν αὐτοκράτορα ὑπε-
 δέξαντο καὶ κρότοις ἐπήκουον καὶ εὐφρόμοις λόγοις ἐκύδαινον καὶ ἀστὸν ταχὺν κατωνομοζου.

A emensus, tantoque exercitu stataria sueto pugna,
 armis circumquaque munito, equis onerariis pro-
 viso, omni alio apparatu atque ornatu visendo fir-
 mato obvallatoque instructus, Serras advenit ;
 atque ibi cum pernoctasset, postero die summo
 mane recensitis copiis pedites ac sagittarios præire
 jussit, cum acceperisset difficilem Kopeli transitum,
 per quem flumen Strymo duobus oclusus montibus
 præterfluit, adeo ut vix per viam currus præterire,
 flumine transitum quam angustissimum ediciente,
 ideoque, locum Clisuras vulgus appellavit, a Bulgaro
 milite, equitibus **123** quidem haud nullis, pediti-
 bus plurimis, custodiri. Bulgari enim palis lorisque
 præmunitas fores in illis aperuerant, ut expugnari
 quidem et difficultate loci et per ipsos ex arte reli-
 qua munitione absoluta minime posset. Hoc ita se
 habere ubi rescivit imperator, iter ad locum accele-
 ravit, et rem veram esse quam audiverat comperit.
 Expeditam itaque exercitu, quæ sufficere videbatur,
 cohortem separatam supra Bulgarorum capita mon-
 tem ascendere præcepit, ut a superioribus ac op-
 portunioribus locis Bulgarios in humilioribus repen-
 tes ferirent. Dicto citius audiunt: namque mons
 ille frequentibus arboribus consitus viam peditibus
 sternebat. Equitibus adversum portas pugnam con-
 serere mandat. Verum ubi Bulgari ex collium emi-
 nentiori facie spicula mitti atque stataria pugna ex
 adverso urgeri sese deprehendunt, resque suas in
 extrema fortuna collocatas conspiciunt, in fugam se
 dedunt. Imperatoris cohortes insecutæ quampluri-
 mos contrucidarunt. Reliqui cursu in tentoriis Bul-
 garicis saluti consulere, imperatoris res gestas et
 quæ ipsi passi fuissent enuntiare. Qui improviso
 nuntio et repentinis calamitatibus conturbati, uti po-
 terat quilibet, in oblatum sibi equum conscendens
 fugit ; et cum fugæ tempore luna sileret, locus dif-
 ficilis, nec viæ essent in promptu, **124** alii equis de-
 cidere, alii eos pedibus conculcatis interimere, alii
 e sagis per præcipitia ejaculari, alii alio malo vitam
 misere amittere, adeo ut illis pauci incolumes ad
 Bulgarios regressi fuerint. Per id etiam tempus Dra-
 gotas Bulgarorum ductor, defectionis auctor, equo-
 rum pedibus corpus totum dilaceratus tertio die leto
 malo emoritur. Imperator ea nocte in oppidum appel-
 lens custodes alloquitur, qui cum libentissime exci-
 pere, dein plausu et acclamationibus ingenique præ-

D conio consulutare et celerem aquilam compellare.

νθ'. Τὰ ἐκεῖσε ¹⁶ οὖν, ὡς ἦν εἰκὸς, οἰκονομήσας ὁ

59. Rebus itaque, uti par erat, dispositis impera-

¹⁶ D : Καὶ ἀπὸρας ἐκεῖθεν εἰς Θισσαλονίαν ἀφίκετο. Κατεῖθεν τὸν Βαρδάριον διαπερῶσας καὶ τὰ Βοθῆνά παρα μείψας ἐνόσησε νοσημα ἰθριαίου. Διακαρτερήσας δ' ἐκεῖθεν μικρὸν πρὸ τῶν Πριλάπων ὤρμησεν. Ἐκεῖθεν εἰς Βελισόν ἐχώρει, καὶ ἅμα αὐτῷ φθάσαι ἐκεῖσε οἱ φύλακες τούτου ὄρκου λαβόντες ἐξῆς

tor, nec non eorum quid fecerant uxoribus ac filiis oppido in exilium missis, et universa eorum supellectile fisco addicta, Melenico dicedens Thessalonicam advehitur. Inde Bardarium transiens atque Bodena trajiciens castra collocat, quando **125** et morbo ledrico laboravit. Morbus hic per milites etiam divagatus est. Ibi itaque tantum ut malo morderetur cunctatus Prilapum petit, ubi decenter rebus constructis, machinis comparatis, tormentisque quas helepoles vocant cum vehiculis circumlatis Belesum adproperat, ut oppidum obsidione ex hostium manibus ereptum sibi vindicaret. Illi vel sola imperatoris irruptione attoniti, cum neque tormentorum applicationem sustinuissent, de pace pactiones faciunt, ut scilicet nulla eis inferretur noxa, sed cum armis et supellectile ipsis exitus pateret liber civitatis. Pactis sacramento ab imperatore confirmatis Beleso egrediuntur. Quos ubi conspexit plures numero, cum quingenti numerarentur, ingenti corpore conspicuos formaque egregios facti cum cœperat pœnitere, quando tot ac tales in inimicorum se protruderent loca, Romanis hostes futuri. Sed jurejurando obstrictus libertatem quam promiserat, concessit. Inde cum toto exercitu exiens per Neustapolim iter arripit, loca arida et habitationum vacua et multitudini copiarum impervia. Exercitus itaque panis inopia per plures dies laboravit, et major equorum pars per duos dies aquam non degustaverat. Nos Strumitzæ oppidum prætergressi et per Melenici loca gradientes rursus **126** ex Oriente acceptis ab amico magno domestico Muzalone datis, quibus certior imperator redditur a Tachariis Musulmanos perturbari, omni festinatione properans diurna itinera longiora habere, ast ubi ad Hebrum, quem plebeius sermo Maritzam nuncupat, ventum est, res in Oriente non ita geri percipiens, celeritatem itineris moratus tardius ac per otium intendere, et imperatoribus solitas mansiones conficere. Recta vero e via ad orientem deflectens Didymotæchum indeque Adrianopolim transfertur. Verum castella et oppida ab hostibus occupata, duobus exceptis, omnia imperator recuperarat, quorum alterum valde exiguum in collibus Aehridæ situm, **D** Patmon nomine, nullo deinceps negotio a Philantropeno Alexio Duca, in custodiam Aehridanæ regionis ab imperatore relicto, expugnatum est; alterum Tzopæna firmissime septum munitumque in ipso maximorum montium Hæmi Rhodopesque, inter quos Hebrus fluvius præterfluit, con-

A βασιλεὺς, καὶ τὰς γυναῖκας καὶ τοὺς παῖδας τῶν ἀπιστησάντων ἐξορίσας τοῦ ἄστεως, πάντα δὲ τὰ αὐτῶν χρήματα δημοσιευθῆναι κελεύσας, ἀπύρας τοῦ Μελενίκου εἰς τὴν Θεσσαλονίκην ἀφίκετο, κάκειθεν τὸν Βαρδάριον διαπεράσας καὶ τὰ Βοδηνά παραμείψας ὀλίγον ἐκεῖτε τὰς σκηνὰς ἐπηξεν. Ἐνόσπητο δὲ νόσημα ἐδρικόν· τοῦτο δὲ καὶ ἐπιδήμιον τοῖς ἐκεῖσε στρατεύμασι ἐγγόνει. Διακαρτερήσας οὖν ἐκεῖσε μικρὸν ὅσον βραῖσαι τὴν νόσον, [P. 64] ἐπὶ τὸν Πριλαπὸν ὤρμησεν. Ἐκεῖσε οὖν προσηκόντως συσκευατῆμενος καὶ μηχανήματα προσλαβόμενος, καὶ ἀμάξιαις τὰς ἐλεπόλαις συγκομιστῆμενος, εἰς τὸν Βελεσὸν ἐχώρει παλινορκῆται καὶ τὰς τῶν ἐχθρῶν χεῖρας ἐξέλειν. Οἱ δὲ καὶ μόνον τῇ τοῦ βασιλέως ἐφ' ᾧ καταβροντηθέντες καὶ μηδὲ ἀναμείναντες ἀναστῆναι μηχανήματα, εἰς συνθήκας ἔλθοντες ἐφ' ᾧ μηδὲν τι παθεῖν θεοῦ, αὐτοῖς δὲ ὄπλοις καὶ πράγμασι τοῦ ἄστεως ἐξέλθειν, τοὺς ὄρκους πρὸς τοῦ βασιλέως λαβόντες ἐξέσταν τοῦ φρουρίου. Ὁ δὲ βασιλεὺς ἐπεὶ περ αὐτοῦς ἐθέλατο παμπολλοὺς μὲν τὸν ἀριθμὸν (εἰς γὰρ πεντακοσίους ἤριθμηντο), εὐμεγέθη δὲ κεκταμένους τὰ σώματα καὶ ἀγαθοὺς τὰς μορφάς, ἐπὶ τῇ πράξει μεταμεμῆλται, εἰ τοσοῦτους καὶ τοιοῦτους ἐάσει πρὸς τὴν τῶν ἐχθρῶν ἀφικέσθαι καὶ ἐναντίους γενέσθαι Ῥωμαίσις. Ὑπὲρ δὲ τῶν ὄρκων ἀναγκασθὲν ἀπέλυσε σφᾶς αὐτοῦς τὴν ἐλευθερίαν. Ἐκεῖθεν οὖν μετὰ πάσης τῆς στρατιᾶς ὄρησας διὰ τῆς Νευσταπόλεως τὴν πορείαν ἐποίητο. Ἄσυδρος δὲ ἐστὶν ὁ τόπος καὶ ἰσθακὸς καὶ πλήθει στρατευμάτων δυσθάδιστος. Ἄρτου γὰρ ἐν ἐνδείᾳ ἐν οὐ μετρίαις ἡμέραις διήγεν ἡ στρατιὰ, καὶ δυσὶν ἡμέραις οἱ πλείους τῶν ἵππων ὑπῆρξαν ἄγευστοι ὕδατος. Τὸ γοῦν τῆς Στρουμιτζῆς παραμείψαντες ἄστει, καὶ διὰ τῶν τοῦ Μελενίκου χώρων βαδίταντες, εἰς τὰς Σέρρας καὶ κῦθις ἀπήειμεν. Ἐνθα καὶ γραφῆς ὁ αὐτοκράτωρ θεζόμενος ἐκ τῶν τῆς ἀνατολῆς μερῶν πρὸς τοῦ προσφιλοῦς αὐτοῦ πεμφθείσας μεγάλου δομοστικῆς τοῦ Μουζάλωνος, ὡς τὰ τῶν Μουσουλμάνων πρὸς τῶν Ταχαρίων κυμαίνεται, ἐπέτεινε τὴν ὁδὸν καὶ μακροτέρως τὰς ἡμερησίους ἐποιεῖτο πορείας. Ἐπεὶ δὲ τὸν Ἔβρον ἐπεφθάκει, ὃν καὶ Μαρίτζαν χυδαῖος κατονομάζει λαός, καὶ μὴ οὕτως ἔχειν τὰ ἐν τῇ ἐφ' ἡμαθικῶς πράγματα, τῆς ταχυτέτος ἀνείεις σχολαιότερον ἐπορεύετο καὶ τοὺς συνήθεις βασιλικούς ἐποιεῖτο σταθμούς. Παρακλίνας δὲ τῆς πρὸς ἑω κατ' εὐθείαν εἰς τὸ Διδυμότοιχον ἀφίκετο, κάκειθεν εἰς τὴν Ἀδριανού. Καὶ ἐπεὶ μηδὲν ἐναπολείπειτο τῶν παρὰ τῶν Βουλγάρων κατασχεθέντων φρουρίων καὶ ἄστεων, πάντα ὁ βασιλεὺς ἐχειρώσατο, πλὴν δυοῖν, ἐνὸς μὲν φρουρίου πάνυ σμικροτάτου ἐν ταῖς βουνοῖς κειμέ-

σαν. Κάκειθεν διὰ τὴν Νευσταπόλεως τὴν πορείαν ἐποίητον. Τὸ γοῦν τῆς Στρουμιτζῆς παραμείψαντες ἄστει εἰς Σέρρας ἀπήεισαν, οὐ καὶ γραφῆς ἐδέξατο ὁ βασιλεὺς πρὸς τοῦ Μουζάλωνος, ὡς τὰ τῶν Ταχαρίων αὐθις κυμαίνεται. Ἀπάρως ἐκεῖθεν εἰς Ἀδριανού μολεῖ. Καὶ ἐπεὶ μηδὲν τῶν περὶ Βουλγάρων κρατηθέντων ἐναπολείπειτο, παρέξ φρουρίων σμικροτάτων Ἀχριδοῦ καὶ Πάτμου καλουμένων, ἃ καὶ εὐχεστὸς πάνυ ὁ Φιλανθροπηνός εἶπεν Ἀλέξιος, καὶ ἄστεως ἄλλου Τζεπαίνης, μᾶλλον ἐδυσφόρει ὁ βασιλεὺς. Διὰ καὶ τῆς Ἀδριανού ἀπάρως κατὰ Τζεπαίνης χωρεῖ. Καὶ χειμῶν μέγας γέγονεν, χιόνι τε πολλῇ τῆς γῆς ἐπηλυγίσσας τὸ πρῶτον κατὰ τοῦτον ὃν Μακρολιβάδα φασὶ τικηνοῦτε τῷ βασιλεῖ. Ἐκεῖθεν δ' ἄρας εἰς Στενίμαχον ἵκετο, καὶ κατευθὺ Τζεπαίνης ἐχώρει, καὶ περὶ Βατκούνιον. Καὶ ἀπεσταλάκει κατοπτρεύει τὸν τόπον, εἰ εὐχερεστέραν τὴν εἰς αὐτὸν πορείαν σχοίη. Τέως ἤ κεν ἐκεῖτε, καὶ ἰδὼν τὸ φρούριον δυσάλωτον καὶ τὸν χειμῶνα βαρύν, τὴν μὲν στρατιάν εἰς τὸ πεδίου ἀνήκεν, μονὸς δὲ μετὰ τριῶν οὐράγει.

νου τῆς Ἀχριδοῦ καὶ καλουμένου Πατρῶν, ὃ καὶ εὐ-
 χερῶς πάνυ ὁ Φιλανθρωπῆνός Ἀλέξιος εἶλεν ὁ Δού-
 κας, καταλειφθεὶς πρὸς τοῦ βασιλέως εἰς φυλακὴν
 τῶν ἐν Ἀχριδοῦ, καὶ ἄστεως ἄλλου Τζεπαίνης ἄνο-
 μασμένου, λίαν τυγχάνοντος ἐχυροῦ καὶ περὶ τὴν
 ἐμβολὴν τελοῦτος τῶν δύο μεγίστων ὄρων, τοῦ τε
 Αἰμου καὶ τῆς Ῥοδόπης, καθ' ὧν μέσον ὁ Ἔβρος
 ῥεῖ ποταμῶς, ἐν δεινῷ μὲν ἐποιεῖτο ὁ αὐτοκράτωρ
 ὅτι μὴ καὶ αὐτῶν ὡς τῶν ἑτέρων ἐκράτῃσεν, ἀλλ'
 ἔτι τῆς χειρὸς αὐτοῦ [P. 63] κρείττω φανέντα ἔξω
 τυγχάνουσιν, μάλιστα δὲ ὑπὲρ τῆς Τζεπαίνης ἐδυσ-
 φόρει τὰ μέγιστα. Ἔσπευσεν μὲν οὖν καὶ κατὰ ταύ-
 τας στρατεῦσαι καὶ ὡς εἶχεν ἰσχύος ἀσπειράσθαι.
 Ἡ μὲν οὖν ὥρα τοῦ θέρους ἴδη παρήει, καὶ τὸ με-
 ὀπωρον ἐγγύς ἦν καὶ ταῦτο παραδραμεῖν. Ὁ δὲ
 μηδὲν τι τοῦ καιροῦ φροντίσας, μηδὲ τὸ τοῦ χειμῶ-
 νος δυσωπῆτας ὀριμῶ (ἐνὸς γὰρ καὶ ἀόνου τοῦ τὸ
 οἰκίον ὑποπλῆσαι βούλημα ἐστοχάζετο), τὴν στρα-
 τιῶν πᾶσαν ἐκ τῆς Ἀδριανῶν κινήσας, ἀμάξας τε
 παμπύλλας συλλεγῆναι προστάξας ὑπὸ πανταχόθεν
 τῆς τῶν Μακεδόνων χώρας, τὰς μὲν ἐπὶ τῷ τὰ μη-
 χανήματα καὶ τὰς ἐπιπέλους φέρον, τὰς δὲ ἐπὶ τῷ
 διακομίζειν τὰ ζῶα καὶ τοῦ στρατεύματος, καὶ συν-
 αθροισθῆναι κελύσας πληθύν πεζῶν ἀνδρῶν τηξα-
 τῶν καὶ κορυνοφόρων οὐκ ἐναρίθμητον, ἐπεὶ πάντα
 καλῶς αὐτῷ καὶ ὡς ἔδοξε κατηρτίσαστο, τῆς Ἀδρια-
 νῶν ἀπάρτας κατὰ τῆς Τζεπαίνης ἐχώρει. Τέτταρας
 δὲ σταθμοὺς προήμειψεν ὁ στρατὸς, καὶ κατὰ τὸν
 τόπον ὃν Μακρολιβάδα κατανομάζουσιν ἐτητύμως
 πρὸς τὸ σχῆμα τῶν κλῆσιν οἱ πρώτως ἰδόντες θέμε-
 ναι, δεινῆς συμπίπτει σφίσι χειμῶν. Ἐξ ἑσπέρας
 οὖν ἀρξάμενος, δι' ὅλης τῆς νυκτὸς τὴν σφοδρότητα
 τοῦ ψύχους καὶ τοῦ ἀνέμου προσεπιτείνας τὸ βίαιον
 πολλῆ τε χιόνι τῆς γῆς ἐπηλυγιάσας τὴν ἐπιφύσειαν,
 ἔωθεν τῷ βασιλεῖ πολλὴν προὔξεναστε τὴν δυσχέ-
 ρειαν. Ὁ τε γὰρ τόπος ἄοικος ἦν, καὶ ἐγγύτερον
 ἐτύχχανον οἱ πολέμοι, καὶ ἡ προσδοκωμένη σπάνις
 τῶν ἀναγκαίων οὐχ ἤττον τὴν ψυχὴν ἐπίεζε· ταῦτο
 γὰρ καὶ μᾶλλον δεινότερον καθίστασθαι ἐν στρατεί-
 μασιν. Ἐς τοσαύτων γοῶν τὴν δυσφρῆνιν συνελθόντες
 τοὺς ἠγεμόνας συνελθοῦσιν στρατευμάτων, οὐ τῶν
 Ῥωμαϊκῶν μόνον, ἀλλ' ἠδὲ καὶ τῶν ἐξ ἔθνους Λατίνων
 τε καὶ Σκυθῶν, καὶ ταύτους τί δεῖ ποιεῖν ἠρωτήσαι.
 Πάντες γοῶν σχεδὸν ἐθαυλεύσαντο ἐς τὴν Ἀδριανῶν
 τὴν ὑποστροφῆν καίησασθαι. Ὁ δὲ τὴν μὲν βουλὴν
 αὐτῶν οὐκ ἀπέπεμψεν, ἀλλὰ πρὸς αὐτοὺς εἰρήκει ὡς
 « Ὑμεῖς μὲν ὑπὲρ κρείττου καὶ συμφέρον ἔδοξε κα-
 λῶς ἐθαυλεύσασθε· εἰ δὲ καὶ αὐτὸς ἕτερόν τι σὺν
 Θεῷ νοήσαιμι, οὐκ ἂν δέξασθε ταῦτο ὡς ἀπὸ δεσπότη
 νουνοχοῦς εἰρημένον καὶ ὑμῶν ὡς θεῶν προνοουμέ-
 νου ; » Συνέφησεν ἅπαντες, ὡς « Ὅπερ ἂν τῷ τῷ θεῷ
 κράτει, στερκῶν αὐτὸ καὶ ἀσπαστὸν λογισαίμεθα. »
 Ταύτους μὲν οὖν πάντα ἀπέλυσεν ὁ βασιλεὺς εἰς τὰς
 σφετέρως ἀπέμεικε σκηνῶς ἐφ' ἧ καὶ τροφὴ διὰ τὸν
 χειμῶνα χρῆσασθαι, αὐτὸς δὲ εἰς τὸν αὐτοῦ κοιτῶνα
 εἰσιὼν μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν ἐβουλεύετο τί μᾶλλον
 χρῆ ποιεῖν. Τινὲς μὲν τὴν τῶν ἔξωθεν βουλευσαμέ-
 νων βουλὴν εἰς ἔργον ἐβούλοντο θεῖναι, ἕτεροι δὲ
 οἷς καὶ τὸ κρείττον διανοηθῆναι τῷ βασιλεῖ διακέ-

A cursu. Imperator, quod non horum, sicuti cætero-
 rum, politus fuisset, quæ, uti potiora, subdi ne-
 quiverant, regre angi, sed Tzepamna potissimum
 exagitari atque animo discruciaci. Quare in eam
 expeditionem maturavit, viresque voluit experiri
 suas, si quid proficerent. Elapsa jam æstate,
 extremi sub casum autumnii, neque tempestatis
127 neque hiberni temporis asperitate deterritus
 (id enim sibi tantum, rem suo modo et more fa-
 cere, proposuerat), motis Adrianopoli cohortibus
 universis vehicula pleraque ex Macedonum regione
 hæc ad machinas et arietes transportandos, illa ad
 militiæ idonea victuique necessaria devehenda,
 undique cogi jubet. Dein peditum, sagittariorum,
 clavigerorum innumera multitudo conducta, cum
 B opportunissime parata esse omnia æstimasset,
 Adrianopoli discedens Tzepamnam ferebatur. Man-
 siones quatuor miles emensus in locum, cui ex
 forma ab hominibus, qui primum conspexerant,
 apposite nomen Macrolibada inditum fuit, adve-
 hitur. Ibi foeda tempestas celo dejecta, quæ a
 vespere coorta per totam noctem frigoris vim et
 ventorum procellas intense continuans, multaque
 nive terre faciem inasperans, mane imperatori
 atrox negotium facessit. Locus enim erat habitato-
 rum vacuum; hostes instabant proximi, et de qua
 timebat, necessariorum inopia, quod in exercitu
 omnium pessimum accidit, non minimum animum
 exeruciabat. Tantis difficultatibus conflictatus co-
 piarum, non Romanorum modo, sed ex aliis gen-
 tibus Lalinorum ac Scytharum duces advocat,
 deque agendis consulit. Omnes fere in id conve-
 nerunt ut Adrianopolim remearent. Imperator
 haud spreta eorum sententia infert: « Vos quidem
 quod et melius utiliusque fore judicastis, recte **128**
 probeque consulistis. Verum si quippiam etiam
 C ipse, Deo auspice, excogitarim, an non illud, veluti
 a prudente domino, eoque qui de vobis, uti adde-
 cel, providet, prolatum æquo animo accipietis? »
 Omnes acclamarant: « Quidquid fuerit majestati tuæ
 visum, acceptum et universis complacitum erit »
 Sic eos ad propria tentoria, ut corpus cibo pro-
 pter hiemem relicerent, mandat: ipse in cubicu-
 lum suum introiens, cum iis qui circa cum ade-
 rant quid facto opus esset consulere. Quidam con-
 silium, quod foris dederant, opere præstandum
 D esse contendere; alii, quorum meliora iudicia cen-
 suerat imperator, adversari: « Iter enim, » aiebant,
 « retro nos ad Adrianopolim duccens exæquat illud
 quod ante ad Stenimachi oppidum fert, et quemad-
 modum ibi necessariorum copia, sic et Stenimachi af-
 fluit. Ubi ita egerimus neque timore, quem ex hosti-
 bus conceperimus, neque tempestatis asperitate re-
 tro cogi iudicabimur. » Dictum approbaverat impe-
 rator. Et cum acris hiems mitesceret nivisque impetus
 stetisset, postero die receptui signum dari iussit.
 Inde copiarum cohortes desumens Stenimachum
 contendit, et cum ibidem exercitum exsaturasset
 recta Tzepamnam iter dirigit, pervenitque tandem

in oppidum Vateunium, quod per plures dies maximo exercitui abunde effuseque posset alimenta suppeditare. Ex eo patrum suum Manuelem Lascarim, **129** qui monachis nomine dato nomen sibi Maximi assumpserat, et Allagii præfectum Constantinum Margaritem locum invisere misit, referreque si quis ad eum aditus militi facilis pateret. Isti oculati, omnibus loci partibus perpensis, ascensum facilem esse nuntiant, et maxime Constantinus Margarites, licet alii, qui loca optime noverant, contradicerent, illius sermonibus fretus imperator cum universo exercitu ascensum tentat. Locus erat præruptus et ascensu arduus : glacies per universam viam conglomerata et levitate lubrica gressui properanti obstabat ; spissæ arbores ac foliis dense culmen occuparant. Cohortes tota ea nocte locis accensis calefieri : plerorumque enim famuli eum atlegiis dominos comperire non poterant. Omnesque parum absuit quin fletum indesinentem et absque mœstitudine flerent : nam fumus e rogis densitate arborum interceptus, eum in aere liber evagari nequiret, infra referebatur, oculosque ad extorsionem usque lacrymarum hederat. Hoc ipsum imperator quoque expertus est. Verum, ut nox præterit et dies cœpit, oppidum obsideri hand facile posse cognoscens, militem in planitiem descendere jussit. Illi descenderunt. Imperator custos post eos cum exigua militum, quibus corporis custodia demandata erat, eorumque juvenum, manu remanserat ; dein et ipse, quemadmodum et reliqui, pedes (neque enim erat equo insidentem per collis prærupta iter agere) in campum devenit.

τῶν γὰρ πλείωνων οἱ ὑπάρχει μετὰ τῶν σκηνῶν αὐτῶν οὐκ μικροῦ θείν κλυθμὸν ἀπυρστος, εἰ καὶ ἄλυπος ὁ πυκνότητος συνέχόμενος, καὶ διεξοδὸν εἰς ἐλεύθερον ἀέρα μὴ εὐρίσκειν θυνάμενος, κάτω ὑπερσσει καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς ἄκρον ἔδακνε καὶ τῶν ὀφθαλμῶν ἐκπιέζειν κατηνάγκαζε θάκρυον. Τοῦτο καὶ ὁ βασιλεὺς ἐπεπόνθει ὡς δὲ ἡ νύξ παρήει καὶ ἡμέρα ἐπέλαμψεν, ἀνεπιχείρητον εἰς πολιορκίαν εἶναι τὸ ἄστυ γνωρίσας κατιέναι προσετέταχεν εἰς τὸ πεδίον τὴν στρατιάν. Καὶ οἱ μὲν ἀπήεσαν, ὃ δὲ φύλαξ ὀπισθεν μετὰ μετρίων ἐναπελείγη στρατιωτῶν, καὶ τούτων περιαιτῶν τε καὶ νεωτέρων. Κατόπισθεν δὲ καὶ αὐτὸς κατήει πεζός, οἷς καὶ οἱ λοιποὶ οὐδὲ γὰρ ἦν δυνατόν ἰκπότην βαδίσαι περὶ τὸ κάταντες τοῦ βουνοῦ.

60. **130** ibique per duos dies cunctatus et Vateunium depopulatus, rursus Adrianopolim indeque Didymoteichum repetit. Ubi exercitus ductores eligit

⁴¹ D : Ἐκεῖ δὲ δύο ἀνύσας ἡμέρας, καὶ λαίαν τὴν πόλιν πεποιηκῶς τὸ Βατκούνιον, εἰς Ἀδριανοῦ ἦεν, κάκειθεν εἰς Διδυμότειχον. Καὶ διαπεραιωθῆς του Ἑλλησπαντον, περὶ τὴν Λάμφακον σκηνοῖ, καὶ Γεώργιον τὸν Μουζάλιωνα πρωτοσεβαστῆν καὶ πρωτοβεστιάριον (26) καὶ μέγαν στρατοπεδάρχην (26⁴) ποιεῖ, τὸν δὲ αὐτοῦ ἀδελφὸν Ἀνδρόνικον, μέγαν δομέστικον τὸν δὲ Ἀγγελοῦ Ἰωάννην πρωτοστρατῆρα, πρωτοβεστιαρῆτην (27) δὲ τὸν Καρνακίτην πεποιήκεν. Αὐτοῦ δὲ τὰς ἐσπῆρας τῶν Χριστουγέννων καὶ γῶτων διαβιβάσας εἰσῆει τὸ Νύμφαιον.

Theodori Dousæ et Leonis Allatii notæ.

(25) Βατκούνιον. Nicetas Βατκούνιον scribit Dousa.

(26) Πρωτοσεβαστῆν καὶ πρωτοβεστιάριον. De his dignitatibus consulendum esse Glossarium Meursii supra monimus. Dousa.

(26) Μέγαν στρατοπεδάρχην. Quantæ dignitatis fuerit *magnus stratopedarcha*, ostendit idem Meursius in exactissimo opere. Item quis *magnus do-*

A κριται, τὸν ἀντίον εἰρήκασιν. Ἐφησαν καὶ γὰρ, « Ὅσα μὲν ἡμῶν ὁδὸς ἐστὶν ὀπισθεν εἰς τὴν Ἀδριανοῦ, τοσαύτη [P. 66] καὶ ἔμπροσθεν εἰς τὸ τοῦ Στενίμαχου ἄστυ καθίσταται ὡς περὶ ἐκεῖ τῶν χρειωδῶν εὐμνησῆσαι ἔχομεν, οὕτω δὲ καὶ εἰς τὸν Στενίμαχον. Οὕτω πράξαντες οὐ δόξαιμεν τοῖς πολεμίοις οὔτε θειλίᾳ τῇ πρὸς αὐτοὺς οὔτε μὲν τῇ τοῦ χειμῶνος δυσχερεία τὴν ὑποστροφὴν ποιήσασθαι. » Ἀρεστὸν γοῦν ἔδοξε τῷ βασιλεῖ, καὶ ἐπὶ τῆς ὀριμύτητος καὶ ὁ χειμῶν ἔλαγε καὶ ἡ τῆς χιόνος ἔστη φορὰ, τὴν ἐπιούσαν τὸ ἀνακλητικὸν ἠχῆσαι προσέταξεν. Ἐκεῖθεν οὖν τὰς συντάξεις τῶν στρατευμάτων λαβὼν ἀπήει εἰς τὸν Στενίμαχον. Κάντεῦθεν οὖν τὸ σύμπαν ἐντιτίσασθαι κελεύσας στρατεύμα κατευθῆ τῆς Τζεπαίνης ἐχώρει. Κατηντήκει γοῦν εἰς πόλιν ἐπι-
B κεκλημένην Βατκούνιον, ἰκανῶς ἡμέρας μεγίστη ἐφαρτέται θυνάμενην εἰς ζωόρκειαν στρατιᾶν. Ἐκεῖθεν οὖν ὑπεστάλκει τὸν θείον αὐτοῦ τὸν Δάσκαριν Μανουήλ, μοναχὸν ὄντα καὶ Μάξιμον ὀνομαζόμενον, καὶ τὸν τοῦ ἀλλαγίου αὐτοῦ ἀρχοῦτα τὸν Μαργαρίτην Κωνσταντῖνον, κητοπεύσαι τὸν τόπον, καὶ εἰ εὐχερεστέρων τὴν πρὸς αὐτὸν πορείαν σχοίη τὸ στρατεύμα. Οἱ δὲ ἀπίοντες καὶ τὰ περὶ τὸν τόπον κατασκοπήσαντες εὐχερῆ τυγχάνειν τὴν ἀνοδὸν τῷ βασιλεῖ κατήγγελλον, καὶ μάλιστα ὁ Μαργαρίτης Κωνσταντῖνος, καίτοι γε πολλῶν τῶν εἰδῶτων ἀντιλεγόντων. Ταῖς γοῦν τούτου λόγους πεισθεὶς ὁ βασιλεὺς μετὰ πάσης τῆς στρατιᾶς ἀνῆει. Καὶ ἦν μὲν πάντα ἀνάτην ὁ χώρος τὴν ἀνοδὸν, καὶ παγετὸς τὴν ὁδὸν πᾶσαν πολυτέρως τε καὶ λείος βαδίσαι δυσχερεστέρων ἐποίησε, συνήρεψῃ τε καὶ λάσια θένδρα περὶ τὴν ἀκρόρειαν. ἦν. Ἡ μὲν οὖν στρατιὰ τὴν νύκτα πᾶσαν ἐκείνην πυρκαϊῶς ἀνάφαντες ἐθερμαίνοντο ὡς δυνήθησαν τοὺς σφῶν κυρίους εὐρεῖν. Ἐκλαίον δὲ

γὰρ ἐκ τῶν πυρκαϊῶν καπνὸς ὑπὸ τῆς τῶν θένδρων εὐρίσκειν θυνάμενος, κάτω ὑπερσσει καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς ἄκρον ἔδακνε καὶ τῶν ὀφθαλμῶν ἐκπιέζειν κατηνάγκαζε θάκρυον. Τοῦτο καὶ ὁ βασιλεὺς ἐπεπόνθει ὡς δὲ ἡ νύξ παρήει καὶ ἡμέρα ἐπέλαμψεν, ἀνεπιχείρητον εἰς πολιορκίαν εἶναι τὸ ἄστυ γνωρίσας κατιέναι προσετέταχεν εἰς τὸ πεδίον τὴν στρατιάν. Καὶ οἱ μὲν ἀπήεσαν, ὃ δὲ φύλαξ ὀπισθεν μετὰ μετρίων ἐναπελείγη στρατιωτῶν, καὶ τούτων περιαιτῶν τε καὶ νεωτέρων. Κατόπισθεν δὲ καὶ αὐτὸς κατήει πεζός, οἷς καὶ οἱ λοιποὶ οὐδὲ γὰρ ἦν δυνατόν ἰκπότην βαδίσαι περὶ τὸ κάταντες τοῦ βουνοῦ.

Ἐκεῖσε γοῦν ⁴¹ ἡμέρας διανύσας δύο, καὶ λαίαν τὴν κόμην πεποιηκῶς τὸ Βατκούνιον (25), εἰς τὴν Ἀδριανοῦ καὶ αὐτοῖς ὑπέστρεψε, κάκειθεν εἰς τὸ

mesticus et *protostrator*, quæ officii nomina mox subsequuntur, nullibi melius quam ibi disces. Dousa.

(27) Πρωτοβεστιαρῆτην. Differabant dignitate et munere ὁ πρωτοβεστιάρης et ὁ πρωτοβεστιαρῆτης. Clarum, ecce, ex hoc loco, et adnotatum jam ante ex Codino V. C. Joanni Meursio. Vide Glossarium in βεστιάριον. Dousa.

Διδυμότοιχον. Αὐτόθι γοῦν εἰς ἡγεμόνας τάξας τὸν τε Ασκάριον Μανουήλ, ἐν καὶ πρωτοσεβαστὸν ἐπανόμασεν. [P. 67] ἀνθρώπιον ἀρετέστατον, κακῶς εἶδος στρατηγεῖν, καὶ τὸν Μαργαρίτην Κωνσταντίνου, ὃν προφθάσας ὁ λόγος εἰδήλωσεν, ἀνδρα ἀγροικόν καὶ ἐξ ἀθροίκων γεγεννημένον, μάζῃ καὶ πιτύροις ἀνατεθραμμένον καὶ λαρυγγίζειν μόνον εἰδῶτα. Ἐκ Νεοκάστρων δὲ οὗτος ὤρμητο, καὶ ἐτέλει τὰ πρῶτα ἐν τῇ τοῦ θήματος τουτουὶ στρατιᾷ, εἶτα καὶ τζαούσιος γέγονεν, ὁὅξαν δὲ παρασχῶν τῷ βασιλεῖ Ἰωάννη ὡς ἐντρεχῆς ἔσται καὶ ὑπηρετεῖν ἰκανὸς ἐν τοῖς ἀνακτήροις, ἐκεῖθεν ἐκβαλὼν τζαούσιον τῆς αὐτοῦ πεποιήκε τάξεως, εἶτα αὐτῷ καὶ τὸ μέγας προσέθετο. Ὁ δὲ βασιλεὺς Θεόδωρος ἀρχοντα τῆς αὐτοῦ κατωνόμακε τάξεως, οὐπω μὲχρις αὐτοῦ τὸ τοιούτου ἐν τινι γεγονὸς. Ὁ δὲ καὶ τὸ μέγας προσέγραψε τῷ ὀνόματι. Τούτους εἰς φυλακὴν τῆς χώρας εἶατε, καὶ ἑτέρους ἡγεμόνας οὐκ ὀλίγους. Καταλείπει δὲ μετ' αὐτῶν καὶ ἀξιόλογον στρατεύμα, προστετάχει δὲ αὐτοῖς μηδ' ὄλωσ ἐς μάχην ἐγκαταστῆναι τοῖς πολέμοις, εἴπερ κατὰ τούτων ὁρμήσαιεν Σκύθας προσλαβόντες εἰς συμμαχίαν· τούτο γὰρ ἡ φήμη προύλεγε. Καὶ εἰς σκύλευσιν δὲ εἰ κινήσειεν τῆς χώρας, αὐτοὺς ἀτρεμεῖν, ἐκ τε τοῦ Διδυμοτοίχου τὴν ἀσφάλειαν ἔχοντας (ἐχυρὸν γὰρ τὸ ἄστυ) καὶ ἐκ τοῦ ποταμοῦ Ἑβρου (μεσον γὰρ αὐτῶν στρατοπεδεύειν τούτους ἐκέλευεν), εἰ μὴ που ὀλίγη τις κατὰ τῆς

χώρας ἐπεισφρήσει στρατιὰ· κατὰ ταύτης γὰρ ποιήσασθαι θαρρόντως τὴν ἐφοδὴν. Οὕτως γοῦν ταῦτα πάντα κατατίσας ὁ βασιλεὺς, τὸν Ἑλλήσποντον διαπεραιωθείς περὶ τὴν Λάμφακον τὴν σκηνὴν ἐπηξεν. Κάκισσε τοὺς αὐτοῦ ἡγῆκίους τετιμῆκε καὶ ἀξιώμασι, καὶ τὸν μὲν Μουζάλονα Γεώργιον τὸν ὑπὲρ τοὺς ἄλλους τούτῳ φιλούμενον, ὄντα μέγαν δομέστικον, πρωτοσεβαστὸν τε καὶ πρωτοβεστιάριον καὶ μέγαν στρατοπεδάρχην τετίμηκε, τὸν δὲ αὐτοῦ ἀδελφὸν Ἀνδρόνικον πρωτοβεστικῆν ὄντα μέγαν δομέστικον κατωνόμασε, τὸν δὲ Ἀγγελὸν Ἰωάννην μέγαν πριμικῆριον τελοῦντα τετίμηκε πρωτοστράτωρα, πρωτοβεστικῆν δὲ τὸν Καρουκίτην τετίμηκεν. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν οὕτως· διεξήκει δὲ τὰ περὶ τούτων ὁ τῆς ἱστορίας λόγος, ἵνα τα μετὰ ταῦτα διὰ ταῦτα προσκυρτερήσας ὁ αὐτοκράτωρ, καὶ τὰς τοῦ Χριστοῦ πανηγύρεις τῆς τε γέννας καὶ τῶν φώτων ἀποκλήρωτας, διὰ μετρίων πᾶν τῶν ἡμερῶν ἐπερθάκει τὸ Νύμφαιον.

Ἐκ'. Ἐκεῖσε γοῦν ⁴⁸ παραχειμάσας, ἐπεὶ τὸ ἔαρ

ἐπέλαμψε, πολλὴν συλλεξάμενος στρατιάν (28), — οὐ

A Mannelem Iascarim, quem et protosebastum cognominavit, homuncionem ineplissimum militiaeque inexpertum, et Constantinum Margaritem, cujus supra meminimus, rudem ac silvestrem virum et ex silvestribus prognatum, hordeaceo furfuraccoque pane enutritum, verbaque solum gula praecclusa male enuntiantem ac distortentem. Is ex Neocastris originem duxerat, et in eo themate primum militiae operam navavit; dein tzausius factus est. Deinceps imperatori Joanni acer et ministrandi in aula peropportunos judicatus, qui eum inde amotum cohortis suae tzausium praefecit, et Magnum ipsi postea apposuit. Ac imperator Theodorus suae cohortis archontem, ad illa usque tempora nemini concessum, appellavit. Ille nomini Magnum praescribat. His aliisque multis ducibus custodiam regionis tradidit, et militem rei supparem assignavit, illis conditionibus, ne ipsi hostium pugnam, si cum Scythis illi auxiliariis (id namque fama praevulgatum fuerat) in eos impetum facerent adverso Marte sustinerent. Quod si illi regionem direptum ivissent, **131** ipsi Didymotoechi praesidio firmissimo fulli quiescerent: oppidum enim flumine quoque Hebro munitum erat. Eisdem inter ea loca castra ponere praeceperat, ni exiguus admodum miles in regionem irrumperet: tum enim fidenter arma moverent. His praescriptis imperator Hellespontum transfretans apud Lampsacum tentorium figit, ubi suos offensis ac dignitatibus auxit. Georgium Muzaionem, tantopere sibi ante alios dilectum, tunc magnum domesticum, protosebasti et protovestiarium magnique stratopedarchae munere decoravit; fratrem illius Andronicum protovestiaritem magni domestici, Joannem Angelum magnum primicerium protostratoris Caryanitem protovestiaritae titulo insignivit. Et haec ita fuere. Oratio porro res eorum diggerit ut futura magis dilucide enuntiet Lampsacae paucis tempestatibus imperator commoratus, ei Christi diebus solemnibus natalitibus ac luminibus celebratis, post non multos dies Nymphaeum ingreditur, ibique hibernat.

σαφέστερον ἀπαγγεῖλη. Ἐν τῇ Λαμφάκῳ γοῦν μικρὸν 61. Sed vere jam appetente exercitu ingenti conflatō, neque enim eos tantum qui inter milites

Theodori Dousæ et Leonis Allatii notæ.

(28) Πολλὴν συλλεξάμενος στρατιάν. Gregoras, lib. III, p. 56. ALL.

censebantur, sed eos præterea qui nunquam inter militares copias fuerunt asserti, sequi voluit : namque confestim, qui in venationibus **132** capiendis feris, cervis et porcis, nec non accipitrum aucupio imperatoribus inserviebant, universis penitus inter milites conscriptis ingens militum vis exaggerata est. Imperatoris quoque studia animos, ut quid solito cumulatus deferrent concitabant. Hæc ratione universas copias conflavit. Et cum Persarum principem Tachariorum molestia liberum legatis missis cognovisset, recta ex Oriente in Occidentem graditur. Namque cum Persarchæ res esse in tuto collocatas et sine discrimine apprehendisset, nihil de suo apud Orientem imperio hostile timebat. Igitur majore quam unquam vel pater illius Joannes vel ipse antea comparasset, exercitu instructo, ad transfretandum Hellespontum Lampsacum proficiscitur, etiam quos Didymotechi reliquerat incolumes, uti illis mandaverat, offendere, illisque maxima exercitum majorem facere sperans. At illos ducum perversa consilia, prudentiæ et fidelitatis vacua attriverant, quandoquidem Bulgarorum princeps longius **133** abesse imperatorem cognoscens, auxiliariam Scytharum sibi manum adscitam ad bona oppugnanda timoremque Romanis incutiendum in Macedonia loca amandat. Eorum numerus non ultra quatuor millia, ut rerum gnari Scythæ referebant, fuit ; nonnulli plures, alii pauciores affirmabant. Scythæ Adrianopolim prætereurrentes, quæ circum flumen cui nomen Regiæ est, et circum Didymotechum oppida omnia prædis ac rapinis vestabant. Exercitui apud Didymotechum præfecti, neglectis imperatoris mandatis arma sumentes in Scythas irruunt. Romani pro more suo gravi armatura præcincti erant, Scythæ levi et sagittarii. Quare de longinquo isti jaculis Romanos incessere, equos sanciare, et gravi casu ex equitibus pedites facere, tandem fugare. Itaque Manuel Lascaris equo velocissimo, quem Chrysopedem dicebat, fuga sese Adrianopolim intravit. Constantinus Margarites et cum eo plures alii cohortium capita Bulgaris ac Scythis venundata capta sunt. De his certior factus imperator indoluit, maturiusque in Bulgarophygi locum festinavit, et gressum intendens festinationem acceleravit. Sed speculatoribus Scytharum exercitum prope esse denuntiantibus, ubi eos palantes audivit, eo universum exercitum movet, et uno die quadringentas **134** et amplius mansiones permensus est. Attamen in eos non incidit ; celere

γὰρ μόνον τοὺς τεταγμένους ὁπαδεῖν προσέταττεν, ἀλλὰ καὶ τοὺς μὴ ὄλως ἐν τάξει ποτὲ τελούντας τῆς στρατίας. Αὐτίκα γὰρ τοὺς ἐξυπηρετοῦντας τοῖς βασιλεῦσιν ἐν θήραις [ταῖς τῶν θηρῶν ἀγραις] ἐλάφων τε καὶ [P. 68] χοίρων, καὶ τοὺς δι' ἰσράκων θηρεύοντας, πάντας ἀπαξιαπλῶς στρατιωτικαῖς συντάχαε τάγμασι. Καὶ ἦν τὸ συντηγμένον πλῆθος πολὺ, καὶ ἡ τοῦ κρατοῦντος δὲ ἀρχὴ ἐνάγκαζε τοὺς πλείους τῶν εἰσθητότων φέρειν τι περιττότερον. Οὕτω γοῦν πᾶσαν συναγροχῆκει τὴν στρατιάν. Ὡς δὲ καὶ τὸν Περσάρχην (29) μὴ πράγματα ἔχειν παρα τῶν Ταχαρίων προσέειπεν ἐξεκποστελλας ἐμεμαθήκει, κατευθῆναι πρὸς τὴν ὄυσμὴν ἐκ τῆς ἐω ἐχώρει · καλῶς γὰρ ἔχειν τὸν Περσάρχην τῶν ἐκείνου πραγμάτων οἰόμενος καὶ ἀσφαλῶς μένειν, οὐδ' ὄλως περὶ τῆς αὐτοῦ κατὰ τὴν ἐω ἐδεδῖει ἀρχῆ. Τὴν πᾶσαν γοῦν συνηθροικῶς στρατιάν μείζονα τῶν ποτὲ παρὰ τε τοῦ πατρὸς αὐτοῦ βασιλέως καὶ τούτου συνειλεγμένων εἰς τὸ διαπεραιωθῆναι τὸν Ἑλλήσποντον ἀφίκετο εἰς τὴν Λάμφακον, ἐλπίσας καὶ τοὺς κατὰ τὸ Διδυμότοιχον καταλειμμένους σώους τε εὐρεῖν κατὰ τὰ προστεταγμένα τούτοις καὶ οὐ μικρὰν προσθήκην τῆς ἀμφ' αὐτὸν στρατιᾶς ἐμποιήσασθαι. Τοὺς δὲ κακοβουλία καὶ τὸ παρακοῦσαι τῆς βασιλικῆς κελεύσεως ἔσφηλεν. Ἐπεὶ γὰρ ὁ τῶν Βουλγάρων ἀρχίων μακρότερον διάγειν τὸν βασιλῆα ἐγίνωσκε, σκυθικὸν στράτευμα εἰς σφαιτεραν συμμαχίαν προσκαλεσθένος κατὰ τῶν τῆν Μακεδονίας χώρων ἐκπέπομφε κέρδους τε χάριν καὶ τῆς πρὸς Ῥωμαίους τινὸς ἐκφοβήσεως. Ἐπίθμητο δὲ περὶ που τὰς τέσσαρας χιλιάδας, ὡς οἱ εἰσδοτεὶς ἔφασκον Σκύθαι. Τινὲς μὲν οὖν καὶ πλείους, οἱ δὲ καὶ ἐλάττους ἔλεγον. Οἱ μὲν οὖν Σκύθαι τὴν Ἀδριανοῦ παραμείψαντες τὰ περὶ τὸν ποταμὸν οὗ Ῥηγίνα τοῦνομα λίαν ἐποιούντο, καὶ τὰ περὶ τοῦ Διδυμοτοίχου χωρία ἐσκύλευον. Οἱ δὲ προλελεγμένοι στρατάρχαι τοῦ εἰς τὸ Διδυμότοιχον καταλειμμένου στρατεύματος, τῶν βασιλικῶν ἐπιλελησμένοι προστάξεων, καθοπλισθέντες κατὰ τῶν Σκυθῶν ἐφώρησαν. Οἱ μὲν οὖν Ῥωμαῖοι, οἷα ἔθος αὐτοῖς, ὄυσαχθέσιν ὄπλοις κατάφρακτοι ἦσαν, οἱ δὲ Σκύθαι κούφοι ὄπλῆται (30) καὶ τόξοις χρώμενοι. Μακρόθεν οὖν οὗτοι τοῖς βέλεσι τοὺς Ῥωμαίους ἐβάλλον καὶ τοὺς ἵππους ἐτίρωσκον καὶ πεζοὺς τοὺς ἱππῶτας ῥαδίως ἐποίουν, καὶ τέλος τρίπουσιν. Ὁ μὲν οὖν Μανουὴλ ὁ Δάσκαρις ταχύτατον ἔχων τὸν ἵππον, ὃν καὶ Χρυσοπόδην ἐκάλεσε, φυγὰς εἰς τὴν Ἀδριανοῦ ὤχετο · ὁ δὲ Μαργαρίτης Κωνσταντῖνος ἐἴλω, καὶ ἄλλοι πολλοὶ μετ' αὐτοῦ τῶν εἰς κεφαλὰς τεταγμένων τῆς στρατίας, οὓς καὶ ἀπημόλησαν

Theodori Dousæ et Leonis Allatii notæ.

(29) Τὸν Περσάρχην. Gregoras, p. 56, ait lædus cum Turcis, quod pater percussisset, renovasse. Διτ.

(30) Καὶ ἦσαν ὄπλοις κατάφρακτοι, οἱ δὲ Σκύθαι κούφοι ὄπλῆται. Romanos milites induxit etiam supra gravi armatura munitos et propterea inhabiles, contra Scythas levibus armis expeditos succinctosque, ubi Balduinum a Scythico equitatu circumventum captumque scribit. Herodianus, lib. vii, in expeditione quadam Maximini adversus Germanos, hoc eodem pene cum militiæ genere usum tradit : Μαλιστα δὲ οἱ ἀκοντιστῆται καὶ οἱ

τοξόται πρὸς τὰς Γερμανῶν μάχας ἐπιτήθειοι δοκοῦσιν, ἐπιτρέχοντές τε αὐτοῖς κούφως οὐ προσδοκῶσι καὶ ἀναχωροῦντες ῥαδίως : Cæterum jaculatores sagittariique gerendo adversus Germanos bello magnopere idonei videntur, siquidem expediti hostem opprimunt incautum, facileque rursus in tutum se recipiunt. Jaculatores hos domo Mauros, Osrhoenos, Armeniosque et Parthos fuisse ibidem auctor innuit. Eodem militiæ seu malitiæ genere Balduinus imperator a Sythico equitatu circumventus oppressusque viæetur. Dousa.

τοῖς Βουλγάροις οἱ Σκύθαι. Ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς τὰ περὶ τούτου μαθὼν ἠνιάθη, ἔσπευσε δὲ διὰ τάχους ἐπὶ τὸν τοῦ Βουλγαροφύγου χώρον ἐλθεῖν, καὶ ἐπιτείνας τὸν δρόμον ὀξυτέραν ἐποίησε τὴν κίνησιν. Ἐπεὶ δὲ καὶ οἱ πευστήρες ἔφασκαν ἐγγὺς τυγχάνειν τὸ Σκυθικὸν στρατεύμα, ἔνθα αὐτοὺς περιπολεῖν ἔλεγον, ἐκεῖσε καὶ πᾶσαν ἐκίνησε τὴν στρατιάν. Καὶ ἡμέρας μὲν μιᾶς πλείους τῶν τετρακοσίων διεξῆκε [P. 69] σταθμούς, οὐκ ἐνέκυρσε δὲ τοῦτοις· ἐμεμαθήκεσαν γὰρ (31) καὶ οὗτοι τὴν ταχείαν τοῦ βασιλέως ἐφοδόν, καὶ ὡς εἶχον ποδῶν ἐφυγον, καὶ πλείους δὲ ἐξ αὐτῶν καὶ περιφανέτεροι τοῦ ἔθνους περὶ πού τὰ μέρη τῆς Βιζύης ξίφους ἔργον ἐγένοντο. Ἀποτυχῶν γοῦν τῆς ἐγχειρήσεως ταύτης ὁ βασιλεὺς περὶ τὸν ποταμὸν ὃς Ῥηγίνα καλεῖται τὴν σκηνὴν ἐπήξει, καὶ πᾶσαν ἐκεῖσε συνῆξε τὴν στρατιάν εἰς πλῆθος οὔσαν πολὺ

ξβ'. Ὁ μὲν τῶν ⁴⁹ Βουλγάρων (32) ἄρχων, ἐπειδὴ μὴ διαπορεύσθαι τι κατὰ Ῥωμαίων ἐβεδύνητο τοῦ βασιλέως ἐπιθεδήμηκός τε μετὰ τοσοῦτων στρατευμάτων ἐν τῇ δυσμῇ καὶ πεπλησιακός τε τῇ ἑαυτοῦ, εἰς σπονδίας ἐτρέπετο, καὶ τὸν πενθερὸν αὐτοῦ τὸν Ῥῶσον Οὐρον, τοῦ ῥηγῆς Οὐγγρίας ἐπὶ θυγατρὶ τελούντα γαμβρὸν, μεσιτεῦσαι τὰ εἰς εἰρήνην βεβούλευται. Καὶ πρῶτα μὲν ἐστειλε πρέσβεις πρὸς τὸν βασιλέα προεικονομήσοντας τὴν εἰς αὐτὸν τοῦ Οὐρου ἀφίξιν ἐξω πτοίας τε εἶναι καὶ ἐντίμως πρὸς τοῦ βασιλέως δεχθῆναι. Καὶ γέγονε ταῦτα, καὶ ὁ Οὐρος εἰς τὸν βασιλέα ἀφίκετο. Ἐδέχθη γοῦν παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος ἀσμένως τε καὶ μετὰ τῆς προσήκουσας φιλοτιμίας καὶ οὗτος τε καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ, καὶ τὴν εἰρήνην πεποίηκεν ἐπομοσάμενος δικαίως τε αὐτοῦ καὶ τοῦ γαμβροῦ αὐτοῦ τοῦ τῶν Βουλγάρων ἄρχοντος, ἀπολυθῆναι μὲν πρὸς αὐτὸν βασιλέα τὸ τῆς Τζεπαίνης ἄστου (τούτο γὰρ καὶ μόνον παρὰ τῶν Βουλγάρων κατεῖχετο ἀφ' ὧν ὁ βασιλεὺς Ἰωάννης ἐκράτει), εἰρήνην τε πρὸς τοὺς Βουλγάρους ἔχειν τὸν βασιλέα, καὶ ἑκάτερα τὰ μέρη τοῖς παλαιτέροις ὁρίσις ἀρκεῖσθαι. Ἐπεὶ γοῦν οὕτως ταυτὶ κατὰ γνώμην τετέλεσται τῷ κρατοῦντι, ὁ μὲν Οὐρος τοὺς τῆς ἀπεχωρήσεως ἐξαιτῶν λόγους ἐξῆκε βασιλικῶν χαρισμάτων τυχῶν (τὰ δ' ἦσαν εἰς εἴκοσι χιλιάδας ἀποριθμούμενα ἀπάντων συνεισαγομένων εἰδῶν, ἵππων τε καὶ ὑφασμάτων καὶ ξηπιῶν), ὁ δὲ τῆς Τζεπαίνης περιμένων ἀπόλυσιν.

ξγ'. Συμβέβηκε ⁵⁰ δὲ τι ἐν τούτοις τῇ τότε πράγμα θαυμασίον, μνήμης καὶ ἱστορίας ἄξιον. Ἡμέρα ἦν τῶν ἐπιφανῶν τε καὶ ἐορτασίμων καθ' ἣν τὴν τοῦ Χριστοῦ μεταμόρφωσιν οἱ εὐσεβεῖς ἐορτάζομεν· καὶ ἐπεὶ ἔδει καὶ ἀμφὶ τὴν ἱερὰν μυσταγωγίαν, ὡς τὸ εἰωθός, παρῆναι τὸν βασιλέα, εἰς ἄργίαν ὁ τοῦ ἀρίστου παρετάθη καιρός. Ἡριστήσαμεν γοῦν καὶ αὐτοὶ, καὶ μικρὸν τι καθευδήσαντες ἀνηγήθημεν· ἡδὴ δὲ ὁ ἥλιος τῷ ὀρίζοντι προσῆγγιζέ τῆς δυσμῆς. Ἔθος δὲ ὑπῆρχε τῇ βασιλεῖ πρὸς δεξιὰν ἐσπέραν

⁴⁹ D : Ὁ γοῦν τῶν Βουλγάρων ἄρχων πτοία ληφθεὶς εἰς σπονδίας ἐτρέπετο, καὶ τὸν πενθερὸν αὐτοῦ τὸν Ῥῶσον Οὐρον, τοῦ ῥηγῆς Οὐγγρίας ἐπὶ θυγατρὶ τελούντα γαμβρὸν, μεσιτεῦσαι τὰς ἐν εἰρήνῃν βεβούλευται. Καὶ ὁ Οὐρος εἰς τὸν βασιλέα ἀφίκετο, καὶ ἐδέχθη προσήκοντως, καὶ τὴν εἰρήνην πεποίηκεν, καὶ ὡμοσεν ἀπολυθῆναι τὴν Τζεπαίναν καὶ ἑκάτερα τὰ μέρη τοῖς παλαιτέροις ὁρίσις ἀρκεῖσθαι. Καὶ εἰς εἴκοσι χιλιάδας βασιλικῶν χαρισμάτων ὁ Οὐρος τυχῶν ἐξῆκε. Ὁ δὲ βασιλεὺς διεκαρτέρει τὴν τῆς Τζεπαίνης περιμένων ἀπόλυσιν. ⁵⁰ Συμβέβηκε usque ad σκοποῦ (col. 1125 D 4) om. D.

A enim adventu imperatoris cognito, citato cursu fugam arripuerunt, et plerique eorum et nationis celebriores circum Bizyæ loca trucidati sunt. Spe frustratus imperator ad fluvium cui Reginæ nomen castra metatur, ibique universum cogit exercitum insolentem sane atque amplissimum.

62. Bulgarorum interim princeps, ubi adversum Romanos imperatoris cum tam ubi ubere milite in Occidentem accessu illiusque vicinitate proficere quicquam non posset, amicitiam et fœdus petiit, et Rosum Urum socium, Ungariæ regis generum, cujus arbitratu communibus negotiis consuleretur, destinat. Primum tamen legati ad imperatorem præmissi, protectionem ad eum Uri, ut absque timore esset, quin etiam ut ille honorifice exciperetur, præparant. Et profecto ita se res habuit, et Urus ad imperatorem se contulit. Ipse et alii qui cum eo accesserant, lubentissime et debitis honoribus ab imperatore afficiuntur; quare suo et generi Bulgarorum principis jure **135** etiam jurejurando pacem firmavit, ea conditione ut Tzepænæ oppidum solum ex iis, sub ditione Joannis imperatoris erant, a Bulgaris tum occupatum imperatori restitueretur, imperator vice versa amicitiam et pacem cum Bulgaris continuaret, et uterque antiquis confinium terminis contineretur. Ubi res pro arbitratu imperatoris successit, Urus de reditu sermone collato egreditur imperatoris muneribus auctus. Eorum ad viginti millia, si donariorum omne genus, equorum item ac textilium et aliorum, in unum conferas, summa ascendit. Imperator Tzepænæ restitutionem exspectans Reginæ cunctabatur.

βασιλεὺς διεκαρτέρει ἐν τῷ τῆς Ῥηγίνης νόπῳ, τὴν

63. Per id tempus res quidem dicta mira contigit, digna quæ hominum memoriæ et historicis monumentis commendetur. Dies erat sollemnis et ex celebrioribus, quo Christi transfigurationem pii nos celebramus; et cum sacro audiendo, ut moris erat, imperator adesse deberet, in diei vesperam prandium dilatatum est. Prandimus et ipsi, paulisper obdormimus, dein somno experrecti assurgimus, cum sol se in occasum præcipitaret. Sueverat imperator nimis sero inequitans universum circumire

Theodori Dousæ et Leonis Allatii notæ.

(31) Ἐμεμαθήκεσαν γὰρ Gregoras, p. 56. ALL.

(32) Ὁ μὲν τῶν Βουλγάρων. Gregoras, p. 56. ALL.

exercitum, in cuius confine æquum paululum e planitie assurgentem locum ascendere, indeque universum exercitum lustrare, quem « urbem se moventem cæterasque alias Romanas urbes tutantem » nominat ; hocque ita patrabat continuo, **136** et licet vesperugo in occasum sese immergeret, ipse nihilominus id idem neque segnis præstabat. Castrorum intervallum quadraginta stadia, nisi etiam plura addere velimus, exæquabat. Ego itaque, Deo tunc mihi irato, imperatoris nimium amans ac stolidus, ubi imperatorem equo vehi accepi, in mulam propere saliens contento cursu sequebar, temporis inopportunum, quod utique debebam, minime conspicatus. Imperator equo vectus cursum rapere. Mox me subsequenter conspiciens cursui imparem, suspicatus, si longius ipse processisset, non secuturum, dixit, « Cave, cursum contineas, sequere tamen commodius. » Ille in sueta sibi loca advehitur : proceres ac viri illustres itineris comites, quibuscum et ipse conveneram, undique eum constipantes adstant. Tunc imperator, « Cognovistisne », inquit, « quæ nobis nuper nuntiata sunt ? » Nos, « Minime, imperator, » diximus. Et imperator : « Quidam ante paucissimum tempus adveniens, quod sane nobis displicet, nuntiavit, Rosum Urum nobis fucum fecisse. Lucri enim causa huc veniens pacem et amicitiam, quam inter nos et Bulgaros meditatus est, fefellit et pejeravit. Quæcumque ergo attentavit, fucus fuere atque fallacia. Nec male compta illi responsio ad jus deerit violandum, Bulgarorum nempe principem, ejus generum, pacem hujusmodi conditionibus conflata non recipere. Quid vobis videtur ? Verumne est hoc, an verbum a mendace confictum ? » Et nos, « Neutiquam, dicimus sermo verus esse videtur : omnino namque falsus **137** est atque incertus. Namque Rosus Urus non pro se ipso modo, sed et pro genere suo Bulgarorum principe juravit. At quonam modo id fieri potest, hominem Christianum tali se perjurio dedecorasse ? » Et imperator : « Pecuniarum fortassis aviditas in simile cum flagitium conduxit. Et nos neque Bulgarorum amicitia fruimur, et tantam numerorum vim incassum, projecimus, » « Non est, » subdit nos, « non est hoc veritati consonum, imperator, » Et imperator ad me potissimum conversus : « Tu vero quid ad hæc ais ? » Tum ipse : « Non aliter de his judico : aliorum approbo sententiam, fraudemque esse quam maximam potius quam veritatem, quod circumfertur, existimo. Verum si, quod etiam aliquando in nonnullis accidere solet, Urus sacramentum violavit, nobis, ut ipse opinabatur, imponens, attamen Numen ipse sibi iratum, nos vero id pro nobis ipsis veritate justitiaque ipsa decertans

A ἐποχεῖσθαι καὶ σύμπαν διερχέσθαι τὸ στρατόπεδον, καὶ ἀμφὶ τὸ τούτου τέρμα εἰς τόπον ἐγγώμαλόν πως τελοῦντα καὶ μικρὸν ὑπερανειστήκοτα τῆς πεδιάδος ἐνέρχεται, [P. 70] καὶ τὴν ὅλην καθορᾶν στρατιάν, ἣν καὶ πόλιν κινουμένην (33) ἀνόμαζε, πασὰς τὰς Ῥωμαϊκὰς ἄλλας πόλεις φυλάττουσαν. Ταῦτα δὲ οὕτως ἐποίει διηγεῖως, καὶ ὁ φωσφόρος δὲ εἶπερ τον δυτικὸν εἰσθῦναι ὀρίζοντα ἐμελλεν, οὐ κατώκει τοῦτο ἐργάζεσθαι. Τὸ δὲ τοῦ στρατοπέδου διάστημα ἀμφὶ που τὰ τεσσαράκοντα στάδια ἦν, εἰ μὴ γε καὶ πρὸς, Ἐγὼ γε οὖν οὐκ ἠγαθῆ τότε τύχῃ χρησάμενος ὁ φιλοβασιλεὺς κε καὶ μάταιος, πεπυσμένος ἰππότην εἶναι τὸν βασιλέα, τῆς ἡμίονου ὡς εἶχον τάχους ἐπιβὰς δρομαῖος ἐφειπόμην αὐτῷ, οὐ τὸ τῆς ὥρας ἄωρον κατοπτεύσας, ὅπερ ἔδει. Ἐφ' ἵππου δὲ ὁ βασιλεὺς ἐπιβὰς ταχύτερον ἐπαρεύετο, ὡς δὲ εἶδὲ με κατόπιν αὐτοῦ μὴ δυνάμενον ἐκείνῳ συνέπεσθαι, ὑπολαβὼν μὴ πως μακρόν τις οὐχ ἔψομαι, εἰρήκει μοι, « Μηδ' ὄλως ἀπολειφθῆς, ἀλλὰ καὶ σχολαιότερον ἔρχου. » Ἀπῆει γοῦν εἰς τὸν συνήθη τόπον, καὶ σὺν αὐτῷ οἱ ἀμφ' αὐτὸν λογάδες συνέστησαν, καὶ αὐτοὶ σφίσι συνῆλθον ἐπόμενος, καὶ περιέστημεν κατὰ κύκλον πάντες. Καὶ ὁ βασιλεὺς, « Μεμαθήκατε, » φησὶ, « τῶν προσφάτως ἀπεγγελλένων ἡμῖν ; » καὶ ἡμεῖς, « Οὐκ οὐν, ὦ βασιλεῦ. » Καὶ ὁ βασιλεὺς, « Ἐάνθρωπος τις πρὸ τίνος βραχείας ὥρας ἐλθὼν ἀπήγγειλέ τι τῶν ἀβουλήτων. Τὸ δ' ἦν ὡς ὁ Ῥώσος Οὐρός ἡμᾶς ἐξηπάτηκε· χάριν γὰρ κέρθους ἐνταυθὶ ἀφιγμένος τὴν μεσιτείαν τῆς εἰρήνης ἐψεύσατο καὶ ἐπίορκον ὤμοσε. Φενακῆ γοῦν ὑπῆρχε τὰ πάντα ἐκείνα ὄνα πεποίηκε, καὶ ἀπολογίαν εὐάφορμον ἔχει, ὡς φασὶ, πρὸς τὴν τῶν ὄρκων διάλυσιν, ὅτι περὶ ὁ τῶν Βουλγάρων ἀρχῶν ὁ τούτου γαμβρὸς τὴν ἐπὶ συμφωνίαις τοιαύταις εἰρήνην οὐ καταδέχεται. Τί οὖν ὑμῖν δοκεῖ ; ἄρ' ἀληθεῖς ἐσσι τούτο, ἢ ῥῆμα πεπλασμένον πρὸς ψευδολόγου ; » Καὶ ἡμεῖς, « Οὐδ' ὄλως, δοκεῖ πως » ἔφαμεν, « ἀληθείας τὸν λόγον ἔχασθαι. Θάνυ γὰρ τυγχάνει οὗτος ψευδῆς καὶ ἀδίδαιος, ὅτι περὶ ὁ Ῥώσος Οὐρός οὐ μόνον ὑπὲρ ἑαυτοῦ, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ τοῦ γαμβροῦ αὐτοῦ τοῦ τῶν Βουλγάρων ἀρχόντος ἐπωμόσατο. Πῶς οὖν ἐστι πεφυκὸς ἀνθρώπων οὕτα Χριστιανὸν ἐπιοκίᾳ τοιαύτῃ περιπεσεῖν ; » Καὶ ὁ βασιλεὺς, « Ἢ τῶν χρημάτων ἰσως ἐπιθυμία παρέπεισεν ἂν αὐτὸν εἰς τοιαύτην ἐξολισθησαι κακίαν. Καὶ ἡμεῖς οὐ μόνον τὴν τῶν Βουλγάρων ἀγάπην οὐκ ἔχομεν· ἀλλὰ καὶ τοσαῦτα ἐπὶ κενῆς κατηναλώκαμεν χοήματα· » « Οὐ μένουσιν, » ἡμεῖς ἔφημεν, « ἀληθὲς τουτί καθεστηκε, βασιλεῦ. » Καὶ ὁ βασιλεὺς ἰδίᾳ καὶ πρὸς ἐμὲ, « Σὺ δὲ τί φάσκεῖς πρὸς ταῦτα ; » Καὶ αὐτῷ, « Οὐ τωπὶ πως τούτοις ὡς καὶ οἱ ἄλλοι διάκειμαι, καὶ ἐπὶ πολὺ μᾶλλον ψεύδεσθαι τὸ λελεγμένον ἢ ἀληθεύειν οἶομαι. Εἰ δὲ, οἷα συμβαίνει ποτὲ καὶ ἐν ἐνίοις, καὶ ὁ Οὐρός οὕτως τούτους ὄρκους ἠθετηκέναι βεβούλευται, [P. 71] δόξας ἡμᾶς ἐξηπατηκέναι, ἀλλ' ἐξεῖ

Theodori Dousæ et Leonis Allatii notæ.

(33) Πόλιν κινουμένην. Et ante Theodorum Anna Comnena, *Alexiad.* lib. xvi : Καὶ ἦν φοβερὸν θέαμα ἐκεῖνο τὸ σύνταγμα καθάπερ τι πάλως τεῖχος ἀλλήλοις συνηροσμένοι. Lib. xv : Καὶ εἶπες ἂν

ἰδίᾳ πόλιν τινὰ ἐαψυχὸν πεπυργωμένην παρεύεσθαι κατὰ τὴν εἰρημένην ἐκείνην κινουμένην σύνταξιν. ALL.

μὲν οὗτος τὸ Θεῖον καθ' ἑαυτοῦ πολέμιον, ἡμεῖς δὲ ὑπὲρ ἑαυτῶν τῆς ἀληθείας καὶ τοῦ δικαίου ὑπερμαχόμενον. » Ταῦτ' εἶπομεν, καὶ ὁ βασιλεὺς τοῖς λελεγμένοις συνήνεσι. Καὶ ὑποστρέφειν πρὸς τὰς σκηνὰς ἐφωρομήκαμεν. νύξ γὰρ ἦδη. Ἄλλ' ἢ σελήνη πανσέληνος οὕσα φῶς ἡμῖν προσέειχεν ὄραϊν. Καὶ ὁ βασιλεὺς διερχόμενος, » Τί ὑμῖν ροκεῖ περὶ τῶν λελεγμένων ; » αὐθις ἠρώτα. Καὶ ἡμεῖς » φευρές τοῦτο, ὡ βασιλεῦ. » Τοῦτο δὲ οὐχ ἅπαξ, οὐδὲ θίς ἢ καὶ τρίς, ἀλλὰ καὶ πολλάκις πυθόμενος ἦν. Καὶ ἡμεῖς τὰς ἀποκρίσεις ἐξ ἴσου πρὸς τὰς πύσεις πεποιηκότες ἐσιωπῶμεν. Ὁ δὲ καὶ πάλιν ἠρώτα. Ἐπεὶ δὲ τοὺς ἄλλους συγκόντας ἑώρα, πρὸς με τὸν λόγον ἀποστρέφας ἠρώτησε, » Σὺ δὲ τί φῆς πρὸς ταῦτα : » τὴν τοῦ ὀφφικίου κλήσιν προσθείς. » Ἢ τοιαύτη ὑπόθεσις σοὶ ἀρμόττει, καὶ ὡς σὴ καθέστηκε μέγιστα. » Ταῦτ' ἔλεγε πρόφασιν ὀργῆς ζητῶν ἐφευρεῖν. Ἦν δ' ἐγὼ, » Τίνος χάριν ἐστὶν ἐμῇ ; εἰ γὰρ μὴ καλῶς πεποίηκα τὰς γραφὰς καὶ τοὺς ὄρκους τετέλεκα, μηδὲ προσηκόντως αὐτὸν τε καὶ τοὺς ἀμφ' αὐτὸν φρονόμηκᾶ, σφάλμα τοῦτο ἐμὸν καὶ πταῖσμα μακρὸν. Εἰ δὲ προπόντως ταῦτα γεγένηται καὶ ὡς οὐκ ἄλλως ἐχορῆν, τί πρὸς ἐμὲ τὰ παρ' ἐκείνου πρὸς ἀνατροπὴν τῶν γεγενημένων τελούμενα ; » Καὶ ὁ βασιλεὺς οὐκ οἶδ' ὅπως (τὴν γὰρ αἰτίαν εἰρήκειν) πάλιν λέγει, » Τί φῆς περὶ τῶν τοιούτων ; » Καὶ αὐτὸς, » Πολλάκις εἰρήκειν, ὡ βασιλεῦ, ὡς ἐπὶ πλεόν μοι δοκεῖ τὸ εἰρημένον ψευδές, ἐπ' ἑλαττον δὲ ἀληθές. Τὸ δὲ ἐπὶ τοῖς ἀδῆλοις ἀκριθῶς ἀποφαίνεσθαι οὐ μοι δοκεῖ ῥῶον εἶναι. » Ἦν δ' ἐκεῖνος, » Ἐν τοῖς ἀδῆλοις ἐστὶ χάρις βεβαίως καὶ ἀληθῶς ἀποφαίνεσθαι. ἐπὶ γὰρ τοῖς θῆλοις καὶ οἱ ἀειδαροὶ λέγουσιν. » Ἦν δ' ἐγὼ, » Ἴδού μετὰ τῶν ἀειθάρων καὶ ἡμεῖς συντετάγμεθα. » Καὶ ὁ βασιλεὺς χόλου πλησθεὶς * » Σὺ πάντοτε ἤσθα « ἔφη » μωρὸς καὶ ἀρτίως πάλιν μωρὸς. » Καὶ αὐτὸς οὐδὲν τι πλεόν μὰ τοὺς λόγους ἀνταπεκρίθη, ἀλλ' ἦ, » Ἐγὼ μὲν εἶμι μωρὸς, καὶ ἵνα σιωπῶ, οἱ δὲ φρονόμητες λαλιέτωσαν. » Ταῦτ' εἶπον, καὶ ὀργῆς ὁ βασιλεὺς ἀπλέτου πλησθεὶς ἐκλύσαι μὲν ὄρηκε τὴν σπάθην τοῦ κολλεοῦ, τῆς κώπης ἐπιλαβόμενος. Ἄλλὰ τοῦτο μὲν κατέσχε' μικρὸν γὰρ ταύτην ἀπογυμνώσας πάλιν εἰσήθε' τῷ μεγάλῳ δὲ δημοστικῷ αὐτοῦ τῷ Μουζάλῳ Ἀνδρονίκῳ καταβαλεῖν με τοῦ ἵππου προσέταξεν. Καὶ ὅς ἡρέμα πως ἤφη, « Ἐκστῆθε τῆς ἐφεστρίδος. » Καὶ αὐτὸς ἀπέβη τῆς ἡμιόνου. Ὁ δὲ χρηστότατος περὶ ἡμᾶς βασιλεὺς τοὺς πάλαι πρὸς τοῦ πατρὸς αὐτοῦ δι' αὐτὸν πεπόνθοντας, ὡς ἐν πολλῷ πλήθει καὶ πολλάκις διακρυσίῳ ἐλεξε τῇ φωνῇ, ὡς » Πολλῶν μοι αἰτίος ἀγαθῶν οὗτος ὁ ἄνθρωπος γέγονε, » περὶ τῆς λογικῆς φάσκων παιδείας, [P.27] « καὶ πολλῶν ὀφειλέτης τούτῳ τυγχάνω, » ὄνοϊν κορυναφόρον προσέταξεν τύπτειν με, χθιζᾶ καὶ πρὸ τρίτης τούτους χειροτονήσας, ὡς εἴκοσι τέσσαρας πάντας τὸν ἀριθμὸν, οὐκ οἶδ' εἰ μὴ δι' ἐμὲ, ἵν' εἴη καὶ σκηνὴ τοῦ δράματος εἰς τραγωδίαν μεμορφωμένη. Καὶ οἱ μὲν ἔτυπτον, ἐγὼ δὲ σιγῇ τὰς τύψεις ἐλάμβανον. Ὁ καὶ μάλλον τούτον ἐξέμαινε, ὅτι μὴδ' ὄλωσ πρὸς θεήσεις κάμπτομαι καὶ πληττόμενος. Ἐπεὶ δὲ πολλὰς κατὰ παντὸς ἐδεξάμην τοῦ σώματος

A habebimus. » Hæc imperator effata approbavit, et quisque nostrum ad tentoria progredi cœperat : namque nox omnia occupaverat, licet luna plena lumine collustraret. Imperator dein præteriens, rursum nos sollicitare, » quid nobis de prædictis videretur. » Et nos ; » Mendacium hoc est, imperator. » Et hoc non bis aut ter, sed sæpissime interrogabat. Et nos porro responsionibus interrogationibus ex æquo satisfaciētes tacebamus. Ille rursum compellare **138** Sed cæteros obmutescentes intinitus ad me convertens orationem intit : » Tu porro quid ad hæc dicis ? « et nomini officium addidit. » Hoc negotium ad te spectat, et tua potissimum interest. » Hæc autem irascendi sibi causam procurans dicebat. Tum ego : » Quanam causa mea interest ? Si fideliter scripturas non exsecutus sum, nec jusjurandum persolvi, neque uti par erat illud et quæ circa illud pertractari solent disposui, error hic quidem meus et imprudens culpa fuerit. Verum si hæc uti decuit, et ratione, qua nihil melius, absoluta sunt, quomodo, quæ ille ad evertendum quæ confecta sunt meditatur, mea poterunt interesse ? » Et imperator rursum nescio quomodo (namque causam exposui) denuo profert : » Quid ipse de his sentis ? » Tum ego : « At sæpius effatus sum plus in se mendacii quam veritatis quod circumfertur, in se continere ; et in dubiis exquisite sententiam ferre, non ita facile mihi videtur. » Respondit ille : Sed in dubiis vere ac firmiter enuntiare, id prudentis est : de manifestis quippe et asini pronuntiaverint. » Tum ego : » Jam et nos inter asinos collocamur. » Et imperator ira inflammatus, « Tu semper, » ait, » haud sanus ineptis, et nunc quoque ineptis. » Ipse, nec aliud, ita me sermones ament, respondi : » At ego quidem ineptio, ideoque silentium est mihi : qui sapient ipsi loquantur. » Dixeram. Imperator incredibili atque atroci percitus iracundia, ensis capulo manu compresso, vagina detegere tentat. Sed motum temperat, et quem paululum retexerat ensem, vaginæ **139** reddit. Dein magno domestico Andronico Muzaloni me de equo dejicere imperat. Ille voce submissa, « Secede, » ait, « sago. » Ego mula descendendi. Tunc optimus erga nos imperator, nos qui multa a patre suo sui gratia aspera perpassi eramus, ut palam sæpeque multis audientibus clarissima voce testatus est virum hunc, me nempe intelligens, bona sibi plurima oportasse pro disciplina logica, qua eum institueram, nec non et alia non exigua se debere confessus, duobus clavigeris heri aut nudius tertius, nescio an propter me, ut dramatis scena in tragœdiam ad amussim converteretur, electis, et eorum numero ad viginti quatuor ascendente, verberibus appetere jussit. Illi itaque verberare, ego silentio verbera excipere. Id magis in furorem agebat imperatorem, quod nec verberibus casus ad supplicationes effunderer. Ubi vero frequentium verberum ictibus universum corpus fœdaverant, vix tandem ego voce debili ac

submissa, « Christe rex », inquam, « quot morbis afflictatus sum, quare eorum nullo vitam amisi, sed ad has me tempestates servasti? » His dictis imperator nonnihil, ut videbatur, veritus recessit. cum uni ex iis qui ipsum sequebantur dixisset, « Duc tecum ipsum. » Ille equo advehens interrogat quo abituri simus. Ego : « Præi ; quocumque lubentia trahit, sequar. » Rursus ille interrogans urgere, quando et ipse respondi : « Iter nobis ad Bardariotas, tibi magis expeditum ineundum est. » Res ita gesta est, et ad Bardariotarum tentoria convenimus. Ubi me eorum primicerius **140** conspexit, non sine admiratione percunctatur quænam me occasio in ejus tentorium conduceret. Tum ego, « Ut tantillum placide quiescam », aio. Paululum inibi commoror : jam enim et primicerius de me cognoverat omnia. Neque in multum cunctatus imperator ad tentorium meum conferre præcepit, suspicatus vero ne molestia conflictatus fuga me subducerem, aliqua militum manu tentorium circumsepsit, et sic clanculum me custodiri mandavit. In meum adventus tentorium quiete ætatem agebam, neque in aulam vadens, neque familiares neque amicos alloquens, sed libris tantum incumbens, eorumque lectione me delectans, ciboque me opportune reficiens. Plerique itaque dies cum hoc vitæ meæ moderamine prætergressi sunt. Et imperator ingenium meum durum ac implacabile videns ægre ferebat. Augustus totus effluxerat, neque ego de sententia mihi proposita aliquid movi. Interim præsules non pauci advenere imperatoris jussu, ut ipse cognoveram, licet ipsi id occultare studerent, ntu proprio processisse asseverantes, amicitiae et bonæ erga me dispositionis gratia ingenue suadentes ut asperitate mentis aliquantulum mollita ad imperatorem accederem rursusque illi me sub servitutis subderem jugo. Illis tamen cohortationibus ad id ipse adduci non potui. Dicebam enim, sive imperator in me optima quæque munifice admodum, quæ nullus ex imperatoribus, qui ante eum imperio præfuere, **141** administorum cuiquam dedit, contulerit, sive pessima et atrocissima, quibus alius omnibus flagitiis iniquatissimos unquam divexavit, in me attentaverit, sive hac sive illa ratione, nullo me modo illi inservituum. Ego itaque neque de sententia neque de proposito dimoveri potui. Cum September appeteret, despota Michaelis conjux Theodora cum filio suo Nicephoro ad absolvendas nuptias, uti Joannes imperator, imperantis pater, ante paucos annos convenerat, ad imperatorem proficiscitur,

⁵¹ ἐπεὶ δὲ usque ad ξυνῆλθεν lin. 17 col. sed.] Ἀφίκετο δὲ καὶ ἡ τοῦ δεσπότητος Μιχαὴλ γυνὴ Θεοδώρα μετὰ τοῦ υἱοῦ αὐτῆς Νικηφόρου τὸ πρὸς τὸν βασιλέα κῆδος ἀποπληρώσαντες. Ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς ἐσπευθε τὴν Θεσσαλονικὴν ταταλαβεῖν, συνείποντο δὲ τούτῳ καὶ ἡ τοῦ δεσπότητος γυνὴ μετὰ τοῦ υἱοῦ, καὶ καθ' ὅσον τὰς συμβάσεις ἐποίουν, καὶ συμπεφώνηκε καὶ ἀκούστα θῆναι πρὸς τὸν βασιλέα τὰ Στόβια καὶ τὸ Δυρράχιον. Ἐπὶ τούτοις καὶ ὄρκα προῦθησαν καὶ ἀπεστάλησαν πρὸς τὸν Μιχαὴλ, καὶ ὡς ἐκὼν ἀέκοντι γε θυμῷ ξυνῆλθεν. D.

A μόγις ἰσχνῆ καὶ ἡρεμαῖα φωνῆ. » Ὡς Χριστὸς βασιλεῦ, » ἔφην, » πόσας νεύσηκα νότους, καὶ διὰ τι ἐν οὐδεμιᾷ τούτων κατέλυσα τὴν ζωὴν ἀλλ' ἐν τοιούτοις με καιροῖς ἐταμίευες; » Ταῦτ' εἶπον, καὶ ὁ βασιλεὺς εἰρηκῶς, » Ἀάβε τούτον αὐτός. » Καὶ ὅς ἐπισκευὴς οἶον αἰθυσθεῖς ἀπελλάγη, ἐν τῶν ἑκολούθων πόν με λαθῶν ἡρώτα ποῦ ἂν καὶ ἀπέλθοιμεν. Ἐγὼ δὲ, » Ὅπου ἂν αὐτὸς βούλει, ἐφέπεται. » Καὶ πάλιν οὗτος διὰ τῶν ἐρωτήσεων κατανώγκασε. Τότε γοῦν καὶ αὐτὸς πρὸς τούτον ἀντέρην, ὡς Δεῖ ἡμᾶς τὴν πρὸ τούτων Βαρδარიώτας βιάδισαι· τούτο γὰρ μοι δοκεῖ καὶ μᾶλλον συμφέρον σοι. Καὶ γέγονεν οὕτως, καὶ ἐς τῶν Βαρδარიωτῶν ἀπήειμεν τὰς σκηνάς. Ἰδὼν δὲ με ὁ αὐτῶν πριμικῆριος θαυμάσας ἡρώτα τί ἂν βουλόμενος ἐπὶ τὴν αὐτοῦ σκηνὴν ἀφικόμεν. **B** Καὶ ἔγωγε. « Μικρὰς, » ἔφην, « ἀναπαύσεως χάριν. » Βραχὺ γοῦν τι προτεκαρτέρησα τοῖς ἐκείσε. ἤδη γὰρ καὶ ὁ πριμικῆριος ἐμεμαθήκει τὰ κατ' ἐμέ. Ὁ δὲ βασιλεὺς οὐδ' εἰς πολὺ μελλήσας διεμνηύσατο εἰς τὴν σκηνὴν ἀφικέσθαι με. Δεδιώξας δὲ μὴ πως τῇ λύπῃ κατασχεθεῖς φυγῆ χρήσιμα, προσέταξε μοῖραν τινα στρατιωτικὴν περιστοιχίσαι μου τὴν σκηνὴν καὶ λεληθότως φυλάττειν δε. Ἐγὼ μὲν οὖν εἰς τὴν οἰκίαν ἀφειγμένος σκηνὴν ἠτύχως ἐν αὐτῷ τῶν καιρῶν διεβίβαζον, οὐκ ἐν ἀνακτόροις καθίζων, οὐδὲ τι τῶν ἐπιτηδείων καὶ συνήθων προσομιλῶν, ἀλλ' ἢ ταῖς βίβλοις προσανέχων καὶ ἀναγνώσει χροῶμενος καὶ τροφῆς μεταλαμβάνων κατὰ καιρῶν. Ἰκαναὶ γοῦν ἡμέραι οὕτωςί πως μου ἔχοντος παρωχῆκεσαν, καὶ ὁ βασιλεὺς ἠγανάκτηε τὸ σκληρὸν μου καθορῶν καὶ ὀφρονήματος. **C** Χαρήει γοῦν ὅλος ὁ Αὐγουστος, καὶ οὐδ' ὅλως ἐνδοῦναι εἶχον τῆς ἥς ἔστερξα γνώμης μικρὸν. Πολλοὶ γοῦν τῶν ἀρχιερέων ἀφίκοντο πρὸς ἐμέ, βασιλικῆ μὲν, ὡς ἠπιστάμην, τῇ προσταγῇ, εἰ καὶ ἐκείνοι λαυθαίνειν ἠθέλον, οἴκοθεν λέγοντες ἀφικέσθαι πρὸς ἐμέ φίλιας χάριν καὶ χρηστῆς διαθέσεως· πολλὰ τε λέγοντες τὸ ἀπόκροτον καταλιπεῖν με τῆς γνώμης καὶ τῷ βασιλεῖ ξυνελθεῖν καὶ αὐθις αὐτῷ πρὸς τὸν τῆς δουλείας συναβθῆναι ζυγόν, οὐχ εὐρισκον ὅλως πειθήμιον· ἔφασκον γὰρ ὡς εἶπερ μοι τὰ χρηστότατα ὁ βασιλεὺς ἐπιδείξαιτο, [P. 73] ὅποια οὐδεὶς τῶν βεβασιλευκῶν ἐπὶ τι τῶν ὑπηρετησάντων αὐτῷ ἐπιδείχεν, ἢ τὰ χαίριστα καὶ κάκιστα ἐν ἐμοὶ κατεργάσαιτο, οἷα οὐδεὶς ἄλλος τῶν ἠπὶ κακίᾳ περιβόητων ἐν οὐδενὶ τῶν ἀπάντων πέποιήκεν, οὐθ' οὕτως οὐτ' ἐκείνως τῷ βασιλεῖ κατὰ τι δουλεύσαιμι. **D** Ἐγὼ μὲν οὖν οὕτως εἶχον γνώμης καὶ ἀμεταθέτου σκοποῦ. Ἐπεὶ δὲ ¹⁵ καὶ ὁ Σεπτέμβριος ἐφειστήκει μὴν (34), καὶ ἡ τοῦ δεσπότητος Μιχαὴλ σύζυγος Θεοδώρα παρὰ τὸν βασιλέα ἀφίκετο μετὰ τοῦ υἱοῦ αὐτῆς Νικηφόρου τὸ πρὸς τὸν βασιλέα κῆδος

Theodori Dousæ et Leonis Allatii notæ.

(34) Ὁ Σεπτέμβριος ἐφειστήκει μὴν. Gregoras v. 57. ALL.

ἀποπληρώσαντες, ὅπερ ὁ βασιλεὺς Ἰωάννης ὁ τοῦ Α βασιλεύοντος πατὴρ πρὸ χρόνων τιῶν συμπεφώνηκεν, ὁ μὲν βασιλεὺς ἐσπευθε τὴν Θεσσαλονικὴν καταλαβεῖν, ἐνθα καὶ τοὺς λάμπους ποιῆσαι βεβούληται. Καὶ δὴ περ ἀπύραι ἐξ οὐπερ ἔκειτο τόπου τῆς εἰς τὴν Θεσσαλονικὴν φερούσης ἤπτετο· καθ' ὁδὸν δὲ μετὰ τῆς τοῦ δεσπότητος συζύγου τὰς συμβιβάσεις ἐποίει. Ἢ μὲν οὖν τοῦ δεσπότητος σύζυγος Θεοδώρα καὶ ἀκούσα τοῖς τοῦ βασιλέως λόγοις συνήρχετο· ἐντὸς γὰρ τῶν ἐκείνου χειρῶν οὔσα, καὶ μικροῦ δεῖν ὡς ἐν εἰρηκτῇ τυγχάνουσα, οὐκ εἶχε τι ἄλλο ὄρασαι. Συμπεφώνηκε γοῦν δοῦναι πρὸς τὸν βασιλέα τὸ κάστρον τὰ Σέρβια καὶ σὺν αὐτῷ καὶ τὸ Δυρράχιον Ἐπί. τούτοις καὶ ὄρακα ἐγγράφως προέβησαν καὶ ἀπεστάλησαν πρὸς τὸν δεσπότην Μιχαήλ. Ὁ δὲ, ὁ φησὶν ἢ παῖσις, ἐκὼν ἀέκοντί γε θυμῷ τοῖς ἀμνησμένοις ξυνῆλθεν· κῦχετο γὰρ ἐλευθερωθῆναι καὶ παρ' αὐτὸν γενέσθαι καὶ τὸν υἱὸν καὶ τὴν σύζυγον. Ἐν τοῖς τοιαύτοις τῶν λόγων ὁ βασιλεὺς κάμει τῆς ἧς εἶχον ἐκμοχλεύσας στερέβροτος ἐχειρώσατο· Ἐξαποστείλας γὰρ τὸν πρὸς πάππου αὐτοῦ θεῖον τὸν Δάσκαριν Μανουὴλ καὶ τὸν πρωτοβεττιάριον τὸν Μουζάλων Γεώργιον ἰλαριῖς καὶ ἀπλοῖς τισιν ἐχρήσατο λόγοις καὶ με εἶλε, καὶ πρὸς αὐτὸν οἱ ἀποσταλέντες ἀπήγαγον. Καὶ γοῦν προσίῶν τῷ βασιλεῖ, καὶ ὡς ἔθος κλίνας τὴν κεφαλὴν, μακρότερον ἔστην. Καὶ ὁ βασιλεὺς, « Οὐκ αἶδας ὅπη εἰώθεις ἵστασθαι; τὸν τόπον σου γινώσκεις, καὶ πρόσιθι. » Τῇ προσταγῇ γοῦν ὑπέκλινας τοῦ βασιλέως ἀπελθὼν ἔστην ἐκ πλαγίου αὐτοῦ, καθὼς περ εἶχον καὶ ἔθος. Τότε γοῦν μοι ὁ βασιλεὺς τῆς τοῦ δεσπότητος Μιχαὴλ ὑποθέσεις πάσας ἀνεκοινώσατο, καὶ ἐξ ἀρχῆς ὅπως προέβησαν διαγῆσατο. Ταῦτα μὲν οὖν ἐν τοῖς τοῦ Λαγγαδά (τόπος δὲ ἐστὶν οὗτος ἐγγὺς πρὸς τὴν Θεσσαλονικίαν) ἐγένετο.

ἔθ'. Ἐπεὶ δ' ὁ βασιλεὺς τὴν Θεσσαλονικὴν κατέειληψε, τοὺς ἐπὶ τῇ θυγατρὶ Μαρίας γάμους μετὰ τοῦ υἱοῦ τοῦ δεσπότητος Μιχαὴλ Νικηφόρου, ὃν καὶ δεσπότην τετίμηκεν, ἐκπεπλήρωκεν. Ἐν τούτοις δὲ ὄντας τοῦ βασιλέως γραφὴ τις πρὸς αὐτὸν ἐξεπέμφθη παρὰ τῶν ἐν ταῖς τῆς Βιθυνίας μέρεσιν ὄντων καὶ εἰς φυλακὴν εἶναι τοῦ τόπου προστατευμένων, ὡς ὁ Μιχαὴλ Κομνηνός (35) Παλαιολόγος, [P. 74] ὃν καὶ μέγαν κονοσταύλον (36) πρὸς τοῦ βασιλέως Ἰωάννου ὁ λόγος φθίσας τετιμῆσθαι ἀδελῶκε καὶ τὴν τῆς ἀπύρας ταύτης χώρας ἡγεμονίαν ἐμπεπιστεῦσθαι, φυγῆς ἤχετο καὶ ἐπὶ τὸν τῶν Μουσουλμάνων ὑπέκειντο. Ἐταράχθη (37) γοῦν ἐπὶ τούτοις ὁ βασιλεὺς οὐ μικρῶς, καὶ με προσκαλεσάμενος, « Ἐγνώως, » ἔφη, « τί γέγονεν; » Καὶ αὐτὸς, « Οὐδαμῶς, » ἔφη, « ὡ βασιλεῦ· τί δὲ ἐστὶ το προσφάτως γεγενημένον; » Ὁ δὲ φησὶν, « Ὁ μέγας κονοσταύλος

³⁵ κῦχετο usque ad ἐγένετο (in fine §) om. D. ³⁶ D: Ἐπεὶ δὲ ὁ βασιλεὺς τὴν Θεσσαλονικὴν κατέλαβε, τοὺς γάμους πληροῖ, καὶ δεσπότην τὸν Νικηφόρον τετίμηκεν. Ἦκε δ' αὐτῇ γραφὴ ὡς ὁ Παλαιολόγος Μιχαὴλ ὁ μέγας κονοσταύλος τὴν Βιθυνίαν διέκω φυλακῆς ἤχετο περὶ τὴν τῶν Μουσουλμάνων, καὶ ἐταράχθη ἐπὶ τούτοις ὁ βασιλεὺς.

Theodori Dousæ et Leonis Allatii notæ.

(45) Ὁ Μιχαὴλ ὁ Κομνηνός. Gregoras, p. 57. ALL.

(36) Ὁ μέγας Κονόσταλος. *Magnus comes stabuli*. Κόντος (Italorum *conte*, et *comte* Gallorum) *comes*, σταύλος et σταύλος, sive στάβλος Græco-Barbaris *stabulum*. est igitur Κονοσταύλος sive

Imperator ad urbem Thessalonicam, in qua nuptias adornare decreverat, properavit, jamque loco abierat. Discedens Thessalonicense iter ingreditur et inter eundem pactiones cum despote uxore adibat. Despote nxor Theodora licet invita cum imperatore concordabat, quippe quæ in manibus ejus cum esset, tantum non carceri mancipata, aliud agere nequibat. Convenit itaque Serbia castrum et cum eo Dyrrachium imperatori cedere. Et hæc jurejurando, quod scripto consignatum est, fuerunt stabilita et ad Michaelē despota transmissa. Ille, quod poeta retulit, lubenti illubentique animo juratis consensum præstitit: **142** namque uxorem et filium liberari et ad se venire summo opere exoptabat. Inter hæc imperator me quoque ex pertinacia, quæ mihi insederat, summotum expugnat. Patro enim ex avo Manuele Lascari et protovestiario Georgio Muzalone ad me transmissis, lætisque ac placidis sermonibus captum, ad eum, qui missi fuerant, conducunt. Ipse ad imperatorem veniens et pro more caput inclinans, diutius stans hærebam. Et imperator: « An non tenes ubi stare solebas? Locum tuum agnoscis; eum petito. » Jussis imperatoriis audiens abiit, et e latere, quemadmodum prius sueveram, steti. Tum mihi Michaelis despote negotia communicat, et a principio omnia dilucide narrat. Et hæc quidem apud Langadam locum prope Thessalonicam gesta sunt.

64. Ubi Thessalonicam ventum est, nuptias filie sue Mariæ cum filio Michaelis despote Nicephoro, quem et despote munere insignivit, adornat. Interea qui Bithyniæ partes tutabantur, quique in semel locorum custodiam receperant, litteris datis imperatori significant, Michaelē Comnenum Palæologum, magni stabuli comitis a Joanne imperatore, ut supra narratum **143** est, titulo condecoratum, et cui universæ illius regionis præfectura fuerat demandata, ad Musulmanos confugisse. Quare anxius imperator animo non leviter æstuarē. Et me accito, « Tenesne, » ait, « quod gestum est? » Et ipse, « Nequaquam, » aio, « imperator. Quid autem recens accidit? » Ille subdit: « Magnus comes stabuli fuga se surripuit, et ad Musulmanos venit. Quid de hoc animus suggerit? An ex Musulmanis exercitu conducto in nostras

Κονοσταύλος (ita melius quam Κονόσταλος) qui Italis *contostabile*, Gallis *connestable*. Ὁ μέγας Κονοσταύλος non postrema dignitas in palatio Græco fuit. Consule Meursium in Glossario. DOUSA.

(37) Ἐταράχθη. Gregoras, p. 57. ALL.

irrupet ille provincia ? » « Neutiquam mihi videtur, o imperator, eum tale quid acturum : illius enim sensum ego et erga Romanos propensum animum pulchre calleo. » Et imperator : « Quamnam ergo ob causam fugitivus abiit ? » « Quod, » inquam, « ut tu bene nosti, imperator, non semel aut bis, sed sæpius atque sæpius atrocissima minabaris, in eumque iracundia concitatus, plurimis audientibus, te illi oculos effossurum jactabas. De his ille certior factus, cum a multis quidquid inter loquendum diceretur perdisceret,angebatur animo pœnasque exhorrescebat; tandem saluti suæ fuga consuluit. » « Et propter quid, » inquit imperator, « in ditione nostra moratus non est, licet mala hæc subiturus fuisset, in alieno solo felicitati in materno infortunium præferens ? » « Dedecet hoc humanum animum, o imperator ; dura siquidem atque aspera perpeti noxisque variis afflicti nonnulli ingenio validiori ac **144** ferociori et in humanæ vitæ casibus, ut ita dicam, obdurato, sustinebunt : sed vitæ ipsius discrimen et præcipuarum corporis partium imminutionem, dum quis sibi timet, haud videtur fieri posse ut patienter ferat, sed pro vitæ periculo currens, quantum in se est, molesta ac noxia subterfugit. » His dictis siluimus. Et post breve spatium, « Quid autem, » ait imperator, « existimas eum facturum ? » Ipse respondi : « suspicor eum non diu apud Persarum principem commoratum missurum, ut a majestate tua commissorum veniam consequatur, tanquam qui speret etiam in hoc negotio auxiliarem operam dicti principis non defuturam, et in veritatis confirmationem sacramentum etiam exposcet, sine quo, ut opinor, neutiquam ad te veniet. » Propter hæc imperator turbatus, rebus in incertis ac dubiis agitatus ; post paucos dies a cohortium Bithynicarum et Mesothyniæ præsidibus epistolæ ad imperatorem datæ sunt ; quæ erant epistolæ magui comitis stabuli de negotiis pertractantes in hunc fere modum, ad unumquemque illorem scriptæ : « Ego quidem imperatorium timorem animo volutans, hærensque ne quam subirem noxam, fugam arripui. Vos caute ac fortiter rerum militarium commissarum vobis curam agite. Custodiæ urbium ac oppidorum in tuto sint, universæque regionis defensio ac propugnaculum, uti moris est, procedat; et quemadmodum mecum, ita et rursus vos gerite

Subscriptio magnum comitem **145** stabuli connotabat. His imperator litteris inspectis animum utinio gaudio exhilaratus sermonibus meis fidem adbibuit.

ἡ ἐπιγραφὴ τὸν μέγαν κωνοσταύλου ἐσήμαινε. Ταύτης ὁ βασιλεὺς θεασάμενος τὰς γραφὰς ἰλαρῶς διετέθη πρὸς τὴν

ὑπόθεσιν καὶ τοὺς λόγους μου ἐμπεπίστευκεν.

ἀπέδρα καὶ ἐπὶ τὰ τῶν Μουσουλμάνων κειώρηκε. Τί γοῦν ἄρα περὶ τοῦ τοιοῦτου διανοῆ ; μὴν πρὸς Μουσουλμάνων προσλαβόμενος στρατεύμα καθ' ἡμετέρας χωρήσει χώρας ; » « Οὐδαμῶς μοι δοκεῖ τοιούτου, ὦ βασιλεῦ, » ἔφη « αὐτὸν διαπράξασθαι τὴν γὰρ γνώμην τοῦ ἀνδρός ἐπέγνων, καὶ τὸ τοῦ φρονήματος ἐπίσταμαι φιλοφώμιαι. » Καὶ ὁ βασιλεὺς, « Τίνος αὖν χάριν φυγὰς τῶν ἡμετέρων ἐγενετο ; » « Ὅτι περ (38), » ἔφη, « ὡς οἶσθα, ὦ βασιλεῦ, οὐχ ἅπαξ οὐδὲ δις, ἀλλὰ καὶ μυριάκις ἠπειλείς αὐτῷ τὰ δεινότερα καὶ ὀργίζου κατ' αὐτοῦ χαλεπῶς, καὶ ἐν πλῆθει παρόντι πολλῶν ἐφασκες ἐκπέμψαι καὶ ἐξορύξαι αἱ τοὺς ὀφθαλμούς. Ταῦτα ἐκεῖνος ἐμάνθανε (39) καὶ παρα πολλῶν τῶν λεγομένων ἤκουσε, καὶ ἐδάκνυτο τὴν ψυχὴν καὶ ἐθελίκα τὴν τιμωρίαν καὶ ἀποφυγεῖν ἐπέσπευσε τὴν ποιήν. » « Καὶ διὰ τί, » ἔφη ὁ βασιλεὺς, « οὐκ ἐν τοῖς ἡμετέροις προσεκαρτέρει, καὶ εἰ παθεῖν ἐμελλε τὰ δεινὰ ταῦτα, τῆς ἐπὶ τῆς ἀλλοδαπῆς εὐπραγίας τὴν ἐν τοῖς ἰθαγενέσι προτιμῶν δυσπραγίαν ; » « Οὐκ ἔστι τοῦτο ψυχῆς ἀνθρωπίνης, ὦ βασιλεῦ, Δεινὰ μὲν γὰρ παθεῖν καὶ περιπεσεῖν συμφοραῖς ἔνιοι ἂν ἱκανοὶ φανῶσι, στερότερου γεγεννημένοι φρονήματος καὶ οἷαν εἰπεῖν ἀπροσπαθοῦς ἐν τοῖς τοῦ βίου πράγμασιν· τὸ δὲ περὶ αὐτῆ τῆ ζωῆ δεδιέναι καὶ ἀκρωτριάσμον τῶν κενριωτέρων σωματικῶν μερῶν προσδοκᾶν, σὺμμενοῦν δοκεῖν τινα ἐν τούτοις προσκαρτέρειν, ἀλλὰ τοῦ περὶ ψυχῆς τρέχων ἀποφυγγάνει τῶν δεινῶν ἄση δύναμις. » Ταῦτ' εἰπόντες σεστωιπήκαμεν. Καὶ μετὰ βραχὺ, « Τί δε οἶσι, » ὁ βασιλεὺς ἔφη, « τοῦτον ποιῆσαι ; » Ἐγὼ δὲ ἔφη ὡς « Μικρὸν ὑπολαμβάνω παρὰ τὸν Περσάρχην προσκαρτερήσας ἀποσταλεῖ συμπαθείας πρὸς τοῦ σοῦ κράτους ἀξιοθῆναι, ἔχων καὶ τὸν Περσάρχην ἐπὶ τῆ ὑποθέσει μεσολαβοῦντα, ζητήσῃ δὲ σε ἔρχου εἰς τὴν τῆς ἀληθείας βεβαίωσιν, οὐδ' ἄνευ οὐκέτι μοι δοκεῖ παρὰ σὲ ἀφικέσθαι. » Ἐν τούτοις ἦν τεταραγμένος ὁ βασιλεὺς, ἐν ἀμφιβόλοις τυγχάνων τοῖς πράγμασιν. Ἔτι δὲ μετ' ὀλίγας τινὰς ἡμέρας γραφαὶ πρὸς τὸν βασιλέα ἐπέμψθησαν πρὸς τῶν στραταρχούντων ἐν Βιθυνίᾳ καὶ Μεσοθυνίᾳ, αἱ δὲ γραφαὶ τοῦ κωνοσταύλου μεγάλου ἐτύγχανον πρὸς αὐτοὺς περιλήψεως ἔχουσαι οὕτως (πρὸς ἕνα δὲ ἕκαστον τῶν τοιοῦτων ἐγγραφεύκει) ὡς Ἐγὼ μὲν τὸν ἐκ τοῦ βασιλέως φόβου [P. 75] ἐν τῆ καρδίᾳ μου ἔχων, καὶ δεδιώς μὴ τί που πάθω δεινόν, φυγὴν ἐχρησάμην· ὑμεῖς δὲ φρονίμως καὶ ἀνδρικῶς τῶν στρατιωτικῶν ἐγχειρισθέντων ὑμῖν πραγμάτων ἀντέχεσθε, καὶ αἱ φυλακαὶ τῶν πολιχνίων καὶ ἀστειῶν ἀσφαλεῖς ἔστωσαν, καὶ ἡ τῆς ἀπάσης χώρας προσοχὴ καὶ συντήρησις παρ' ὑμῶν ὡς ἔθος γεγέσθω, καὶ καθὼς ἐκράττετε μετ' ἐμοῦ, καὶ αὐθις ποιεῖτε. Καὶ

ξέ. Ἐνταῦθα δὲ ⁵⁴ τοῦ λόγου γενόμενοι τὰ τῆς Τουρκομάνων ἀφίκετο, τούτῳ ὡς ἐρμαίῳ ἐντυχόν-

Theodori Dousæ et Leonis Allatii notæ.

(38) Ὅτι περ. Gregoras, p. 37. Nec diversa sunt quæ Phranza commemorat. ALL.

(59) Ταῦτα ἐκεῖνος ἐμάνθανε. Pachymeres, lib. 1, c. 9. ALL.

ιστορίας, ὡς θεὸν ἐστίν, ἐμπλατύνωμεν· πολλῶν γὰρ λόγων ἕξια τὰ ἐν τῇ φυγῇ γεγενημένα τοῦ Κομνηνοῦ Μιχαὴλ ἐγγεγονεῖ. Ἐπεὶ γὰρ οὗτος ἐν τοῖς οἰκήμασι τῶν Τουρκομάνων ἀφίκετο (ἔθνος δὲ τοῦτο τοῖς ἀκραῖς ὁρίοις τῶν Περσῶν ἐφεδρεῖον καὶ ἀσπὸνδρμίσει κατὰ Ῥωμαίων χρώμενον καὶ ἀρπαγαῖς ταῖς ἐκ τούτων χαίρον καὶ τοῖς ἐκ πολέμων σκύλοις ἐπενφραϊνόμενον, καὶ τότε δὴ μᾶλλον ὁπότε τὰ τῶν Περσῶν ἐκυμαίνετο καὶ ταῖς ἐκ τῶν Ταχαρίων ἐφόδοις συνεπαράττετο), τῷ Κομνηνῷ Μιχαὴλ ὡς ἐρμαίῳ ἐντυχόντες τινί, καὶ λίχνον ὄμμα τοῖς αὐτοῦ ἐπιβιβλόντες πράγμασι, πάντα τὰ αὐτοῦ διηρπάκασι, χρυσόν, ἀργυρον, ἵππους, ὑφάσματα καὶ αὐτὰ δὴ τὰ ἐνδύματα αἷς οἱ αὐτῷ ἐνεθέδυντο. Διαμερίσαντες δὲ καὶ πάντας τοὺς ἐφεπομένους αὐτῷ, ἕκαστος τὸν κατισχημένον εἰς οἰκίαν δουλείαν ἠγάγετο. Ὁ δὲ Κομνηνὸς Μιχαὴλ μόγις χεῖρας τούτων διεκφυγὼν καὶ Θεοῦ προνοίᾳ διασωθεὶς γυμνὸς ἀπάντων παρὰ τὸν Περσάρχη ἀφίκετο. Ὁ δὲ οὐ κατὰ νήλην φυγάδα τούτον ἐδέξατο (40), ἀλλ' ἀσμένως λίαν προσήκατο. Τὸ τε γὰρ εὐγενὲς τοῦ ἀνδρός ἐμεμαύθη, καὶ πάντες οἱ μετὰ τοῦ Περσάρχου μεγιστᾶνες τελούντες τὸ εἶδος αὐτοῦ καὶ τὸ φρόνημα θαυμάκασι, καὶ ὁ φησὶ τις τῶν παλαιῶν, τυραννίδος ἀξίον ἔκριναν. Εἰς ὀλίγους γὰρ αὐτῷ ξυνιόντες λόγους ἐκ βραχείων τὴν τοῦ ἀνδρός ἐπεγνώκεισαν σταθερότητα· τὴν τε γὰρ αὐτοῦ στρατιωτικὴν ἐτεκμήραντο τέχνην καὶ τὴν ἐν τοῖς πολέμοις ἀκρίβειαν, καὶ ὡς οὐκ ἀδαῆς ἂν εἴη τῶν προσηκόντων ἐν μάχαις. Χάριν μὲν οὖν τῶν ἐσκυλευμένων αὐτοῦ πραγμάτων καὶ τῶν διαμεμερισμένων ὑπηρετῶν γραφαὶ τοῦ σουλτάνου, εἰ καὶ εἰς μάτην, γεγένηκται, ἐν' ἐπισυναχθεῖεν τὰ πάντα καὶ πάντες καὶ ἐπικομισθεῖεν αὐτῷ. Ἐπεὶ δὲ ἐπὶ ξυροῦ ἀκμῆς τὰ τῆς μάχης σφίσιν ἐφίστατο, — οἳ τε γὰρ Ταχαριοὶ τὰ πλείω τῆς χώρας τῶν Μουσουλμάνων ληισάμενοι περὶ τὰ Ἀξαρα ἐστρατοπεδεύσαντο, πᾶσα δὲ ἀνάγκη ἦν καὶ πρὸς μάχην τοὺς Πέρσας ἀντιστῆναι τοῖς Ταχαρίοις. Τὸν μὲν οὖν Κομνηνὸν [P. 76] Μιχαὴλ εἰς ἡγεμόνα (41) τῶν Χριστιανῶν στρατευμάτων οἱ Πέρσαι εἶναι διετάξαντο. Ὁ δὲ ἐπεὶ ἐν ἀλλοδαπῇ ἐτύγχανεν ὢν, συμμαχεῖν μὲν Μουσουλμάνοις ἀπενκταῖον ἠγεῖτο, μὴ ποτε, ὡς ἔφασκεν οὗτος, ἐν μάχῃ περὶ τὸ εὐσεβὲς αἷμα αἷμασι συνανακραθεῖν ἀνοσίοις καὶ ἀσεβέσι, χάριτι δὲ θεῆς ἀναρρώσθεις καὶ γενναῖον ἀναλαβῶν φρόνημα πρὸς τὴν μάχην ἐξώρμησε. Τὸ μὲν οὖν τες τὰ αὐτοῦ διηρπάκασιν. Οὗτος δὲ μόγις διεκφυγὼν γυμνὸς περὶ τὸν Περσάρχη ἀφίκετο. Ὁ δὲ ἀσμένως τούτον προσήκατο, καὶ γραφαὶ στέλλονται ἵνα τὰ ἐσκυλευμένα ἐξ αὐτοῦ ἐπικομισθεῖεν αὐτῷ. Ἐπεὶ δ' οἱ Ταχαριοὶ τὰ πλείω τῶν Μουσουλμάνων ἐληίζοντο καὶ περὶ τὰ Ἀξαρα ἐστρατοπεδεύσαντο, ὁ Κομνηνὸς Μιχαὴλ τὴν ἡγεμονίαν τῶν Ῥωμαϊκῶν εἰληφῶς στρατιῶν καὶ χάριτι θεῆς ἀναρρώσθεις πρὸς μάχην ἐξώρμησε, καὶ τοὺς Ταχαρίους νενίκηκε, πρῶτος τὸν πρῶτος τούτων βαλὼν. Καὶ τὴν Ἀμυραχοῦρη τὸ ὑπ' αὐτὸν συλλαβῶν στρατεύμα τοῖς Ταχαρίοις προσώρμησε, κἀντεύθεν αἱ διώκοντες ἐφευγον. Ἐπιπτον γοῦν Πέρσαι συχνοί. Μέχοι μὲν οὖν μακρῶν διαστημάτων τὴν διώξιν αἱ νενικηκότες πεποιήνται. Ὁ γοῦν Κομνηνὸς, Μιχαὴλ συμβάν οὕτω τῷ μεγίστῳ στρατοπεδάρχῃ τῶν Περσικῶν στρατευμάτων, ὃν πεκλάρπακιν οἶδασιν Πέρσαι καλεῖν, ξυνῆει καθ' ὁδόν, καὶ ἐπηρεύοντο πλείους ἡμέρας ἐφεπομένον τῶν παλεμίων. Ἐπεὶ δὲ ἡ τοῦ λεγομένου πεκλάρπακι οἰκία περὶ τὴν Καστάμοναν ἦν, ἐκεῖσε ἐγεγόνεισαν. Τὸ δὲ τῶν Ταχαρίων γένος πᾶσαν τὴν ὑπὸ τοὺς Μουσουλμάνους κατέδραμε χώραν.

Theodori Dousæ et Leonis Allatii notæ.

(40) Τούτον ἐδέξατο. Gregoras, lib. III, p. 58. Pachymerius, p. 25. ALL.

(41) Τὸν Κομνηνὸν εἰς ἡγεμόνα. Gregoras,

A enarranda, uli par est, uberius progrediamur: digna enim consideratione sunt quæ inter fugiendum Michaeli Comneno accidere, quando hic ad Turcomanorum sedes pervenit. Gens ista in extremis Persarum confinibus assidet, odio adversus Romanos inexorabili atque inexpiabili furens, et rapinis eorum et bellicis spoliis admodum gaudens gestiensque. Hi tunc temporis polissimum, cum Persarum res titubaret et Tachariorum irruptionibus afflictaretus, in Michaelen Comnenum obvium velut in thesaurum quemdam incidentes, et oculos avaros in illius suppellectilem conjicientes, universa illius prædam agunt, aurum, argentum, equos, textilia, ipsas etiam vestes, quibus qui cum eo erant **146** induebantur. Socios quoque illius divisos quisque suos in propriam servitutem adduxit. Michael servatus, spoliatus omnibus ad Persarum principem confertur, qui eum non tanquam transfugam advenam excepit, sed quam humanissime hominem amplexus est (viri namque nobilitatem perceperat), et omnes regni proceres forma illius et cogitationibus obstupescerent, quod antiquorum nescio quis dixerat, dignum imperio judicarent: paululum etenim eum eo congressi ex modico illius effatu constantes ac firmos hominis mores assecuti sunt, unde illius in arte militari industriam et in rebus bellicis sagacitatem, nec non in conflictibus experientiam opportunam conjectura etiam prospexere. Igitur pro rapta suppellectile divisisque famulis recuperandis litteras, etsi frustra, sultanus dederat, ut omnia in unum recollecta ipsi remitterentur. Verum cum in extremo discrimine res bellica et, quod aiunt, in novaculæ acie versaretur (Tacharii quippe plerumque Musulmanicæ ditionis occupatum expilaverant et apud Axara castra locaverant), impellenteque necessitate Persæ ad pugnam cum Tachariis instaurandam urgerentur, Michaelen Comnenum Christianis cohortibus præsidere decrevere. Ille extorris et in aliena terra oberrans auxilio suo Musulmanis subvenire nefas esse ducebat, ne inter pugnandum, ut ille asseverabat, piorum **147** sanguis impiis ac consecratis sanguinibus immisceretur. Sed enim divino præsidio fretus, et mentem induens generosam, pugnam committit. Pars itaque exercitus, quæ sub Michaeli Comneno armo movebat, adversos sibi Tacharios

p. 58. Ex Gregora sua habuit Phranza, lib. I, c. 2 ALL.

vi pulsos devicit, a Michaele ipso primum exercitus A hostilis ductore ad mammas vulnerato, qui, ut harum rerum periti affirmarunt, ex eo vulnere non diu post animam efflavit. Debellati itaque ex ea parte, cui Comnenus præerat, Tacharii jam fuga terga vertebant. At vir quidam inter Persas celebris dignitate Amyrachures, maximæ apud Persas existimationis, quam multo abhinc tempore in suam gentem parum fidus prodicionem conceperat, tunc exclusit, et cum universo milite suo Tachariis adhæsit. Hinc contraria cerni: namque paulo ante victores sese in pedes conjicere tergaque hostibus ad lacerandum dare. Itaque Persæ Tachariorum jaculis dilaniati frequentes cadere, quos per longa spatia victores subsecuti sunt. Michael Comnenus, cum ita sors tulisset, maximo Persicorum exercituum stratopedarchæ, quem Pelarpacim Persæ vocant, socius in itinere conjungitur. Sic per plurimos dies procedentes cum adversariis continuo subsequenter singulis horis pugnam conserabant, et ad Pelarpacis habitationem quæ Castamon erat, gressum accelerarunt. Tunc Tacharii universam Musulmanorum regionem hostiliter percurreunt. At de his narratio hoc in loco **148** pedem sistat, et de prioribus verba faciat, ut recto ordine continuatio historice procedat.

σαν. Τὸ δὲ Ταχαρίων γένος πάσαν τὴν ὑπὸ τοὺς μὲν ὁ περὶ τούτων λόγος ἀναμειμάτω, ἐχέσθω δὲ τῶν προτέρων, ἵνα καὶ καθ' εἰρμὸν τὰ τῆς ἱστορίας προΐησιν.

66. Igitur imperator Theodorus de rebus in Musulmanorum ditone gestis certior factus, magis suis quam illis animum advertens, ingens inde Romanis regionibus imminere periculum suspicatus, in Orientem quam celerrime pedem retuli, cum universis Romanorum copiis iter ad ea loca ingressus. Thessalonice vero et in aliis Occidentis partibus in custodiam reliquit avunculum Michaelem Lascarim, consignata illi exigua nec ampla Paphlagonum manu, et ex Scythis non ultra trecentis. Prilapi et vicinorum exercituum Senterim, Xyleam dictum, digno ædopolcognomine: Belesi tractusque circa ipsum Calampacem Theodorum, quem tatam aulæ nuncupabant, Constantinum Chabaronem Albano præfecit: me prætorem creatum omnibus hisce præesse jussit, non alio, ni fallor, scopo D quam ut longiori ab eo discessu præteritorum ma-

μέρος τοῦ στρατεύματος τὸ παρά τοῦ Μιχαὴλ Κομνηνοῦ τεταγμένον τοὺς ἀντιτεταγμένους αὐτῷ Ταχαρίους κατὰ κράτος νενίκηκε, τοῦ Μιχαὴλ αὐτοῦ πρώτως θόρατι παρά μαζὸν βάλοντας τὸν τοῦ στρατεύματος προηγούμενον, ὃς, καθάπερ ἔφησαν οἱ γινώσκοντες, μετὰ μικρὸν ἐκ τῆς βολῆς ἐτεθνήκει. Καὶ ἦσαν μὲν ἐκ τοῦ κρατουμένου μέρους τοῦ Κομνηνοῦ ἐκνεκικημένοι οἱ Ταχαρίοι, καὶ πρὸς φυγὴν ἤδη ἐχώρουν· ἀνὴρ δὲ τις (62) τῶν ἐν Πέρσαις περιωνύμων, τὴν ἀξίαν ἀμυραχούρης (μέγα δὲ τοῦτο παρά Πέρσαις), ἀπιστίαν περὶ τὸ αὐτοῦ γένος ἐγκυμοναῖν ἐκ μακροῦ τότε ταύτην ἐξώθει, καὶ τὸ ὑφ' αὐτὸν ἅπαν συλλαβῶν στρατεύμα τοῖ Ταχαρίοις προσώρμηκε. Καὶ τὸ ἐντεῦθεν τάναντία ἦν ἰδεῖν· οἱ γὰρ πρὸ μικροῦ διώκοντες ἔφυγον καὶ νῦντα εἰδίδουν τοῖς ἐναντίοις πληττεσθαι. Ἐπιπτον γοῦν οἱ Πέρσαι συχιοὶ τοῖς τῶν Ταχαρίων πληττόμενοι βέλεσιν. Μέχρι μὲν οὖν μακρῶν διαστημάτων τὴν διώξιν οἱ νενικηκότες πεποιήνται. Ὁ γοῦν Κομνηνὸς Μιχαὴλ συμβάν οὕτω τῷ μεγίστῳ στρατοπεδάρχῃ τῶν Περσικῶν στρατευμάτων ὃν πεκλάρπακιν (43) οἶδασιν οἱ Πέρσαι καλεῖν, ξυρῆει κατὰ τὴν ὁδὸν, καὶ ἐπορευόμενοι πάνν πλείους ἡμέρας ἐφεπομένους ἑαυτοῖς τοὺς πολέμιους ἔχοντες καὶ καθ' ὥραν μαχόμενοι. Ἐπεὶ δὲ ἡ τοῦ λελεγεμένου οἰκία πεκλάρπακι περὶ τὴν Καστάμοναν ἐτύγχανεν οὕτα, ἐκείσε σπεύσαντες ἐγγεγονε-

Μουσουλμάνου· κατέδραμε χώραν. Ἄλλ' ἐν-αὐθα τῶν προτέρων, ἵνα καὶ καθ' εἰρμὸν τὰ τῆς ἱστορίας προΐησιν.

ξς'. Ὁ μὲν οὖν ⁶⁵ βασιλεὺς Θεόδωρος ἐπεὶ περὶ τῶν γεγενημένων ἐν τῇ τῶν Μουσουλμάνων ἐπύθετο χώρα, οὐ περὶ τούτων μᾶλλον ἔχων φροντίδα ἢ περὶ τῶν αὐτοῦ (κίνδυνον γὰρ οὐ μικρὸν ἐπισυμβαίνειν τοῖς Ῥωμαϊκοῖς ὑπετόπασε χόροις) ἔσπευσε πρὸς τὴν εἰς παλινοστήσαι. Καὶ δὴ πάσαν τὴν Ῥωμαϊκὴν στρατιάν μεθ' ἑαυτοῦ προσλαβὼν τῆς πρὸς τὴν εἰς φερούσης ἐρήπτετο. Καταλελοιπέι δὲ ἐν τε τῇ Θεσσαλονίκῃ καὶ τοῖς κατὰ θυσμὴν μέρεσιν ὡς πρὸς φύλαξιν δῆθεν τῆς χώρας τὸν πρὸς πάππου θεῖον αὐτοῦ τὸν Δάσκαριν Μιχαὴλ, μικρὸν τι καὶ εὐσύννοπτον ἐκ Παφλαγόνων στρατεύμα ἐπιθούς αὐτῷ καὶ τοῦ Σκυθικοῦ ὅσον εἰς τριακοσίους ἠριθμημένον, τοῦ δὲ Πριλάπου καὶ τῶν περὶ αὐτὸν στρατευμάτων τὸν ὃν εἶχε Σκουτέριον Ἐνλέαν ὠνομασμένον, φερονύμους τὴν κλήσιν [P. 77] νῆ τὴν Θέμιν ἔχοντα, εἰς δὲ τὸν Βελεσὸν καὶ τὰ περὶ αὐτὸν τὸ Καλαμ-

⁶⁵ D: Ὁ δὲ βασιλεὺς Θεόδωρος ἐπεὶ περὶ τῶν γεγενημένων ἐπύθετο, ἔσπευσε πρὸς τὴν εἰς παλινοστήσαι, ἀφείξ ἐν Θεσσαλονίκῃ καὶ τοῖς κατὰ θυσμὴν μέρεσιν εἰς φύλαξιν τὸν πρὸς πάππου θεῖον αὐτοῦ τὸν Δάσκαριν Μιχαὴλ μετὰ μικροῦ στρατεύματος, ὅσον εἰς τριακοσίους ἠριθμημένον, τοῦ δὲ Πριλάπου καὶ τῶν περὶ αὐτὸν στρατευμάτων τὸν ὃν εἶχε Σκουτέριον Ἐνλέαν ὠνομασμένον εἰς δὲ τὸν Βελεσὸν καὶ τὰ περὶ αὐτὸν τὸν Καλαμπακί Θεόδωρον, ὃν καὶ ταύτην τῆς αὐτῆς κατωνόμαζον, τὸν δὲ Καθάρωμα Κωνσταντίνον εἰς ἡγεμονίας τοῦ Ἀλθά-νου, ἐμὲ δὲ πάντων προΐστασθαι.

Theodori Dousæ et Leonis Allatii notæ.

(42) Ἀνὴρ δὲ τις. Gregoras, p. 59. ALL.

(43) Πεκλάρπακις est *Beglerbegus* apud Turcas (quos hic Persas vocat logotheta), dignitatis nomen satis notum. *Beglerbegi* significat ἀρχων-ες ἀρχοντων, domini dominorum; et ipsi *Bassæ* appellati. In ms. Chronico Cropolitano apud Meursium Μπεγλερπεῖς scribitur; et sæpe ibi occurrit. V. de Glossa-

rium. Prætor Græciæ historicus, Leunclavio sæpius laudatus, Πεκλάρπακις scribit, et dicit, *Beglerbegorum officium respondere dignitati vel officio maximi stratopedarchæ* (idem hic innuit logotheta), quem nunc *generalem campi* vocare solemus. Vide incomparabilis viri *Pandecten Histor, Turc.*, cap. 14, ubi et *emires* exponit. Dousæ.

πάκην Θεόδωρον, ὃν καὶ τατᾶν τῆς ἀλλῆς (44) κατω-
νόμαζον· τὸν δὲ Χαθάρωνα Κωνσταντῖνον εἰς ἡγε-
μονίαν τοῦ Ἀλβάνου κατέστησεν. Ἐμὲ δὲ πραιτορικ-
χειροτονήσας πάντων αὐτῶν ἀφήκε προϊστασθαι.
Τοῦτο δὲ, ὡς αἶμαι, πεποίσεν, ἵνα τῇ ἐξ αὐτοῦ
μικροτέρα ἀποδημία εἰς λήθην ὧν ἐπεπόνθειν γενόι-
μην. Οὐδὲ γὰρ εἶδὲ με ποτε μετὰ τὰς πληγὰς λευ-
θεριάσαντα καὶ λόγοις χαρωποτέροις, ὡς εἰώθειν
πρὸς αὐτὸν χρῆσασθαι. Ἴνα γοῦν τῇ χρονίᾳ ταύτῃ διατριβῇ τῆς ψυχῆς ἢ σκυθρωπότης διαλυθῆναι μοι, πέπ-
ραχε τοῦτο. Τάχα δὲ καὶ ὡς δυσχεραίνων ἦν τὴν ξυναυλίαν μου βαρυνόμενος· προσέκρουον γὰρ αὐτῷ πολλάκις
ἐφ' οἷς ἤθειν οὐ κατὰ τὸν διαπράττεσθαι θέλοντα.

Ἐξ'. Ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς πρὸς τὴν εἰς ἀπεί, ἐγὼ δὲ κατελείμην τοῖς ἐν δυσμῇ. Τῆς γοῦν Θεσσαλονίκης ἐξίω ἀφικόμεν ἐπὶ τὴν Βερόρικαν· ἐκεῖσε γὰρ ὑπῆρχον καὶ οἱ τοῦ πάππα πρέσβεις, οὓς ἀπεκάλειν βασιλικῇ προστάγματι ἐμελλον. Κάκιστε μικρὸν προσκατερήσας διὰ τὴν τῶν πρέσβειων ἀπεκ-
βολὴν καὶ δι' ἑτέρας τινὰς ὑποθέσεις, ἐκεῖθεν ἐξίω τῆς πρὸς τὸ Ἀλβανον φερύσης ἠπτόμην. Καὶ δὴ τὰ Σέρβια παρελθὼν καὶ παραμείψας τὴν Καστορίαν καὶ τὰ περὶ τὴν Ἀχρίδα παραγγέλλας ἀφικόμεν ἐπὶ τὸ Ἀλβανον, καὶ τούτου μετὰ τῶν τῆς χώρας ἐκκρίτων κατέλιπα τὴν Δυρράχιον. Κάκιστε διακατε-
τηρήσας ἡμέρας ὀκτώ ἐξήειν πάντα τὰ καθ' ὁδὸν οἰκονομήσας καὶ καταρτίσας ὡς ἐμοίγε θεὸν ἐδόκει, κατὰ ταῦτα δὲ καὶ τὰ τοῦ Δυρράχιου (45). Ἐξορμή-
σας γοῦν τοῦ Δυρράχιου καὶ διελθὼν τὰ τῆς Χουναβίας, καὶ τὸ ὄρος ὑπερβάς ὃ δὴ Κακὴν Πέτραν κατο-
νομάζουσιν, εἰς τὰ περὶ τὴν Μάτην ἀπήειν, κἀν-
τεῦθεν ἐπὶ τὴν Δέρβην ἀπῆγμαι. Πᾶσι δὲ τοῖς δὲ καθ' ὁδὸν ξυτυχῶν τοῖς ἀμφὶ τὰ ἄστυ καὶ τοῖς ἀμφὶ τὰ τοπικὰ στρατεύματα καὶ τοῖς τὰ δημόσια διενερ-
γουμένοις πράγματα, διὰ τῆς Κυτζάβειος πορῶν ἐπὶ πᾶν Πριλάπον ἐγενόμην. Ταύτην γοῦν τὴν πορῶν τὴν ἐκ Θεσσαλονίκης μέχρι καὶ αὐτοῦ τοῦ Πριλάπου διὰ τριῶν πεποιήκα τῶν μηνῶν χειμῶνος ὥρα. Δεκεμβρίου γὰρ ἦν ὅποτε τῆς Βερόριας ἐξώρμων, καὶ τὸ Φεβρουαρίου τέλος ἐπὶ τὸν Πριλάπον εἶχέ με.

Ἐη'. Ἐκεῖσε γοῦν ἀφικόμενον μου φήμη πάμπαν δεινὴ τοῖς ὡσὺν ὠπαισέφρησι. Τὰ δὲ τῆς φήμης, ὅτι περὶ τὴν ἡγεμονίαν τοῦ Ἀλβάνου πρὸς τοῦ βασιλέως λαβὼν ὁ Χαθάρων Κωνσταντῖνος πρὸς τοῦ δεσπότη Μιχαὴλ ἑάλω μηχαναῖς τῆς γυναικαδέλφης αὐτοῦ Μαρίας, ἣτις προσέχε μὲν ἀνδρᾶ Σφρακτζῆν τοῦπί-
κλου, τότε δὲ ὑπῆρχε χήρα· δόλοισι γὰρ αὐτῇ τὸν Χαθάρωνα μετέλθουσα, καὶ γράμμασιν ἐρωτικαῖς δελεάσασα τούτου τὸ φρόνημα (κουφότρος γὰρ [P. 78] οὗτος περὶ τὰ τοιαῦτα τυγχάνων ἦν, εἰ καὶ ἄλλως καλῶς ἐτύγγανε στρατιώτης), ταῖς πάγαις

⁵⁶ D duorum capitum loco (67 et 68): Καὶ διελθὼν τὰ τῆς Χουναβίας καὶ τὸ ὄρος τὴν κακὴν Πέτραν, τὴν Μάτην, τὸν Δέρβην, τὴν Κυτζάβην, εἰς Πριλάπον ἤχθην. Εἶτα τὴν Ἀλβανίαν κατέλαβον. Ἦλθον εἰς Ἀχρίδαν, τὸν Σιδηρόκαστρον, καὶ τῷ Πριλάπῳ προσέσχον.

Theodori Douxæ et Leonis Allatii notæ.

(44) Ὁ τατᾶς τῆς ἀλλῆς nomen dignitatis in aula Cpolitana, cujus meminit Codinus, de vestimentis ejus et ornatu. Sed nullum munus suo tempore fuisse scribit. Non satis liquet an hujus Tataræ mentio fiat in depravata veteri inscriptione Græca quam hæc nobis meditantibus suggestit multijugæ lectionis vir mihi que amicissimus Petrus Scrivenerius: ETEIMHΣAN· TATA. N, OI. ΓONEIE, BA-

A lorum obliviscerer. Namque post plagas acceptas **149** nunquam me liberius dicere quæ senio- rem, nunquam verbis hilarioribus more meo uti conspexerat. Ut ergo longa ista mora mœrorem e pectore demerem, id egerat; fortasse etiam mei contubernii, quod fastidiebat, tædio. Sæpe enim in iis quæ ille contra jus fasque intendebat, ipse adversabar.

67. Imperator itaque in Orientem processit, ego in occiduis partibus restiti. Egressus Thessalonica Berrœam proficiscor, ubi et papæ legali immorabantur, quos imperatorio mandato dimissurus eram. Ibi propter legatorum dimissionem aliaque nonnulla negotia paululum cunctatus, dein discens Albani viam ingredior, et Serviis a tergo relictis, et Castoriam prætergressus, nec non Achrida elapsus, Albanum convenio, indeque cum nobilioribus urbis accolis Dyrrachium peto; ubi per dies octo rebus inter eundem peropportune præparatis adornatisque, ut mihi commodius videbatur, Pyrrachique negotiis compositis, in viam deducor, et Chunavia emensa, et montem quam Malam Petram cognominant permeans, Matem progredior, indeque Derbem appello, cum universis qui in itinere obviam facti sunt, quique vel oppida vel privatos exercitus vel publicarum etiam rerum summam **150** peragerent, sermonem conserens; et per Cytzabim transiens Philapum contendi. Iter hoc Thessalonica coeptum ad Prilapum usque per tres menses tempestate hiberna perfecti. Decembri namque Berrœa egredior, et Februario exeunte Prilapum appello.

68. Ubi eo venissem, vox quædam, sed nimis dira ad aures nostras advolat. Rumor erat Chabaronem Constantinum, cui Albani præfectura ab imperatore commissa fuerat, a Michaele despota, uxoris illius sororis Mariæ, quæ prius viro Sphrantzæ cognomine nupserat, sed tum vidua ætatem agebat, insidiis circumventum captum fuisse. Illa etenim dolis subductum et litteris amatoriiis insidiose compulsam (namque in his erat ille levior, licet miles præstans atque egregius) retibus illa suis intercipit. Hinc palam Michael defectionem

TAKHΣ. KAI ΛΗΟΦΗ. Α-ΓΥΝΒΑΒΕΙΣ. ΜΝΙΜΗΣ ΧΑΡΙΝ. Exstat in *Carater* in Galatia, producitque ex schedis Busbequianis V. C. et de republica litteraria optime meritis Janus Gruterus, *Inscription* p. 1128. DOUSA.

(45) Κατὰ ταῦτα δὲ καὶ τὰ τοῦ Δυρράχιου. Cf. Anna Comnena, *Alexiad.* lib. xii et xiii ALL.

fecit. Ego itaque Prilapi degens, ut primum flagitium audivi, qua potui diligentia litteras, quibus quæ evenerant indico, ad Michaellem Lascarum mitto cui et Pelagoniam accessum, ut eo profectus et ambo in unum coeuntes, de rebus quæ præ manibus erant, consilium iniremus. Ambo ergo Pelagoniam progredimur. Nobiscum Scuterius Xyleas advenerat: **151** eum enim militiam doctum vel saltem Romanorum partium fautorem existimabamus quandoquidem et imperator Theodorus non aliter de eo sentiebat; nam militarem ille experientiam præ se ferebat. ostentabatque se erga imperatorem reliquosque Romanos qua maxima benevolentia affici. Convenimus; deliberavimus Michaellem Lascarum cum universa militum manu, Romanorum nempe ac Scytharum, ex Bercæ locis, ubi castra metabatur, deflectere et Pelagoniam advehi in eaque tentoria locare. Eodem modo Scuterium Xyleam cum suo exercitu, multitudine longe ampliore, Michaeli Lascari conjungi et circa Pelagoniæ loca castra ponere. Locus ad Michaelis despota ac Servorum (hi enim etiam cum despota Michaelæ foedus inierant) impetum comprimendum satis idoneus atque opportunus, ut accepimus, erat. His decreta se completuros pollicitis relictis, ipse cum decenti famulatio atque servitio Achridam venio, si forte potuissem res Albanitarum corrigere. Albanum præmiseram imperatoriæ mensæ præfectum Isaacium Nestongum, eum illi antea, quidquid agendum esset circa administrationem, in mandatis pro more dedissem: nutu namque meo similia peragi iunctum fuerat; ministros item et publica procurantes, nec non duces exercituum præfectosque urbium, utcumque mihi libuisset permutari. Satius itaque duxi Albanum **152** abire ad loci emendationem, nec non et cognoscendum quid mensæ imperatoriæ præfectus præstitisset. Præfectum mensæ, uti potui, Albano eduxi: gens enim Albanitarum conjurationem inierant et cum defectore Michaelæ despota conspirarant. Cum turbata omnia comperissem, Debris discedens (namque plures ibi dies quam opus esset perstiteram) undique me hostibus ambientibus, armata manu Achridam haud multo cum famulatu profectus sum. Ibi que oppidi custodiam mensæ præfecto committens, et Prespam præteriens et quod vulgo Siderocastrum dicitur, Prilapum perveni, et tunc me veluti in portum tranquillum et tutum invecum esse rebar. Mihi nihilo minus, aliisque qui ex nostris ibidem agebant, contraria evenere. Oppidorum enim ac castellorum adjacentium Michael defector Potitus, uno et solo Prilapo destituebatur; ideoque quam cupidissime ad illud occupandum festinabat: eo quippe subacto, sine ullo incommodo tutoque circum circa alia poterat expugnare. Neque diu post nos quoque defector Michael cum suo exer-

Α τούτης ἀλώσιμος ἐγεγόνει. Τούτεῦθεν εἰς ἀποστασίαν (46) φανερὸν ὁ Μιχαὴλ ἐξηνομήκει. Ἐγγυγε μὲν οὖν διάγειν περὶ τὸν Πρίλαπον περὶ τοῦ γεγενημένου δράματος ἐπεπόσμεν. Ὡς εἶχον γοῦν σπουδῆς πρὸς τὸν Λάσκαρον Μιχαὴλ ἐπιστόλῃν ἐπεπέμφειν, τὰ ξυμβεβηκότα τούτῳ διὰ ταύτης δηλοποιῶν, καὶ ἐπὶ τὴν Πελαγονίαν ἀφίχθαι τούτου γεγραφήκα, ὡς ἂν καὶ αὐτὸς ἀφιγμένος ἐκείσε καὶ ἄμφω εἰς ἐν γεγονότες περὶ τῶν ἀνὰ χεῖρας ἡμῶν πραγμάτων τὴν ξυμβουλήν ποιησαίμεθα. Ξυνήλθομεν γοῦν καὶ ἄμφω ἐν τῇ Πελαγονίᾳ, καὶ μεθ' ἡμῶν καὶ ὁ Ξυλέας Σκουτέριος. Ὑπελαμβάνομεν γὰρ αὐτὸν ἀνθρώπον στρατιωτικὸν εἶναι ἢ καὶ ῥωμαϊοφρονα· καὶ γὰρ καὶ ὁ βασιλεὺς Θεόδωρος πολλὴν περὶ αὐτοῦ εἶχεν ὑπόληψιν, στρατηγικὴν τε αὐτὸν ἀρχεῖν ἐμπειρίαν καὶ περὶ αὐτὸν καὶ τὰ τῶν Ῥωμαίων εὐνοίαν κεκτήσθαι τὴν ἀκροτάτην. Ἐπεὶ οὖν ξυνήκειμεν, ἐβουλεύσαμεθα οὕτως, τὸν μὲν Λάσκαρον Μιχαὴλ λαβεῖν τὸ ὑπ' αὐτὸν ἅπαν στρατοπέδον, τὸ τε Ῥωμαϊκὸν καὶ τὸ Σκυθικόν, καὶ ἀποχωρῆσαι τῶν περὶ τὴν Βέρροϊαν χώραν (ἐκεῖσε καὶ γὰρ ἐποιεῖτο τὰς σκηνάς) καὶ ἐπὶ τὴν Πελαγονίαν ὁρμῆσαι καὶ ἐκείσε στρατοπεδεύσαι. Ὡσαύτως καὶ ὁ Ξυλέας Σκουτέριος εἶνα λάβῃ τὸ ὑπ' αὐτὸν ἅπαν στρατιωτικὸν σύνταγμα (ἐκεῖνο γὰρ μᾶλλον εἰς πλῆθος ἠρίθμητο) καὶ συνελθοῖ τῷ Λάσκαρι Μιχαὴλ, καὶ ἠνωμένους ἐν τοῖς περὶ τὴν Πελαγονίαν μέρεσι στρατοπεδεύσασθαι. Ἐν ἐπικαιρῷ γὰρ ἦν ὁ τόπος ἐπὶ τὴν τοῦ δεσπότη Μιχαὴλ καὶ ἐπὶ τὴν τῶν Σέρβων, ὡς ἐπυθόμεθα ὅτι καὶ οὗτοι συμφώνους λόγους πρὸς τὸν δεσπότην Μιχαὴλ ἐπεποιήητο. Ἐκείνους μὲν οὖν ἐκπληρῶσαι τὰ βεβουλευμένα ὑπεχτημένους κατέλιπον, ἐγὼ δὲ μετὰ τῆς προσηκούσης ὑπηρεσίας μου τὴν Ἀχρίδα κατέλαβον, εἰ πως ἂν δυναθῆεν τὰ τῶν Ἀλβανικῶν διορθῶσασθαι. Προῦλαβον δὲ ἐξαποστῆλαι ἐπὶ τὸ Ἄλβανον τὸν ἐπὶ τῆς βασιλικῆς τραπέζης Ἰσαάκιον τὸν Νεστόγγον, ἐνταλμα δούς αὐτῷ κατ' ἔθος περιλαμβάνον τῆς ἡγεμονίας περίληψιν. Ἄριστό μοι καὶ γὰρ ἐπ' ἀδείας ἔχειν με τοιαῦτα ποιεῖν, ἐνεργούντας καὶ δημόσια διαπραττομένους καὶ στρατευμάτων προϊσταμένους καὶ χωρῶν ἡγεμονίαν κεκτημένους ἀναλλάττειν ὡς ἂν βουλοίμην. Εὐλόγη οὖν ἀπελθεῖν ἐπὶ τὸ Ἄλβανον καὶ τῆς τῆς χώρας ἐνεκεν διορθώσεως καὶ τοῦ μαθεῖν με τί ἂν ὁ ἐπὶ τῆς βασιλικῆς τραπέζης πεποιήηκεν. Ἀπελθὼν γοῦν τὸν μὲν ἐπὶ τῆς τραπέζης, καθὼς ἂν εἶχον ἰσχύος, τοῦ Ἄλβανου ἐξήγαγον. Προῦρθασαν γὰρ τὸ τῶν Ἀλβανικῶν ἔθνος, καὶ τὰ τῆς ἀνταρσίας ἐκπεπληρώκασιν· ἅπαντες γὰρ ξυνήλθον τῷ ἀποστάτῃ δεσπότη Μιχαὴλ. Ἐπεὶ γοῦν αὐτὸς εὐρῶν τὰ πάντα κυκώμενα, ἐκ τῶν Δεθρῶν ἀπάρας (πλείους γὰρ ἐκεῖσε ἡμέρας ἢ ἔδει θιῆνυσαι [P. 79] κύκλῳ γὰρ εἶχον τοὺς πολεμίους) μετὰ μετρίων τεσσῶν ἀνδρῶν τῶν ἐξυπηρετούντων μοι μεθ' ὕπλων κατέδηρα τὴν Ἀχρίδα. Καὶ ἐκείσε γοῦν τὸν ἐπὶ τῆς τραπέζης εἰς φυλακὴν τοῦ κάστρου ἀφείξ, διαβάς τὴν Πρέσπαν καὶ το οὕτω πως ἐπονομαζόμενον

Theodori Dousæ et Leonis Allatii notæ.

(46) Τούτεῦθεν εἰς ἀποστασίαν. Gregoras, lib. iii, p. 56, jejune admodum. Fusius Pachymerius, lib. I, c. 30. ALL.

Σιδεράκατρον, τῷ Πριλάπῳ προέσχον, καὶ οἷον ἐδόχουν ὡς εἰς λαμένα τιὰ προτακεῖλαι με ἀκλυστον. Ὑπῆρξε δὲ ἐμοὶ καὶ τοῖς ἐκείσε οὔσιν ἡμετέροις τὰ ἐναντία. Τῶν γὰρ περίξ χωρίων καὶ κάστρων ὁ ἀντάρτης ἐπιδραξίμενος Μιχαὴλ ἐνὸς καὶ μόνου τοῦ Πριλάπου ἐλείπετο, καὶ ἐσπευθέν, ὅσῳ ἦν αὐτῷ δυνατόν, ὑφ' αὐτὸν παιῆσαι τὸν Πριλάπον· οὗτοι γὰρ ἦν ἐξόν αὐτῷ καὶ ἀσφαλῶς τὸν περίξ κρατεῖν. Ἐπῆλθε γοῦν καὶ ἡμῖν μετ' οὐ πολὺ τὸ πρῶτον ὁ ἀποστάτης Μιχαὴλ μετὰ τοῦ περὶ αὐτὸν στρατεύματος ἄπαντος, καὶ ἀπεπειράσατο στρατιωτικαῖς μεθόδοις τοῦ ἀστεως. Τὸ δὲ ἦν ἀσφαλές καὶ οὐ ῥᾶδιον χειρωθῆναι. Ἐθάρρει δὲ οὗτος μᾶλλον ταῖς τῶν οἰκητόρων ἐπιβουλαῖς. Τῷ τότε μὲν οὖν ἀπεκρυσθῆν, καὶ τὸν στρατὸν αὐτοῦ λαβὼν ἐπανέξευξε καὶ τοῖς γύρωθεν τόποις περιεπόλευεν, ἡμεῖς δὲ ἐγκλεισθέντες τῷ τοῦ Πριλάπου ἄστει καὶ ὡς ἐν κίρατῃ-καθειρογμένοι γεγονάμεν. Καὶ τὰ μὲν ἐν ἡμῖν οὕτω ξυνέβη, ὁ δὲ τῆς ἱστορίας λόγος τῶν ἐπὶ τὸν ἐν γεγενημένων ἐχέσθω.

ξθ'. Ὁ μὲν οὖν ⁵⁷ βασιλεὺς διαπεραιωθεὶς τὸν Ἑλλάσποντον, ὡς εἶχε τάχους ἐπὶ τοὺς τῆς Λυδίας τόπους κεχώρηκε, καὶ περὶ τὰς Σαρδαίαις τὰς σκηνὰς ἐπηξεν. Ὁ δὲ Περσάρχης σουλτάνος φυλακτικῆς ἐλάφου κραδίην ἔχων, εἶπεν ἂν ποιητῆς, τὴν χώραν τούτου καταλιπὼν, ἐπειπερ καὶ τὸ τούτου στρατεύμα καταλέλυται, φυγὰς πρὸς τὸν βασιλέα χωρεῖ. Ὁ δὲ ἐδέξατο τούτου, καὶ δωρήμασιν αὐτὸν τε καὶ τοὺς ἀμφ' αὐτὸν φιλοτίμως ἐδεξιώσατο, καὶ πρὸς τὴν αὐτῶν ἐπαναξέυξαι τούτου, πεποιήκε, δοὺς αὐτοῖς στρατεύμα μίτριον· εἰς τετρακοσίους γὰρ καὶ μόνου ἠρίθμητο. Ἡγεμόνα δὲ τοῦ στρατεύματος τὸν Ἰσαάκιον Δούκαν κατέστησεν, ὃν καὶ Μούρτζουφλου ἐπωνόμαζον, τῷ γένει τούτου τοῦ πικλήν ἐπιθέτων τιῶν τῶν παίξεν εἰσθῶτων περὶ τὰς κλήσεις, πριμικάριον τότε τῆς βασιλικῆς αὐτῆς τελοῦντα. Ὁ δὲ Περσάρχης ἀκτίχαριν ἀντιδοῦναι θέλων τῷ βασιλεῖ τὸ ἄστυ τῆς Λαοδικεῖας ὑπεχαρίσατο, καὶ εἰσῆλθεν ἐν αὐτῷ καὶ Ῥωμαϊκῇ φυλακῇ. Ἄλλ' ἐπ' ὀλίγον τοῦτο προσεκάτρησε, καὶ κάλιον ὑπὸ τοὺς Μουσουλμάνους τὸ ἄστυ τοῦτο γεγένηται· οὐδὲ γὰρ ἦν δυνατόν ὑπὸ Ῥωμαίων φυλάττεσθαι. Ὁ μὲν οὖν σουλτάνος ἐπεὶ μὴ ἐξίσχυε τοῖς Ταχαρίοις ἀνθίστασθαι, μετὰ τῶν αὐτοῦ λογάδων, βουλευσάμενος εἰς συμβάσεις καὶ συμφωνίας τοῖς Ταχαρίοις ξυνῆλθε, καὶ ὑπόφοροι ταῦτοις ἐγένοντο, καὶ ἔκτοτε τυγχάνουσιν σφίσι αὐτοῖς οἱ Μουσουλμάνοι [P. 80] φρολογούμενοι. Ὁ δὲ Κομνηνός (47) Μιχαὴλ ὁ Παλαιολόγος, οὗ πολλάκις ἐμνήσθημεν, ὄρκον πρὸς τοῦ βασιλέως λαβὼν εἰς ἀσφάλειαν πρὸς αὐτὸν ἐπανέξευξε καὶ ταῖς οἰκείαις αὐτῆς ἀποκατέστη καὶ τῶν ἰδίων ἀπήλαυσεν.

ο'. Οὐπω πάντῳ ⁵⁸ ⁵⁹ πολλαὶ παρήλθον ἡμέραι, καὶ ἐπεὶ τὰ περὶ δυσμῆν πραττόμενα λίαν ἐπεγνωκῆν

⁵⁷ D : Ὁ δὲ βασιλεὺς διαπεραιωθεὶς τὸν Ἑλλάσποντον, ὡς εἶχε τάχους ἐπὶ τοὺς τῆς Λυδίας τόπους κεχώρηκε καὶ περὶ τὰς Σαρδαίαις τὰς σκηνὰς ἐπηξεν Ὁ δὲ σουλτάνος τὴν αὐτοῦ χώραν καταλιπὼν φυγὰς πρὸς τὸν βασιλέα ἀφίκετο. Ὁ δὲ δωροῖς τούτου ἐδεξιώσατο, καὶ πρὸς τὴν αὐτοῦ ἐπαναξέυξαι πεποιήκε, δοὺς αὐτῷ καὶ στρατὸν τετρακοσίων ἐπιλέκτων, στήσας αὐτοῖς ἠγεμόνα Ἰσαάκιον Δούκαν τὸν Μούρτζουφλον. Ὁ δὲ Περσάρχης τὸ ἄστυ τῆς Λαοδικεῖας τῷ βασιλεῖ ἔχαρίσατο· ἄλλ' ἐπ' ὀλίγον ἦν Ῥωμαίων. Ὁ μὲν οὖν σουλτάνος ἐπεὶ μὴ ἐξίσχυε τοῖς Ταχαρίοις ἀνθίστασθαι, εἰς συμβάσεις αὐτοῖς συνῆλθεν ὑπὸ τέλει φόρων, ἐξ οὗ ἕως οὖν φρολογουῦνται. Ὁ δὲ Μιχαὴλ ὁ Παλαιολόγος ὄρκον παρὰ τοῦ βασιλέως λαβὼν πρὸς αὐτὸν ἐπανέξευξε. ⁵⁸ ⁵⁹ D : Καὶ στέλλεται τούτον κατὰ τοῦ ἀποστάτου Μιχαὴλ μετὰ στρατεύματος. Ὁ δὲ διαβάς τὸν Βαρδάριον, ὃν οἱ πικλαῖοὶ Ναξιδὸν ὀνομάζουσι, καὶ τῷ Λάσχαρι Μιχαὴλ ἐνηθείς τὴν Βέρροϊαν ἐλήισατο. Οἱ δὲ Σέρβοι τὴν Κότζαβιν παραμείψαντες τὰ περίξ Πριλάπου ἐσκόλευον. Ὁ δὲ Σκουτέριος ἐμπλαχεῖς ταῦτοις ἀσύντάκτως ἤττηται.

Theodori Dousæ et Leonis Allatii notæ.

(47) Ὁ δὲ Κομνηνός. Gregoras, p. 56. Ex Gregora sua hausit Phranza, lib. 1, c. 2. Cf. Pachymeres, lib. 1, c. 9, p. 25. ALL.

A citu universo aggreditur, et militaribus artibus oppidum attentat. Erat illud munitum et aggressu difficile, quauvis ille in oppidanorum insidiis spem narentius fixerat. Attamen tunc ille repulsus est, qui recollecto exercitu regreditur et in circumstantibus locis oberrat. Nos Prilapi occlusi, ac si in carcere **153** circumventi essemus, astringebamur. Et res nostra ita se hebebat. Orationis porro series, unde digressa est, in Orientem revertatur.

69. Imperator Hellespontum transmittens quam celerissime ad Lydiæ loca devenit, et apud Sardes castra posuit. Persarum princeps sultanus timidi cervi cor habens, ut poeta loqueretur, propria desereps, quando illius exercitus attritus erat, fugitivus imperatorem convenit. Ille virum amplexatus, muneribusque eundem et socios ditatos honorifice ac humanissime pertractavit, et in regionem propriam remisit, posilla etiam militum manu concessa (nam quadringenti numero omnes erant). et exercitus ductorem instituit Isaacium Ducam, Murtzupham cognominatum, quod illius generi nonnulli, qui in similibus imponendis ludere solent, cognomen esse addiderant, tum imperatoris anla primicerium. Persarum princeps, par pari dare hostimentum cupiens, imperatori Laodicæam urbem donavit. ingressaque est in eam Romanorum, quæ paulum perduravit, custodia, urbe rursus a Musulmanis **154** occupata; neque enim fieri poterat ut a Romanis custodiretur. Sultanus ad resistendum Tachariis impar, cum proceribus consilio inito, pacem et foedus a Tachariis accipit seseque illis subdit: et ex eo tributa Musulmani Tachariis persolvunt. Interim Michael Comneus Paleologus, cuius sæpius meminimus, jurejurando ab imperatore ut tutus ageret suscepto, redit propriisque redditus bona sua recuperat.

70. Inter paucos dies, ubi res quæ in Occidente gerebantur quam maxime manifestas habuit impe-

rator, et pleraque a Michaele defectore occupari, transmittendusque esset rei militaris peritia præditus cum exercitu, qui adversariorum impetum sustineret, dictum Michaelem Comnenum elegit, illique exercitum ex Macedonibus collectum tradidit, numero hominum haud amplum, viribus infirmum plane atque inutilem. Ipse neque contra obniti neque jussa exuere idoneum ratus, cum pusillo et viribus imbecillo exercitu sese Thessalonicam confert. Inde Bardarium, quem antiqui Nasium appellabant, transvectus, et cum Michaele Lascari copulatus, cumque eo consilio inito, Berroeam irrumpunt, non quod eam aggredi vellent (neque enim id poterant), sed ut circa eam locæ prædam militibus darent. Et sanc maximos **155** quæstus prædasque fecerunt. Nam animalium multitudinem non facili negotio numerandam milites adduxerunt. Interim dum isti in agro fertili præda onerantur. Servorum princeps defectoris Michaelis perfidiam edoctus, genere quidem fœdifrago et semper in beneficos et liberales ingrato et inhumano, et parvi emolumentum gratia amicitiae poculum, ut dicitur, conculcante, exercitu mille hominum coacto Romanam ditionem infestat. Hi itaque Citzabim prætergressi Prilapi adjacentem regionem prædatum ibant. Porro Scuterius Xyleas cum suo milite, licet oppido appropinquasset. Servus omnia vastantes atque igne corrumpentes conspiciens, vir belli expertus et qui præliarem experientiam ne per somnium quidem degustarat (neque enim speculatores longe dimiserat, ut per eos hostium irruptionem atque insidias cognosceret), neque copias disponere edoctus, unumquemque, quo animus ferret, in Servos impetum facere concessit. Quare perturbato ordine, pauci ipsi Servis numerosioribus occursantes capi, quorum alii ensibus obtruncati, alii vivi vinculis colligati deduci. Ipse quoque Scuterius Xyleas cum reliqua militum manu in Servos irruens fugatur, et montibus ac collibus præruptisque locis emensis, vix tandem salutem consequitur. Et hoc modo exercitus, qui Prilapi erat, dissipatur. Nos porro in Prilapi oppido concludimur et carceri, ut ita dicam, mancipamur.

156 71. Qui vero cum Michaele Comneno

⁶⁰ D : Καὶ ὁ ἀποστάτης Μιχαὴλ στραταίων ἐπέμψας, στρατηγὸν ἐπιστήσας αὐτοῖς τὸν νόθου υἱὸν αὐτοῦ Θεόδωρον, τοὺς ὄντας ἐκείσε ἐν ἄκαρῃ ἐτρέψατο. Ὁ γνοὺς ὁ Παλαιολόγος Μιχαὴλ κατ' αὐτῶν ὄρμῃ, καὶ

Theodori Douzæ et Leonis Allatii notæ.

(48) Τοὺς αὐτῶ καὶ στρατεύμα. Pachymeres lib. 1, c. 10, p. 26. ALL.

(49) Ἀξιόν, non Ἀξειόν, neque Ναξειόν scribendum nota ex Joannis Tzetze chil. 10. ALL. — Ναξειόν ὀνομάζουσι. Certa est et liquida emendatio nostri Meursii, qui legendum monuit Ἀξειόν. Nam veteribus Bardarius fluvius Ἀξιόν dicebatur. Testis Zonaras. *Annal.* tom. III in Basilio Porphyrogenito. De Axio fluvio Nicetas, lib. II, De rebus gestis Isaacii Angeli, et multa Nicephoras Gregoras, lib. VII Hunc Joannes Tzetzes, ut est apud Ortelium in *Thesaurο γεογραφίκο*, Bardare, Sophianus Vardati vocat. Corrigendus in hac re insignis Theophylacti locus in *Epist.*: Θάπτερον δὲ τὸ τοῦ γείτο-

βασιλεὺς καὶ τὰ πλείω πρὸς τοῦ ἀντάρτου Μιχαὴλ ἀλισκομένα, καὶ εἶδει στρατηγὸν ἄνδρα μετὰ στρατεύματος εἰς ἀντικαρόταξιν στείλαι, τὸν εἰρημένον Κομνηνὸν Μιχαὴλ ἐξελέξατο, τοὺς αὐτῶ καὶ στρατεύμα (48) ἐκ Μακεδονίας, πάνυ τε τῷ ποσῷ ὀλίγον καὶ ἀνωφελέστατον τῆ ποιότητι. Ὁ δὲ (καὶ γὰρ οὐκ εἶχεν ἀντιλέγειν τοῖς αὐτῶ προσταττομένοις) λαβὼν τὸ μικροπρεπὲς ἐκεῖνο, καὶ ἀπόλεμον στρατεύμα τὴν Θεσσαλονικίην καταλαμβάνει, κάκειθεν διαβὰς τὸν Βαρδάρειον, ὃν οἱ παλαιοὶ Ναξειόν ὀνομάζουσι (49), καὶ τῷ Λάσκαρι Μιχαὴλ ἐνωθεὶς, καὶ ἀμφὶ βουλὴν ποιησάμενοι κατὰ τῆς Βερροίας ὠρμήκασι, οὐχ ἵνα μαχέσωνται ταύτῃ (οὐδὲ γὰρ ἐξῆν αὐτοῖς τοιοῦτόν τι διαπράττεσθαι), ἀλλ' ἵνα λείαν τὰ περὶ ταύτην ποιήσωνται. Καὶ ἐσχύλευσαν πολλά ζώων γὰρ πληθὺν οὐκ εὐχερῶς ἀριθμουμένην οἱ ἀμφ' αὐτοὺς ἐληθάκτο. Ἐν οἷς δὲ οὗτοι ταῦτα ἐποίουν, ὁ τῶν Σέρβων ἄρχων τὴν τοῦ ἀποστάτου Μιχαὴλ ἀντήρσιαν μαθὼν, γένος ἑκαποῦθου καὶ μηδέποτε εἶδος χάριν τοῖς εἰς αὐτὸ ἐπιδειξαμένοις χρηστον, ἀλλὰ διὰ μικρὸν τι κέρδος τὸ φιλίας ἀπορρίπτου καὶ καταπατοῦν κύπελλον, στρατεύμα συναθροίσας ὡς εἰς χιλίους ἠριθμημένον κατὰ τῶν Ῥωμαϊκῶν ἐκπέπομφε χώρων. Οὗτοι μὲν τὴν Κὺτζαβίην παραμείψαντες τὰ περὶ τοῦ Πριλάπου ἐσχύλευον. Ὁ δὲ Σκουτέριος (50) Συλέας μετὰ τοῦ ὑπ' αὐτὸν στρατεύματος ἐγγύς που τοῦ ἄστεως κείμενος, ὡς εἶδε τὸ τῶν Σέρβων στρατεύμα τὴν χώραν λήζου καὶ πύρρα πανταχοῦ ἀναπτόμενα, ἄνθρωπος ἀδάκῃς τὰ πολεμικὰ καὶ μὴδ' ὄλως ἐμπειρίαν ἔχων στρατιωτικὴν (οὔτε γὰρ σκοπὸς εἶχε μακρὰν, ὥστε πόρρωθεν μαθεῖν τὴν τῶν πολεμίων ἐφοδον, οὔτε συναΐσαι στρατεύμα ἐπεγνώκει) ἀπέλευσεν ἑκάστου κατὰ τῶν Σέρβων ὄρμῃ ὡς ἐβούλετο. Διαλυθέντες γοῦν τῆς συντάξεως καὶ ὀλίγοι ταῖς Σέρβοις πλείωσιν αὐσιν ἠλίσκοντο συμπλεκόμενοι. Καὶ οἱ μὲν ἔργον μαχαίρας ἐγένοντο, οἱ δὲ ἐξωγρόντο καὶ δεσμοῦται ἀπήγοντο. Ἰστίον δὲ καὶ αὐτὸς ὁ Συλέας Σκουτέριος μετὰ τῶν ἐναπολειφθέντων στρατιωτῶν κατὰ τῶν Σέρβων ὄρμῃσας μύγεις που διετόλη, ὄρη διελθὼν καὶ βουνοὺς καὶ κρημνώδεις τόπους ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν διωκόμενος. Οὗτοι μὲν οὖν τὸ ἐν τῷ Πριλάπῳ καταλέλυται στρατεύμα, καὶ ἡμεῖς ἐγκεκλεισμένοι τῷ τοῦ Πριλάπου ἄστει καὶ οἶον ἐγκαθειργημένοι γεγόναμεν.

σα'. [P. 81] Οἱ δὲ ⁶⁰ περὶ τὸν Κομνηνὸν Μιχαὴλ

νος ποταμοῦ, ὃν ἡ παλαιὰ μὲν καὶ Ἑλληνικὴ Ἀξιόν ἢ νῆα δὲ καὶ βάρβαρος ὀνομάζει Βαρδάρειον. Perperam in ins ὀνομάζει Βαραουάριον. Quod observatum quoque sagacissimo Meursio. Vide Glossarium in Βαρδαραίῳται. DOUSA.

(50) Ὁ δὲ Σκουτέριος. Quid? an Scuteris hic nomen proprium, an scribendum Σκουτέρης; Σκουτέρης sive Σκουτέριος officii nomen. Ferebat scutum ac labarum imperatoris, Codino teste. Quem vide, ut et Meursii Glossarium in hac voce et in διέλλιον. Marchionis dignitatem habuisse docet Gregoras, lib. VII. Meminit cujusdam Glabæ Scuterii Cantuzenus, lib. III, cap. 96. DOUSA.

του Παλαιολόγου καὶ οἱ περὶ τὸν Λάσκαριν Μιχαὴλ τοιαύτῃ πεπόνθασιν. Ἐπεὶ τὴν λείαν ἐν τῇ Βερρόλια πεποιήνται, περὶ τὸν ἐν Βοδῆνοῖς χῶρον ἐσκήνωσαν, ὁμαλὸν τε ὄντα καὶ εἰς τροφήν ἵππων χρήσιμον. Ὁ ἀποστάτης δὲ Μιχαὴλ ὁ δεσπότης τὰ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ στρατεύματος ἀκριβῶς ἐγνώκως, καὶ εἰς ὁπίσθον τοῦτο ἠριθμηται καὶ ὡς πλὴν ὀλίγων τὸ πᾶν ἔστιν ἀνωφελές καὶ ἀχρήσιμον, ἐκλογὴν ποιησάμενος ἀπὸ παντὸς αὐτοῦ τοῦ στρατεύματος καὶ οἷον ἐξ ἀπάντων τοὺς κρείττους χωρίσας καὶ ὡς εἰς πεντακοσίους αὐτοὺς ἀριθμήσας, καὶ στρατηγὸν χειροτονήσας τὸν νόθον αὐτοῦ υἱὸν τὸν Θεόδωρον (51), κατὰ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ στρατεύματος πέποιμφεν. Ἐτυχε δὲ τῷ τότε καὶ ὁ Λαμπαρδῆς Μανουὴλ μετὰ στρατεύματος συρφετώδους καὶ ξύγκλυθος πρὸς τοῦ βασιλέως ἀποσταλῆς τοῖς προσοῦσιν ἡγεμόσι συγκυρᾶσαι, καὶ κατεμέμφετο αὐτοὺς ὡς προλαβόντας καὶ τὴν λείαν ἐργασαμένους, κάκεινον δὲ ἀμοιβρον γενέσθαι τοῦ κέρδους. Ἐν αἷς γοῦν τὰ τοιαῦτα συνωμιλοῦντο οἱ τοῦ στρατεύματος ἡγεμόνες, τὸ ὑπὸ τὸν Λαμπαρδῆαν Μανουὴλ συρφετώδες στρατεύμα, ὃν οἱ πλείους ἐπωχοῦντο φορβιάσι καὶ εἶχον αὐτὰς τὰ χρειώδη περφορισμένας, μὴ τῶν ἄλλων ἡγεμόνων εἰδότεων εἶχοντο τῆς ὁδοῦ τῆς παραμειβοῦσας τὸ ἄστυ τῶν Βοδηνῶν, ἵνα πρότερον τῶν ἄλλων διελθόντες λείαν καὶ οὗτοι ποιήσαιντο. Ξυνηντήκει γοῦν αὐτοῖς ἐν τῇ κλίσει τῶν ἐν τοῖς Βοδῆνοῖς ὄρων τὸ ἀποσταλὲν πρὸς τοῦ ἀποστάτου Μιχαὴλ στρατεύμα πρὸς τὴν τῶν Ῥωμαίων καταπολέμησιν. Ἄνδρες γοῦν στρατιώται γενναῖοι ὑψαύχισιν ἵπποις ἐποχοῦμενοι καὶ τοῖς ὅπλοις κατάφρακτοι ἀνθρωπίσχοις ξυντυχόντες ἀόπλοις καὶ ἀγενέσι καὶ θηλείαις ἵπποις ἐφεξομένους ἐν ἀκαρεῖ πάντῃς ἐτρέψαντο τούτους. Φυγάδες γοῦν ἔνιοι ἐκ τούτων γεγενημένοι καὶ πρὸς τὸν Κομνηνὸν Μιχαὴλ ἀφιγμένοι ἀπήγγειλαν αὐτῷ τὰ ξυμβάντα. Ὁ δὲ οὐκ ἐθροήθη τῷ αἰφνιδίῳ, ἰσχυρὸς δὲ ὢν τὴν χεῖρα καὶ τὴν γνώμην ἀνδρείος καὶ τὰ μάχιμα ἔμπειρος (πολλοὶς γὰρ καὶ πρότερον τοῖς πολεμικοῖς ἐγγεγύμναστο) ὀπλισθεὶς καὶ δόρυ λαθίων καὶ τὸ στρατιωτικόν, ὅπερ ἦν ὑπὸ τὸν Λάσκαριν Μιχαὴλ ἐκ Παφλαγονίας ὠρμημένον καὶ εἰς πεντήκοντα ἄνδρας ἠριθμημένον (ἐκεῖνο καὶ γὰρ μόνον ἐτύχανε τῶν ἄλλων κρείττον καὶ πολεμήσαι δυνάμενον), κατὰ τῶν ἐναντίων ὄρμα. Ὁ δὲ Λάσκαρις Μιχαὴλ, ὡς εἰώθει, οὐ θώρακα ἀλλὰ θωρακίδιον ὑπενδυθεὶς, ὡς ἂν ἔχοι ῥαδίως φεύγειν, ἐκ πλαγίου τῆς μάχης ἦν καὶ ἐσκόπει τὸ γενησόμενον. Ὁ μὲν οὖν Κομνηνὸς Μιχαὴλ τῷ πρώτῳ ἐρχομένῳ ξυνακτήσας βάλλει τῷ δόρατι καὶ ῥίπτει τῆς σφειδρίας· ἦν δὲ ὁ ῥηθείς τοῦ ἀποστάτου Μιχαὴλ νόθος υἱὸς Θεοδώρου. Τοῦ πτώματος γοῦν ἀναστὰς οὗτος προσέδραμε τῷ Κομνηνῷ Μιχαὴλ, [P. 82] καὶ ἐδυσώπει

A Palæologo et Michaelē Lascari erant, talia tulerunt. Berræ omnia deprædati apud Bodenos castra locant, planitiem fertilem alendisque equis apprime idoneam. Michael despota defector Romanum militem, quantus esset, et illius numerum plana callens, ex illisque præter paucos reliquos omnes neque usui neque ulli bono esse, ex universo suo exercitu electi et ex cunctis probatoribus secretis quingenti numero, filio suo spurio Theodoro ductore constituto in Romanas cohortes immittit. Ea etiam tempestate Manuel Lampardas cum tumultuario accollectitio exercitu ab imperatore, ut cum aliis ducibus aggregaretur, mittitur. Sed enim ipse ægre forebat eos prædam præripuisse, semel lucri expertem labori superesse. Interim dum hæc inter se conferunt copiarum ductores, viles abjectæque Manuelis Lampardæ cohortes, ex quibus plerique gregalibus equis rerum necessariarum onustis vehebantur, insciis aliis ducibus inter, quod ultra Bodenorū oppidum extendebatur, continent, ut aliis anteveris ipsi quoque prædam præoccuparent. Illis obviam fit in Bodenorū **157** montium claustris Michaelis defectoris agmen ad oppugnandos Romanos transmissum. Milites ergo fortes ac strenui, superbis equis vecti et armis undique septi, homunciones inermes ac pulidos, equalis insidentes, nulla mora omnes terga vertere coegere. Ex his nonnulli, qui sibi fuga consuluerant, ad Michaelē Comnenum concedentes, quæcunque acciderant enarrant. Ille re insolita atque improvisa minime consternatus, vir manu validus, natura fortis, militiæ magna scientia et animo ingenti celebris, tanquam qui et antea præliis consueverat, armatus, hasta arrepta, et agmine, quod Michael Lascaris e Paphlogonia duxerat, quinquaginta tantum hominum conducto (illud namque solum pugnam sustinere uti cæteris præstantius poterat) in hostes armo movet. Lascaris Michael pro suo more non lorica, sed loricula circumdatus, ut expeditius in fugam sese conjiceret, e latere pugnae eventum observat. At Comnenus Michael primo hostium obviam factus hasta percussus sagulo pellit. Erat is quem diximus, Michaelis defectoris filius spurius Theodorus, qui lapsu sublevatus Michaeli Comneno supplicatum venit, multisque verbis ne neci traderetur efflagitabat. Eum Michael neque cognoscebat neque quis esset sciebat; quare Turcæ cuidam traditus occiditur. Dein Paphlagonēs pugnae comites cum reliquis confligentes **158** alius alium trucidabant: tandemque pugna extrema Michaelis defectoris milites fugæ se dedere, Michaelis Comneni viginti et

τῷ στρατηγῷ τοῦ ἀποστάτου Θεοδώρῳ συρρήξας βάλλει τούτου τοῦ ἵππου καὶ ἐκίτην ὑπὲρ τοῦ μὴ θανεῖν δεχεται. Παράδειψιν οὖν τούτου Τούρκῳ τιεῖ, καὶ ὅς πεφονεύε τούτον. Καὶ ἐτρέψαντο τοὺς τοῦ ἀποστάτου. Εἶτα ἀφίκοντο πρὸς τὸν Πρίλαπον, καὶ ὀλίγας ἡμέρας προσμείναντες ὑπέστρεψαν.

Theodori Dousæ et Leonis Allatii notæ.

(51) Θεόδωρος. Pachymeres, p. 26, vocat Manuelem, ALL.

amplius ex electioribus adversariis vivis captis, et pluribus aliis obtruncatis, finem conatui fecere. Namque cum essent admodum pauci, aliis militibus, qui ante eos præliis se immiscuerant, ruptis ac dissipatis, ut ante narravimus, persequi minime poterant. Et sic illis misere ac infelicer, quemadmodum et iis qui apud Prilapum ceciderunt, res evenit. Postmodum Michael Comnenus, Michael Lascaris et cæteri ductores cohortium a nobis compulsi et ad Prilapum accessiti, ut consilii causa accederent, volentes nolentes concedunt. Et per paucos dies nobiscum morati, cum vires ad cominus et aperto Marte Michaelem defectorem oppugnandum non suppetarent, relictis nobis revertuntur. Accolarum enim perfidiam animadvertunt, et eorum, quibus custodia tradita erat, leve atque inconstans prudenter cauteque ingenium subodorati sunt. Quare ipse cum iis qui in oppidi custodia erant (namque sic mandaverat imperator), Prilapi permansi.

την μαχέσασθαι Μιχαήλ, ἀφύπτες ἡμᾶς ὑπέστρεψαν τὴν τε γὰρ ἀπιστίαν τῶν οἰκητόρων διενοήσαντο, καὶ τὸ ἀμφίβολον τῶν εἰς φύλαξιν αὐτοῦ τεταγμένων νουνεχῶς ἐτεκμήραντο. Ἐναπελείφθη γοῦν καὶ αὐτὸς ἐν Πριλάπῳ μετὰ τῶν ὄντων εἰς τὴν φυλακὴν τοῦ ἄστεως· οὕτω καὶ γὰρ ὁ κρατῶν μοι προστέταχεν.

72. Michael defector altera vice nos adoritur, et cum in tuto sua vidisset (cognoverat enim imperatorias copias neque ad malum propulsandum neque ad resistendum idoneas) oppidum obsidione cinxit et aptavit arietes. **159** Oppidani, et qui cum nobis erant, una cum eo sentiebant. Igitur primum pertentat, et universum militem armatum oppido applicat, ad hoc sagittariis ac funditoribus quam optimis usus; scalas item advehit, ut illis muros ascenderet. Sed tunc quidem rejecti sunt, et ex illis plerique saxis telisque obruti ex hominum vita migrarunt. Et sic per dies nonnullos quievere, rursusque ab oppidanis et nostris comitati rursus in oppidum vehementius irrumpunt, et pari ratione rejiciuntur: neque enim aliquid proficere suo potius quam aliorum incommodo. Et tertium quoque vis illa mali incaluit, tertiumque restincta est. Hostis igitur finem turbandi facit, et quieta mente constitit, et appropinquare non audebat, tanquam qui majoribus quam inferret malis affligeretur. Verumtamen qui defectionem meditabantur, in commotione pugnae consilia magis se tuto exsequi posse existimabant. Mirum vero id auditoris videbitur, si unus, non plures quam quadraginta famulos habentis, fide sola et veritate freti hominis vi compescerentur. Cum ergo pugna ac prælio infanda consilia malorum machinatores exsequi non possent, scelus in tranquillitate nec alia fraude moliantur. Agmen enim, cui ad tutandum oppidum in urbe domicilium erat, vite sustentandæ causa propugnaculi eductum ad granaria transmittunt. Hæc præmeditati, cum

μὴ φρονεῦσθαι. Ἦγνοι δὲ τοῦτον ὁ Κομνηνός, καὶ ὅστις ἦν οὐκ ἠπίστατο. Παραδίδωσι γοῦν αὐτὸν Τούρκῳ τινί, καὶ ὃν πεφόνευκε τούτον. Εἶτα ξυμπλακέντες οἱ σὺν αὐτῷ Παφλαγόνες τοῖς λοιποῖς ἄλλος ἄλλον ἐβαλλε, καὶ τὸ τοῦ πολέμου τέλος εἰς τροπὴν μὲν οἱ τοῦ ἀπιστίτου Μιχαήλ ἀπέιδον, οἱ δὲ ἀμφὶ τὸν Κομνηνὸν Μιχαήλ πλείους ἢ εἴκοσι τῶν ἐκκρίτων ζωγήσαντες καὶ πολλοὺς ἄλλους ξίφους ἔργον ποιήσαντες ἐστήσαν· οὐδὲ γὰρ εἶχον διώκειν πᾶν ὀλίγοι τυγχάνοντες, προδιεφθαρμένων καὶ διαλελυμένων τῶν προαπερχομένων στρατιωτῶν, ὡς εἰρήκειμεν. Οὕτω μὲν σὺν καὶ αὐτοῖς δυστυχῶς ξυνέβη τα πρᾶγματα κατ' ἴσον τοῖς περὶ τὸν Πριλάπον. Ὁ μὲν σὺν Κομνηνός Μιχαήλ καὶ ὁ Δῆσχαρις Μιχαήλ καὶ οἱ ἀμφ' αὐτοὺς ἡγεμόνες τυγχάνοντες τοῦ στρατεύματος, ἐπεὶ παρ' ἡμῶν ἠναγκάζοντο καταλαβεῖν εἰς τὸν Πριλάπον καὶ ἡμῖν ξυντυχεῖν, ἐκόντες ἄκοντες ἀφίκοντο παρ' ἡμᾶς, καὶ ὀλίγας ἡμέρας προσκατορῆσαντες μεθ' ἡμῶν, ἐπεὶ μὴ εἶχαν θυνάμειως συστάθην ξυνελθεῖν καὶ τὸν ἀποστά-

οῦ. Ἐπῆλθε ὁ γοῦν το δεῦτερον καθ' ἡμῶν ὁ ἀποστάτης Μιχαήλ, καὶ ἐπεὶ ἐκεχειρίαν εἶχεν (ἐπέγνω γὰρ ὡς αἱ βασιλικαὶ θυνάμεις ἀδυνατοῦσι τοῦτον ἀντιστάθην μαχέσασθαι), περιστοίχιστε τὸ ἄστυ φρουρᾷ καὶ ἐλεπόλεις ἴστα. Ἦσαν δὲ οἱ ἐντὸς καὶ οἱ σὺν ἡμῖν τὰ αὐτοῦ φρονούντες. Πρώτος γοῦν πεποιήκειν ἀπόπειραν, καὶ ὀπλίσας τὸ σύμπαν αὐτοῦ στρατεύμα τῷ ἄστει προσέβαλε, τοξόταις καὶ σφενδονήταις εὐστόχοις χρησάμενος. Καὶ κλίμακας ἔφερεν, ὡς ἂν διὰ τῶν κλιμάκων ἐπὶ τὸ ἄστυ ἀναρριχῆσαιντο. Ἀλλὰ τοῦτο μὲν ἐτρέπησαν, καὶ πλείους ἐξ αὐτῶν ἔργον φόνου γεγένηται, λίθοις βεβλημένοι καὶ οἰστοῖς. Καὶ μέχρι μὲν ἡμερῶν τινῶν ἠσύχασαν, καὶ πάλιν οἱ ἐντὸς καὶ ἡμέτεροι τούτου ἐκίνησαν, καὶ αὐθις προσβολὴ σφοδρότερα ἐπὶ τὸ ἄστυ, καὶ ἡ ἀπόκρουσις ὁμοία· οὐδὲ γὰρ ἠδυνήθησάν τι ποιῆσαι, μᾶλλον πεπονθότες ἢ πράξαντες. Μέχρι καὶ τρίτου προσέβαλε τὸ δεινόν, καὶ τὰ ὁμοία ἐπ' ἴσης γεγένηται. Ἠρέμησαν γοῦν οἱ ἐναντίοι καὶ ἐν ἡσυχίᾳ προσεφίζονον. Οὐδὲ γὰρ ἐτόλμων προσεγγίσειν μᾶλλον γὰρ ἐπάσχον ἐγγίσαντες ἢ ἐποιουν. Οἱ μὲν σὺν τὴν ἀπιστίαν νοσοῦντες ἐδόκουν ἐν τῇ κινήσει τῆς μάχης ὡς τὰ ἑαυτῶν βουλήματα κατορθώσαιντο. [P. 83] θαῦμα δὲ ἂν εἴη τοῖς ἀκούουσιν, εἰ εἰς ἄνδρὸς ἠπτηντο οὐ πλείους τῶν τετταράκοντα ὑπηρέτας ἔχοντος καὶ μόνῃ τῇ πίστει καὶ τῇ ἀληθείᾳ τεθακρόρηκτος. Ὡς γοῦν ἀδυνάτως εἶχον μάχῃ καὶ κυδοιμῷ τὰ διαβούλια οἱ καθ' ἡμῶν φρονούντες τὰ σφῶν κατορθώσασθαι, ἐν ἡσυχίᾳ μεμελετήκασι τὸ δεινόν καὶ σκῆψιν ποιησάμενοι τὴν τοῦ εἰς φυλακὴν τοῦ ἄστεως συντεταγμένου στρατεύματος ζωαρκειᾶς χάριν διοικήσιν, ἐξάγουσιν αὐτὴν τῶν ἐπάλλεξων καὶ ἐπὶ τὰ

* D: Καὶ ἐπεὶ ἐκεχειρίαν εἶχε, περιστοίχιστε τὸ ἄστυ καὶ ἐλεπογεῖς συνιστακλίμακας ἔφερεν, ὡς ἂν διὰ τούτων περὶ τὸ ἄστυ ἀναρριχῆσαιντο. Ἀλλὰ τότε μὲν τραπέυτες πλείστοι ἔργον φόνου ἔργον εἶσαν, αὐθις δὲ προσβολὴ σφοδρότερα περὶ τὸ ἄστυ, καὶ ἡ ἀπόκρουσις ὁμοία, Ἠπταυτοῖς καὶ ἡ τρίτῃ εἶτα ἡρέμα παρεκάθητο καὶ οὕτως εἶλε τὸν Πριλάπον.

σιτοφυλάκεια ἀπάγουσιν. Ἐξ ἐρήμης γοῦν ἀνοίγουσι τὰς πύλας αἱ ταῦτα προμελετήσαντες. Καὶ ἐάλω αὐτῶ τὸ τοῦ Πριλάπου ἄστυ, οὐ πολέμιων ἀρετῆ, οὐκ ἀνοχυρότητι τόπου, ἀλλὰ τῆ τῶν φυλάκων ἀβελτηρία καὶ ἀπιστία. Καὶ ἡμεῖς συνεάλωμεν καὶ δεσμοῦται γεγόναμεν. Οὐδὲ γὰρ ὠνήσεν ἡμᾶς τὸ τῆς ἀκροπόλεως φρούριον· πέτρα γὰρ ἦν, καὶ ἀλωτὴ δεκαβάθμῳ κλίμακι, εἴπερ ἐπῆσάν τινες πολεμήσαντες. Ἐν ἧ καὶ νυκτὸς αἱ τάναντια φρουρήσαντες ἡμέτεροι ἐφορηῆσαι καθ' ἡμῶν ἐβουλήθησαν ὡς ἡμᾶς τε ἀποκτενεῖν καὶ τὰ ἡμῶν ξυλλαβεῖν. Ἐπεὶ δὲ αὐτὸς ταυτὶ ἐπεγνώκειν, τότε μὲν ἑαυτοὺς ἐφυλαξάμεθα καθὼς ἦν ἡμῖν δυνατόν, ἐπιλαμψάσης δὲ ἡμέρας τὸ ἀπαστάτην Μιχαὴλ εἰς ξυμφωνίας ξυνήλθον. Κάκεινος μὲν πρὸς ἡμᾶς δέδωκεν ὄρκους ἐλευθέρους μὲν κακῶν καὶ μετὰ τῶν σφετέρων πραγμάτων παρὰ τοῦ μέρους αὐτοῦ εἰς τὴν χώραν διασωθῆναι τοῦ βασιλέως. ἡμεῖς δὲ τὸ μικρὸν ἐκεῖνο πρὸς αὐτὸν ἀπολελύκαμεν φρούριον. Ἄλλ' ὡσαν οἱ ὄρσοι τούτου ψευδεῖς· ἐπίορκον γὰρ ὤμομόκει. Ἔσχεν οὖν ἡμᾶς ἐν δεσμοῖς καὶ ἀπὸ χώρας εἰς χώραν μεταβιβαζομένους πεδῆτας.

Ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς Θεόδωρος περὶ τούτων ἀκηκόως ὑπετάπασε μὲν περὶ ἐμοῦ οὐ καλῶς, ἀνθρωπίνους δὲ λογισμοὺς ἐπόμνος ὑπετόπασεν. Ἦς γὰρ ἐμεμαθήκει τοὺς κρείττους τῶν στρατηγούτων ἐν τῇ θυσμῇ, ἐν οἷς ἐθάρρει καὶ τὰ πολλὰ, ὑπὸ τὸν ἀπαστάτην Μιχαὴλ γεγενῆσθαι, τοὺς μὲν καὶ πρὸ τῶν κατασχέσεων τῶν φρουρίων, ἦγον τὸν Σκουτέριον Ξυλέαν, τὸν Ρυματῶν Μανουὴλ, τὸν Πουλάχου καὶ ἄλλους ἐπίους τῶν σὺν αὐτοῖς, αὐτοὺς δὲ καὶ μετὰ τῆς κατασχέσεως, εἴτ' οὖν τὸν ἐπὶ τῆς τραπέζης Ἰσαάκιον τὸν Νεστόγγον, ὃν αὐτὸς εἰς φυλακὴν, καθὰ προϊστορήκειν, ἀποκατέστησα τῆς Ἀχρίδος, καὶ ἄλλους οὐκ ὀλίγους τῶν γνωρίμων τε καὶ ὄνομαστών ὑπὸ τὸν ἀπαστάτην ἐκόντας τελέσαι, ἐδέδεικε καὶ περὶ ἐμοῦ, μὴ ποτε καὶ αὐτὸς πάθω τὰ ὅμοια· ἔθρακτε καὶ γὰρ τὸν αὐτοῦ λογισμὸν τὸ ἐξ ὑπογύσιου τυμβῶν ἐμοῦ παρ' αὐτοῦ. Οἱ δὲ τὰ κατ' ἐπεὶ ἀκριβέστερον ἐπιγνόντες δυσχυρίζοντο μὴ ἂν ποτε τοιοῦτον φανθῆναι με. Ἐπεὶ δὲ χρόνος παρεβόρη συχνός, καὶ τῶν ἐπεροχημένων δεσμώτην ἐμάκθανεν εἶναι με καὶ εἰρκτῇ περικλείεσθαι ποδοκῆλαις τε καὶ χειροπέδαις συνέχεσθαι, [P. 84] ἠγάπα τε τὴν πράξιν καὶ μαι προσφιλέστερον διετέθειτο, ὁρισμοὺς δὲ ἐπεποιήκει κτημάτων περὶ τῶν ἐμῶν, μηδένα τολμῆσαι ποδα τε βαλεῖν ἐν αὐτοῖς καὶ ζημίαν ἐπεμβαλεῖν. ξυνέθη οὕτω τὰ πρῶτα.

οἱ. Ὁ μὲν οὖν ⁶² τῶν Βουλγάρων ἀρχῶν, ὁ γυναικάδελφος αὐτοῦ Μιχαὴλ, ὃς πολλὴν τὴν ἔχθραν κατὰ τε αὐτοῦ τοῦ γαμβροῦ καὶ βασιλέως καὶ τῶν Ῥωμαίων ἐξέτρεψε, πρὸς τοῦ πρωτεξαδέλφου αὐτοῦ

⁶² D : Ὁ δὲ τῶν Βουλγάρων ἀρχῶν, γυναικάδελφος τοῦ αὐτοῦ Μιχαὴλ, ἔχθραν μὲν εἶχε κατὰ Ῥωμαίων, ἀλλὰ πρὸς τοῦ πρωτεξαδέλφου αὐτοῦ Καλλιμάνου καιρίαν πληγὴν ἐτέθηκε. Ὁ δὲ Καλλιμάνος τῆς ἐκείνου λαβῶν γαμετὴν τὴν Βουλγάρων ἀρχὴν ἐσφετερίζετο. Ἄλλ' ὁ Ῥώσος Οὐρος μετὰ στρατευμάτων ἐπελθὼν τῷ Τριούβῳ τὴν θυγατέρα τούτου, τὴν τοῦ Μιχαὴλ σύζυγον, εἴληπεν· ὁ γὰρ Καλλιμάνος προπεφόνευτο. Ἐπεὶ δ' ἐσημος ἐναπέλειθη κληρονομίῳ ἢ τῶν Βουλγάρων ἀρχῆ, οἱ προὔχοντες τῶν Τούχων οὖν Κόουστιατῶν εἰς τὸ ἀρχεῖν αὐτῶν ἀνεδέξαντο. Ἴνα δὲ καὶ εὐπρόσωπος αὐτῷ ἢ ἀρχὴ γένοιτο καὶ δόξαιεν ἀπὸ κληρονομίας κρατεῖν, πρὸ τὸν βασιλέα Θεόδωρον προσθείαν πεπόμφασιν, ἵνα τὴν πρώτην αὐτοῦ θυγατέρα Εἰρηγόνην σύζευξῃ τῷ τοῦ Τούχου, ἐγγόνῳ οὖσαν τοῦ Ἀσάν. Ἐχώρισαν οὖν τὴν ἣν οἶχε γυναικα, καὶ πρὸς τὸν βασιλέα ἀπέστειλαν. Οὕτω γοῦν ἠρέμησαν τὰ τῶν Βουλγάρων.

A abesset **160** exercitus, portas aperiunt. Sicque Prilapi oppidum non virtute hostium, non loci imbecillitate, sed custodum socordia ac perfidia captum est, et nos una cum eo, et vinculis tradimur; quibus nec arcis castellum profuit: saxum namque erat, et expugnatum facilimum, si quis decem graduum scala illud adortus fuisset. In quod noctu, qui ex nostris adversus nos hostilia induerant, ad nos interimendos nostraque rapienda iugruere animum induxerant. Hæc edocti tum, uti vires concesserant, nos custodivimus. Sed ubi dies cœpit, cum Michaele defectore ad pactiones venio. Ille etiam jurejurando se obligaverat nos a noxa immunes et cum re familiari pro viribus salvos atque incolumes imperatoris ditioni redditurum. Sic nos pusillum illud castrum dedidimus. Verum tamen jusjurandum cum ille nefarie jurasset, frustra fuit, quandoquidem ille nos vinculis colligatos de loco in locum transportabat.

ἐν δεσμοῖς καὶ ἀπὸ χώρας εἰς χώραν μεταβιβαζομένους πεδῆτας.

Igitur imperator Theodorus, de his certior redditus, de me quidem haud ingenue suspicatus est, suspicatus est tamen humanis considerationibus ductus. Namque ut audiit ductorum celebriores, quibus quam maxime lidebat, in Occidente Michæli defectori cecidisse, partim antequam oppida expugnarentur uti Scuterium Xyleam, Manuelem Ramatam Pulachiam aliosque nonnullos, partim post occupatas urbes, veluti mensæ præfectum **161** Isaacium Nestougum, cui ipse, ut antea narravi, Achridæ custodiam demandaveram, aliosque non paucos ex maxime notis atque nobilibus voluntarie se defectori subdidisse, de me quoque timebat, ne quid patrarem simile: anxie enim illius animum turbabat, quod nuper ipse in me perpetraverat. At tamen de me rebusque meis enucleatius edocti me nusquam talem futurum contendebant. Post tempus non modicum ex internuntiis me vinculis addictum occludi carcere, compedibus pedes, capulis manus astringi recognoscens, facinus laudare, humanius in me affici, deque rebus meis, ne aliquis in eas intruderetur damnumque inferret, decreta evulgare. Et hæc quidem sic se habuere. Imperatori vero Theodoro res ita evenere.

Καὶ ταυτὰ μὲν αὐτως ἔσχε, τῷ δὲ βασιλεῖ Θεοδώρῳ

73. Bulgarorum princeps, uxoris illius frater Michael, qui similtates et inimicitias, easque non leves, et in generum et in imperatorem et rem denique Romanam gerebat, a consobrino suo Callimano-

consciis nonnullis **162** Trinobi civibus, extra dictam urbem degens, letali vulnere accepto illico expiraverat. Qui eum juglaverat Callimanus, illius uxore ducta Bulgarorum principatum sibi quodammodo vindicasse visus est. Sed Rosus Urus cum exercitu Trinobum aggressus, filiam hujus Michaelis consortem recuperat: quidem enim Callimanum ex loco in locum aberrantem antea trucidarant. Cum vero hærede legitimo Bulgarorum principatus destitueretur, procures in consilium conveniunt, eliguntque Tœchi filium Constantinum, ut sibi ipsis imperet; et ut speciosas regnandi causas haberet ac hæreditario jure regnum possidere videretur, legatos ad imperatorem Theodorum misere, ut filiam suam majorem cui nomen Irene erat, in matrimonium Constantino Tœchi concederet, quæ illi legitime copularetur, tanquam quæ esset Asani Joannis, qui antea Bulgaris imperarat, nephis, ideoque ad talem dominatum pertineret. Sed quando Tœchi Constantinus alio eoque legitimo matrimonio vinciretur, uxorem a viro separatam ad imperatorem Theodorum deducunt. Sic se res Bulgarorum habebant, sic Theodorus imperator pacem recuperat: sic etiam tranquillitatem uterque aucupatur.

οὕτω δὲ καὶ ὁ βασιλεὺς Θεόδωρος τὴν ἐξ αὐτῶν ἔσχεν

74. Post hæc Theodorum imperatorem morbus gravis invasit. Morbo medicinam facere medici non poterant; frustra que remedia omnia, quæ **163** malo succurrere posse videbantur, tentata sunt. Longo itaque tempore noxa conflictatus, et corpus omne exsiccatum, prope finem in animo suo dedit pœnitentiæ locum, et monasticum habitum inducens, quemadmodum res illius sedulo ac curiose intuiti mihi narrarunt, confessionem peccatorum animo

⁶³ D. Μετὰ δὲ ταῦτα νόσῳ δεινῇ ὁ βασιλεὺς περιπέτωκεν. Ἀπέκαμον οὖν ἐν ταύτῃ καὶ ἰατρῶν χεῖρες. Ἐν οὐκ ὀλίγῳ γοῦν χρόνῳ τῇ νόσῳ κατεξεσταθῆεις καὶ τὸ σῶμα ὅλον κατασκελετευθῆεις τὸ μοναδικὸν ὑπεισῆει σχῆμα, καὶ ἐξομολόγησιν ἐπεποιήκει ψυχῆς γενναίας καὶ μεγαλόφρονος, τὴν εὐαγγελικὴν μιμησάμενος πρηνῆν, τὸν τῆς Μιτυλήνης ἀρχιερατικῶς προϊστάμενον εἰς τὴν τῶν αὐτοῦ στρατημάτων ἐξουσίαν μετακαλεσάμενος, καὶ ἐμπροσθεν τῶν αὐτοῦ ποδῶν πίπτει πρὸς τοῦδαφνης, καὶ δακρῶν ῥεύμασι τὴν γῆν ἐπίπυεν, ἐν ἧ κατέκειτο, ὡς καὶ πηλὸν γενέσθαι ἐκ τούτων, καὶ τὸ « Ἐγκατέλιπόν σε, Χριστέ » συχνῶς ἐπεφώνει, τοῖς τῆς ἐξαγορῆς λόγοις τούτου συμπεριπλέκων. Ἐκεῖνος μὲν οὖν οὕτω βιώσας καὶ μήπω ὅλους τέσσαρας ἐνιαυτοὺς ἀντοκράτορῆσας· κατὰ τὸν Νοέμβριον γὰρ ἄρξας ἐν Αὐγούστῳ μηνί τὸ τέλος ἔσχηκε τῆς ζωῆς. Ὁ μὲν οὖν πατὴρ αὐτοῦ ἐν τῇ τῶν Σωσάνδρων ἀπεκομίσθη μονῇ, καὶ ἐτάφη ἐκεῖσε ὅπου καὶ ὁ βασιλεὺς καὶ πατὴρ αὐτοῦ. Ἐτελευτηκῶς δὲ τρία καταλείπει παῖδια, ἐν μὲν ἄρρεν τὸν Ἰωάννην, θῆλειά δὲ δύο τὴν Θεοδώραν καὶ Εὐδοκίαν. Τὰς ἐτέρας γὰρ δύο αὐτοῦ θυγατέρας ἀνδράσι συνέζευξεν, τὴν Εἰρήνην τῷ τοῦ Τοίχου υἱῷ, τὴν δὲ Μαρτίαν τῷ τοῦ ἀποστάτου Μιχαὴλ υἱῷ Νικηφόρῳ ἧτις καὶ ἐν τῷ καιρῷ τῆς τοῦ πενθεροῦ ἀποστάσεως τὸ κοινὸν ἀπέδοτο χρεῖος.

Theodori Dousæ et Leonis Allatii notæ.

(52) Ἐπεὶ δὲ ἐναπελείφθη. Grego, p. 60. ALL. (53) Ἴνα δὲ καὶ εὐπρόσωπος. Gregoras, p. 61. Et nota, quam Acropolita imperatoris filiam vocat Irenem Constantino Tœcho nuptam, a Gregora vocari, non sine memoriæ lapsu, Theodoram; quod etiam infra inculcat, p. 63. Namque Theodora, quemadmodum et Eudocia, inuptæ remanserant. Nota etiam Pachymerium. *Histor.* lib. 1, 35, tres tantum illi filias tribuisse. ALL.

(54) Νόσῳ Gregoras, p. 61. Morbi illius naturam exprimit Pachymerius, lib. 1. ALL.

(55) Τὸ μοναδικόν, Paulo ante obitum, ut scribit Gregoras, p. 61. Nec dissentit Phranza, lib. 1, cap. 3, ut alii viri principes et imperatores, et ex vulgo quicumque in ea natione pietatem cultumque divinum colere videri volunt, imminente morte fa-

A Καλλιμάνου καιρῶν πληγῆς εἰδήσει καὶ τινῶν οἰκητόρων Τρινόβου, ἔξω ποῦ τοῦ ταιούτου διάγων ἄστειως εὐθύς ἐτεθνήκει. Ὁ δὲ φονεύσας αὐτὸν Καλλιμάνος τὴν ἐκείνου λαβῶν γαμετὴν ἔδοξε τὴν τῶν βουλγάρων ἀρχὴν σφετερίσασθαι. Ἄλλ' ὁ Ῥώσος Οὐρος μετὰ στρατευμάτων ἐπέλθων τῷ Τρινόβῳ τὴν θυγατέρα τούτου τὴν τοῦ Μιχαὴλ σύζυγον εἴληψε· τὸν γὰρ Καλλιμάνον προὔλαβόν τινες πεφονεύκηναι ἐκ τόπου εἰς τόπον φεύγοντα. Ἐπεὶ δὲ ἔρημος ἐναπελείφθη (52) κληρονόμον γνησίου ἢ τῶν Βουλγάρων ἀρχῆς, ξυνιόντες οἱ προὔχοντες εἰς βουλὴν τὸν τοῦ Τοίχου υἱὸν Κωνστατίνου εἰς τὸ ἀρχεῖν αὐτῶν ἐναδέξασθαι ἐβουλεύσαντο. Ἴνα δὲ καὶ εὐπρόσωπος (53) αὐτῷ ἢ ἀρχὴ γένοιτο, καὶ ὡς ἂν γε δόξειεν ἀπὸ κληρονομίας κρατεῖν, πρὸς τὸν βασιλέα Θεόδωρον προσθίειν πεπόμεψασιν, ἵνα τὴν αὐτοῦ θυγατέρα τὴν πρώτην, ἧτις καὶ Εἰρήνη κατωνομάζετο, εἰς σύζυγίαν τῷ τοῦ Τοίχου Κωνστατίνῳ ἐκπέμψειεν καὶ συζευχθῆ νομίμως αὐτῷ, ἐγγόνῃ αὐτῶν τοῦ προκατάρξαντος Βουλγάρων τοῦ Ἀσάν Ἰωάννου καὶ προσήκονσα τῇ ταιαύτῃ ἀρχῇ. Ἐπεὶ δὲ ἔτυχε τὸν Τοίχου Κωνστατίνου γυναῖκα νόμιμον ἔχειν, χωρισμὸν τοῦ ἀνδρός αὐτῆς πεποιήκασιν, καὶ τὴν γυναῖκα πρὸς τὸν βασιλέα Θεόδωρον ἐστειλαν. Οὗτοι μὲν οὖν ἔσχε τὰ τῶν Βουλγάρων, εἰρήνην, καὶ ἠρέμησαν ἐν ἀμφοτέροις τὰ πράγματα.

οἱ. Μετὰ δὲ ταῦτα ⁶³ νόσῳ (54) δεινῇ ὁ βασιλεὺς Θεόδωρος περιπέτωκεν. Ἀπέκαμον οὖν ἐν ταύτῃ καὶ ἰατρῶν χεῖρες, καὶ πᾶσά τις ἄλλη θεραπεία ἀπείρηκεν. Ἐν οὐκ ὀλίγῳ γοῦν χρόνῳ τῇ νόσῳ κατεξεσταθῆεις καὶ τὸ σῶμα ὅλον κατασκελετευθῆεις, ἐν τῷ τέλει λόγου μετανοίας ἐν ἑαυτῷ προσλαβὼν τὸ μοναδικόν (55) ὑπεισῆει σχῆμα. Ὡς δὲ οἱ τὰ κατ' αὐτὸν ἀκριβῶς τεθεαμένοι μοι διηγήσαντο, καὶ ἐξομολόγησιν ἐπεποιήκει (56) ψυχῆς ἀξίαν γενναίας καὶ

D cere esuevere, Paulum enim antequam vita excedant, quare vero id agant, fuse alibi diximus, monachorum habitum induunt. Nugantur itaque Theodorus Monembasiensis et ejus stolidissimus exscriptor Mathæus Cigala, qui aiunt eum in Sossandrorum monasterio monachum factum pro admodum vixisse tandemque mortem obiisse: Καὶ βασιλεύει ὁ υἱὸς αὐτοῦ Θεόδωρος δ'. Καὶ εἶδε τὸν κόσμον καὶ τὰ τοῦ κόσμου, ὅτι εἶναι μάταια καὶ ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ εἶναι αἰώνιος. Ἄφησε τὴν βασιλείαν καὶ ὑπῆγεν εἰς τὴν μονὴν τῶν Σωσάνδρων, καὶ ἐγένετο καλόγηρος, καὶ εὐαρέστησε τῷ Θεῷ διὰ τῆς τῆς ταπεινώσεως. Καὶ ἐκεῖ ἀπέθανεν. ALL.

(56) Ἐξομολόγησιν ἐπεποιήκει. Gregoras brevius, p. 61. ALL.

μεγαλόφρονος. Τὴν γὰρ εὐαγγελικὴν μιμησάμενος πόρνην (57), τὸν τῆς Μιτυλήνης ἀρχιερατικῶς προϊστάμενον εἰς τὴν τῶν αὐτοῦ σφαλμάτων ἐξαγορευαυ μετακαλεσάμενος ἔμπροσθεν τῶν αὐτοῦ ποδῶν πίπτει πρὸς τοῦθ' αὖτος, καὶ σακρῶν ἀπλέτοις βέβηκε τὴν γῆν ἐν ἧ κατέκειτο ἐπλυνεν, ὥστε καὶ πῆλον γεγενῆσθαι ἐκ τούτων, καθὼς οἱ κἀτιδόντες ταῦτα σαφῶς [P. 85] ἡμῖν παρεστήσαντο, καὶ τὸ « Ἐγκατέλιπόν σε, Χριστὲ, » συχνῶς ἐπεφώνει, τοῖς τῆς ἐξαγορευίας λόγοις τοῦτο συμπαραπλέκων. Ἐκείνος μὲν οὖν οὕτω βιώσας (58) καὶ μήπω ὄλους τέτταρας ἐνιαυτοὺς αὐτοκρατορήσας • κατὰ Νοέμβριον γὰρ ἄρξας, ἐν Αὐγούστῳ μηνὶ τὸ τέλος ἐσχόκη τῆς ζωῆς. Ὁ μὲν οὖν νεκρὸς αὐτοῦ ἐν τῇ τῶν Σωσάνδρων ἀπεκομίσθη μονῇ (59), καὶ ἐτάφη ἐκεῖσε ὅπου καὶ ὁ βασιλεὺς καὶ πατὴρ αὐτοῦ. Τελευτηκῶς δὲ ὁ βασιλεὺς Θεοδῶρος τρία κατελειοίπει παιδία, ἐν μὲν ἄρρεν τοῦνομα Ἰωάννην, δύο δὲ θῆλας, τὴν τε Θεοδώραν καὶ Εὐδοκίαν. Τὰς γὰρ ἑτέρας δύο αὐτοῦ θυγατέρας ἀνδρασι πρὸ τούτου συνέξενξε, τὴν μὲν πρώτην τὴν καὶ Εἰρήνην καλουμένην τῷ τοῦ Τοῖχου υἱῷ, καθάπερ ἔφημεν, Κωνσταντίνῳ, τὴν δὲ ἑτέραν τὴν καὶ Μαρίαν ὀνομασμένην τῷ τοῦ ἀποστάτου Μιχαήλ υἱῷ Μικηφόρῳ, ἧτις καὶ ἐν τῷ καιρῷ τῆς τοῦ πενθεροῦ ἀποστασίας τὸ κεινὸν ἀπέδοτο χάριτος, ὡς μὲν τινες ἐφασκον, ὑπὸ τοῦ συζύγου Νικηφόρου τυφθεῖσα πολλὰς, ὡς δὲ ἄλλοι ἐλεγον, φυσικῶ περιπεσοῦσα νοσήματι.

οἷ. Ὁ μὲν οὖν υἱὸς τοῦ βασιλέως Θεοδώρου ὁ Ἰωάννης πᾶν ἀφῆλιξ ἐτύχαιεν ὡν ἐν τῷ καιρῷ τῆς τελευτῆς τοῦ βασιλέως καὶ πατρός • οὕτω γὰρ τελείων ἐνιαυτῶν ὑπῆρχεν ὀκτώ (60). Ὁ δὲ πατὴρ

60 D : Ἦν δὲ ὁ υἱὸς αὐτοῦ οὕτω τελείων ἐτῶν ὀκτώ. Ὁ δὲ πατὴρ αὐτοῦ διαθήκην πεποίηκε τάχα μὲν ὡς ἐπὶ τῷ παιδί, τῇ δ' ἀληθείᾳ ἐπὶ τῷ πρωτοβαστασίῳ αὐτοῦ τῷ Μουζάλωνι Γεωργίῳ • τούτου γὰρ διετίθετο τὸ κράτος ἔχειν, μέχρις ἂν ὁ τοῦ βασιλέως υἱὸς εἰς ἡθῆν τελείαν ἀφίκοιτο. Καὶ προύβησαν ἐπὶ τούτοις προστάξει τοῦ βασιλέως ὄρκοι παρὰ τῶν ἐντυχόντων τῷ τότε. ἥλλ' οὕτω τριτάτος ὡν ἐν τάφῳ ὁ τοῦ βασιλέως νεκρὸς, καὶ ὡς ἀπὸ κοινοῦ συνθήματος συνδραμόντες πάντες οἱ ἐκείσε (στράτευμα δὲ ἦν ἰκανόν) καὶ οἱ πρὸς βασιλέως κεκακομένοι ἄνδρες εὐγενεῖς, ὁ Στρατηγόπουλος Ἀλέξιος, οὗ τὸν υἱὸν τετύφλωκεν, ὁ Τυρνίκης Κωνσταντίνος, οὗ εἶχε δέσμιον, ὁ Φιλῆς Θεόδωρος, ὃν τετύφλωκεν, ὁ Ζαγαρομήτης Γεώργιος, ὃν ἐκράτει, οἱ τέσσαρες υἱοὶ τοῦ πρωτοβαστασίου τοῦ Ραοῦλ καὶ αὐτοὶ καθειργμένοι, Νικηφόρος ὁ Ἀλυάτης, οὗ τὴν γλῶσσαν ἐξέτεμεν, αὐτοβόσι πρὸς τὴν Σωσάνδρων μονὴν κατὰ τοῦ ἐπιτρόπου πρωτοβαστασίου καὶ τῶν αὐταδέλων αὐτοῦ ἐντὸς τοῦ ἰεροῦ βήματος ξίφους ἔργον τούτους ἐποίησαν, καὶ τὸν βασιλέα ἐσκώπτου ὅτι ἀνδραρίῳ οὐτιδανῶ τὴν Ῥωμαίων ἀρχὴν ἐνεπιστεύσαν.

Theodori Dousæ et Leonis Allatii notæ.

(57) Τὴν εὐαγγελικὴν μιμησάμενος πόρνην. Lucas C evangelista, c. vii, v. 57 ; καὶ ἰδοὺ, γυνὴ ἐν τῇ πόλει ἧτις ἁματωλός, etc., peccatricem appellans prostitutæ pudicitie mulierem. Cujus resipiscentia in exemplum passim adducitur Hæc γυνὴ ἁμαρτωλός est Maria Magdalene, soror Lazari. Vide Cæsaris Baronii Annal. ecclesiast., ad annum Christi 32, n. 16 et seqq. DOUSA.

(58) Ἐκείνος μὲν οὖν οὕτω βιώσας. Mores Theodori tanquam illi infensus tacet Acropolita. Audiamus, si placet, ex Pachymere, p. 36. ALL.

(59) Τῇ τῶν Σωσάνδρων μονῇ. Monasterium hoc Sosandrorum Magnesiæ Deiparæ virginis nomine ipse imp. Joannes extrui fecit. teste Gregora, lib. ii, cap. 11 ; eundemque sepultum inibi dicit cap. ult. ejusdem libri. DOUSA.

(60) Acropolita octo annos nondum absolutos, Gregoras sex annos natum refert, p. 62. Phranza Gregoram sequitur. Pachymerius, lib. i, p. 33, novennem facit. Hinc erroris arguitur Flavius Blondus, qui duos Theodoro filios dat, eorumque tutorem Michaelē Palæologum ab eodem constitutum refert, lib. viii, Decad. II Hist. Et forte tunc accidit Theodorum Vatiari (Batatzium vel Batac-

A generoso ac magnifico dignam absolvit ; quippe evangelicam æmulatus meretricem, Mitylenensem archiepiscopum pro delictorum confessione acceptens, ante illius pedes in solum obvolutus lacrymarum indesinenter fluentium rivis terram, in qua jacebat, conspersit, adeo ut ex illis lutum concinnatum sit. Sic qui illa conspexere plane nobis affirmarunt ; et sæpe illud, « Deserui te, Christe, » inter confessionis verba immiscens inelamabat. Ita ille ætate peracta, nondum quatuor integros annos imperio positus mortem obit : principium enim regnandi Novembrem, Augustum finem vitæ fecit. Cadaver illius in Sosandrorum 164 monasterium delatum, ubi imperator et pater illius antea humatum est. Fato functus imperator Theodorus tres reliquerat filios, masculum unum nomine Joannem, feminas duas Theodoram et Eudociam. Namque alias duas, antequam ipse mortem obiret, viris nuptum dederat, primam, cui et Irene nomen erat, Constantino Tæchi filio, ut diximus, alteram Mariam nuncupatam defectoris Michaelis filio Nicephoro ; quæ tempore defectionis soceri de medio excessit, ut quidam asserebant, a marito Nicephoro multis verberibus coercita, ut vero alii naturali morbo extincta.

73. Theodori imperatoris filius Joannes in obitu imperatoris patris puer impubes erat et abhuc tenellus, octo annos neque eos integros natus. Ideoque pater illius ac imperator testamentum

ciūm vel Valacium dicere debuit) Græcorum, t appellabant, imperatorem mori, duobus filiis superstilibus, quibus pueris Michaelē Palæologum sibi affinitate conjunctum testamento dederat tutorem. Et infra : Michael Palæologus tutor crudelissimus pueros fidei suæ sub affini nomine ab eo, qui eum extulerat, commendato cum interfecisset, imperium assumpsit. In his postremis verbis alius Flavii errorprehenditur : Michael enim filium unicum Theodori Joannem excæcatum oclusumque in Nicetatorum castro custodiisque circummunitum magna diligentia asservavit, Pachymerius, lib. ii, p. 191. Vide de hoc eodem Joanne occæcato Gregoram, lib. iv, Phranz., lib. i, c. 5, et alios. Imo Joannes hic Theodori filius, qui interfectus a Michaelē asserebatur, post Michaelē ipsum superstituit ; eumque post Michaelis obitum Andronicus F. imperans sua præsentia honoravit, beneficiis ac muneribus cumulavit, pro paterno scelere exoravit, et veniam impetravit. Pachymeres, de Andron. Michaelis F., p. 103. Blondum sequitur Sabellicus Ennead. IX, lib. iv : Reliquerat Theodorus Michaelē cognomento Palæologum filiis tutorem, fecitque ei res fidem Balduino et Venetis futuræ pacis, si

fecerat, ut quidem videbatur, pro **165** filio, re autem, vera pro Georgio Muzalone protovestiario. Hunc enim testamento Romanarum rerum omnium moderatorem ac dominum instituerat, ita ut penes eum Romani imperii totius esset summa, quoadusque imperatoris filius ad perfectam ætatem pervenisset. Mandata imperatoris eorum qui tunc aderunt iurejurando confirmata sunt. Sed nondum tertius dies, postquam imperatoris cadaver tumulo conditum est, decurrerat, et tanquam ex composito quicumque illic comperiebantur Romani, cum ibidem non exiguo militum manus commeasset, concurrentes, necnon qui ab imperatore noxa atque incommodis attriti fuerunt nobiles et primæ conditionis homines, inter eos et Strategopulus Alexius, cujus filium Constantinum oculis spoliaverat, ipsum carceri constrinxerat; Constantinus Tornices magis ab imperatore Joanne primicerius constitutus, sed ab ejus filio privatus; Theodorus Philes obcæcatus et ipse; et Zagarommata Georgius, quem imperator Joannes protovestiariem crearat, filius vero illius paracœmomenon elegerat, sed quem non diu post dignitate illa exuerat; Nicephorus Alyattes, paulo ante præfectus canicelii factus, postmodum nullam ob causam ab imperatore lingua imminutus, officio etiam absolutus; et plerique alii veri opportuni ac celebres cum militibus confusi festinanter ad Sosandrorum monasterium, ubi protovestiarius sede locata justa demortui imperatoris faciabat, properant, **166** et adversum protovestiarium ac tutorem illiusque fratres non sine clamore irrumpunt. Quare proto-

Theodori Dousæ et Leonis Allatii notæ.

tutoris nomine contentus esset Palæologus. Sed homo vehementi spiritu multaque prudentia non solum Balduini opes fregit, sed evertit etiam fundidus. ALL.

(61) Μουζάλωνι Γεωργίω. Erat is non elaro genere ortus, sed ob cognitionem rerum et ad omnia aptitudinem atque morum urbanitatem a puero in aulam imperatoriam ascitus, ut cum multis æqualibus Theodoro imperatori collusor esset; qui ita se ad mores illius accommodavit, ut unus illi esset omnia faciens dicensque quidquid imperatori gratum erat. Amor eorum crescente ætate concrevit adeo, ut a quod eum jam imperatorem principem et autoritatis et gratiæ locum obtineret, solertissimus conector, quod illi placeret, dexter negotiorum administrator et fidus arcæorum particeps; quas ob res celeriter protovestiarii dignitate ornatus uxorem ex imperatoria familia duxit. Ex Gregora. Vide etiam Pachymerium *Historiarum* libro primo. Quibus notabis monstrum et *αἰστορησίαν* Sabellici, *Ennead*, IX lib. vi: *Sunt qui Gregorium Imisolium tutorem a Theodoro relictum scribant, quem sacris operantem Palæologus interfecerat, recepta ad se puerorum tutela, quos pari injuria ac nescio an majore etiam sustulit.* Georgius in *Gregorium* evasit, Muzalon in *Imisolium*, obtruncatus ab exercitu et populo in *interfectum a Palæologo*, puer unicus in *pueros*, obcæcatus in *sublatum*. Quid de reliquis exspectandum est? ALL.

(62) Τοῦτον γὰρ ἡ διαθήκη ἐποίησεν. Gregoras, p. 62, Georgio addit secundum curatorem Arsenium patriarcham, quem tacuit Acropolita. Neque

τούτου καὶ βασιλεὺς διαθήκην πεποίηκε, τάχα μὲν ὡς ἐπὶ τῷ παιδί, τῇ δ' ἀληθείᾳ ἐπὶ τῷ πρωτοβεστιαρίῳ τῷ Μουζάλωνι Γεωργίῳ (61) · τούτων γὰρ ἡ διαθήκη ἐποίησεν (62) τῶν Ῥωμαϊκῶν ἀπάντων πραγμάτων κύριον, ὥστε τὸ κράτος ἔχειν ἀπάσης τῆς τῶν Ῥωμαίων ἀρχῆς, μέχρις ἂν ὁ τοῦ βασιλέως υἱὸς εἰς τελείαν τὴν ἡλικίαν ἕφικτο. Καὶ προὔθησαν ἐπὶ τούτοις προσταξίαι τοῦ βασιλέως καὶ ὄρκοι (63) παρὰ τῶν ἐντυχόντων τῷ τότε. Ἄλλ' οὕτω τριταίως (64) ἦν ἐν τῷ κείμενος ὁ τοῦ βασιλέως νεκρὸς, καὶ ὡς ἀπὸ κοινῆς συνήματος συνδραμόντες πάντες (65) οἱ ἐφευρεθέντες ἐκεῖσε Ῥωμαῖοι — στρατεύματα δὲ ἦν ἱκανὸν συνηγμένον ἐκεῖσε, οὐ μὴν ἄλλα καὶ οἱ πρὸς τοῦ βασιλέως κεκακωμένοι (66) ἄνδρες ἐγγενεῖς καὶ τῆς πρώτης τυγχάνοντες τάξεως, ὧν εἰς μὲν ὑπᾶρχεν ὁ Στρατηγόπουλος Ἀλέξιος, οὐ τὸν υἱὸν Κωνσταντῖνον τετύφλωκεν, αὐτὸν δὲ καθεῖρξεν, ὁ Ἰορνίκης τε Κωνσταντῖνος, ὃν μέγαν πριμικῆριον ὁ βασιλεὺς Ἰωάννης εἶχε καὶ πρὸς τοῦ βασιλέως υἱοῦ καθωσίωτο, ὁ Φιλῆς Θεόδωρος τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ αὐτὸς ἐξορωρυγμένος, καὶ ὁ Ζαγαρομμάτης Γεωργίος, ὃν πρωτοβεστιαρίτην μὲν ὁ βασιλεὺς ὠνόμασεν Ἰωάννης, ὁ δὲ υἱὸς αὐτοῦ παρακακωμένον πρῶτον τιμάσας μετὰ βραχὺ καθωσίωσε, Νικηφόρος τε ὁ Ἀλυάτης, ὃν πρὸ βραχέως ἐπὶ τοῦ κανικλείου τετιμηκῶς ὑπερὸν τῶν γλώττων ἐπ' οὐδεμιᾶ αἰτία ὁ [P. 86] βασιλεὺς ἐκτεμῶν καθωσίωσεν, ἄλλοι τε πολλοὶ τῶν χρησίμων καὶ ὀνομαστῶν ἀνδρῶν, οἱ τοῖς στρατιώταις ξυγιόντες καὶ ἅμα συνδραμόντες καὶ ἐπὶ τῇ τῶν Σωσάνδρων συνακίοντες μονῇ κατὰ τοῦ πρωτοβεστιαρίου καὶ ἐπιτρόπου καὶ τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ ἀποδοεῖ (67) ἐφώρμησαν · ἐκεῖσε γὰρ εἶχε

diversus est Phranza ALL.

(63) Καὶ ὄρκοι. Gregoras, p. 63. ALL.

(64) Οὕτω τριταίως. Gregoras, Pachymerius et Phranza tradunt fuisse perpetratum die nono, et forte omnes vera nuntiant. Neque enim statim atque moritur imperator, sepulturæ traditur. Quare sex primis diebus funus illius curatum est, elatum, propositum populo, terræ tandem traditum nono vero die ab illius obitu, tertio illius sepultura Muzalones obtruncarunt. ALL.

(65) Συνδραμόντες πάντες. Solemnitas exsequiarum et frequens omnium concursus non merebatur tam indignum spectaculum. Convenerant enim in templum patriarcha cum clero universo, matronæ, omnes nobiles, ut de more lugerent et memoriam imperatoris celebrarent. Aderant omnes principes, plebei quoque non deerant, confluerat omnis exercitus, non eadem omnes sententia, alii luctum preferentes, alii necem spirantes, et quod sane atrocius est, dum hymni concinerentur, vel ut Acropolita dicit, dum sacrosanctæ missæ sacrificium offerretur et cultus divinus perageretur. Gregoras, p. 65. Similia sunt que narrat Phranza. ALL.

(66) Οἱ πρὸς τοῦ βασιλέως κεκακωμένοι. Pachym., p. 23, 24, 64, 65. ALL.

(67) Καὶ τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ ἀποδοεῖ. Gregoras, p. 66. Scriba hic ob similitudinem obtruncatus, ut id quoque obiter advertam, Theophylactus nuncupabatur. eratque affinis Georgii Pachymerii historici. Audiamus ab ipso libro primo, p. 59. ALL.

τὴν σκηνὴν ὁ πρωτοβεστιαρίος, καὶ τὴν ὅσιν τοῦ τεθνηκότος βασιλέως ἐπλήρου. Γνοὺς οὖν ὁ πρωτοβεστιαρίος τὴν ἐφοδὸν τοῦ λαοῦ ὥρμησε τοῦ ναοῦ ἐξίεναι· ἐνθὸν γὰρ ἦν τῆς θείας μυσταγωγίας τελουμένης ἐπακροώμενος. Ἀλλὰ τινες τῶν τῆς βουλῆς ἐκείνης συμπρόντες αὐτῷ, δεύσαντες μὴ ἐξίῶν καὶ ἐποχηθεὶς ἐντρέψῃ καὶ πρὸς ἑαυτὸν ἐφεκλύσεται τὸν λαὸν κἀντεῦθεν καὶ αὐτοὶ φωραθεῖεν, πρὸς ὀρκωμοσίας ἐτέρας (68) ἐχώρουν. Ἦδη γὰρ τοῦ βασιλέως πρὸς τὰς ἐσχάτας ὄντος ἀναπνοῆς Θεοδώρου, καὶ τῆς διαθήκης εἰς ἐπήκοον πάντων ἀναγνωσθείσης αὐτοῦ, ὁμνύουσιν ἅπαντες τὰ διατεταγμένα τῷ βασιλεῖ φυλάξαι ἀπαραιοίητα. Εἶτα καὶ μετὰ τὸ ἀποβιώσασθαι πάλιν ὁμνύουσιν ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς. Τρίτον οὖν ἡδη διὰ τὰ προειρημένα ὄρκους καὶ συνθήκας ἐμπεδωθέντες πείθουσι τὸν πρωτοβεστιαρίον συνίστασθαι τοῦ ναοῦ σύναμα τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ Ἀνδρονίκῳ, τὴν τοῦ μεγάλου δομεστικῆς ἀξίαν τετιμημένῳ, καὶ τῷ πρώτῳ αὐτοῦ ἀδελφῷ, ὃς καὶ πρωτοκυνῆγός τετίμητο. Ὡς δὲ τὸ πλῆθος εἶδον γυμνοῖς τοῖς ξίφεσι κατ' αὐτῶν χωροῦντας, ἐντὸς εἰσῆσαν τοῦ ἱεροῦ βήματος (69), καὶ τὴν παναγῆ περιπτουζόμενοι τράπεζαν ἐκείσε ξίφους ἔργον γεγέννηται, μηδὲ μετὰ τὸν φονὸν οἶκτον λαβόντων τῶν φουρτῶν· τοιοῦτον γὰρ τὸν θυμὸν (70) ὁ λαὸς ἅπας ἐνεδειξάτο κατ' αὐτῶν, ὥστε καὶ μεληδὸν διατεμόντες αὐτὸν, μᾶλλον δὲ κατὰ ἄσθρα, ἢ καὶ σμικρὰ τῶν σαρκῶν διελόντες τεμάχια ἕκαστος τὸ οἰκεῖον τμήμα κρατῶν τῆς ἐπιθυμίας ἐνεφορήθησαν. Καὶ ταῦτα μὲν τοιοῦτον ἔσχε τὸν τρόπον.

α5'. Οἱ δὲ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ πλήθους ⁶⁵ οἱ τε τῶν ἐν τέλει καὶ οἱ τῶν στρατιωτικῶν ταγμάτων σὺν τοῖς καὶ τοῦ ἱεροῦ καταλόγου (συμπαρῆν γὰρ αὐτοῖς καὶ ὁ πατριάρχης (71) καὶ τῶν ἐπιφανεστέρων ἀρχιερέων τινές) σκέψιν ἐπεποίησαν περὶ τῶν κοινῶν

⁶⁵D : Καὶ οὕτω συνελθόντες ἅμα τῷ ἱερῷ καταλόγῳ καὶ τῷ πατριάρχῃ σκέψιν ἔθεντο τὸ τίς ἂν εἴη ἄξιος περὶ τῶν κοινῶν πραγμάτων διοίκησιν. Ἡρωτοῦντο γοὺν οἱ Ῥωμαῖοι, εἶτα Λατίνοι, εἶτα Σκύθαι, καὶ πάντες τὸν Κομνηνὸν Μιχαὴλ τὸν Παλαιολόγον ἐπέλεγον καὶ τοῦ παιδὸς ἐπίτροπον εἶναι καὶ τῶν κοινῶν διοικητήν. Καὶ ὡς ἐν ὀλίγῳ ταπεινὰ δεσποτικῇ αὐτὸν ἀναδοῦσι, καὶ μετὰ μικρὸν εἰς βασιλεῖον ἀνάχθη περιωπῆν.

Theodori Dousæ et Leonis Allatii notæ.

(68) Πρὸς ὀρκωμοσίας ἐτέρας. Certe si usquam alias, hoc certe ævi Græcis hisce jusjurandum ludus est. et jurare sæpius pejerare fuerit; jurarunt siquidem proceres concertis verbis ex sententia imperatoris, antequam ille moreretur, se omnia ad amissum servaturos quæ ille in testamento præscripserat; deinde statim post ejus obitum pejerant. Nam cum se cognosceret ob rerum novitatem proceribus invisum Muzalon, qui dignitatis illius fastigium ægre ferebant, cum multi essent ad quos simul et tutela pueri et imperii administratio magis pertineret convocatis omnibus in curiam submisit eis collocutus, haud obstare sibi intulit se tum imperii administratione tum tutela pueri cessurum. Proceres simul velut ex composito id recusarunt, jusque jurandum priore sanctius daturum a nobilibus tum a plebe militari; sibi que et familiæ suæ quilibet exitium imprecantur, nisi quod jurassent sancte servassent, ac Muzalonis tutelam imperatoris vero filio imperium insidiarum expers et inviolatum ad omnem posteritatem tuerentur. Cum deinceps exercitus in ecclesiam rueret et timore percitus Muzalo clabi conaretur, iidem omnes simul, ut ille egradiens templo salutem suam provideret, denuo jusjurandum adjecerunt, velle

A vestarius cognita multitudinis irruptione templo, in quo divinæ mystagogiæ sacrum audiebat, egredi conatur. Sed quidam consilii ac facinoris fautores, qui cum eo erant, timentes ne suo exitu equo insidens multitudinis animos illectos sibi consociaret, indeque ipsorum perfidia propalaretur, ad novum jusjurandum adiguntur. Nam cum Theodorus imperator extremum spiritum ageret et illius testamentum omnibus audientibus percurreretur, universi sese jurejurando ad omnia imperatoris mandata sine ulla immutatione conservanda constrinxerant. Præterea postquam animam efflavit, pro iisdem sacramentum iterarunt. Tertium propter jam dicta novo jurejurando et pactionibus astricti protovestiario suadent, ut una cum fratre suo Andronico, magi domestici munere insignito, et majore alio fratre, qui protocynegus erat, mordicus templo adhæreresceret. Sed multitudinem strictis ensibus adversum se irruentem intuiti sese in sacrarium conferunt, et immaculatam amplexati mensam obtruncantur, cum neque post necem paricidarum animos ad misericordiam allexissent. Tantoque populus furore insanit, ut eo membratim diviso sive potius in articulos aut minutissimas carnis particulas discerpto, quicumque proprium frustum manu tenens pro libidine exsaturati sint. Et hæc quidem sic evenere.

167 76. Verum ex Romano populo tum in dignitate constituti tum militarium cohortium duces, et cum eis sacri senatus principes, quibus cum una et patriarcha et celebriorum archiepiscoporum plerique, de rebus publicis consultarunt,

D se omnia tuta quæ imperator præceperet, et cordi sibi esse æque ac propriam Muzalonis vitam. Hinc non semel sed sæpius se religione obstrinxerant; et tamen cum res ipsa cogeret sive vindictæ studio sive odio sive neglectu, utinam non impulsu et adhortationibus jura divina atque humana violantes, necibus Muzalonum manus dedere. Vide quæ de his sacramentis et execrationibus præter Acropolitam referunt Gregoras, Phranza et Pachymerius. ALL.

(69) Τοῦ ἱεροῦ βήματος. Quid fuerit βῆμα, vide Glossarium Meursii in πρόθεσις. Dousæ. — Gregoras, lib. iii, p. 65. Paria sunt quæ nobis dat Phranza: sed hujusce rei tragœdiam multo melius ac fusius prosequitur Pachymerius, lib. i, p. 55. ALL.

(70) Τοιοῦτον γὰρ τὸν θυμὸν. Causas tanti odii recenset Pachymerius, lib. i, p. 54. ALL.

(71) Trucidatis jam Muzalonibus et inepto ad imperandum Joanne immatura adhuc ætate, quaeritur ab omnibus qui imperium regal, nutantem principatum sustentet, nec oneri cedat; nec aptior indicatur Michael Palæologo. Vide Gregoram et Phranzam. Pachymerius quoque hisce fusius rem prosequitur. ALL.

quisnam earum administrationem in se suscipere dignus atque idoneus haberetur et aliis melius imperio consulere posset. Haud enim conveniens esse existimarunt, Romanum imperium, majestate ac dignitate tantum, a puerulo, qui vel fructibus allici poterat vel talis adhuc luderet, gubernari : sed necessarium esse judicarunt eum clavum tanti imperii tenere et gubernacula rei publicæ tractare, qui tutam a naufragio navim adversariorum ventorum vi impetitam, variorum fluctuum strepitu turbatam ac fere obrutam, et ut verbo expediam, ingenti tempestate periclitantem, ideoque gubernatore generoso atque accommodo ad eam ab imminentibus opprimentibusque miseriis conservandam indigentem, conservare posset. Statim enim Persarum confinia ab irruptione adversus Persas concurrentium Tachariorum, cum non adhuc stabili amicitia firmarentur neque ad certam pactionem ac concordiam convenissent, notabilius turbabantur ; et in Occidente ad Naxium flumen, quem plebs Bardarium vocat, defector Michael omnia occupaverat, et in ea regione oppidula et castra sibi addixerat, adeo ut ea **168** sine ullo metu teneret et discrimine potiretur. Præterea et alia suspicio plurimos, sed prudentes potissimum, angebat, defectoris Michaelis inquam generi. Namque Manfredo Siciliæ regi, ut prænaravimus, filiam Helenam matrimonio conjunxerat, et aliam affinitatem ex filia sua Anna cum Achaïæ principe contraxerat, quin etiam Cpoli Latina gens Romanis adeo inimica, quam Balduinus sustinebat, incederat. Hac ratione Romanorum imperium graviter ægrum vehementerque undique laborans qui probe regeret, procures investigare, omnium nihilominus oculi in Michaelom Comnenum, cujus sæpe meminimus, ferri. Verum cum de hoc populus etiam expostulandus esset, ut cujusnam ille sententiæ esset ipsi experirentur, et in quem magis animis propenderet cognoscerent, interrogationes secundum genera et ordines institutæ sunt. Et primum quidem Romani seiscitantur, Illi universi confertim, unoque ore, non alium præter Michaelen

A πραγμάτων, τίς ἂν εἴη ἄξιός τὴν τούτων οἰκουμένην λαβεῖν καὶ κρείττονως τῶν ἄλλων διευθετησασθαι. Οὐ γὰρ προσῆκον (72) ἔκριναν τὴν τῶν Ῥωμαίων ἀρχὴν τασαύτην οὔσαν ὑπὸ βρεφυλλίου ὀπωριζομένου ἢ καὶ ἡστραγαλιζαντος διευθύνεσθαι, ἀλλ' ἔκριναν χρεὼν εἶναι τὸν δυνάμενον τὴν τῶν Ῥωμαίων σῶζειν ὀλκάδα (73) ἐπὶ τῶν αἰάκων καθῆσθαι βασιλείων, πολλῶν μὲν ἐναντίων πνευμάτων [P. 87] καταπνεύτων αὐτῇ, ἄλλεπαλλήλων δὲ κυμάτων καταδομοῦντων καὶ ταρακτόντων, καὶ ἡπλῶς εἰπεῖν ἐπὶ μεγάλου τυγχάνουσαν κλύθωνος, καὶ κυβερνήτου δεδρημένην γενναίου πρὸς τὸ ὑπεραναι γενέσθαι τῶν ἐπελθόντων ταύτῃ θειῶν. Αὐτίκα γὰρ μὲν ὁμοροῦντα τοῖς Πέρσαις τοῖς ἐφόδοις ἐθαυροῦντο ὑπὸ τῶν ἐπερχομένων κατὰ Περσῶν Ταχαρίων · οὐπω γὰρ εἰς τείλειαν εἰρήνην ἀποκατέστησαν, οὐδὲ εἰς ξυμβιβάσεις καὶ συμφωνίας βεβαίαις ξυνήεσαν. Καὶ τὰ ἐν δυσμῇ μέχρι καὶ αὐτοῦ τοῦ ποταμοῦ Νάξιοῦ, ὃν καὶ Βαρδάριον ὁ πολὺς καλεῖ λαός, ὁ ἀποστάτης Μιχαὴλ ὑφ' ἑαυτὸν ἐποιήσατο, καὶ τὰ ἐν αὐτῇ πολίχνιά τε καὶ φρούρια παρεστήσατο, καὶ ἀφόβως τούτων ἤρχε καὶ ἀκινδύνως ἐδέσποζεν. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἑτέρα τις προσδοκία τοὺς πολλοὺς, μᾶλλον δὲ τοὺς ἐχέφρονάς ἐθαύρατε, τὰς ἐπιγαμβρίας φημί τοῦ ἀποστάτου Μιχαὴλ · τὸν τε γὰρ ῥῆγα Σικελίας Μαφρέ, καθὼς προειρήκαμεν, τῇ ἑαυτοῦ θυγατρὶ Ἐλένη συνέζευξε, καὶ κῆδος δὲ ἄλλο ἐπὶ τῇ θυγατρὶ αὐτοῦ Ἄννη μετὰ τοῦ τῆς Ἀχαΐας πρίγκιπος ἐπεποιήτο, ἦν δὲ καὶ ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει τὸ τῶν Λατίνων γένος, ἐχθρόν καὶ αὐτὸ τυγχάνον Ῥωμαίοις, ἐν οἷς καὶ βασιλεύων ὁ Βαλδουῖνος ἐτυγχάνεν. Οὕτω μὲν οὖν τῶν πραγμάτων δυσχερὲς εἶχεν ἢ τῶν Ῥωμαίων ἀρχῇ, ἐζήτησαν δὲ ἄρα οἱ προὔχοντες τὸν καλῶς αὐτῶν προστησόμενον. Συμπάντων δὲ οἱ ὀφθαλμοὶ (74) πρὸς τὸν Κομνηνὸν Μιχαὴλ ἀφεώρων, οὗ πολλάκις ὁ λόγος ἀπεμνημόνευσεν. Ἐπειδὴ δὲ ἔδει καὶ ἐρωτήσεις γενέσθαι πρὸς τὸν λαόν, ἵνα σχοῖεν σφῶν αὐτῶν ἀπόπειραν τῆς βουλήσεως καὶ γνοῖεν ἐκάστου πρὸς ὃν ἔχει οὗτος ῥοπὴν, αἱ πεύσεις κατὰ γένη καὶ κατὰ τάξεις ἐγένοντο. Καὶ πρῶτον μὲν ἠρωτῶντο οἱ Ῥωμαῖοι, καὶ ἡπαξάπαντες ὁμοθυμαδὸν ὡς ἐξ ἐνὸς στόματος τὸν Κομνηνὸν Μιχαὴλ εἶθελιν εἶναι ἔλεγον

Theodori Dousæ et Leonis Allatii notæ.

(72) Οὐ γὰρ προσῆκον. De his omnibus vide Gregoram lib. III, et qui Gregoram exscribit, Phranzam, lib. I, c. 3. ALL.

(73) Ὀλκάδα. Navis optime confertur cum republica seu imperio, gubernator cum principe, curæ, turbæ, negotia, seditiones, tempora dubia cum marinis fluctibus, cives cum vectoribus. Theophylactus Simocatta *Mauric. hist.*, lib. I, c. 1 : Χαλί-
νον λόγῳ τὴν ἐξουσίαν, φιλοσοφία τὸ κράτος αἰά-
κιζε. Cicero epist. ad Q. Corificium : *Quamobrem, m. Quinte, conscende nobiscum et quidem ad pup-
pin. Una navis est jam bonorum omnium, quam
quidem nos damus operam ut tutam teneamus :
utinam prospero cursu. Sed quocumque venti erunt,
ars nostra certa non deerit.* Et in Sextiana : *Navis
reipublicæ fluitans in alto tempestatibus seditio-
num et discordiarum.* Et in Pisonem : *Qui maximis tur-
binibus ac fluctibus reipublicæ navim gubernassem.*
Choricus Sophasta oratione peracta in Procopium

D Gazium : Ὅμως ἀπῆλθεν ὁ Δημοσθένης, καὶ προσ-
έτι βιαίῳ θανάτῳ, καὶ τὴν Ἀθηναίων τύχην σαλυ-
σμένην καταλιπὼν δίκην νεῖος περικλυζομένης
ἀνέμῳ τε βία καὶ συγχύσει κυμάτων. Ὁ δὲ τὴν
ἐνεγκοῦσαν ἀφῆκεν εἰς ἀσφαλῆ τε καὶ μέγαν ὀρμι-
ζομένην λιμένα τὸν ἱερέα. Sed omnium optime at-
que elegantissime turbas ac seditiones reipublicæ
expressit Alcæus : Τὸ μὲν γὰρ ἐνθεν κύμα κυλίν-
δεται, τὸ δ' ἐνθεν. Ἄμμες δ' ἂν τὸ μέσσον ναὶ φο-
ρήμεθα σὺν μελαίνα χειμῶνι μοχθεῦντες μεγάλοι
κάλων. Περὶ μὲν γὰρ ἄντιος ἰστοπέδαν ἔχει, λαίφρος
δὲ πᾶν ζᾶσθλον ἤσθ, καὶ λακίδες μεγάλαι κατ' αὐτό.
Καλᾶσι δ' ἀγκυραὶ. (Alcæi fragmentum dedi ab
Hermanno Elem. doctr. metr. p. 688.) ALL.

(74) Συμπάντων δὲ οἱ ὀφθαλμοί, Gregoras, p.
70. Artes etiam ipsius ad occupandum imperium
(neque enim soti aliorum lubentis rem commi-
sisset) fusius exprimit Pachymerius, lib. I. ALL.

τῶν Ῥωμαϊκῶν πραγμάτων κηδεμόνα καὶ φροντιστήν καὶ ὡς οἰκείου δεσπότην ἔχειν αὐτόν. Καὶ τὸ Λατινικὸν δὲ φύλον ἐρωτηθὲν οὐ πολλῆς ἐδέηθη τῆς ἀποκρίσεως, ἀλλ' εὐθὺς τὸν Κομνηνὸν Παλαιολόγον τὸν Μιχαὴλ ἐζήτησαν καὶ οὗτοι ἀρχηγὸν ἀπάντων τολεῖν. Ἐπεὶ δὲ καὶ τὸ Σκυθικὸν ἤρουντο γένος, οὐ βαρβαρικῶς ἀπεκρίνοντο, ἀλλὰ καὶ λίαν Ἑλληνικῶς τε καὶ συντεῶς, καὶ οὐ κρείττονα ἄλλον εἰδέναι διισχυρίζοντο εἰς τὸ ἀρχειν ἀπάντων τοῦ Κομνηνοῦ Μιχαὴλ. Οὐ μὲν ἀλλὰ καὶ ὁ ἱερός κατάλογος, ἐπὶ τὸν Κομνηνὸν εἴρα Μιχαὴλ πρὸς τὸ ἀντιλαβέσθαι τῶν Ῥωμαϊκῶν πραγμάτων οὐ μικρῶς δυσχεραίνοντα, ἀλλ' οἷον κατοκνοῦντα καὶ ἀναβαλλόμενον τὴν ἐγχείρησιν καὶ τάχα καὶ ὡς αἰτίαν τιθέντα τὸν πρὸ βραχίως προδύνατα ὄρκον ἐπὶ τῷ τοῦ βασιλέως Θεοδώρου παιδί, οὐ μόνον ἀγράφως αὐτῷ συνεχώρουν τῆς πράξεως, [P. 88] ἀλλὰ καὶ ἐγγράφον ἐξέθετο τόμον, ἐν ᾧ σὺν τῷ πατριάρχῃ οἱ ἀρχιερεῖς πάντες ὑπογεγράφασι, διαλαμβάνοντα ὡς οὐ μόνον ἐν τῷ ἀδεκάστῳ βήματι τοῦ Χριστοῦ οὐχ ὑπέξει λόγους τοῦ πράγματος, ἀλλὰ καὶ στέφανοι θεϊότεροι τούτῳ πλακῆσονται ἕνεκα τοῦ εἰς σωτηρίαν ἐληλυθέναι τοῦτου τοῦ χριστιανικοῦ λαοῦ. Οὕτω μὲν τὸν τοῦ Κομνηνοῦ Μιχαὴλ λογισμὸν ἀποτινάξαι τὴν θειλίαν φρονίμως, καὶ ὡς δέον ἦν, ἀπειργάσαντο.

οὗ. Καὶ οὕτω μὲν ⁶⁶ καὶ ὁ Κομνηνὸς Μιχαὴλ τὸν ἀγῶνα τῆς βασιλείου αὐτῆς ὑπέισθεν. Καὶ πρῶτα μὲν (75) ἐν τῷ δεσποτικῷ τούτου ἀνήγαγον ἀξιωματι, καὶ ταινίαν δεσποτικὴν τῇ τούτου περιτιθέασαι κεφαλῇ. Μικρὸν τι πᾶν (76) χρονικὸν παρῆλθε διάστημα, καὶ ἐκὼν ἄκων εἰς τὴν βασιλείου ἀνήχθη περιωπῆν, πολλὰ πρὸς τῶν προύχόντων ἐκβιασθεῖς, καὶ οἷς τὰ κοινὰ τῶν πραγμάτων ἔμελε * καὶ γὰρ ἐπὶ τῆς βασιλικῆς ἀσπίδος οἱ τῶν ἐν τέλει καὶ οἱ ἄλλοι τῶν στρατευμάτων κρείττους ὄντες καθίσαντες βασιλικῶς ἐπυφήμησαν. Ἐπεὶ δὲ εἶδει καὶ βασιλικῇ διαδόχῳ τούτου στεφθῆναι, ἐπὶ τὴν προκαθημένην πόλιν τῶν Βιθυνῶν ἀφίκετο Νικαίαν, ἐνθα παρὰ τοῦ πατριάρχου (77) Ἀρσενίου τὸ βασιλικὸν ἐταινιώθη διάδημα. Ἐπεὶ δὲ ἀπὸ τῶν τοῦ βασιλέως Θεοδώρου ἐκκρίτων δοκούντων εἶναι καὶ μεγιστάνων ὁ Καρυανίτης (78), ὃν καὶ πρωτοβεστιάριον ἐκείνος προέ-

⁶⁶ D: Ἐπεὶ δ' ἀπὸ τῶν μεγιστάνων ὁ Καρυανίτης ἦν, ὃς καὶ φόνον κατεψήφισατο τῶν Μουζαλωνῶν, τούτου ὁ βασιλεὺς Μιχαὴλ, ἴσο μᾶτι νεωτερίσθη, ἐν εἰρκτῇ ἐθετο. Ὁ δὲ ἀπαδρῆς περὶ τὰ τῶν Περσῶν ὄχετο. κατασχεθεῖς δὲ ὑπὸ τῶν Τουρκομάνων πειρῶνται. Ἐναπολείπτο δὲ ἀπὸ τῶν περιωνύμων ὁ Ἄγγελος Ἰωάννης ὁ πρωτοστράτωρ, ὃς κατὰ τὴν θυσμὴν ἦν. Τούτου πέμψας ὁ βασιλεὺς ἤθελεν ἀγαγεῖν, καθ' ὃδὸν δὲ βέλει τρωθεῖς ἐτεθνῆκει. Ὁ γὰρ βασιλεὺς τὸν αὐτάδελφον αὐτοῦ μέγαν χειροτονησας δομέστικον, καὶ τὰ στρατεύματα παραδούς αὐτῷ, εἰς δύσιν ἐκπέμπομε κατὰ τοῦ ἀποστάτου Μιχαὴλ. Ὡν δ' ἀνηγορεύθη, σεβαστοκράτορα εἶναι τούτου πέπομφιν. Συνῆν δὲ αὐτῷ καὶ στρατηγόπουλος Ἀλέξιος καὶ ὁ πρωτοβεστιάριος Ραοὺλ Ἰωάννης. Τετίμηκε δὲ καὶ τὸν στρατηγόπουλον μέγαν δομέστικον, καὶ τὸν ἐξ ἐτέρου μητρὸς αὐτάδελφον αὐτοῦ Κωνσταντῖνον Καίσαρα τετίμηκε καὶ εἰς τὰ τῆς Παφλαγονίας ἔστειλε μέρη.

Theodori Dousæ et Leonis Allatii notæ.

(75) Καὶ πρῶτα μὲν, Gregoras, p. 71. Ex Gregora sua descripsit Phranza. Pachymerus nihilominus primum cum ad magni ducæ officium evectum tradit, lib. 1, p. 67. Quomodo postea ex magno duca despota dignitatem induerit, et tum adversorum tum favorabilium procerum sententia et concertationes in pleno senatu, ubi intervenerat et patriarcha et clerus fusissime prosequitur Pachymerius, lib. 1, 29. ALL.

(76) Μικρὸν τι πᾶν Gregoras, p. 78. Similia

A Comnenum Romanarum rerum tutorem ac curatorem, et eum veluti dominum proprium agnoscere se velle fatebantur. Cum ex Latina natione quaeretur, non multa expectatione opus fuit, tanquam quæ subito Michaelē Palæologum omnium summum principem postulavit. Cum Scytharum quoque genus percontarentur, non barbare sed Græce admodum prudenterque respondit, et Michaelē Comneno præstantiorem, cui summa imperii dedit deberet, se tenere **169** neminem contendebant. Quin imo sacer senatus Michaelē Comnenum multo nisu rerum Romanarum administrationem detrectantem, procrastinantem atque deludere provinciam conantem, et forte etiam non multum ante tempus de Theodori imperatoris filio sacramentum causantem, patriarcha et cæteri omnes præsules non tantum voce, sed scripto etiam tomo, in quo ea continebantur, tantum abesse ut pro tali conatu apud justum judicem Christum rationem redderet, ut coronis diviniotibus potius coronandus esset, quod in salutem Christiani populi accessisset, suadebant, atque facultatem similia in se recipiendi concedebant. Sicque ut Comnenus Michaelē metum animo pelleret, prudenter sane, et uti necesse erat, effecerunt.

77. Ita Michael Comnenus imperatorii dominatus certamen adiit. Et primum quidem eum despotica dignitate exornant: mox tænia etiam despotica caput coronant. Nec multum temporis processit, et ipse volens nolens **170** vi ab eminentioribus, et quibus res publicæ curæ erant adactus ad imperatorium culmen ascendit. Etenim imperatorio scuto, qui in dignitate, et alii cohortium celebriores, collocatum acclamationibus prosequuntur, et imperatorio diademate coronandus ad regnam Bithynarum urbium Nicæam proficiscitur, in qua a patriarcha Arsenio corona imperii decoratur, Quando vero ex iis qui apud Theodorum imperatorem selectiores esse ac præcipui videbantur, Caryanites protovestiarii dignitate ab eo decoratus reliquus erat, qui jam dictorum protovestiarii et fratrum illius necem patraverat et tunc temporis

habent Phranza, c. 4: Pachymerius, p. 98. ALL.

(77) Ἐνθα παρὰ τοῦ πατριάρχου, Acropolita plurima in hoc negotio silentio prætermittit, ne invidiam suo conslet Palæologo. Ea tamen ex aliis subministrantur, Gregora, p. 78. Nec diversa sunt quæ scribit Phranza.

(78) Ὁ Καρυανίτης Pachymerius, p. 63. Reliquos, si sibi adversari poterant vel suis conatibus impedimento esse, ut de medio tulerit, habeto tibi ex Pachymere, p. 80. ALL.

Romanam militiam gubernabat, ne quid novi attentaret, in carcerem a Michaele imperator intruditur. Ille fuga sese surripiens ad Persas comeat, sed a quibusdam Turcomanis interceptus rebus spoliatur et ipse de medio tollitur. E principibus etiam et magni nominis viris Joannes Angelus, munere protostrator, in Occidente ætatem agebat, non exiguæ militiæ partis præfectum. Hunc post protovestiarium imperator diligebat Theodorus, illique in honoribus aliisque omnibus plane secundas tribuebat. Eum ut ad se duceret, quosdam e familiaribus imperator miserat: sed inter eundem metu obrutus exspiravit. Hi itaque inter eos qui in dignitatibus erat et præcipui apud eum habebantur, primas sine controversia ferebant. Cæteri **171** leves hominum, nulla consideratione digni, ideoque tanquam nullius sortis homines negleximus, igitur imperator Michael antequam regio more coronaretur, fratrem germanum suum Joannem Comnenum magnum domesticum constitutum Romanis illi concreditis agminibus in occiduas partes adversus Michaelem defectorem dimittit, et illi Alexium Strategopulum, Joannem Raulum, primum protovestiarium Raulis filium, aliosque militiam doctos et cum adversario congregari, uti par est gnaros socios adjungit. Michael ipse imperator acclamatus fratrem suum germanum Joannem Comnenum Sebastocratorem fecit, et ad eum in occiduis morantem dignitatis insignia transmisit. Strategopulum Alexium magnum domesticum crevit, et alterum fratrem Constantinum, ex alia ortum matre, Caesaris munere decoratum, in Paphlagoniam mandavit, ut urbes in ea, exercitum oppidaque inviseret.

Κωνσταντῖνον ἐξ ἐτέρας ὄντα τούτῳ μητρός τῷ τοῦ Καίσαρος τετίμηκεν ἀξιώματι καὶ εἰς τὰ τῆς Παφλαγονίας ἔστειλε μέρη, τὰς ἐκεῖσε πόλεις καὶ τὸν στρατὸν ἐπισκεψόμενον καὶ τὰ φρούρια.

78. Sed cum regendi potestatem sibi asseruisset, omnes ex quacunque causa ab imperatore Theodoro custodiæ mancipatos aut quomodolibet neglectos **172** liberavit et revocavit et munificentioribus donis cohonestavit, et ut rem in pauca conferam, erga omnes dominatione splendidius usus est, et large effuseque pecunias distribuit. Tum Romanorum multitudinem, cujuscunque illa ordinis, cujuscunque generis aut instituti fuisset, multa exsultare lætitia et rebus secundis gaudere, intue-

Α βαλεν, ἐσώζετο, ὅς καὶ τῶν προειρημένων τοῦ τε πρωτοβεστιαρίου καὶ τῶν ἀυτάδελφῶν αὐτοῦ φόνον εἰργάσατο (ἐκεῖνος καὶ γὰρ τῷ τότε τὴν Ῥωμαϊκὴν στρατιάν ἐπεκράτει), τοῦτον ὁ βασιλεὺς Μιχαὴλ, ἵνα μὴ τι νεωτερίσῃ, ἐν εἰρῆτῇ ἔθετο. Ὁ δὲ ἀπαθρὸς ἐπὶ τὰ τῶν Περσῶν ὄχετο, ὑπὸ τείνων δὲ Τουρκομάνων κατασχεθεὶς ἐσκύλευται μὲν τὰ αὐτοῦ καὶ αὐτὸς δὲ πεφόνευται. Ἐναπολέλειπται δὲ ἀπὸ τῶν μεγάλων καὶ περιουμένων ὁ Ἄγγελος Ἰωάννης, ὅς καὶ πρωτοστράτωρ ἦν καὶ κατὰ τὴν θυσμὴν διεῖχεν, ἔχων ὑφ' ἑαυτὸν οὐ σμικρὰν τινα μοῖραν τῆς στρατιᾶς. Τοῦτον μετὰ τὸν πρωτοβεστιαρίον ὁ βασιλεὺς ἐφίλει Θεοδῶρος, καὶ ταῖς τιμαῖς καὶ πάσιν ἄλλοις ἀπλῶς τὰ δευτερεῖα ἔφρασεν· εἰς ὃν ὁ βασιλεὺς ἀπέστειλέ τινὰς τῶν αὐτοῦ εἰς αὐτὸν ἀγαγεῖν, καθ' ὁδὸν δὲ δειλίας οὗτος βέλαι τρωθεὶς ἐτεθνήκει. Οὗτοι μὲν οὖν ἦσαν οἱ πρόκριτοι τῶν ἐκείνου καὶ οἱ πρόφειστοι τῶν ἐν ἀξιώμασιν, οἱ δ' ἄλλοι ἀνθρώπια ὑπέσχεον αὐτῷ πολλοῦ λόγου ἀξία· διὰ ταῦτα καὶ ὡς καταπεφρονημένοι παρεῖθησαν. Ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς Μιχαὴλ πρὸ τοῦ βασιλικῶς στεφθῆναι τοῦ ἀυτάδελφου αὐτοῦ Ἰωάννου τὸν Κομνηνόν, μέγαν χειροτονήσας δομέστικον καὶ τὰ Ῥωμαϊκὰ τούτῳ παραδούς στρατεύματα, εἰς τὰ θυτικὰ μέρη κατὰ τοῦ ἀποστάτου [P. 89] Μιχαὴλ ἐπέπομφε. Συνεξαπέστειλε δὲ αὐτῷ καὶ τὸν Στρατηγόπουλον Ἀλέξιον καὶ τὸν Ῥαοῦλ Ἰωάννου τὸν τοῦ πρωτοβεστιαρίου Ῥαοῦλ πρῶτον υἱόν, σὺν τοῖς δὲ καὶ ἄλλοις στρατηγεῖν εἰδύτας καὶ μάχαις ὡς δέουσιν συμπλέεσθαι. Ἐπεὶ δὲ ἀνηγορεύθη καὶ βασιλεὺς ὁ βασιλεὺς Μιχαὴλ, τὸν μὲν ἀυτάδελφον αὐτοῦ τὸν Κομνηνόν Ἰωάννου σεβαστακράτορα τετίμηκεν, ἐξαποστείλας αὐτῷ ἐν τῇ θυσμῇ ἄντι τὰ τοῦ ἀξιώματος σύστημα, τὸν δὲ Στρατηγόπουλον Ἀλέξιον μέγαν

ἔτετιμήκει δομέστικον, τὸν δὲ ἀυτάδελφον αὐτοῦ

ἀπ'. Ἐπεὶ οὖν ὁ ἐγκρατὴς τῶν βασιλικῶν σκήπτρων ὁ Κομνηνός γεγένηται Μιχαὴλ, πάντας μὲν τοὺς ἐξ ὁποιασδὴ τινος αἰτίας κατασχετοὺς ὄντας ὑπὸ τοῦ βασιλέως Θεοδῶρον ἢ καὶ ἄλλως παρεωραμένους ἀνεφύρασά τε καὶ ἀνεκαλέσατο, καὶ δωρήμασιν ἀδρότεροις τούτους ἐδεξιώσατο. Ἀλλὰ καὶ ὅπαξ ἀπλῶς πρὸς πάντας φιλοτιμότερον ἐχρήσατο τῇ ἀρχῇ, ἀφειδῶς ἐπιχέων τούτοις τὰ χρήματα. Καὶ ἦν ἰδεῖν τὸ τῶν Ῥωμαίων πλῆθος, καὶ οἰουδὴ τινος ἔτυχε τᾶγμα-
D τος καὶ αἰασδὴ τινος τύχης καὶ ἐπιτηδεύματος οἴου.

⁶⁷ D: Καὶ ἦν χαρὰ ὡς ἐκ σκοτομῆνης εἰς φέγγος ἢ ἐκ κλύδωνος εἰς γαλήνην ἢ ἐκ χειμῶνος εἰς ἔαρ ἢ ἐκ λαίλαπος εἰς νηνειάν ἢ ἐξ ἀθυμίας εἰς ἠδονήν. Οἱ δ' ἐν πόλει Λατῖνοι καὶ ὁ ἐν αὐτῇ βασιλέων πρεσβείαν ἔστειλαν πρὸς τὸν βασιλέα ἀπὸ Θεσσαλονίκης ποιούμενοι ζήτησιν, ἵνα δοίη ταῦτ' αὐτοῖς καὶ πάσαν τὴν ἄλλην χώραν ἕως τῆς Κωνσταντίνου. Ὁ δὲ βασιλεὺς ἀστεϊότερον μὲν σφὰς ἀπελογήσατο, ὡς Ἐν Θεσσαλονικῇ ὁ ἐμὸς πατὴρ ἡγεμονεύων ἐτεθνήκει· ὡς οὖν πατρίδος θελω ἄρχεῖν αὐτῆς. Ταῦτ' ἀκηκοότες οἱ παῖδες ὑποκνηστιώσαν ἔσχεον τὴν ἀκοήν, καὶ, « Παραχώρησον ἡμῖν ἐκ τῶν Σερρῶν » αὐτῷ ἔφρασαν. Καὶ ὅς, « Ἐκεῖ πρῶτον ἡγεμονεύειν ἠξιάμην, καὶ οὐ χρεῖν ταύτην καταλιπεῖν με. » Οἱ δὲ, « Καὶ δὸς ἡμῖν ἐκ τοῦ Βολεροῦ τὰ μέχρις ἡμῶν. » Καὶ ὅς, « Πολλάκις, » φησὶν, « ἐκεῖτε ἐθήρευσα, καὶ οὐ μοι κέκριται ἀξίον ἀφείναι τούτον τὸν χώρον. » « Τί οὖν ἡμῖν δίδως; » οἱ πρέσβεις ἀντέφρασαν. « Ἐγὼ μὲν, » ἔφη, « οὐδέν. Ἀλλ' εἴπερ τὴν ἐξ ἐμοῦ λαθεῖν θελετε εἰρήνην, ἐθέλω τοὺς ἐν Κωνσταντίνου Λατίνους πρὸς τὴν Ῥωμαίων τελευτῆν ἀρχὴν μερίδα πᾶν ἐκ τοῦ κομερκίου ἡμίσειαν, καὶ τοῦ χρυσοψηφτείου (79) ὡσαύτως. Εἰ δ' οὖν, ἀλλ' ἔστω μάχη. »

Theodori Dousæ et Leonis Allatii notæ.

(79) ψρουσεψηφτεῖον sive χρυσοεχηφτεῖον, fornax in quo aurum coquitur et conflatur. Suidas. Χρυ-

σοεψηφτεῖον, ἐνθα χρυσεύουσι καὶ ἐψουσι τὸν χρυσόν. DOUSA.

θῆ τινος, πολλῆς τῆς ἡδονῆς ἐμφορούμενον καὶ ἐπι-
χαίρου τοῖς πράγμασιν. Ὡσπερ γὰρ τις ἐκ σκοτομή-
νης βαθείας (80) εἰς καθαρῶτατον ἡλίου φέγγος
ἐπέλθῃ ἢ καὶ ἀπο κλύδωνος εἰς γαλήνην ἢ ἐκ χειμῶ-
νος εἰς ἕαρ ἢ εἰς νηνεμίαν ἐκ λαίλακος, καὶ τῆς
πολλῆς ἀνίας μεταμειφθεῖν εἰς ἡδονήν, οὕτως ἅπαν-
τες ἐπεγίνυντο καὶ ἐσχίστων ὑφ' ἡδονῆς, τῆς προ-
τέρως ἐπιλελησμένοι ἀλγεινότερας καὶ πικρᾶς διαγω-
γῆς. Οἱ μὲν οὖν ἐν τῇ Κωνσταντινου πόλει Λατῖνοι (81)
καὶ ὁ ἐν αὐταῖς τάχα βασιλεύων Βαλδουῖνος πρεσβείαν
ἔστειλαν πρὸς τὸν βασιλέα, ὑπέρογκά τινα ζητοῦντες
καὶ ἀτόπων ὄντα ἔγγυς· καταφρονητικῶς γὰρ δια-
τεθέντες πρὸς τὸν βασιλέα ὡς οὖν τῆς ἀρχῆς ἀψάμε-
νον βαρβαρίας τὰς ζητήσεις ἐποίουν. Καὶ πρῶτον μὲν
ἤρξαντο ἀπὸ τῆς πόλεως Θεσσαλονίκης ποιῆσθαι τὴν
ζήτησιν, ἵνα παράσχῃ ταύτην τούτοις ὁ βασιλεὺς καὶ
πάσῃ τὴν ἄλλην χώραν ἄχρι καὶ τῆς Κωνσταντινου
αὐτῆς. Ὁ δὲ βασιλεὺς τῶν τοιούτων ἀκροασάμενος
ἀστεϊότερον πρὸς σφᾶς αὐτοὺς τὸν ἀπόλογον ἐποίησα-
το, ὡς, « Ἡ πόλις αὕτη πατρίς μου οἰοντυγχάνει ἐκεῖ-
σε γὰρ ὁ ἐμὸς πατὴρ ἠγεμόνευσεν, ὃν καὶ ὑμεῖς οἴδατε
τὸν μέγαν δομέστικον. Ἄλλὰ καὶ ἐν αὐτῇ οὗτος τὸ
ζῆν ἐξεμέτρησεν, καὶ τὸ σῶμα αὐτοῦ ἐκεῖσε τέθα-
πται. Πῶς οὖν θεῶν ἐστὶ ταύτην τὴν πόλιν ἐξω τῆς
ἐμῆς τυγχάνειν ἀρχῆς; » Ταῦτα ἀκηκόοτες οἱ πρέσβεις
ὑποκνηστιώσαν ἔσχον τὴν ἀκοήν, [P. 90] ὡς τάχα
τινὰ τῶν ζητουμένων παράσχῃ τούτοις ὁ βασιλεὺς,
καὶ μεταβαλόντες τὸν λόγον, « Οὐκ οὖν, » ἔφησαν, « ὁ
βασιλεὺς παραχώρησον ἡμῖν ἐκ τῶν Σερρῶν αὐτῶν
κατασχεῖν τὰ λοιπὰ. » Καὶ ὁ βασιλεὺς, « Οὐδ' αὐτὴν
μοι προσήκουσαν ποιῶτε τὴν ζήτησιν. Πρῶτως γὰρ
ἐν αὐτῇ πρὸς τοῦ μακαρίτου βασιλέως τοῦ θεοῦ μου
ἠγεμονεύειν χώρας ἠρξάμην, καὶ πρῶτως ἐν αὐτῇ
ἐστρατήγησα, καὶ φιλοῦ τὸν τόπον ὡς σύννηθες ἐθα-
φρος. Οὐ χρεῶν γοῦν οὐδὲ ταύτην τὴν πόλιν καταλι-
πεῖν. » Εὐχερῶς γοῦν οἱ πρέσβεις ἐκ τόπου μετεπή-
θων εἰς τόπον, καὶ μηδὲν ἔχοντες, εἰ καὶ τι λάβοιεν,
ἀγαπᾶν ὡς κερδήσαντες, καὶ, « Ὡ βασιλεῦ, » ἀντεῖ-
πον, « καὶ ὅς ἡμῖν ἐκ τοῦ Βολεροῦ τὰ μέγιστά ἡμῶν. »
Καὶ ὁ βασιλεὺς « Ἐν τούτοις τοῖς τόποις πολλάκις
ἐθῆρξυσα, καὶ σχεδὸν τὸ καλῶς χρᾶσθαι ταῖς θῆραις
ἐν τούτῳ μεμάθηκα, καὶ οὐ μοι κέρριται ἀξίον τοῦ-
τον ἀφεῖναι τὸν χῶρον, ἐνθα καὶ κάλιν ἀγαπᾶ ὀη-
ρεύειν καὶ ἀγρῆς ζώων ἐρῆδασθαι. » Τί γοῦν ἡμῖν
δίδως; » ἀντέφησαν οἱ πρέσβεις τῷ βασιλεῖ. « Ἐγὼ
μὲν, » ἔφη ὁ βασιλεὺς, « οὐδέν. Ἄλλ' εἴπερ ἐθέλετε
τὴν ἐξ ἐμοῦ εἰρήνην λαβεῖν (καλῶς γὰρ με ἐπίστα-
σθε, καὶ τὴν ἐξ ἐμοῦ μάχην ξυνίστε, ἥνικα τὴν ἠγε-
μονίαν Βεθυνίας καὶ Ταρσίας εἶχον, ὅπως ὑμεῖς οἴδα
μαχέσασθαι), ἐθέλω τοὺς ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει
Λατῖνοὺς πρὸς τὴν τῶν Ῥωμαίων τελεῖν ἀρχὴν με-
ρίδα μὲν τὴν ἐκ τοῦ κομμερκίου (82) αὐτῶν, τὴν
ἀνάλογον ὡσαύτως εἰσαῶν. Εἰ ταῦτά μοι παρασχεῖν
ὑποσχοίητε, εἰς εἰρήνην συνέρχομαι. Εἰ δ' οὖν, ἄλλ'

A ri omnes poterant. Quemadmodum enim, dum quis
e densissimis tenebris in purissimum solis jubar
emergens, aut e tempestate in tranquilla aut ex
hieme in vernali aut ex procella in quietam accesserit,
aut etiam iugentem incerorem in gaudium transmu-
taverit, lætitia differtur, ita omnes voluptate quadam
perfunduntur et gaudio cumulati atque exsilire, miserrima
deterrimaq̃ prioris vitæ ratione e pectore
oculisque amota. Latini, qui CPoli erant, et Bal-
duinus illorum moderator ad imperatorem legatos
prætumida quædam et pene absurda quæritantes
miserunt. Contemptius namque erga imperatorem,
tanquam qui tum primum imperium assum-
pserat, affecti, immoderatis postulationibus urge-
bant; et ab ipsa Thessalonica initium facientes,
ut eam sibi et reliquam omnem regionem
B CPolim usque imperator concederet, poscebant.
His auditis imperator responsum lepidum sa-
ne neque invenustum dedit. Eam scilicet ur-
bem sui patriam **173** quodammodo esse; in ea pa-
trem suum, quem ipsi optime noverant, ma-
gnam domesticum principatum obtinuisse, in ea
vitæ finem fecisse, in eaque cadaver illius sepultu-
ræ mandatum. Quomodo itaque ea urbs extra po-
testatem meam fuerit? Audiunt legati: adhuc
tamen pruritu aurium aliqua concessurum impera-
torem sperabant, et mutata oratione, « Igitur, » aiunt,
« imperator, concede nobis ab Serris ipsis reliqua
possidere. » Et imperator: « Neque juste neque de-
center hæc postulatis. primum enim in ea a be-
atæ memoriæ imperatore patris mei loci dominatum
C habui, illic dominationis meæ exordia, illic militiæ
prima incunabula; et loco tanquam familiari solo
delector. Haud itaque erit operæ pretium illum
amittere. » Legati de loco in locum facili negotio
sermonem convertere, et cum nihil haberent, si
quid impetrassent, eo contentos esse, ac si victo-
riam fuissent consecuti. Et, « O imperator » excipiunt,
« saltem nobis e Bolero ad nostra permitte. » Tum
imperator, « Illis in locis sæpissime venationi ope-
ram dedi, et venationibus non male uti in illis
aprehendi. Indignum itaque videtur locis illis
renuntiare, ubi rursus venationi incumbere gestio
et ferarum capturis animum oblectare. » « Quid
igitur nobis donas? » legati imperatori responde-
runt. « Ego quidem, » inquit imperator, « nihil. Sed
D si pacem ex me habere concupiscitis (bene namque
me nostis, et quid pugnando valeam; jamque satis
didicistis cum Bithyniæ **174** Tarsisæque rerum poti-
rer, quam ipse ratione bello configam), volo Lati-
nos, qui CPoli sunt, Romano imperio eam ex tributo
partem persolvant quæ introitibus proportionem
respondeat. Hæc si præstare annueritis, pacem
compono; sin minus, pugnam edico, quæ Deo au-

Theodori Dousæ et Leonis Allatii notæ.

(80) Ἐκ σκοτομήνης βαθείας. Pachymerius, p. 97. ALL.

(81) Οἱ μὲν γὰρ ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει Λα-
τῖνοι. Pachymerius, p. 106. ALL.

(82) Τῶν κομμερκίων. *Commerciorum*. Vox Latina
tota κομμερκιον sive κομμερκιον, *commercium*. Vide
Glossarium Meursii. DOUSA.

spice, ut ita dicam, multo Romanis utilior erit. » His Latinorum legati confusi Cpolim infecto negotio remeant.

79. Ad Michaelē etiam defectorem legatum imperator Theodorus Philem, ab imperatore Theodoro luminibus orbatum, mittit. Legatio lenis erat, tanquam quæ ex pertinentibus ad se urbibus ac oppidis pleraque cederet; quæ defectori imperator, cum secum concilians permittebat, parva vero admodum repetebat, quæ haud decorum videbatur ab eo negligi. Sed durus atque inexorabilis defector oblati sermonibusque magis induruit; qui non modo legationi locum non dederat, sed in responsionibus etiam indecore admodum se gesserat. Inflaverat namque animos non solum cum Siciliae rege Manfredo, sed etiam cum Gulielmo Achaiae principe contracta affinitas: jam enim et hoc quoque matrimonium absolverat. Hinc horrendum turgere et **175** satis tumide ratiocinari. Propterea Theodorus Philes sermonibus illius cordi suo dolens, et illius responsis animo discruciat, ad imperatorem regreditur, illud defectori fassus: » Te stulte agere sat novi, ideoque loqueris indecora. Sed scias velim te quam citissime robur imperatorium ac Romanam virtutem experturum; et ducris, dum nulli usui erit, pœnitentia. » His dictis ad regem revertitur, stultitiæ non modicæ Michaelē incensans, quod ne leve quidem imperatoris postulatum expleverit, vel saltem Constantinum Chabaronem, et me, qui hæc scribo, servitute liberaverit, eum tanquam qui cum imperatore enutritus fuisset, sæpeque militaribus industriis concertasset, me vero veluti affinitate cum imperatore conjunctum, quando et uxor lacrymabili gemitu ad pedes imperatoris provolveretur. Sed præcipue quod imperator ab imperatore Theodoro missus plerosque bello apud Bodenos confecto viros, quorum aliqui sanguine conjuncti erant cum defectore, alii ex exercitu magis spectabiles et genere illustriores, e carcere liberasset. Et hoc modo legatio ad defectorem transmissa se habuit. Imperator præterea ad Manfredum Siciliae regem, defectoris generum, ob eandem causam Nicephorum Alyatem canicleo præfectum legatum misit, ab eoque per duos fere annos detentum. Et quamquam ille ratione ex iis quæ quam cupidissime expetebat imperator, semel Michaeli defectori colligatus, et potiora ac utiliora animo **197** sibi fingens, efficeret? Porro imperator et ad Achaiae prin-

⁶⁸¹) : Καὶ πρὸς τὸν ἀποστάτην δὲ Μιχαὴλ ἐστέλλεται πρεσβείαν διὰ τοῦ Φιλῆ Θεοδώρου, πολλὰ ὑπευδιδούσα τῶν προσηκόντων ἀστεων καὶ χωρῶν. Ἄλλ' ἦν πρὸς τὰς ἀποκρίσεις σκληρὸς· ἐφύσα γὰρ αὐτὸν οὐ μόνον τὸ ἐπὶ τῇ ῥηγί Σικελίας Μαμφρέ κῆδος, ἀλλὰ καὶ τὸ ἐπὶ τῷ πρίγγιπτι Ἀχαιίας τῷ Γουλιέλμῳ. Ὁ δὲ βασιλεὺς πρὸς τὸν ῥῆγα Σικελίας τὸν Μαμφρέ τὸν τοῦ ἀποστάτου γαμβρὸν πρέσβεις ἐστειλε διὰ τοῦ κανικλείου Νικηφόρου τοῦ Ἀλυάτου, ὃν καὶ κατεῖχε μεθ' ἑαυτοῦ ἐγγύς που δύο ἐτῶν. Καὶ πρὸς τὸν πρίγγιπα Ἀχαιίας διεπρεσβεύσατο· ἀλλ' οὐδὲ οὗτος εἶξε.

Theodori Dousæ et Leonis Allatii notæ.

(83) Τῷ ῥηγί τῆς Σικελίας τῷ Μαμφρέ. Gregoras, lib. iii, p. 71. Pachymerius, p. 82. ALL.

(84) Τῷ Χρίγγιπτι. Iterum pura puta vox Latina, Χριγγιγ sive Πρίγγιπ princeps. Τῶν Φράγγων ῥῆξ, Francorum rex, etc. DOUSA.

ἔστω μάχη, ἥτις σὺν Θεῷ φάναι μᾶλλον λυσιτελήσει Ῥωμαίους. » Οὕτω καταισχυθέντες οἱ τῶν Λατίνων πρέσβεις ἄπρακτοι πρὸς τὴν Κωνσταντινούπολιν ὑπενόστουν.

99'. Καὶ ⁶⁸ πρὸς τὸν ἀποστάτην δὲ Μιχαὴλ ἐστέλλεται πρεσβείαν ὁ βασιλεὺς διὰ τοῦ Φιλῆ Θεοδώρου τοῦ πρὸς τὸν βασιλεῶς Θεοδώρου τετυφλωμένου. Καὶ ἡ πρεσβεία πραεῖα καὶ πολλὰ ὑπευδιδούσα τῶν προσηκόντων ἀστεων καὶ χωρῶν· παρεχόμεν γὰρ τῷ ἀποστάτῃ ὁ βασιλεὺς, πρὸς ἀγάπην ἐφέλκων αὐτόν. Ὀλίγα δὲ ἄττα ἀνεκαλεῖτο, καὶ οἷα οὐκ ἦν εἶκος παρεῖναι. Ἄλλ' ἦν ὁ ἀποστάτης πρὸς τὰς ἀποκρίσεις σκληρὸς καὶ πρὸς τοὺς λόγους ἀπόκροτος· οὐ μόνον γὰρ τὴν πρεσβείαν οὐ κατεδέξατο, ἀλλὰ καὶ τὰς ἀποκρίσεις οὐ προσεκύσας ἐποιεῖτο. Ἐφύσα γὰρ αὐτόν οὐ μόνον τὸ ἐπὶ τῇ ῥηγί τῆς Σικελίας τῷ Μαμφρέ (83) κῆδος, ἀλλὰ καὶ τὸ ἐπὶ τῷ πρίγγιπτι (84) τῆς Ἀχαιίας τῷ Γουλιέλμῳ· ἦδη γὰρ καὶ τὴν τοιαύτην ἀγχιστείαν πεπλήρωκεν. Ἐντεῦθεν μετὰ τὸ ἐφύσει καὶ ὑπέρογκα διελέγετο. Ἐνθεν τοι καὶ ὁ Φιλῆς Θεόδωρος πολλὰ τοῖς λόγοις ἀνιαθεὶς καὶ βαρυαλήθειας ταῖς ἀποκρίσεσι πρὸς τὸν [P. 91] βασιλεῖα ὑπέστρεψε, τοῦτο πρὸς τὸν ἀποστάτην εἰπὼν. « Οἶδα μὲν ὡς ἀνοηταίνεις, καὶ διὰ τοῦτο φλόγη τὰ μὴ προσήκοντα. Ἄλλ' ἴσθ' ὡς τάχος πειραθήσῃ βασιλικῆς ἰσχύος καὶ Ῥωμαϊκῆς δυνάμεως, καὶ γενήσῃ μετὰ μέλος, ὅτε οὐδὲν σοι τὸ ἀφελὸς. » Ταῦτ' εἰπὼν πρὸς τὸν βασιλεῖα ἀφίκετο, πολλὴν καταγνοὺς τοῦ Μιχαὴλ ἀδελτηρίαν, ὅτι μηδὲ μικρὰν τινα ἐβουλήθη βασιλέως ἀξίωσιν ἀποπλήσασθαι, μηδὲ τὸν Χαθάρωνα Κωνσταντῖνον ἀπολύσαι καὶ ἐμὲ αὐτὸν τοῦ ξυγγράφοντα, τὸν μὲν ὡς συνατεθραμμένον τῷ βασιλεῖ καὶ πολλάκις συναμειλλημένον στρατιωτικαῖς ἐπιτηδεύμασιν, ἐμὲ δὲ ὡς εἰς κῆδος τῷ βασιλεῖ ξυνηθόντα καὶ τῆς συζύγου γοερὸν ἀναβοήσας, τῶν ποδῶν προκυλιενδουμένης τοῦ αὐτοκράτορος, καὶ ταῦτα πλείους τῶν εἴκοσι τῆς εἰρητῆς λελευκότος τοῦ βασιλέως, οὗς ἐν τῷ κατὰ τὰ Βοδηνά πολέμῳ ζωγρίας ὁ βασιλεὺς εἶλετο πρὸς τοῦ βασιλέως Θεοδώρου ἀποσταλῆς, ὧν ἔμοι καὶ προσγενεῖς ὑπῆρχον τῷ ἀποστάτῃ, οἱ δ' ἄλλοι κρείττους τε ἐν στρατιᾷ καὶ τῶν ἐκ γένους περιφανῶν. Οὕτω μὲν τὰ τῆς πρεσβείας προέβη τῆς πρὸς τὸν ἀποστάτην· ὁ δὲ βασιλεὺς καὶ πρὸς τὸν ῥῆγα τῆς Σικελίας τὸν Μαμφρέ τὸν τοῦ ἀποστάτου γαμβρὸν πρεσβείαν ἐστειλε διὰ τοῦ ἐπὶ τοῦ κανικλείου (85) Νικηφόρου τοῦ Ἀλυάτου, ὃν καὶ κατεῖχε μεθ' ἑαυτοῦ ἐγγύς που δύο ἐτῶν· πῶν γὰρ ἂν εἶχε καὶ πληρῶσαι τι τῶν βασιλέως βουλευμάτων καθάπαξ τῷ ἀποστάτῃ Μιχαὴλ συνθέεις καὶ εἰς φαντασίαν

(85) Καντικλείου. Caniclei præfectura erat magna valde dignitas Cpoli. Vide omnino Meursii Glossarium, et adhibe Cantacuzenum, lib. i, cap. 14; et lib. iv, 40. DOUSA.

μείζονος κέρδους (86) κρατηθείς; Ὁ δὲ βασιλεὺς πρὸς τὸν πρίγκιπα Ἀχαιῶν διεπρεσβέυσατο· ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνος τῷ κήδεϊ τῷ πρὸς τὸν ἀποστάτην τεθαυρήσως, καὶ πολλὰ ἐκ τούτου προσγενήσασθαι αὐτῷ προσδοκῶν, εἰς οὐδὲν τοὺς λόγους ἐτίθετο.

π'. Ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς, ὡς προσέφημεν, τὸν αὐτάδελφον (87) αὐτοῦ σεβαστοκράτορα ἐν τῇ δυσμῇ κατὰ τοῦ ἀποστάτου ἐκπέμφας, καὶ τούτῳ τὰς δυνάμεις ἐχειρίσας καὶ τοὺς αὐτοῖν στρατηγούς, προσέταξε κατευθῆναι τὴν πορείαν ποιήσασθαι, μέχρις ἢ τῇ τοῦ ἀποστάτου ἐντύχῃ στρατεύματι. Ὁ μὲν οὖν σεβαστοκράτωρ (88) Ἰωάννης κατὰ τὸ προσταχθέν ἐποίησε, ὁ δὲ ἀποστάτης Μιχαὴλ μετὰ τῆς συζύγου αὐτοῦ καὶ τῶν οἰκείων περὶ τὰ τῆς Καστορίας μέρη ἐστρατοπέδευεν. Ἀφῶν δὲ ἐπῆλθε τούτῳ βοή ὡς τὰ Ῥωμαϊκὰ στρατεύματα τὰ τῶν Βοθηθῶν τέμπε διαβάντα κατ' αὐτὸν χωροῦσιν. Οἱ μὲν οὖν (89) ἀκούσαντες τῆς φωνῆς καὶ πτοίαν οὐ μικρὰν ἐν φυγῇ λαβόντες πρὸς δρασμὸν αὐτοῖ τε ὤρμησαν καὶ πάντας τοὺς αὐτῶν ἐκίνησαν. [P. 92] Ἐπεὶ δὲ ἦν νύξ καὶ οὐχ ἴσῳρα τις ὅπῃ φέρεται, πολλοὶ γέγονον,

60 D) : Τὸν δὲ ἀδελφὸν αὐτοῦ τὸν σεβαστοκράτορα κατὰ τοῦ ἀποστάτου ἐκπέμφας προσέταξε κατευθῆναι τὴν πορείαν ποιήσασθαι, μέχρις ἢ τῇ τοῦ ἀποστάτου ἐντύχῃ στρατεύματι. Ὁ δὲ ἀποστάτης περὶ τὰ τῆς Καστορίας μέρη ἐστρατοπέδευεν. Ἀφῶν δὲ ἐπῆλθε τούτῳ βοή ὡς τὰ Ῥωμαϊκὰ στρατεύματα τὰ τῶν Βοθηθῶν τέμπε διαβάντα κατ' αὐτὸν χωροῦσιν. Καὶ πτοία ληρθεῖς ὄχετο, πολλοὶ δὲ κατ' αὐτὸν ἐκίνησαν. Καὶ ὁ Πετραλίφης δὲ Θεόδωρος, ὁ αὐτοκακουργητὸς τῆς τοῦ ἀποστάτου συζύγου, τόπῳ ἐντυχὸν κρημνίσας σὺν τῷ ἵππῳ ἀπόλετο, συνετάλησαν οὖν μέχρι τῶν Πηρηναίων ὄρεων, ἃ δὴ διαοίξει τὴν καλικίαν τε καὶ νέαν Πτεροῦ τῆς Ἑλληνίδος καὶ ἡμετέρας γῆς. Ἐπεὶ δ' οὕτω συνέβη, ἀθείαν ὁ σεβαστοκράτωρ δραξάμενος κατὰ τῶν ἀπτεῶν ὤρμησεν. Ἐλλεν οὖν Ἀχρίδα, Δαλίθλιον. Καὶ πάντα δὲ ἢ περὶ τούτων χώρα, εἰτ' οὖν Μρέσπα, Πελαγωνία, Σωτοκος, Μωλιτικός, ὑπὸ τῆν Ῥωμαϊκῆν ἐγεγόνεισαν ἐπικράτειαν.

Theodori Dousæ et Leonis Allatii notæ.

(86) Μείζονος κέρδους. Gregoras, p. 72, ALL.

(87) Τὸν αὐτάδελφον. Gregoras, p. 72, Hinc colligitur Michaeli Palæologo duos fuisse fratres, quamvis non ex eadem matre, Joannem et Constantinum. Pachymerius: Ὁ μέντοι γε μέγας κοινοσταύλος τοὺς ἀδελφούς ἐπιστήσης νέους ὄντας καὶ συνετούς, ὃν ἄτερος μὲν Ἰωάννης, ὁ δὲ δεύτερος μετ' ἐκείνου ὁ Κωνσταντῖνος ἐλέγοντο, ὁφθαλμοῖς οὐπω σεμνυνομένους τὰς προεπούσας ἐκαστῷ φυλακῆς καθίστη. ALL.

(88) Ὁ μὲν οὖν σεβαστοκράτωρ. Plura de his vide apud Gregoram, lib. iii, c. ult. ALL.

(89) Οἱ μὲν οὖν. Hostes Græcis ipsis longe plures erant. Hinc ad militares artes animus advertitur Nam Græci propius hostem castris molis mittunt hominem idoneum, qui hostile exercitus concitet et conturbet. Is noctu veluti transfuga cum Michaelē Aitolie principe congregitur. Nuntiat illi magnum periculum impendere. Illius generos Achaie et Peloponnesi principem et Siciliae regem clam per legatos pacem Græcis largitionibus obtulisse. Si salus sua sibi curæ esset, antequam illa concordia iniretur, sibi prospiceret. Michael paucis suorum re indicata ante solis ortum fugit, eumque alii atque alii sequuntur: ita Michaelis milites omnes in fugam se vertere. Mane socii fuga Michaelis cogita, cum causam consequi non possent et valde imminutum suorum numerum cernerent, in fugam se vertunt, se a Michaelē proditos esse rati; quos ita turbatos aggressi Græci maxima ex parte cædunt, cæteros paucis exceptis vivos capiunt, inter quos Peloponnesi et Achaie princeps fuit. Aliam hujusce victoriae causam narrat Pachymerius p. 84 principem scilicet et illius equitum procures Joannis filii Michaelis uxoris amore captos animoque obsequentes vim inferre pudicitiae illius in animo habuisse. Res Joanni displicet, et ærumnam gravem

cipem legat: sed ille quoque propter affinitatem cum Michaelē initam spci bonæ plenus, et ex ea multa sibi commoda promittens atque exspectans, sermones ac postulata imperatoris contempsit.

80. Igitur imperator, ut prænaravimus, consobrinum suum sebastocratorem in Occidentem adversus Michaelē defectorem misit, et copiis illi eorum ducibus conceditis recta iter ingredi jubet, quoad usque defectoris exercitui occurreret. Sebastocrator Joannes dicto audiens recta proficiscitur: per ea tempora Michael defector cum uxore atque familiaribus in Castoris partibus castra locaverat. Hinc subito rumor occupat Romanas copias Bode-norum Tempe prætergressas in eam penetrare. Qui vocem audierant, metu non parvo in animo concepto in fugam sese ipsi conjicere, aliosque omnes in eandem cire, et cum nox esset tenebrisque omnia obducerentur, quo pedem quisque moveret incom-pertum habere; hinc plurimi via æque ac 177 eese vitam dispergere. Theodorus etiam Petra-

C repellere minatur. Equites ridere et verbis etiam lacerare non desinunt. Sic Joannes principem trahit ad pugnam; dum pugnatur inter eos, a Græcis victoria stetit. Siciliae rex cum paucis suorum clam effugit. Jacobus Pontanus, not. in c. 4, lib. i Phran-zæ, mirum in modum in his nominibus sese implicat. Exsolvamus eum. Ubi asteriscum reposui, scriptum est in Græco τὸν τῆς Σικελίας ῥῆγα Μαφρέ Siciliae regem Manfredum. Sequitur continenter καὶ τὸν τῶν Πελοποννήσου καὶ Ἀχαιῶν πρίγκιπα et Peloponnesi atque Achaie principem. Demendus est asteriscus, et verba ita ut jacent in textu reponenda, si veritatem historiae volumus. Similia Gregoræ verba supra posuimus cap. 79. Sequitur Pontanus: Manfredus, Friderici secundi ex pellice filius et Siciliae rex, quomodo potuit esse gener despotæ Epiri et a Michaelē Palæologo capi, quem Carolus Gallicæ rex in prælio interfecit, ut narrat Thomas Fazellus, Rerum Sicularum decad. III. lib. viii, equidem non video. Viderunt qui rem accuratius examinarunt. An ita arduum fuerit despotam Epiri Manfredo Siciliae regis et Peloponnesi et Achaie principi Gulielmo filias suas collocasse in matrimonium? Et tamen collocavit, si Acropolis, Gregoræ, Phranzæ fides adhibenda est, et sane adhiberi debet. Adde etiam Pachymerio, p. 82. En itaque quomodo Manfredus Siciliae rex et Peloponnesi princeps generi Michaelis fuere. Sed Manfredus interfecit fuit a Carolo. Quid tum? Non potuit antequam interficeretur, uxorem ducere et gener Michaelis esse? Narret quidquid velit Fazellus, oculatis ipse testibus magis credo. Addit Pontanus, omnino fugit ratio protovestiarium, et alium nominare voluit aut debuit. Sed hoc probandum erat, et ratio pro protovestiarium stat, nec alium nominare voluit aut debuit, si mentis non desipiebat. ALL.

liphas, uxoris Michaelis defectoris frater, audentius equum calcans ubi loca prærupta obviam facta sunt, ipse et equus præcipitati vitam posuere. Fugatique sunt ad proprios confinium terminos, sive montes Pyrenæos, qui veterem et novam Epirum a nostra Græcaque regione disterminant. Cum hæc ita evenissent, occasione sumpta Sebastocrator auxiliarium cohortium præsidio regionem vacuum apprehendens, in oppida quæ in ea erant, impetum facit. Et primum quidem Achridam, quam Bulgariae archiepiscopatum esse norunt omnes, secum una et illius archiepiscopum Constantinum Cabasilam ducens, contendit. Cabasilas porro ab imperatore Theodoro erat sejunctus, tanquam qui suspectus illi foret non æquo in imperium animo esse. Namque fratres illius germani Joannes et Theodorus cum Michaelis defectore vitam agebant, Theodorus inter illius proceres connumeratus, Joannes Iere rerum universarum, publicarum nempe ac domesticarum, dominiatum pro nutu agens ferensque. Ob hæc, ut diximus, Theodorus imperator non admodum archiepiscopo fidebat. Verum enim vero Michael imperator magis libere ac ingenue res pertractans, et Numini maximam ab ipso gestorum partem aut cuncta ascribens, archiepiscopo, qui tum Sebastocratorem sequebatur, potestatem ad sua revertendi fecit. Itaque cum Achridam pervenissent, ut diximus, Sebastocrator militares machinas **178** in eos movere, archiepiscopus sermone alliciendos esse existimare. Nec multum post tempus Achrida potiti sunt. In ea rebus Sebastocrator recte compositis Deabolim petit, cujus arcem omnibus machinis sibi adsciscere constituerat, quare tormenta admovit, arietes instruxit, machinas omnis generis applicuit, et frequentibus irruptionibus infestis modis omnibus sibi oppidum expugnandum proposuerat. Et sane cum spes non fefellit; multis enim oppidanis occisis, non paucis vero telorum ictibus confossis, reliqui demissis animis (natura quippe ad tutandas urbes occidua natio mollior existit) Deabolim non contemnendum oppidum Sebastocratori dediderunt; et universa circa ea oppida regio, necnon Prespa, Pelagonia, Soscus, Molyseus sub potestate Romanarum virium redactæ Romanis obnoxie factæ sunt. Occidentalium quippe partium incolæ ita nati sunt ut omnibus præpotentibus facili negotio succumbant. Hinc necesse cladesque evitant, facultatibus suis majori ex parte consulunt. Et hæc quidem appetente vere gesta sunt.

γόνεισαν καὶ ὑπετάττοντο ταύτοις. Τοιοῦτοι γὰρ εἰσι οἱ ὑπαπίκτοντες, Ἐυτεῦθεν τοὺς ὀλέθρους ἀπορυγγάνουσι καὶ τὰ πλείω τῶν σφετέρων περιουσιῶν διαπύξουσι. Καὶ ταῦτα μὲν ὑπῆρξεν ἕκρος ἐνισταμένου.

81 Verum defector Michael in extremum discri-

⁷⁰ D : Ὁ δ' ἀποστάτης πάντα κάλων κινήσας τοὺς οἰκίους συνέλεξε, καὶ συμμαχίαν παρὰ τοῦ βασιλέως τοῦ γαμβροῦ αὐτοῦ προσέλαβετο εἰς ἵππους τετρακισίους. Ἐπειὸς δὲ τούτου γαμβρὸς ἡ Ἀχαιῶν πρίγκιψ τὴν πᾶσαν αὐτοῦ στρατιὴν συλλεξάμενος ἦλ' ἑαυτὸν τὴν πρὸς τὸν αὐτοῦ πενθερὸν συμμαχίαν πεποιήτο, ἄγων πλῆθος ἵππων τε καὶ πεζῶν. Συνήθροιστό γοῦν παμπληθῆς στρατιὰ, καὶ

Theodori Dousæ et Leonis Allatii notæ.

(90) Ἐάλω· Pachymerius, lib. II, p. 106. ALL.

ὡς περ τινὸς ξίφους, ὁδοῦ ἔργον, Καὶ ὁ Περσὶς δὲ Θεόδωρος ὁ ἀντοκασιγνητός τῆς τοῦ ἀποστάτου Μιχαὴλ συζύγου, θρασύτερον ἐπιβὰς ἵππον, ἐπεὶ ἐνέτυχε κρημνίσθαι τύπῳ, αὐτὸς τε καὶ ὁ ἵππος καταβέβληται, καὶ ἄμφω ἀπόλοντο. Συνεστάλησαν οὖν μέχρι τῶν οἰκίων ὄρων, εἰτ' οὖν τῶν Πυρρονναίων ὄρων, ἃ δὴ διαρίζει τὴν καλαίαν τε καὶ νέαν Ἰππερον τῆς Ἑλληνίδος καὶ ἡμετέρας γῆς. Ἐπὶ δὲ ταῦτα οὕτως ἐπὶ ταύτοις ξυνέβη, ἁθείας ὁ σεβαστοκράτωρ δραξάμενος, ἔρημον εὐρώων τῆς ἐπικουρούσας τὴν χώραν δυνάμεως κατὰ τῶν ἐν αὐτῇ ἀστῶν τὰς ὁρμὰς ἐποικίτο. Καὶ πρῶτον μὲν ἀπῆει ἐπὶ τὴν Ἀχρίδα, ἣν καὶ ἀρχιεπισκοπὴν Βουλγαρίας οἱ πάντες οἶδασιν, ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ καὶ τὸν ἀρχιεπίσκοπον ταύτης τὸν Καβασίλαν Κωνσταντῖνον, ὃς ἦν πρὸς τοῦ βασιλέως Θεόδωρου κατισχημένος. Ὑπεωρῶντο γὰρ ὑπ' αὐτοῦ μὴ ὀρθὸς εἶναι περὶ τὴν ἀρχὴν τῆν βασιλείαν οἱ τε γὰρ αὐτῶν ἀδελφοὶ αὐτοῦ μετὰ τοῦ ἀποστάτου ἐτύχωνον Μιχαὴλ, ὃς τε Ἰωάννης καὶ Θεόδωρος, καὶ ὁ μὲν Θεόδωρος συνκρημνίσθη τοῖς ἐν αὐτῇ προΐχουσιν, ὃ δὲ Ἰωάννης σχεδὸν τῶν αὐτοῦ πραγμάτων τὴν δεσποτείαν ἔφερε, τὰ τε κινῶν διέπων καὶ τὰ κατ' οἴκου. Διὰ ταῦτα, ὡς ἔφημεν, οὐκ εὐδάρρει ὁ βασιλεὺς Θεόδωρος τῇ ἀρχιερεί. Ἀλλ' ὁ βασιλεὺς Μιχαὴλ ἐλευθεριότερον τοῖς πράγμασι χρώμενος, καὶ θεῶν τὸ πλείον τῶν πραγματοποιῶν αὐτῷ ἢ καὶ τὸ πᾶν ἀναρτῶν, ἐλευθερίαν τῷ ἀρχιεπισκόπῳ δέδωκεν εἰς τὴν αὐτοῦ ἀφικέσθαι, καὶ συνέπετο οὗτος τῷ σεβαστοκράτῳ. Ἐπελθόντες οὖν εἰς τὴν Ἀχρίδα, ὡς ἔφημεν, ὁ μὲν σεβαστοκράτωρ τὰς πολεμικὰς μηχανὰς κατ' αὐτῶν ἐκίει, ὃ δὲ ἀρχιεπίσκοπος λόγους ὑπευθύνουσι ὑπέειλεν. Ἐν οὖν πολλῷ γοῦν χρόνῳ ἑάλω (90) πρὸς αὐτῶν ἡ Ἀχρίς. Ἐπεὶ δὲ τὰ ἐκεῖσε καλῶς ὁ σεβαστοκράτωρ διέθετο, ἐπὶ τὴν Δεσβολίαν ὤρμησεν καὶ τὰ τῶν Δεσβολέων ἀστῶν μηχανήμασι παντοίως κωμώσασθαι ἐβουλόχευτο. Καὶ ἐταξέ ταῦτα καὶ ἐλεπόλει ἐστῆσε, καὶ μηχανὰς παντοίας πεποιήκε, καὶ συνεχεῖς ἐφόδους διεπράττετο, καὶ παντοίως τὴν τοῦ ἀστεως ἀλωσιν γυγενῆσθαι προσέλετο. Καὶ μὴν καὶ κατὰ σκοπὸν αὐτῇ προέβη τὸ πρῶτον πολλῶν γὰρ τῶν ἐντὸς πεφρονεμένων τοῦ ἀστεως οὐκ ὀλίγων δὲ καὶ ταῖς βολαῖς ταῖς ἐκ τῶν οἰστῶν πεπληγμένων, αἱ ἄλλαι μαλακισθέντες (φύσαι γὰρ ὑπάρχει τὸ δυτικὸν γένος πρὸς φυλάξεις ἀστεων μαλθακώτερον) καὶ τὸ τοιοῦτον ἀστῶν τῆς Δεσβολέως τῷ σεβαστοκράτῳ ἐνεχειρίσαν. Καὶ πᾶσα δὲ ἡ περίξ τῶν τοιοῦτων ἀστῶν χώρα, εἰτ' οὖν Πρέσπη, Πελαγονία, Σωσικός, Μολυσκός, ὑπὸ τῆν ἐπικράτειαν τῶν Ῥωμαϊκῶν [P. 93] δυνάμεων ἐγυ-

πῆ. Ὁ δὲ ἀποστάτης ⁷⁰ Μιχαὴλ ἐπέπερ εἶρα

ἤδη ὡς ἴσχυς εἰς καλὸν ἀποθῆναι μέλλει τούτων τὰ πράγματα, ἀντιστῆναι ταῖς βασιλικαῖς δυνάμειν ἐπιβούλευτο, καὶ πᾶσαν μηχανὴν καὶ πάντα κέλευν, τὸ τῆς παρουσίας, κενήθηκε. Καὶ τοὺς μὲν οἰκείους ἀπεξάπλωσεν συλλέγειν πάντας συνήθροισι, τυμαχίαν δὲ οὐ μικρὰν παρὰ τοῦ ῥηγῶς Σικελίας τοῦ γαμβροῦ αὐτοῦ προσέλαβετο· ἀπεκρίθησαν γὰρ τότε εἰς τετρακοσίους ἰππότες (91), ὅπλοις ἐχυροῖς καταφράκτους καὶ ὑψιχυροῖς ἰπποῖς καὶ ἀγροῦχοις ἐποχουμένους, ἕκαστος τούτων ἐκ τοῦ σφαιτέρου γένους ἐκκρίτων τυγχάνουτες. Ἄταρ δὲ τούτου γαμβρὸς ὁ Ἀχαιῶν πρίγκιψ τὴν πᾶσαν αὐτοῦ στρατιάν (92) συλλεξάμενος δι' ἐκυτοῦ τὴν πρὸς τὸν αὐτοῦ πενήθερον συμμαχίαν πεποίηκεν. Ἦγε δὲ οὗτος ἀπεροκλήθεε τὸ ἠπλιτικόν· ἐκ τε γὰρ τοῦ Φραγκικοῦ γένους ἐτόγγανε καὶ ἐκ τῶν οἰκητόρων Ῥωμαίων Ἀχαιῶν τε καὶ Πελοποννήσου, ὧν αὐτὸς ἦρχεν πλείους δὲ τοῦ τῶν Ἀκτινῶν ὑπάρχον γένους. Συνήθροιστο γοῦν καμπληθῆς στρατιὰ, καὶ κατὰ τοῦ ἀγαθέστερου τοῦ αὐτοκράτορος τοῦ σεβαστοκράτορος Ἰωάννου τὴν ὁρμὴν ἐποιούνητο. Ὁ δὲ (καὶ γὰρ εἶχε τὰς συμβουλὰς ἀγαθὰς ἐκ τοῦ ἀγαθέστερου καὶ βασιλέως) στρατηγικῶς τοὺς ἀντιπάλους μετήρχετο. Ἐκείνος μὲν γὰρ μετὰ τῶν καταφράκτων καὶ θώραξι κεχηρημένων δυνάμεων τὰ ἐχυρότερα τῶν τόπων ἐκράτει, τοῖς δὲ ἐλαφρότεροις τῶν ἠπλιτῶν, καὶ οἷς τὸ κινεῖσθαι ῥῆθον ὡς κουφοτέρους, τὴν κατὰ τὰς πεδίαδας μάχην πεποίησθαι πρὸς τοὺς ἀντιπάλους προστέταχεν. Ἦσαν δὲ αὐτοὶ οἱ μὲν ἐκ Σκυθῶν, οἱ δὲ ἐκ Τούρκων, πολλοὶ δὲ καὶ ἐκ τῶν Ῥωμαϊκῶν φύλων, οἷς καὶ μᾶλλον ἢ τοξεία τὸ ἐπιτήδευμα. Οὗτοι μὲν οὖν τοῖς ἐναντίοις προσβάλλοντες μακρόθεν τοῖς βέλεσιν ἐπέληττον. Ἦσαν δὲ οὖν ἐκ τοῦ τόπου οὗ Βορίλα Λόγγος τὸ ὄνομα ξυμπέπτειν τοῖς ἐναντίοις. Οὔτε γοῦν ἡμέρας ἀνέτως βαδίζουσιν αὐτοῖς παρεχόμενον οὔτε νυκτὸς κρεμαίνουσαν. Συνερόρηγνοντο γὰρ αὐτοῖς ἡμέρας μὲν ἐν

A meen res sua jam prorumpere conspicatus, imperatoris viribus obviam ire instituens, machinam **179** omnem omnemque funem, ut proverbio fertur, movit; et proprium quidem militem plane universum in unum coegit, addidit auxiliares copias, easque non contemnendas, generi sui regis Siciliae, quae ad quadringentos equites armis fortibus circummontitos ac superbientibus et magnanimis equis insidentes (ex his singuli inter suos praecipui erant) numerabantur. Alius etiam illius generis Achaiae princeps universo exercitu collecto per semetipsum socero **180** auxilium tulit. Hic armatum agmen atque innumerabile e natione Francica et Romanis Achaiae et Peloponnesi, quibus ipse imperabat, incolis, licet potissimum illius partes miles Latinus completeret, lectum ducebat. Amplissimo itaque exercitu comparato adversus Joannem Sebastocratorum imperatoris fratrem bellum apparabat; qui fratris sui imperatoris proficuis monitis ac consiliis iuvisus, militari calliditate adversarios eludebat; cum milite quippe undequaque armato et thorace communito loca magis ardua detinebat: at leviori armatura iudutum, et qui veluti agilior quocumque vellet expeditius se moveret, in planitie et agris cum hostibus colligere jusserat. Pars eorum Scythae, alii Turcae, plerique etiam e Romana gente, quibus sagittandi peritia inerat. Hi cum hostibus manus conserentes eminus telis ferire, et e loco, cui Borithe Longo nomen est, adversarios urgere; quibus neque per diem iter sine molestia conficere, neque noctu quiescere concedebatur. Namque interdum equi a quatuor ducerentur, colligere si quis ad potandum equum longius processisset. Illis etiam inter eundem congregari, et plaustri jumentisque onerariis propinquantes, res quas illi conducerent, nec custodibus reventibus, rapere. Atque

κατὰ τοῦ σεβαστοκράτορος Ἰωάννου τὴν ὁρμὴν ἐποιούνητο. Ὁ δὲ στρατηγικῶς τοὺς ἀντιπάλους μετήρχετο. Ἐκείνο μὲν γὰρ μετὰ τῶν καταφράκτων καὶ θώραξι κεχηρημένων δυνάμεων τὰ ἐχυρότερα τῶν τόπων ἐκράτει, τοὺς δ' ἐλαφρότερους κατὰ τῆς πεδίαδας πρὸς τοὺς ἀντιπάλους ἀντιπαραστήσασθαι προστέταχεν. Καὶ οὗτοι οἱ μὲν ἐκ Σκυθῶν, οἱ δὲ ἐκ Τούρκων, ἕτεροι δὲ ἐκ Ῥωμαίων, οἷς μᾶλλον ἢ τοξεία τὸ ἐπιτήδευμα, οἱ καὶ μακρόθεν τούτους τοῖς βέλεσιν ἐπέληττον. Ἦσαν δὲ οὖν ἐκ τοῦ τόπου οὗ Βορίλα Λόγγος τὸ ὄνομα, καὶ οὗθ' ἡμέρας ἀνέτως βαδίζουσιν αὐτοῖς παρεχόμενον οὔτε νυκτὸς συνερόρηγνοντο γὰρ αὐτοῖς ἡμέρας μὲν ἐν τοῖς τῶν ἰππων ποταμοῖς, συνεπέπτοντο δὲ τούτοις καὶ κατ' ὄδου καὶ ταῖς ἀμάξαις καὶ τοῖς φορτωγῶν ὑποζυγίοις προσπέλαζοντες ἐκ τῶν πρὸ αὐτῶν φορέων ἐσκύλευον ὑποχωροῦντων τῶν φυλασσόντων. Τούτοις δὲ πολλάκις πεποιηκότες εἰς ἠάσας κατὰ τῶν ἐναντίων οὐ μέτρον ἐληλάκασιν, ὥστε καὶ χερσὶ χεῖρας ἐμβαλεῖν καὶ αὐτῶν σκυλεύειν τὰ προστυχεύοντα. Οὗτοι τὸ τοῦ ἀγαθέστερου Μεγαλὸν συνστράτευμα, ῥίον καὶ μόριον Στανον καὶ Σωπτον καὶ Μωλυσκῶν παρεμείψαντες· ἐσκευῖτο γὰρ ἐς τὸ τοῦ Πριλάπου ἄστου γενέσθαι, ὅπως αὐτὸ διασώσειαν. Ἐκεῖ δὲ γενοῦντες, ἐς οἰκείαν ἕκαστος διασκαθασθέντες βουίην βεβοῦλευται τὸν περὶ ψυχῆς τρέχειν. Καὶ ὁ μὲν ἀποστάτης μετὰ τοῦ υἱοῦ Νικεφόρου καὶ τινῶν νυκτὸς ἐποχουμένους ἀπέδρασαν, ὡς δ' ἐγνωστὰ τοῖς λοιποῖς, καὶ αὐτοὶ πρὸς φυγὴν ἐτάρανοντο. Τὸ μὲν οὖν Ῥωμαϊκὸν στρατεύμα καὶ ὁ νόθος υἱὸς Ἰωαννῆς τοῦ ἀποστάτου τῷ σεβαστοκράτορι Ἰωάννῃ προσῆλθον καὶ τῷ βασιλεῖ τοὺς ὄρκους ἀπέδρανον, ὁ δὲ πρίγκιψ Ἀχαιῶν καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ αὐτοῦ ἄλλος ἄλλαχου διασπάρησαν. Καὶ ὁ μὲν πρίγκιψ κατὰ τὴν Καστορικὴν εἰλω ὑπ' ἀχρηματικῆν τινὴν κρυβῆς καὶ τῶν ὀδόντων γνωρισθεῖς, (εἶχε γὰρ τοὺς ἐμπροσθέντες ἐμπροσθέντες), καὶ δεσποῖς ἀπήχθη τῷ βασιλεῖ. Οἱ δὲ κρείττους τῶν πραγμάτων αὐτοῦ καὶ προσγενεῖς, οἱ τε Ἀσελεθεουσί, ὁ τῆς Καρυταίνης Ἰσφοῖ καὶ ἄλλοι τῶν ὀνομαστῶν, οἱ μὲν κατὰ τὸν Πλατυμῶνα, οἱ δὲ κατ' ἄλλο μέρος ἐλώσαν. Καὶ τὸ συμμαχικὸν στρατεύμα τὸ ἐκ τοῦ ῥηγῶς Σικελίας σταλὲν ὑπὸ τισιναρίου κατασχέθησαν, ὧν μὲν εἰς ἣν ὁ μέγας δομῆστικὸς ὁ στρατηγὸς πούλος, ὁ Ῥιμψᾶς Νικηφόρος, οἱ δὲ δύο τῶν ἀνωμόμων. Καὶ ταύτους ὡς δεσποῖτας πρὸς βασιλικὴν ἐπομῆσαν.

Theodori Dousæ et Leonis Allatii notæ.

(91) In equitum numero multum inter se distant Acropolis et Pachymerius. Acropolis non ultra quingentos agnoscit, Pachymerius ad tria millia extendit. ALL.

(92) Τὴν πᾶσαν αὐτοῦ στρατιάν. Pachymerius πρὸς δὲ γὰρ πρίγκιπα ὅλον εἶχε σὺν τοῖς στρατεύμασιν. ALL.

id ubi sæpius perpetrarunt, animis adversus **181** hostes ingentibus resumptis, re ad mucrones et manus adducta, obvia quæque ex illis prædari. Igitur defectoris Michaelis exercitus hac quoque ratione attritus est, timoreque non modico laccessitus de salute propria desperaverat. Vi tandem et maximo suorū incommo^{do} Stanum, Soseum ac Molyseum penetrantes (nam illis in animo erat ad Prilapi oppidum, ut illi suppetias ferrent, proficisci), ubi ad ea loca pervenere, propriæ quilibet opinioni servientes, extrema quæque tentare, et pro anima, ut dicitur, currere pro viribus instituerunt. Interea defector Michael et filius Nicophorus cum nonnullis, sed valde paucis, quibuscum consilia sua et actiones communicare sueverat, noctu equis invec^{ti} viasque bene instructi sese repente abripiunt. Mane ubi dies processit, milites Michaelis fugam cognoscentes una et ipsi in fugam impelluntur. Romanum agmen, et qui illud ducebant præstantiores, et defectoris spiritus filius Joannes Sebastocratori Joanni accurrentes se dedunt, et imperatori fidem sacramento obligant. Princeps vero Achæiæ sociique alius alio dispersi sunt. Princeps apud Castoriam capitur sub palcatam acervo absconditus, sed ex dentibus a quodam milite cognitus (namque dentes interiores ingenti magnitudine prominebant) et colligatus ad imperatorem advehitur. Agminum nobiliores affinesque Aseldetusi et Caritanie **182** Josphredus aliique illustrium plures, Platamone alioque in loco capti vinctique ad imperatorem conducuntur. Auxiliaris item manus a Manfredo Siciliae rege defectori transmissa, ad quadringentos, ut diximus, numerata, cum armis et equis a quatuor hominibus, magno nempe domestico Alexio Strategopulo, Nicophoro Rimp^{sa}, qui Turca origine, Christianis nomen dederat, quorum fidem ingenuissime coluit, et aliis duobus, quorum nomina tempus nobis invidit, debellata est. Et hi quoque constricti vinculis ad imperatorem transportantur. Hac victoria nostri imperatoris consiliis potiti sunt, adeo ut fama illius ad ultima quæque orbis terrarum penetrarit: neque enim tales victorias plures sol vidit. Tunc porro oppida omnia et regionem universam nostri subegerunt.

Ἄλξιός, ἄπερος δὲ ὁ Ῥωμαῖός Νικηφόρος ἐκ Τούρκων ἔλκων τὸ γένος, ὀρθότατος δὲ γεγενημένος Χριστιανός· οἱ δὲ δύο τῶν ἀνοουμένων ὑπἄρχον. Καὶ τούτους γοῦν δεσμώτας πρὸς τὸν βασιλέα ἐξέπεμψαν. Τοιαύτην γοῦν νίκην οἱ τῶν ἡμετέρων ταῖς βασιλικαῖς συμβουλαῖς κατορθώσαντο ὥστε τὴν αὐτῆς γῆμιν εἰς πάντα τῆς γῆς περιεῖναι τὰ πέρατα θλέγας γὰρ τοιαύτης νίκας εἶδεν ὁ ἥλιος. Τηνικαῦτα γοῦν πάντα τε τὰ ἄστυ καὶ πάντα χωῖραν ὑφ' ἑαυτοῦς πεποιήνηται οἱ ἡμέτεροι.

82. Postmodum Joannes Sebastocrator Thessa-

¹¹ D : Ὁ μὲν οὖν Σεβαστοκράτωρ Ἰωάννης τὴν Θεσσαλίαν προἰμείψας περὶ τὴν νίκην Πάτραν ἐστρεπτοπεδεύσασα, ὁ δὲ Στρατηγόπουλις σὺν ἑτέροις ταῖς Μηριαῖα ὑπερβάντες ἄρη καὶ κατελιπόντες εἰς τὸν Ἰωαννίνοις στρατεύματι εἰς τούτον εἰς παλιουροχίαν περὶ τὴν Ἄρτιαν ἦσαν. Κατέλιπον δὲ τὸν ἐκεῖσε λαὸν οὐκέτι εὐ-

Theodori Dousæ et Leonis Allatii notæ.

(93) Ἐωθεν δὲ. Gregoras, p. 74. ALL.

(94) Ὁ μὲν οὖν νόθος υἱός De hoc Joanne Pachymerii verba supra adduximus. ALL.

(95) Ὁ δὲ πρόγκιψ Ἀχαΐας. Quomodo potea

Α τοῖς τῶν ἵππων κότοις, εἰ ποὺ τις μακρότερον ἀπὲς τὸν ἵππον ποτίσαι. Συνέπιπτον δὲ τούτοις καὶ καθ' ὁδὸν, καὶ ταῖς ἀμάξαις καὶ τοῖς φορταγωγοῖς ὑποζυγίοις προσπελάζοντες ἐκ τῶν παρ' αὐτοῖς φορτίων ἐσκύλευον ὑποχωροῦντων τῶν φυλαττόντων. Τούτοις δὲ πολλὰκις πεποιηκότες εἰς θύρσας κατὰ τῶν ἐναντίων οὐ μέτριον ἐληλάκασιν, ὥστε καὶ χερσὶ χεῖρας ἐμβάλλειν κἀξ αὐτῶν σκυλεύειν τὰ προστυχόντα. Τὸ μὲν οὖν τοῦ ἀντάρτου Μιχαὴλ καὶ τούτου συνέσταται [P. 94] στρατεύμα καὶ εἰς πτοίαν οὐ μικρὰν καταπητήκει· σχεδὸν γὰρ πᾶσαν σιταρίαν ἀπηγορεύκει. Βία γοῦν καὶ μόγις Στανὸν καὶ Σωσκὸν καὶ Μαλυσκὸν παραμείψαντες (σκοπὸς γὰρ ἦν αὐτοῖς εἰς τὸ τῷ Πριλάκου ἄστυ γενέσθαι, ὅπως αὐτὸ διασώσωμεν) ἐκεῖσε γεγονότες εἰς οἰκίαν ἐκάστος διάσκεδαθῆντες βουλήν του περὶ ψυχῆς τρέχειν, ὅποις ἂν εἶχεν ἰσχύος, βεβούλευται. Καὶ ὁ μὲν ἀποστάτης Μιχαὴλ μετὰ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Νικηφόρου καὶ τινῶν ἄλλων μετρίων ἀνδρῶν, οἷς καὶ εἶωθεν ἐμπιστεῖν τὰς αὐτοῦ πράξεις, νυκτὸς τοῖς ἵπποις ἐποχθηθέντες ἀπέδρασαν, καλῶς τὰ τῶν ὁδῶν ἐπιστάμενοι. Ἐωθεν δὲ (93) ἡμέρας ἤδη γεγενημένης, ὡς οἱ τῶν στρατευμάτων ἐγνώκασι τὸν Μιχαὴλ ἀποδράντα, ἤδη καὶ αὐτοὶ πρὸς φυγὴν ἐτράποντο. Τὸ μὲν οὖν Ῥωμαϊκὸν στρατεύμα καὶ οἱ κρείττους τῶν ἐπικρατούντων αὐτὸ καὶ ὁ νόθος τοῦ ἀποστάτου υἱός (94) Ἰωάννης τῷ Σεβαστοκράτορι Ἰωάννῃ προσήλθον καὶ χεῖρας αὐτῷ δεδώκασι καὶ τῷ βασιλεῖ τὰς ἄρκους ἀπέδοντο, ὁ δὲ πρόγκιψ Ἀχαΐας (95) καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ ἄλλοις ἀλλαχοῦ διασπάρησαν. Καὶ ὁ μὲν πρόγκιψ κατὰ τὴν Κατταρίαν ἔαλλω, ὑπὸ ἄχυρμαῖ τι κρυθεὶς καὶ τῶν ὁδόντων τῶν τινῶν στρατιωτῶν γνωρισθεὶς (εἶχε γὰρ τοὺς ἐμπροσθίους εὐμεγέθεις καὶ προβεβλημένους τῶν φατνομαμάτων), καὶ θέσμιος ἀπήχθη τῷ βασιλεῖ· οἱ δὲ κρείττους τῶν ταγμάτων αὐτοῦ καὶ πρῆσγενεῖς ὁ τε Ἀσὴλ Δετουσί, ὁ τῆς Καριτανίας Ἰοφρὲ καὶ ἄλλοι τῶν ὀνομαστῶν πλείους, οἱ μὲν κατὰ τὸν Πλαταμῶνα, οἱ δὲ κατὰ ἄλλο μέρος ἐβλοίσαν, καὶ θέσμιόν ται τῷ βασιλεῖ συναπήχθησαν. Καὶ τὸ συμμαχικὸν δὲ στρατεύμα τὸ ἐκ τοῦ βῆγῆος Σικελίας τοῦ Μαφροῦ τῷ ἀποστάτῃ ἀποσταλὲν, ὡς εἰς τετρακοσίους, ὡ εἰρήκειμεν, ἠριθμημένον, αὐτοῖς ὅπλοις, οὐτοῖς ἵπποις ὑπὸ τεττάρων ἀνδρῶν κατασχέθησαν, ὑφ' ὧν μὲν εἰς ἦν ὁ μέγας δομέστικος ὁ Στρατηγόπουλος

D πβ'. Ὁ μὲν οὖν ¹¹ Σεβαστοκράτωρ Ἰωάννης τῆς

occupata Cpoli a Græcis dimissus fuerit, referi Pachymerius, p. 86. Gregoras, lib. iv, p. 97, tre tantum urbes recenset. ALL.

Θετταλίαν παραμείψας, καὶ τὰ ἐν αὐτῇ ἄστυ τε καὶ φρούρια ὀχυρωσάμενος, περὶ τὴν νέαν Πάτραν ἐστρατοπεδεύσατο, ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ καὶ τὸν νόθον υἱὸν τοῦ ἀποστάτου Μιχαὴλ Ἰωάννην. Ὁ δὲ μέγας δομέστικος ὁ Στρατηγόπουλος Ἀλέξιος καὶ [P. 95] ὁ Ῥαοῦλ Ἰωάννης τὰ Πυρρκαῖα ὑπερβάντες ὄρη ἐπὶ τὴν Ἄρταν ἐχώρηον, καταλιπόντες ἐν τοῖς Ἰωαννίνοις στρατεύμα μερικὸν εἰς πολιορκίαν τοῦ ἄστους. Κατέλαβον οὖν οὗτοι τὴν Ἄρταν, κἀκείσε γούν καὶ αὐτὸς τούτοις ἐντυτυχήκειν, οἷς καὶ πρὸς ὀλίγας ἡμέρας συνομιλήσας κῆρυξ δὴ συνταξάμενος τῆς Ἄρτης ἐξῆεν, καταλιπὼν τὸν ἐκεῖσε λαὸν αὐκέτι εὐνοϊκῶς πρὸς τοὺς ἡμετέρους διακείμενον· οὐ γὰρ καλῶς οἱ τῶν στρατευμάτων τούτοις ἐχρήσαντο. Διὰ ταῦτα καὶ ἡ περιφανεστάτη ἐκεῖνη νίκη τοῖς Ῥωμαίοις ἐπιλάμψασα ἐν οὐ πολλῷ τῷ χρόνῳ πρὸς τοῦναντίον κεχώρηκεν. Ἀπήεν οὖν ἐξ ὀρθοῦ πρὸς τὸν σεβαστοκράτορα Ἰωάννην τὸν τοῦ βασιλέως ἀντάδελφον περὶ τὴν νέαν Πάτραν διάγοντα, καὶ τινὰς ἡμέρας μετ' αὐτοῦ διακαρτερήσας τῆς πρὸς τὸν βασιλέα φερύσης ἠψάμην. Ὁ μὲν οὖν νόθος υἱὸς τοῦ ἀποστάτου Μιχαὴλ Ἰωάννης τῷ σεβαστοκράτορι ξυνοῶν ἀποστασίαν μετὰ καὶ ἄλλων τινῶν ἐμελέτα· καὶ ἐπεὶ ὁ σεβαστοκράτωρ Ἰωάννης κατὰ τῶν Λατίνων κεχώρηκε καὶ τὴν Λεβυθίαν παραμείψας τὰς Θήβας ἐσκύλευε, τὴν ἣν ᾤδινεν ἀπιστίαν εἰς προὔπτου προὔφησε, καὶ μετὰ καὶ ἄλλων τινῶν ἀποδράς ἐπὶ τὸν ἀποστάτην Μιχαὴλ τὸν πατέρα αὐτοῦ ἀπήει. Ἐκεῖνος μὲν οὖν τῷ ἀθροῦ τοῦ πράγματος ταραχθεὶς οὐκ εἶχεν ὄπη γῆς σταίη, ἀλλ' ἐν πλοιαρίοις ἐμβάντες αὐτὸς τε καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ Νικηφόρος καὶ ἡ σύζυγος τούτου καὶ τινες τῶν αὐτοῦ τὰς διατριβὰς ἐν τῇ Θαλάττῃ ἐποίουν, τὰς τε νήσους τὰς περὶ ἑκαταγώγιον εἶχον, Λευκάδα θηλαδὴ καὶ τὰς τῶν Κεφαλήνων. Ἀλλ' ἐπεὶ ὁ τούτου νόθος υἱὸς Ἰωάννης πρὸς αὐτὸν ἀπήει, καθὰ θεοδήλωται, ἀνερρώσθη τῆς ῥαθυμίας, καὶ τὸν ὄκνον ἀποσεισάμενος ἐπὶ τὴν Ἄρταν ἐθάδιζε. Κἀκείσε δὲ ἀφιγμένος, ἐπεὶ τοὺς πάντας οἰκήτορας προσκειμένους εὔρεν αὐτῷ, εἶχε δὲ καὶ τὸ τῆς Βουδιτζῆς ἄστυ παρὰ τοῦ μέρους τούτου κρατούμενον, συναγαγὼν τοὺς ἐκεῖσε εὑρισκομένους τοὺς ἡμετέρους τῶν ὀρίων τῆς Ἄρτης ἐξήλασεν. Ἀλλὰ καὶ τοὺς πολιορκούντας τὰς Ἰωαννίνας μακρὰν τῶν Ἰωαννίνων πεποιήκεν. Οὕτω μὲν οὖν

liam prætergressus, et in ea oppidis ac castellis communitis, ad novam Patram, una secum spurium **183** Michaelis defectoris filium deferens, locat tentoria. Magnus domesticus Alexius Strategopulus et Joannes Raulus Pyrenæos montes transeuntes, Artam properant, Joanninis militum manu ad obsidendum oppidum relicta. Artam itaque hi penetrarunt. In ea cum illis ipse quoque in colloquium veni, et paucos dies quotidianis congressibus versatus rebusque dispositis Arta egredior, cum multitudo illa non bene erga nostros afficeretur: milites enim non æquos se illis præbuerant. Ideoque victoria illa, quæ Romanis illuxerat, omnium ore concelebrata, non diu post in contrarium dilapsa est. Ipse recta via ad Joannem Sebastocratorem imperatoris fratrem, apud novam Patram agentem, profectus, et nonnullos dies cum eo moratus, iter ad imperatorem ingredior. Filius spurius defectoris Michaelis Joannes Sebastocratori adsidens cum quibusdam aliis defectionem meditabatur; et dum Sebastocrator Joannes adversus Latinos progressus præterita Lebadia Thebas prædaretur, quam secum conceperat, palam defectionem parturit, et cum quibusdam sceleris consciis fuga arrepta ad defectorem Michaelen patrem proficiscitur. Ille re improvisa turbatus, ubi pedem figeret, nescire. Sed naviculas ipse et filius **184** Nicephorus et uxore et ex familiaribus quidam conscendentes in mari moras trahere, et circa insulas, Leucada nempe et Cephalenem, divertere. Sed quando illius filius spurius Joannes ad eum, ut innuimus, accessit, ex utraque socordia segnitieque deposita animos assumens Artam contendere. Eo appulsus cives universos in se propensos comperiens (sub dilione quoque sua ad illum diem Bonditzæ oppidum remanserat), quos ibi offendit, simul collectis, nostros de finibus Artæ expellit, et Joannina obsidentes longius ab obsidione removet. Sic denuo Romana res affligi cæpit, et quæ imperatoriis adhortationibus prospere gesta fuerant, ducum inobedientia ac socordia in nihilum fere aut satis parum redacta sunt. Interim imperatoris frater Joannes Sebastocrator et socer illius Tornicius Constantinus pugna dimissa ad imperatorem Lampiaci eo tempore moras trahentem remeant. Imperator Sebastocratorem Joannem despotarum dignitate adornavit ob victoriam partam remunerans, et ut ea dignitate personis, quibuscum bella gesserat, despota cum despotis confligens exæquaret, Socorum vero illius Constantinum Tornicium, magnum

νοϊκῶς περὶ αὐτοὺς ἔχοντα· οὐ γὰρ καλῶς ἐχρήσαντο τούτοις. Διὰ ταῦτα καὶ ἡ περιφανεστάτη ἐκεῖνη νίκη πρὸς τοῦναντίον κεχώρηκεν. Ὁ δὲ νόθος υἱὸς τοῦ Μιχαὴλ Ἰωάννης κατὰ τῶν Λατίνων κεχώρηκε, καὶ τὴν Λεβυθίαν παραμείψας τὰς Θήβας ἐσκύλευσε, τὴν δ' ἣν ᾤδινεν ἀπιστίαν εἰς προὔπτου ἐξῆεν, καὶ μετ' ἄλλων ἀποδράς πρὸς τὸν ἀποστάτην πατέρα ἦκε, μεθ' οὐ πλοιαρίοις ἐμβάντες τὰς διατριβὰς ἐν τῇ Θαλάττῃ ἐποίουν. Ὅμως ἀνερρώσθη, καὶ περὶ Ἄρταν ἀφιγμένος, ἐπεὶ τοὺς πάντας οἰκήτορας προσκειμένους εὔρεν αὐτῷ, εἶδε δὲ καὶ τὸ τῆς Βουδιτζῆς ἄστυ παρὰ τοῦ μέρους τούτου κρατούμενον, συναγαγὼν πάντας τοὺς ἡμετέρους τῆς Ἄρτης ἐξήλασεν. Ἀλλὰ καὶ τοὺς πολιορκούντας τὰς Ἰωαννίνας. Ὁ μὲν οὖν σεβαστοκράτωρ Ἰωάννης καὶ Ἰορνίκιος ὁ πενθερὸς αὐτοῦ πρὸς τὸν αὐτοκράτορα ἐπανήσαν· ὃν καὶ τῷ τῶν δεσποτῶν τετίμηκεν ἀξιώματι, τὸν δὲ Ἰορνίκιον τῷ τῶν σεβαστοκρατόρων, καὶ τὸν ἀντάδελφον αὐτοῦ Κωνσταντῖνον σεβαστοκράτορα κατωνόμασεν. Ἀλλὰ καὶ τὸν Στρατηγόπουλον Ἀλέξιον δὲ ἐπιστολῆς τετίμηκε Καίσαρα.

primicerium, Sebastocratoris munere insignivit. Sed et fratrem illius germanum Constantinum ex Cæsare Sebastocratorem indigitavit. Et in his **185** Sebastocratores differabant: nam imperatoris frater in cerulcis calceis aquilas auro contextas deferebat, Tornicius nudo hisce insignibus calceo utebatur. Quinimo et Alexium Strategopulum, magnum domesticum antea condecoratum, per epistolam Cæsarem instituit, missilem illi dignitatem largitus. Et hæc quidem ita evenere,

τῶ τῶν σεβαστοκρατόρων τετίμηκεν ἀξιώματι. Ἀλλὰ καὶ τὸν ἀυτάδελφον αὐτοῦ Κωνσταντῖνον ἐκ Καισάρων σεβαστοκράτορα κατωνόμασεν. Ἐν τούτοις δὲ τῶ τῶν σεβαστοκρατόρων θιέμερον, ἐν οἷς ὁ μὲν ἀυτάδελφος τοῦ βασιλέως ταῖς κυανῆς πεδῆλαις ἐγκυκολλημένους εἶχε καὶ χρυσοῦσις ἀετούς, ὁ δὲ Τυρνίκιος γυμνὰ τούτων τὰ πέδιλα ὑπεδέθετο. Ἀλλὰ καὶ τὸν στρατηγόπουλον Ἀλέξιον μέγαν θυμέστικον ὁ αὐτοκράτωρ τετίμηκεν δι' ἐπιστολῆς τετίμηκε Καισάρα, διαπόμπιμον αὐτῷ τὴν τιμὴν χαρισάμενος. Καὶ ταῦτα μὲν οὕτω ξυνέθη.

83. Imperator cum Lampsaci hibernasset, appetente vere Cpolim commeal: namque quam cupidissime appetebat, omnesque suos eo referebat conatus, ut Lalinorum e manu in libertatem Cpolim vindicaret. Hinc profectus est adversus Cpolim, non copiis fretus (neque enim tantum exercitum, qui similem civitatem obsidione posset cingere secum ducebat), sed consobrini sui, cui nomen erat Aseli, sermonibus doceptus. Ille etenim mala fraude imperatorem eludebat, se inquiens penes urbis moenia aedem habere, portasque in sua potestate esse, per quas imperatoris copias intra urbem sine strepitu et sine pugna quiret intrmittere. His sermonibus sibi dicendo fidem conciliabat. Affinitus enim et muneribus ac honoribus eum auctum fuisse, et adversus Achaia principem pugna multa incommoda passum, multis bonis ac **186** gratiis alluenter abundasse tunc, cum imperatori ea promissa dederat aliaque ab imperatore ipse receperat, hominem vera dicere suadebant: Igitur his fidens imperator in Cpolim arma movet et ex adverso Borealis cornu urbis in loco Galata vocato castra metatur. Et, ut quidem videbatur, Galata oppidum oppugnabat, re tamen vera clanculum per internuntios Aselem sollicitabat ut fidem solveret suam. Ille ad lucrum, non ad veritatem inhians, fallacibus ac captiosis responsionibus alia atque alia conficiens, rem protrahabat. Verum tamen cum tempus diutinum procederet ipse quoniam nihil efficeret, imo etiam armatis cohortibus noctuque progressis illius ad domum appropinquatum fuisset (id enim ille, ut fieret, denunciabat), tum mendacio fallere et vera confundere palam deprehenditur. Et cum ipse responsionem, qua objectis fieri satis posset, haud haberet, crimen in urbis principem

σεβαστοκράτωρ Ἰωάννης καὶ ὁ πυνθερός αὐτοῦ ὁ Τυρνίκιος Κωνσταντῖνος τῆς μάχης ἐξίοντες εἰς τὸν αὐτοκράτορα ἐπικνεζουξαν πρὸς τὸν Λάμφακον οὕτω καὶ τὰς διατριβὰς ἐκεῖσε ποιοῦμενον. Τὸν μὲν οὖν σεβαστοκράτορα (96) Ἰωάννην ὁ βασιλεὺς τῶ τῶν δεσποτῶν τετίμηκεν ἀξιώματι, ἀντίχαριν οἷον τῆς νίκης τούτῃ διδόνς, καὶ ἵνα τοῖς μαχομένοις τούτῃ προσώποις [P. 96] ἀντισταθμίζοιτο, δεσπότης πρὸς δεσπότης μαχομένος - τῶν δὲ πυνθερού αὐτοῦ τὸν Τυρνίκιον Κωνσταντῖνον μέγαν πριμμικῆριον οὕτω

πγ'. Ὁ δὲ βασιλεὺς ⁷² παραχειμάσας ἐν τῇ Λαμφάκῃ, ἐκρας ἐπιλάμφαντος κατὰ τῆς Κωνσταντῖνου κεχώρηκεν - ἅπαντα γὰρ ἦν αὐτῷ σπουδῆ καὶ ἅπας σκοπὸς τῆς τῶν Λατίνων χειρὸς ἀναρρῶσασθαι. Ἐπέληθε γοῦν κατὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως οὐ ταῖς στρατεύμασι τεθαρρῆκως (οὐδὲ γὰρ ἔγεν ἀξιόμαχον στρατιὴν εἰς τριακῆτος πόλεως πολιόρκησιν), ἀλλὰ λόγῳ ταῖς τοῦ ἐξαδελφου αὐτοῦ, οὐ τὸ ὄνομα Ἀσέλ, ἐξηπατημένος - ἠπάτα καὶ γὰρ τὸν βασιλέα, ὡς αὐτὸς ἐν τῇ τείχει τῆς πόλεως τὴν κίβειαν ἔχει καὶ πύλας ἔχει παρ' αὐτοῦ δεσποζομένης, δι' ἃν δύναιτ' ἂν τὰ τοῦ βασιλέως στρατεύματα ἐνδοῦ τῆς πόλεως ἀφορητὴ καὶ ἀέχα μάχης εἰσαγαγεῖν. Καὶ ἐπιστεύετο λέγων ταῦτα - τὸ τε γὰρ συγγενὲς φαντασίαν ἐδίδου τοῦ ἀληθεύειν τὸν ἄνθρωπον, καὶ τὴ πλειόνον ὀρημάτων τε καὶ τιμῶν [τε] ὑποσχέσεις ἐνωμῆτους λαβόντα φρόγκων... ἐν τῇ τοῦ πριγκιπὸς Ἀχαιῆς μάχῃ, καὶ πρυσθοκήσας δεινὰ μάλιστα θυμωρῆσαι πολλῶν ἀγαθῶν, ὅτε καὶ τὰς τοιαύτας ὑποσχέσεις τῷ βασιλεῖ δέδωκε καὶ τὰς πρὸς αὐτὸν ἠντιδεδέξατο. Τούτοις οὖν, ὡς εἴρημεν, ἐλπίσας ὁ βασιλεὺς κατὰ τῆς Κωνσταντῖνου ἐπήει, καὶ ἀντιπέραν τοῦ βαρείου (97) κέρως τῆς πόλεως ἐν τῷ τόπῳ τοῦ Γαλατῆ κατονομαζόμενῳ ἐστρατοπεδεύσατο, καὶ τῷ μὲν δοκεῖν τὸ τοῦ Γαλατῆ ἐμάχετο φρούριον, τῇ δ' ἀληθείᾳ κρύφα πρὸς τὸν Ἀσέλ ἐπεμπεν ὅπως τὰς ὑποσχέσεις πληρώσειεν. Ὁ δὲ πρὸς κέρδος ἐώρα, οὐ πρὸς ἀλήθειαν - χυιδεῖς γοῦν ἐποιεῖτο τὰς ἀποκρίσεις, ἀλλὰ ἐπ' ἄλλοις προφασιζόμενος. Ἐπεὶ γοῦν ἱκανὸς παρεβούη χρόνος καὶ οὐδὲν ἦνυσεν, ἀλλὰ καὶ τῆς στρατιᾶς ὀπλιθεισίας καὶ νυκτὸς ἀπισύσης καὶ τῇ οἰκίᾳ τούτου προσεγγισιάσης (τούτο γὰρ ἐκεῖνος γενέσθαι διεμανύσατο), τότε φεύδασθαι πεφώρσασθαι φανερώς. Καὶ ἐπεὶ οὐκ εἶχε τινα εὐλογίαν ἀπολογίαν ποιήσασθαι, τὴν αἰτίαν εἰς τὸν ἀρχοντα τῆς πόλεως

72 1) ; Ὁ δὲ βασιλεὺς ἐκρας ἐπιλάμφαντος κατὰ τῆς Κωνσταντῖνου κεχώρηκεν. Ἐπέληθε γοῦν κατ' αὐτῆς τῇ ἐξαδελφῷ αὐτοῦ Ἀσέλ ἐξηπατημένος ὑποσχνομένου ταύτην παραδύναται αὐτῷ, καὶ ἐν τῷ Γαλατῆ ἐστρατοπεδεύσατο, καὶ τὸ τοῦ Γαλατῆ ἐμάχετο φρούριον. Ἀπύοντι οὖν ἐκεῖθεν πρέσβεις ἐκ Λατίνων ἔκον περὶ ἀγάπης, καὶ γέγονε χρόνον ἕνα.

Theodori Dousæ et Leonis Allatii notæ.

(96) Τὸν μὲν οὖν σεβαστοκράτορα. Gregoras, p. 76. ALL.

(97) Ἀντιπέραν τοῦ Βορείου. Gregoras, p. 80.

De hac re pluribus agit Pachymeres, lib. II, c. 19. ALL.

ἔθετο· « Ὑπετόπασσ » [P. 97] γὰρ εἶρηκεν, « οὗτος ὡς οὐ καλὸν ἐστὶ τὰς κλεῖς με τῶν τῆς πόλεως κατέχειν πυλῶν, καὶ διὰ ταῦτα εἴληφε ταύτας αὐτός, καὶ ὁ αὐτοῦ ἐγὼγε περὶ τὸ ἔργον ἄδυνατός. » Ἐπεὶ οὖν καθαρῶς τὴν τοῦ ἀνθρώπου ἀπάτην ἐπεγνώκει ὁ βασιλεὺς, ἐξῆει τοῦ τόπου. Καθ' ἑαυτὸν δὲ τρεῖς πρέσβεις εἰρήνην αἰτοῦντας πρὸς τὸν βασιλέα οἱ Λατῖνοι πεπόμφασιν. Ὁ δὲ βασιλεὺς πεποίηκε ταύτην, εἰς ἐνιαυτὸν δὲ καὶ μόνον ἕνα, ἐν στενῇ κομιδῇ ἐπισφίγγας ταῦτοις τὰ πράγματα.

πδ'. Διαπεράσας γοῦν ὁ βασιλεὺς τὸν Ἑλλήσποντον τὰ τῶν Πηγῶν κατέλαβε μέρη, κάκεισε τὰς διατριβὰς ἐπαιεῖτο. Ἐπεὶ δὲ ὁ τοῦ θέρους παρήει καιρὸς, ἀλλὰ γε δὴ καὶ ὁ τῆς ἀπόρας ἐφόρη, τῶν τοιοῦτων ἀτάρας χάριον πρὸς τὴν ἐξ ἔθους (98) τοῖς βασιλεύσιν οὕσαν ἀνάπαυσιν, ἐξ ὅτου τῆς Κωνσταντίνου γεγῶνασιν ὑπερόριοι, κατηντήκει τὸ Νύμφαιον. Ἐμὲ δὲ πρὸς τὸν ἄρχοντα τῆν Βουλγάρων Κωνσταντίνου πρέσβυν ἐκπέπομφεν. Ἀπῆειν γοῦν πρὸς αὐτὸν, καὶ διεβίβασα μετ' αὐτοῦ ἡμέρας τινὰς· ἔτυχαν γὰρ τότε καὶ ἑορτάσιμοι τοῦ Χριστοῦ ἡμέραι, ἢ τε τῶν γενεθλίων καὶ ἢ τοῦ βαπτίσματος, ἧ οἱ τῶν Βουλγάρων ἄρχοντες λαμπρύνονται μάλιστα, καὶ ἐβούλετο ὁ τῶν Βουλγάρων ἄρχων τότε Κωνσταντίνος σφίσει αὐτοῖς συνεῖναι καμὲ καὶ θεατὴν γενέσθαι τῶν τελουμένων. Τὰ προστεταγμένα μοι γοῦν πληρώσας τοῦ Τρινοβίου ἐξῆειν, καὶ πρὸς τὸν βασιλέα ἀπῆειν ἐν τῷ Νυμφαίῳ θνήσκοντα. Ἐκεῖσε γοῦν ὁ βασιλεὺς παρεχίμισε, καὶ ἐπιδήμιον ἕαρος τοῦ Νυμφαίου ἐξῆει, τὴν λαμπρὰν τῆς ἀναστάσεως τοῦ κυρίου ἡμέραν προσηρτάσας ἐν τῷ Νυμφαίῳ. Ἡμέρας δὲ τινὰς ἐν τοῖς φλεβίοις διαβιβάσας, ἐπὶ τόπον οὕτω πῶς ἐπνημαζόμενον Κλυζόμενην ἀπελθὼν ἐπέβητο τὰς σκαρὰς. Ἐκεῖσε καὶ γὰρ εἰδῶσιν οἱ βασιλεῖς τοῦ Νυμφαίου ἐξιώντες χρονατρίβειν καὶ τὴ πλῆσιν τοῦ ἔαρου παραμειβεῖν καιροῦ· ἢ τε γὰρ τῆσος πεδίας ἅπας καὶ χόρτον προβεβλημένη πολλοῖς ἀκούοντα τοῖς ἵπποις, κατάρρυτος δὲ τυγχάνει καὶ ὕδατιν, ἐγγὺς δὲ αὐτοῦ κώμας ἔχει πολλὰς καὶ πόλεις, ἐξ ἧν θαψιλῆ καθειστήκει τὰ ζωορὰ. Ἐκεῖτε γὰρ ὄντος τοῦ βασιλέως καὶ ὁ σεβαστοκράτωρ ὁ Τορνίκιος ἐκ τῆς Νικαίας ἐπιδησθήμικε, καὶ δι' ὄχλου τῆ βασιλεῖ γέγονε διὰ τοῦ πατριαρχεύσαντα Ἀρσένιον. Ὁ γὰρ πατριαρχικός ἐχέρεισε θρόνος, τοῦ πατριαρχεύσαντος Νικηφόρου, ὅς ἀπὸ τῆς Ἐφέσου εἰς τὸν πατριαρχικὸν μετετέθη θρόνον, ἀπάραντος τῶν ἐνθένδε πρὸς τὰ οὐράνια, μηδὲ εἰς ὅλον σχεδὸν ἐνιαυτὸν τοῦ πατριαρχικοῦ ἀπολούσαντος θρόνου, Ὁ δὲ Ἀρσένιος αὐτός ἐν προβεβλημένον εἰς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον πρὸς τοῦ βασιλέως Θεοδώρου, ἀνὴρ καὶ εἰς λόγον καὶ εἰς πράξιν πανευφύεστατος (99), καὶ λόγον μάλιστα τὸν

πδ' D : Ἦκεν οὖν εἰς Πηγὰς, εἴτα πρὸς Νύμφαιον ἦκε καὶ περὶ Κλαζομένην, οὗ ἦξε καὶ ὁ σεβαστοκράτωρ Τορνίκιος, καὶ δι' ὄχλου γέγονε τῆ βασιλεῖ διὰ τὸν πατριαρχεύσαντα Ἀρσένιον. Ὁ γὰρ πατριαρχικός ἐχέρεισε θρόνος, τοῦ πατριαρχεύσαντος Νικηφόρου, ὅς ἀπὸ τῆς Ἐφέσου εἰς τὸν πατριαρχικὸν μετετέθη θρόνον, ἀπάραντος τῶν ἐνθένδε μηδ' ὅλον ἐνιαυτὸν διαρκέσαντος. Ὁ δὲ Ἀρσένιος προεκλήθη ἀπὸ τοῦ βασιλέως Θεοδώρου, ὅς ἐχέουσαν ἔσχε κατὰ τοῦ βασιλέως, καὶ ἀνήχθη αὐτοῖς Ἀρσένιος.

Theodori Dousæ et Leonis Allatii notæ.

(98) Τὴν ἐξ ἔθους. Gregoras, p. 81. ALL.

(99) Πανευφύεστατος. Gregoras Arsenium usu

A referebat : « Neque enim decorum illi videbantur penes me, » aiebat ille, « claves urbis esse, ideoque eas abstulit, et ergo opus perficere nequeo. » Sic fraude hominis plane detecta imperator loco egreditur. In itinere tres legati a Latinis ad imperatorem missi pacem petunt : quam illis imperator non uno amplius anno concessit, cum res eorum in extremum jam discrimen adduxisset.

84. Igitur imperator Hellespontum trans abiit, et Pegarum partes, ubi **187** moras trahebat, occupat. Cum vero æstas præterlapsa fuisset necnon autumnus tempus excurrisset, inde discedens ad quielem imperatoribus de more, ex eo quo Cpoli extorres tempore oberrabant, destinatam, Nymphæum pervenit. Me porro ad Constantinum Bulgarorum principem legatum mittit. Abii, et cum eo per aliquos dies versatus sum, Namque ea tempestate festi dies Christi natalium ad baptismatis, quibus Bulgarorum principes magnificentiam ostentant, celebrabantur ; ideoque Bulgarorum princeps Constantinus, ut cum eis tunc oculatus eorum quæ fiebant spectator adessem, cogebat. Mandata itaque mihi imposita exsecutus Trinobo exeo, et ad imperatorem tunc Nymphæi conctantem, in quo et hibernaverat, me confero. Incunte vere ille Nymphæo egreditur, prius ibidem læto ac splendido resurrectionis Dominicæ die concelebrato. Et dies aliquot Phlebiis egit ; inde ad locum Clyzomenem dictum veniens tentoria collocat : namque ibi Nymphæo exeuntes tempus conterere et veris plerumque agere imperatores sueverant. Campus undique planitie excurrit, agro fertili atque herboso, qui plurimis equis **188** alendis suffecerit, aquis irriguo, et multorum vicorum ac urbium vicinitate ; unde vitæ necessaria affluenter suppeditantur, peropportuno. In eo cum esset imperator, sebastocrator Tornicius Nicæa accedens pro expatriarcha Arsenio modeste imperatorem rogat, patriarchale siquidem solum Nicéphoro patriarcha, qui in patriarchale culmen ex Ephesino metropolita ascenderat, ex terreno ad celestia promotus, cum nec integro anno patriarchatui præfuisset, sessore destituebatur Arsenius ad imperatore Theodoro in patriarchatu fuerat electus, vir et verbo et opere quam dexterimus, et sermone præcipue, qui natura inditur : namque qui eruditione comparatur, parum omnino degustaverat. Etenim cum nonnulla ex encycliis philosophatus perdidicisset, ne horum penitus inexpertus haberetur, neque ea ignorare, quæ ipse negligere sibi in animo proposuerat, videretur,

rerum est imperii administratione nec cum fossore quidem conferendum tradit, p. 66. ALL.

telo divini amoris corde saucius, rebus terrenis omnibus, a quibus se avelli ægre plerique sustinent, contemplis, monastico instituto nomen dederat. Hic imperatoria corona imperatorem condecoraverat: sed eum suis votis minime obtemperantem conspicatus, iniquior cum eo inimicitas exercuit. Neque ab eo abhorruerat Andronicus Sardensis et Manuel Thessalonicensis, cognomine Opsara. Sed Sardensis quando imperator Cpolim castra movit et prope eam sedem locavit, **189** ab Joannicio Philadelphensi monastico pallio induitur: ille enim continuo, et non sine molestia imperatoris animum sollicitabat, ut proficiscendi sibi daretur facultas Paphlagoniam, unde ipse ortum ducebat; sed imperator distorta hominis sensa apprime callens, ne in eas partes abiret, impediebat: animo enim proposuerat propter eas quas cum imperatore simultates exercebat, res Paphlagonum perturbare. Verum imperator æquissimo eum sermone lacessit: «Sardium, non Paphlagoniæ metropolitatum tenes: Sardium ideo partes invisendæ, quibus continuo cusuescere debes, ibique immorando greges tibi commissos pascere.» Igitur ubi imperatorem inexorabilem vidit, eum quid ageret ipse nesciret, monasticum vitæ institutum complexus est, Thessalonicensis Manuel invitus Nicæa egressus in locis adjacentibus vitam ducebat. Arsenius item expatriarcha et ipse inde exiens in monasterium se intravit. Hinc universi prænes Lampsacum convenientes suffragio omnium mandatoque imperatoris Ephesinum antistitem Nicophorum in patriarchale solium invehunt. Sed hic, ut jam dixi, neque per annum integrum cathedram moderatus e vivis excessit. Tunc sebastocrator Tornicius Arsenio impense deditus imperatorem negebat, ut Arsenium iterum in patriarchalem sedem promoveret, et mira quaedam ac portentosa Arsenii facinora in medium afferens continuo imperatorem ad molestiam usque exorabat, ut sibi minime æquum, **190** etiam invitus, in patriarcham eligeret. Sic imperator volens nolens, sebastocratoris consiliis loco dato, ad patriarchalem dignitatem Arsenium rursus evexit. Et hæc quidem de Arsenio ita se habuere.

πράγματα διηγουμένως προύξινει τῷ βασιλεῖ, πατριαρχεῖν τὸν δούτινον αὐτῷ βιαζόμενος. Ἄλλ' ὁ βασιλεὺς ἐκὼν ἄκου τῆ τοῦ σεβαστοκράτορος συμβουλῆ ξεντιθεὶς εἰς τὴν πατριαρχικὴν καὶ αὐθις θρόνον ἀνήγαγε τὸν Ἀρσένιον. Καὶ οὕτω μὲν τὰ ἐπὶ τῷ Ἀρσένιῳ.

85. Imperator Strategopulum Alexium Cæsarem Dπέ. Ὁ δὲ βασιλεὺς τὸν στρατηγόπουλον Ἀλέ-

τὸν δὲ βασιλεὺς τὸν στρατηγόπουλον καίταρα πέμπει τοῖς δυτικαῖς μέρεσι, παρήγγαλλε δὲ τῆς Κωνσταντινου ἀποπειρώσασθαι. Νεὺς οὖν τότε μεγίστη ἐκ Βευγατίας εἰς τὴν Κωνσταντινου ἀφίκετο καὶ ποταστάτος, ὃς παροτρύνει τοὺς ἐν Κωνσταντινουπόλει Λατίνους ἐν τριήρετι καὶ πλοίοις καὶ λεμβάδιαις καὶ ὁρμησὶ κατὰ Δαφνουσίας χρῆσθαι. Καὶ γέγονεν οὕτως, καὶ κεκένωτο ἡ πόλις ἀνδρῶν τῷ βασιλεῖ ταύτης Βαλδοῦινῳ μετὰ τινων μετρίων φυλαττομένη. Αἴφνης οὖν Καΐσαρ τῆ Κωνσταντινουπόλει ἐπέη, ἔχων καὶ ἀνδρας τινὰς ἐκείθεν οὕτως καὶ ἀκριδῶς εἰδόμενος τὰ κατ' αὐτήν. Καὶ μαθὼν ἅπαν τινὰ περὶ τὰ τεῖχη χωροῦσαν εἰπέναι ἀπλῆτην ἐκεί ἦεν. Εἰσῆλθε οὖν διὰ ταύτης ἀνὴρ, καὶ ἕτερος, καὶ ἄλλοι, καὶ καθέξῃς μέχρι τῶν ἐξ. Ἐπει δὲ καὶ πλείους ἄλλοι εἰσιόντες εὗρον ἕνα περὶ τὰ τεῖχη φύλακα, οὗ ἀναβάντες ἔξω τῶν τεύχων ἔρρηξαν καὶ πέλκεσι τὰς πόλιν ἀποχλεύσαντες ἐλευθέρωσαν τὸν εἰς αὐτήν

Theodori Dousæ et Leonis Allatii notæ.

(1) Ἄλλ' ὁ μὲν Σάρδεων ὅτε ὁ βασιλεὺς. Hoc idem pluribus narrat Pachymeres, lib ii, c. 17. A. L.

ἐκ φύσεώς πως περιβαλλόμενον· τοῦ γὰρ ἐκ παλαιότητος μικρὸν τι μετέσχευ. [P. 98.] Ὅλγα γὰρ τινὰ τῶν ἐγκυκλίων φιλοσοφήσας τοῦ μὴ δοκεῖν παντάπασιν τῶν ταυτῶν ἀπειρώως ἔχειν μηδὲ ἀγορεῖν ὡς ὑπεριδεῖν ἐδοκίμασε, τῷ βέλαι τού πρὸς Θεὸν ἔρωτος τρωθεὶς τὴν ψυχὴν, πᾶσι τοῖς κατὰ κόσμον, ὧν οὐκ εὐχερώως ἔχουσιν οἱ πλείους ἀπίστασθαι, χαίρειν εἰπὼν τὸν μονήρη βίον προεῖλετο. Οὕτως τὴν αυτοκρατορικὴν ἀπεπλήρου στερηφορικὴν τῷ βασιλεῖ· ἐπεὶ δ' αὖχ ἔώρα τοῦτου τοῖς ἑαυτοῦ θελήμασιν ὑπεικόμενον, δούτινος περὶ ταύτου ἐγένετο, ἔχων ἐν ταυτῷ συνίστορας τὸν Σάρδεων Ἀνδρόνικον καὶ τὸν Θεσσαλονίκης Μανουὴλ τὸν καὶ Ὀψαρῶν λαγόμενον. Ἄλλ' ὁ μὲν Σάρδεων, ὅτε ὁ βασιλεὺς (1) κατὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐστρατοπεδεύσατο καὶ ἐγγὺς ταύτης τὰς ἐπαύλεις ἐποιεῖτο, τότε τὰ τῶν μοναχῶν ἐνεδέδωτο ἀμυρία ὑπὸ τοῦ Φιλαδελφίως Ἰωαννικίου. Ὡς γὰρ συχνῶς διηγουμένως τὸν βασιλεῖα ἐπιδημῆσαι τῆ Παφλαγόνων (ἐκεῖθεν καὶ γὰρ ὠρμητο), τὸ στρατοῦ τῶν ἀνδρῶν ὁ βασιλεὺς, ἐπιστάμενος οὐκ εἶα τοῦτου ἐπὶ τὰ ἐκείσε μέση ἀρῆσθαι· σκοπὸς γὰρ ἦν αὐτῷ τὰ τῶν Παφλαγόνων πάντα διαταράξαι τῆ πρὸς βασιλεῖα δυσνοίᾳ. Ὁ βασιλεὺς δὲ δικαιοτάτον πρὸς τοῦτου ἐποίησε τὸν λόγον, ὡς Μετροπολίτης χειροτόνησαι Σάρδεων, οὐκίτι γὰρ μὴν Παφλαγονίας, καὶ δεῖ σε τοῖς τῶν Σάρδεων ἐμγλυχωρεῖν μέρεσι κἄκεῖσε καὶ διατρέθειν καὶ σου ποιμαίνειν τὸ ποιμνιον. Ἐπεὶ οὖν ἐγγνώκει ἀμετάπτωτον εἶναι τὸ βασιλικὸν βούλημα, μὴ ἔχων ὁ τι καὶ ὀράσειε, τὸν μονήρη βίον προεῖλετο. Ὁ δὲ Θεσσαλονίκης Μανουὴλ ἄκου ἐξίῳν τῆς Νικαίας περὶ που τὰ ἐγγὺς ἐκείνης διέτρεθεν. Ὁ δὲ πατριαρχεῖσας Ἀρσένιος καὶ αὐτὸς ἐξίῳν ἐκεῖθεν ἐν τινι σεμνείῳ ἑαυτὸν καθείρξας διήγεν. Ἐυτεῦθεν συνελθόντες πάντες οἱ ἀρχιερεῖς ἐπὶ τὴν Λάμφακον, ψῆφον πάντων καὶ προσταγῆ βασιλείως ὁ τῆς Ἐφέσου πρόεδρος Νικηφόρος εἰς τὸν πατριαρχικὸν ἀνήχθη θρόνον. Ἄλλ' οὕτως, καθάπερ εἰρήκειν, μήπω ἐναιυτίσας τὸ βιοῦν ἐξεμέτρησε. Τότε γοῦν ὁ σεβαστοκράτωρ Τρνίκιος, τῆ φιλίας τοῦ Ἀρσενίου προσκειμένος, ἠνάγκαζε τὸν βασιλεῖα τὸν Ἀρσένιον εἰς τὸν πατριαρχικὸν καὶ αὐθις θρόνον ἀναγαγεῖν, θαύματά τινὰ καὶ τεράστια παρὰ τοῦ Ἀρσενίου ἐνεργούμενα διαγοῦμενος, καὶ

πρὸς τὸν βασιλεῖα ἐπέη, ἔχων καὶ ἀνδρας τινὰς ἐκείθεν οὕτως καὶ ἀκριδῶς εἰδόμενος τὰ κατ' αὐτήν. Καὶ μαθὼν ἅπαν τινὰ περὶ τὰ τεῖχη χωροῦσαν εἰπέναι ἀπλῆτην ἐκεί ἦεν. Εἰσῆλθε οὖν διὰ ταύτης ἀνὴρ, καὶ ἕτερος, καὶ ἄλλοι, καὶ καθέξῃς μέχρι τῶν ἐξ. Ἐπει δὲ καὶ πλείους ἄλλοι εἰσιόντες εὗρον ἕνα περὶ τὰ τεῖχη φύλακα, οὗ ἀναβάντες ἔξω τῶν τεύχων ἔρρηξαν καὶ πέλκεσι τὰς πόλιν ἀποχλεύσαντες ἐλευθέρωσαν τὸν εἰς αὐτήν

εἰσοξιὸν τὸν Καίσαρα μετὰ στρατευμάτων τινῶν οἰκονομήσας ἐπὶ τοῖς ἀντικαῖς ἐκπέπομφε μέρεσι, τοῖς ἐκεῖσε οὖσι τῶν Ῥωμαίων ξυλλοθεῖν εἰς μάχην, [P. 99] παραγγελίας (2) ὡς ἐν τῷ διέρχεσθαι, ἐπεὶ τὰ τῆς ὁδοῦ τῆς ἐκεῖσε φερούσης πλησίον ὑπῆρχε τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐφοδὸν τινα κατὰ ταύτης ποιήσασθαι καὶ μέχρι τῶν πυλῶν αὐτῆς ἐπιδραμεῖν τὰ στρατεύματα, ὡς ἂν ποῖα παρ' αὐτῶν τοῖς οὖσι ἐντὸς Λατίνου ἐγγίνηται. Ἐγένετο δὲ τῷ τότε καὶ τι ξυμβῆναι προνοία Θεοῦ. Ἐπεὶ γὰρ ναὺς μεγίστη καὶ Λατινικὴ ἐκ Βενετίας εἰς τὴν Κωνσταντινου ἀφίκετο, καὶ νέος ἐν ταύτῃ ἐξουσιαστὴς παρεγένετο, ὃν καὶ ποτεστάτου (3) ἐπονομάζουσιν, ἀνὴρ, ὡς ἐράνη, δραστήριος καὶ θρασύτερος εἰς τὰ μάχισμα, τοὺς ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει Λατίνους παροτρύνων εἰς μάχην, καὶ ξυμβουλεύων ὡς δεῖ καὶ ἡμᾶς μὴ μόνον ἐντὸς ὄντας τῆς πόλεως τὴν πόλιν καὶ ἑαυτοὺς φυλάττειν, ἀλλὰ καὶ κατὰ Ῥωμαίων τι δράν, ὡς ἂν μὴ πάντα καταφρονητικῶς ἐν τοῖς καθ' ἡμῶν διατίθωνται. Ἐπεισεν οὖν αὐτοὺς εἰσιόντας ἐν ὅσαις εἶχον τριήρεις καὶ τισιν ἐτέρους πλοίοις, λεμβασίαις αἰῶν καὶ ἀρόρωσι, κατὰ τῆς νήσου Δαφνουσίας (4) χωρῆσαι, εἰ πως δυναθῆεν αὐτὴν παραστήσασθαι καὶ σὺλων εὐμαιρῆσαι τῶν ἐξ αὐτῆς. Κεκένωται οὖν ἡ πόλις ἀνδρῶν, καὶ ἦν γυναιξὶ καὶ νηπίαις καὶ τῷ βασιλικῶς τάχα ταύτης κατάρχοντι Βαλδοῦίνῳ μετὰ τινῶν μετρίων ἀνδρῶν διεξαγομένη καὶ τηρουμένη. Αἰφνης οὖν ὁ Στρατηγὸς Ἰωάννης ὁ Καίσαρ νυκτὸς ἐπιὼν τῇ Κωνσταντινου προσηγγισεν. Ἐπεὶ δὲ μεθ' ἑαυτοῦ εἶχε καὶ ἀνδρας τινὰς ἐξορμημένους (5) τῆς πόλεως καὶ ὃν ἐποίησαν τῷ στρατεύματι. Οἱ δ' ἐντὸς τῆς αἰφνιδίῳ καταστεισθέντες, ὡς εἶχον ἕκαστος, τὴν ἑαυτοῦ σωτηρίαν ἐπραγματεύοντο. Καὶ ὁ Βαλδοῦίνος περὶ τὸ μέγα πάλαιον ἐχώρησεν. Οἱ δὲ περὶ Δαφνουσίαν ἀμιόντες Λατῖνοι καὶ ὁ ποτεστάτος, ἐπεὶ μὴ κατὰ αὐτῶν τι δράσαι ἴσχυσαν, πρὸς τὴν πόλιν ἐπανεξέγγυσον· ἀντελάβετο γὰρ κἀκεῖνον Θεός. Καὶ πλησιάσαντες εἰς τὴν πόλιν ἤρμησαν εἰσελθεῖν. Ἀλλὰ τὰ Ῥωμαϊκὰ στρατεύματα τοῦτο γινόντες πῦρ ταῖς αἰκίαις τῶν Λατίνων ἐπέβαλον περὶ τὸν αἰγιαλὸν κειμένους, καὶ ἐσπρήσαν ταύτας, πρῶτα Βενετικῶν, εἶτα τῶν ἄλλων γενῶν, ὡς Κάμπούς ὠνόμαζον. Ὡς δ' εἶδον τοῦτο Λατῖνοι λυθόντες ἐντὸς τῶν τριήρων ἄσους ἠδύνατο, καὶ μίλις εἰς τὸ μέγα πάλαιον χωρησάσης καὶ θεξαμύνης τὸν Βαλδοῦίνου, ὑπεχώρησαν. Οὗτοι μὲν ἡ Κωνσταντινουπόλις προνοία Θεοῦ ὑπὸ Ῥωμαίων ἐγένετο, Ἰουλίῳ ἄρχοντας κε', οὖσης ἐπινεμησέως δ', καὶ ἀπὸ γενέσεως κρημνῶν ἔτους ὄντος σφῆθ', ὑπὸ Λατίνων κρατηθεῖσα χρόνους πενήκοντα ἔκτω.

Theodori Doussæ et Leonis Allatii notæ.

(2) Παραγγελίας. Gregoras, p. 83. ALL.

(3) Ποτεστάτος. Vox mere Latina, *podestas*. Dignitatis genus, Italicum *podestà*. Sed et prisceis Latinis nomen officii et magistratus. Juvenalis Satyr. 10 :

Prætextam sumere mavis,

An Fidenarum Gabiorumque esse potestas? Suetonius in Claudio : *Atque etiam per provincias demandavit.* Apud alios scriptores Græco-Barbaros dicitur ποτεστάτος. Vide Glossarium Meursii. Quod et ipsum non multo post auctor noster usurpat. Doussæ.

(4) Δαφνουσίας. Gregoras, p. 83. Daphnusiæ meminuit Nicephorus patriarcha Cyprianus in Breviario historico (p. 44 A ed Lupar.). In codicibus antiquissimi margine, in quo erat Apoplus maris Euxini sine nomine auctoris, diversus ab eo qui est Ariani, adnotatum erat Ἀπολλωνία ἡ νῦν Δαφνουσία. ALL.

(5) Ἀνδρας τινὰς ἐξορμημένους. Gregoras, p. 83. Rem distinctius narrat Pachymeres, lib. II, c. 27. Phranza aliter lib. I, c. 4. Vesaue itaque nimis Sabellicus *Rerum Venet.* Decad. lib 8; in li-

A copiis aliquibus fultum in occiduas partes militit, ut cum Romani nominis hostibus colligeret, monens sub ipsa profectioe, quando via, per quam esset incedendum, prope Cpolim erat, in eam irrumpere et ad portas ipsas conducere agmina, ut timor Latinis incuteretur. Evenit vero tunc temporis, ut tale quid, ita providente **191** Deo, contingeret. Navis maxima Latinorum Venetiis Cpolim appulit ; cum ea juvenis auctoritate potens, quem illi potestatem vocant, accessit, vir, ut effectus comprobavit, factiosus et in pugnas audacior. Is Latinos, qui Cpolierant, ad ineundam pugnam concitat, haud decorum esse dictitans, eos qui in urbe essent, urbem seque tutando tempus conterere, sed aliquid etiam adversus Romanos machinari debere, ne nos illi adeo contemptim conterant et pro nihilo ducant. Suasit itaque in triremes, quotquot haberent, aliaque navigia. Lembadia nempe ac dromones, ingressos in Daphnusiæ insulam pergere ; quam si in potestatem redigere forte potuissent, ne illi spoliis locupletarentur, Urbs igitur hominibus vacua, mulieribus ac infantibus et forte tunc imperanti Balduino cum exigua aliorum manu gubernabatur et custodiebatur. Interea improvise Cæsar Alexius Strategopulus noctu adveniens in eam impetum fecit, et cum viros secum haberet nonnullos ex urbe fugitivos et rerum illius apprimè gnaros ex hisque seiscitans cognovisset foramen urbis muris inesse, per quod armatus miles introire posset, nulla mora operi incumbit. Et per illud quidam ingreditur, quem sequitur alius et iterum tertius,

dem Græcorum oblatrat, quam sine aperto mendacio ledere non potuit. Narrat siquidem quosdam Græcos, rerum presentium pertesos, cum Palæologo per fidos nuntios egisse ut certa noctis hora cum quibus sibi videretur copiis adesset : fore ut in urbem receptus sine ulla eade rerum potiretur Palæologum occasionem minime negligentem silentio noctis cum expeditissimis copiis ad urbem accessisse, quas per accessu ab hostibus loca, ne quid illi presentire possent, mœnibus admotas, cæsis portarum vigilibus proditores in urbem sine alia majore eade accederunt. Balduinum et Pantaleonem Justinianum antistitem ad primum captæ urbis tumultum excitos, cum necessariis pretiosissimisque rebus, quas nocturna illa trepidatione exportare potuerunt, ad Euripum se trepide recepisse, ubi navem ingressos continua navigatione in Eubœam esse delatos. Et illi concors Blondus Flavius, lib. VII, Decad. II : *Invita itaque conjuratione Palæologus de recipienda urbe per idoneos est admonitus, Classe igitur imperatoria, quæ omnes asportaverat Latinorum nervos in Pontico jam agente, adveniens exercitu Palæologus, refracta a conjuratis*

D

et hac ratione quindecim et forte plures viri urbem ingrediuntur. In ipso muro quemdam, cui custodia demandata erat, compertum, muro conscenso arreptum **192** pedibus extra muros projiciant, alii strictis securibus et portarum vectibus disruptis in urbem introitum liberum exercitui aperiant. Hac ratione Cæsar Strategopulus et cum eo Romani universi ac Seythæ (ex his enim copia conflatae erant) urbem ingressi sunt. Cives re improvisa percussi, ut quisque poterat, salutis suæ consulere. Illic quidam monasteria petere, et monasticum habitum, ut cladem evitarent, induere. Mulieres in murorum foramina conjici, et in cellis obscuris reconditisque abscondi. Civitati imperans Balduinus in magnum advolare palatium. Qui vero Daphnusiæ abierant Latini, et cum illis Potestas, eorum quæ gerebantur plane ignari, cum nihil adversum Daphnusiæ perpetrare potuissent (opem enim illis tulerat Deus), retrogressi in urbem contendere et in supernarum virtutum principis Michaelis templum in Anapio situm conveniunt, adhuc eorum quæ patrabantur nescii. Id Romanæ copiae audientes, igne in Latinorum domos propellitur adjacentes immisso, eas corrumpunt, et ante alias Venetorum aliarumque deinceps nationum, quas Campos vocant, Latini incendiis urbem inflammari **193** conspicientes, genis manibus diverberatis, quotquot habere potuerunt ex suis in triremes et alia navigia assumptis, retro cessere. Et triremibus una, in magnum palatium progressa Balduinum in maximo discrimine et extremo pene periculo, jam jamque vivum capiendum, recepit. Et ita ea res evenit, et Cpolis, ita Deo annuente, rursus sub potestate Romani imperatoris jure et merito venit, vigesima quinta mensis Julii, indictione quarta, anno ab orbe condito 6769, postquam hostes ea potiti fuissent annos quinquaginta octo.

Theodori Dousæ et Leonis Allatii notæ.

porta nocte concubia est adm. issus. Balduinus vero imperator et Pantaleo Justinianus patriarcha, navigio de repente cum suis omnibus et rupta supellectile ad Euripum sese profugere ceperunt. Audiatur etiam denuo Sabellicus Eunead. ix, lib. vi: *Sed dum ille Balduinus extremam vim formidat, domestica opprimitur, urbs vacua a paucis Palæologo prodita est. Et sunt qui dicunt eum abfuisse, cum hosti tradita est: sed sive adfuit, cum hostis in urbem receptus est, sive in castris fuit, satis constat, Byzantium proditione amissum.* Alexius Strategopulus et non Michael Palæologus Cpolim capit. Quomodo enim qui Nicææ et Peritheori commorabatur, Cpolim capere potuit? et sane si per Græcos de recuperanda Cpoli fidem certam habuisset, gloriosam adeo provinciam non demandasset Alexio, sed ipse per se ad similem triumphum accessisset, ut fecerat anno superiori, quo verbis Aselis fretus exercitum in Galatiam duxerat ad expugnandum illud oppidum, ut videbatur, re tamen vera, ut Byzantium occuparet deceptus nihilominus promissis Aselis, re infecta, Nicæam revertitur. Adde eundem Michaelen non misisse Alexium ad occupandam Cpolim, sed ad debellandum Michaelen defectorem, et cum prope Cpolim exercitus esset ducendus, dedisse in commissis Alexio non ut caperet, sed ut tantummodo

ἀκριβῶς εἰδῶτας τὰ κατ' αὐτὴν, καὶ πυνθανόμενος αὐτῶν ἐμεμαθήκει ὅτι τινὰ (6) εἶναι περὶ τὸ τεῖχος τῆς πόλεως δι' ἧς ἀνὴρ ὀπλίτης θύναται ἂν ἐντὸς εἰσελθεῖν, μηδ' ὄλιως μελλήτας τοῦ ἔργου εἶχετο. Καὶ εἰσῆλθε διὰ ταύτης (7) ἀνὴρ, καὶ ἐπακολούθησεν αὐτῷ ἕτερος, εἶτα ἕκαστος ἄλλος, καὶ οὕτω μέχρι τῶν πεντεκαίδεκα, τάχα δὲ καὶ πλείους ἀνδρες ἐντὸς εἰσῆλθον τῆς πόλεως. Ἐπεὶ δὲ περὶ τὸ τεῖχος ἕνα εὖρος τὸν ἐμπεισιωμένον τὴν φυλακὴν, τινὲς ἐξ αὐτῶν ἀναβάντες καὶ τῶν ποσῶν λαβόντες ἔρριψαν ἔξω τῆς πόλεως. Οἱ δ', ἄλλοι ἀξίως ἐγχειρισάμενοι καὶ τοὺς μαχλοῦς τῶν πυλῶν διαρρήξαντες ἐλευθέρην πεκαίνονται τὴν εἰς τὴν πόλιν εἰσοδὸν τῷ στρατεύματι. Οὗτοι μὲν οὖν ὁ στρατηγόπουλος Καῖσαρ καὶ οἱ αὐτῷ πάντες Ῥωμαῖοι καὶ Σκύθαι (ἐν τῶν τοιούτων καὶ γὰρ τὸ ὑπ' αὐτὸν συνεκακρότητο στρατεύμα) ἐντὸς τῆς πόλεως ἐγγύονισαν. Οἱ δ' ἐντὸς τῷ αἰφνιδίῳ κατασεισθέντες (8) τοῦ πράγματος, ὡς εἶχον ἕκαστος τὴν ἑαυτοῦ σωτηρίαν ἐπραγματεύετο. Καὶ οἱ μὲν ἐπὶ τὰ σπυρνεῖα ἐδιάδισον καὶ μοναχικῶς ἐνεδεδυτοσὶ ἀμφια, ὅπως τὸν φόβον ἐκφύγοιεν, γυναῖκες δὲ εἰς ὅπως τοίχων συναστῆλλοντο καὶ εἰς στοὰς σκοτεινὰς καὶ ἀποκρυφούς ἐκρύπτοντο. Ὁ δὲ τῆς πόλεως κατάρχων Βαλδουίνος (9) ἐπὶ τὸ μέγα καλῶς ὤρμησεν, οἱ δὲ ἐπὶ τὴν Δαφνουσίαν ἀκάνυτες Λατῖνοι καὶ ἡ μετ' αὐτῶν ποταστάτος (10), μηδὲν τι τῶν γινόμενων γνωρίσαντες, ἐπεὶ μὴ κατὰ τῆς νήσου Δαφνουσίας [P. 100] κρησπύ τι ἰσχυρὴν (ἀντέλαβητο γὰρ ἐκείνων θεῶσι, παλιόδρομοι πρὸς τὴν πόλιν ἐπανεξεύγνον. Μέχρι μὲν οὖν τοῦ καὶ τοῦ ἀρχιστρατήγου τῶν ἀνω δυνάμεων Μιχαὴλ ἐλθόντες, τοῦ περὶ τὸν ἐν Ἀναπλίᾳ διακειμένου, οὐδὲν τι ὄλιως τῶν γεγενημένων ἐμεμαθήκεισαν - ἐκείσε δὲ ἀργημένοι καὶ ταῦτα μαθόντες εἰς τὴν πόλιν ὤρμησαν ἐπελθεῖν. Ἀλλὰ τὰ Ῥωμαϊκὰ στρατεύματα τοῦτο γράντες πῶρ ταῖς αἰκίαις (11) τῶν Λατίνων ἐνέβαλον παρὰ τὸν αἰγιαλὸν κειμένας, καὶ ἐπέρησαν ταύτας,

pertentaret et Latinis timorem in euteret. Pachymeres, lib. ii, p. 138. Quomodo postea Alexius urbem cepit, fuse narrant eorum temporum σύγχρονοι scriptores, Acropolita, Pachymerius et forte Gregoras, quorum dicta præponenda sunt Sabellicis et Blondi somniis. Balduinum cum rebus necessariis et pretiosissimis fuga ad Euripum appulisse, credat quicumque ejusdem atque Sabellicus et Blondus felicitis cerebrum est. Qui enim necessaria et pretiosissima deferre secum potuit, qui ornamenta imperii et dignitatis insignia et charissima quæque hostibus prædam reliquit? ALL.

(6) Ὅτι τινὰ. Gregoras, p. 83. ALL.

(7) Εἰσῆλθε διὰ ταύτης, Gregoras, p. 83. ALL.

(8) Οἱ δ' ἐντὸς τῷ αἰφνιδίῳ κατασεισθέντες. Pachym, p. 147. ALL.

(9) Βαλδουίνος, Pachymerius, p. 144. ALL.

(10) Ποταστάτος Pachymerius, p. 162. ALL. Μηδὲν τι τῶν γινόμενων. Gregoras, p. 86, dicit eodem die ad eos, qui Daphnusiæ obsidebant, de captis Cpoli famam allatam. Nec videtur disseutire Pachymerius, p. 144. ALL.

(11) Πῶρ ταῖς αἰκίαις. Gregoras et Phranza stium in ipso ad urbem ingressu, antequam qui in Daphnusiæ abierant revertereutur, Cæsarem Byzantium incendisse narrant, Acropolita post redi-

καὶ πρῶτα μὲν τὰς τῶν Βενετικῶν, εἶτα τῶν ἄλλων γενῶν, ὡς καὶ Κάρπους (12) κατανόμαζον. Ἐπει δὲ εἶδον (13) τὴν πόλιν πυρπολούμενην οἱ τῶν Λατίνων, τὰς παρελάς ταῖς χειρὶ τύφαντες, καὶ λαβούτες ὅσους ἠδύνατο ἐντὸς τῶς τριήρων αὐτῶν καὶ τῶν λοιπῶν πλοίων, ὑπανεχώρησαν, μίαν τριήρην (14) εἰς τὸ μέγα παλάτιον ἀπελθούσης καὶ ἀναδεξαμένης τὸν Βαλδουῖνον ἐν χρῶ τῆς ζωηρικῆς γενόμενον. Καὶ ταῦτα μὲν οὕτω ξυνέβη (15), καὶ ἡ Κωνσταντίνου προνοία Θεοῦ καὶ αὐτῆς ὑπὸ χεῖρα τοῦ βασιλέως, τῶν Ῥωμαίων ἐγένετο κατὰ λόγον δίκαιόν τε καὶ προσήκοντα, Ἰουλίου εἰκοστὴν καὶ πέμπτην ἄγνουτος, οὐσης ἐπιανεμήσεως τετάρτης, καὶ ἀπὸ γενέσεως κόσμου ἔτους ὄντος σϛξθ', ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν κρατούμενη χρόνους πενήκοντα καὶ ἑκτώ.

πς'. Περὶ γοῦν τὸ Μετῳρίον τότε σκεκουμένου A
τοῦ βασιλέως, ἑξαπίνης φήμη τις ὑψιτέρη τὰ τῶν
πολλῶν περιεβόμβησεν ἄκοις. Ἡ δὲ φήμη (16)
παρὰ παιδαρίου τινὸς ἀταξέλης τοῦ βασιλέως τῆς
ὀνομοζομένης μὲν Εἰρήνης, διὰ δὲ τοῦ μοναχικοῦ
σχήματος μετανομασθείσης Εὐλογίας, ἐκ τῶν τῆς
Βιθυνίας μερῶν παρ' αὐτὴν ἀφικομένου, ὃς καθ'
ὁδὸν ἐμεμαθήκει παρὰ τῶν Ῥωμαϊκῶν στρα-
τευμάτων ἀλῶσαι τὴν Κωνσταντίνου. Ὡς εἶχε γοῦν
τάχους ἡ τοῦ βασιλέως ἀτοκασιγνήτη παρὰ τὸν
βασιλέα ἀφιγμένη καταδαρθάνοντα τοῦτον εὔρε, καὶ
ἠρέμα πῶς ἐκίκε αὐτὸν τῆ χειρὶ, ὅπως ἂν γε καὶ
ἐρηγορήσειεν, ἰσχυροτέρα τῆ φωνῆ ὑπολέγουσα ὡς
Κατέσχος, ὦ βασιλεῦ, τὴν Κωνσταντινούπολιν. Καὶ
πολλάκις τοῦτο εἶρηκει, καὶ ὁ βασιλεὺς ἐπέμενε
μηδὲν τι πρὸς ταῦτα ἀτακτοκρινόμενος. Ὡς δὲ τὸν B
λόγον μετέβαλε καὶ εἶρηκει, « Ἀνάστηθι, βασιλεῦ·
ὁ γὰρ Χριστὸς ἀπεχαρίσατό σοι τὴν Κωνσταντινού-
πολιν, » τῆς κλίτης ἀναστάς καὶ τὰς χεῖρας εἰς οὐ-
ρανὸν ἀνατείνας, « Καῦτόν μὲν. » ἔφη (17). « τὸν λόγον,
ὦ ἀδελφῆ, καὶ αὐτὸς δέχομαι. Ὅν δὲ λόγον τὸ πρῶ-
τον εἶπες, ὡς τῆς Κωνσταντίνου κεράτηκα, αὐδα-
μῶς ἀποδέχομαι· πῶς γὰρ ἐκ τοῦ Μετῳρίου
ἐγκρατῆς γενοίμην τῆς Κωνσταντίνου; ἀλλ' οὐδὲ
στράτευμα κατ' αὐτῆς ἀξιόλογον πέποιμα. Τὸ δὲ
ῥῶμα ταῦτα εἶναι Θεῷ καὶ αὐτὸς ξυνομολογῶ, καὶ
θᾶττον ἂν τὰ μικροῦ καὶ ἀδύνατα ταῖς οἰς ἂν βού-
λοιστο παρασχεῖν καθέστηκε δυνατός. » Ταῦτ' εἰπόν-
τούς ἐν τέλει [P. 101] πάντας ξυνηθροίσε, καὶ
ἐπυθῆναιτο εἰ ἀληθῆ δοκεῖ σφίσιν αὐτοῖς τὰ παρὰ
τῆς φήμης. Καὶ οἱ μὲν συνέθεντο τὰ τῶς λόγων C
ἐπαληθεύειν, καὶ μάλιστα οἷς ἡ τῶν Λατίνων ἕξοδος
ἀκριθέστερον ἐπεγνώσθη· ἔνιοι δὲ τὸν λόγον ἤγαν

Theodori Dousæ et Leonis Allatii notæ.

tum Latinorum ex insula Daphnusia. Illi quatuor in locis urbem incensam, eamque flammis circumdatam; Acropolita ignem immissum in Latinorum aedes prope litus jacentes, quas Campos appellabant. Idque factum consilio cujusdam Joannis, qui fuerat famulus Balduini, tradit Pachymerius, p. 146. ALL.

(22) Κάρπους. G. Codinus in libello de rebus patriis Cpoleos, quem frater meus Georgius P. M. de Græco in Latinum transtulit, ejus statim in principio notarum meminimus, hic in fine nobis ad explicationem hujus loci præ cæteris advocandus est: Ποτήσας (inquit) οὖν ὁ αὐτὸς βασιλεὺς D
(Theodosius Junior) ἰκεσίαν καὶ λιτὴν εἰς τὸν κάμ-
πον τοῦ τριβουνάλιου μετὰ τὸν πατριάρχου Πράκλου. His adde Diaconum: *Ut timentes Byzantii extra civitatem, in loco Campus dicitur, essent perseverantes*, et cætera, quæ in notis ad Codinum eximia eruditionis et diligentiae vir Joannes Meursius adnotavit. DOUSA.

(13) Ἐπεὶ δὲ εἶδον. Gregoras, p. 87. ALL,

86. Ea tempestate imperator castra Meteorrii disposuerat, noctuque ex improvise rumor quidam inter multorum aures perstrepuit. Rumor a servulo quodam sororis imperatoris Irenes, sed propter monasticum habitum Eulogiae nominatæ, e Bithyiae partibus ad ipsam profecto, qui in itinere audierata Romanis copiis captam esse Cpolim, sparsus fuerat. Illa prope imperatorem conveniens somno sopitum invenit; quare eum placide movere, et ut excitaret, altiore voce proloqui, » Tenes, o imperator, Cpolim. » Sæpius hoc repetit: imperator immotus stans non respondebat. Verumtamen cum illa sermone mutato dixisset: » Surge, imperator: Christus tibi Cpolim **146** elargitus est, » lecto assurgens manibusque in cælum extensis, » Hunc, » ait: » sermonem, soror, et ipse amplector, sed quem primum dixeras, me Cpoli potitum, nullo pacto excipio. Quanam enim ratione, qui Meteorrii sum, polim devicerim? qui nec tantas copias ad eam debellandam adornavi. Sed hæc Numini facillima esse et ipse fateor, citiusque ac commodius ea etiam, quæ fieri haud posse videntur, quibus ipse voluerit, concedere potens est. » Dixit, omnibusque qui ibi in dignitate erant convocatis, an vera ea esse illis viderentur quæ fama circumferrentur, interrogat. Quidam annuere, rumorem vera nuntiare, et potissimum ii quibus Latinorum exitus exquisitius compertus fuerat. Alii dubitare et in ambiguo ponere, qui divinæ judicis providentiæ non accurate tenerent, ratiocinantes rem edifficillimis esse et ex illis quæ non ita facili negotio peraguntur. In his sermonibus noctis spatium evigilatum est: ubi dies cepit, spes omnes tenere ab exercitu, qui vera re-

(14) Μίαν τριήρην Gregoras, p. 86, scribit Balduinum cymba arrepta fuga salutem quesuisse. ALL.

(15) Καὶ ταῦτα μὲν οὕτω ξυνέβη. Phranza: *Tali modo urbs ampla illa et urbium imperatrix auxilio Dei omnipotentis et Cæsaris peritia solertiaque militari ab Itatorum Latinorumve manibus vindicata, ad Romanos tandem postannorum novem et quinquaginta, mensium trium, dierum quatuor intervalium rediit.* Cum Acropolita consentit Pachymerius: Ἐν ὁκτῶ μῶναις πρὸς τοῖς πενήκοντα ἔτησι κατεχομένης τῆς πόλεως τοῖς ἐχθροῖς. ALL.

(16) Ἡ δὲ φήμη. Pachymerius, lib. II. c. 26. ALL.

(17) Τοῦτον μὲν ἔφη. Gregoras, p. 86. Et nota Gregoram hic dicere captam Cpolim a viris octingentis, cum supra dixisset eam captam a Cæsare, cum ne millenarium quidem exercitum adducere, nec ullas machinas ad dejiciendos muros paratas haberet. Pachymeres, p. 151. Brevius hæc eadem Phranza. ALL.

ferret, adventurum. At illius etiam diei intervallum consumitur, et horum nihil annuntiatur. Anxii itaque omnes trahere cum animo suo et angere, et præcipuo imperator. Verumtamen nocte ineunte bonus internuntius accessit, pleneque facinus fatetur, Romanum militem cum Cesare Strategopulo intus Byzantium sedem locasse, et cuncta modo quo venerant narrat.

ὁ δὲ τιοῦτος ἀφίκετο. Ἐσχάλλον γοῦν αἱ τῶν ὑπάρχων ψυχὰ καὶ ἠδὴ μόνον, καὶ μάλιστα γὰρ τοῦ βασιλέως. Ἄλλὰ νυκτὸς ἐπιούσης (18) ὁ τὴν ἡγαθὴν ἀγγελίαν διακομίζων ἐδήλυθεν καὶ σαφῶς εἰρήκει περὶ τοῦ ἔργου, ὅτι περὶ τὰ τῶν Ῥωμαίων στρατεύματα μετὰ τοῦ Καίσαρος Στρατηγόπουλου ἐντὸς τῆς Κωνσταντίνου διαγούσιν. Καὶ πάντα ὡς ἔσχεν ἀπεγγεῖλεν.

87. Igitur imperator Meteorio exiens, mirandum in modum suo bono **195** gaudens, Cpolim celerime festinabat, metuens ne Latini Daphnusia revertentes et urbem introgressi pugna magna cum Romanis confligerent et numero superiores extramuros ejicerent. Sed hæc minime contigerunt, quippe qui resubita atque improvisa animos deturbati fugam præripuere, ut supra enarravimus. Imperator iter sollicitabat, et Calami colles emensus prope Lebyraum castra posuit. Tunc Balduini Cpoli imperantis regia insignia allata sunt. Hæc autem erant operculum Latino more efformatum, unionibus interstinctum, in vertice saxulo rubeo renidens: cocco fineti calcei, et ensis ex sericeo rubro tegumentum indutus. Tunc multitudo etiam rem ita fuisse persuasa est, quando quidem facinoris magnitudo ne temere adeo dictis fides adhiberetur efflicebat. Imperator loci mutationes longiores et velociores percurrens viam celeravit. Cpoli appropinquans animo agitare cœperat accessum ad urbem Deo magis convenientiorem quam regi instituere, et modum, quod id ita fieret, excogitavit: per sermones nempe qui gratias Deo referrent, et voces pro imperio, sacerdotio, urbe et cultoribus universis supplices. Sed præcationum scriptorem conquirens philosophum Blemmidam ad opus decreverat. Verum vir ille longe aberat: Ephesi namque ætatem agebat. Quare **169** res nimis differri ac procrastinari videbatur, cum tamen imperator ingressum impense admodum acceleraret, proptereaque animo angebatur. Sed ipse ardua imperatori complana vi. Nam, « O imperator, » dixi, « si a sancto viro preces hæcæ conscribi exoptas, quid dicam ipse non habeo: si a quocunque, qui tamen scribere possit, voluntati tuæ satisfactum iri putas, ipse ego tibi quæ concupiscis efficiam et preces componam. » Id ut melius probatur imperatori, et ut ingressus celer esset, a me componendas aliis prætulit. Ipse statim opus aggredior. Et nondum integer dies et nox excurrerant, et tres

ἐν ἀμφιβόλοις, αἷς οὖς ἐν γνώσει τὰ τῆς ἀνω Προνοίας καθέστηκε κρίματα, ὑπολογιζόμενοι καὶ τὸ πρᾶγμα τῶν δυσχεροστάτων τε εἶναι καὶ μὴ ῥηθίως κατορθουμένων. Ἐν τοῖς τοιοῦτοις μὲν λόγοις τὸ τῆς νυκτὸς παρήκει διάστημα· ἐπεὶ δὲ ἡμέρα ἐπέφωσκε, ἔλπις μὲν ἦν πᾶσι τὸν διακομίζοντα ἀληθῆ ἀφικέσθαι πρὸς τὸ στρατόπεδον, ἀλλὰ καὶ τὸ τῆς ἡμέρας ἐκείνης παραδεδομένῃκει διάστημα, καὶ οὐδὲν

πῆ. Ἀπάρως γοῦν ὁ βασιλεὺς τοῦ Μετωρίου μεθ' ἡδονῆς ὅτι πολλὰς τὴν Κωνσταντίνου φθάσαι (19) διὰ τάχους ἐπέσπευθε, δεδιώς μήποτε ἐκ τῆς Δαφνουσίας οἱ Λατῖνοι ὑπονοστήσαντες καὶ τῆς πόλεως ἐντὸς γενόμενοι μάχην κατὰ Ῥωμαίων στήσαιεν κρατεράν, καὶ πολλῶν πλείους τῶν Ῥωμαίων ὄντες τῶν τευχῶν ἐξῆ βάλλουντι. Ἄλλὰ ταῦτα μὲν οὐ ξυνέβη, ἀλλ' ἐκεῖνοι μὲν τὸ ἀθρόον τὰς ψυχὰς κατασεισθέντες προέβηον ἀποδρᾶναι, καθὼς ὁ λόγος φθάσας ἐδήλωσεν, ὁ βασιλεὺς δὲ τὴν πορείαν ἐπέτεινεν. Ἐπεὶ δὲ καὶ τοὺς τοῦ Καλάμου βουνοὺς παρημέψαμεν καὶ τῆς Ἀχυράου ἐγγὺς ὁ βασιλεὺς ἐπήξατο τὴν σκηνὴν, τότε δὴ καὶ τοῦ Βαλδουίνου τοῦ τάχα (20) βασιλικῶς τῆς Κωνσταντίνου κατόρχοντος τὰ βασιλικά διεκομίσθησαν σύμβολα· ταῦτα δὲ ἦν καλύπτρα Λατινικῆ τὸ σχῆμα καὶ μαργάραις πεποικιλμένη καὶ ὑπὲρ κεφαλῆς λιθίῳ κοκκίῳ, πέδιλά τε κοκκοβαφῆ, καὶ σκάθη σθηρικὸν κοκκοβαφές ἐνδεδυμένη προκάλυμμα. Τότε δὲ καὶ ὁ πολὺς λαὸς τῆς ὑποθέσεως ἐπεπίστευτο· τὸ γὰρ μεγαλεῖον οὐκ εἶναι τοῦ πράγματος εὐχερῶς πιστεύειν τοῖς λεγομένοις. Ἐσπευσεν οὖν ὁ βασιλεὺς πρὸς τὴν κίνησιν. Ταχυτέρως γοῦν καὶ μακροτέρως ἐποιεῖτο τὰς μεταθέσεις. Ἐγγίσκοντι γοῦν τῇ Κωνσταντίνου τῇ βασιλίᾳ κατὰ νοῦν ἐπὶ θεοπροπεστέραν μᾶλλον ἢ βασιλικωτέραν τὴν εἰς τὴν Κωνσταντίνου ποιήσασθαι παράδου. Καὶ τὸν τρόπον ἐσκέψατο, ὅπως ἂν γένοιτο ὁ δὴ διὰ λόγων εὐχαριστηρίων πρὸς τὸν Θεὸν καὶ φωνῶν εὐακτηρίων ὑπὲρ τῆς βασιλείας καὶ ἱεραρχίας ὑπὲρ τῆς πόλεως καὶ τῶν αὐτῆς οἰκητῶρων καὶ τοῦ ταύτης πληρώματος. Ἐπεὶ δὲ ἐζήτηι τὸν τὰς εὐχὰς συγγραφασθαι μέλλοντα, τὸν φιλόσοφον Βλεμμίδαν πρὸς τὸ ἔργον ἐπιπέσει βεβαίωθη. Μακρὴν δὲ ἦν ὁ ἀνὴρ· ἀμφὶ γὰρ τὴν Ἐφεσον τὰς διατριβὰς ἐποιεῖτο. Εἰς ἀργίαν [P. 102] δὲ τὰ τοῦ πράγματος ἐπιπτεν. Ὁ δὲ βασιλεὺς μελλήσειν οὐκ ἠθέλα πρὸς τὴν εἴσοδον. Ἐδυσχέραινε γοῦν ἐπὶ ταῦτοις. Ἄλλ' αὐτὸς τὸ δυσχερὲς διελευσάμεν τῷ βασιλεῖ. « Νί μὲν » γὰρ, ἔφην, « ὦ βασιλεῦ, ὡς ἐξ ἀγίου ἀνδρὸς βούλει τὰς εὐχὰς, ἄσπερ ἐθέλεις, γενέσθαι σοι, οὐκ ἔχω λέγειν·

Theodori Douse et Leonis Allatii notæ.

(18) Νυκτὸς ἐπιούσης Phranza. : Sed postquam nuntius alter etiam cum litteris a Cesare ipso conscriptis supervenit, iis visis dubitationem a se amovit Deoque gratias egit et patriarcha totoque senatu assentientibus propter victoriam adeo admirabilem et facta Cæsaris invidia quibus Romanum imperium amplificasset. Pachymeres, p. 152, ait eodem die,

quo capta est Cpolis, allatas etiam fuisse litteras Cæsaris. ALL.

(19) Τὴν Κωνσταντίνου φθάσαι. Gregoras, p. 87; Pachymerius, lib. II. c. 31. ALL.

(20) Τοῦ Βαλδουίνου τοῦ τάχα. Seriem imperatorum Latinorum in Byzantio disposuit Gregoras, p. 85 ima ALL.

Εἰ δὲ ἐξ αἰουθήτινος, θυνάμενον δὲ συγγράφειν προ-
ελοιο τὴν βούλησιν ἐκπεπλήσθαι σοι, ἰδοὺ σοι αὐτὸς

τὴν θέλησιν ἀποπλήσῃμι καὶ τὰς εὐχὰς σοι συγγράψαιμι. » Ἐδοξε κρείττον τοῦτο τῇ βασιλεῖ, καὶ τῆς
ταχυνῆς εἰσόδου τὰς ὑπ' ἐμοῦ ποιηθησομένας προσέλετο. Ἐγὼ μὲν οὖν εὐθὺς ἠψάμην τοῦ ἔργου, καὶ οὐπω ἡμέρα
παρήει ὄλη καὶ νύξ, καὶ θέλα πρὸς ταῖς τριπὶ συγγραφῆμην εὐχὰς, ἐκάστην οἰκαστὸν ἔχουσαν τὸν σκοπὸν.

πα. Κατέλαβε (21) γοῦν ὁ αὐτοκράτωρ τῇ Κων-
σταντίνου. Τεσσερεσκαίδεκάτην ἤγε τότε ὁ Αὐγου-
στος. Εἰσελθεῖν γοῦν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν
οὐκ ἠθέλησε τὴν αὐτὴν ἡμέραν, ἀλλὰ τὰς σκάνυς
ἐν τῇ μονῇ τοῦ Κοσμιδίου ἐπέξαστο, τῇ ἄγχι διακει-
μένῃ τῶν Βλαχερνῶν. Ἐκεῖτε γοῦν διακυκτερεύσας,
ἔωθεν ἀναστὰς τὴν εἰς Κωνσταντινούπολιν εἰσ-
όδου (22) ἀπειργάσατο τρόπον τοιούτου. Ἐπεὶ δὲ ὁ
μὲν πατριάρχης Ἀρσένιος οὐ παρήν, ἔδει δὲ ἄρα
τῶν τινῶν ἁρχιερέων τὰς εὐχὰς εἰς ἐπήκουσιν ἐξειπεῖν,
ὁ τῆς Κυζίκου (23) μητροπολίτης Γεώργιος, ὃν καὶ
Κλειδῶν κατωνόμαζον, ἐπλήρου τὴν χρεῖαν, καὶ εἰς
ἓνα τῶν πύργων τῶν τῆς Χρυσείας ἀναβὰς, ἔχων
μετ' ἑαυτοῦ καὶ τὸ τῆς Θεοτόκου ἐκτύπωμα τὸ οὕτω
πως ἐκ τῆς μονῆς παρωνομασμένον τῶν Ὀδηγῶν,
εἰς ἐπήκουσιν ἀπάντων ὑπεστοματίσε τὰς εὐχὰς. Ὁ
μὲν οὖν αὐτοκράτωρ τὴν καλύπτραν ἀποβαλὼν καὶ
γόνυ κλίνας ἔπεσε χαμαὶ, καὶ πάντες δὲ οἱ σὺν αὐτῷ
ὀπισθεν αὐτοῦ ἐπὶ γόνυ κατέπεσαν. Ἐπεὶ δὲ ἡ πρώτη
τῶν εὐχῶν ἐκτετέλεσται καὶ ὁ διάκονος ἐσήμανε τὴν
ἀνάσχεσθαι, πάντες ἀνασιάντες τὸ Κύριε ἐλέησον, εἰς
ἐκάστην ἀριθμήσαντες, ἐπεβόησαν. Καὶ τούτων τετε-
λεσμένων πρὸς τοῦ ἁρχιερέως καὶ αὐθις ἄτερα τις
ἐξεργνηθήη εὐχή. Ὡς ἐν τῇ πρώτῃ γοῦν, καὶ ἐν τῇ
δευτέρῃ γεγένηται, καὶ οὕτω πως διαπέπρακται
μέχρι καὶ συμπληρώσεως τῶν ὄλων εὐχῶν. Ἐπεὶ
γοῦν οὕτωςί πως τὰ τῆς ἱεροπραξίας ταύτης γεγέ-
νηται, θεοπρεπῶς μᾶλλον ἢ βασιλικῶς τὴν τῆς
Χρυσείας πύλιν εἰσήλθεν ὁ βασιλεὺς · πεζὸς γὰρ
ἐβάδιζε, προήρχετο δὲ τούτου τῆς Θεομήτορος (24) ἡ
εἰκὼν. Μέχρι μὲν οὖν τῆς τοῦ Στουδίου μονῆς ἀπέλ-
θῶν, ἐκεῖσε τὴν εἰκόνα καταλιπὼν τῆς ὑπεράγνου
Μητρὸς τοῦ Θεοῦ, ἐπιβὰς τοῦ ἵππου ἐπὶ τὸ τῶς σο-
φίας τοῦ Θεοῦ ἀφίκετο τέμενος (25). Ἐκεῖσε γοῦν
τῷ Δεσπότη Χριστῷ προσκυνήσας, καὶ τὰ εἰκόνα
τούτου εὐχαριστήσας, ἐπὶ τὸ μέγα καταυτῆκει παλά-
τιον. Ἐν εὐφροσύνῃ γοῦν καὶ θυμηδίᾳ πολλῇ καὶ
ἀπλήρῃ χαρᾷ τὸ Ῥωμαϊκὸν τῷ τότε γεγένηται
πλήρωμα · οὐδεὶς γὰρ ἦν ὁ μὴ σκιρτῶν τε [P. 103] D
καὶ ἀγαλλόμενος καὶ μικροῦ θεῖν τῷ πράγματι
ἀπιστῶν διὰ τὸ ἠπροσδόκητον τοῦ ἔργου καὶ τὸ
ὑπερβάλλον τῆς ἡθουῆς. Ἐπεὶ δὲ ἔδει καὶ τὸ πα-
τριάρχην ἐντὸς γενέσθαι (26) τῆς Κωνσταντίνου,

Theodori Dousæ et Leonis Allatii notæ.

(21) Κατέλαβε γοῦν. Pachymeres, p. 170. ALL.

(22) Τὴν εἰς Κωνσταντινούπολιν εἰσόδου. Belle ad-
modum hæc omnia Gregoras. ALL.

(23) Ὁ τῆς Κυζίκου. Pachymeres. p. 160. ALL.

(34) Τούτου τῶς Θεομήτορος. Pachymeres, lib. II,
c. 31. Gregoras, lib. IV, p. 87. Idque ante Michaelē
post Justinianum et Heraclium primus omnium
imperatorum egerat Joannes Comnenus, si fides
adhibeunda est Joanni Cinnamo, *Histor.*, lib. I. ALL.

(25) Περὶ τὸ τῆς σοφίας τοῦ Θεοῦ ἀφίκετο τέμενος.
Multa de hoc templo a Justiniano extracto di-
xere Græci et Latini, omnia tamen infra digni-

A et decem preces conscribo, quamlibet proprio
argumento locupletem.

88. Imperator decimo quarto Augusti die Cpo-
lim pervenit ; neque illo eodem die urbem introit,
sed apud Cosmidii monasterium prope Blachernas
tentoria locat. Ibi cum pernoctasset, postero die
Cpolim hoc apparatu ingreditur. Et cum patriarcha
Arsenio absente preces illæ omnibus audienti-
bus a præsule recitandæ essent, Cyzici metropolita
Georgius, quem Clidam cognominabant, quæ neces-
saria erant supplevit : nam in unam ex aureæ portæ
turribus ascendens, secumque Deiparæ imaginem
ex monasterio Hodegorum gestans, omnibus audien-
tibus preces recitavit. Interim imperator capi-
tis tegumento regio deposito flexisque genibus in
terram provolvitur, **197** omnesque qui cum eo
erant post eum in genua procumbunt. Sed preca-
tionum prima finita, diaconus indixit ut assurge-
rent. Omnes stantes, « Domine, miserere, » centies
numerantes acclamarunt. His finitis a præsule rur-
sus alia precatio enuntiatur. Itaque ut in prima, ita
in secunda et in aliis factum est, et sic deinceps
usque ad integrum preces omnium recitatio-
nem sacris preces ceremoniisque sine posi-
to, Deo magis convenientius quam regi, portam
auream imperator ingreditur : pedes imperator
præeunte Dei Matris imagine proficiscebatur. Ad
Studii monasterium ventum est. Eo in loco imma-
culatissimæ Dei Matris imagine relicta equum cons-
cendens ad sapientiæ Dei templum pervenit, et
Christo Domino adorato, gratiisque uti par erat re-
latis, ad magnum palatium appellit. Exsultatione ita-
que et ingenti lætitia et inenarrabili gaudio Roma-
norum omnis sexus repletus gestiebat. Namque
qui non saltaret vel ludibundus exsiliret nemo erat,
tantæ rei assensum vix præstans propter improvi-
sum opus et superaffluentem voluptatem. Quando
vero et patriarchæ ingrediendum erat Cpolim post
nonnullorum dierum exersum, sermonibus sua-
sionibusque adductus introit imperator in sacra-
regiam, magnæ sapientiæ sacrarium, ac cathedram pontifici consiguandam. **198** Cum impera-
tore omnes in dignitatibus constituti et patriciorum
præcipui et plebe universa accurrerat. Ibi impera-
tor manum patriarchæ continens, « Tene », inquit,

tatem : molimina enim omnium in dicendo opus
superabat. Ipse Michaelis Pselli facundissimi scri-
ptoris in idem templum terræ motu quassatum
disiectumque monodiam adhuc ineditam, dignam
tamen quæ legatur ab omnibus, dabimus, ut
meus ms. codex tunc exesus madoreque lacerus
suppeditabit. Non erit invidendus labor inter la-
crymas. Εἰς τὴν τῆς ἁγίας Σοφίας σύμπρωσιν. Ἦν ἄρα
κ. τ. λ. *Exstat inter Opera Pselli nostræ editionis.*
Vide tom. CXXII.

(26) Ἐκεῖ δὲ ἔδει καὶ τὸν πατριάρχην ἐντὸς γενέσθαι.
Gregoras, lib. IV, p. 88. ALL.

« thronum tuum, domine, et a qua tandiu aber-
rasti, cathedra fruere. » Sic etiam patriarchæ ab
imperatore provisum,

ἐν ἐγχειρίσῃ τῆν καθέδραν τῆ ἀρχιερεῖ. Καὶ συνήθροιστο μετὰ τοῦ βασιλέως καὶ τῶν ἐν τέλει πάντες
καὶ τῶν ἀρχόντων οἱ πρόκριτοι καὶ πάσα πληθὺς. Ὁ βασιλεὺς δὲ τῆς χειρὸς τοῦ πατριάρχου ἐπιλαβόμενος,
« Ἐχεις, » φησὶ, τὸν θρόνον σου, δέσποτα, καὶ οὐ τινοσ ἐκ μακροῦ ἐστέρησαι. Νυνὶ τῆς καθέδρας ἀπέλασε, »
Καὶ οὕτω μὲν καὶ ἐπὶ τῷ πατριαρχῇ τὰ τοῦ βασιλέως ξυνέβη.

89. Ea tempestate accidit, quod non alienum a
narratione mea esse ducens hic scripto consignabo.
Orationem de recepta Cpoli composueram. Oratio-
nis argumentum, circa principium gratiæ Deo pro
beneficentia erga Romanos et misericordie suo au-
xilio ac patrocínio redditæ : inerat et orationi præ-
ter imperatoris præconia ad eundem gratiarum
actio : sub calce adhortatio ut Andronicus Comne-
nus primus imperatoris filius cum imperatore et
patre in administratione advocaretur. Hoc multos
et potissimum dignitatibus præditos, quibus non
ex sententia res successisset, fugiebat. At ex nos-
tris, qui primas obtinebant, Joannes nempe des-
pota imperatoris frater, et socer illius sebastocra-
tor Tornicius (nam Cæsar Strategopulus, licet ades-
set, de his omnino nullam curam suscipiebat),
propositum ignorantes et postulata problematis,
imperatorem ad orationem audiendam compulere.
Imperator ægre ferebat : jam enim sub meridie
solis radii ingruebant, et prandii hora abierat.

μετὰ παραδρομῆν τινων ἡμερῶν λόγους καὶ τῆ πρὸς
τούτων πειθοῖ εἰσῆλθε, καὶ ὁ βασιλεὺς εἰς τὸ ἱερόν
ἀπέλασε ἀνάκτορον, τὸ τῆς μεγάλης σοφίας τέμενος,

πρ'. Ἐγένετο δὲ τότε καὶ τι τοιοῦτον, ὃ μὴ παρα-
δοῦναι γραφῇ τῶν οὐ δεινῶν ἐλογισάμην. Λόγον
ἐπὶ τῆ ἀναρρῶσει τῆς Κωνσταντινου συνεγραψάμην.
Καὶ ὁ σκοπὸς τοῦ λόγου κατὰ τὰς ἀρχὰς εὐχαριστία
ἦν πρὸς Θεὸν τῆς πρὸς Ῥωμαίους τούτου ἀγαθουρ-
γίας καὶ τῆς εὐσπλαγγχου κηδεμονίας καὶ ἀντιλή-
ψεως, συνανεκεράννυτο δὲ τῷ λόγῳ καὶ εὐφημία πρὸς
τὸν βασιλέα εὐχαριστήριος. Ἢ δὲ ἐπὶ τέλει τοῦ λόγου
ἀξιώσεις συναναγορευθῆναι τῷ βασιλεῖ καὶ πατρὶ τὸν
βασιλέως πρωτογενῆ παῖδα, τὸν Κομνηνὸν Ἀνδρό-
νικον. Τοῦτο ἐλάμβανε τοὺς πολλοὺς, καὶ μάλιστα
τῶν ἐν τέλει, οἷς καὶ οὐ κατὰ γνώμην ὑπῆρχε τὸ
πρᾶγμα. Οἱ μὲν προὔχοντες τῶν ἡμετέρων, ὃ τε
δεσπότης Ἰωάννης ὁ τοῦ βασιλέως ἀυτάδελφος καὶ ὁ
πενθιτὸς τούτου ὁ σεβαστακράτωρ Τορνίκιος (ὁ γὰρ
Καῖσαρ Στρατηγόπουλος, καὶ εἰ παρῆι ἐν τοῖς τοιού-
τοις, οὐδ' ὅλως εἶχε περὶ τούτων φροντίδα), τὸν
σκοπὸν ἀγνοοῦντες καὶ τὴν ἀξίωσιν τοῦ προβλήματος
ἀνέγκασαν τὸν βασιλέα ἐπ' ἀκράσει γενέσθαι τοῦ
λόγου. Ὁ δὲ βασιλεὺς ἐδυσχέραιεν ἤδη γὰρ με-
σημβρινᾶς (27) τὰς ἀκτίνας ὁ ἥλιος εὐάλλα, καὶ ὁ
τοῦ ἀρίστου παρῆι καιρὸς.

Theodori Dousæ et Leonis Allatii notæ.

(27) Ἦδη γὰρ μεσημβρινᾶς. Pachymerius, p. 161, ALL.

ADDENDA.

MONITUM.

Auctor sequentis Encomii simpliciter *Nicetas* ab editore vocatur, quin alio nomine distinguatur. Quia autem S. Michael patronus erat Chouæ, patriæ Nicetæ Acominati, et scribendi genus ad ætatem hujus Nicetæ facile refertur, ideo hoc opusculum operibus ejus accenseri posse censuimus, donec ex antiquis codicibus probari possit nos perperam aut merito id fecisse. EMR.